

**MINISTERUL CULTURII ȘI
PATRIMONIULUI NAȚIONAL
DIRECȚIA PATRIMONIULUI CULTURAL**

**CRONICA
CERCETĂRIILOR
ARHEOLOGICE
DIN
ROMÂNIA**

CAMPAȚIA 2010

2011

Această publicație apare cu sprijinul financiar al **Ministerului Culturii și Patrimoniului Național, Direcția Patrimoniu Cultural**

Copyright © autorii textelor și cImec

Editori: **Mircea Victor Angelescu, Carmen Bem, Irina Oberländer-Târnoveanu, Florela Vasilescu**
Au mai colaborat: **Vasile Andrei, Emilian Gamureac**

Versiunea pe Internet a *Cronicii Cercetărilor Arheologice din România. Campania 2010*:
<http://www.cimec.ro/Arheologie/cronicaCA2011/cd/index.htm>

Acest volum este publicat pe CD-ROM și pe web, în versiune extinsă, cu indici interactivi și cu ilustrații.

Coperta I, IV: Șantierul arheologic Miercurea Sibiului

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

SESIUNEA ANUALĂ DE RAPOARTE ARHEOLOGICE

(45; 2011; Sibiu)

Cronica cercetărilor arheologice din România: campania 2010: [prezentată la] a XLV-a ediție a Sesiunii Anuale de Rapoarte Arheologice, Sibiu 2011 / ed. Mircea Victor Angelescu, Carmen Bem, Irina Oberländer-Târnoveanu, Florela Vasilescu – Sibiu: Muzeul Național Brukenthal, Sibiu, 2011.

p. 284; cm: 21x29,5

Bibliogr.

ISBN 978-973-7930-23-1

I. Angelescu, Mircea Victor (ed.)

II. Bem, Carmen (ed.)

II. Oberländer-Târnoveanu, Irina (ed.)

III. Vasilescu, Florela (ed.)

Volum îngrijit de:

Institutul de Memorie Culturală – CIMEC

Piața Presei Libere 1, C.P. 33-90

013701 București

ROMÂNIA

www.cimec.ro

Tel: (+40) 21 317 90 72

Fax: (+40) 21 317 90 64

e-mail: cimec@cimec.ro

Volum editat de:

Muzeul Național Brukenthal, Sibiu

Piața Mare 4-5

550163 Sibiu

ROMÂNIA

www.brukenthalmuseum.ro

Tel: (+40) 26 921 76 91

Fax: (+40) 26 921 15 45

e-mail: info@brukenthalmuseum.ro

ISBN 978-973-7930-23-1

MINISTERUL CULTURII ȘI PATRIMONIULUI NAȚIONAL

**COMISIA NAȚIONALĂ DE
ARHEOLOGIE**

**DIRECȚIA PATRIMONIU
CULTURAL**

MUZEUL NAȚIONAL BRUKENTHAL SIBIU

**CRONICA CERCETĂRIILOR ARHEOLOGICE
DIN ROMÂNIA**

CAMPANIA 2010

**A XLV-a SEȘIUNE NAȚIONALĂ DE RAPORTE ARHEOLOGICE
SIBIU, 26 – 29 MAI 2011**

**MUZEUL NAȚIONAL BRUKENTHAL SIBIU
2011**

Cuprins

Lista siturilor arheologice – cercetări sistematice	/ 7
Rapoartele de cercetare arheologică sistematică	/ 10
Lista siturilor arheologice – cercetări preventive	/ 157
Rapoartele de cercetare arheologică preventivă	/ 160
Lista siturilor arheologice – evaluări de teren	/ 248
Rapoartele de evaluare de teren	/ 249
Anexe	/ 252
Indici	
Indice de localități	/ 265
Indice cronologic	/ 268
Indice de tipuri de sit	/ 271
Indice de instituții	/ 274
Indice de persoane	/ 278
Lista abrevierilor	/ 290

RAPOARTELE DE CERCETARE ARHEOLOGICĂ SISTEMATICĂ

LISTA SITURILOR ARHEOLOGICE (CERCETĂRI SISTEMATICE)

1. Adamclisi, com. Adamclisi, jud. Constanța [Tropaeum Traiani].....	10
Punct: Cetate.....	10
2. Alba Iulia, jud. Alba [Apulum].....	13
Punct: str. Munteniei nr. 15-17 – sediul guvernatorului consular al celor trei Dacii.....	13
3. Albești, com. Albești, jud. Constanța.....	16
Punct: Cetate.....	16
4. Ardeu, com. Balșa, jud. Hunedoara.....	17
Punct: Cetățuie.....	17
5. Babadag, jud. Tulcea.....	18
Punct: Cetățuia.....	18
6. Bordușani, com. Bordușani, jud. Ialomița.....	19
Punct: Popină.....	19
7. Bucșani, com. Bucșani, jud. Giurgiu.....	22
Punct: Pod.....	22
8. Capidava, com. Topalu, jud. Constanța.....	23
Punct: Cetate.....	23
9. Câmpulung, jud. Argeș.....	33
Punct: Jidova.....	33
10. Cărlomănești, com. Vernești, jud. Buzău.....	34
Punct: Cetățuia.....	34
11. Cefa, com. Cefa, jud. Bihor.....	35
Punct: La Pădure.....	35
12. Ceplea, com. Plopșoru, jud. Gorj.....	36
Punct: Valea Satului.....	36
13. Cheia, com. Grădina, jud. Constanța.....	37
Punct: Vatra satului, Peștera „La Izvor”, Peștera „La Baba”, Peștera “X”.....	37
14. Ciuperceni, com. Ciuperceni, jud. Teleorman.....	39
Punct: La Vii 1.....	39
15. Corabia, jud. Olt [Sucidava].....	40
Punct: Celei.....	40
16. Coțatcu, com. Podgoria, jud. Buzău.....	42
Punct: Cetățuia.....	42
17. Curățest, com. Frăsinet, jud. Călărași.....	43
Punct: Biserica Veche.....	43
18. Fântânele, com. Matei, jud. Bistrița-Năsăud.....	43
Punct: La Gâta.....	43
19. Garvăn, com. Jijila, jud. Tulcea [Dinogetia].....	44
Punct: Bisericuța.....	44
20. Gheorgheni, jud. Harghita.....	44
Punct: Bothvar.....	44
21. Gheorgheni, jud. Harghita.....	45
Punct: Vama Pricșke.....	45
22. Gherghița, com. Gherghița, jud. Prahova.....	46
Punct: Școala generală.....	46
23. Grădiștea de Munte, com. Orăștioara de Sus, jud. Hunedoara [Sarmizegetusa Regia].....	47
24. Hârșova, jud. Constanța.....	48
Punct: Tell.....	48
25. Hârșova, jud. Constanța [Carsium].....	52
Punct: str. Cetății, str. Carsium.....	52

26. Isaccea, jud. Tulcea [Noviodunum]	53
Punct: Cetate, sector sud-est	53
27. Isaiia, com. Răducăneni, jud. Iași	58
Punct: Balta Popii	58
28. Istria, com. Istria, jud. Constanța [Histria]	60
Punct: Cetate	60
30. Jupa, mun. Caransebeș, jud. Caraș- Severin [Tibiscum]	71
Punct: Zidină	71
31. Jurilovca, com. Jurilovca, jud. Tulcea [Orgame/Argamum]	72
Punct: Cetate, Zimbru, Tumulul Ivan Bair	72
32. Limba, com. Ciugud, jud. Alba	82
Punct: Vărăria – Bordane	82
33. Luncavița, com. Luncavița, jud. Tulcea	84
Punct: Cetățuia	84
34. Mălăiești de Jos, com. Dumbrăvești, jud. Prahova	85
Punct: La Mornel	85
35. Măxineni, com. Măxineni, jud. Brăila	86
Punct: Mănăstire	86
36. Mehadia, com. Mehadia, jud. Caraș-Severin	87
Punct: Cetate	87
37. Miercurea Sibiului, jud. Sibiu	87
Punct: Petriș	87
38. Mironești, com. Gostinari, jud. Giurgiu	89
Punct: Malu Roșu, Conacul lui Palade, Conacul Mironești	89
39. Nufăru, com. Nufăru, jud. Tulcea	90
Punct: Trecere bac	90
40. Ocna Sibiului, jud. Sibiu	92
Punct: Fața Vacilor - La Făgădău	92
41. Oltina, com. Oltina, jud. Constanța	93
Punct: Capul Dealului	93
42. Ostrov, com. Ostrov, jud. Constanța [Durostorum]	93
Punct: Ferma 4	93
43. Ostrov, com. Ostrov, jud. Constanța	94
Punct: Păcuiul lui Soare	94
44. Ostrovu Mic, com. Râu de Mori, jud. Hunedoara	95
Punct: Villa rustica (proprietatea Ion Predoni)	95
45. Pantelimonu de Sus, com. Pantelimon, jud. Constanța [Ulmelum]	96
Punct: Cetate	96
46. Petreștii de Jos, com. Petreștii de Jos, jud. Cluj	99
Punct: Cheile Turzii, Peștera Ungurească	99
47. Piatra Neamț, jud. Neamț	100
Punct: Poiana Cireșului	100
48. Pietrele, com. Băneasa, jud. Giurgiu	102
Punct: Gorgana	102
49. Pietroasa Mică, com. Pietroasele, jud. Buzău	105
Punct: Gruiu Dării	105
50. Platonești, com. Platonești, jud. Ialomița	107
Punct: Platoul Hagieni – Valea Babii	107
51. Racoșu de Jos, com. Racoș, jud. Brașov	108
Punct: Piatra Detunată (Durduia)	108
52. Radovanu, com. Radovanu, jud. Călărași	110
Punct: Gorgana întâi, Gorgana a doua	110
53. Rapoltu Mare, com. Rapoltu Mare, Uroi, oraș Simeria, jud. Hunedoara	112
Punct: Măgura Uroiului	112
54. Răcarii de Jos, com. Brădești, jud. Dolj	112
Punct: Castru (100 m SV de gara Răcarii)	112
55. Râmnicelu, com. Râmnicelu, jud. Brăila	114

Punct: Popina/Movila Popinci	114
56. Râșnov, județul Brașov [Cumidava]	115
Punct: Grădiște - Erdenburg	115
57. Ruginoasa, com. Ruginoasa, jud. Iași	117
Punct: Dealul Drăghici	117
58. Sarmizegetusa, com. Sarmizegetusa, jud. Hunedoara [Ulpia Traiana Sarmizegetusa]	120
59. Săvârșin, com. Săvârșin, jud. Arad	125
Punct: Cetățuie	125
60. Scânteia, com. Scânteia, jud. Iași	126
Punct: Dealul Bodești/La nuci	126
61. Sighișoara, jud. Mureș	126
Punct: Dealu Viilor	126
62. Silvașu de Jos, oraș Hațeg, jud. Hunedoara	127
Punct: Dealu Țapului	127
63. Slava Rusă, com. Slava Cercheză, jud. Tulcea [(L)Ibida]	129
Punct: Cetatea Fetei	129
64. Sultana, com. Mănăstirea, jud. Călărași	133
Punct: Malu-Roșu	133
65. Șeușa, com. Ciugud, jud. Alba	134
Punct: Gorgan (La Gorgan, Gorganu)	134
66. Șimleu Silvaniei, jud. Sălaj	134
Punct: Observator	134
67. Șimleu Silvaniei, jud. Sălaj	136
Punct: Uliul cel Mic	136
68. Șoimeni, com. Păuleni-Ciuc, jud. Harghita	138
Punct: Dâmbul Cetății	138
69. Șutești, com. Șutești, jud. Brăila	140
Punct: Terasa I	140
70. Tărtăria, com. Săliște, jud. Alba	141
Punct: Gura Luncii	141
71. Târcov, com. Pîrscov, jud. Buzău	142
Punct: Piatra cu liliaci	142
72. Târgu Mureș, jud. Mureș	144
Punct: Cetate	144
73. Telița, com. Frecăței, jud. Tulcea	147
Punct: Celic Dere	147
74. Turda, jud. Cluj	148
Punct: Dealul Cetății	148
75. Țigău, com. Lechința, jud. Bistrița-Năsăud	150
Punct: La Dâmburi	150
76. Țolici, com. Petricani, jud. Neamț	151
Punct: Hălăbutoaia	151
77. Vitănești, com. Vitănești, jud. Teleorman	152
Punct: Măgurice	152
78. Vlădeni, com. Vlădeni, jud. Ialomița	152
Punct: Popina Blagodeasca	152

1. Adamclisi, com. Adamclisi, jud. Constanța [Tropaeum Traiani]

Punct: Cetate

Cod sit: 60892.08

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 26/2010

Colectiv: Alexandru Barnea – responsabil (IAB, FIB)

Sector A – la Nord de Basilica A

Adriana Panaite (IAB), studenți și masteranzi ai FIB

În cele patru secțiuni trasate anul acesta (S33-36) nu au fost identificate construcții noi. În S32, începută anul trecut, se pot observa două ziduri, laturi ale unui edificiu târziu care, foarte probabil, se continuă peste *cardo*. Cercetarea lui va continua în campania viitoare.

În celelalte secțiuni s-a putut observa în timpul cercetării o mare cantitate de dărâmtură provenită de la edificiile din zonă care nu se păstrează. Acestea sunt în număr de două, unul este cel identificat parțial în S32, amintit anterior, iar un al doilea pare să se contureze (deocamdată doar o latură a putut fi identificată în profilul E al S33) la mică distanță de acesta. În toate cele patru secțiuni stratigrafia este aceeași, și nu se deosebește de ceea ce am putut constata în campaniile trecute în zona cercetată; de sus în jos straturile se succed astfel: strat vegetal, dărâmtură, ultimul nivel de locuire al cetății (pământ galben – cenușiu, ceramică fragmentară, urme de arsură, puțină). Adâncimea la care ne-am oprit în cele patru secțiuni variază între 1-1,20 m. Pe baza observațiilor preliminare de anul acesta se poate afirma că la N de *atrium*-ul basilicii era o zonă cu mai puține construcții, cele două deocamdată identificate putând reprezenta eventuale depozite, magazii (în imediata vecinătate a Basilicii A), deoarece mai multe fragmente de vase de provizii au fost descoperite în S33.

Elementul surpriză al campaniei de anul acesta l-a constituit descoperirea unui schelet uman, la săparea S34. Craniul a fost identificat, în profilul E al S34, la o adâncime de -0,47 m. În profilul E al S34 se poate observa foarte bine cum scheletul „stă” practic pe ultimul nivel arheologic. Restul scheletului se afla sub martorul dintre S34 și S35. Pentru scoaterea acestuia martorul a fost demontat pe jumătate. La nivelul scheletului, după realizarea săpăturii în suprafață am putut constata următoarele: oasele, atâtea câte se păstrează, sunt în conexiune anatomică; orientarea scheletului este aproximativ N - S; nu este vorba de o înmormântare, deoarece urme de coșciug, sau ale oricărui alt tip de depunere rituală, nu au fost depistate.

Lipsa construcțiilor pentru ultimul nivel de funcționare în această parte a cetății ne-a permis să desființăm o parte dintre martori și să pregătim astfel, o cercetare în suprafață și în adâncime a zonei într-o campanie viitoare.

Materialul arheologic de anul acesta este tipic perioadei romane târzii, formele și tipurile ceramice identificate în timpul

cercetării arheologice fiind asemănătoare celor din campaniile anterioare. Ceramica a fost spălată, marcată, inventariată și depozitată în muzeul din localitate. La fel s-a procedat și cu oasele de animale. Singura monedă descoperită anul acesta a fost adusă la institut și predată pentru identificare lui Aurel Vâlcu de la Cabinetul numismatic. Scheletul uman a fost adus la București și încredințat spre cercetare lui Andrei Soficar, cercetător la Institutul de Antropologie din București.

Chiar dacă foarte sumare, rezultatele cercetării de anul acesta ridică o serie de probleme: ce se întâmplă cu trama stradală a cetății în ultima fază de existență a acesteia de vreme ce avem un edificiu care pare a fi construit, măcar parțial peste *cardo*? Sunt sau nu edificiile parțial identificate legate de basilică? Le putem considera tot anexe funcționale ale acesteia sau nu? Greu de spus, mai ales că o anexă a *atrium*-ului a fost identificată în săpături mai vechi. Toate acestea ca și altele nu vor putea fi decât parțial lămurite prin continuarea cercetării acestei zone ca și a celei cuprinse între zidul de incintă, basilică și strada ABIV, unde se încheia *insula* al cărei centru era Basilica A. [Adriana Panaite]

Abstract

In the four sections excavated this year (S 33-36) no new construction was identified. In S 32, started last year, we saw two walls, both sides of a building which probably continued in the *cardo* street direction. We will follow them in the future campaign. Two new walls were discovered in the area. It is too soon to tell something about the constructions they belong to. In all four sections the stratigraphy is the same, not different from what I saw in past campaigns in this area. From top to bottom, layers are as follows: vegetation cover, debris, the last level of occupation of the city (yellow-gray earth, fragmentary ceramic, small traces of burning). The depth at which we stopped in the four sections ranges from 1 to 1.20 m.

The element of surprise during this year campaign was the discovery of a human skeleton. After removing the earth we were able to notice that the bones were in anatomical connection and the orientation is approximately N-S. It is not a funeral deposition, because traces of a coffin, or any other ritual deposition, were not detected.

Sector A, Străzile ABV IV și AV 2'

Mihai Severus Ionescu – responsabil sector (Baza 90 Transport Aerian, Otopeni), Filica Drăghici (BCU București), studenți FIB

Cercetările arheologice din sectorul A (strada ABV IV și AV 2') și-au propus continuarea studiului ansamblului de locuire romano-bizantină din zona de NE a cetății. Dezvelirea suprafeței cercetate până acum a început în anul 2003, ca sondaj, urmărindu-se corelarea unor studii magnetometrice cu planimetria structurii urbane târzii din sectorul menționat.

Cercetările efectuate în acest an au urmărit lămurirea stratigrafiei străzii AV 2' și a anexei edificiului A9, prin realizarea unui sondaj în interiorul acesteia. Anexa blochează circulația pe această stradală în ultima perioadă de funcționare a cetății. În sondaj a fost identificat în adâncime un edificiu mai vechi, S1, ce dovedește că schema fluxurilor de circulație din prima jumătate a sec. IV p.Chr. nu coincide cu planul străzilor din sec. V - VI p.Chr. De asemenea, a fost terminată cercetarea canalului pluvial dintre anexa edificiului A9 și edificiul A8. Panta nordică a acestuia urmează panta antică a cetății, iar cea sudică

transporta apele pluviale spre un bazin de colectare implantat în strada ABV IV. Totodată a fost continuată cercetarea edificiului A9 (descoperindu-se o construcție circulară cu rol încă nedefinit) și a fost efectuată conservarea primară a zidului estic al anexei edificiului menționat.

Campania a început prin deschiderea unei secțiuni, denumite S10, orientată N - S, deci perpendiculară pe strada ABV IV (7 x 3 m). Imediat după îndepărtarea stratului vegetal a apărut în sudul secțiunii, la distanța de 1,30 m de limita sudică a acesteia, un zid orientat E - V, lat de 0,65 m. Acesta este realizat din blocuri de piatră relativ regulate, legate cu pământ și se încadrează ca aspect în structura edificiului A 9 de care aparține. El dă o nouă configurație planimetrică încăperii A 9 α, amplasată în estul edificiului A 9. Astfel încăperea mai sus menționată capătă un nou contur. Ea avea forma literei L cu brațul mic orientat spre N. De altfel planul acestei încăperi era previzibil încă de anul trecut, când a apărut în vestul acesteia un nou chiup, ridicând la trei numărul vaselor de mare capacitate descoperite până acum în această cameră.

Tot în această secțiune, imediat după îndepărtarea stratului vegetal a apărut, la 2,40 m N de zidul nou descoperit aici, o construcție circulară. Ea a fost surprinsă în întregime de secțiune și are un diametru interior de 1,90 m și exterior de 2,25 m. În interiorul acesteia apare o podea rudimentară de cărămidă. În pofida multor presupuneri, rolul unei asemenea construcții, des întâlnite în cetățile romano-bizantine, este neclar. O structură asemănătoare, cercetată de subsemnatul în sectorul D, are două niveluri de refacere a podelei din plăci de cărămidă și o fundație de aproape 2,50 m, similară cu a edificiului cercetat. Probabil aceasta a fost ridicată odată cu întreaga clădire, atribuindu-se de la început un rol important.

Un alt obiectiv al campaniei a fost definitivarea cercetărilor efectuate în zona canalului pluvial. Acesta este amplasat între zidul estic al anexei edificiului A 9 și zidul vestic al edificiului A8. Canalul nu exista în prima fază de funcționare a străzii AV 2' ci a apărut în urma blocării străzii de către construirea anexei edificiului A 9. În acest an cercetarea s-a axat pe dezvelirea capătului nordic al canalului. Astfel a fost descoperit un grup de nouă blochete de calcar (dintre care șapte grupate), ce dezvăluie structura canalului în sectorul nordic al acestuia. Pe întreaga sa lungime canalul are două pante. Una, cea dezvelită anul acesta, deversa apele pluviale spre N, urmând panta nordică a cetății. Cealaltă, coboară spre S ghidând apele pluviale spre un bazin de colectare rudimentar amplasat în strada ABV IV. Acesta, cum am mai precizat anul trecut, este construit din asize regulate de cărămidă (zece asize la E ce descresc progresiv, ajungând trei la V) atent aranjate. Ele suprapun două asize de blocuri de calcar neregulate, lutuite, ce stau la rândul lor pe un pat de lutoială arsă. Bazinul se păstrează pe o porțiune de 1,90 m și este întrerupt spre E pe o porțiune de 0,10 m, acolo unde ea ar fi trebuit să se unească cu edificiul A 8 (porțiunea lipsă este completată într-o altă fază cu blochete de calcar). Spre V nu este întrerupt, ci este limitat de un fragment de calcar (probabil de sarcofag). Întreaga construcție stă pe primul nivel de călcare al străzii, realizat dintr-o șapă de mortar, groasă de 0,10-0,15 m, cu fragmente de cărămidă. Ea este situată la adâncimea de 0,60 m față de nivelul pragului străzii AV 2' și corespunde probabil nivelului N4, observat acum doi ani în sondajul S2' la adâncimea de 0,75 m. Cantitatea foarte mare de fragmente ceramice găsite pe canal, ne duce la concluzia că în faza finală a cetății, acesta funcționa

greoi, fiind îngustat sau chiar blocat de gunoiul aruncat lângă clădire.

Tot în acest an, a fost realizat un sondaj, în capătul nordic al anexei edificiului A9, pentru lămurirea stratigrafiei străzii AV 2' și a edificiului mai sus menționat. Sondajul are dimensiunile de 2,10 x 2 m, se întinde pe toată lățimea nordică a anexei și a fost realizat până la adâncimea de 1,90 m. Acesta confirmă concluziile anterioare potrivit cărora anexa de care discutăm a fost într-adevăr adăugată edificiului A 9, într-o fază ulterioară, blocând strada. Cele două ziduri ale anexei sunt adosate edificiului A9, ci nu se întretes și stau pe nivelul de călcare din interiorul anexei. Ele nu au fundație, spre deosebire de edificiul la care sunt adosate. Un alt element important furnizat de sondaj îl reprezintă descoperirea unui edificiu anterior sec. V - VI p.Chr., S1 (compus din două ziduri, realizate din blocuri netede de calcar situate la adâncimea de 1,60 m), în interiorul căruia au fost găsite fragmente ceramice corespunzătoare sec. III - IV p.Chr. Acest edificiu era amplasat sub viitoarea stradă AV 2' și dovedește că schema fluxurilor de circulație din prima jumătate a sec. IV p.Chr. nu coincide cu planul străzilor din sec. V - VI p.Chr.

De asemenea a fost realizată conservarea primară a zidului estic al anexei edificiului A9. Acesta este un zid rudimentar, compus din blocuri refolosite de calcar de diferite tipuri și dimensiuni (în structura sa există inclusiv un bloc de marmură) ce făceau probabil parte din structura altor edificii dezafectate. Obiectivele viitoare în acest sector sunt legate de dezvelirea în continuare a străzilor ABV IV și AV2' precum și a edificiilor adiacente în totalitatea lor. [Severus Ionescu]

Abstract:

The archaeological excavation in the A Sector (ABV IV and AV 2' street) proposed the further study of the Roman-Byzantine dwelling area in the north-eastern part of the Roman city. The investigations in this area began in 2003, first as survey, trying to correlate the results of magnetometric explorations to establish the planimetry of the late urban structures in this area of the city. In 2010, in order to clarify the stratigraphy of the AV 2' street, we opened a trench within the annex of the A9 building, that blocks the traffic on this street in the last period of the city. Inside the trench we identified an older building, S 1, which proves that the scheme of traffic flows from the first half of the fourth century A.D. does not coincide with the street plan from the 5th – 6th centuries A.D. We also completed the excavation of the rain water channel located between the annex of the A9 edifice and the A8 edifice. Its northern slope is the slope of the ancient Roman city and the southern one carried rain water into a collection tank implanted in the street ABV IV. We continued the investigation of the A9 building too and we found a circular feature with undefined role yet.

Another building, investigated in the D Sector, had two levels of repair of the brick tiles floor and a foundation of nearly 2.50 m deep.

Sector B

Carol Căpiță (FIB), Florin Scurtu (GEI PROSECO), studenți și masteranzi ai FIB

Cercetările arheologice din acest an din Sectorul B au avut ca scop verificarea informațiilor obținute din cercetări

anterioare pe baza metodelor geomagnetice, realizate de ing. Florin Scurtu.

Prima secțiune este de 2 X 12 m și orientată pe direcția N – S, la 1 m S de SG 2. După îndepărtarea stratului vegetal de pe toată suprafața au fost identificate două ziduri orientate V – E, de 0,80-0,90 m lățime (Fig. 1 și Fig. 2), din piatră cu liant de pământ. Între cele două ziduri, aflate la 2,80 m (N) și 3,10 m (S) de capetele secțiunii, sedimentul este prăfos și cenușiu, în timp ce în afara acestora sedimentul are o culoare gălbuie. Pe toată suprafața este prezent un nivel de dărâmtură (predominant din țiglă și cărămizi) ce se continuă până la 0,80 în partea de N a secțiunii, după care urmează un nivel gălbui. În colțul sudic al secțiunii au apărut mai multe fragmente de sticlă (la baza zidului), și o fusaiolă din gresie verde. În colțul de NV al secțiunii au apărut mai multe fragmente de cărămizi din chirpici. În partea centrală a secțiunii apare un capăt de zid (la -0,90 m), între cele două ziduri remarcate inițial. Densitatea de fragmente de oase este mai mare.

Nivelul de călcare este atins la -0,90 m. Doar în extremitatea S a secțiunii, acesta se află la 1,00 m.

Ceramica este uzuală, de perioadă târzie, în stare foarte fragmentară.

După realizarea acestui sondaj s-a realizat o extensie la SG 4, deschis în 2009. După îndepărtarea stratului vegetal, la adâncimea de 0,30 – 0,50 m este identificată continuarea unui zid decopertat anul anterior. Acesta este realizat din pietre fasonate prinse cu mortar și cu o grosime de 1,00 m și este orientat N – S. La adâncimea de 0,90 m este identificat un prag simplu (mortar cu multă cărămidă pisată).

Ceramica este târzie, de calitate bună, cu unele fragmente mari (amfore, vase de bucătărie), identificate mai ales la E de acest zid.

Carol Căpiță

Sondaje de verificare arheologică a unor zone anormale geofizice

În perioada 16 - 20 august 2010 a fost continuată spre S secțiunea SG7 începută în anul 2009 și a fost realizată o nouă secțiune (SG8).

SG7, care pusese în evidență, la adâncimea de 0,50 m, pe o lungime de 5 m (între m.13 și m.18), un zid cu lățimea de 60 cm orientat N - S, constituit din blocuri paralelipipedice de calcar cu dimensiunile de 60 cm x 30 cm x 20 cm¹ a fost prelungită cu 6 m spre S (între m.18 și m.24). Săpătura a arătat că zidul în cauză continuă încă 4 m spre S, până la m.22 unde se întâlnește cu un zid de aceeași factură, care vine dinspre V, evidențiind deci colțul unei clădiri. Zidul continua în adâncime, unde are și o întrerupere în zona m.18-m.19, în care apare un prag.

Ceramica este romană târzie, de calitate bună, cu unele fragmente mari (amfore, vase de bucătărie), identificate mai ales la E de acest zid.

SG8 a fost amplasată imediat la S de secțiunea SG2 realizată în anul 2006², este orientată N - S (perpendicular pe SG2) și are o lungime de 12 m și o lățime de 2 m. Scopul major al acestei secțiuni a fost acela de a preciza în teren traseul unei străzi importante, cu o lățime de cca. 5 m, orientată V - E, care apare în hărțile magnetometrice pe o lungime de cca. 150 m. Această stradă este paralelă cu *strada principală*³ situată la cca. 40 m mai la S și confirmată de săpăturile arheologice din anii 2003-2010 efectuate în sectoarele A și B.

Au fost identificate două ziduri orientate V – E, de 0,80-0,90 m lățime, din piatră cu liant de pământ. Între cele două ziduri, aflate la 2,80 m (N) și 3,10 m (S) de capetele secțiunii, sedimentul este prăfos și cenușiu, în timp ce în afara acestora sedimentul are o culoare gălbuie. Pe toată suprafața este prezent un nivel de dărâmtură (predominant din țiglă și cărămizi) ce se continuă până la -0,80 m în partea de N a secțiunii, după care urmează un nivel gălbui. În colțul sudic al secțiunii, la baza zidului, au apărut mai multe fragmente de sticlă de geam și o mărgea cilindrică din sticlă, precum și o fusaiolă dintr-o rocă de culoare verde. În colțul de NV al secțiunii au apărut mai multe fragmente de cărămizi din chirpici, precum și un bloc de calcar lipit cu chirpic (poate întregul zid era lutuit la interior, pentru o mai bună izolare termică). În partea centrală a secțiunii apare un fragment de zid (la -0,30 m), constituit de fapt dintr-o placă de calcar așezată vertical (harta magnetometrică evidențiază și prezența acestui bloc). Nivelul de călcare cel mai recent, preactual, este atins la -0,90 m. Ceramica este uzuală, de perioadă romană târzie, în stare foarte fragmentară.

Cele două ziduri principale menționate mai sus (care continua în adâncime) delimitează strada preconizată, cu o lățime de 4,80 m în această zonă.

În anul următor vom realiza o nouă secțiune N - S care să precizeze poziția străzii la o distanță de câteva zeci de metri față de SG8, astfel încât traseul străzii să fie foarte clar marcat în teren.

Cheltuielile cu manopera (4 muncitori timp de 5 zile) au fost suportate de Dr. Ing. Florin Scurtu.

Note:

1. vezi CCA 2009

2. vezi CCA 2007

3. F. Scurtu, A. Barnea, *Rezultate ale cercetării geofizice (2000 – 2003) în cetatea Tropaeum Traiani, Pontica*, vol. XXXVII-XXXVIII, p. 453-474, 2005.

Sector C

Robert Constantin, Nicolae Alexandru, Alexandru Alexiu (MA Mangalia)

Pentru a face legătura cu cercetările anterioare efectuate în zonă, s-a început prin a se face o curățenie generală în spațiul dintre basilica C și curtea de V a orașului târziu.

A fost curățat pavajul *atrium*-ului, nivelul de călcare constituind reperul de nivelment pentru cercetarea efectuată (cota 0 = + 59,194m). Pavajul a cărui legătură cu nava centrală a fost ruptă de cercetările antebelice, se păstrează pe o suprafață de 4,20 x 3 m, păstrat pe cinci rânduri de dale de calcar, cu dimensiunile aproximative: 0,60 x 0,60m. Au fost degajate și depunerile din secțiunile trasate în anul 2009.

A fost reluată cercetarea în secțiunile săpate în anul 1970 de N. Gostar în Sectorul C, acestea reprezentând o suprafață de 550mp (înregistrate în plan S01, S02, S03 și S04).

În 2010 au fost trasate: S8, de 13 x 2 m, orientată E - V, situată la 1 m S de S3; S9, de 10 x 2 m, orientată E - V, situată la 1 m S de S7; S10, de 35 x 2 m, orientată N - S, la 1 m V de S01.

În S8, c.1-4, a fost surprins colțul de zid al unui edificiu ce pare adosat de curtea zidului de incintă. Zidul, cu o grosime de cca. 0,6 m, este construit din blochete de calcar legate cu pământ. Edificiul a căror limite sunt vizibile la suprafața actuală de călcare, este delimitat la N de un zid cu lungimea de 9,70 m, orientat SV-NE, care pare întrerupt în dreptul incintei. Edificiul este delimitat pe partea nordică de un zid care face un cot după 6,80 m, lung de 1,50 m, după care continuă pe direcția NV-SE, pe o lungime de 9,70 m. În teren nu a fost identificată latura estică care închide edificiul.

La -0,50 m, în c.2-7, a fost cercetat un nivel de călcare (N5 din raportul 2009) constituit dintr-un strat de pietriș și pământ tasat. Carourile 8-10 - a fost cercetată șapa de mortar (N4), la -0,75 m, surprinsă în 2009 în S3 și S6 (aici posibil să fi fost amenajată o groapă de mortar).

S9. În c.3-4, la -0,40 m, a fost surprins nivelul de călcare al străzii, care este bordată la E de un rând de blocuri de calcar (de 1,25 x 0,63 x 0,65 m), orientate N - S. În c.5 a fost cercetat zidul care închide edificiul din S8, pe latura de E. La cca. 0,40 m E de zid, în nivelul de dărâmtură, a fost identificat un fus de coloană de calcar, cu lungimea de 1,25 m și diametrul de 0,50 m.

În c.1-2, cercetarea a continuat până la pământul galben, obținându-se următoarea stratigrafie: sub un strat vegetal de cca. 0,30 m, strat provenit din excavările antebelice efectuate de Gr. Tocilescu, avem un strat de cca. 0,70 m, brun cenușos cu piatră și fragmente ceramice, care se oprește pe ultimul nivel romano-bizantin, identificat în c.1, nivel parțial distrus de cercetările anterioare efectuate la *Basilica Cisternă*. La -1,30 m, este identificat un al doilea nivel de călcare, nivel constituit dintr-un pământ cenușos tasat, cu urme de mortar și de arsură și fragmente litice neregulate. La -1,80 m, a fost surprinsă în c.1, urmele unei șape de mortar orizontalizate, cu grosimea de 0,05 m. Pământul galben, steril din punct de vedere arheologic, a fost surprins la -2,30 m.

S10 - 35 x 2m, orientată N - S, la 1 m V de S01. Cercetarea s-a oprit la -0,40 m, anul acesta a fost îndepărtat numai stratul vegetal, urmând ca în campaniile viitoare să se finalizeze cercetarea acestei secțiuni.

Pentru recuperarea informațiilor stratigrafice și completarea informațiilor planimetrice, referitoare la cercetările de la S de cisternă, de N. Gostar, a fost reluată cercetarea în secțiunile trasate în anul 1970, de asemenea au fost înregistrate edificiile din aceste secțiuni, numerotate de noi S01, S02, S03 și S04.

Sector C1

Gabriel Talmațchi, Vitalie Bodolică (MINAC)

Cercetarea arheologică din sectorul C1 de la Tropaeum Traiani (aflat la aproximativ 50 m distanță S de *basilica forensis*) din campania anului 2010 (între 01.09-30.09.) și-a propus continuarea cercetării ansamblului de locuire romano-bizantină târzie din zona de S a cetății. În cursul acestei campanii am atins câteva obiective stabilite încă din cursul campaniei anului 2009. Astfel au fost finalizate unele mici rețușuri finale din cadrul secțiunii Cs14, a fost deschisă o nouă secțiune Cs15 și a fost eliminat martorul aflat între Cs14 și Cs2.

Noua secțiune, cu dimensiunile de 15 x 3 m, ne-a relevat noi date constructive ale edificiului impozant descoperit în cadrul campaniei din anul 2008. Adâncimea la care s-a ajuns este cuprinsă între 0,99 și 1,35 m, existând și o cădere de nivel

destul de importantă de la un capăt la altul al secțiunilor, de aproximativ 0,25 m din cauza pantei accentuate. În acest nou perimetru, din punct de vedere stratigrafic apare un foarte subțire nivel vegetal (0,10 m), apoi a fost degajat un amplu nivel de dărâmtură (de aproximativ 0,90 m), compus din foarte multă cenușă, sticlă topită, material litic fragmentar, bucăți mai mari sau mai mici de chirpic, țigle, olane, sfărâmături de cărămizi, dar și fragmente ceramice.

În interiorul secțiunii a fost identificat un pavaj asemănător cu cel apărut în Cs13 și mai ales Cs14 (lat de 1,86 m), compus din dale mari și mici de piatră, foarte bine îmbinate, delimitate de două "borduri". Pe latura estică a fost reperată o cameră (probabil anexă) a edificiului căreia i-a fost surprinsă podeaua, în interiorul ei fiind descoperit (în proporție de aproximativ 75 %) un chiup.

Pe latura de V a fost descoperită o mică stradelă (a doua din sector), fiind remarcată sub forma unui "pat" dur compus din pământ compactat cu numeroase foarte mici fragmente de ceramică pisată. Desființarea martorului aflat între Cs2 și Cs14 ne-a fost necesară pentru a vedea modul în care există sau nu o legătură între camera de est a edificiului și *via secundaris* identificată de către noi pe o mică porțiune în anii anteriori. Totodată încercăm să identificăm o eventuală conexiune (perpendiculară) a stradelei apărute în cursul anului 2009 (realizată din blocuri mijlocii de piatră, neregulate, foarte bine fasonate și îmbinate, ea putând conduce spre ieșirea/intrarea de pe probabila latură nordică) cu *cardo* aflată la o distanță de aproximativ 10 m perpendicular pe aceasta. [Gabriel Talmațchi]

Sector C, subsector C2

Liviu Lungu (MINAC)

În cursul campaniei de săpături s-a continuat lucrul la vestigiile clădirii identificate în sectorul respectiv, aceasta dezvelindu-se integral prin încheierea săpăturilor la secțiunile S2 și S3 și prin desființarea martorilor. Clădirea avea dimensiunile: 11,60 x 9,90 m, cu pereți (de grosime: 0,70-0,80 m) alcătuiți din fragmente de calcar diforme, de dimensiuni medii și mici, legate cu mortar din var și nisip. Calea de acces se afla la N, și avea deschiderea de 1,65 m. La zidul de S, pe interior, perpendiculare și lipite de el, erau două socluri de aproximativ 0,70 m lungime, alcătuite din același fel de materiale.

S-a deschis o nouă secțiune, înspre S, paralelă cu precedentele (fără martor între aceasta și S3), de dimensiuni: 10 x 3 m.

În respectiva săpătură a fost dat la iveală un fragment al unui zid din piatră legată cu mortar, de grosime aproximativ: 0,70 m, care face un unghi de cca. 30 de grade cu zidul sudic al locuinței descrise mai sus. [Liviu Lungu]

2. Alba Iulia, jud. Alba [Apulum]

Punct: str. Munteniei nr. 15-17 – sediul guvernatorului consular al celor trei Dacii

Cod sit: 1026.19

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 1/2010

Colectiv: Viorica Rusu-Bolindeț - responsabil (MNIT), Rada Varga (UBB Cluj), Matei Drâmbărean (DCPN Alba), Constantin Inel (MNUAI), Teodor Muntean (Univ. Alba Iulia)

Datorită fondurilor extrem de reduse alocate de Ministerul Culturii și Patrimoniului Național, cercetarea arheologică din acest an și-a propus ca obiectiv principal continuarea dezvelirii vestigiilor din secțiunea deschisă din anul 2001 (SXVII/01)¹. Datele tehnice referitoare la aceasta vor fi descrise mai jos:

SXVII/01 este amplasată pe latura estică a complexului arheologic, la 6,30 m spre E de limita estică a gropii excavate. Inițial a avut dimensiunile de 10,50 x 2,50 m, însă datorită intemperiilor, profilele ei s-au prăbușit, motiv care a necesitat extinderea consecutivă în anii 2008 (11,30 x 3,40 m) și 2009 (11,80 x 4,10 m). În anul 2010, SXVII/01 a fost extinsă din nou, dimensiunile ei fiind acum de 12,30 x 4,25 m.

SXVII/01 este orientată N – S și s-a pornit de la adâncimea de -1,60 m. Nivelul la care se ajunsese în anul 2003 era reprezentat de ultima fază de locuire romană. Aceasta se anunța printr-un nivel de dărâmtură, reprezentat de multe materiale de construcție, în special prin țigle și olane de acoperiș. În anul 2008, după îndepărtarea resturilor acoperișului construcției respective, am descoperit o clădire romană, situată în extremitatea sudică a secțiunii. Construcția respectivă avea la sfârșitul campaniei precedente dimensiunile dezvelite de 4,30 x 1,90 m. Anul acesta, ca urmare a extinderii secțiunii pe toate laturile, clădirea are dimensiunile de 4,40 x 2,10 m. Ea continuă sub profilul vestic al secțiunii, în spațiul dintre latura vestică a acesteia și profilul estic al gropii excavate. Din clădirea menționată au fost descoperite deocamdată două încăperi, denumite convențional camerele 1 și 2. Din prima dintre ele, camera 1, a fost dezvelit colțul de N - E, cu dimensiunile de 2,10 x 1,50 m. Cele două ziduri din care este constituit colțul menționat au fost realizate în două tehnici diferite. Astfel, zidul orientat SV - NE al clădirii, dezvelit pe o lungime de 2,10 m (restul lui merge, așa cum menționam, sub profilul V al secțiunii) a fost construit în tehnica *opus mixtum*, având preponderent asize din piatră, combinate din loc în loc și cu asize din cărămidă, legate cu mortar. Modul de construcție a acestui zid (din care a fost surprinsă fundația și prima asiză din elevație) este foarte îngrijit, o modalitate similară de realizare fiind întâlnită atât la clădirea din colțul S - V al SXVII/07 (situată pe latura sudică a sitului), cât și în cazul construcțiilor aparținând ultimei faze de locuire romană dezvelite în groapa excavată. Zidul în discuție are lățimea de 0,55 m, înălțimea lui păstrată este de 1,40 m, fundația sa fiind așezată direct pe stratul preistoric (vezi mai jos).

În ceea ce privește ce-al de-al doilea zid aparținând clădirii romane din colțul sud-vestic al SXVII/01, acesta este orientat NV - SE și a fost descoperit pe o porțiune de 4,40 m, respectiv pe diagonală pe lățimea secțiunii. El reprezintă zidul perimetral nordic al clădirii romane descoperite în jumătatea sudică a SXVII/01, fapt dovedit și de dezvelirea, în acest an, a unui alt zid, situat în colțul sud-estic al secțiunii, care ar putea compartimenta o altă încăpere a clădirii romane în discuție. O parte a zidului perimetral al clădirii romane (probabil pe o lungime de 2,20 m, dimensiunea respectivă fiind socotită până la posibila sa joncțiune cu zidul descoperit în colțul sud-estic al secțiunii SXVII/01) a fost distrusă de groapa de implantare a unei fântâni contemporane, surprinse în colțul sud-estic al secțiunii. Tehnica sa de construcție este însă diferită de cea a

zidului cu care formează colțul clădirii situate în jumătatea sudică a SXVII/01. El pare să fi avut paramente din piatră, în timp ce în interior a fost realizat dintr-un amestec de materiale tegulare refolosite prinse cu mortar, de la cărămizi la țigle și olane de acoperiș, *pilae* circulare de *hypocaust*, respectiv tuburi ceramice utilizate pentru conducerea aerului cald în pereții camerelor. De asemenea, el nu se țese cu zidul menționat mai sus, ci este adosat acestuia. Totodată, fundația lui pare să fie amplasată pe o podea de *opus signinum*, care ar putea să reprezinte un nivel de călcare al camerei 2, această podea fiind păstrată numai de o parte și de alta a acestui zid. La fel de bine însă, este posibil să fi fost folosite numai bucăți mari dintr-o podea de *cocciopesto* dezafectată care să fie puse la temelia zidului respectiv, pentru stabilitate, podeaua respectivă nefiind surprinsă nici în interiorul clădirii romane, nici în exteriorul acesteia, ci numai pe unele porțiuni pe traseul fundației zidului amintit. Dacă rămânem la prima ipoteză de lucru – cu amplasarea temeliei zidului în discuție peste o podea de *opus signinum* și cu existența celor două tehnici diferite de construcție, atunci cele două ziduri descrise mai sus reprezintă două faze diferite ale clădirii romane surprinse în colțul sud-vestic al secțiunii. Din umplutura din interiorul camerei 1, ca și cea din încăperea următoare, au fost descoperite fragmente de tencuială pictată policromă (roșu pompeian, albastru, verde). Totodată, în campania acestui an am dezvelit și groapa de implantare a zidului perimetral nordic al clădirii romane, sesizabilă numai în exteriorul laturii sale nordice, sporadic pe cea sudică, fiind paralelă cu aceasta și mergând până la o distanță de maximum 0,70 m față de ea. Groapa respectivă a fost tăiată, în extremitatea estică, de groapa de implantare a fântânii moderne, ca și zidul căreia îi aparține. La adâncimea de -1,75 m încă nu a fost complet golită, urmând ca acest lucru să se întâmple în campania anului următor.

Tot de camera 1 pare să fie legat și un element de zidărie constituit din cărămizi prinse cu mortar. După poziție – este practic perpendicular pe zidul perimetral nordic al clădirii romane – pare să fi fost un contrafort, menit să confere stabilitate zidului menționat, deoarece acesta a fost construit din foarte multe materiale de construcție refolosite. În același timp însă, pare și să continue spre profilul V, paralel cu zidul orientat NE - SV al aceleiași camere, constituind astfel o altă compartimentare a clădirii romane, spre N - V. A fost dezvelit pe lungimea de 1,50 m, are lățimea de 0,60 m, înălțimea de 0,60 m, fiind orientat NE - SV. I-a fost descoperită și groapa de implantare, de formă ușor circulară, cu dimensiunile de 1,00 x 0,70 m, ceea ce ne confirmă faptul că el nu continua spre N-E, ci numai în direcția opusă. Dezvelirea elementelor constructive romane spre V va elucida, fără îndoială, funcționalitatea și planimetria acestora, inclusiv a elementului constructiv analizat mai sus.

Camera 2 a clădirii romane pare să fie constituită din zidul orientat SV – NE al clădirii și dintr-un zid nou, care a apărut, ca urmare a extinderii SXVII/01 spre S și E, în colțul sud-estic al acesteia. Ultimul are aceeași orientare ca și primul zid menționat (SV-NE), ceea ce ne-a determinat să credem că ar putea delimita, spre SE, o altă încăpere, ce ar avea dimensiunile de 4,10 m până la profilul estic al secțiunii, respectiv 4,50 m până la posibila sa joncțiune cu zidul perimetral nordic al clădirii romane. A fost dezvelit numai pe lungimea de 0,60 m, continuă sub profilul sudic, precum și sub cel estic, însă în apropierea acestuia a fost tăiat de groapa de implantare a fântânii moderne. Este constituit din trei asize din

piatră prinse cu mortar, pare să aibă o crepidă de maxim 0,10 m și i s-a păstrat și o parte din elevație, nefiind suprapus aici de construcții moderne. Înălțimea lui totală este de 1,10 m, fundația lui fiind așezată de asemenea pe nivelul preistoric.

Posibile nivele de călcare, precum și de amenajare/nivelare ale unor reparații făcute în interiorul camerelor menționate au fost observate atât în suprafață, cât și pe profilul vestic și cel sudic. Deocamdată, cu excepția țiglelor de acoperiș (prinse *in situ* deasupra zidului orientat NV - SE al clădirii), care poartă sigla legiunii a XIII-a Gemina însoțită de câteva antroponime, nu avem elemente de datare care să ne ofere repere cronologice precise cu privire la datarea celor două faze ale clădirii descoperite. După poziția stratigrafică, o încadrăm ultimei faze de locuire romană, datată în sec. al III-lea p.Chr.

Cercetarea clădirii respective a fost încheiată în SXVII/01, însă extinderea ei spre S, respectiv V va fi urmărită în campaniile arheologice viitoare.

Totodată, în exteriorul colțului clădirii romane amintite mai sus, în jumătatea nordică a secțiunii, au fost identificate atât în suprafață, dar mai ales pe profilul de V, între -0,70-1,20 m adâncime, două straturi succesive de pietriș ce ar putea reprezenta o stradă între două edificii romane sau chiar o curte interioară. Sub acest nivel au apărut câteva porțiuni de arsuri și un strat de lut compact, brun închis, amestecat cu pigmenți ceramici, ce constituie un nivel preistoric, ce are deocamdată o grosime consistentă, de cca. 0,40 m. Nu au fost descoperite deocamdată elemente constructive specifice acestor perioade (bordeie, vetre), cu excepția a două gropi de pari, cu diametrul foarte mic, de 0,10 m, situate în extremitatea sudică a secțiunii. Ele au aceeași orientare ca și zidurile din interiorul clădirii romane (NE - SV) și au apărut la adâncimea de -1,75 m. Pe baza materialului ceramic recoltat de pe întreaga suprafață a secțiunii, nivelul în discuție se poate data la sfârșitul epocii bronzului și începutul epocii fierului, între artefactele descoperite fiind însă și un vârf de săgeată din obsidian, precum și câteva fragmente ceramice de sorginte celtică și dacică. Un bordei aparținând sfârșitului epocii bronzului și începutului epocii fierului (Hallstatt) a fost descoperit pe același sit, în groapa excavată, în anul 1994, deci prezența urmelor arheologice aparținând acestor perioade nu este una surprinzătoare. Interesantă va fi însă conturarea unei imagini mai ample cu privire la locuirea umană din această zonă în campaniile viitoare.

În nivelul preistoric menționat, în extremitatea nordică a secțiunii și de-a lungul profilului ei estic, s-au conturat câteva intruziuni romane, reprezentate de gropi pentru implantarea unor elemente de construcție. Astfel, începând din c.6 al secțiunii, având 0,35 m în zona profilului vestic și maximum 1,80 m în cea a profilului estic, a apărut un nivel de dărâmtură formată din țigle, olane, *tegulae mammatae* (mai ales în colțul nord-estic al secțiunii), pigmenți de arsură, cărbune și mortar), care, împreună cu cele câteva cărămizi provenite de la o *suspensura*, păstrate *in situ* în colțul de NE al secțiunii, ar putea indica prezența unei instalații de hypocaust în această zonă, ce ar continua sub profilele de N și E.

În imediata apropiere a contextului menționat mai sus, spre S (între m. 1,80 și 4), a apărut o amprentă neregulată ca formă, identificabilă prin existența unui strat de lut amestecat cu pigmenți de mortar și pietricele, greu de definit ca funcționalitate. La 1,10 m S de contextul anterior a apărut o altă intruziune, surprinsă pe profilul estic și pe 2,30 x 0,50 m în

suprafață, definită printr-o margine din lut galben, în interiorul căreia apare un strat gălbui, amestecat cu pigmenți de mortar.

În colțul sud-estic al secțiunii a fost surprinsă o fântână modernă. Ea a fost dezvelită în suprafață în secțiune, având diametrul interior de 1,30 m, iar cel exterior de 2,12 m. Ghizdurile ei sunt constituite din pietre de râu de mari dimensiuni, așezate relativ ordonat unele peste altele, fără nici un liant. Din interiorul ei a fost scoasă umplutura până la adâncimea de -1,86 m, ea fiind constituită din gunoie menajere de epocă contemporană. Groapa ei de implantare, pornită imediat de sub solul actual, a distrus stratigrafia anterioară pe o porțiune de 2 m pe profilul S și pe o lungime de 2,80 m pe profilul E. În campania acestui an, aceasta din urmă s-a conturat foarte bine în suprafață, având o grosime relativ uniformă (cca. 0,20 m) pe întreaga circumferință a fântânii, cu excepția zonei situate lângă zidul perimetral nordic al clădirii romane (pe care l-a și tăiat până la profilul estic al secțiunii), unde are cca. 0,35-0,40 m grosime. Nici cercetarea fântânii nu a fost încheiată în acest an.

În SXVII/01 s-a ajuns la adâncimea maximă de -1,85 m în această campanie și am rămas pe nivelul preistoric, aparținând finalului epocii bronzului și începutului epocii fierului. Cercetarea ei va fi finalizată anul viitor.

Materialele descoperite în această campanie sunt atât de epocă romană, cât și de epocă modernă. Lor li se adaugă artefacte aparținând sfârșitului epocii bronzului și începutului epocii fierului, ele fiind cele mai numeroase dintre piesele arheologice descoperite în această campanie.

Piesele romane sunt constituite în principal din material tegular ștampilat și din fragmente ceramice. Ștampilele pe materialele de construcție romane (țigle, cărămizi, olane) poartă sigla legiunii a XIII-a Gemina, numai cu numele unității sau adesea însoțită de antroponime (nume de meșteri care activau în cadrul unității militare sau de centurioni): *Antoni (us)*, *Mat(ernus, -erni)²*, *Au(relius) Calistrat(us)³*, datate începând cu domnia lui Marcus Aurelius, dar cu siguranță și mai târziu, după contextul arheologic. În campania acestui an au fost descoperite cincă cărămizi și țigle fragmentare care au ștampilă sau semne particulare.

Alte artefacte de epocă romană descoperite în această campanie sunt: un cap de ac din bronz, decorat în formă de boboc de floare, un gât de flacon din sticlă și mai multe fragmente ceramice aparținând categoriilor fină (un fragment de gât de cană sau ulcior, ornamentat cu motive ștampilate în formă de cercuri concentrice, amplasate între două brăuri alveolare; un jeton ceramic făcut din peretele unui bol *terra sigillata* de import, un fund de amforă de import) și de uz comun (fragmente de boluri, castroane, oale etc.).

Dintre artefactele moderne, merită amintită o pipă din lut cu ștampila producătorului, ea fiind fabricată la Kemnitz de meșterul M. Honig.

Cel mai numeros material arheologic este cel preistoric. Astfel, au fost descoperite: un fragment de săgeată din obsidian și numeroase fragmente ceramice, dintre care: un fragment de castron/bol celtic, cu firnis negru obținut prin lustruire, lucrat la roata olarului; un fragment de strachină dacică, decorată cu un buton aplicat, precum și cu incizii făcute cu degetul, amplasate de o parte și de alta a butonului; fragmente de oale decorate cu brâu alveolar; fragmente de străchini sau oale aparținând epocii de final a epocii bronzului și începutului epocii fierului.

Noile informații obținute ca urmare a cercetărilor de scurtă durată efectuate la sediul guvernatorului consular al celor

trei Dacii în campania anului 2010 completează datele obținute până în acest moment referitoare la evoluția sitului. Astfel, se constată că extinderea spre est a complexului reprezentat de Palatul guvernatorului se produce numai către sfârșitul sec. al II-lea și în sec. al III-lea p.Chr. (probabil începând cu epoca severică), aici fiind construite clădiri de mari dimensiuni, dar care nu suprapun construcții anterioare, așa cum s-a constatat în zona vestică și sudică a acestuia, ci ele sunt așezate direct pe nivelul preistoric. Totodată, este pentru prima oară când a fost descoperită o stradă sau o curte interioară în cadrul sitului analizat, acest fapt având o importanță deosebită în precizarea tramei stradale și a planimetriei complexului arheologic reprezentat de sediul guvernatorului consular al celor trei Dacii.

Campaniile viitoare vor avea ca scop dezvelirea construcțiilor romane de pe laturile de S și de E ale complexului arheologic, în vederea urgenței lor valorificări din punct de vedere istorico-turistic. Obiectivul major al eforturilor noastre îl reprezintă restaurarea Palatului guvernatorului consular al celor trei Dacii și transformarea lui într-un parc arheologic, el fiind un sit unicat pe teritoriul României și unul dintre puținele cunoscute în Imperiul roman.

Note:

1. Pentru rezultatele preliminare publicate anterior, referitoare la secțiunea S XVII/01, vezi V. Rusu-Bolindeț și colab., CCA 2008, p. 70; V. Rusu-Bolindeț și colab., CCA 2009, p. 31-32.
2. IDR III/6, 135.
3. IDR III/6, 144.

3. Albești, com. Albești, jud. Constanța

Punct: Cetate

Cod sit: 60954.01

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 27/2010

Colectiv: Livia Buzoianu – responsabil; Irina Nastasi (MINAC), Nicolae Alexandru (MA Mangalia), Maria Bărbulescu – consultant științific (UO Constanța)

Campania arheologică din 2010 și-a propus efectuarea unor lucrări de conservare primară a complexelor de locuire L1-L3 din sectorul A. Au fost demontați martorii dintre c.19-20; 12-13; 12-19. Au fost dezafectate pavaje din interiorul spațiilor locuite (în L1 și L2); au fost reconstituite trasee ale zidurilor; zidurile de V și de E din L2 și zidul de E din L3.

A fost cercetată și o suprafață din sectorul A, c.11-4, respectiv între limita sudică a L1 și zidul Z („falsa incintă”).

Locuința L1

Au fost demontați martorii dintre c.19-20 și 12-13 (pe direcția V - E) și martorul dintre c.12-19 (pe direcția S - N). Prin demontarea primilor martori a fost dezafectat pavajul din jumătatea de V a locuinței. Pavajul ocupă o suprafață rectangulară; se păstrează până la zidul de N al locuinței și este alipit zidului de V. Suprafața lui: 4,40 x 0,90 m. Pavajul este alcătuit din dale mari și mijlocii, așezate pe un pat de pământ gros de 0,10-0,15 m. La distanța de 0,95 m de pavaj, sub martorul c.12-19, a fost identificat un zid pe direcția S - N, ce pare a fi un zid de compartimentare interioară. Dimensiunile noului zid: 4,20 m lungime; 0,60 m lățime. Suprafața interioară

nou creată: 2,85 x 3,20 m. În partea de NE a locuinței mai este un pavaj cu dimensiunile 1,85 m (> 2,80 m prelungire) x 1,50 m.

Pavajul superior (din partea de S a locuinței) suprapune pavajul interior (din partea de V), zidul de V al locuinței și probabil zidul de compartimentare interioară.

Lățimea pavajului superior până la martorul de S al c.12 este de 1,40 m. Intrarea în locuință este protejată de câteva dale așezate pe cant; zidul interior se oprește la aceste dale și nu blochează intrarea; deschiderea acesteia este de 0,80 m.

Posibilitate de interpretare:

Zidul interior este o ultimă amenajare a locuinței. El face colț spre V (ușor deviat pe direcția NE-SV) și suprapune zidul de V al locuinței L1 și zidul E al locuinței L2; probabil exista și o linie a lui pe pavajul superior din L2. Interpretarea se bazează pe întreruperea zidurilor din L2 și L3; prezența unui „pat” de piatră între L2 și L3. Limita sudică probabilă măsoară cca. 4,15 m.

Sector A, c. 11-4.

Paralel a fost cercetată și suprafața din sector A, c.11-4 respectiv între limita sudică a locuinței L1 și zidul Z.

Suprafața este acoperită de un pavaj pe direcția S - N (= pavajul superior). Pavajul este alcătuit din dale mari de pietre de calcar și acoperă zidurile de S și de E ale L1. Suprafața pavajului: 2,40 x 2,30 m. În prelungire, zidul de E al locuinței ajunge până la zidul Z (se lipește de el). Lungimea este de 4 m (din care 1,60 m aparțin de L1); lățimea = 0,60 m. La 0,50 m de zidul de E al locuinței apare un zid paralel cu el pe direcția S - N din pietre mici și mijlocii așezate pe un strat de pământ, gros de 0,25 - 0,30 m. Dimensiunile zidului: 3,60 m lungime; 0,60 m lățime (aproximativă). Între acest zid și incinta de E este o suprafață liberă de 3 (E - V) x 3,70 (N - S) m. În limita de N a caroului apar blocuri mari de calcar așezate ordonat, cu corespondență în c. 5; ele realizează o platformă rectangulară de 1,80 m (lungime) și 0,55 m (înălțime). Zidul de S al locuinței L1 în c.11 este de 2,50 m; lungimea totală a zidului este de 7,20 m (măsurată la exterior).

Locuința L2

Zidul de V: lungimea păstrată = 2,94 m; lungimea reconstituită = 7,26 m; lățimea = 0,60 m; înălțimea reconstituită = 0,45 m.

Zidul de E a fost prelungit până la limita de S a martorului dintre c.19-26; lungimea păstrată a zidului = 2,20 m; lungimea reconstituită = 7 m; lățimea = 0,54 m. A fost demontat patul de separație (pământ + piatră) dintre L1 și L2. De aici a fost recuperată o ceașcă lucrată la mână. Piese din pavajul interior al locuinței ajung până la fața interioară a zidului de E. A fost îndepărtat pavajul prăbușit peste zid pentru a-i marca (recunoaște) traseul (linia exterioară). După refacerea zidului s-a umplut spațiul din pavaj cu pământ și piatră. Intrarea în locuință este pe latura de N și are o deschidere de 0,75 m. Distanța dintre L1-L2 este de 0,95 m, iar între L2-L3 de 0,80 m.

În colțul de NV al locuinței L2 și alipit zidurilor de V și de S este un pavaj din dale mari de calcar dispuse pe trei rânduri; este „simetric” pavajului din colțul de NE al L1. Suprafața = 1,58 x 1,50 m; dimensiunile dalelor: 0,67 x 0,53 (d1), 0,48 x 0,36 (d2), 0,41 x 0,52 (d3).

Locuința L3.

A fost conservat colțul de NE al locuinței; zidul de E (din care s-au păstrat doar 3,30 m) a fost prelungit până la limita de S a c.33 din SA. Dimensiunile zidului de E: 7,50 m lungime și

0,65 m lățime; înălțimea până la care a fost refăcut zidul: 0,45 m.

Suprafața interioară a locuinței: 6,80 x 5,50 m. Zidul de N are dimensiunile (la exterior): 6,95 m lungime și 0,60 m lățime.

Intrarea probabilă a locuinței este pe latura de N și are o lățime de 0,85 m.

Suprafața interioară nu este cea definitivă, întrucât locuința continuă spre S sub marmorul c.33-40. Rămân de cercetat pavajul dintre zidul de E și marmorul de S și nivelul de pietre de pe același marmor de S.

Profilul de S, respectiv c.33-40, a fost urmărit pe o lungime de 5,60 m (ce corespunde aproape cu lungimea zidului de S al locuinței); adâncimea la care s-a ajuns este de -0,80 m. Au fost înlăturate pietrele căzute la nivelul așa-zidului pavaj interior. În profil se conservă un nucleu de pietre la 3 m spre V de la colțul de SE al c.33 și o placă mare de calcar, pe cant (deplasată). În profil se disting:

- pe linia pavajului superior păstrate pe toată lungimea profilului (5,60 m);

- plăci mai mari de calcar de la nivelul pavajului inferior (= nivelul de funcționare al locuinței). Ele apar la -0,50 m de la nivelul actual de călcare și se păstrează în linie continuă (4 m) din colțul de SE al caroului și sub nucleul de pietre din profil; în partea de NV a caroului nu par să continue.

Nucleul de piatră stă, deci, pe acest pavaj (inferior) și aparține unei alte structuri constructive, cu corespondență în c.39 (situat la S). Dimensiunile nucleului de piatră: 0,85 m (lungime); 0,45 m (înălțime în profil). La 1,40 m spre N față de colțul de SE al locuinței apare un rând de pietre (0,50 x 0,40 m) care țin, probabil, tot de nivelul (pavajul) inferior.

Materialul arheologic recuperat constă din:

- fragmente amforice (Sinope, Rhodos, Cnidos); remarcăm o ștampilă sinopeană grupa VI B (astynom *Posideios Thearionos*) aflată la nivelul pavajului din locuința L2;

- ceramica greacă uzuală este reprezentată de vase tip *lekythos*, fragmente de platouri cenușii, castroane și căni în stare fragmentară etc.;

- ceramica getică este prezentă printr-un vas de tip ceașcă (aflat în spațiul dintre L1 și L2); fragmente de oale cu corp cilindric înalt și buză evazată la exterior sau imitația unui bol grecesc cu buza adusă spre interior.

Inventarul recent recuperat asigură pentru cele trei locuințe (L1-L3) din zona centrală a sectorului A o încadrare cronologică în sec. III a.Chr.

Bibliografie:

L. Buzoianu, M. Bărbulescu, *Albești. Monografie arheologică. I.*, Constanța, 2008.

Albești, com. Albești, jud. Constanța, CCA 2010, p.26-28.

L. Buzoianu, M. Bărbulescu, *Imitații grecești descoperite în așezarea de la Albești (jud. Constanța)*, în *Tracii și vecinii lor în antichitate. Studia in honorem Valerii Sirbu*, Brăila 2010, p. 125-132.

Abstract

This year's campaign consisted mainly in preservation works performed on three habitation complexes from Sector A: L1, L2, and L3. The edges between squares 19 and 20; 12 and 13; 12 and 19 were disabled. In order to trace the full outline of

these buildings, all debris covering the inner pavements of L1 and L2 was cleared. The eastern and western walls of L2, as well as the eastern wall of L3 were restored. The area between the southern part of L1 and Z wall („the fake precinct”) - squares 4 - 11, Sector A – was also investigated.

4. Ardeu, com. Balșa, jud. Hunedoara

Punct: Cetățuie

Cod sit: 87870.01

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 40/2010

Colectiv: Iosif Vasile Ferencz – responsabil, Mihai Cristian Căstăian – responsabil sector (MCDR Deva), Cristian Dima – responsabil sector (MNIT) Cristian Ioan Popa – responsabil sector (Univ. Alba Iulia), Cristian Constantin Roman – responsabil sector (MCC Hunedoara)

În anul 2010, cercetările au continuat pe cele din anul precedent, în același sector vestic al platoului superior al dealului „Cetățuie”. Date fiind rezultatele cercetării din anul precedent, obiectivele propuse pentru campania din anul 2010 au vizat finalizarea cercetării suprafeței Sp4 și extinderea cercetării spre E, printr-o nouă suprafață cu dimensiunile de 5 x 4 m. Cercetările s-au desfășurat pe parcursul a două campanii, în perioada 28 iunie – 15 iulie și respectiv, 24 august – 15 septembrie.

Datorită finanțării insuficiente, forța de muncă a fost constituită din voluntari, fapt ce ne-a permis să realizăm următoarele lucrări:

- am cercetat cele două instalații identificate în urmă cu un an, în suprafața Sp4, care s-au dovedit a fi o vatră deschisă și un cuptor;

- am început cercetarea într-o nouă unitate de cercetare cu dimensiunile de 5 x 5 m, denumită de noi Sp5;

- am realizat cercetări magnetometrice, pe platoul numit Dealul Judelui, aflat la baza dealului Cetățuie, cu sprijinul Institutului de arheologie sistemică din Alba Iulia;

- au fost recoltate probe pentru date geomagnetice de către Călin Șuteu, cercetător în cadrul Institutului de arheologie sistemică din Alba Iulia;

- am efectuat periegeze în zonă, identificând pe culmea dealului Cornet mai multe bucăți de material având aspectul unei zguri rezultate din reducerea fierului;

- am curățat vegetația tânără, iarba și vegetația uscată, pe platoul superior al Cetățuiei.

Vatra deschisă descoperită în Sp4 a fost construită pe o structură din piatră locală, lipită cu lut, având la suprafață o cruste de lut ars pe care se găseau urme de arsură precum și bucăți de zgură metalică. Instalația de foc a fost amenajată pe marginea unei terase săpată în stânca de calcar a dealului, fiind o construcție masivă.

Cuptorul era amenajat spre V față de vatra descrisă anterior, pe un pat din piatră locală, lipită cu lut. Peste această amenajare a fost aplicat un strat de lut, care a fost îndreptat și netezit. Cupola a fost ridicată cu ajutorul unei structuri din nuiele, lipite cu lut. Ampretele lăsate de nuiele au fost identificate în timpul cercetării sub forma unei rețele de orificii care se distingeau cromatic și printr-o textură diferită. Gura de alimentare a cuptorului a fost identificată spre S.

Vatra cuptorului a fost refăcută, această parte, mai nouă, oferind și probele recoltate pentru datarea geomagnetică.

În suprafața Sp5 am înlăturat stratul vegetal și am cercetat un prim strat arheologic. Acesta, ca și în unitatea de cercetare alăturată, Sp4 are aspect granulos, conține multă piatră și materiale arheologice amestecate, aparținând mai multor epoci istorice (evul mediu, perioada post romană, dacice și din preistorie). El corespunde unei secvențe ale istoriei locului, în care, poate cu prilejul unor amenajări pe coama dealului, a fost mutată spre vale o cantitate mare de pământ, antrenând și urmele de locuire aferente, prezente în acel loc.

La finele campaniei ne-am oprit deasupra nivelului corespunzător amenajărilor din epoca dacică.

În colțul sud-vestic al suprafeței de cercetare, încă din momentul trăsării am surprins o veche secțiune, presupusă de noi încă din 2004² ca fiind una dintre unitățile de cercetare realizate de către Larisa Nemoianu în anul 1973³.

Cercetările efectuate până în prezent în sectorul vestic al platoului superior al Cetățuiei de la Ardeu demonstrează prezența în această arie a unei clădiri de mari dimensiuni, ridicată pe o structură de stâlpi din lemn, și pereți din nuiile lipite cu lut, amenajată pe mai multe terase săpate în stânca de calcar. Cu scopul nivelării întregii suprafețe destinate construcției, pe stâncă a fost așezat un strat de pământ în care se găsesc numeroase fragmente ceramice, în mare majoritate aparținând unor culturi preistorice.

Construcția adăpostea un atelier de fierar, în cadrul căruia erau realizate și obiecte din bronz și din materii dure animale. În interiorul clădirii au fost identificate două instalații pentru încălzit: o vatră și un cuptor, precum și numeroase obiecte între care se numără unelte, piese de armament, podoabe, obiecte frecvente în inventare casnice, precum și materii prime. Materialele arheologice aparțin Muzeului Civilizației Dacice și Romane din Deva.

Dimensiunile construcției nu au putut fi estimate, ele depășind limitele unităților de cercetare investigate până în acest moment. În partea sudică este foarte posibil să fi fost construită locuința (locuințele) personalului care deservea atelierul.

În acest moment, pe culmea dealului, pe baza cercetărilor efectuate până în prezent pot fi identificate trei arii distincte, care par să fi avut și destinații funcționale diferite. Spre N, pe mamelonul care domină întreg platoul superior au fost identificate urmele unei construcții având caracteristicile unui turn-locuință. În partea de SE au fost identificate urmele unor locuințe, în timp ce în partea vestică au fost identificate urmele atelierului descris anterior.

Accesul se făcea, probabil pe latura nordică și apoi pe cea vestică, poate până la o poartă. Cercetările viitoare vor putea să lămurească o parte din întrebările care au rămas fără răspuns.

(Pe șantier au participat pe parcursul campaniilor din anul 2010 muzeografi: Mihaela Ion și Marius Barbu, de la Muzeul Civilizației Dacice și Romane din Deva, Călin Șuteu, cercetător la Institutul de Arheologie Sistemică din Alba Iulia, Marija Ljustina și Kristian Muncan, de la Universitatea din Belgrad, precum și mai mulți voluntari. Tuturor le mulțumim pentru efortul și dăruirea pe care le-au depus.)

Note:

1. Ferencz și colab., Ardeu, com. Balșa, jud. Hunedoara, punct Cetățuie, în CCA, campania 2009, Suceava 2010.
2. Ferencz și colab., Ardeu, com. Balșa, jud. Hunedoara, în CCA, campania 2004, Jupiter-Mangalia 2005, p. 56-57.
3. L. Nemoianu, I. Andrițoiu, Sondajul arheologic de la Ardeu, com. Balșa, jud. Hunedoara, în *Cercetări Arheologice*, 1, 1975, p. 181-190.

Abstract:

In 2010, the purpose of the field campaign was to finish the excavation of the surface Sp4, which we started to dig in 2009. The excavations proved the existence of a workshop in that place where iron, bronze and bone objects were made. The limits of the building could not be estimated but we suppose that there are overcomes outside the investigated area.

Some magnetometric and geomagnetic investigations were also made.

5. Babadag, jud. Tulcea

Punct: Cetățuia

Cod sit: 159669.01

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 70/2010

Colectiv: Gabriel Jugănar – responsabil, Sorin Ailincăi (ICEM Tulcea), Alexandra Clara Țârlea (FIB), Mirela Vernescu (M Brăila)

Cercetările din campania 2010 au avut ca scop finalizarea Cas. 5-6, mai precis demontarea niv. 5 și cercetarea niv. 6, pentru a obține o situație stratigrafică completă a așezării de la Babadag.

În campania 2010 am continuat cercetările în casetele 5-6 prin demontarea nivelului 5 caracterizat prin existența unei suprafețe compacte de lut tasat, perforat de numeroase gropi săpate din nivelurile superioare. S-a observat că acest nivel suprapunea direct solul steril. Cel mai vechi nivel de locuire din această zonă (niv. 6) este reprezentat de gropi săpate direct în solul steril.

Astfel, în această campanie am finalizat de cercetat gr. 2 (niv. 1), gr. 13 (niv. 2), gr. 16, 17 (niv. 3), gr. 18 (niv. 4), gr. 25, 26, 27, 28, 29, 30 (niv. 5) precum și complexele atribuite ultimului nivel de locuire (niv. 6) notate cu gr. 41-50.

Prelucrarea integrală a materialului arheologic contrazice ipoteza lui S. Morintz referitoare la existența a trei etape/ faze de evoluție a așezării și a culturii Babadag bazată pe diferențe în privința tehnicii de executare a decorului. În opinia noastră cea mai veche etapă de locuire din acest sit este caracterizată prin ceramică decorată prin imprimare și poate fi datată cel mai probabil în sec. X a.Chr. (faza a II-a după S. Morintz). De altfel, ceramica imprimată este prezentă în toate cele șase niveluri de locuire, procentajul ei fiind mai redus în nivelurile superioare (niv. 1-4) atribuite de același cercetător fazei a III-a a culturii Babadag. Publicarea cercetărilor recente de la Babadag vor aduce fără îndoială noi contribuții referitoare la evoluția acestei culturi.

Materialul arheologic descoperit constă într-o cantitate însemnată de ceramică și resturi faunistice fiind prelucrat în întregime pe parcursul desfășurării cercetărilor. Dintre acestea putem menționa numeroase fragmente ceramice tipice ce se pretează unei prelucrări grafice (vase bitronconice, cești,

străchini sau vase de bucătărie) la care se adaugă o mică daltă din bronz de formă trapezoidală descoperită în gr. 18 (niv. 4).

Planul viitor de cercetare de la Babadag se va concentra asupra zonei din apropierea falezei, amenințate cu prăbușirea și în primul rând în continuarea cercetărilor din suprafața deja începută (C9), precum și deschiderea altora noi.

Bibliografie:

S.C. Ailincăi, G. Jugănar, A.C. Târlea, M. Vernescu, *Early Iron Age Complexes with Human Remains from the Babadag Settlement*, Peuce, S.N., 3-4, 2007, p. 77-108.

G. Jugănar, *Coroplastica în cultura Babadag*, Peuce, S.N., 1, 2003, p. 75-90.

G. Jugănar, *Cultura Babadag*, vol I., Constanța, 2005.

S. Morintz, *Quelques problèmes concernant la période du Hallstatt au Bas Danube a la lumière des fouilles de Babadag*, Dacia NS 8, 1964, p. 101-118.

S. Morintz, *Probleme ale Hallstattului timpuriu din zona istro-pontică în lumina cercetărilor de la Babadag*, Peuce 2, 1971, p. 19-25.

S. Morintz, *Săpăturile de la Babadag, 1973-1974, 1977-1981*, Materiale, 1982, p. 58-64; S. Morintz, *Noi date și probleme privind perioadele hallstattiană timpurie și mijlocie în zona istro-pontică (Cercetările de la Babadag)*, Thraco-Dacica 8, 1-2, 1987, p. 39-72.

S. Morintz, *Aspecte și probleme noi referitoare la cultura Babadag*, Symposia Thracologica 7, Tulcea 1989, p. 262-264.

S. Morintz, G. Jugănar, *Raport privind săpăturile arheologice efectuate în sectorul V al așezării de la Babadag*, Peuce 11, 177-202.

S. Morintz, G. Jugănar, M. Munteanu, *Așezarea din prima epocă a fierului de la Babadag*, în *Cercetări arheologice în aria nord-tracă* 1, 1995, p. 222-235.

Abstract

During the 2010 campaign we continued the investigations in squares 5-6 taking down level 5, where there was an area of settled clay perforated by numerous pits dug from the upper levels. We noticed that this level was directly superposed on the sterile soil. The oldest habitation level in this area (level 6) is represented by pits dug directly into the sterile soil (pit nos. 41-50).

6. Bordușani, com. Bordușani, jud. Ialomița

Punct: Popină

Cod sit: 92998.01

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 81/2010

Colectiv: Dragomir Popovici – responsabil (MNIR), Ioan Cernău, Cătălina Cernea (MJ Ialomița), Valentin Radu, Constantin Haită, Adrian Bălășescu (MNIR-CNCP)

Campania 2010 a avut următoarele obiective :

- continuarea cercetării structurii de locuire (SL19), surprinsă în campaniile precedente;
- încheierea studierii zonelor de pasaj observate în campaniile precedente, respectiv C332, C390, C394 și C397;

- studierea complexă, pluridisciplinară, a complexelor surprinse;

- completarea bazei de date a șantierului prin introducerea informațiilor privind unitățile stratigrafice, complexe și artefactele descoperite;

- continuarea formării profesionale a studenților participanți la săpături.

Săpătura a fost condusă conform concepției și metodologiei formulate deja și publicate (C.A. XI. t.1) în cazul șantierului Hârșova - tell.

Suprafața cercetată în această campanie a fost, ca și în cazul campaniilor precedente, conservată primar, în sensul că diversele structuri de lut și lemn (pereți de locuințe, podele și structuri de combustie), au fost impregnate astfel încât să fie protejate de acțiunea distructivă a apelor pluviale și a variațiilor de umiditate și temperatură iar întreaga zonă a fost protejată cu folie de polietilenă și un strat protector de sediment.

Situațiile stratigrafice și relațiile observate în cazul diferitelor complexe cercetate a necesitat elaborarea unei metodologii de integrare a datelor în Diagramele Stratigrafice. O atenție specială a fost acordată relațiilor stratigrafice dintre US-urile aparținând C332 și C379.

Acumularea datelor privind în special zonele de pasaj consecință a sitării unei cantități semnificative de sediment a impus definirea unei metodologii specifice care să permită integrarea tuturor datelor în baza de date a șantierului și studierea comparativă a lor.

Eșantionarea

Având în vedere faptul că cercetarea tuturor complexelor cercetate în această campanie a fost începută în campaniile precedente s-a decis continuarea în conformitate cu principiile adoptate anterior.

Prima dintre acestea (sitarea integrală a sedimentului arheologic), a fost aplicată în cazul C332 și a sedimentului provenit din C394 – campania 2009 care a rămas nesitat.

Reamintim că C332 este în prezent cel mai bine conservat dintre aceste zone de pasaj surprinse până în prezent pe acest șantier fiind parțial afectat de bioperturbări, în principal în zona sa de N. Era acoperit de resturile pereților celor două locuințe existând astfel posibilitatea funcționării și eventual a formării sale în perioada de utilizare a celor două locuințe menționate.

A doua metodă de eșantionare a avut în vedere flotarea unei cantități de cca. 170 litri de sediment în scopul obținerii unor informații specifice carpologice. Alegerea US-urilor a avut în vedere parametrii privind conținutul în componente organici și activitatea antropică prezumată a le produce dar și necesitatea comparării potențialului lor.

În acest scop au fost eșantionate diferite US-uri din cadrul celor trei complexe menționate, C332, C379, C394 și C274 – SL19. În această din urmă situație au fost sitate integral US-urile recoltate cu ocazia demontării sale cu scopul de a se obține date sistematice privind utilizarea sa și eventuala variabilitate.

În campania anului 2010 au fost astfel sitate 446 US-uri cu un volum total de 3000,50 litri provenind din complexe menționate mai sus.

Complexele arheologice cercetate

Zona de pasaj - C332

A fost observat și cercetat în sectoarele 33, 34, 39 și 40, respectiv în suprafețele c. H1-5, G1-5 și F5-6. Limita de V a sa este conturată de pereții de E ai SL47 și 54 iar cea de E de

peretele de V al SL50. Limita de N coincide cu limita actuală a *tell*-ului iar cea de S de C379.

Starea de conservare, în general este bună, singurele deteriorări observate fiind cele de tip bioperturbare. S-a putut observa că acestea erau mai ample în special în zona sa de N, care practic constituie și limita de N (actuală), a *tell*-ului.

US-urile aparținând acestui complex (165) prezentau o înclinare generală de la N spre S, mai accentuată în zonele sectoarelor 33 și 34.

Practic acest complex corespunde cu zona destinată circulației dintre locuințele SL47, 54 și SL50.

Începutul perioadei de funcționare a sa a putut fi stabilită cu precizie datorită observațiilor stratigrafice. Astfel s-a observat că primele US-uri ce-i aparțin suprapun șanțurile de fundație ale SL47 și 50 asigurând astfel precizarea momentului de început al acumulării sedimentelor, respectiv după construirea acestora două.

În teren US-urile corespunzătoare erau acoperite de resturile provenind de la distrugerile acestor locuințe. În zona sa de S era acoperit și de resturile provenind de la distrugerile pereților SL53.

Relațiile stratigrafice observate în teren asigură o bună poziționare a sa în raport cu SL-urile 47, 50, 53 și 54.

În zona sa de N ea corespunde perioadei de utilizare a SL54 și 50. În zona mediană ea s-a format în perioada de utilizare a SL47 și a SL50. În zona de S ea se intersectează cu C379 care corespunde zonei de pasaj dintre șirurile 2 și 3 de locuințe, orientate SE – NV.

Zona de pasaj C379

Această zonă a fost surprinsă parțial în principal datorită orientării șirurilor 2 și 3 de locuințe, respectiv SE - NV.

Ceea ce trebuie menționat de la bun început este faptul că acest complex a funcționat încă dinainte de construirea SL47 și SL50 și a continuat și după aceea. Această situație a impus cercetarea cu foarte mare atenție cu scopul definirii acelor US-uri a căror formare coincidea cu perioada de formare a US-urilor aparținând C332, asigurându-se astfel contemporaneitatea strictă a celor două complexe.

În această campanie de cercetare s-a avut în vedere relecturarea profilelor marilor de sector în care mai exista sediment aparținând US-urilor acestui complex. Același demers a avut în vedere și profilul magistral din aceeași zonă ceea ce a permis verificarea corelărilor stratigrafice.

Încă din campania precedentă s-a observat că foarte probabil aceste zone de pasaj au cunoscut o utilizare diferențiată a acestei categorii de spațiu. Sitarea completă și trierea materialelor rezultate a permis confirmarea acestei observații chiar dacă într-o formă preliminară. Rămâne încă neclar procesul de acumulare al sedimentului în cazul acestui tip de complex și corespondența cu tipurile de activități care au generat acest proces.

Tot materialul rezultat din cernerea sedimentului a fost uscat, triat în funcție de material (ceramică, oase mamifere, oase pești, valve de scoici, cărbune, piatră, silex). Ulterior acestea au fost înregistrate și depozitate pentru analiza specifică.

Cuptor - C274-SL19

În această campanie s-a continuat cercetarea structurii de combustie C274 din camera mică a SL19 (St.42), a cărei cercetare începuse în campaniile anterioare.

Chiar dacă cercetarea sa nu a putut fi încheiată s-a putut observa că această structură de combustie a cunoscut cel

puțin patru faze cu modificări corespunzătoare de amplasament și cel puțin 11 refaceri ale părții active și ale bolții.

Chiar dacă din punct de vedere constructiv acest complex nu prezintă elemente de natură a-l individualiza, ceea ce se poate remarca este faptul că a cunoscut perioade de extrem de intensă utilizare. Relativ frecvent refacerile părții active au înglobat și straturi de cenușă aparținând ultimilor utilizări dinaintea acestor refaceri ceea ce a permis prelevarea integrală și flotarea acestora cu scopul obținerii unor informații suplimentare privind eventualele utilizări.

Observații arheologice preliminare privind tipurile de sediment

Observațiile realizate în cursul săpării sale, permit deja, la un nivel preliminar, discriminarea a patru tipuri generale de US-uri.

Primul dintre acestea corespunde unor acumulări mai mari de sediment, cu o frecvență crescută a componentelor antropici (cărbune, ceramică, oase, unelte, de regulă fragmentare, de silex, os, coproliti și chirpic ars și nears) și în general cu suprafețe medii și mari.

Al doilea este reprezentat de acumulări medii și mici de sediment atât din punctul de vedere al volumului de sediment cât și din cel al suprafețelor, cu o semnificativă concentrare a componentelor antropici de tipul acumulărilor de cenușă, cărbune, oase și coproliti.

Cel de al treilea tip de US-uri este reprezentat de acumulări de sediment unitare din punctul de vedere al compoziției, respectiv sediment siltic de regulă galben-verzui cu o foarte scăzută frecvență a componentelor antropici și extensii medii și mari din punctul de vedere al suprafețelor.

Ultimul tip de US-uri este reprezentat de acumulări de sediment unitare din punctul de vedere al compoziției, lut galben-verzui cu paie și pleavă în compoziție care au fost de regulă atribuite distrugerii în timp a pereților locuințelor, distrugeri datorate acțiunii apelor pluviale care în timp au provocat distrugerea pereților structurilor construite. În aceeași poziție spațială au fost observate și US-uri reprezentate de chirpic nears care par a corespunde foarte probabil operațiunilor succesive de reparare a pereților afectați de distrugerile provocate de intemperii. Acestea au fost observate cu precădere în imediata apropiere a pereților de V (SL50) și de E (SL47), sub forma unor benzi late în general de maximum 0,15-0,25 m.

Această tipologie este importantă în vederea analizei constituenților antropici și mai ales în vederea definirii, în limitele posibile, a succesiunii temporale și a diferitelor tipuri de activități care le-au generat.

Astfel s-a putut observa că, foarte probabil prima categorie de US-uri corespunde unor perioade de acumulare mai ample în timp, perioadă în care, foarte probabil și constituenții antropici au fost amestecați producându-se o mai mare omogenizare a acestora.

Al doilea tip de sediment reprezintă acumulări datorate unor activități specifice, punctuale, desfășurate în intervale scurte de timp.

Al treilea tip de acumulări poate fi atribuit unei activități generice care corespunde necesității orizontalizării și posibil igienizării suprafeței respective, foarte probabil dezvoltate în intervale reduse de timp.

Ultimul tip de acumulări sedimentare reprezintă materializarea unor situații specifice care, în corelare cu celelalte tipuri de acumulări, poate permite definirea cu precizie a sezonității și specificității diferitelor tipuri de activități

antropice. Acumularea unor astfel de depozite sedimentare poate avea o durată relativ redusă în timp și o semnificație remarcabilă în contextul analizelor privind evoluția complexelor construite, tehnicile de construcție și de reparare a diferitelor structuri, în cazul nostru a locuințelor.

Din perspectiva analizei pluridisciplinare se poate observa și faptul că analizele specifice pentru determinarea sezonității, a modurilor de gestionare a resurselor, se pot realiza cu șanse mai mari de reușită în cazul US-urilor aparținând tipurilor 2 și 4.

Corelarea informațiilor oferite de toate cele patru tipuri de sedimente poate permite pentru prima dată în cercetarea preistoriei din România a mecanismelor de acumulare sedimentară în corelare cu tipurile de activitate antropică și definirea mai complexă a unor comportamente umane în cazul comunităților gumelnițene.

În condițiile observațiilor de mai sus s-a adoptat o strategie ce a avut în vedere în primul rând elaborarea uneia cu un caracter unitar privind această categorie a spațiului construit respectiv zonele de pasaj (complexe de tipul C332, C379) și cele de folosință comună (complexe de tipul C394 la Bordușani-Popină sau C521 la Hârșova).

În consecință au fost avute în vedere o serie de elemente ce permit discriminarea categoriilor de spațiu în funcție de utilizare. S-a considerat că la nivelul unui prim palier de analiză următorii factori pot fi semnificativi și deci trebuie avuți în vedere: contextul stratigrafic cu relațiile sub și pe; extensia spațială; volumul; greutatea specifică.

Corelarea acestor date este de natură să permită o evaluare inițială unitară care să poată evidențierea unor specificități atât de natură cantitativă cât și calitativă.

Un palier ulterior al analizei va trebui să se concentreze asupra datelor calitative ce vor putea fi oferite de acele contexte considerate relevante pentru tipul de analiză dorit.

Sedimentologie

În campania de cercetări arheologice din anul 2010 a fost cercetată pe profilul magistral, în sectoarele 39 și 40, succesiunea sedimentară corespunzătoare unei zone de pasaj C332.

Din punct de vedere sedimentologic, depunerile arheologice formate în această zonă de locuire sunt reprezentate prin trei termeni principali:

A - Nivel cu textură siltică, de culoare cenușiu verzui, omogen, ce include foarte rari și fini constituenți antropici și conține amprente vegetale. Acest nivel reprezintă o amenajare, prezintă în general aspect lenticular, uneori micro-stratificat, cu grosimi de 0,01-0,03 m și poate fi rezultatul utilizării excesului de materiale preparate rămase după amenajarea locuințelor și altor structuri construite.

B - Nivel cu textură siltică, în general mai argilooasă, de culoare brun cenușiu mediu, cu structură granulară, relativ omogen, ce conține fragmente fine, de dimensiuni subcentimetrice, de cărbune și lemn. Reprezintă un nivel acumulat într-o zonă de pasaj, omogenizat prin pasaj repetat. Are un caracter organic, include relativ rare fragmente de ceramică, oase, scoici și chirpici, foarte fragmentate. Aceste niveluri au grosimi cuprinse între 0,04 și 0,05 m, doar într-un singur caz de 0,12 m.

B1 - Variație de facies a nivelului de mai sus, în general mai deschis la culoare, foarte omogen, ce conține rari

constituenți antropici fini, în special foarte fine fragmente de lemn și cărbune. Prezintă grosimi de 0,02-0,03 m sau 0,04-0,06 m.

B2 - Variație de facies aceleiași tip de unitate sedimentară, de culoare brun cenușiu mediu sau cenușiu verzui mediu, cu structură granulară, cu caracter organic foarte bine marcat, foarte eterogen, cu frecvenți constituenți antropici. Prezintă grosimi de 0,03-0,05 m și este interpretat ca fiind format într-o zonă de pasaj cu importantă acumulare de deșeuri menajere.

C - Nivel cu aspect lenticular, constituit în general din cenușă și cărbune, omogen, compact, ce suprapune nivelurile de tip B sau sub formă de niveluri fine ce sunt incluse în acesta, cu grosime de cca. 0,01 m. În general prezintă grosimi de maximum 0,04-0,05 m și sunt observate pe distanțe de cca. 1 m.

Acestor tipuri de unități li se adaugă, un alt tip de unitate ce a fost observat într-un singur caz, la baza profilului:

D - Nivel siltic, de culoare brun cenușiu, micro-stratificat, ce include lentile cu grosimi milimetrice, de cărbune, fragmente de lemn, coprolite, oase de pești, cochilii, ce rezultă din activități antropice punctuale, bine încadrate cronologic și spațial. Acest tip de unitate conține constituenți antropici fini și are o grosime de 0,03-0,04 m și corespunde acumulării într-o zonă de pasaj în care sunt desfășurate punctual diverse activități.

Analiza micromorfologică a acestei succesiuni poate aduce informații importante asupra condițiilor de formare, din punct de vedere al activităților umane și a la condițiilor de mediu asociate.

Analiză petrografică preliminară a materialului litic

În campania de cercetări din anul 2010, analiza materialului litic șlefuit a evidențiat prezența următoarelor tipuri petrografice:

- Șisturi verzi, roci cuarțo-feldspatice slab transformate metamorfic, de culoare verzui, cenușiu verzui sau roșcat cărămiziu, ce prezintă o variație importantă din punct de vedere textural, de la roci cu textură siltică argilooasă, nisipoasă fină, medie sau grosieră, până la micro-conglomerate. Din acest tip de rocă, cu numeroase ocurențe în zona Dobrogei Centrale, au fost analizate 7 fragmente de râșniță cu textură arenitică și o așchie cu textură micro-conglomeratică.

- Rocă vulcanică de culoare cenușiu verzui închis, microcristalină, cu vinișoare fine cenușiu verzui deschis, ce poate reprezenta o rocă bazaltică, din care a fost realizat un topor perforat, descoperit în stare fragmentară.

- Calcar crem, fin, omogen, cu ocurențe în zona întregii Dobrogea. Din acest tip de calcar au fost analizate două percutoare, un șlefuitor de mici dimensiuni, 28 fragmente, parțial arse, și o așchie de mici dimensiuni.

- Calcar cenușiu, cu textură grezoasă fină, din care au fost identificate două fragmente de rocă de mici dimensiuni.

- Gresie carbonatică, cu textură fină, de culoare cenușiu gălbui, ce conține paiete fine de mică albă, din care a fost realizată o râșniță. Din același tip petrografic a mai fost întâlnit un fragment de rocă.

- Galet de natură carbonatică, fără urme de prelucrare. Un galet de calcar brun cafeniu, fin, și un altul de gresie fină, de culoare cenușiu închis, fără urme de prelucrare.

- Galet de cuarțit, de culoare galben roșcat, fin cristalizat, omogen, ce poate reprezenta un șlefuitor de mici

dimensiuni. Un altul este realizat dintr-un cuarțit brun și cenușiu închis, eterogen, fin cristalizat; un alt galet, cenușiu și roșcat poate reprezenta un șlefuitor, iar încă 11 galeți de mici dimensiuni de la 1 la 4 cm, nu au urme de prelucrare sau utilizare.

Dintre cele 202 de unelte și fragmente de rocă aparținând materialului litic cioplit analizat, fără câteva excepții, reprezentate din calcare și cuarțite fine, cea mai mare parte a lor este realizată din concrețiuni silicioase de tipul silexurilor. Acestea au fost încadrate în următoarele categorii, în funcție de textura acestora:

- Silex cu textură fină, de culoare ocru gălbui, ocru cenușiu sau brun.
- Silex cu textură arenitică fină (aspect 'nisipos' datorat incluziunilor fine), omogen, de culoare ocru cenușiu sau ocru brun.
- Silex cu textură arenitică grosieră (cu mărimea incluziunilor peste 1 mm), ocru cenușiu sau ocru brun.

Toate acestea pot fi omogene sau neomogene, în funcție de prezența impurităților de culoare cenușiu deschis, ce reprezintă fragmente carbonatice ne-silicifiate. În câteva cazuri a fost observată structura concentrică rezultată în urma diagenzei. În multe situații au fost observate zonele marginale de cortex, un indiciu suplimentar pentru sursa în depozite carbonatice, cum sunt calcarele de vârstă jurasică din zona Dobrogei Centrale.

Raport arheozoologic

În campania de cercetări arheologice din 2010 s-a continuat cernerea sedimentului arheologic din următoarele complexe arheologice (C332, 379, 394). S-au cernut sub jet de apă peste 2000 litri de sediment în urma cărora au fost descoperite resturi faunistice, resturi de vegetale (semințe și carbuni), coproliti, ceramică, material litic, etc.

Materialul faunistic a fost triat pe teren în proporție de 100%, fapt ce a dus la identificarea arheozoologică a numeroși taxoni: moluște, crustacee, pești, reptile, păsări și mamifere. Într-o statistică primară, resturile de pești și moluște predomină, ele fiind urmate la mare distanță de cele de mamifere. S-au identificat primar: 6 taxoni de moluște, 15 specii de pești, 2 specii de reptile și peste 14 specii de mamifere. Toate aceste fragmente prezintă toate caracteristicile unor deșeuri menajere: urme de taiere - de dezarticulare și de descărnare, urme de dinți (de carnivore, probabil câini), urme de ardere etc.

Realizarea diagramei stratigrafice pentru C332 și C379 (care este în curs), va permite într-o primă etapă urmărirea evoluției unei zone de pasaj din tell din punct de vedere bioarheologic.

Studiul tuturor acestor resturi în viitor va permite cunoașterea diferitelor aspecte legate de paleoeconomia animalieră (culesul moluștelor, pescuitul, vânătoarea și creșterea animalelor). De asemenea studiile de arheozoologie cuplate cu cele de paleobotanică (carpologie și antracologie), dar și cu cele de sedimentologie-micromorfologie vor permite observarea unor detalii sezoniere ale exploatării animalelor, dar și a altor resurse din preajma tell-ului de la Bordușani.

Fiind o așezare preistorică relativ izolată, în insula lalomiței, acest tip de cercetare ne va permite în plus cunoașterea relațiilor dintre oameni și mediul înconjurător, impactul uman asupra acestui mediu, dar și evoluția comunității în contextul eneoliticului din această zonă.

De asemenea, pe teren s-a realizat eșantionarea a peste 80 de probe de mamifere dedicate analizei izotopice în cadrul programului European ERC *Stable isotope investigations on the adaptations of Neolithic husbandry to the climatic and environmental settings of Central, Mediterranean and North-western Europe* (SIANHE coordonat de Marie Balasse – CNRS, Franța).

Cu ocazia acestei campanii de săpături s-au eșantionat o serie de resturi (30) osteologice de suine (porc și mistreț) în vederea analizei lor din punct de vedere paleogenetic și morfometric în cadrul proiectului NERC *Pigs, People and the Neolithisation of Europe* coordonat de către Dr. Keith Dobney (Aberdeen University cu parteneri Durham University și CNRS Paris).

7. Bucșani, com. Bucșani, jud. Giurgiu

Punct: Pod

Cod sit: 101387.01

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 82/2010

Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 78/2010

Colectiv: Cătălin Bem, Constantin Haită (MNIR), Cătălin Nicolae (doctorand FIB), Carmen Bem (clMeC), Andrei Asăndulesi, Bogdan Venedict (UAIC Iași), Cristian Panaiotu (FGB), Alina Trif (masterand FIB), Julien Penon (masterand Univ. din Nantes)

Campania 2010 pe tell-ul Bucșani Pod s-a desfășurat în perioada mai-noiembrie și s-a aflat și sub semnul necesității de a întocmi la final documentația pentru propunerea de descărcare de sarcină arheologică a unei părți din zona marginală a stațiunii.

Au continuat, pe de o parte, cercetările în nivelul intermediar al tell-ului, reprezentat de o serie de locuințe neincendiate și zonele ocupaționale exterioare, concentrându-se cu predilecție în zona sudică a stațiunii (sectoarele 15-18, 25-28), spre limita efectivă a locuirii Gumelnița.

În acest scop, în primul rând, suprafața alfa a fost extinsă cu aprox. 250 m², utilizându-se pentru nivelul de sol actual (ca și pentru îndepărtarea sedimentelor excavate în campaniile trecute) un utilaj mecanic.

Nivelul superior (N1), în extinderea suprafeței, a avut o grosime maximă de 45 cm, fiind reprezentat spre limitele exterioare ale movilei și de depuneri coluviale. Așa cum scriam și cu alte prilejuri, zona cercetată în această campanie, corespunzătoare nivelului superior nu mai includea complexe sau structuri de locuire. Toate cele șapte construcții fuseseră cercetate în campaniile anterioare. În schimb, pe un traseu general aproximativ rectangular, cu laturi și colțuri rotunjite, au fost cercetate două șanțuri de fundație pentru palisadele așezării, ambele săpate și utilizate în timpul ultimei ocupări a tell-ului (Gumelnița B1). Ambele păstrează gropi ale foștilor stâlpi ai palisadelor, fără a conserva, însă, resturi de lemn sau cărbune. Ambele au o lărgime mai mare la gură, dar nedepășind 80 cm, pentru ca spre fund să se îngusteze brusc, numai pe o lățime corespunzătoare diametrelor stâlpilor

(maximum 35 cm). Ambele sunt săpate în sedimente sterile (spre exterior) sau în sedimentele corespunzătoare N2 și N3 (spre interior). Adosate spre exteriorul zonei efectiv locuite au fost depuse în momente diferite dar, foarte probabil, la scurt timp după ridicarea palisadei și într-o succesiune alertă, o serie de sedimente naturale – care au format un veritabil dig.

Aceleași complexe au fost identificate și în campaniile anterioare, în suprafața gama, amplasată în zona nordică a *tell*-ului, dar și în vestul suprafeței alfa. Contururile lor au putut fi urmărite anul acesta și în zona estică a locuirii, putându-se astfel reconstitui traseul lor general.

În zona care va fi propusă pentru descărcare de sarcină arheologică, spre exteriorul *tell*-ului au fost cercetate, de asemenea, traseele celor două șanțuri de delimitare/separare identificate în campaniile anterioare și în zonele nordică și vestică a stațiunii. Unul dintre ele, săpat în exteriorul movilei, în luncă, aparține stratigrafic ultimului nivel de locuire al *tell*-ului, rămânând deschis cel mai probabil și după încetarea viețuirii Gumelnița. Cel de-al doilea, săpat în limitele movilei actuale, aparține stratigrafic primului moment de locuire (Gumelnița A1). Ambele au fost săpate în sedimente sterile, naturale, cele mai multe datorate depunerilor aluviale ale Neajlovului. Ambele au stat deschise mult timp, în ambele există dovezi ale bălțirii apei (de altfel, o creștere a nivelului apei râului implică o creștere a pânzei freatice și o umplere parțială cu apă a șanțurilor). Pe fundul primului șanț, încastrate în sedimentul *in situ*, au fost descoperite o serie de fragmente de rocă (rășnițe sparte) având o funcționalitate precisă și clară (ușurau traversarea șanțului).

Cercetarea nivelului intermediar de locuire s-a limitat la spațiul adosat șanțurilor palisadelor, spre interior. Acestea au afectat niveluri ocupaționale exterioare. Au fost cercetate parțial trei locuințe neincendiate – două dintre ele până la nivelul de distrugere, reprezentat de un sediment nisipos cu numeroase amprente de paie și pleavă.

Cea de-a treia construcție, având cel puțin 28 m², a avut un șanț de fundație pentru pereți, identificat și cercetat parțial pe laturile de S, V și N. Au fost descoperite și o parte a gropilor de pari, amplasați aproximativ spre centrul șanțurilor. Caracterul sedimentelor constructive nu ne-a permis, din păcate, identificarea resturilor de pereți în elevație. În interior a fost identificată vatra locuinței, în preajma căreia au fost descoperite și puținele elemente de inventar – o piatră de amnar și fragmente din trei vase. Întreaga suprafață ocupată de locuință era acoperită de resturile provenite din dărâmarea pereților. Chirpicul acestora acoperea inclusiv zona umpluturii șanțului de fundație, depășindu-i ușor limitele exterioare.

Trebuie menționat faptul că întregul nivel intermediar, așa cum scriam și cu alte prilejuri, a fost afectat de cantități mari de apă și în repetate rânduri – provenind din activitatea pluvială dar, foarte probabil, și din revărsările Neajlovului. Pretutindeni, pe întreaga suprafață locuită, sunt prezente cruste carbonatice formate în urma evaporării rapide.

Au fost prelevate eșantioane din zonele ocupaționale exterioare (cca. 380 litri), tamisate și apoi triate, pentru recuperarea artefactelor și a resturilor arheozoologice de mici dimensiuni. De asemenea, au fost prelevate oase pentru datare 14C, o parte trimise deja la laboratorul din Poznań. În plus, s-au făcut prelevări din sedimentele depuse în exteriorul palisadelor pentru analize granulometrice (în lucru în cadrul Platformei Arheolvest din cadrul UAIC Iași) și probe pentru datări paleomagnetice (în lucru în laboratorul de geofizică din cadrul Facultății de Geologie și Geofizică din UB).

Spațiul ocupat de amintita locuință cercetată într-o mai mare proporție ca și traseul cercetat al șanțurilor palisadelor au fost scanate 3D și, în sfârșit, spațiile necercetate din traseele șanțurilor de delimitare/separare au fost scanate magnetometric – contribuind astfel la completarea vizualizării acestora.

Stratigrafia *tell*-ului de la Bucșani *Pod* include trei importante momente de locuire Gumelnița, separate de depuneri aluviale sau momente de abandon marcate de activitate pluvială accentuată. Lucrările de delimitare/separare aparțin la două categorii:

- șanțuri late, săpate pe un contur cvasi-circular, lăsate deschise, sedimentele excavate fiind depuse de-a lungul uneia dintre margini, formând ceea ce s-ar putea numi dig.

Cercetările magnetometrice și prelevările pentru datările de paleomagnetism și radiocarbon au fost realizate în cadrul proiectului Chronos (PNCDI2 - 92101/1.10.2008), prelucrarea lor aflându-se în același context.

8. Capidava, com. Topalu, jud. Constanța

Punct: Cetate

Cod sit: 63063.01-63063.10

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 33/2010

Colectiv: Ioan C. Opreș, Al. Rațiu, Gabriel Stoian, Florentin Munteanu, Daniel Ene, Dan Ștefan, Maria Magdalena Ștefan (FIB), Irina Achim (IAB), Zaharia Covacef, Tiberiu Potârniche, Cătălin Dobrinescu (MINAC), Zeno Pinter, Claudia Urduzia, Maria Herlea (ULB Sibiu), Anișoara Sion (INP), Cornel Beldiman (UCDC București), Clara Ionescu (masterand FIB), Ana-Maria Floca, Vicențiu Speriatu, Theodor Bărbulescu, Cătălin Pascu, Mihaela Pașca (studenți/masteranzi ULB Sibiu)

Cercetările arheologice de la Capidava, cât și operațiunile de prelucrare a materialului arheologic rezultat și de alcătuire a rapoartelor de cercetare s-au desfășurat în campania 2010 pe durata lunilor august-septembrie (cu măsurători topografice și de actualizare plan arhitectură/relevu/nivelment concentrate în a doua parte a lunii august și în cursul întregii luni septembrie, prelungite și în luna octombrie). În ciuda impedimentelor financiare generale, rezultatele obținute în acest an sunt notabile, cercetărilor arheologice adăugându-li-se unele lucrări de conservare primară corespunzătoare, care au drept scop final protejarea și punerea în valoare a obiectivelor arheologice din cetatea romană și bizantină de la Capidava. Conservarea primară respectivă a constat în plombarea paramentului exterior pe o porțiune prăbușită în primăvara anului 2010 pe cortina F, cu rostuirile de rigoare și alte asemenea rosturi minore la ansambluri arhitecturale din sectorul de E, dar mai ales cu șapele de protecție amplasate la partea superioară a zidurilor din clădirea cu *hypocaustum* (baie privată), integral C5 și pe părțile deja conservate și rostuite ale C8 și ale unui alt zid de la limita de NE a săpăturii din sector, zid perpendicular pe cortina F; a fost turnată, apoi, o șapă solidă pe una dintre laturile lungi ale "Corpului de Gardă" din sectorul III al cetății. Menționăm că obiectivele respective fuseseră deja supuse conservării primare în cursul campaniei 2008-2009 (sectorul de E), respectiv 2006 și 2009 (Corpul de Gardă din sectorul III al cetății), când, din lipsa timpului necesar și a fondurilor corespunzătoare, aceste ultime operațiuni nu mai fuseseră decât parțial realizate.

Conservarea s-a desfășurat sub directa coordonare/supraveghere a arh. Anișoara Sion și a coordonatorului științific al șantierului.

Cercetările arheologice propriu zise au continuat, cu sprijinul instituțiilor partenere (UB-FIB, MINAC, UOC, ULB Sibiu) în 3 sectoare *intra muros* (sectorul I, sectorul de E, sectoarele III/VI) și alte două *extra muros* (sectorul VIII și X). În GIS-ul deja existent al sitului a fost integrată ridicarea topografică a descoperirilor curente din cetate sau din zona extramurană (rezultate ale campaniilor 2009-2010).

Intra muros

Sectorul I – biserica din colțul de NE al cetății

Cercetările s-au desfășurat pe suprafața de la V de aceasta, continuând săpătura din 2008-2009 în căutarea ultimului rând de piatră din fundația bisericii; pe flancul sudic al edificiului, unde au fost trasate trei casete (A1, B1, C1), primele două încă din campania precedentă și în care cercetarea nu este încă încheiată. În campania 2010 s-a procedat la o curățare a întregii zone, de la V spre E, spre absida bisericii, ulterior fiind deschisă caseta C1, a cărei cercetare a fost rapid sistată în favoarea continuării cercetărilor în suprafața V (la E de B1 și cu dimensiunile de 2,51 m pe direcție E - V și 3,69 m pe direcție N - S). În perimetrul acestei casete au fost curățate cele două vetre medievale identificate din cercetările anterioare și a fost decapată o suprafață restrânsă situată de-a lungul zidului perimetral sudic al bisericii. A fost practic îndepărtat un singur strat consistent de pământ galben roșiatic, slab solidificat, post-incendiere databilă în sec. al VI-lea.

Sectorul I – incinta mediobizantină și spațiul de locuire intramurană adiacent

Incinta mediobizantină de pe curtile C-D (c.J57) și cele două structuri de locuire cu zidărie de piatră și pământ adosate incintei romano-bizantine din c.J55-56.

Sectorul de E (sectoarele II, IV, V)

Cercetările arheologice efectuate în sectorul de E s-au concentrat într-un singur obiectiv: încăperea C16, componentă a edificiului romano bizantin din sectorul de E (aflat, conform caroiului general al cetății în c.N-O-P76, adosat curții de SE); aici au fost atacate atât încăperea C16 cât și coridorul dintre C16 și C1 (în cazul încăperii C.16, suprafața a fost împărțită în două casete, A și B, acestea fiind despărțite de un micro profil median, orientat NV – SE, pentru verificarea și urmărirea situației stratigrafice.)

Sectoarele III/VI – clădirea C1/ 1994; *via principalis*. În clădirea C1/1994 au fost realizate trei sondaje de verificare, unul în camera de NE (1,5 x 4 m), iar alte două în camera de S, paralele față de zidul perimetral de SE al clădirii (dimensiuni 3,5 x 1 m). Pe *via principalis* cercetarea s-a concentrat asupra c.R-S71, R-S72, R-S73, R-S74 și pe demontarea a doi martori rezultați în urma campaniei 2009: în c.R-S72/73, R-S73/74.

Extra muros

Sectorul VIII

Pe platoul din partea de S și E a cetății, pe suprafața promontoriului natural al rezervației arheologice, cercetarea s-a concentrat în campania 2010 pe clarificarea planimetrică, stratigrafică și a caracteristicilor constructive a amenajării din piatră legată cu lut apărută deja în campania 2001 și a cărei traiect pare să înconjoare platoul de la SE de cetate (zidul A1). S-au adâncit în acest sens casetele C3/2007, C4, C5, C6, C7/2008 și a fost deschisă C8/2010, fiind obținute date

semnificative prin surprinderea clară a nivelului tălpii fundației zidului medieval de incintă, a stratului de construcție și a tehnicii de fundare pe plintă. În plus a fost surprinsă stratigrafia completă între solul viu și talpa fundației acestui zid de incintă.

Sectorul X

Continuare a campaniei 2009: pe platoul A extra muros au fost trasate încă din 2009 două secțiuni în cruce, orientate E - V (40 x 2 m), N - S (32 x 2 m) în care am identificat trei niveluri de locuire din perioada romană, urmate de o perioadă de abandon. În cursul sec. X - XI p.Chr. spațiul este refolosit, de data aceasta ca necropolă a locuitorilor din cetatea bizantină. În acest an a fost extinsă săpătura în secțiune, prin deschiderea unei suprafețe de aproximativ 80 mp în zona pavajului și a zidului descoperite pe ultimul nivel de locuire. Pe platoul B (platoul termelor), despărțit de precedentul de o viroagă orientată N-S înspre Dunăre, a fost trasată o secțiune de control de 11 x 2 m, orientată N - S, cu scopul de a identifica eventuale morminte din perioada medievală și a delimita în acest sens necropola bizantină. Menționăm, că acest platou a fost intens exploatat încă din antichitate, când au fost construite termele cetății și mai târziu în perioada modernă, când au fost construite depozitele de grâne ale C.A.P.-ului local. Ținând cont de aceste date, s-a trasat secțiunea pe marginea de E a platoului, pe o panta lină, într-o zonă neafectată de intervenții antropice și unde au fost descoperite, în linie, cinci morminte de înhumare din perioada medievală. [Ioan C. Opreș]

Sectorul I intra muros

Biserica din colțul de nord-est al cetății romano-bizantine

Colectiv: Irina Adriana Achim, Anișoara Sion, Corneliu Beldiman, Clara Ionescu, Florentin Munteanu

Suprafața cercetată: Incinta mediobizantină de pe curtile C-D (c.J57) și cele două structuri de locuire cu zidărie de piatră și pământ adosate incintei romano-bizantine din c.J55-56.

Cercetarea bisericii paleocreștine la Capidava a fost reluată în anul 2008, la inițiativa conf.dr. Ioan Carol Opreș, responsabil științific al șantierului arheologic, de dr. Irina Achim (IAB). Această nouă investigație arheologică asupra unui monument ce fusese cercetat în mai multe rânduri în cursul celei de-a doua jumătăți a secolului trecut trebuia să îndeplinească două obiective științifice majore: pe de o parte, cercetarea sistematică exhaustivă a singurului edificiu de cult creștin cunoscut până în prezent în interiorul fortificației tardo-romane de la Capidava și a zonei aflate în imediata sa vecinătate, la S, iar pe de altă parte, publicarea monografică cât mai rapidă a rezultatelor cercetărilor întreprinse în aria acestui monument. Pe termen mediu, echipa de cercetare are în vedere și posibilitatea realizării unui proiect de restaurare a bisericii, dar nu înainte de încheierea săpăturilor arheologice în curs. Într-un sens mai larg, cercetarea din zona bisericii romano-bizantine, cât și a altor obiective adosate curtinelor C-D ale cetății, toate aflate în sectorul I de la Capidava, are în vedere punerea în evidență a ansamblurilor arhitecturale din această zonă, conservarea și (nu în ultimul rând) valorificarea lor prin amenajare pentru expunerea către marele public (integrare în Proiectul "Restaurarea, consolidarea, protecția, conservarea și punerea în valoare a sitului arheologic Cetatea Capidava" a Consiliului Județean Constanța, cu accesare a Programului Operațional Regional 2007-2013, Axa prioritară 5, Domeniul major de intervenție 5.1, aflat în fază SF și DALI).

După trei campanii arheologice, primul obiectiv enunțat mai sus este încă în curs de realizare. În campania 2010, cercetările din aria bisericii paleocreștine situate în colțul de NE al fortificației tardo-antice de la Capidava s-au desfășurat cu un efectiv de 2 lucrători, doi masteranzi și un absolvent de la Facultatea de Istorie a Universității din București, cu participarea punctuală a trei studenți ai Universității «Lucian Blaga» din Sibiu. Cercetările au vizat explorarea fațadei vestice a bisericii, curățarea vechilor secțiuni de pe latura de S a monumentului, în vederea continuării săpăturilor în perimetrul casei C1. Obiectivul major al campaniei 2010 l-a constituit cercetarea exhaustivă a suprafeței V, în consecință a perimetrului din fața monumentului creștin, obținerea unei diagrame stratigrafice complete în exteriorul monumentului creștin, în zona fațadei occidentale a acestuia (prin avansarea cercetărilor până la identificarea bazei fundației zidului vestic de față).

Singura biserică paleocreștină descoperită până în prezent în interiorul zidurilor fortificației romane târzii de la Capidava ocupa, în sec. al VI-lea, o poziție excentrică, în proximitatea imediată a incintei, în dreptul turnului nr. 2, în colțul nord-estic al orașului. Conform carioajului general al cetății, putem preciza că biserica se găsește în c.51–53 J, K, L, M și N.

Edificiul creștin a fost identificat pe teren de Gr. Florescu în perioada dintre cele două războaie mondiale, cu ocazia amplelor lucrări de degajare a incintei Capidavei². Ulterior, monumentul a fost doar semnalat comunității științifice de către I. Barnea în studiul referitor la basilicile paleocreștine din Dobrogea, apărut în anul 1947¹.

După această dată, această biserică paleocreștină nu a beneficiat de o cercetare sistematică și nici de o publicare detaliată. În cursul deceniilor șase și șapte ale secolului trecut a fost cercetat orizontul de bordeie medievale timpurii ce ocupau practic întreaga suprafață a cetății romane târzii, implicit aria bisericii paleocreștine. Între 1967 și 1979, Institutul Național pentru Monumentele Istorice din București a întreprins o serie de cercetări arheologice în sectorul bisericii creștine de la Capidava, sub coordonarea lui Al.S. Ștefan. Cercetările lui Al.S. Ștefan, rămase până astăzi inedite, au contribuit la dezvelirea completă a edificiului de cult creștin și la identificarea cripei pentru păstrarea relicvelor în zona deschiderii absidei.

Cu începere din 1995 și pentru mai multe campanii arheologice reluarea săpăturilor din zona bisericii creștine de la Capidava a fost încredințată d-lui dr. Cristian Matei. Explorările arheologice întreprinse de C. Matei au avut ca rezultat imediat îndepărtarea totală a pavajului din cărămidă din naosul bisericii, au bulversat de o manieră ireversibilă stratigrafia din interiorul monumentului, a cărui navă unică a fost golită de depunerile arheologice fără un control real de specialitate și fără ca rezultatele cercetărilor să fi fost publicate.

În anul 2008 am început o revizuire a cercetărilor anterioare în întreaga arie ocupată de biserică paleocreștină, în sectorul II al fortificației târzii de la Capidava. Între 2008 și 2010, am practicat sondaje stratigrafice de verificare a fundațiilor anexei de pe latura de N a bisericii și ale zidului de față vestic al edificiului. Am procedat la recuperarea de date arheologice – în măsura posibilului – în naos și pe flancul sudic al monumentului.

Configurația terenului în sectorul bisericii paleocreștine, mult alterată de cercetările anterioare, și prioritățile cercetării au impus realizarea de sondaje stratigrafice în interiorul anexei de pe latura de N a bisericii (aici a fost conservată *in situ* o

semisețiune de-a lungul zidului perimetral N al naosului bisericii), precum și la V de monumentul creștin (ca și în cazul anexei N, am conservat *in situ* jumătatea sudică a suprafeței V). Pe flancul sudic al bisericii am întreprins o cercetare de suprafață, respectând casele trasate din cercetările anterioare. O analiză complementară a materiilor dure animale urmează să fie realizată pe lotul recoltat în acest an de către conf. dr. Corneliu Beldiman (Universitatea Creștină «Dimitrie Cantemir» din București). Un relevu de arhitectură detaliat a fost realizat la sfârșitul campaniei 2010 de către arh. Anișoara Sion (INP, București). Cercetarea a fost realizată prin metode stratigrafice, cu participarea activă a celor trei colaboratori, absolvenți ai FIB-UB. În cursul campaniei am realizat documentația de sector constituită din desene arheologice (profile, grunduri succesive), fotografiile ale diverselor contexte arheologice evidențiate în timpul lucrărilor, inventarul provizoriu de șantier cu materialele identificate, am procedat la prelucrarea primară a materialelor (spălare, ambalare și stocare, după caz, în depozitul de sit).

Suprafața vest

Secțiunea este situată la V de fațada occidentală a bisericii, într-o zonă care a făcut obiectul unor cercetări anterioare. Secțiunea este limitată la N de zidul de incintă și la E de zidul vestic al bisericii. La V, limita secțiunii este constituită de un martor de pământ ce subzistă din vechile săpături. Ca și în campania 2009, am lucrat efectiv în semisețiunea N, în vecinătatea zidului de incintă, pe o suprafață ce măsoară 3,20 x 2,70 m, împărțită pe direcție N - S în două carouri, A și B. Cercetarea în această secțiune este în curs și va continua în campania următoare. Adâncimea maximă atinsă este de -2,24 m față de nivelul actual de călcare și de -3,80 m față de intrarea în nivelul superior al turnului nr. 2 (în c.B). În c.A cercetarea a fost sistată în campania 2010 la adâncimea de -3,44 m față de intrarea în nivelul superior al turnului nr. 2.

Singură structură constructivă a fost identificată în perimetrul acestei secțiuni: zidul Z3. Acesta a fost pus în evidență în zona profilului sudic al semisețiunii și pare să fi fost afectat de construcția zidului perimetral V al bisericii. Este situat la circa 2,34 m S față de paramentul interior al incintei, curțina B, a cărei orientare o respectă riguros. Zidul Z3 este orientat E - V și are un traseu rectiliniu. Extremitatea sa vestică se pierde în colțul sud-vestic al secțiunii, fără să putem preciza dacă zidul continuă sau nu spre V. La E, traseul zidului Z3 a fost bulversat cu ocazia lucrărilor de construcție a bisericii paleocreștine. Zidul are o lungime conservată de 2,66 m și a fost pus în evidență pe o înălțime de 0,91 m (la extremitatea sa vestică, în c.B). Zidul este realizat de o manieră îngrijită, din calcare semifasonate legate cu mortar alb de var. Edificiul din care face parte acest zid a fost dezafectat la o dată ce nu poate fi precizată în această etapă a cercetărilor, iar vestigiile sale nivelate cu pământ de culoare brună (vezi stratul 8 din descrierea de mai jos). O importantă zonă de nivelare a resturilor edificiului din care făcea parte și Z3 se întinde la N de acesta, până spre zidul de incintă a cetății romane târzii și în straturi arheologice ce se află sub nivelul stratului 8 din profilul sudic al secțiunii.

Succesiunea stratigrafică față de profilul S al semisețiunii N este următoarea:

- strat compact de culoare gri, slab solidificat, care conținea pietricele mărunte, fragmente ceramice și osteologice, vagi urme de mortar, pigmenți de arsură și materiale de construcție fragmentare, la adâncimi cuprinse între 0 și -0,26 m;

- la baza zidului de V al bisericii regăsim un strat de culoare cenușiu-cafenie, slab solidificat, ce conținea urme de pigmenți de arsură și de lut galben, numeroase fragmente osteologice mărunte și rare fragmente ceramice la adâncimi cuprinse -0,26 și -0,40 m sau -1,54 și -1,76 m;

- strat gălbui-cenușiu, puternic solidificat, cu pigmenți de arsură, rare agregate, oase de pește; acest strat era delimitat la partea inferioară de o lentilă de cenușă de culoare gri pronunțat, cu fragmente ceramice și rare materiale de construcție, la adâncimi cuprinse între -0,40 și 0,72 m; acest strat, c.B., a livrat în campania 2008 mai multe fragmente ceramice de bună calitate (platou african și un fragment de opaiț egiptean din pastă roșiatică);

- în extremitatea de V a profilului, la adâncimi cuprinse între 0 și -0,40 m regăsim un strat de pământ galben, mediu spre puternic solidificat, care suprapune stratul nr. 3; acest strat conține pigmenți de cărbune, urme de materiale de construcție, sticlă, ceramică, agregate mărunte;

- strat de culoare brun închisă, puternic solidificat, foarte bogat în materiale ceramice și în materiale de construcție, piatră de dimensiuni medii și mari, pigmenți de arsură și de cărbune, numeroase fragmente osteologice, urme de mortar și piatră sfărâmată, a fost identificat la adâncimi cuprinse între -0,72 m și -1,56 m;

- 5bis) lentilă de lutuală din lut curat de culoare galbenă, în interiorul stratului 5, la adâncimi cuprinse între -0,94 m și -0,96 m;

- strat de nivelare cu pământ de culoare cafeniu-gălbui, mediu spre puternic solidificat, ce conținea agregate mărunte, fragmente de materiale de construcție, pietre de dimensiuni mici, medii și mari, rare urme de mortar, lipsit de materiale ceramice, situat la adâncimi cuprinse între -1,56 m și -1,80 m;

- șanț de fundare a zidului vestic al bisericii, umplut cu pământ afânat, cenușiu și mortar de culoare rozalie, vizibil la adâncimi cuprinse între -0,72 m și -2,26 m.

- strat de culoare brună, puternic solidificat, ce conținea pietre de dimensiuni mici și medii, urme de mortar, pigmenți de arsură rare fragmente ceramice; a fost identificat la adâncimi cuprinse între -1,80 m și -2,02 m; acest strat dezafectează singura structură constructivă identificată în suprafața V;

- zidul Z3, situat la adâncimi cuprinse între -2,02 m (la extremitatea estică a profilului) și -2,75 m (la extremitatea vestică a profilului).

- serie de observații de ordin constructiv privind arhitectura bisericii creștine, precum și unele indicii privind ocuparea spațiului urban în această zonă a cetății romane târzii se desprind din interpretarea profilului descris mai sus:

- zidul de V al bisericii a fost dezvelit pe o înălțime totală de cca. 3,42 m fără să se fi atins limita inferioară a fundației sale; zidul a fost construit cu șanț de fundație, mai lat decât zidul propriu-zis, șanț ce conținea resturi de mortar ce prezenta în compoziție cărămidă pisată; asizele măsoară în medie de la 0,60 la 1,00 m și au fost constant regularizate la partea superioară;

- straturile 5 și 6 descrise mai sus corespund unui decroș vizibil la nivelul zidului de fațadă vestic al bisericii;

- stratul 6 este foarte sărac în materiale ceramice, dar conținea o mare cantitate de cărămidă vizibilă în aproape toată zona de la N de Z3, până spre centrul secțiunii;

- stratul 8, sărac în materiale arheologice conținea însă o importantă cantitate de piatră de dimensiuni mici și medii

amestecate cu pământ brun puternic solidificat și mortar dispersat, provenind din structura zidului Z3;

- cu mici variații de pigmentare, straturi succesive de nivelare a dărâmăturii din structura zidului Z3 se întind în toată zona de la N de edificiul din care făcea parte zidul Z3 și sunt vizibile în profilul vestic al secțiunii, la adâncimi care se situează între -1,70 și -2,92 m.

Din aria acestei secțiuni au fost recoltate diverse materiale arheologice, după cum urmează: 13 pachete cu ceramică aflată într-o stare avansată de fragmentare, câteva fragmente de sticlă; fragmente osteologice animale, unele prelucrate; materiale de construcție (preponderent cărămidă), rare obiecte din fier; o monedă de bronz. Documentația constă în foto digitale, profil S, V și transversal (N - S, la limita dintre c.A și B), grund 3.

Flancul sudic al bisericii

Din campania 2009 am început cercetarea zonei aflate la S de biserica paleocreștină. O serie de casete au fost trasate în această arie încă din cercetările precedente, deși investigarea lor nu fost încheiată.

Caseta A1: este situată pe flancul sudic al bisericii, spre extremitatea vestică a zidului S al edificiului de cult. Dimensiuni: 6,37 m pe direcția N - S și cca. 3,55 m pe direcție E - V, fără a include și mariorul estic al casetei.

Caseta B1: secțiune situată la E de precedenta, în zona mediană a zidului perimetral S al bisericii. În campania 2010 am procedat doar la curățarea grundului, a străzii *alpha* și a vestigiilor bordeiului 15, respectiv a altuia nenumărat, situat între bordeiele 93 și 91.

În campania 2010 am procedat la o curățare a întregii zone, de la V spre E, spre absida bisericii. După aceasta, am abordat caseta C1, a cărei cercetare a fost rapid sistată în favoarea continuării cercetărilor în suprafața V.

Caseta C1: secțiune situată la E de precedenta, în jumătatea estică a zidului perimetral S al bisericii. Dimensiuni: 2,51 m pe direcție E - V și 3,69 m pe direcție N - S. În perimetrul acestei casete au fost curățate cele două vetre medievale identificate din cercetările anterioare și a fost decapată o suprafață restrânsă situată de-a lungul zidului perimetral sudic al bisericii. Cercetarea a început de la cota +0,29 m față de intrarea în turnul nr. 2 și a fost oprită pe nivelul -0,39 m. A fost îndepărtat un singur strat consistent de pământ galben roșiatic, slab solidificat, post-incendiere databilă în sec. al VI-lea.

În urma cercetărilor efectuate în caseta C1 a fost recoltată o cantitate redusă de ceramică, numeroase materiale de construcție (*tegulae* și *imbrices* provenind de la acoperișul bisericii) și sticlă de geam.

Rezultatele obținute ca urmare a săpăturilor arheologice din sectorul *Bisericii paleocreștine din colțul de nord-est al cetății romane târzii* în campania 2010 au contribuit la lămurirea unor aspecte privind arhitectura monumentului creștin și la cercetarea, cel puțin parțială, a unui edificiu ce a precedat edificiul creștin pe același teren. Acest edificiu, identificat la V de fațada occidentală a bisericii, reprezintă un element important de urbanism din epoca romană a cetății; împreună cu axul de circulație contemporan pus în evidență pe latura de S a edificiului creștin îmbogățesc semnificativ cunoștințele noastre despre configurația și ocuparea terenului *intra muros*, în epocile anterioare construirii bisericii. Mai mult decât atât, explorarea arheologică a terenului de pe latura sudică a bisericii ar putea să contribuie în mod decisiv la înțelegerea schimbărilor

înregistrate de rețeaua rutieră în acest punct al orașului, între epoca romană și epoca romană târzie. În plus, extinderea cercetărilor arheologice spre V, dincolo de limita actuală a suprafeței V ar permite explorarea integrală a edificiului din care am identificat în campania 2010 doar zidul de N (Z3) și ar oferi o mărturie explicită a gradului de ocupare a spațiului intra muran în vecinătatea incintei.

Cercetările din campania arheologică 2010 reprezintă un punct important în cunoașterea cât mai detaliată a singurei biserici paleocreștine *intra muros* de la Capidava. Explorările de teren au fost dublate anul acesta, ca și în campaniile precedente, de un program susținut de înregistrare a noilor elemente de arhitectură puse în evidență, program pus la punct de arh. Anișoara Sion. Odată încheiate cercetările arheologice, rezultatele obținute ar trebui să permită elaborarea cât mai rapidă a proiectului de restaurare a monumentului creștin. Până la finalizarea prospecțiunilor de teren în aria acestui monument și publicarea sa monografică, o axă importantă de valorificare a rezultatelor deja obținute o reprezintă realizarea unor studii și comunicări științifice de mai mică amploare. [Irina Achim, Ioan C. Opreș, Clara Ionescu, Florentin Munteanu]

Sectorul I *intra muros* - Carourile J55, J56 și zidul de incintă medieval (sondajul din 2009 în caroul J 57)

Colectiv: Ioan C. Opreș, Daniel Ene

Suprafața cercetată: Incinta mediobizantină de pe curtinele C-D (c.J57) și cele două structuri de locuire cu zidărie de piatră și pământ adosate incintei romano-bizantine din c.J55-56.

În c.J57 s-a urmărit verificarea informațiilor adunate în campania din 2009 în sondajul efectuat lângă zidul de incintă medieval, fiind urmărite în special stratigrafia și tehnica de construcție a zidului medieval.

În c.J56 s-a continuat cercetarea pentru identificarea laturii de NV și al laturii de SV ale clădirii descoperite în acest carou în campania de săpături arheologice din anul 2009. Pentru a delimita locuința din c.J56, a fost degajată o suprafață mai mare ce atinge și c.J55.

Zidul medieval se păstrează în elevație pe înălțimi de până la 0,80 m între turnurile nr. 3 și 4. Între turnurile 1 și 3, zidul medieval a fost înlăturat în campaniile din ultimii zeci de ani pentru că se păstra foarte prost și pentru că se urmărea și cercetarea incintei romano-bizantine³. La limita dintre c.J56 și J57 anul 2009, a fost observat în campania precedentă un grup de 4 pietre așezate în linie așezate cu 0,5 m spre interior față de paramentul exterior romano-bizantin iar spre S paramentul incintei medievale fiind căzut pe o lungime de 1,5 m. Zidul de incintă a mai fost observat în acest sector, în aceeași campanie din anul 2009, într-un sondaj efectuat în c.J57.

c.J57 în mare parte este necercetat, dar sfertul de SV al caroului a fost afectat de cercetările asupra unui bordei, în campaniile mai vechi.

c.J56 a fost afectat de cercetările asupra unui bordei, în campaniile mai vechi, înspre sfertul SV și totodată cercetat în anul 2009 până la nivelul de călcare din interiorul locuinței aflate în acest carou.

Menționăm că înainte de excavația realizată în campania 2010, suprafața c.J55 era denivelată din mai multe motive. Zidul de incintă romano-bizantin, ca și în c.J56, a fost curățat de orice nivel arheologic ce îl suprapunea în urmă cu câteva decenii. Înspre SV suprafața a fost cercetată la fel, în

urmă cu mai mulți ani, în vederea cercetării bordeiului care suprapune și o parte din locuința din c.J56. Cel mai înalt punct se afla la +0,74, unde nu a fost până acum afectat de cercetări sau de alte intervenții, iar zidul de incintă romano-bizantin se păstrează la înălțimea cuprinsă între +0 și +0,4 m.

Tehnica de săpătură a fost cea manuală în casete stratigrafice. În c.J57, unde a fost realizat un sondaj în campania din 2009, profilele au fost îndreptate și curățate în vederea interpretării profilelor și observării relației dintre depunerea straturilor din interiorul cetății și zidul de incintă medieval.

Au fost realizate fotografiile înainte de efectuarea săpăturilor și s-a încercat trasarea unui carou de aproximativ 4 x 4 m, perpendicular pe zidul de incintă romano-bizantin, care să încadreze limita dintre c.J56 și J55, în vederea surprinderii limitei de NV a locuinței din c.J 56. Pe parcurs, suprafața inițială a caroului a fost mărită devenind o secțiune, prin lungirea în interiorul cetății a laturilor de SE și NV ale caroului, cu aproape 2 m, până la limita locuințelor descoperite în J55 și J56. Am căutat să surprindem, prin mai multe profile, depunerile aferente straturilor arheologice și relația lor cu zidul de incintă medieval și cu cel de incintă romano-bizantin.

În campania 2010 zidul medieval a putut fi curățat de pământ și vegetație și observat pe o lungime de câțiva metri și pe latura exterioară, în dreptul laturii de E al turnului 3, deasupra zidului romano-bizantin, în continuarea primei asize observate anul trecut, adică spre S. Zidul medieval se păstrează pe o înălțime de 3 rânduri de piatră. Pietrele sunt de dimensiuni mici, alese cu grijă din monumentele antice sau dărâmături ale vechilor clădiri, curățate de mortar, în cea mai mare parte având forma pătrată sau dreptunghiulară. Zidul nu a fost construit în nici una din tehnicile clasice de zidărie, dar se observă grija de a avea rânduri de aproape aceeași grosime și cât mai drepte, pietrele din rândul superior fiind așezate în așa fel încât să suprapună rostul dintre pietrele din rândul inferior, iar pe alocuri au fost introduse pietre mai mici ca niște icuri. Paramentul exterior al incintei medievale, pe lungimea tronsonului cercetat în 2010, era clar delimitat de emplectonul incintei medievale romano-bizantine, primul rând de pietre fiind așezate pe un strat de pământ galben-cenușiu informație observată în 2009 pe lungimea cercetată în acel moment. Liantul folosit este același pământ gălbui-cenușiu cu pigmenți foarte puțini de mortar și alte incluziuni folosit pe toată lungimea incintei medievale.

În c.J56 s-a continuat cercetarea pentru identificarea laturii de NV și al laturii de SV ale clădirii descoperite în acest carou în campania de săpături arheologice din anul 2009. Locuința a fost distrusă în urma unui incendiu puternic, dărâmătura fiind caracterizată de culoarea cărămizie dată de pereții din chirpici arși căzuți, unii păstrându-se în bucăți alții descompuși într-un praf cărămiziu. Bârnelor din lemn utilizate la construirea acoperișului au ars complet fiind carbonizate foarte puternic ne mai păstrându-se decât cenușa rezultată în urma incendiului. A fost descoperit și material tegular distrus în urma prăbușirii acoperișului. Laturile clădirii au fost identificate pe tot traseul lor, în sfertul SV laturile de SV și NV fiind distruse în colțul de NV de un bordei, dar nu în întregime, păstrându-se măcar primul rând de pietre. Latura de SE are 5,75 m pe exterior și 5,15 m pe interior (diferența e dată de colțul interior), la fel are și latura de NV. Latura de SV are 4,70 m pe exterior și 4 m pe interior. La fel are și tronsonul de zid de incintă romano-bizantin folosit ca a patra latură, latura de NE. Lățimea celor trei laturi ale locuinței are aproximativ două picioare romane, între

60 și 70 de cm, grosimea variind în funcție de pietrele utilizate în construcție. Pietrele sunt reutilizate și de dimensiuni mici și au fost legate cu pământ. Pereții clădirii sunt construiți din rânduri de pietre suprapuse de rânduri de blocuri de chirpici, de fapt un fel de picior de piatră legat de pământ peste care se ridică suprastructura din chirpic pentru a feri de peretele de umezeală. Până la ce înălțime se ridică peretele din piatră nu știm exact, dar latura de NV se păstrează pe o înălțime maximă de 0.80 m. Lângă latura de NV se păstrează urmele unui pavaj de cărămidă suprapus în colțul nordic al locuinței de o peliculă de mortar și pietre căzute cel mai probabil din incinta romano-bizantină folosită ca a patra latură. Pe de altă parte, pavajul pare să fi fost spart de o groapă înainte de momentul incendiului locuinței deoarece dărâmătura rezultată în urma incendiului suprapune toată podeaua locuinței. Dacă ar fi fost spart de vreun bordei atunci ar fi trebuit ca în acea suprafață dărâmătura să fi fost degajată și umplută cu material medieval ceea ce nu este cazul.

Pentru a delimita locuința din c.J56 a fost degajată o suprafață mai mare ce atinge și c.J55. Încercând să delimităm latura de NV a locuinței din c.J56 a fost delimitată totodată și latura de SE a locuinței ce a fost delimitată în c.J55. Aceste două laturi menționate sunt adosate, în stadiul actual greu de zis care latură a fost adosată celeilalte, mai ales că folosesc aceeași tehnică de zidărie, același tip de material (piatră reutilizată și legată cu pământ) dar și datorită faptului că ambele laturi au fost afectate de bordeiul nr. 105. A fost identificat traseul laturii de SV pe o lungime de 1,60 m, latura fiind distrusă de bordei pe acest tronson. Latura de NE este de fapt zidul de incintă romano-bizantină utilizat ca a patra latură a locuinței, la fel cum se observă în c.J 56 dar și la toate locuințele de la V de basilică, cele de pe linia 51 a caroiului, unde se observă că au fost construite folosind ca a patra latură zidul de incintă romano-bizantin dar că au și fost toate distruse în același moment prin incendiere. Locuința din c.J55 a fost distrusă în același moment ca și cea din c.J56. Dărâmătura este similară, chirpic ars, descompus, fragmente de sticlă, cuie și scoabe oxidate. La - 0.22-0.24 m au fost descoperite un număr de zece fragmente de bărne ale acoperișului, arse puternic, dar cât să poată fi recoltate unele din ele. În momentul prelevării probelor bărnele se fragmentau în bucăți de mici dimensiuni îngreunând recoltarea lor. Au fost observate și două dale de pavaj, dar doar atât, podeaua păstrată fiind din pământ galben și aflându-se la un nivel mult mai jos față de locuința din c.J55, la aproximativ - 0,80 m. Latura de SE are o lungime de 5,63 pe exterior și 5 m pe interior.

Zidul de incintă romano-bizantin, folosit ca a patra latură, a fost observat pe o lungime de 1,60 m și o adâncime de 0,80 m. Paramentul interior este realizat din piatră tăiată, de mici dimensiuni și legată cu mortar de o calitate foarte bună, păstrându-se foarte bine.

Informațiile obținute în urma cercetării din campania 2010 sunt importante în privința a două aspecte.

În primul rând au fost completate și verificate informațiile referitoare asupra zidului medieval de incintă (tehnică de construcție, materiale de construcție). Aceste informații au fost corelate cu informațiile oferite de rapoartele publicate în revista *Dacia* (seria veche) și în monografia *Capidava*, cu informațiile obținute în campania 2009, dar și cu informațiile obținute în sectorul sudic extra muran.

Al doilea aspect important îl reprezintă informațiile obținute despre ultimului nivel de locuire al cetății romano-

bizantine din sectorul I. Informațiile obținute în urma cercetării locuințelor de lângă curtea de NV, dintre basilică și turnul nr. 1 sunt completate de informațiile obținute în urma cercetării locuințelor de lângă curtea dintre basilică – turnul nr. 2 și turnul nr. 3. Una din concluzii este că incinta, cel mai târziu în sec. VI, pe tronsonul curtinelor menționate, este folosită ca al patrulea zid al locuințelor. Pe de altă parte, locuințele sunt contemporane, au inventar ceramic contemporan și sunt distruse undeva spre sfârșitul sec. al VI-lea sau începutul sec. al VII-lea în urma unui incendiu foarte puternic. Aceste locuințe, prin starea lor de conservare, prin materialul arheologic descoperit, prin materialul de construcție utilizat, tehnică de construcție etc., dau o imagine bogată asupra sec. al VI-lea în privința habitatului, tramei stradale, urbanismului, vieții economice etc.

Datele oferite în urma cercetării c.J55 și J56 pot fi corelate cu informațiile din c.O51, P51, Q51 etc., cu datele oferite de relația lor cu biserica și zidul de incintă romano-bizantin și publicat un studiu referitor asupra cartierului de locuințe, eventual și ateliere, din imediata apropiere a basilicii. De asemenea, ar mai fi nevoie de încă două-trei campanii arheologice pentru completarea informațiilor obținute până în acest moment.

Materialul arheologic ce ar putea ajuta în stabilirea cronologiei absolute construcției incintei medievale lipsește. În c.J56, materialul arheologic descoperit este puțin în comparație cu cel din anul 2009, fiind descoperite, în completarea vaselor descoperite anterior, fragmente ceramice, destul de puține, și două opaițe întregi plus două monede, una de pe mortarul ce suprapune pavajul de cărămidă având 0,7 cm diametru și 0.2 cm grosime iar cea de a doua monedă fiind descoperită pe dărâmătura de chirpic de deasupra laturii de NV, la +0,30 m, având un diametru mare de 1,9 cm și un diametru mic de 1,5 cm cu o grosime de 0,3 cm. Ambele monede sunt puternic oxidate.

În locuința din c.J55 materialul arheologic este caracterizat de amfore fragmentate dar întregibile, în număr de 5 sau 6 plus un număr de 3 capace de amforă care se și potriveau cu gurile de amfore descoperite.

Au fost realizate o serie de mai multe fotografii digitale. De asemenea, au fost realizate desene tehnice, la scara de 1:20, ale celor patru profile din sondajul efectuat în campania 2009 în c.J57. În c.J55 a fost realizat un desen tehnic al grundului și un desen tehnic al profilului de NV. [Ioan C. Opriș, Daniel Ene]

Sectorul de E *intra muros* (Sectoarele II, IV, V)

Colectiv: Zaharia Covacef, Tiberiu Potârniche

Cercetările arheologice efectuate în sectorul de E s-au concentrat într-un singur obiectiv: încăperea C.16, componentă a edificiului romano-bizantin din sectorul de E (aflat, conform caroiului general al cetății în c.N-O-P76, adosat curții de SE). Aici au fost atacate atât încăperea C16 cât și coridorul dintre C.16 și C.1 (în cazul încăperii C16, suprafața a fost împărțită în două case, A și B, acestea fiind despărțite de un microprofil median, orientat NV-SE, pentru verificarea și urmărirea situației stratigrafice).

Cercetările arheologice efectuate în sectorul de E s-au desfășurat în încăperea C.16 precum și pe coridorul dintre C.1 și C.16 însumând o suprafață de cca. 50 m². Pe verticală,

excavația s-a desfășurat la adâncimi diferite, încadrându-se între 1,75 - 2,05/2,10 m în cazul încăperii C.16 respectiv 1,40 - 1,75 m în cazul coridorului C.1/C.16.

Cercetarea și-a propus continuarea săpăturii din anul precedent, precum și clarificarea situației din încăperea C.16, parte componentă a edificiului romano-bizantin plasat în sectorul de est. În campaniile precedente, săpăturile efectuate în această încăpere au oferit un material ceramic bogat, constând în fragmente de amfore, căni și opaițe, numeroase fragmente de sticlă (fragmente de pahare și candelă), precum și o situație arheologică deosebită, distrugerea romano-bizantină fiind acoperită de dărâmătura zidului de incintă.

Pentru continuare cercetării întreprinse în sectorul estic al Capidavei s-a apelat la săpătura arheologică. Atât în încăperea C.16 cât și pe coridorul dintre C.16 și C.1 săpătura s-a realizat în suprafață prin metode manuale. În cazul încăperii C.16, suprafața a fost împărțită în două case, A și B, acestea fiind despărțite de un micro profil median, orientat NV – SE, pentru verificarea și urmărirea situației stratigrafice. Au fost efectuate înregistrări fotografice în toate etapele săpăturii arheologice iar la final au fost întocmite și completate, după caz, grunzurile și profilele stratigrafice.

Campania 2010 a debutat la adâncimea de -1,75 m finalizându-se la -2,05 /-2,10 m. Inițial, săpătura a continuat cu investigarea nivelului de distrugere romano-bizantină plasat cronologic la sfârșitul sec. VI și recuperarea materialului ceramic aferent acestuia. Materialul arheologic descoperit respectă în mare măsură, proporțiile și diversitatea întâlnite în campaniile precedente. Se remarcă fragmentele de amfore (LR1, LR2, LR4, amfore de tip pontic), vase de bucătărie, căni și obiecte de iluminat. De asemenea, un număr însemnat de fragmente ceramice provenite de la veselă de tipul ARSW, element importat pentru cronologia relativă a distrugerii. Un alt element deosebit ar fi absența aproape totală a materialului osteologic, fapt ce ar reprezenta un argument solid în ceea ce privește funcționalitatea încăperii în epocă: loc de depozitare. După acest nivel, din punct de vedere stratigrafic au fost semnalate încă două nivele distincte, anterioare distrugerii de la sfârșitul sec. VI.

Primul dintre acestea reprezintă un nivel de cenușă și lemn carbonizat cu multe fragmente osteologice, având o consistență scăzută, prăfoasă. Fragmentele ceramice descoperite în acest nivel corespund materialului arheologic întâlnit în nivelul de distrugere romano-bizantină. Nivelul mai prezintă de asemenea bucăți de piatră și resturi de țigle, olane și cărămizi, ce au ajuns aici foarte probabil datorită consistenței scăzute a stratului de cenușă.

Cel de-al doilea nivel anterior distrugerii de la sfârșitul sec. al VI-lea se caracterizează printr-un sol de culoare brun – verzui, fiind un strat compact, cu multe resturi organice, în special osteologice. Culoarea solului s-ar putea explica atât prin materialul organic descompus cât și prin umiditatea excesivă datorată canalului de scurgere, prezent în zonă. Materialul ceramic descoperit, puternic afectat de depuneri organice, este scăzut, fragmentar și fără conexiune, sugerând astfel o zonă de depunere menajeră. De asemenea, acest nivel prezintă foarte puține resturi de piatră și cărămidă rezultate din dărâmătură.

Cea de-a doua zonă supusă cercetării în cadrul campaniei din anul 2010, a fost coridorul dintre încăperile C.16 și C.1, în care am desfășurat săpături și în campania precedentă, oprindu-ne pe un nivel puternic incendiat. Excavația a debutat la adâncimea de -1,40 m, fiind efectuată pe toată

suprafața coridorului. În urma săpăturii finalizată la -1,75 m, au fost descoperite două ziduri de piatră legate cu pământ, orientate perpendicular pe intrarea în încăperea C.1. Între aceste două ziduri a fost descoperit de asemenea și un bloc de piatră, de formă dreptunghiulară, posibil element arhitectonic, a cărui funcționalitate nu a putut fi încă stabilită. Materialul ceramic este sărac dar unitar, din investigarea coridorului în cauză fiind recuperate o amforă de tip *spatheion*, întregibilă, o cană cu două torți și câteva fragmente de platou de tipul *Hayes ARS 105*, puternic afectate de incendiu. Cele două ziduri mai sus amintite, cât și prezența materialului ceramic în proximitatea zidului de incintă trădează unele aspecte cu privire la compartimentarea camerală a edificiului plasat în sectorul de E, în preajma distrugerii suferite în ultimul sfert al sec. al VI-lea, pe care ne propunem să le clarificăm în campania viitoare.

Rezultatele campaniei din anul 2010 ne-au oferit informații importante cu privire la situația înregistrată la sfârșitul sec. al VI-lea pentru edificiul plasat în sectorul estic al Capidavei. Finalizarea cercetării nivelului de distrugere datorat atacurilor slavo-avare completează informațiile cu privire la funcționalitatea edificiului. De asemenea, descoperirea unor noi ziduri și elemente arhitectonice pe coridorul dintre încăperile C.1 și C.16 oferă date noi despre arhitectura edificiului în cauză, sugerând faze de construcție distincte. [Zaharia Covacef, Tiberiu Potârniche]

Sectorul III *intra muros* - Clădirea C1 și *via principalis*

Colectiv: Ioan C. Opriș, Alexandru Rațiu, Gabriel Stoian, Florentin Munteanu, studenți și masteranzi ai FB

Au fost completate descoperirile curente din C1, respectiv dalajul străzii principale și introduse în GIS-ul general al Capidavei cu ajutorul stației totale (Cătălin Constantin) în cursul lunilor septembrie-octombrie au fost completate și planurile arhitecturale de situație zonale, inclusiv relevee pe paramenții clădirii C 1/1994 (arh. Anișoara Sion).

Cercetările arheologice efectuate în sectorul III al cetății au urmărit două puncte distincte: clădirea C1/1994, unde au fost realizate trei sondaje de verificare, unul în camera de NE (1,5 x 4 m), iar alte două în camera de S, paralele față de zidul perimetral de SE al clădirii (dimensiuni 3,5 x 1 m); *via principalis* – aici cercetarea s-a concentrat asupra careurilor R-S71, R-S72, R-S73, R-S74 și pe demontarea a doi martori rezultați în urma campaniei 2009 (în careurile R-S72/73, R-S73/74).

Cercetarea arheologică desfășurată în sectorul III al cetății de la Capidava, în zona delimitată de *via principalis*, clădirea C1/1994 și turnul 7, respectiv Corpul de Gardă romano-bizantin și alte elemente urbanistice ale ultimelor faze de existență din sec. VI-VII ale cetății, își propune descoperirea, completarea și verificarea situației stratigrafice în vederea elaborării unui volum monografic cu privire la acest sector, cât și a ansamblurilor arhitecturale zonale.

Cercetarea arheologică în edificiul C1/1994 a început în anul 1994 și a continuat și anul următor. În aceste două campanii s-a săpat nivelul medieval-timpuriu de locuire al cetății, anume un bordei amplasat în mijlocul clădirii, datând din sec. VI p.Chr. Cercetările au fost reluate în campania 2007, acestea continuând de atunci și până în prezent. În cele trei campanii precedente (2007-2009) s-a continuat săpătura din 1994-1995, cu excavarea nivelului de distrugere de sec. VI al clădirii. Încă de la început s-a observat faptul că în ceea ce privește ultima fază de locuire a edificiului, acesta se comportă

ca un complex arheologic închis, nealterat de acțiuni antropice ulterioare. După înlăturarea acoperișului de țiglă, descoperit aproape integral *in situ*, s-a excavat nivelul propriu-zis de cultura materială de sec. VI. Artefactele descoperite în cele trei campanii sunt impresionante, atât cantitativ, cât și prin informațiile pe care le transmit.

Dintre cele mai importante descoperiri se pot aminti un tezaur monetar compus din 51 de monede (*folles* și jumătăți de *folles*), un umbo de scut din fier, o puiă din calcar întreagă pe poziție primară, 5 amforete intacte, peste 30 de amfore întregibile, circa 9 fragmente de râșnițe, cârlige de pescuit, opaițe și multe fragmente ceramice diverse. Au fost realizate peste 2000 de fotografii arheologice, cca. 25 de desene tehnice, două relevee arhitecturale și o ridicare topografică cu stația totală. S-au prelevat și analizat în laboratoare de specialitate - probe de lemn carbonizat (analiză dendrologică), os de animal (analiză paleo-biologică), sol și ceramică.

În cadrul campaniei 2010 cercetările efectuate în edificiul C1/1994 s-au axat pe realizarea a mai multor sondaje în interiorul clădirii, pentru a putea determina cronologia și fazele constructive ale acesteia, unul în camera de NE, iar alte două în camera de S.

În prima parte a campaniei efectuat un sondaj cu lățimea de 1,5 m și lungimea de 4 m în camera de NE a edificiului, sondaj care secționează atât nivelul de călcare al distrugerii de sec. VI, cât și șanțul valului de apărare de sec. VII, care secționează la rândul său edificiul prin această cameră. Adâncimea totală la care s-a ajuns în acest sondaj este de 1,12 m față de nivelul de călcare de sec. VI. Materialul arheologic rezultat din acest sondaj este format din puține fragmente ceramice, greu determinabile tipologic și din fragmente de oase de animale, fără urme de prelucrare.

O a doua zonă în care am efectuat sondaje de verificare este camera de S a edificiului, mai precis colțul de SE. Aici am deschis două sondaje, paralele una față de cealaltă cu un martor de 0,5 m între ele, poziționate pe lungime paralel cu zidul perimetral de SE al clădirii. Dimensiunile acestor sondaje sunt de 3,5 m, adică lățimea efectivă a camerei, și respectiv 1 m, iar adâncimea maximă la care s-a ajuns este de cca 0,45 m față de nivelul de călcare de sec. VI. Materialul arheologic descoperit a fost asemănător cu cel descoperit în sondajul din camera de NE, cu precizarea că din punct de vedere cantitativ acesta era mult mai bogat. Dintre piesele mai importante se poate aminti un opaiț și o monedă. Principalul obiectiv descoperit în aceste sondaje este un zid din piatră cu mortar, cu o grosime de cca. 1 m, descoperit pe o înălțime de 0,4 m, adică două asize. Zidul a aparținut unei incinte anterioare clădirii C1/1994, iar după orientarea lui putem stabili faptul că principala parte din clădirea respectivă se întindea sub nivelul de amenajare al clădirii Corpului de Gardă, poziționat la S de C1/1994.

Via principalis. În cursul campaniei 2010 s-a continuat cercetarea în zona străzii principale. Activitatea colectivului de cercetare s-a concentrat cu predilecție asupra c. R-S71, R-S72, R-S73, R-S74, dar s-a concretizat și prin demontarea a doi martori rezultați în urma campaniei 2009: în c.R-S72/73, R-S73/74.

R-S71 (4 x 4 m). Săpăturile în acest carou au debutat în ultimele 3 zile ale campaniei din acest an, oprindu-se la o adâncime de 0,5 m față de stratul vegetal. În decursul acestora a rezultat relativ puțin material ceramic, majoritatea fragmentelor recuperate încadrându-se cronologic în perioada

medio-bizantină. Dintre acestea menționăm un opaiț fragmentar romano-bizantin (neîntregibil) apărut la o adâncime de -0,68 m și 0,6 m față de martorul de SE, în mod evident rulat în straturile superioare de amenajări mediobizantine. Săpătura s-a desfășurat într-un nivel de culoare gri, specific perioadei medievale și în decursul ei nu s-a evidențiat nici o structură coerentă.

R-S72, R-S73 și R-S74. Principalul obiectiv pentru anul 2010 a fost constituit de degajarea dalajului de depunerile succesive, reprezentate de o sigilare cu lut de culoare galbenă, puternic solidificat, la care se adăuga un nivel amalgamat, de dărâmtura și fragmente mari de lemn carbonizat (cel mai probabil bărne de la structura de lemn a acoperișurilor), precum și evidențierea rigolei adiacentei străzii. S-a putut constata cu această ocazie faptul ca strada suferă în acest sector o ușoară înclinație, panta rezultată urmărind cel mai probabil configurația terenului ce prezintă o declivitate naturală, de la -1,71 m (R-S74) la -1,96 m (R-S72).

R-S72 (4 x 4 m). Dalajul de piatră a fost surprins aici la o adâncime de -1,96 m față de colțul de SV al C1/1994. Rigola, realizată din blocuri paralelipipedice, fasonate, de mari dimensiuni, se află aici pe o poziție avansată în raport cu axul drumului. De asemenea, o parte dintre blocurile amintite anterior se află pe o poziție secundară. Din stratul de dărâmtura a fost recoltat material ceramic și resturi osteologice, cu predilecție de porcine și bovine.

R-S73 (4 x 4 m). Cota de la care au debutat săpăturile a fost de -1,44 m, dalajul străzii fiind surprins la -1,88 m. Deasupra acestuia s-a evidențiat și aici existența unei lutei, suprapuse de un nivel de dărâmtură reprezentat de țigle și olane fragmentare, rezultate în urma prăbușirii acoperișurilor clădirilor ce flancau strada. Printre piesele recuperate în acest carou o mențiune specială merită mai multe obiecte de bronz. Astfel, la o adâncime de 1,32 m și la 1,10 m față de rigolă au fost recuperate mai multe cârlige și carabine, provenind eventual de la o balanță; la -1,75 m adâncime și 0,8 m. față de rigolă un piron de bronz în stare bună de conservare. Tot în acest context, trebuie amintită și prima descoperire numismatică în zona străzii principale, respectiv un fragment de monedă (pe nivelul de luteială, la -1,75 m adâncime și 0,3 m față de rigolă), într-o stare precară de conservare și greu lizibilă, ce poate fi încadrată cronologic în sec. IV p.Chr., cel mai probabil în timpul domniei împăratului Valens. Tot din acest carou provine și un fragment de opaiț romano-bizantin, la o adâncime de -1,76 m (pe luteială).

R-S74 (4 x 4 m). În acest carou, săpătura a fost de mai mică amploare, fiind practic reprezentată de evidențierea pavajului de piatră, prin îndepărtarea nivelului de luteială, ce reprezintă probabil ultimul nivel de locuire romană, databil la sfârșitul sec. VI - începutul sec. VII p.Chr.

Datorită amplasamentului său, studierea edificiului C1/1994 este relevantă din mai multe puncte de vedere. Astfel vecinătatea cu *via principalis* și poarta principală a fortificației este un avantaj pentru studierea relației stratigrafice dintre cele două obiective arheologice. De asemenea proximitatea acestui edificiu cu zidul de incintă, dar mai ales cu turnul de poartă este foarte importantă, mai ales că dovezile arheologice descoperite în săpăturile recente, inclusiv în cea din campania 2010, indică o strânsă legătură între momentul de distrugere al turnului, sfârșit de sec. VI p.Chr., și momentul de incendiere al edificiului. Nu în ultimul rând cercetările din C1/1994 pot aduce noi date în privința momentului de construcție al Corpului de Gardă, a

funcționalității acestuia, dar și asupra rolului jucat de acest sector al cetății în cadrul fortificației de la Capidava din sec. VII p.Chr. Prin prisma acestor motive cercetările din edificiul C1/1994 sunt determinante pentru cercetarea de ansamblu din sectorul III *intra muros* al Capidavei, această clădire constituind cheia de boltă a cercetării urbanismului de sec. VI din acest sector. În ceea ce privește *via principalis*, unde artefactele descoperite (așa cum s-a expus în rândurile de mai sus) sunt exclusiv fragmentare, interesul major este dat de posibilitatea stabilirii fazelor de funcționare ale străzii (până acum identificate 2, posibil 3 asemenea faze), în corelare cu edificiile ce o mărginesc în sectorul 3, respectiv sectorul de E al cetății. [Ioan C. Opriș, Al. Rațiu, G. Stoian, Florentin Munteanu]

Sectorul VIII (*extra muros*)

Colectiv: Zeno Karl Pinter, Claudia Urdusia, studenți, masteranzi și doctoranzi ai ULB Sibiu

Suprafața cercetată: adâncirea în casetele C3/2007, C4, C5, C6, C7/2008 și deschiderea uneia noi, C8/2010.

Obiectivul general al proiectului de cercetare din sectorul VIII *extra muros* constă în examinarea patrimoniului arheologic din această zonă a sitului Capidava, respectiv stabilirea stratigrafiei și cronologiei locuirii, precum și identificarea traiectului zidului de apărare medieval. Într-un sens mai larg, cercetarea din zona extramurană a platoului cetății de la Capidava are în vedere punerea în evidență a ansamblurilor arhitecturale (inclusiv traseul extins al fortificației mediobizantine), conservarea și valorificarea lor prin amenajare pentru marele public.

Cercetarea zonei extramurane a sitului de la Capidava a fost determinată de necesitatea clarificării locuirii de pe platoul plasat la SE de cetate, perimetru în care au fost surprinse urme de locuire și fortificare încă în perioada cercetărilor întreprinse de Gr. Florescu. Cercetările noastre au fost efectuate în acest perimetru în campaniile 2001, 2002, 2003, 2005, 2006, 2007, 2008 și 2009, prin 6 secțiuni stratigrafice de 10/2m și 8 casete de 4/4m, iar rapoartele au fost publicate anual în CCA.

În campania 2010 eforturile noastre s-au concentrat pe cercetarea planimetrică și stratigrafică a amenajării din piatră legată cu lut apărută deja în campania 2001 și a cărei traiect părea să înconjoare platoul de la SE de cetate. S-au adâncit în acest sens casetele C3/2007, C4, C5, C6, C7/2008 și a fost deschisă C8/2010.

În C3/2007 s-a urmărit pe de o parte scoaterea la lumină în întregime a amforei a cărei buză a fost surprinsă anul trecut în profilul de SV și pe de altă parte surprinderea fundației zidului medieval A1. În scopul surprinderii complete a amforei a fost realizată o casetare a C3 pe latura ei de SV. Caseta are dimensiunile de 1 x 1,50 m și una din laturile ei scurte prelungește profilul de NV a C3. Nu a fost surprinsă o continuare a fragmentului de amforă surprinsă anul trecut în profil, deoarece acesta a fost spart din vechime. În schimb au fost surprinse două rânduri paralele de pietre (adâncimea - 0,45/-0,60 m) de factură asemănătoare cu cele din zidul A1 și dispuse relativ neregulat. Între cele două rânduri de pietre, la adâncime mai mare (-0,80 m), a fost surprins un al treilea rând de pietre, care nu este continuu pe întreaga lungime surprinsă din amenajare. Întreaga amenajare pare paralelă cu zidul A1 și în ea au fost surprinse mai multe fragmente ceramice și fragmente de zgură.

Pentru surprinderea tăpii fundației zidului A1 din C3 s-a practicat o microsecțiune între A1 și A2, aflată cu latura lungă (1,90 m) pe zid. Microsecțiunea s-a adâncit cu -0,60 m față de nivelul de anul trecut. Talpa fundației a fost surprinsă la -1,25 m față de actualul nivel de călcare.

În C4 s-a demontat dărâmătura de la E de zid. Spre profilul de SV a fost identificat un șir de pietre a cărui direcție este perpendiculară pe zidul A1. Șirul mărginește o suprafață de emplecton (pietre cu mortar) vizibilă în tot colțul de S al C4.

În C5 s-a curățat o parte din dărâmătura de la V de zid, prilej cu care au fost identificate fragmente ceramice, zgură, urme de arsură și de lutuială. Multe dintre materiale recuperate de aici (ceramică, oase, materiale de construcție) prezintă urme de arsură.

În C6 s-a curățat colțul de V al casetei pentru surprinderea paramentului interior al zidului A1 și s-a demontat dărâmătura de pietre de la E de zidul A1. De la adâncimea de -0,85 m s-a practicat o microsecțiune de 1 m lățime, pe profilul de SE al casetei, pentru a stabili stratigrafia completă a zonei. La adâncimea de -0,88 - -0,90 m a fost identificat un strat de lut amestecat în unele zone cu mortar (relativ moale cu pietricele) cu grosimea de 6-8 cm. Sub acest strat au început să apară materiale romane relativ mărunte. La -1,20 m a fost identificat un nou strat de lutuială. Lutul din acest strat este nisipos și are pietricele. Stratul prezintă pigment de arsură – cărbune și fragmente ceramice mai mari și mai numeroase. La îndreptarea profilului de SE, la adâncimea de -1,25 m, a fost recuperată o jumătate de monedă, care datorită corodării puternice nu a putut fi datată. O altă monedă, întreagă de data aceasta, a fost recuperată din partea superioară a umpluturii unei gropi, la -1,65 - -1,85 m adâncime, adâncime la care respectiva groapă taie un strat de pământ galben nisipos cu material ceramic, *tegulae*, pigment de cărbune și rar pietre. Moneda a fost datată prin amabilitatea colegului Andrei Gândilă. Se pare că a fost emisă la începutul sec. I p.Chr., dar datorită tocirii ei puternice, datorată unui rulaj îndelungat, este posibil să fi fost încă în uz în sec. al III-lea p.Chr. La distanță de 1,20 m de profilul de NE al C6, în microsecțiune s-a conturat groapa menționată mai sus, cu pământ brun-cenușiu în umplutură, din care au fost recuperate fragmente ceramice provenite de la vase și de la materiale de construcție. La adâncimea de -1,85 m groapa își mărește dimensiunile, aici fiind descoperit un fragment ceramic mai mare (buza și toarta unui vas) databil în sec. al III-lea p.Chr. Groapa ce se adâncește în solul viu, este tăiată de profilul de SE și nu atinge la dimensiunea maximă vizibilă profilul de NV al microsecțiunii. Golirea ei se va face în campania anului viitor.

În C7 lucrările din acest an au încercat să surprindă paramentul interior al A1, dar și să lămurească caracterul unei alte amenajări de piatră care pare a se contura perpendicular pe A1. În principal s-au practicat adânciri în jumătatea de SV a casetei, acolo unde nu sunt vizibile deocamdată urme din amenajarea de piatră sau alte amenajări. Spre colțul de S al casetei, în profilul de SV a fost surprins un fragment de mortar cu mult var, aflat sub un fragment de lut nisipos. De asemenea a fost surprins paramentul interior al A1, dar și un rând de pietre așezate îngrijit care par a marca o întrerupere a zidului.

Informațiile dobândite în urma cercetărilor din campaniile precedente au fost completate prin surprinderea clară a nivelului tăpii fundației zidului medieval de incintă, a stratului de construcție și a tehnicii de fundare pe plintă. În plus a fost surprinsă stratigrafia completă între solul viu și talpa fundației zidului de incintă. Noile informații sunt de natură a fi

valorificate în cadrul viitorului proiect de conservare a zidului medieval de apărare, oferind toate detaliile tehnice de fundare și ridicare în elevație a acestui element defensiv. [Zeno Karl Pinter, Claudia Urduzia]

Capidava Sectorul X – *Extra muros* (N – necropola)

Colectiv: Catalin Dobrinescu, Maria Herlea, studenți/masteranzi ULB Sibiu: Floca Ana-Maria, Vicențiu Speriatu, Theodor Bărbulescu, Pascu Cătălin, Pașca Mihaela

Suprafața cercetată: platoul A, situat la cca. 300 m spre E de intrarea în cetate, și pe platoul B (terme) aflat la jumătatea distanței dintre cele două repere menționate.

Cercetările întreprinse începând cu anul 2008⁴ pe platoul A au urmărit identificarea complexelor și a conexiunilor cu locuirea intramuros și, nu în ultimul rând, stabilirea stratigrafiei generale a situației arheologice din această zonă. Cercetarea generală din sectorul X (necropole și termele cetății romane) are ca obiectiv major identificarea limitelor spațiale ale necropolelor cunoscute și a structurilor de locuire extramurană identificate până acum.

În anii 1970-1990 au fost executate cercetări pe platoul B unde au fost identificate elemente ale necropolei romano-bizantine și bizantine, cât și termele cetății Capidava. Pe platoul A nu au fost întreprinse cercetări sistematice, însă au fost sesizate ziduri de piatră la suprafața terenului și au fost găsite fragmente ceramice. Necropola (sectorul X) - primele săpături în marginea de NV a necropolei au fost efectuate de Gloria Ceacalopol în 1958-59; în două secțiuni largi de 2 m orientate NE-SV, practicate în grădina locuitorului Gheorghe Petcu (astăzi proprietățile) care tăiau primul val al cetății romane târzii au fost identificate mai multe morminte medio-bizantine, un mormânt roman-târziu, precum și un mormânt colectiv medio-bizantin, reprezentând probabil înmormântarea, precipitată a unui grup străin de comunitatea locală, căzut în lupte în fața cetății. Săpăturile au fost reluate (Valeriu Georgescu) în 1975 cu prilejul construirii șoselei județene Cernavodă-Saraiu, modernizate, care străbătea aria necropolei, afectând foarte multe morminte.

Într-o fază inițială săpăturile au avut caracter de salvare, neputându-se folosi nici un plan topografic de situație, nici trasee de săpătură metodice; mulți tumuli decapitați de constructori a trebuit să fie deschiși în suprafață. Termenul de necropolă cuprinde de fapt patru structuri funerare de ansamblu distincte: o necropolă tumulară hallstattiană (Babadag III); o necropolă tumulară romană care suprapune aria celei hallstattiene și în câteva cazuri îi refolosește tumulii; o necropolă plană, creștină, romană târzie și romano-bizantină; o necropolă plană creștină medio-bizantină. În colțul de V al necropolei fuseseră construite, anterior extinderii înmormântărilor, termele castrului roman. Planul topografic de situație a fost ridicat în anul 1979 de Valerian Bărbuță și nu a cuprins și aria termelor. S-au săpat 10 tumuli, dintre care numai ultimii 5 în sistemul profilelor axiale, precum și un mare număr de morminte plane. Săpăturile au fost întrerupte între anii 1983 și 1992 când eforturile s-au concentrat asupra termelor romane; în 1993-1997 s-a săpat tumulul 15. Începând din 1997 aria necropolei și termelor nu a mai constituit obiect de cercetare (cu excepția campaniei 2005, când un colectiv al Muzeului de Arheologie Callatis din Mangalia a efectuat săpături în extremitatea de N și NV a termelor). Este necesar să se inițieze măsuri de conservarea-restaurarea termelor și de protejare a

ariei necropolei, deoarece există tendința ocupării acestei arii cu construcții de locuințe, cât și intenții de valorificare a terenului în alte proiecte ale primăriei locale din Topalu.

Pe platoul A am trasat două secțiuni în cruce, orientate E - V (40 x 2 m), N - S (32 x 2 m) în care am identificat trei niveluri de locuire din perioada romană, urmate de o perioadă de abandon. În cursul sec. X - XI p.Chr. spațiul este refolosit, de data aceasta ca necropolă a locuitorilor din cetatea bizantină.

Pe platoul B am trasat o secțiune de control de 11 x 2 m, orientată N - S, cu scopul de a identifica eventuale morminte din perioada medievală și a delimita în acest sens necropola bizantină. Menționăm, că acest platou a fost intens exploatat încă din antichitate, când au fost construite termele cetății și mai târziu în perioada modernă, când au fost ridicate depozitele de grâne ale C.A.P. Ținând cont de aceste date, am trasat secțiunea pe marginea de E a platoului, pe o panta lină, într-o zonă neafectată de intervenții antropice. La aproximativ - 0,80/0,90 m au fost descoperite, în linie, cinci morminte de înhumatie din perioada medievală.

Pe platoul A primului nivel de locuire romană îi corespunde o unitate stratigrafică cu materiale arheologice de la sf. sec. I – sec. II p.Chr., respectiv complexul C4, un șanț săpat în loess, cu adâncimea de 0,50/0,60 m și lățimea de 0,60/0,70 m, în care am găsit ceramică și alte materiale arheologice databile în perioada menționată. Orientat E - V, paralel cu marginea platoului dinspre Dunăre, acest complex pare că delimitează intrarea accesibilă dinspre N a zonei. Peste acest complex am constatat existența unui nivel de abandon, ce conținea câteva fragmente ceramice de dimensiuni reduse.

Următorul nivel de locuire, în ordinea în care se succed, este din prima jumătate a sec. IV p.Chr., după cum reiese din materialul arheologic și numismatic identificat aici. Pe nivelul de călcare, cu aspect de bătătură, au fost descoperite monede, fragmente ceramice și alte materiale arheologice, care sugerează această încadrare cronologică. Acestui nivel îi corespund două complexe, un zid de piatră legată cu pământ, cu lățimea de 0,70 m, orientat ESE-VNW, din care se mai păstrează trei asize, demantelat, în mare parte și o vatră – C2⁵.

Nivelul ultim de locuire datează tot din sec. IV p. Chr. și se delimitează de cel anterior printr-un șir de pietre țigle și olane sparte surprinse în profilul de N al secțiunii orientată est-V. Acestui nivel îi corespund colțul unei încăperi de piatră legată cu pământ cu un pavaj la interior din dale de calcar și două gropi tip „clopot”. Zidul de piatră apare la nivelul vegetalului actual, iar materialul arheologic constă din fragmente ceramice specifice sec. IV p. Chr., iar cele peste 40 de monede descoperite sunt din sec. III-IV p.Chr., cele mai vechi nedepășind perioada Valentinian – Valens⁶.

În 2010 am deschis o suprafață de aproximativ 80 m² în zona pavajului și a zidului descoperite pe ultimul nivel de locuire. Zidul, orientat N - E, cu o lățime de 0,65/0,70 m, se păstrează pe o lungime de cca. 7 m, restul fiind demantelat. În aceeași situație se află și pavajul. Din această suprafață provin câteva fragmente de amforă și 8 monede de bronz aparținând aceleiași perioade. Alături de aceste materiale au apărut și câteva fragmente ceramice din sec. X-XI p.Chr. O vatră simplă cu diametrul de 1 m poate fi atribuită orizontului cu morminte medievale. Cele două morminte de înhumatie, identificate până acum, ne determină să apreciem că platoul A a fost folosit, ca necropolă, în perioada medievală, de către locuitorii cetății bizantine. Fragmentele ceramice descoperite și vatra sunt

conexate perioadei de utilizare a acestui spațiu ca necropolă, prezența lor fiind legată de ritualurile desfășurate aici. Platoul A este despărțit de platoul B (terme) spre V de o viroagă orientată N – S către Dunăre.

Pe platoul B au fost descoperite 5 morminte de inhumatie. În baza unei analize sumare, apreciem că aceste morminte aparțin epocii medievale, încadrarea lor cronologică strictă urmând să fie făcută după restaurarea-conservarea și analiza inventarului metalic descoperit.

M1. Mormânt de inhumatie, fără sicriu, identificat la – 0,80 m. Scheletul, de adult, orientat E - V (cap), era întins pe spate, cu mâinile împreunate pe bazin. Fără inventar.

M2. Mormânt de inhumatie, în groapă simplă, patruleteră (1,50 x 0,50 m), fără sicriu, identificat la –0,90 m față de nivelul actual de călcare. Adâncimea păstrată a gropii era de –0,25 m. Scheletul, orientat E - V (cap), era întins pe spate, cu mâna stângă pe piept și mâna dreaptă pe bazin. Capul era sprijinit pe o „pernă” de piatră. Fără inventar.

M3. Mormânt de inhumatie în groapă simplă, patruleteră (1,90 x 0,95 m), fără sicriu, identificat la –0,90 m față de nivelul actual de călcare. Adâncimea păstrată a gropii era de –0,70 m. Scheletul, orientat E - V (cap), era întins pe spate, capul cu privirea spre umărul stâng și mâinile împreunate pe piept. Pe unul din degete avea un inel de bronz.

M4. Mormânt de inhumatie în groapă simplă, patruleteră (2,15 x 0,75 m), fără sicriu, identificat la –0,95 m față de nivelul actual de călcare. Adâncimea păstrată a gropii era de –0,55 m față de nivelul actual de călcare. Scheletul, orientat E - V (cap), era întins pe spate, cu mâna dreaptă spre umărul drept și mâna stângă pe piept. Inventar: un cerceș de tip verigă simplă din bronz, descoperit în zona capului și doi bumbi-nasturi, tot din bronz, bitronconici, descoperiți în regiunea umerilor.

M5. Mormânt de inhumatie în groapă simplă, patruleteră (1,90 x 0,60 m), fără sicriu, identificat la –0,90 m față de nivelul actual de călcare. Adâncimea păstrată a gropii era de –0,30 m. Scheletul, orientat E - V (cap), era întins pe spate, cu mâna dreaptă pe piept. Datorită stării deteriorate de conservare poziția mâinii stângi nu poate fi precizată. Capul era sprijinit pe o „pernă” de piatră. Fără inventar.

Concluzia ce se conturează în urma cercetărilor întreprinse până acum pe cele două platouri aflate în apropierea cetății este aceea că locuirea romană extramuros încetează cândva, la sfârșitul sec. IV p.Chr., ultimele monede fiind de la Valens. Zidurile locuințelor de aici au fost demantelate, probabil în aceeași perioadă, când se constată o extindere a spațiului locuibil din cetate, încăperile fiind prelungite până în incintă. Mormintele descoperite pe ambele platouri sugerează folosirea ca necropolă a acestui spațiu în perioada medievală. [Cătălin Ionuț Dobrinescu]

Note:

1. vezi I. Barnea, *Nouvelles considérations sur les basiliques chrétiennes de Dobroudja*, Dacia 11–12, 1945–1947, p. 229
2. mai exact conturul exterior al absidei bisericii – vezi Gr. Florescu, R. Florescu, P. Diaconu, *Capidava. Monografie arheologică*, 1, București, 1958, planurile I și II, sectorul I.
3. rapoartele publicate în Dacia – seria veche – și informațiile din monografia *Capidava*.
4. vezi CCA 2009.
5. vezi supra.
6. cf. identificărilor realizate de dr. G. Talmațchi.

9. Câmpulung, jud. Argeș

Punct: Jidova

Cod sit: 13506.02

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 134/2010

Colectiv: Constantin C. Petolescu - responsabil (FIB), Florian Matei-Popescu (IAB), Teodor Cioflan, Ion Dumitrescu (MJ Argeș)

Campania arheologică s-a desfășurat în perioada 26 iulie - 10 august 2010 cu fonduri puse la dispoziție de Ministerul Culturii și Patrimoniului Național (4000 lei) și Muzeul Județean Argeș (2000 lei).

Într-o primă fază am luat decizia de a demonta complexul reprezentat de prăbușirea structurii unei încăperi a barăcii identificate, în *retentura dextra*, între *via decumana* și latura de V a fortificației. Această zonă de distrugere, identificată încă din campaniile precedente, din anii 2007-2008, se prezenta sub forma unui complex de formă neregulată de aproximativ 4, 20 x 2, 70 m, compus în cea mai mare parte din chirpic, cărămizi, țigle și olane, rezultate în urma distrugerii printr-un incendiu a acestor barăci din *retentura dextra*. În colțul de NE al acestui complex au fost descoperite 5 bucăți mari de piatră calcaroasă, provenite probabil în urma calcifierii tencuieli interioare a încăperii acestei barăci. Secționarea acestei zone distruse a demonstrat faptul că barăcile erau ridicate pe un strat de pietriș și pietre, strat ce poate fi identificat pe toată suprafața zonei de distrugere. Peste acest strat s-au prăbușit pereții barăcilor, după cum indică prezența unui strat de chirpic și pământ ars puternic, iar peste acest strat au căzut bucățile din tencuială și materialul tegular folosit la acoperiș. La demontarea acestui complex au fost identificate, pe lângă cantitatea impresionantă de material tegular, chirpici și pietre, resturi ceramice în cantitate foarte mică și oase de animale, provenind cel mai probabil de la ovicaprine.

Observațiile din ultimele campanii, coroborate de cele din campaniile mai vechi, arată că și această baracă a fost distrusă de un incendiu devastator (bucățile de lutuală, cu amprente de nuiel și pari s-au întărit și le găsim astăzi sub forma unor structuri neregulate, deasupra zonei pavajului, structuri amestecate cu pământ ars puternic). Acest incendiu, identificat pretutindeni în castru, este cel care, către mijlocul sec. al III-lea, a distrus întreaga fortificație. Distrugerea s-a datorat invaziei carpilor, din anii 244 - 245¹, invazie care a distrus toate fortificațiile de pe limesul Transalutan (vezi tezaurul monetar de la Săpata de Jos)² și au atins chiar zona orașelor și fortificațiilor romane din Oltenia (e.g. Romula). Secționarea și demontarea zonei de distrugere, despre care am vorbit mai sus, arată fără dubiu existența unui singur nivel de locuire al castrului, întrucât secțiunea a coborât până la nivelul steril din punct de vedere vegetal și arheologic.

Pentru a lămurii situația clădirilor centrale, în primul rând a clădirii dublu absdate, clădire identificată între *principia* și *horreum*, în *latus principiorum dextrum* (așa numita „casă a ofițerilor”, despre a cărei funcționalitate nu deținem până în acest moment indicii certe), am luat apoi decizia să deschidem o suprafață de 17 x 12,5 m, situată la N de clădirea menționată, între *horreum* și *principia*, limita sudică constituind-o *via principalis*. Lățimea suprafeței suprapune, în linii generale,

lățimea clădirii dublu absdate cu o prelungire la V până la zidurile magaziei de cereale și la E până la clădirea comandamentului. Scopul acestei suprafețe a fost acela de a observa dacă în această zonă, în aparență lipsită de construcții, va fi existat sau nu o structură din material perisabil, cel mai probabil lemn. Această zonă fusese deja intersectată de o secțiune (SG), practică în anii 1962-1967³, secțiune care permisesse descoperirea așa numitei „case a ofițerilor”, și pe care am identificat-o imediat după decaparea primului strat.

În această suprafață, după înlăturarea unui strat de aproximativ 0,10-0,20 m, a apărut un nivel consistent de pietriș și pietre, amestecat cu fragmente de țigle, olane, cărămizi și materiale ceramice. Acest strat, aproximativ omogen pe întreaga suprafață, a fost înlăturat fără a fi fost marcat de secțiunea transversală menționată mai sus. O concentrare mai mare de pietre și material tegular, combinată cu resturi ceramice, s-a observat în imediata vecinătate a clădirii absdate și în colțul de SE al suprafeței, în apropiere de *via principalis*. De asemenea, au fost identificate și trei obiecte fragmentare de fier, ce se adaugă obiectelor de fier descoperite în apropierea clădirii dublu absdate încă din timpul cercetărilor din 1962-1967⁴. În spațiul dintre clădirea dublu absdată și *principia* a fost identificată o stradă lată de cca. 3,20 m. Între acest drum și clădirea dublu absdată rămâne o porțiune lată cca. de 1,20-1,30 m, care poate reprezenta un portic de lemn la marginea de E.

De asemenea, credem că am reușit să identificăm, încă din această campanie, două gropi de stâlpi de lemn (din experiența cercetării barărilor din *retentura dextra* știm că gropile aveau în profil o formă trapezoidală; pentru consolidarea stâlpilor gropile erau împănate cu pietre și bucăți de cărămizi).

Fondurile insuficiente nu ne-au permis continuarea cercetării. În campania următoare, după degajarea acestei structuri de prăbușire, vom încerca să identificăm mai multe urme ale acestei construcții de lemn, care completează planul clădirii cu hypocaust, menită a umple acest spațiu destul de mare dintre *horreum*, *principia* și clădirea dublu absdată („casa ofițerilor”). Printre resturile de material tegular am identificat un fragment de *tegula* folosită pentru realizarea peretelui dublu care conducea aerul cald, provenit din hypocaust (acest sistem este bine păstrat la camera din capătul vestic al barăcii, de lângă *horreum*).

Ceramică recuperată, toată fragmentară și destul de diversă din punct de vedere tipologic și funcțional, de la farfurii până la mânere de amfore și un fragment de *mortarium*, nu este de folos pentru stabilirea unei cronologii foarte strânse, ea încadrându-se în ceramica romană provincială databilă în sec. II-III.

Note:

1. Em. Popescu, C. C. Petolescu, T. Cioflan, *Distrușirea castrului roman de la Câmpulung (Jidava)*, Studii și comunicări, 3, Câmpulung-Muscel, 1984, p. 15-17.
2. V. Christescu, *Le „castellum” romain de Săpata-de-Jos*, Dacia 5-6, 1935-1936, p. 435-446; idem, *Le trésor de monnaies de Săpata-de-Jos et la date du limes romain de la Valachie*, Istros 1, 1934, 1, p. 73-80.
3. Em. Popescu, Eugenia Popescu, *Raport preliminar asupra săpăturilor efectuate în anii 1962-1967 în castrul roman de lângă Câmpulung-Muscel (Jidava)*, MCA 9, 1969, p. 251-263, cu planul de situație (în special p. 257); idem, *Castrul roman Jidava-*

Câmpulung (Observații preliminare), Studii și comunicări. Muzeul din Pitești. Istorie – Științele Naturii 1, 1968, p. 67-79 (în special p. 74).

4. Em. Popescu, Eugenia Popescu, *op. cit.*, MCA 9, 1970, p. 257 și p. 259, fig. 9/2.

10. Cârloănești, com. Vernești, jud. Buzău

Punct: Cetățuia

Cod sit: 50148.01

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 146/2010

Colectiv: Mircea Babeș – responsabil; Despina Măgureanu (IAB), Sebastian Matei, Daniel Costache (MJ Buzău); Maria-Magdalena Ștefan, Dan Ștefan (SC Digital Domain SRL)

Cercetările din campania 2010 au avut drept scop epuizarea subarealului V4bNord, respectiv partea dinspre E, ce avea dimensiunile de 9 x 2,5 m, porțiune rămasă nefinalizată în campania precedentă. Totodată, au mai fost deschise două noi subareale învecinate, V1aN și V1bN, cu dimensiunile de 9 x 9 m, plasate în partea de S a platoului, în apropiere de zona de acces pe platoul *Cetățuii*.

În campania din acest an depunerea de epoca bronzului a fost cercetată doar în subarealul V4bN. Locuirea de epoca bronzului, puternic afectată de acțiunile antropice din epoca fierului, a putut fi documentată secvențial, doar pe o suprafață relativ redusă, de cca. 4 m². Au fost surprinse trei complexe, ambele reprezentând gropi, dar acestea s-au păstrat parțial, fiind puternic afectate de complexele dacice. Pe baza cercetărilor din acest an a fost confirmată stratigrafia generală a epocii bronzului identificată în acest sit. Cea mai veche etapă aparține stilului fazei Monteoru Ic3, locuirea de epoca bronzului încheindu-se la nivelul stilului IIa/IIb.

Fragmentele ceramice recoltate provin de la forme ceramice tipice, precum: cești cu una sau două toarte, cupe cu marginile răsfrânte în exterior, vase-sac, străchini etc. Motivele decorative identificate sunt reprezentate de cercuri concentrice realizate prin incizie, triunghiuri simple, duble sau multiple hașurate la interior sau nu, ghirlande simple, duble sau multiple, șiruri de împunsături etc.

În subarealul V4bN au fost cercetate integral sau parțial 5 complexe descoperite în campaniile trecute, dar și 6 complexe noi. Dintre acestea remarcăm complexele 55, 4 și 36.

Cpl.55 – reprezintă un bordei, puternic afectat de 5 gropi săpate ulterior, descoperit și cercetat parțial în campania din 2009. În această campanie a fost cercetată jumătatea de E a bordeiului, care intra foarte puțin și în malul de E al suprafeței. Pe baza datelor culese până în prezent se poate deduce că avea o formă aproximativ rectangulară, cu dimensiunile de 4,50 x 4 m. Adâncimea nu este constantă, fiind cuprinsă între 0,70 și 0,90 m. În malul de E al săpăturii s-au putut observa mai multe trepte ce pot fi puse în legătură cu o posibilă intrare. În partea opusă, spre N, fusese amenajat un cuptor menajer, cercetat integral în 2009.

Umplutura bordeiului este de culoare brună, foarte compactă și conține mult pigment de lipitură, materiale arheologice (fragmente ceramice, numeroase oase de animale și bucăți de lipitură arsă cu urme de nulele sau stâlpi de lemn cu secțiuni rectangulară) și foarte rar pietre de râu. Materialul ceramic este relativ sărac și extrem de fragmentat, însă câteva fragmente tipice provenind de la borcane, castroane și oale

cenușii lucrate la roată, de factură Latène, asigură încadrarea acestui complex în sec. IV-III a.Chr. Pe baza unor importuri grecești și celtice descoperite în alte câteva complexe, se poate restrânge datarea bordeiului și a locuirii din această perioadă, doar la sec. III a.Chr.

Celelalte complexe cercetate sunt din sec. II-I a.Chr. și reprezintă doar gropi. Acestea au forme cilindrice, sau ușor tronconice, umplutura lor fiind foarte afânată, plină de resturi menajere (fragmente ceramice, bucăți de lipitură arsă sau nearsă, crustă de vatră, oase, cărbune, cenușă) sau pietre. Dintre acestea remarcăm *complexul 4*, ce are o adâncime de 3,25 m față de nivelul de săpare și diametrul bazei de 2,35 m, și *complexul 36*, cu o adâncime de 2,60 m și diametrul bazei la profilul magistral de est, de 2,00 m.

Din aceste două gropi, dar și din celelalte, au fost recoltate cantități foarte mari de fragmente ceramice și vase întregi sau parțial întregibile (borcane, câni, fructiere, cești-opaiț, boluri cu decor în relief), precum și piese metalice (cuțite, vârf de săgeată, fragment de fibulă din fier, din lut (fusaiole sau jetoane), corn (plantator) sau sticlă (mărgel).

Alegerea unui nou sector de săpătură, situat în partea de S a platoului, a avut la bază o serie de date obținute prin mijloace geofizice (magnetometrie și rezistivitate), ce păreau să pună în evidență existența unor edificii în această locație.

În arealul V1aN s-a săpat până la cota medie de -0,35 m, nefiind identificat nici un complex sigur. Stratul de cultură dacică începea la cota medie de aproximativ -0,15 m și avea o textură mazăroasă, ușor afânată. La cotele de -0,25/-0,35 m au fost dezvelite mai multe aglomerări de bolovani de râu, care pot fi legate de posibile complexe adâncite, nedetectate în acest stadiu. Remarcăm cantitatea foarte mare de materiale arheologice, în special fragmente ceramice, unele plasate în mici aglomerări, altele dispuse aleatoriu în strat. Notăm fragmente de borcane parțial întregibile, fragmente mari de pithos, un fragment dintr-o cupă de fructieră lucrată la roată, precum și un ulcior cenușiu, lucrat la roată, din care lipsea toarta și buza, plin cu oase mici de oaie, puternic arse.

În arealul V1bN au fost identificate, imediat sub nivelul vegetal actual, două complexe. Complexul 1 se prezintă ca o „platformă” de pământ galben, compact, în care apar rar pigmenti de lipitură arsă sau cioburi mărunte. S-a observat pe o suprafață de 4 x 3 m, începând de la cota -0,12 m, în colțul de N al suprafeței. În acest stadiu de cercetare nu putem face aprecieri asupra funcționalității complexului, însă cantitatea foarte mare de pământ galben, adus din altă parte, sugerează existența unui edificiu.

Cpl.2 reprezintă o aglomerare de bolovani de râu și material arheologic (fragmente ceramice și oase de animale. S-a observat la cotele de -0,22/-0,25 m și are dimensiunile de 2,20 x 2 m. Dispunerea pe cant a unor fragmente ceramice și oase ne indică faptul că avem de a face cu un complex adâncit. Dintre descoperirile notabile făcute în această suprafață, menționăm 3 fragmente de statuete zoomorfe de tip Cârломănești, dintre care una reprezenta un porc mistreț.

Piese descoperite în această campanie au intrat în patrimoniul Muzeului Județean Buzău, unde vor fi restaurate și expuse publicului. Observațiile de săpătură au fost înregistrate în jurnalul de șantier, iar materialul arheologic descoperit, a fost spălat și ambalat. Înregistrarea materialelor arheologice descoperite a fost făcută în Registrul de evidență a pachetelor și pieselor (497 de înregistrări).

În vederea documentării grafice a fost realizat un număr de 13 planuri și 7 profile, la scara 1:10 și 1:20 (planuri generale și de detaliu), precum și numeroase fotografii și filme.

Bibliografie:

M. Babeș, *Problèmes de la chronologie de la culture gète-dace à la lumière des fouilles de Cârломănești*, Dacia N.S., XIX, 1975, 125-139.

M. Babeș, *Cârломănești*, în *Enciclopedia arheologiei și istoriei vechi a României*, București, 1994, p. 313-314; *Cârломănești, com. Vernești, jud. Buzău* în CCA. Campania 2001, CIMEC, 2002, p. 98-99. *Idem*, CCA. Campania 2002, CIMEC, 2003, p. 81-82, pl. 34; *Idem*, CCA. Campania 2003, CIMEC, 2004, p. 76-77, pl. 17; *Idem*, CCA. Campania 2004, CIMEC, 2005, p. 107-109; *Idem*, CCA. Campania 2005, CIMEC, 2006, p. 124-126, planșa 21; *Idem*, CCA. Campania 2006, CIMEC, 2007, p. 117-120, planșa 24; *Idem*, CCA. Campania 2007, CIMEC, 2008, p. 117-121, planșa 24; *Idem*, CCA. Campania 2009, CIMEC, 2010, p. 51-52.

11. Cefa, com. Cefa, jud. Bihor

Punct: La Pădure

Cod sit: 28255.01

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 126/2010

Colectiv: Ioan Crișan - responsabil (MTC Oradea)

Săpăturile din cimitirul satului medieval Rădvani au continuat în anul 2010 având ca principal obiectiv atingerea limitelor de E și de S ale cimitirului așezării, cele de V și de N fiind surprinse în campaniile anterioare.

În acest scop secțiunea magistrală SII a fost prelungită spre E cu încă 20 m. În această secțiune au fost surprinse doar două morminte, dintre care unul marchează marginea de E a cimitirului. Cele două morminte sunt lipsite de inventar, iar din punct de vedere cronologic aparțin primului nivel de înmormântări din cimitir, respectiv perioadei dintre sec. XI și XIII.

Pentru a localiza și marginea de S a cimitirului a fost deschisă pe direcție N - S secțiunea magistrală SIX pe o lungime de 14, 50 m și lățime de 1,50 m. Au fost identificate și cercetate integral sau parțial 69 morminte, fără să se ajungă la limita cimitirului. Toate mormintele aparțin celui de-al doilea nivel de înmormântări. Este cea de-a doua fază din evoluția cimitirului, fază care a debutat odată cu ridicarea edificiului bisericii și s-a dezvoltat în jurul acestuia în decursul sec. XIII-XVI. În M380 a fost descoperită o cataramă circulară din bronz cu semne runice databilă în sec. XIV și mai multe mărgel din sticlă, iar în M364 două inele de păr.

Prin campania din anul 2010 numărul total al mormintelor identificate și cercetate până în prezent în cimitirul așezării se ridică la 409 dintre care 153 aparțin fazei I de înmormântări, 245 fazei a II-a, 10 fazei a III-a și unul singur epocii moderne.

Pentru clarificarea problemei existenței vestigiilor unei biserici corespunzătoare sec. XI-XIII o anumită suprafață din sector a fost investigată prin metoda magnetometrică, datele obținute fiind în curs de prelucrare.

În campania din anul 2011, ne propunem prelungirea SIX în aceeași direcție și, efectuarea de măsurători magnetometrice pe întregul sector A al așezării.

12. Ceplea, com. Plopșoru, jud. Gorj

Punct: Valea Satului

Cod sit: 81308.01

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr.38/2010

Colectiv: Gheorghe Calotoiu – responsabil (MJ Gorj)

Satul Ceplea, comuna Plopșoru se situează pe DN 67 (E 79) Târgu-Jiu - Craiova, la 58 km S de Târgu-Jiu și la 1,5 km E de râul Jiu pe o platformă a lui. Așezarea de epoca bronzului pe care o cercetăm de câțiva ani se află în preajma casei Cepleanu, monument istoric din sec. XIX și la cca. 50 m SV de pâraul Valea Satului.

Obiectivul cercetării arheologice a constat în delimitarea așezării și descoperirea unor noi complexe arheologice. În acest scop în punctul „Valea Satului”, la 12 m NE de stâlpul COSMOROM au fost trasate două secțiuni S1 (4 x 3 m) orientate N - S și la 4 m V de aceasta, S2 (6 x 2 m) dispusă N - S. S1/2010 are următoarea stratigrafie:

- 0 – 0,10/0,15 m nivel vegetal;
- 0,10/0,15 – 0,32/0,36 m nivel cu pământ negru deschis sfărâmiș cu fragmente ceramice din epoca modernă;
- 0,32/0,36 – 0,70/0,74 m nivel cu sol castaniu închis cu fragmente ceramice de epocă modernă;
- 0,70/0,74 – 0,98/1,15 m nivel cu sol cenușiu cu materiale arheologice din epoca bronzului;
- 0,98/1,15 m începe stratul cu pământ galben steril din punct de vedere arheologic

În c.C₁ la – 0,96 m a fost descoperită baza inelară și un perete de vas din pastă semifină de culoare cenușie. În același carou la – 0,88 m s-a găsit o toartă de vas rotundă în secțiune din pastă semifină de culoare cenușie și un perete de la un vas tronconic cu buza dreaptă iar sub aceasta o apucătoare organică din pastă semigrosieră cenușie. În C2 între –0,82 și – 0,86 m au fost depistate mai multe fragmente ceramice: perete și buză lobată de la un vas tronconic din pastă semifină de culoare neagră, un fragment ceramic dintr-un vas bitronconic din pastă neagră fină cu buza dreaptă sub care punea o toartă ruptă din vechime; un perete și buză de vas dreaptă, cu marginea rotundă din pastă cărămie iar sub aceasta are ca ornament un buton cu trei alveole; bază de vas sub formă de postament din pastă grosieră cenușie. În C3 între –0,78 și –0,83 m au fost descoperite fragmente ceramice: buză și perete de vas tronconic din pastă semigrosieră cărămie, perete și buză dreaptă de vas cu marginea rotundă sub care se află dispus un brâu crestat organic. În C4 la –0,98 și –1,09 m au fost găsite: un perete și o buză de vas din pastă semifină de culoare cenușie, o toartă în bandă fragmentară din pastă semifină cenușie, un perete și buză de vas de la un castron din pastă cenușie semigrosieră; buze și pereți de vase din pastă grosieră și semigrosieră de la vase, cu brăuri alveolate sau crestate pe pântec.

S2 (6 x 2 m) prezintă următoarea stratigrafie:

- 0 – 0,10/0,15 m sol vegetal;
- 0,10/0,15 – 0,60/0,65 m sol cenușiu cu depuneri de epocă modernă;

– 0,60/0,65 – 0,96/1,12 m sol negricios cu material arheologic;

– 0,96/1,12 m – începe solul galben steril din punct de vedere arheologic.

În C1 la –0,76 m a fost descoperit un perete și o buză de vas tronconic din pastă semigrosieră de culoare castanie, sub care este plasat un brâu alveolat. În același context arheologic a fost găsită baza unui vas sub formă de postament din pastă cărămie fină. În C2 la –1,05 m a fost descoperit un perete de vas care are ca ornament un buton ascuțit dispus în sus. În același carou la –1,08 m a fost găsită baza plății și peretele unui vas din pastă grosieră cenușie. În C3 între –1,08 și –1,11 m au fost descoperite două fragmente ceramice din pastă fină cenușie cu urme de arsură secundară, cu buza dreaptă ce aparțineau unui castron pe care au fost incizate mai multe triunghiuri cu vârful în sus. În C4 între –1,06 și –1,12 m au fost descoperite: baza plății de la un vas mare de provizii din pastă grosieră de culoare cărămie, un perete de vas bitronconic din pastă semigrosieră cu urme de arsură secundară. În același context arheologic a fost găsit un fragment ceramic de perete și buză de vas din pastă semifină de culoare roșie, sub care este ornamentat cu un șir de orificii mici. Tot în C4 la –1,10 m a fost descoperit un fragment ceramic ce reprezintă un perete și o buză evazată de vas. Pe buză în interior și exterior sunt incizate câte două linii dispuse oblic.

În C5 între –0,98 și –1,04 m au fost găsite peretele și buza de la un vas mai mic tronconic din pastă semifină cărămie, peretele și buza unui alt vas din pastă neagră semifină, care prezintă sub buză trei linii orizontale incizate. În același context arheologic a mai fost depistat peretele de la un vas mic din pastă semifină castanie care are pe pântec un brâu alveolat.

În C6 la –1,07 m a fost întâlnit un perete de vas mic cu buza dreaptă din pastă semifină cenușie; un fragment de capac circular cu un orificiu central din pastă semifină cărămie. Tot în C6 s-au mai găsit două fragmente ceramice ce reprezintă buze și pereți de vase de dimensiuni mici și medii de formă tronconică. Tot în C6 la –1,11 m a fost descoperit un perete de vas ce are reprezentat ca ornamente două șiruri de romburi hașurate, dispuse paralel sub buză.

O parte din vasele din pastă grosieră au sub buză de regulă ca ornament motivul crestat sau alveolat dublu sau simplu, aplicat sau organic. Din această categorie fac parte vasele de provizii cu buza dreaptă și marginea rotundă sau tăiată drept.

Au mai fost descoperite fragmente ceramice de vase care au incizate sub buze linii orizontale, verticale, triunghiuri sau romburi hașurate sub buză sau pe pântecul vasului.

Vasele tronconice se găsesc în mai multe situri arheologice din Oltenia, cum se întâlnesc la Vierșani – Jupânești¹ (Gorj), Vlădești² (Vâlcea) și Oprișor³ (Mehedinți).

Formele de vase bitronconice descoperite la Ceplea-Plopșoru prezintă analogii cu cele de la Orevița Mare⁴ (Mehedinți) și Malovăț⁵ (Mehedinți).

Castroanele cu buza dreaptă prezintă asemănări cu cele de la Vierșani – Jupânești și cele din nord-estul Olteniei, iar pentru castroanele cu buza lobată găsim analogii cu cele de la Verbicioara și Curmătura – Măgura⁶.

Cercetările arheologice de la Ceplea - Plopșoru se încadrează cronologic în perioada bronzului mijlociu, în Cultura Verbicioara, faza a III-a⁷.

Note:

1. Gh. Calotiu, *Contribuții la cunoașterea culturii Verbicioara în jud. Gorj*, Litua, VI, 1994, p. 7-42.
2. D. Berciu, P. Purcărescu, P. Roman, M.C.A., VII, 1959, p. 131-134.
3. G. Crăciunescu, *Cultura Verbicioara în jud. Mehedinți*, Drobeta, VII, 1996, p. 41
4. Ibidem, p. 59
5. Idem, *Cultura Verbicioara în jumătatea vestică a Olteniei*, 2004, p. 189
6. M. Nica, *Date noi cu privire la geneza și evoluția culturii Verbicioara*, Drobeta VII, 1996, fig. 12/1a, 1b, 27.
7. conform D. Berciu.

Abstract:

The objective of the 2010 archaeological campaign was the delimitation of the site. The archaeological material consists mostly in ceramics. We underline the fact that the ceramic is fragmentary and it was made of a thick paste. The pottery is specific to Verbicioara culture, its third phase.

The archaeological excavations showed the existence of a settlement belonging to the Verbicioara culture.

13. Cheia, com. Grădina, jud. Constanța**Punct: Vatra satului, Peștera „La Izvor”, Peștera „La Baba”, Peștera “X”**

Cod sit: 63018.02; 63018.01; 63018.06

Autorizațiile de cercetare arheologică sistematică nr. 139/2010 și 140/2010

Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 195/2010

Colectiv: Valentina-Mihaela Voinea – responsabil, Aurel Mototolea, Constantin Șova, Ștefan Georgescu (MINAC), Bartłomiej Szmoniewski, Maria Lityńska-Zajac (Institute of Archaeology and Ethnology, Polish Academy of Sciences, Kraków, Poland), Adrian Bălășescu, Valentin Radu, Elek Popa (MNIR-CNCP), Andrei Soficaru (IAFR București), Ruben Giaquinta (Univ. din Sienna, Italia), Cornelia Căpuș, Leonid Căpuș (ArheBioMedia)

Cercetările arheologice desfășurate în punctele de la Cheia au vizat atât locuirea permanentă din așezarea Hamangia cât și locuirile sezoniere din zona peșterilor: La Izvor, La Baba, Peștera “X” și Casian.

Cheia Vatra Satului

Așezarea Hamangia III din punctul Cheia – Vatra Satului se înscrie în categoria așezărilor deschise, situată pe terasa Văii Casimcea. Cercetările arheologice sistematice, întreprinse în perioada 2001 – 2010 s-au concentrat în zona centrală a așezării unde au fost cercetate mai multe complexe arheologice – locuințe și gropi de extracție a lutului, de dimensiuni mari, utilizate ulterior ca spații de depunere a deșeurilor menajere și gropi menajere de dimensiuni mici.

Obiectivele cercetării:

- identificarea limitei de NNV a așezării Hamangia din punctul Vatra Satului;

- continuarea sondajelor stratigrafice în zona exterioară a peșterilor *La Izvor* și “X” (*Craniilor*) și în interiorul Peșterii *La Baba*;

- realizarea unui sondaj stratigrafic în *Peștera Casian*, în interiorul unei fride nederanjate stratigrafic;

- realizarea unui studiu arheozoologic comparativ între materialul faunistic recoltat din așezarea Hamangia III permanentă și cel din secvențele de locuire sezonieră, contemporană, din peșteri;

- analiza ceramologică a materialului ceramic din așezarea Hamangia, punctul Cheia Vatra Satului;

- analiza antropologică a oaselor umane descoperite în peșterile *La Baba* și X (*Craniilor*).

- analiza probelor paleobotanice din *Peștera La Baba* pentru reconstituirea paleomediului în perioadă neo-eneolitică.

Cheia - Vatra Satului

Datorită fondurilor reduse, campania din 2010 a avut ca obiectiv stabilirea limitei de N a așezării și secționarea tumulului care suprapune locuirea eneolitică. În acest sens, au fost trasate mai multe secțiuni, în jumătatea de E a tumulului: ST3 (1,20 x 8 m, orientat NE-SV), ST4 (1,20 x 5,20 m, paralel cu ST3) și ST5 (1,30 x 5,25 m, perpendicular, între ST3 și ST4). Adâncimea maximă la care s-a ajuns a fost de 1,50 m.

În secțiunile cercetate nu au fost identificate complexe arheologice, majoritatea materialului arheologic recoltat provenind dintr-un nivel de locuire Hamangia situat la marginea așezării, cu puțin material ceramic (fragmente de dimensiuni mai mari decât cele descoperite în zona centrală a așezării), oase provenind de la animale de talie mare (bovine), piese de silex întregi și deteriorate, majoritatea microlite, un fragment de rășniță de piatră.

Cheia – Peștera La Izvor, Peștera La Baba, Peștera X, Peștera Casian

Săpăturile arheologice întreprinse în peșterile din zona Cheile Dobrogei – Valea Casimcei se înscriu în cadrul proiectului de cercetare româno-polon *Study of the Prehistoric and Early Mediaeval Settlements in the Casimcea River Valley in Central Dobruja* (2010 – 2013) care are ca obiective principale surprinderea impactului transformărilor climatice și de mediu asupra tipului de habitat uman (permanent/sezonier) și identificarea modalităților de folosire a grotelor, adăposturilor și peșterilor, de-a lungul mileniilor, atât ca spații de locuire, cât și ca locuri de cult sau/și funerare. Subliniem că strategia de săpătură arheologică adoptată în cadrul acestui proiect vizează surprinderea tuturor urmelor de locuire permanentă și sezonieră, cercetările fiind extinse, acolo unde este posibil, și în spațiile exterioare peșterilor.

În campania din 2010 au fost efectuate următoarele sondaje stratigrafice:

- SIV - 2 x 2 m în interiorul Peșterii *La Baba*, adâncimea variind, în funcție de forma stâncii, între 2 și 4 m – niveluri de locuire Gumelnița, Hallstatt, getic, romano-bizantin, medieval, modern;

- SI – 1,20 x 1,80 m și S.II – 1,10 x 1,80 m, în fața și respectiv interiorul unei galerii nederanjate, de dimensiuni mici (L = 4,80 m) din *Peștera Casian*, adâncime 0,90/1,00 m – niveluri de locuire Hamangia, Gumelnița, Hallstatt, getic cu importuri elenistice, roman, medieval, modern;

- SIV - 2 x 5 m, în fața Peșterii *La Izvor*, adâncime 1,50 – 1,60 m – niveluri de locuire Hallstatt, getic cu importuri elenistice

(amfore și ceramică cu finis), roman, romano – bizantin, medieval timpuriu, modern.

- S.I - 3,20 x 3,20 m în exteriorul Peșterii X (*Craniilor*), începută în 2009 (între 0 – 1,40 m – niveluri de locuire romano-bizantin, medieval timpuriu și modern) și continuată în 2010 între 1,40 m – 2,35 m, cu niveluri de locuire roman timpuriu, getic cu importuri amforice elenistice, Hallstatt.

Cele mai interesante complexe arheologice au fost descoperite în Peștera X (*Craniilor*). Prima descoperire care certifică destinația cultică a acestei peșteri a apărut în campania din 2009. O calotă craniană decupată, orientată pe direcția S, a fost depusă în exterior Peșterii Craniilor, pe axul intrării, la aproximativ 1,50 m distanță de peretele de stâncă. Fragmentele ceramice descoperite lângă și sub craniu provin de la amfore romano-bizantine de dimensiuni mari, decorate cu caneluri. Conform primelor date oferite de antropologul Andrei Soficaru, caracterele craniene indică o persoană de sex feminin, de vârstă adultă.

Reluarea săpăturilor în campania din 2010 a oferit șansa altor descoperiri de acest gen. Demontarea straturilor a pornit de la adâncimea de 1,40 m, începând cu un sediment de culoare cenușie, de aproximativ 0,20 m grosime (între 1,40 – 1,60 m), bogat în oase de animale și ceramică. Majoritatea fragmentelor ceramice a fost reprezentată de fragmente.

După îndepărtarea nivelului getic, bogat în importuri amforice elenistice s-a delimitat un sediment compact, foarte bine tasat în dreptul intrării, cu o grosime de aproximativ 0,10 m (adâncime 1,60 – 1,70 m), format din pământ galben argilos, amestecat cu pietre calcaroase de dimensiuni mici, fără material arheologic. În timpul demontării acestui strat, am avut surpriza să descoperim fragmente de calotă craniană umană, la numai 0,20 m S de intrare, în dreptul unei nișe naturale de la baza peretelui de stâncă. Ele proveneau dintr-o groapă rituală cu oase umane, ușor deranjată în partea superioară, fiind afectat doar craniul.

Groapa rituală (0,95 x 0,50 m) situată la adâncimea de 1,70 / 1,80 m, a avut axul lung orientat pe direcția V - E, paralel cu intrarea în peșteră. Datorită poziției extrem de chircite în care a fost depus defunctul și a umidității solului, situat lângă peretele peșterii, oasele au format o masă compactă, fragilă, deosebit de dificil de cercetat mai ales în partea superioară a gropii. Fragmentele de craniu au suprapus oasele de la bazin, mai puțin mandibula care a apărut la aproximativ 0,15 m E de craniu, într-o poziție neobișnuită, lângă o piatră situată la marginea gropii. După depunerea corpului, capul a fost așezat în dreptul bazinului, probabil fixat în colțul unghiului format de picioare și coloana vertebrală. Credem că singura posibilitate de depunere într-o poziție atât de flexată ar fi fost legarea strânsă a individului înainte sau imediat după decapitare, până la apariția rigidității cadaverice coloana vertebrală fiind compactă, arcuită în zona cervicală, cu vertebrele foarte tasate în urma unei tensiuni puternice. Până la publicarea raportului antropologic, reținem câteva detalii anatomice: dimensiunile oaselor lungi și uzura dentiției sunt specifice pentru o persoană de vârstă adultă.

În sedimentul din interiorul gropii au apărut câteva pietre de calcar, de dimensiuni mici, fragmente ceramice atipice de factură traco-getică, lucrate cu mâna, din pastă grosieră de culoare cenușie-neagră și un fragment ceramic atipic neolitic, cu angobă bej, antrenat în umplutura din straturile inferioare. În colțul de est al gropii au fost vizibile urme de ocră roșu, iar în

marginea de V, pe o suprafață de 0,11 x 0,11 m s-au conturat amprente de materie organică, de culoare neagră.

Deși fragmentele ceramice atipice nu permit o încadrare cronologică mai strânsă, totuși prezența importurilor amforice de tip *Menda* în nivelul cultural care suprapune stratul în care apare groapa, datează clar complexul ritual *ante* sec. V a.Chr. Lipsa angobei negre lustruite limitează vechimea nivelului cultural cel mult la sfârșitul sec. VII a.Chr., perioadă în care începuse procesul de transformare a culturii Babadag, în locul ceramicii de bună calitate negre lustruite fiind produsă ceramica de uz comun, tratată neîngrijit. Absența importurilor grecești în stratul în care a fost amenajată groapa precum și „sigilarea” complexului printr-o acumulare naturală, fără material arheologic, sugerează o perioadă de început a relațiilor greco-indigene, când prezența coloniștilor nu se făcuse simțită prea mult în interiorul Dobrogei. De aceea, până la datarea absolută a scheletului, propunem încadrarea cronologică a acestui complex ritual între sfârșitul sec. VII – sec. VI a.Chr.

Contextul descoperirii (în fața peșterii) și modul de tratare a cadavrului (decapitat, legat) pot fi legate de actele sacrificiale practicate de traco-geți, atât de cunoscute și discutate pornind de la textele antice, dar puțin documentate arheologic.

Obiectivele cercetărilor viitoare:

- deschiderea unei secțiuni pe latura de S a așezării Hamangia din punctul Cheia *Vatra Satului*, neinvestigată până în prezent.

- continuarea cercetărilor în interiorul/exteriorul peșterilor *La Izvor*, *La Baba*, *Peștera X (Craniilor)* și *Peștera Casian*.

- analize interdisciplinare pentru reconstituirea paleomediului și identificarea resurselor naturale specifice microregiunii Văii Casimcea.

Studiu ceramologic preliminar privind ceramica descoperită în așezarea de la Cheia

Materialul ceramologic supus analizei de laborator provine din așezarea Hamangia din punctul Cheia – *Vatra Satului* (campaniile 2001 - 2009). În demersul nostru am urmărit aplicarea unor metode cunoscute în biologie și chimie pentru extinderea ariilor de investigare a materialului ceramic. Inițial, fragmentele ceramice eșantionate au fost studiate microscopic. După pulverizare au fost dizolvate parțial chimic și tratate cu substanțe fluorescente. În final, am efectuat citirea lor la un spectrofotometru, obținând valori cuantificabile, ce pot fi supuse comparării. Pentru fragmentele ceramice investigate microscopic au fost analizate suprafețele externe, interne, în secțiune, precum și pulberea rămasă după abraziune. S-au folosit trei categorii de indicatori: fizici (culoare, granulație, textură, tip ardere, angobă, modalități de finisare, ulterior și a fluorescenței pulberii de ceramică), chimici (determinări calitative ale ionilor de fier, plumb, carbonat) și biologici (incluziuni vegetale, indicatori fosili de argilă).

Ceramica aparținând culturii *Hamangia* este diversă, atât din punct de vedere compozițional, al degresanților folosiți (particule de nisip cu granulație mare, incluziuni de oxizi de fier, puncte carbonatice) sau al modului de tratare a suprafețelor (calitatea angobei). Un alt aspect important este prezența impresiunilor (împletituri vegetale) pe fundul unor vase de dimensiuni mari. Prezența acestor diferențe, sesizate la analiza microscopică și prin determinările chimice, ne îndreptătesc să

afirmăm că fragmentele ceramice fie provin din mai multe centre, fie lutul a fost extras din mai multe depozite de argile.

Pe lângă fragmentele aparținând culturii Hamangia, au fost analizate în paralel și câteva *importuri Boian*. Pornind de la interpretarea rezultatelor (determinări în fluorescență, precum și a celorlalte determinări fizice și chimice publicate în studii anterioare), am ajuns la concluzia că importurile ceramice Boian descoperite în așezarea de la Cheia au o compoziție asemănătoare; pasta este dură, compactă, fără degresanți, doar câteva particule foarte fine de cărbune, observate la un singur fragment; majoritatea au nuanțe asemănătoare, de gri (de la gri deschis până la gri închis). De asemenea, observăm, la toate fragmentele ceramice Boian, aceleași caracteristici - angobă intens lustruită, aceeași compoziție de foarte bună calitate a pastei, sărăcia degresanților. Pentru modelarea vaselor Boian s-a folosit o sursă asemănătoare, probabil o argilă de sedimentare acvatică, de tipul humei, cu o granulație foarte fină și cu particule native de mică în masa sa. [Cornelia Cărpuș, Leonid Cărpuș]

Raport asupra faunei de mamifere de la Cheia

S-a continuat studiul faunei de mamifere care provine din așezarea eneolitică Hamangia. Rezultatele de până în prezent confirmă faptul că activitatea de creștere a animalelor joacă un rol important pentru comunitatea de aici. Se creșteau și exploatau în special bovine și ovicaprine.

Vânatul este slab reprezentat ca pondere (sub 15% ca număr de resturi), dar este extrem de bogat ca număr de specii (12) ceea ce sugerează că această activitate avea un rol secundar de completare și de îmbogățire a dietei.

S-au eșantionat în cadrul proiectului "*Pigs, People and the Neolithisation of Europe*" (proiect NERC coordonat de Keith Dobney, Aberdeen University și Greger Larson, Durham University) cinci probe de suine (dentiție) în vederea analizelor de paleogenetică și de morfometrie geometrică care au ca scop precizarea statutului acestor animale (domestice sau sălbatic). Se are în vedere și datarea acestor eșantioane prin metoda C14.

În cadrul programului European Research Council (ERC), *Stable isotope investigations on the adaptations of Neolithic husbandry to the climate and environmental settings of central, Mediterranean and North-western Europe* (SIANHE, coordonator Marie Balasse, Museum National d'Histoire Naturelle - UMR 5197 Paris) s-au eșantionat peste 60 de probe în vederea analizelor izotopice (cerb, căprior, mistreț, cal de talie mică, vită și bour) care au ca scop reconstituirea dietei acestor animale și a mediului natural din preajma așezării de la Cheia. [Adrian Bălășescu]

Anthropological data for the human skeleton from Baba Cave

The skeleton was discovered in 2008 during the archaeological excavations in the *Baba Cave* (Cheia village, Grădina Township, Constanța County). The depth of grave was 0.50 – 0.80 m with an orientation of W – E, and the skeleton has a warrior inventory: iron pieces of harness, two bronze buckles, and pieces of animal bones from a bow, an iron sword with wooden scabbard.

The skeleton analyzed belongs to a male who died at 35 – 40 years old. The skull shows an occipital plagiocephaly possible caused by a lambdoidal synostosis. In childhood he suffered of deprivation as the mandibular incisors and canine indicate the enamel hypoplasia. Also, during his life he suffered

some injuries caused by violence: some blows on the head, broken nose, and the fracture of a rib. Osteoarthritis which affected some articulations and the muscles insertions suggest an active life. From the same time period there are another four anthropological analyses of graves assigned to the nomadic people – Tangăru (Giurgiu County), Curcani (Călărași County), Grindu lui Dănilă (Dolj County), Independența (Prahova County). [Andrei Dorian Soficar]

Botanical materials from Baba Cave, com. Grădina, dep. Constanța, Romania

During the excavation of La Baba Cave in the calcareous Cheile Dobrogei hills (July 2008), small soils samples and little fragments of charcoals were autoptically hand collected from fireplaces of Neolithic (0,90/0,85 – 0,80/0,70 m) and Romano-Byzantine (0.60/0.45 m) levels. The macroscopic plant remains were studied using a binocular microscope with x 2.5 to x 50 magnification. The soils sample contain only charcoal pieces. All the charcoal fragments from La Baba Cave were examined but most of them were too small and strongly crushed to be identified. The charcoals were identified using a reflected light microscope. Identifications were made by comparison with the anatomical atlas (Schweingruber 1978) and specimens proceeded from modern reference collection of the Institute of Botany, Polish Academy of Science (Krakow). In Baba Cave there were 4 taxa identified: two species *Fagus sylvatica*, *Fraxinus excelsior* and two genera *Quercus* sp., and *Populus* sp. Among them the dominance of the oak *Quercus* sp., is outstanding. The charcoal assemblage seems to correspond to the vegetation related to mixed deciduous woodland. [Maria Lityńska-Zajac, Ruben Giaquinta]

Bibliografie:

V. Voinea, B. Szmoniewski, *O groapă rituală descoperită în Peștera Craniilor din zona Cheilor Dobrogei (com. Grădina, jud. Constanța)*, Pontica 43, 2010, p 191 - 202.

14. Ciuperceni, com. Ciuperceni, jud. Teleorman

Punct: La Vii 1

Cod sit: 151718.02

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 138/2010

Colectiv: Roxana Dobrescu - responsabil, Adina Boroneanț (IAB), Aurelian Rusu (ULB Sibiu), Alain Tuffreau – responsabil, Sanda Balescu, Bertrand Lefevre, David Hérrison, Antoine Kostek (Mission Archéologique Française)

În 2010 cercetările au continuat în sectorul principal al săpăturilor realizate în 2006, 2007 și 2008, la E de zona săpată de Vasile Boroneanț. Ne-am dat seama încă din 2007-2008 că geometria depozitelor este extrem de complexă. Lateral, spre V, la nivelul săpăturilor lui V. Boroneanț (secțiunea B), limonul argilos cu concrețiuni calcaroase și conținând un bogat material litic (CR), este observabil direct sub cernoziom și constituie partea superioară a unui pedocomplex bine dezvoltat la nivelul secțiunii A. Ansamblul secvenței stratigrafice are la bază depozite fluviatile aparținând vechii nape fluviatile a Dunării, atins în 2010.

Secvența stratigrafică este următoarea (secțiunea C de sus în jos):

1. Cernoziom, observabil pe o grosime de 0,7 m.
2. Un prim nivel arheologic (A), recunoscut doar prin prezența silixului cioplit și prezent la baza cernoziomului. În timpul campaniei 2010 au fost descoperite puține piese (X) la câțiva centimetri deasupra nivelului A.
3. Loess brun gălbui (L sup.: 10YR 5/4), omogen, mai argilos în partea superioară și prezentând concrețiuni calcaroase în partea inferioară a depozitului. Grosime: 2,10 – 2,40 m. Acest loess închide trei niveluri arheologice:
 - B: partea superioară a loessului brun gălbui
 - C: partea inferioară a loessului brun gălbui
 - D1: baza loessului brun gălbui
4. Limon argilos (L inf.), brun (10 YR 5/3), pe alocuri brun cenușiu (10 YR 5/2), cu numeroase urme de mangan și concrețiuni calcaroase abundente de dimensiuni decimetrice. Acest limon prezintă o puternică înclinare în direcția câmpiei aluviale a Dunării. Limonul nu se observă în partea de S a săpăturii (secțiunea C). Spre N și spre V, dincolo de săpătura V. Boroneanț, limonul apare direct sub cernoziom. Grosimea este mai mare de un metru. Numeroase piese de silix apar pe toată grosimea limonului argilos.
5. Lateral, spre V, secțiunea B arată că limonul inferior cu concrețiuni calcaroase este observabil direct sub cernoziom. El constituie partea superioară a unui pedocomplex, care în secțiunea A atinge o grosime de 3 m. Matricea este un limon argilos brun (7,5 YR 5/4), cu o consistență dură și o culoare mai închisă (7,5 YR 5/6) în partea inferioară a secțiunii.
6. Nisip fluviatil grosier. Grosime: 0,3 m.
7. Pietrișuri fluviatile.

Secvența observată la *La Vii 1* corespunde loessului Pleniglaciuar weichselian mijlociu peste care se așează cernoziomul; la baza loessului se află un pedocomplex ale cărui caracteristici corespund unui bilanț de mai multe interglaciațiuni. Acest pedocomplex este afectat de o puternică înclinare în direcția Dunării. Prezența numeroaselor piese arheologice atribuite unei industrii litice a Paleoliticului superior (nivelul arheologic CR) arată că remanierea se situează înainte de 32 ± 3 ka, vârstă IRSL corectată (date efectuate de Sanda Balescu pe sedimente prelevate deasupra nivelului C1). În 2008 au fost descoperite mai multe așchii probabil arse. Din păcate, temperaturile de ardere nu sunt suficiente pentru a permite o datare prin metoda termoluminescenței. Materialul litic din seriile B, C, D1 este inclus într-o sedimentare loessică în care este dificil să surprindem diferențele unități litostratigrafice (sedimente foarte uscate). Seria A se află în partea inferioară a cernoziomului afectat de numeroase crotovine. Încercările de datare IRSL pe sedimentele CR conținând piese litice, indică o vârstă foarte înaintată, mergând dincolo de ultimul interglaciuar, ceea ce confirmă remanierea părții superioare a pedocomplexului în timpul unei faze vechi a Paleoliticului superior.

Caracteristici generale:

- aceeași materie primă, silix, cu origini diferite: aluviunile Dunării și un afloriment local situat probabil în apropiere. A fost identificat și un tip de silix exogen, de culoare albastru închis; piesele din această categorie de silix sunt rare;
- debitaj laminar cu percutor dur;
- prezența predominantă a produselor de debitaj, număr mare de esquilles;
- net facies de atelier.

Piesele din nivelurile A și B aparțin aceleiași industrii litice. Nucleele, în cea mai mare parte, au fost aduse pe sit

preformate, întrucât așchiile corticale nu sunt numeroase. Nucleele arată existența unui debitaj semi-turnant sau a unui debitaj realizat pornind de la unul sau două planuri de lovire. Debitajul este asemănător pentru seria din D1. În nivelul CR procentajul de așchii corticale este mai ridicat. Folosirea silixului local cu cortex proaspăt este mai importantă, ceea ce denotă culegerea rognonilor de silix dintr-un afloriment învecinat sitului. În ansamblu, calitatea silixului este mediocră. Nucleele terminate în debitaj laminar semi-turnant și nucleele laminare cu unul sau două planuri de lovire predomină; apar și nucleee pe care se observă o schimbare a direcției sensului de debitaj. Pregătirea blocurilor în nivelul CR este puțin marcată, iar planurile de lovire nu prezintă o preparare deosebită. Trebuie să remarcăm și prezența nucleelor terminate în debitaj de lamele. Lamele din nivelul CR sunt lungi, ușor arcuite și sunt obținute cu percutorul moale. Sunt prezente și câteva unelte: gratoare, burine, lame de tip appointée, denticulate, encoches. Trebuie subliniat numărul relativ important de rabots, a căror parte funcțională a fost amenajată pe rognoni de silix, care și-au păstrat o mare parte a cortexului. Semnalăm și prezența unei lame trunchiate cu laturile retușate și prezentând posibile urme de ocră.

Vârsta IRSL obținută deasupra nivelului C1 este de 32 ± 3 ka. Secvența arheologică de la *La Vii 1* ar putea fi contemporană cu o parte a Aurignacianului, fără a o putea însă atribui acestei culturi, din cauza rarității uneltelor. Prezența pieselor de tip rabot, cu o morfologie particulară, diferită de cea observată pe materialul aurignacian de la Românești-Dumbrăvița, conferă materialului litic din nivelul CR o anumită specificitate. Urmează a fi făcute comparații cu industriile litice descoperite în Moldova, dar mai ales cu cele din nordul Bulgariei, care se diferențiază clar de faciesurile culturale clasice ale Paleoliticului superior vechi.

15. Corabia, jud. Olt [Sucidava]

Punct: Celei

Cod sit: 125551.01

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 55/2010

Colectiv: Petre Gherghe - responsabil, Lucian Amon (Univ. Craiova), Mirela Cojoc (MAE Corabia), Onoriu Stoica (Societatea Numismatică Română - filiala Craiova)

Cea mai recentă campanie de săpături arheologice din interiorul cetății romano-bizantine de la Sucidava (județul Olt) s-a desfășurat între 6-16 iulie 2010.

Cercetările s-au derulat în zona centrală a fortificației, limitată spre V de clădirea cu hipocaust și bazilica creștină, iar la S de *horreum* (construcții evidențiate și restaurate parțial de D. Tudor și Octavian Toropu). Aici au fost deschise, încă din anii anteriori, 18 casete cu dimensiunile de 6 x 6 m, a căror investigare nu a fost încă încheiată. În acest areal am descoperit un nivel medieval superficial și neuniform (sec. XIII-XIV), un alt nivel databil în sec. VI p.Chr., reprezentat de urmele temeliiilor unor construcții paleobizantine (probabil barăci și ateliere) cu asiza ușoară și un nivel roman târziu (începutul sec. IV-mijlocul sec. V p.Chr.), în cadrul căruia se remarcă un complex de construcții pe care, în cea mai mare parte, le-am atribuit unui edificiu termal. Cu totul accidental, pe alocuri au

mai fost surprinse urme ale nivelurilor roman timpurii (sfârșitul sec. III - începutul sec. IV p.Chr.) și geto-dac târziu (sec. I a.Chr. - I p.Chr.).

Din motive obiective (durata efectivă a săpăturilor a fost de doar opt zile, iar caracterul acestora – științific dar și didactic¹ – a impus un ritm moderat) nu s-a putut continua cercetarea întregului areal, motiv pentru care săpăturile au fost orientate în două direcții:

- demontarea unei porțiuni din martorul păstrat între casele C8-C9-C17-C18, în scopul surprinderii complete a traseelor unor elemente constructive descoperite anterior și al stabilirii raportului cronologic dintre acestea;

- continuarea adâncirii doar în cinci dintre case (C2-C6), pentru uniformizarea profunzimilor la care s-a ajuns, pe întreaga suprafață.

Ca urmare a demontării martorului, au fost culese o serie de informații care, în esență, vizează două aspecte.

Primul, constă în surprinderea a două ziduri perpendiculare, „țesute” între ele, care delimitează alte încăperi ce aparțin complexului termal. Zidurile au lățimea de 0,50 m și sunt alcătuite din blocuri de piatră fasonate pe exterior, printre care sunt intercalate fragmente de cărămizi romane și mortar alb. Înălțimea maximă pe care acestea s-au conservat este de 0,60 m.

Primul zid, orientat N - S, se păstrează pe o lungime de 7,70 m. Capătul său nordic este total demantelat, ca efect al exploatării pietrei din cetate la începutul veacului al XX-lea. De-a lungul zidului, pe o distanță de 1,60 m, se constată prezența unei întreruperi care indică existența unei căi de acces între cele două spații situate spre E și V, de-o parte și de alta a zidului (și asupra căror utilitate vom reveni puțin mai jos). Cu aproximativ 2 m înainte de capătul demantelat al zidului descris, acesta se racorda cu un alt zid, orientat E - V și păstrat pe o lungime de 4,40 m. Și la acesta din urmă, o extremitate, cea vestică, a fost total distrusă.

Stratigrafic și planimetric, după cum deja am menționat, cele două ziduri făceau parte, fără nici un dubiu, din ansamblul de construcții care aparțineau termelor, ce datează din perioada romană târzie (începutul sec. IV - primele decenii ale veacului următor). Este dificil de precizat ce rol juca spațiul mărginit de ele la N, respectiv E și delimitat spre S de un alt zid, descoperit în campaniile anterioare. Având în vedere faptul că el a fost acoperit cu un strat consistent de pietriș amestecat cu nisip, nu este exclus să ne aflăm în fața unui gen de curte, cu lățimea de 5, 20 m. În schimb, spațiul situat în partea opusă, spre E, a fost acoperit cu un pavaj gros de peste 0,20 m, format dintr-un strat de lutuială galben-roșcată, sub care sunt dispuse alte trei straturi, care conțin pietriș, mortar și un „paviment” alcătuit din cărămizi sparte pe loc. Printre acestea am identificat un fragment cu o ștampilă *L(egio)VM(acedonica)V(arinia)*, inscripțiile tegulare de acest tip fiind dateate între anii 295/325 și mijlocul sec. IV². În structura pavajului a fost încastrat un canal realizat din cărămizi și orientat N - S, lat de 0,30 m. Canalul se continuă și în casele C7 (unde ocolește în mod expres prefurnium-ul camerei cu hipocaust care deservea termele) și C6, parcurgând în direcția Dunării un traseu sinuos și în pantă ușor descendentă.

Al doilea aspect, surprins prin demontarea martorului, constă în prezența, deasupra rămășițelor zidurilor descrise – care probabil fuseseră distruse ca urmare a atacului hunic din primele decenii ale sec. V – a urmelor unei locuințe din care s-a păstrat parțial podeaua lutuită și pardosita cu resturi de cărămizi

și țigle romane. Alături de multă cenușă, s-a constatat și prezența unei mici vetre, amenajată dintr-o țiglă romană, plasată peste un strat mai consistent de lutuială. Stratigrafic, această locuință aparține nivelului paleobizantin din sec. al VI-lea.

În spațiul celor cinci case, unde s-a continuat adâncirea, rezultate mai notabile au fost obținute doar în două dintre acestea.

În caseta C6, la E de canalul menționat anterior, care deservea termele, au fost descoperite urmele unui jgheab poziționat aproximativ perpendicular pe canal, și păstrat doar pe lungimea de 0,52 m. Este alcătuit din două olane așezate unul în continuarea celuilalt, cu concavitatea în sus. În punctul unde jgheabul întâlnește canalul, primul este tăiat și anulat de celălalt. Acest amănunt indică existența, în interiorul cetății, a unor construcții mai vechi, anterioare edificării termelor.

În caseta C4, cercetările din anul precedent au condus la identificarea temelilor unei barăci și a urmelor unei gropi menajere (din inventarul căreia ne-a reținut atenția un fragment de platou acoperit cu smalt verde-oliv pe care, înainte de ardere, a fost pictată într-o nuanță mai deschisă, cu litere grecești, abrevierea numelui *Χριστος*), ambele din nivelul paleobizantin. Tot în această casetă a fost atins și nivelul roman târziu, reprezentat de resturile unui pavaj alcătuit dintr-un strat de cărămizi legate cu mortar. Pe alocuri, peste cărămizi s-a păstrat un strat subțire de lutuială arsă la roșu. Cercetările din acest an au adus două informații suplimentare: prima se referă la întinderea suprafeței pavate, care avea dimensiunile de cel puțin 4,10 x 6,10 m (lungimea sa era probabil mai mare, deoarece pavajul se continua și dincolo de profilul sudic al casei); a doua informație, este legată de datarea pavajului. În acest sens, o informație extrem de importantă ne-a fost oferită de descoperirea unei monede emisă de împăratul Honorius (LRBC, 2571-2579, anii 393-395).

În încheiere, considerăm că nu este lipsit de interes să precizăm că cercetările arheologice din anul 2010 au condus la descoperirea, mai ales în arealul casei C2, a unor numeroase obiecte mărunte, dar extrem de variate și importante. În lista acestora, din care prezentăm mai jos doar piesele reprezentative, putem include, pe lângă fragmentele ceramice, instrumente chirurgicale (o sondă)³, piese de vestimentație și podoabe (fibule⁴, cercei, mărgelile), arme (proiectile de balistă, vârfuri de sulită), multe fragmente de pahare din sticlă (un exemplar păstrând chiar marca producătorului) și diverse unelte. Din ultima categorie, se remarcă o splendidă fusaiolă lucrată din os, cu diametrul de 3,1 cm, pe care a fost sculptată o figură umană.

Note:

1. Săpăturile s-au desfășurat cu ajutorul studenților Universității din Craiova, care efectuează aici practica arheologică.
2. O. Toropu, C.M. Tătulea, *Sucidava-Celei*, București, 1987, p. 103 datează-o acest gen de inscripții tegulare între anii 295/325 și mijlocul sec. IV.
3. Pentru analogii, L. Amon, *Armamentul și echipamentul armatei romane din Dacia sud-carpatică*, Editura Universitaria, Craiova, 2004, p. 56, 170-171, pl. XLV/5-6.
4. Pe lângă un fragment de fibulă în formă de „bulb de ceapă”, reține atenția o fibulă de bronz atipică mediilor romane, pentru care, până în prezent, nu am găsit analogii satisfăcătoare.

Résumé

Sucidava (département de l'Olt). La campagne de l'année 2010

Les fouilles archéologiques se sont déroulées dans l'espace intérieur de la forteresse romano-byzantine, où l'on a découvert les traces des nouveaux murs, en pierre, d'un édifice thermique qui appartient au niveau romain tardive (le début du IV-ème siècle-la première moitié du V-ème siècle après J.C.). Aussi, on remarque des nombreux petits objets, avec fonctionnes diverses (fragments des récipients en céramique et en verre, des armes, des instruments médicaux, bijoux, diverses outils domestiques etc.).

16. Coțatcu, com. Podgoria, jud. Buzău**Punct: Cetățuia**

Cod sit: 48708.01

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 83/2010

Colectiv: Radian-Romus Andreescu – responsabil, Katia Moldoveanu, Constantin Haită (MNIR), Laurențiu Grigoraș (MJ Buzău), Eugen Paveleț (DCPN Prahova)

Comuna Podgoria este situată în zona deluroasă din partea de NE a județului Buzău, la cca. 15 km NV de orașul Râmnicu Sărat.

La cca. 2 km NV de marginea satului Coțatcu se află punctul numit de localnici „Cetățuia”. Situl este plasat pe valea pârâului Coțatcu, pe un bot de terasă despărțit de restul acesteia prin două văioage adânci. Alunecările de teren au afectat din păcate o mare parte a sitului. În aceste condiții principalul obiectiv al cercetărilor a fost determinarea stratigrafiei prin realizarea unui profil în jumătatea de NE a sitului.

Campania anului 2010 a avut drept obiective finalizarea profilului P1, cu o lungime de cca. 20 m. Îndreptarea și curățarea profilului au permis observații detaliate asupra dinamicii locuirii în partea de NE a sitului. Astfel primul nivel de locuire (de sus în jos) se află imediat sub stratul vegetal și este marcat prin resturi de chirpici dispersați și ceramică, în zona c. 3-4 și 6-7. Resturile provin după toate probabilitățile de la o locuință deranjată de intervenții ulterioare. Sub acest nivel se află un altul, individualizat prin existența unor zone cu chirpici, ars mai mult sau mai puțin dispersate, și a unei lentile groase din lut compact de culoare gălbuie. Zonele cu chirpici ars ar putea aparține unor locuințe, două aflate în c. 2-5 (zona este deranjată de intervenții ulterioare de aceea nu este clar dacă este o singură locuință sau două). În c. 6-7 se află o lentilă de lut galben ce ar putea proveni de la o locuință neincendiată sau o amenajare a zonei prin aport de material. În c. 8-9 o lentilă de chirpici ars ar indica resturile altei locuințe. Sub acest nivel o lentilă de lut cenușiu cu multe fragmente ceramice ar a indica o zonă exterioară de locuire. Zona c. 3-5 este deranjată de gropi. În c. 2-3 un strat de chirpici ars de 0,10-0,15 m grosime aparține unei locuințe incendiate. Pe același nivel în zona c. 6-7 un strat gros de lut galben omogen poate reprezenta resturile unei locuințe neincendiate. În partea de N se observă o treaptă care taie nivelurile până la 1,2 m față de nivelul solului, reprezentând o amenajare a pantei de N a așezării. Următorul nivel este constituit dintr-o lentilă de lut cenușiu închis ce suprapune un nivel format dintr-un strat de lut galben destul de gros (în zona c. 8-9 conține o lentilă subțire de chirpici ars) care ar putea

proveni de la locuințe neincendiate. Următorul nivel este format dintr-un strat de culoare cenușiu-deschis, cu totul deosebit, ca textură și culoare, de nivelurile de deasupra. În acest nivel se observă lentile relativ orizontale reprezentând probabil refaceri ale podelei unei locuințe neincendiate. Spre marginea așezării, în c. 2, se află o masă de chirpici cenușiu-gălbui. În această zonă au fost descoperite mai multe pietre. Această masă de lut pare a fi mărginită spre interiorul așezării de o groapa de par care merge până în sterilul arheologic. Aceste elemente ar putea aparține unei amenajări a marginii așezării formată dintr-un mic val de pamând (întărit cu pietre) completat spre interior de un gard. Nivelul următor este marcat prin resturile consistente ale unei locuințe incendiate, L7, cercetate în campaniile anterioare. Sub această locuință se află un nivel format dintr-o strat gros de 30-40 cm de culoare cenușiu-deschis. În acest nivel sunt vizibile lentile de culoare alb-gălbui care par a proveni de la podelele și pereții unor locuințe neincendiate. Urmează un nivel de culoare cenușiu-închis, cu multe fragmente ceramice și resturi osteologice, gros de până la 0,50 m care reprezintă ultimul nivel de locuire, sub el fiind sterilul arheologic.

Analiza preliminară a cercetărilor de la Coțatcu prefigurează o complexă dinamică a locuirii. Cel mai vechi nivel de locuire aparține unei faze târzii a culturii Starčevo-Criș, în timp ce următoarea aparține aspectului-cultural Stoicani-Aldeni.

Analiza detaliată a acestui profil va permite o mai bună cunoaștere a evoluției așezărilor și complexelor arheologice din așezare de la Coțatcu.

Cercetarea arheologică de la Coțatcu este inclusă în proiectul *Interferențe culturale în nord-estul Munteniei în epoca neo-eneolitică*, rod al colaborării dintre Muzeul Național de Istorie a României și Muzeul Județean Buzău. Proiectul face parte din programul de cercetare a neo-eneoliticului din sudul României, *Începuturile civilizației europene. Neo-eneoliticul la Dunărea de Jos*.

Desfășurarea ulterioară a proiectului va avea ca obiectiv deschiderea unor noi suprafețe în partea de N a așezării în vederea cercetării ultimelor nivele de locuire Stoicani-Aldeni.

Bibliografie:

R. Andreescu, L. Grigoraș, E. Paveleț, K. Moldoveanu, *Raport preliminar privind cercetările arheologice efectuate în tell-ul neo-eneolitic de la Coțatcu, Com. Podgoria, jud. Buzău, campania 2008*, în *Musaio* XIII, Buzău, 2007, p. 41-45.

L. Grigoraș, E. Paveleț, *Studiul preliminar privind cercetările arheologice efectuate în tellul eneolitic de la Coțatcu, com. Podgoria, jud. Buzău*, în *Musaio*, XII, Buzău, 2007, p. 7-26.

R. Andreescu, L. Grigoraș, E. Paveleț, K. Moldoveanu, *New discoveries in the Eneolithic settlement from Coțatcu "Cetățuia", Buzău County, Studii de Preistorie*, 6, 2010, p. 135-147.

Abstract:

The Eneolithic site of Coțatcu, Podgoria township, is located in the north-eastern side of Buzău county, at cca. 15 km North-West of Râmnicu Sărat town, in a hilly area on the right bank of Coțatcu River terrace.

The main goal of 2010 campaign was finishing the exploration of profile P1. On the site profile there were identified many habitation levels. They belong to Neolithic period

(Starčevo-Criș culture) and to Eneolithic period (Stoicani-Aldeni cultural group).

Colectiv: Dan Lucian Vaida – responsabil (MG Năsăud), George G. Marinescu (CMJ Bistrița-Năsăud), Ioana Chira

17. Curătești, com. Frăsinet, jud. Călărași

Punct: Biserica Veche

Cod sit: 102856.03

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 18/2010

Colectiv: Done Șerbănescu – responsabil, Silviu Cristache (MCG Oltenița)

Campania arheologică s-a desfășurat în perioada 06.09 - 11.10 2010.

Acest sit arheologic situat pe malul lacului Mostiștea a devenit cunoscut în urma săpăturilor arheologice preventive efectuate în toamna anului 2005, când aici au fost descoperite și cercetate 13 morminte de inhumatie care au fost atribuite culturii Boian și 4 morminte din perioada timpurie a epocii bronzului. În timpul care s-a scurs de atunci, apele lacului Mostiștea au continuat acțiunea lor distructivă și în urma eroziunii malurilor în primăvara anului 2010, în dreptul necropolei, la nivelul apei, se puteau vedea oseminte din trei morminte distruse. Săpătura sistematică, care în realitate a fost de salvare a urmărit cercetarea mormintelor distruse, eventuala descoperire a altor morminte și delimitarea necropolei eneolitice pe direcția N - S. Pentru aceasta au fost trasate, paralel cu malul apei, două secțiuni: SIII de 18 x 3 m și SIV de 15 x 3 m. În SIII s-a putut înregistra următoarea stratigrafie: sub stratul vegetal gros de 0,15 - 0,20 m urmează un strat cu depuneri din epoca modernă la baza căruia se găsește un strat medieval gros de 0,60 - 0,80 m. Sub un strat de pământ aluvionar gros de 0,60 - 1 m urmează un strat cu depuneri arheologice din sec. al IV-lea, atribuit culturii Sântana de Mureș-Cerneahov. Au fost întâlnite și câteva fragmente ceramice din sec. IX - X fără a constitui un strat de cultură. O groapă menajeră care a deranjat un mormânt neolitic a fost atribuită epocii getice. La adâncimea de 3,20 - 3,80 m au fost descoperite 7 morminte neolitice, în unele cazuri putându-se observa chiar conturul gropii, care era de formă ovală. Scheletele din morminte erau așezate în poziție chircită, moderată, pe partea stângă, cu craniul orientat în general pe direcția E, unul singur fiind orientat pe cu craniul spre S. Mâna stângă era îndoită din cot și adusă cu palma sub craniu sau în dreptul feței, iar mâna dreaptă era adusă cu palma spre femurul piciorului drept sau în fața toracelui. Scheletul din M18 a fost distrus de o groapă dacică, iar scheletele din M23 și M24 au fost distruse parțial de apele lacului Mostiștea. Două morminte au avut inventar funerar: o lamă de silex așezată pe antebrațul mâinii drepte și un șirag de măgele-rondel din marmură albă, care se afla la gâtul scheletului din M20. În SIV din partea de V nu a fost descoperite morminte eneolitice, ceea ce ar fi un indiciu că ne aflăm în fața unei necropole de inhumatie a culturii Boian, al cărui diametru nu depășește 20 m.

Săpăturile arheologice s-au desfășurat în intervalul 16-31 iulie 2010, finanțarea fiind asigurată de Complexul Muzeal Județean Bistrița-Năsăud. Obiectivul campaniei a constat în cercetarea necropolei celtice și delimitarea suprafeței sale. Săpăturile din acest an au vizat o suprafață situată la SE față de sectorul verificat în campaniile precedente, într-o zonă unde cercetătorul maghiar Zoltán Czajlik, în urma interpretării unor fotografii aeriene, presupunea o concentrare de complexe arheologice. Au fost trasate 13 secțiuni paralele, orientate SV-NE (S56-S66 = 30x1,5 m; S67 = 15x1,5 m; S68 = 15 x 2 m), rezultând o suprafață cercetată de cca. 700 m². Cu toate că nici în 2010 nu au fost consemnate noi complexe funerare celtice, de această dată rezultatele nu sunt lipsite de importanță, fiind identificate 6 gropi rituale (G₁-G₆), specifice culturii dacice din faza clasică, dar și un mormânt de inhumatie (M30), datat la sfârșitul Hallstatt-ului.

Ca și în alte cazuri, așa-numitele „gropi rituale dacice” prezintă o formă rotundă, având dimensiuni apropiate între ele (cca. 1,5-1,8 m diametru și 1-1,2 m adâncime). Conținutul interior constă dintr-un amestec de pietre, oase de animale, cărbuni, cenușă și un număr mic de fragmente de vase ceramice lucrate cu mâna. Trebuie precizat că oasele nu au fost încă analizate de către un specialist, prin urmare nu este exclus ca alături de cele animale să existe și unele de proveniență umană.

După cum s-a menționat, în campania 2010 s-a cercetat și un mormânt de inhumatie, înregistrându-se următoarele:

M30 – groapă funerară de formă dreptunghiulară cu colțurile rotunjite; adâncimea de depunere: 1,2 m; orientarea scheletului: SV (capul) – NE. Corpul uman a fost întins pe spate cu mâna dreaptă și picioarele ușor distanțate. În partea dreaptă a capului au fost așezate 2 vase ceramice lucrate cu mâna, iar lângă piciorul drept s-a depus ofranda de carne.

Inventar: Vas mare de formă bitronconică cu gura evazată, prevăzută cu două apucători dispuse sub linia diametrului maxim; ceașcă largă cu toarta supraînălțată; mărgea lucrată dintr-o pastă albă (posibil caolin), găsită pe oasele bazinului uman; oase de animal (vițel) – ofranda de carne; lamă de cuțit, identificată sub oasele de animal.

Analogiile privind materialele menționate dar și unele elemente legate de ritul și ritualul funerar au determinat încadrarea complexului printre descoperirile de caracter scitic din Transilvania, datate pe parcursul sec. VI-V a.Chr. Obiectele recuperate au fost restaurate în laboratoarele Complexului Muzeal Bistrița-Năsăud, urmând a fi prezentate în expoziția de istorie a Muzeului Grăniceresc Năsăudean, în a cărui patrimoniu sunt înregistrate. Cercetările la Fântânele urmează să fie reluate în vara anului 2011.

Bibliografie:

Dan Lucian Vaida, *Celtic finds in North-East Transylvania (IVth-IInd centuries B.S.)*, în *Thracians and celts* (Proceedings of the International Colloquium from Bistrița, 18-20 May 2006), Cluj-Napoca, 2006, p. 295-323.

Dan Lucian Vaida, *Preliminary considerations regarding the Celtic cemetery from Fântânele (the point – La Gata)*, în

18. Fântânele, com. Matei, jud. Bistrița-Năsăud

Punct: La Gâța

Cod sit: 33701.01

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 6/2010

Funerary Practices of the Bronze and Iron Ages in Central and South-Eastern Europe (Proceedings of the 9th International Colloquium of Funerary Archaeology Bistrița, 9-11 May 2008), Cluj-Napoca, 2009, p.237-246.

19. Garvăn, com. Jijila, jud. Tulcea [Dinogetia]

Punct: Bisericuța

Cod sit: 160635.03

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 66/2010

Colectiv: Alexandru Barnea – responsabil (FIB), Eugen Marius Paraschiv-Grigore (MNIR), Ioana Paraschiv-Grigore (FIB, MNIR)

În această campanie, accentul s-a pus atât pe săpătura arheologică, cât și pe înregistrarea și inventarierea materialului arheologic rezultat în urma cercetărilor arheologice din anul în curs sau din anii trecuți.

Datorită precipitațiilor abundente din cursul primăverii, cetatea a fost invadată de o vegetație abundentă, prin urmare, o bună parte din timp a fost consacrată îndepărtării acesteia. Au fost curățate de vegetație atât termele, cât și cele mai importante edificii din interiorul cetății (*domus*-ul, *bisericuța*, *praetorium*-ul etc.).

Obiectivul principal al campaniei a fost cercetarea matorului cuprins dintre sectoarele B și C ale cetății, mai precis în zona de SV a fortificației. Demontarea acestui mator este necesară pentru a se putea recupera cât mai mult din informația științifică și materialul arheologic. În decursul anilor scurși de la încheierea cercetărilor arheologice *intra muros*, aproximativ 1,5 - 2 m din lățimea totală a matorului s-a prăbușit, ajungându-se în prezent la o lățime de cca. 3 - 3,5 m.

Astfel, s-a delimitat o suprafață de 15 x 3 m, orientată de-a lungul matorului, pe direcția E - V, împărțită în cinci carouri de aprox. 3 x 3 m fiecare¹, numerotate cu cifre, de la V la E.

Cercetarea a scos la lumină elemente legate de locuirea de epocă bizantină, fiind descoperită partea de SE a bordeiului nr. 91, ce fusese dezvelit parțial în campaniile anterioare². Pe lângă acest bordei, conform planului publicat în monografia apărută în anul 1967³, în zona cercetată se mai află încă două bordeie⁴, care, pentru moment, nu au fost surprinse în săpătură, acestea aflându-se la o adâncime mai mare decât bordeiul nr. 91.

Complexul descoperit în caroul nr. 2, respectiv bordeiul nr. 91, a fost surprins pe o lungime de 2,80 m și o lățime de 0,70 m, reprezentând partea de S a bordeiului, care vine să întregască jumătatea de N a acestuia, cercetată în campaniile din anii '60 și publicată în monografia cetății, mai sus amintită. Prin urmare, bordeiul nr. 91 este de formă pătrată, cu latura de aproximativ 3 m.

Bordeiul nr. 91 este construit din bârne de lemn, din care nu s-au mai păstrat decât câteva fragmente. La colțurile locuinței s-au observat urmele lăsate de parii de lemn ce susțineau pereții bordeiului. Podeaua acestuia era făcută din lut galben, bine tasat și nivelat.

Stratigrafia matorului indică până acum trei nivele distincte: primul nivel este cel vegetal, cu o grosime de cca 0,30 m, de culoare negru-brun, din care s-a recoltat un număr mare de fragmente ceramice și de oase, cel mai probabil răscolite de

către animale. Cel de-al doilea nivel, cu o grosime de cca 0,40 m, este alcătuit dintr-un strat consistent de cenușă ce provine de la incendierea cetății, în repetate rânduri, în perioada cuprinsă între sec. al X-lea și al XII-lea⁵. Acest al doilea nivel conține o cantitate impresionantă de fragmente ceramice medievale și oase. Urmează un al treilea nivel, cu o grosime cuprinsă între 0,10-0,60 m⁶, care reprezintă stratul de nivelare al cetății și care cuprinde foarte multe materiale arheologice amestecate, inclusiv materiale din epoca romană și romano-bizantină. Acest al treilea nivel cuprinde și nivelul bordeielor de sec. X-XII.

Dintre materialele arheologice deosebite descoperite în zona bordeiului nr. 91, se numără o monedă, care, cel mai probabil, nu are legătură cu epoca căreia îi aparține complexul, o brățară din bronz, un pandantiv dintr-o piatră albastră (probabil *lapis lazuli*), un clopot din fier etc.

În timpul cercetărilor, au fost descoperite mai multe obiecte din metal (cuie) sau din ceramică (fusaiole, fragmente ceramice de epocă romano-bizantină și bizantină) etc.

Au fost efectuate și o serie de periegeze: în exteriorul rezervației, pe latura de E și în zona necropolei romane.

Concomitent cu cercetarea arheologică, s-a continuat și prelucrarea materialelor arheologice provenite din campaniile anterioare, prelucrare concretizată în spălarea și inventarierea acestora, în vederea introducerii lor în baza de date. Tot materialul astfel prelucrat a fost ambalat în pungi și cutii, în vederea transportării la București pentru o prelucrare mai amănunțită.

Note:

1. Caroul standard este de 3 x 3 m însă nu toate carourile au aceste dimensiuni datorită faptului că matorul nu s-a păstrat egal pe toată lungimea lui.
2. Dinogetia I, 1967, fig. 5.
3. *Ibidem*.
4. Bordeiul nr. 102 și nr. 129.
5. MCA, V, 1959, p. 579.
6. Dinogetia I, 1967, p. 30.

Abstract

The 2010 campaign has been more focused on the recovery of archaeological and scientific information in the south-west sector of the site. We begun the excavation in the area between the B and C sectors of the site. Along with the archaeological investigation, the processing of the archaeological materials from the previous campaigns was continued.

20. Gheorgheni, jud. Harghita

Punct: Bothvar

Cod sit: 83570.01

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 122/2010

Colectiv: Florin Gogăltan - responsabil (IAIA Cluj), Demjén Andrea (M Gheorgheni), Puskás Frederic (absolvent Univ. Eötvös Lóránd Budapesta), Raluca Burlacu-Timofte, Elena Cristina Cordoș, Marian Dăndărilă, Alexandra Floarea, Ana Lucreția Ignat, George Adrian Iordăchescu, Marian Adrian Lie, Ana Pop, Mihaela Savu, Adi Socaci (studenti UBB Cluj)

La ieșirea din orașul Gheorgheni (jud. Harghita), pe un platou stâncos aflat pe partea estică a drumului național spre Lacu Roșu, la o altitudine de 914 m, se găsește punctul cunoscut în tradiția locală sub numele de „cetatea Both”. Coordonatele GPS sunt: N: 46,43671°; E: 25,38272°. La poalele cetății curg apele a trei pâraie: Cetății, Holyvas și Belchiei.

Informațiile precedente despre fortificație sunt lacunare, fapt ce ne-a determinat să începem în 2009 cercetări arheologice și în acest obiectiv. Săpăturile de la cetatea Both, alături de investigarea unor obiective paleolitice, din epoca bronzului, perioada migrațiilor sau epoca pre modernă, fac parte dintr-un proiect mai larg centrat pe legăturile interculturale dintre estul Transilvaniei (depresiunea Giurgeului) și Moldova.

În urma cercetării arheologice sistematice din toamna anului 2009 s-a putut demonstra că pe platoul „Cetății” a existat într-adevăr o incintă fortificată cu zid de piatră legat cu mortar și un turn-locuință ridicat în aceeași tehnică (planșa 1). Campania din vara anului 2010 a avut ca obiectiv atât clarificarea cronologiei cât și stabilirea perimetrului exact al cetății. Pe lângă necesitatea de a studia acest monument din punct de vedere științific, este importantă și introducerea sa în circuitul turistic, prin reconstituirea sistemului de fortificare.

Pentru investigarea sistemului de fortificare în partea de E, N și V a cetății au fost deschise trei secțiuni cu următoarele dimensiuni: SVI – 8 x 2,5 m, SVII – 4 x 2,5 m și SVIII – 7,5 x 2 m. Din punct de vedere stratigrafic s-au constatat diferențe notabile între cele trei secțiuni. Astfel în SVI, sub nivelul vegetal, am identificat un nivel de dărâmătură de culoare galben-cenușie cu urme de arsură, pietre și mortar, urmat de un nivel de pământ negru cu urme de arsură și materiale arheologice, sub care a apărut stânca nativă. În SVII, după nivelul actual de vegetație, iese imediat la iveală zidul de incintă și dărâmătura acestuia (pietre amestecate cu mortar și pământ). Sub dărâmătură, în afara zidului, există un nivel de umplutură compus dintr-un pământ de culoare maroniu deschis amestecat cu pietre și puțin mortar. Sterilul din punct de vedere arheologic era reprezentat de un pământ de culoare maroniu și stâncă. În SVIII, după îndepărtarea humusului negru actual, a apărut un nivel nisipos amestecat cu pietre, steril din punct de vedere arheologic.

SVIII a fost deschisă cu scopul de a verifica existența unui șanț de apărare în partea de E, cea mai ușor accesibilă a cetății. Rezultatul a fost negativ. În partea de N, în SVII, a fost surprins parțial zidul de incintă. A fost cercetată o porțiune de 2,40 m lungime și 1,20 m grosime din zid, restul aflându-se sub profilul vestic al secțiunii. Lângă zid, pe partea estică, s-a conturat șanțul său de fundație cu o lățime de 0,10 m mai mare decât acesta. Tehnica sa de ridicare este asemănătoare cu cea identificată anul trecut în SI. Astfel zidul de incintă a fost construit la exterior din blocuri mari de micașturi prelucrate, legate cu un mortar cenușiu deschis, cu mult var și petriș. La interior, pe post de „emplecton”, s-au folosit micașturi zdrobite, legate cu un mortar dur de culoare alb-cenușiu compus din petriș amestecat cu var stins și cu puțină cărămidă. Zidul a fost construit pe staturi: pe un șir de piatră a fost turnat mortar, peste care s-a pus un nivel de pietre. Nu s-a putut măsura grosimea zidului. Talpa fundației a ajuns până la adâncimea relativă de 913,95 m. SVI, practică în partea de V a cetății, nu a dat rezultatele scontate. Ne așteptam ca și aici să găsim zidul de

incintă. Se pare însă că acesta se încheie undeva pe zidul nordic al turnului. Materialele arheologice descoperite în SVI pot fi atribuite sec. al XIII-lea.

21. Gheorgheni, jud. Harghita

Punct: Vama Pricске

Cod sit: 83570.09

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 123/2010

Colectiv: Florin Gogăltan - responsabil (IAIA Cluj), Demjén Andrea (M Gheorgheni), Puskás Frederic (absolvent Univ. Eötvös Lóránd Budapesta), Raluca Burlacu-Timofte, Elena Cristina Cordoș, Alexandra Floarea, Ana Lucreția Ignat, George Adrian Iordăchescu, Marian Adrian Lie, Anca Pop, Mihaela Savu, Adi Socaci (studenți UBB Cluj)

În partea nordică a orașului Gheorgheni (jud. Harghita), la cca. 12 km și la o altitudine de 1450 m, se găsește Vama Pricске. Coordonatele GPS sunt următoarele: N: 46,482030°; E: 25,365430°. În apropierea sa izvorăsc cele mai importante cursuri de apă din zonă: pâraul Belchiei, Prișca și Ditrău. Informații generale cu privire la istoricul acestei vămi au fost consemnate în raportul din anul 2009. În campania anului trecut au fost investigate primele două clădiri vamale: un depozit și o locuință.

Pe teren se pot vedea și astăzi, destul de bine, urmele edificiilor vamale construite din piatră. Din această cauză secțiunile și casetele au fost amplasate în funcție de dimensiunile clădirilor. Ca metodologie de abordare arheologică a obiectivului, am optat pentru împărțirea fiecărei clădiri în patru cadrane (suprafețe), fiind dezvelite numai părțile opuse. În cursul campaniei din vara anului 2010 au fost marcate șapte suprafețe, dintre care au fost săpate numai patru (în S VIII s-a scos nivelul vegetal, dar din cauza vremii nefavorabile a trebuit să renunțăm la săparea sa, fiind planificată reluarea cercetării în campania viitoare). Cele trei secțiuni finalizate au avut următoarele dimensiuni: SIX – 5 x 1,5 m, SX – 7 x 4 m, SXIV – 8,5 x 4 m.

În suprafețele deschise a fost surprinsă aceeași stratigrafie: sub nivelul actual de vegetație au ieșit imediat la iveală zidurile de fundație, pe alocuri și de elevație, iar între ele dărâmătura acestora. Sub dărâmătură, pe aproape toată suprafața SX și XIV, în afara zidurilor, exista un nivel compus dintr-un pământ de culoare cenușiu închis amestecat cu pietre. Sterilul din punct de vedere arheologic este reprezentat de un lut galben amestecat cu petriș sau pământ maroniu închis, compact, amestecat cu petriș.

Anul trecut, în afara zonei construcțiilor vamale, am identificat un șanț și pietre cu urme de mortar. Consultând hărțile vechi, am presupus că acolo a fost săpat un șanț și ridicat un zid sau un gard cu scopul de a marca perimetrul vămii. Pe aceste considerente am trasat SIX, care a dat însă rezultate negative. Probabil aici a existat un vechi curs de apă, ce a funcționat ulterior părăsirii vămii, deoarece în nivele săpate s-au găsit lentile de nisip și fragmente de cahle și ceramică în poziție secundară.

În SX (obj. 4, SX), sub nivelul actual de vegetație, s-au conturat zidurile de fundație ale unei clădiri, iar între ele dărâmătura unei sobe. Zidul vestic și cel nordic au fost construite mai neglijent cu blocuri mari și medii de sienit, legate

cu pământ galben amestecat cu pietriș. Zidul are o grosime de 0,25-0,40 m. Zidul de fundație sugerează faptul că elevația a fost făcută din bârne de lemn. În interiorul clădirii, la colțul nord-vestic al acesteia, s-a găsit o suprafață amenajată cu pietre de dimensiuni medii și mici tasate în pământul galben (cca. 2,40 x 0,70 m). Considerăm că această platformă a fost realizată intenționat și nu reprezintă dărâmătura zidului, deoarece partea sa de elevație a fost realizat din lemn. Funcționalitatea acestui suprafețe nu am reușit să o determinăm. De asemenea este inexplicabil și zidul cu orientarea N - S descoperit în interiorul clădirii (Z4). Acesta a fost construit din blocuri mari de sienit și bucăți de cărămidă, legate cu un mortar cenușiu-gălbui, compact, amestecat cu pigment de var și cărămidă. Zidul are o grosime de 0,82-0,92 m. A fost decopertată numai o porțiune de 1,40 m, restul intrând în profilul sudic al secțiunii. Pe partea estică și nordică a zidului a fost surprins șanțul fundației. În umplutura șanțului au fost identificate urmele a cinci bârne, dispuse una peste alta, care marcau zidul. Bârnelor din lemn, aflate pe partea nordică a zidului, continuă spre V, pe lângă suprafața cu pietre tasate, până la zidul vestic (Z3) al clădirii, de unde intră mai departe în profilul sudic. Ele se află în strânsă legătură cu construirea zidului, fapt dovedit și de amprente ale acestora în mortarul din fundație. Pe suprafața superioară a bârnelor, aflate lângă amenajarea de pietre tasate, s-au observat urme de cioplire patulateră, ceea ce sugerează o elevație din alte bârne care nu s-au mai păstrat. În interiorul construcției de lemn s-a constatat un nivel compus dintr-un pământ negru, amestecat cu pământ galben, cu urme de arsură și pe alocuri cu pietre. Dezvelirea întregii clădiri, deziderat al campaniei viitoare, va dovedi ce rol a avut zidul respectiv și construcția din lemn. În profilul sudic al SX a fost identificat zidul unei cuptor. Cuptorul a fost ridicat din mai multe șiruri de cărămizi amestecate cu pietre și legate cu un mortar compact galben-cenușiu și pietriș.

În SXIV (obj. 5, SXIV), sub nivelul actual de vegetație, s-au ieșit conturat imediat zidurile de elevație ale unei clădiri cu două tracturi. Clădirea a avut același plan ca și clădirea cercetată anul trecut în suprafața VIII. Zidul de elevație (Z5) a fost construit din blocuri mari de sienit și bucăți de cărămidă, legate cu un mortar alb-cenușiu, amestecat cu pietriș. Grosimea zidurilor este diferită: zidul din partea vestică și zidul sudic, până la cuptorul din încăperea vestică, au o grosime de 0,38-0,45 m, după care zidul se lărgeste până la 0,70-0,77 m. După grosimea zidului se schimbă și adâncimea fundației: talpa fundației zidului de 0,70-0,77 m grosime ajunge până la adâncimea relativă de 1 m, iar fundația zidului de 0,38-0,45 m grosime până la adâncimea de 0,80 m. Pietrele din zidul de elevație sudic sunt dislocate, alunecate spre sud, din cauza construcției unei anexe ridicate ulterior lângă acest perete. Zidul despărțitor dintre cele două încăperi a fost construit mai îngrijit din pietre cu suprafață plată spre exterior. Pe partea estică a zidului despărțitor și pe zidul sudic, în încăperea estică, s-a păstrat și tencuiala. La S de clădire au fost identificate ziduri de fundație cu orientarea N - S, anexate ulterior acesteia (Z5). Ele au fost construite din blocuri mari de piatră fără mortar. Fundația are o grosime de 0,30-0,60 m. Elevația a continuat foarte probabil în lemn. Tot la zidul sudic al clădirii, cu orientare sud-nord, a fost anexat zidul de fundație a unei latrine. Zidul a fost ridicat din patru șiruri de pietre fără mortar. Grosimea zidului nu a putut fi determinată deoarece intră sub profilul estic al secțiunii. În groapa latrinei am găsit, printre altele, semințe vegetale, neidentificate încă, șase oale aproape întregi, trei flacoane și un pahar de sticlă întregibile. În

încăperea vestică s-a documentat un cuptor (C-4) construit lângă peretele sudic și pe partea vestică a zidului despărțitor. Baza cuptorului a fost realizată din pietre mari și cărămidă, iar fundul doar din cărămidă. Zidul sudic al cuptorului a fost construit la exterior și interior din șiruri de cărămizi și mai apoi umplut, sub formă de emplecton, cu pietre legate cu un mortar galben-cenușiu, compact, amestecat cu pietriș. Din zidul estic al cuptorului au mai rămas doar cinci șiruri de cărămizi, înclinate spre V, iar din peretele vestic s-a păstrat în situ numai o cărămidă. Peretele exterior și interior sunt lucrate îngrijit, pe partea estică, vestică și sudică putându-se observa și urme de tencuială cu vâruială arsă, fapt ce sugerează că acest cuptor a fost o vatră deschisă. Interiorul cuptorului a fost umplut cu o dărâmătură compusă din pământ de culoare maroniu deschis, cu pietre, bucăți de cărămizi, mortar și urme de arsură. În dărâmătura cuptorului s-au găsit fragmente de cahle și un capac de la un vas ceramic. Cuptorul a fost decopertat pe o suprafață de 1,80 x 1,24 m, restul intrând în profilul nordic al secțiunii. În această încăpere nivelul de călcare a fost realizat din scânduri. S-au putut observa urmele a cinci grinzi transversale care susțineau podeaua din lemn. În încăperea vestică s-a găsit un alt cuptor (C5), care a fost construit lângă peretele sudic al încăperii. A fost dezvelit numai o parte din zidul vestic al acestuia, restul intrând sub profilul nordic al secțiunii, iar zidul estic sub profilul estic. Zidul cuptorului a fost construit din pietre și cărămizi, legate cu un mortar galben, compact, cu pigmenți de var și pietriș. Exteriorul peretelui vestic a fost văruiat (s-a constatat numai un strat de vâruială). Cuptorul a fost ridicat pe zidul sudic al clădirii mai târziu, deoarece între zidul clădirii și sobă s-a păstrat în întregime o tencuială groasă de 0,04 m. Pe toată suprafața interioară a încăperii vestice a fost pusă o pardoseala din cărămidă. Cărămizile sunt foarte uzate sau sparte și aproape toate sunt înnegrite datorită folosirii cuptorului. Deasupra pardoselii de cărămidă a existat un nivel de arsură, cu funingine și cărbune, care provine din demontarea cuptorului la părăsirea vămii. În acest nivel s-au găsit fragmente ceramice și fragmente de cahle întregi aparținând sec. al XVIII-lea.

În urma cercetărilor sistematice din vara anului 2010 s-a făcut un mic pas înainte în înțelegerea modului în care a fost construită și a funcționat, la granița de E a imperiului, o vamă austriacă de la începutul veacului al XVIII-lea. Identificarea în arhive a documentației privind această vamă, cu toate eforturile depuse, se lasă încă așteptată. Obiectivul nostru principal rămâne însă același: investigarea în detaliu a unor complexe arheologice și verificarea mai apoi a funcționalității lor prin exploatarea informațiilor de natură istorică. Astfel se vor putea compara cu mai multă precizie observațiile din teren ale arheologului cu informațiile furnizate de documente.

22. Gherghița, com. Gherghița, jud. Prahova

Punct: Școala generală

Cod sit: 133438.01

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 115/2010
Colectiv: Ștefan Olteanu - responsabil (UCDC București), Nina Grigore, Marinela Peneș (MJIA Prahova)

În campania din anul 2010 s-a dezvelit S14 din 2009 între c.18-24, capătul sudic, s-a prelungit secțiunea cu 1,30 m

până la construcția C.A.P și s-a deschis o casetă de 1,30 x 1,30 m în taluzul vestic (spre școală).

În c.24-25,30 s-au descoperit resturile unei construcții din piatră legată cu mortar, de formă circulară, cu diametrul la gură 1,30 m adâncit în interior 1 m. Probabil un bazin pentru colectat apa, efectuat din mortar, care s-a săpat de la nivelul plăcii de mortar identificată cu un nivel de locuire de sfârșit de sec. XVI început de XVII. Această construcție circulară a fost descoperită pe jumătate, deoarece cealaltă jumătate a fost distrusă de construcția modernă a fostului C.A.P. Pe fundul acestui „bazin” se aflau cantități importante de pietriș și nisip, materiale care se pun de obicei în bazin pentru filtrarea apei. Fundul acestuia zace pe nivelul de fundație de la Pătrașcu Vodă.

În caseta extinsă în taluzul vestic al secțiunii nr. 14, s-au descoperit resturile unei construcții din mortar, de formă alungită cu diametrul mare de 1,50/1,30, al cărei capăt a fost receptat și în S15 (dincolo de gardul despărțitor în incinta C.A.P. unde s-a trasat în prelungire S15). La prima vedere pare a fi vorba de o varniță cu o lungă activitate de funcționare. La nivelul varniței (în pământul de umplutură) au fost descoperite fragmente ceramice din sec. XVI, fapt pentru care ne-a dat posibilitatea să o datăm de la finele sec. al XVI-lea, de la Mihai Viteazul. Sub această placă de mortar s-au descoperit două morminte care pe jumătate intră sub placa de mortar amintită, iar pe de altă parte perforază fundația de la Pătrașcu cel Bun.

Raportul sau relația dintre cele două etape de construcție dintre Pătrașcu și Mihai Viteazul confirmă situația din campania anului precedent (2009) când această stratigrafie s-a întâlnit pe toată secțiunea nr. 14 și ajută la datarea celor două morminte înhumate după domnia lui Pătrașcu Vodă și înaintea lui Mihai Viteazul. Situația descrisă mai sus datează cele două etape de construcție dintre Pătrașcu și Mihai.

În ceea ce privește anterioritatea unor morminte înainte de Pătrașcu Vodă, se poate spune că există un mormânt de copil care este săpat înainte de fundația lui Pătrașcu (mormânt de M3 copil 2009) care arată că fundația lui Pătrașcu s-a realizat pe morminte de înhumare anterioare și care se pot data cel puțin de la finele sec. al XV-lea și în prima jumătate a sec. al XVI-lea.

Tot în S14 c.20 în taluzul vestic vis-à-vis de placa lui Mihai Viteazul, la adâncimea de 1,20 m au fost descoperite două morminte de copil, M4, M5, unul cu cercei și se datează stratigrafic înainte de fundația lui Mihai Viteazul.

În campania anului 2010, s-a delimitat mai bine fundația lui clădirii atribuită voievodului Pătrașcu, ce avea dimensiuni de cca. 1,25 - 1,30 m lățime și s-a putut stabili direcția de orientare a fundației zidului, spre E, în direcția bisericii „Sf. Dumitru” (existentă astăzi), construită în anul 1705.

Tot în campania anului 2009 s-a trasat S15, lungime 20 m, lățime 2,75, dincolo de gardul dintre școală și fostul sediu C.A.P. Gherghița, teren care făcea parte din curtea școlii (aproximativ în prelungirea secțiunii 14). În c.0-2 s-a descoperit o platformă de mortar cu pietre încastrate, care se păstrează pe 10-15 cm în șanțul de fundație inițial. Aici s-a constatat că la nivelul șanțului de fundație de la Pătrașcu s-a realizat o decapare a întregului teren din această zonă. Peste acesta s-a depus ulterior un strat de cca. 0,10-0,15 m grosime, pământ galben, urmat de o altă depunere de 0,10 m pietriș în sec. XVIII-XIX, cu prilejul amenajării unei construcții moderne (ulterior la sfârșitul sec. al XIX-lea aici fiind domeniu regal).

Singura dovadă a existenței unei așezări în această zonă o constituie cercetarea unei locuințe în S15, c.16-20, datată - sfârșit de sec. XVI – început de sec. XVII, distrusă la rândul ei de construcțiile secolelor următoare. Din această locuință a fost scoasă la suprafață o cantitate foarte mare de fragmente ceramice, parțial întregibile (oale, câni, sfeșnice), lucrate la roată, smălțuite oliv, albe-gălbui, cu decor floral și geometric.

În S15 în afară de descoperirea acelor resturi de fundație de la Pătrașcu Vodă, nu s-au mai receptat alte construcții din acest complex domnesc, ceea ce presupune că restul construcției se întindea în zona estică a spațiului respectiv, unde ulterior s-au construit clădiri în sec. XX, respectiv magazinele fostului C.A.P.

Tot în campania din 2010 cu prilejul unor săpături de salvare, s-a descoperit în zona de rezervație a târgului medieval, în curtea localnicului Costache Marius din Gherghița, un brăzdar de plug, din fier, tipul asimetric L= 29, 8, lățime = 22, grs = 0,3 mm; manșon lng = 10 cm, lățime = 13,2 cu otic L = 10,7, diametrul = 4,8 la adâncimea de 1,70 m, datat după analogii sec. al XV-lea – al XVI-lea. Piesa avea o depunere considerabilă de oxizi. A fost restaurată și conservată pentru a fi expusă.

23. Grădiștea de Munte, com. Orăștioara de Sus, jud. Hunedoara [Sarmizegetusa Regia]

Cod sit: 90937.06

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 105/2010

Colectiv: Gelu Florea – responsabil, Liliana Suci (UBB Cluj), Eugen Iaroslavski, Gabriela Gheorghiu, Paul Pupeză, Răzvan Mateescu (MNIT), Cristina Bodó (MCDR Deva)

În anul 2010 campania arheologică de la Grădiștea de Munte a vizat continuarea cercetării în două puncte importante ale sitului. Primul este reprezentat de terasa a III-a, după cum este cunoscută în literatura de specialitate, aflată în interiorul fortificației. Al doilea punct, numit convențional Căprăreț II, se află în cartierul civil de E al Sarmizegetusei Regia.

Cercetările arheologice sistematice în cetate au început în perioada interbelică, prin sondajele efectuate de D. M. Teodorescu, și au continuat prin săpăturile din anii '50. În perioada recentă investigațiile arheologice s-au derulat în conformitate cu un plan care are în vedere terasele menționate pentru a clarifica problemele de stratigrafie, atât pentru faza dacică de locuire/amenajare a cetății, cât și pentru cea romană.

În cetate a fost trasată SI/2010, dispusă în marginea estică a terasei a III-a și orientată N - S. Ea a avut o lungime de 15,5 m și o lățime de 2 m. Totodată a fost finalizată cercetarea în SI/2009 care a măsurat 21 m lungime și 2 m lățime. În secțiunile trasate a fost observată următoarea stratigrafie generală (de sus în jos): strat vegetal, un nivel roman, un strat de pământ brun-cenușiu cu sfărâmatură de micașist, stânca nativă, îndreptată pe unele porțiuni.

Complexele lipsesc, dar situația este similară altor zone din perimetrul cetății, unde au fost identificate de-a lungul vremii foarte puține complexe. Lucrările de nivelare romane au afectat construcțiile dacice și, probabil, militarii care au stat pentru o vreme aici după anul 106 p.Chr. au dezafectat la plecare toate edificiile. Atât faza dacică, cât și cea romană sunt

reprezentate prin piesele descoperite: materiale de construcție, numeroase fragmente ceramice, obiecte din fier și din bronz etc.

În zona Căprăreța, cercetările au fost reluate în anul 2008 prin deschiderea unor secțiuni pe o terasă din vecinătatea locului atelierului metalurgic cercetat și publicat în anii '70, noul punct fiind denumit Căprăreța II. Pe teren erau vizibile trei „mobile” aproximativ circulare cu un diametru cuprins între 14-25 m, iar cercetările din 2008 - 2009 au vizat-o pe cea dispusă în marginea vestică a terasei. Aici au fost găsite resturile unei construcții de mari dimensiuni, al cărei plan nu a fost stabilit, încă, în întregime.

În anul 2010 a fost extinsă suprafața SPIII/2009 cu 2 m spre V și cu 0,5 m spre N, rezultând o suprafață notată SPI/2010 cu o lungime de 9 m și o lățime de 4,5 m. Extinderile au avut rolul de a verifica dacă șirurile de gropi de stâlpi cu lespezi la bază, descoperite în anii anteriori și care țin de construcția de mari dimensiuni, continuă și în direcțiile amintite. Profilul sudic din SPI/2010 a prezentat următoarea stratigrafie (de sus în jos): strat vegetal, nivel de pământ brun, strat de dărâmtură (pe cca. 2 m din lungimea profilului), strat de pământ galben amestecat cu pietre, strat de pământ maroniu cu pigmentație de cărbune, strat de pământ galben amestecat cu pietre, lut galben (sterilul), stânca nativă. S-a confirmat, astfel, că terasa a fost locuită în două etape. În cea mai veche dintre ele dacii au nivelat terenul (stratul nr. 6), iar faza de locuire propriu-zisă este reprezentată stratigrafic prin nivelul de pământ maroniu cu pigmentație de cărbune. Ulterior, dacii au nivelat din nou terasa (stratul de pământ galben amestecat cu pietre nr. 4) și au ridicat o construcție de mari dimensiuni. Planul său includea cel puțin 9 stâlpi de lemn cu un diametru de 40 cm și dispuși în trei șiruri. La baza stâlpilor se aflau lespezi mari din micașist. Pereții dărâmați acopereau o suprafață de cca. 20 m. Planul construcției este, încă, incert, existând posibilitatea ca șirurile de stâlpi să continue spre S. Inventarul său cuprindea numeroase fragmente de la vase ceramice, aproape toate reîntregibile, piese de fier, bronz, plumb și din lut.

Pe aceeași terasă de la Căprăreța II a fost deschisă o nouă suprafață, SPIV/2010, la 2,5 m de SPI/2009 și perpendiculară pe ea. SPIV/2010, cu o lungime de 7,5 m și o lățime de 5 m, suprapune parțial a doua dintre cele trei „mobile” existente în acest punct. Cercetarea nu a fost finalizată, adâncimea la care s-a ajuns în această campanie fiind de 0,40-0,45 m. Aici au apărut două dintre laturile unei construcții patrulateră. Ambele laturi intrau în profil, astfel că dimensiunile lor (una de 4 lungime, cealaltă de 2 m) vor fi determinate precis doar în campania viitoare. Laturile amintite, marcate prin șiruri de pietre, mărgineau o suprafață pe care a fost descoperită o cantitate impresionantă de ceramică. De remarcat că pe multe dintre fragmentele ceramice sunt vizibile semne grafice incizate după ardere.

Materialele arheologice au intrat în patrimoniul Muzeului Civilizației Dacice și Romane Deva.

Pentru valorificarea informațiilor arheologice, mai vechi sau rezultate în urma cercetărilor recente, a continuat înregistrarea unor puncte topografice de referință pentru sit, prin lucrarea *Servicii informatice și de cartografie digitală – Grădiștea de Munte – Sarmizegetusa Regia*.

Bibliografie:

I. Glodariu, *Addenda aux "Points de repère pour la chronologie des citadelles et des établissements daciques des Monts*

d'Orăștie", ActaMN, 32, I, 1995, p. 119-134; G. Florea, Liliana Suciu, *Considerații preliminare privind cercetările arheologice de pe platoul cetății de la Grădiștea de Munte*, în Daco-Getii, Deva, 2004, p. 63-74.

I. Glodariu, *Un atelier de făurire la Sarmizegetusa dacică*, ActaMN, XII, 1975, p. 107-134; G. Florea, *Noi fragmente ceramice cu semne grafice de la Sarmizegetusa Regia*, în Studii de istorie antică, Cluj-Napoca, 2001, p. 179 - 187.

Abstract

The 2010 archaeological campaign from Grădiștea de Munte continued the previous excavation on the Terrace III, inside the fortification, and on the point called Căprăreța II, in the eastern civilian quarter. On Terrace III the exploration was completed in S I/2009, of 21 x 2 m, and a new trench, S I/2010, of 15.5 x 2 m, was started. In both trenches archaeological complexes were missing and the only material (pottery, bronze and iron objects) was discovered in the cultural layer. At Căprăreța II, the surface SPIII/2009 was enlarged becoming the surface SPI/2010, of 9 x 4.5 m, with the purpose of finding the limits of the construction identified in 2008-2009. The limits of the construction was identified to the west and probably north, but it may be continued to the south. On the same terrace, a new surface was open, SPIV/2010, of 7.5x5 m, where there were discovered two sides of a quadrilateral building, marked by rows of stones, which bordered an area with a huge amount of pottery. The research in SPIV/2010 was not finished.

24. Hârșova, jud. Constanța

Punct: Tell

Cod sit: 60810.02

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 142/2010

Colectiv: Dragomir Popovici – responsabil (MNIR), Bernard Randoin (MC Franța), Cătălina Cernea (MJ Ialomița), Ioan Cernău, Ana Ilie (CNMCD Târgoviște), Valentin Parnic (MDJ Călărași), Constantin Haită, Adrian Bălășescu, Valentin Radu (MNIR-CNCP)

Campania 2010 a avut următoarele obiective:

- avându-se în vedere plasarea Zonei C la partea inferioară a stratigrafiei locuirilor umane din tell-ul de la Hârșova importanța acestor cercetări se relevă a fi deosebită fiind de natură să ofere informații extrem de importante privind caracterul locuirii gumelnițene în perioada de formare *tell*-ului (având în vedere puținele date care există în acest moment în circuitul științific referitoare la această problemă), dar și a celor atribuite culturii Boian- documentate în cursul vechilor săpături, a relațiilor pe care acestea le-au avut cu cele ale culturii Hamangia;

- continuarea cercetării structurilor de locuire surprinse în campaniile precedente în Zona C, St.20;

- studierea pluridisciplinară a complexelor surprinse;

- completarea bazei de date a șantierului prin introducerea informațiilor privind unitățile stratigrafice, complexele și artefactele descoperite;

- continuarea formării profesionale a studenților participanți la săpături.

Conceptia și metodologia

Săpătura a fost condusă conform concepției și metodologiei formulate deja și publicate (C.A. XI. t.1) în cazul șantierului Hârșova - tell.

Tehnicile de săpătură au avut în vedere săparea foarte atentă a fiecărei unități stratigrafice astfel încât să poată fi observate și înregistrate toate atributele fiecăreia.

O atenție deosebită a fost acordată în această campanie unităților stratigrafice descoperite în spațiile construite respectiv în SL105 și SL106.

În cazul C2017 și C2008 – zone cu depuneri menajere s-a studiat cu deosebită atenție compoziția și structura spațială a diferitelor tipuri de artefacte și ecofacte cu intenția de a se putea obține date cât mai complete privind paleoeconomia și strategiile de gestionare a resurselor.

S-a realizat analiza complexă a datelor stratigrafice obținute, realizarea secvențelor stratigrafice pentru aceste complexe și analiza mobilierului arheologic în principal a ceramicii în funcție de *Diagrama Secvențelor Stratigrafice*.

În studierea ceramicii a fost utilizată concepția cronostratigrafică utilizată începând din 1993 pe acest șantier corelată cu metodologia specifică definită și publicată în 2003.

Strategia eșantionării

Consecință a suprafeței restrânse ce poate fi cercetată în această zonă a tell-ului, accentul a fost dirijat preponderent spre obținerea unor date cât mai concludente privind caracteristicilor locuirilor umane și a evidențierii strategiilor de gestionare a diferitelor tipuri de resurse.

Astfel, eșantionarea a avut drept obiectiv principal definirea stratigrafică și culturală a diferitelor unități stratigrafice iar în funcție de starea lor de conservare au fost prelevate eșantioane ce au fost tratate sub jet de apă în coloane de site de 4 și 1 mm.

Ulterior, resturile rezultate de la tamisare au fost triate în funcție de materialul primar, prelucrate tipologic și statistic pentru a putea fi interpretate.

Principalele complexe arheologice cercetate

C2017 reprezintă o zonă menajeră surprinsă pe toată suprafața cercetată, respectiv a St.20. Aceasta a fost observată imediat sub distrugerea SL106 (US20055). C2017 prezintă o înclinare semnificativă de la N spre S și de la V spre E (de la jumătatea St. 20 către marginea de E a acestuia). Ea era formată din următoarele unități stratigrafice :

- US20056- în c.A1-3, B1-3, cu o grosime de aproximativ 0,10 m în zona de N și 0,07 m în cea de S a sectorului;
- US20057 - în c.A1 cu o grosime de 0,01 cm, fiind de fapt o lentilă de cenușă;
- US20059 - în c.A1 cu o grosime de aproximativ 0,02 m, fiind tot o lentilă de cenușă;
- US20058=20150- a fost observată și cercetată în c.A1-3, B1-3, C1-3, D1-3; acest US a primit două numere de înregistrare deoarece a fost înregistrat atât în profilul de E, cât și în cel de V; la demontare s-a constatat că era un singur nivel de deșeuri menajere, cu aspect microstratificat în zona de S a sectorului (respectiv c.A3 B3 C3); grosimea sa variază de la 0,10-0,15 m în nordul sectorului și până la 0,20-0,30 m în sudul acestuia;
- US20148-B1 C1 D1 D2 D3, cu o grosime ce variază de la N (20 cm) la S (10 cm), în c.D1 și D2, la baza US-urilor au fost observate foarte multe scoici, fragmente întregi, toate foarte fragile.
- US. 20149-în c.D1-fiind o lentilă de cenușă, cu o grosime de aproximativ 4-5 cm și o lungime de cca. 40 cm.

Grosimea întregului complex 2017 crește de la N (aproximativ 25 cm) către zona de S a sectorului (aproximativ 40 cm).

În zona de N a complexului (US20058 - în c.B1, C1) au fost înregistrate foarte multe pietre de dimensiuni centimetrice și decimetrice, care nu prezentau structuri spațiale organizate. De asemenea, o cantitate semnificativă de pietre (cu dimensiuni centimetrice și decimetrice), a fost descoperită și în c.D3.

Menționăm și faptul că US20058 (=20150), a prezentat cu precădere în zona de S a complexului, un aspect microstratificat, format din lentile de:

- cenușă cu o formă oval-alungită - >30/50 cm, cu o grosime de aproximativ 5 cm, la limita dintre c.D2 - C2.
- coprolite, cu o formă aproximativ rotundă cu diametrul de cca. 30 cm, și grosimea de 0,5 cm în c.B3;
- zonă de ardere la negru a sedimentului, ce avea o formă ovală cu diametre de 1m/80 cm și o grosime de 0,3 cm; aceasta conținea fragmente milimetrice și centimetrice de cărbune, la limita dintre c.A1 și A2;
- cenușă observată la partea inferioară a US20058, în c.A3, cu o grosime de 1 cm;

Din C2017 a fost prelevat sediment pentru tamisaj, după cum urmează:

US20056 – c.A2 - 50 litri; US20056 – c.B3 - 50 litri;
US20148 – c.C1 - 50 litri; US20148 – c.C3 - 50 litri

C2008 reprezintă o zonă menajeră surprinsă stratigrafic peste distrugerea SL106 și sub podelele SL105, ea fiind astfel în mod cert anterioară ultimei și posterioară SL106.

Aceasta a fost observată pe întreaga suprafață a St.20.

Acumularea de deșeuri menajere de aici prezintă o înclinare semnificativă de la N spre S.

În partea de N nivelurile de deșeuri aveau o grosime de aproximativ 0,10 m (în zona profilului magistral), pentru ca în zona sudică să atingă o grosime de cca. 0,20-0,25 m.

De asemenea, zona de deșeuri menajere prezintă și o ușoară înclinare de la V la E. Nici pe această direcție grosimea totală a US-urilor din componenta complexului nu a fost egală, către zona vestică ea fiind mai subțire (10-20 cm), iar spre cea estică, mai groasă (20 cm). Lectura profilului de E a permis observarea US20053 și 20054. În plan s-a observat că în cazul US20053 acesta avea două secvențe principale (US20053 și US20801) separate între ele de US20800.

În plan s-a observat existența a numeroase lutuiești cu suprafețe variind între 30-40 cm² și 100-120 cm² și grosimi de la 0,5 cm până la 5-7 cm. Compoziția lor era variabilă în cazul următor predomină cenușa și cărbunele, foarte puțină ceramică. Cele în care predominau scoicile erau situate de regulă la partea inferioară a US-urilor.

Pentru tamisare au fost prelevate 3 eșantioane de câte 50 de litri de sediment și mai multe eșantioane de cenușă în vederea trierii.

SL106

În campania de săpătură a anului 2009 a fost observat atât în profilul de E cât și pe cel de V un nivel masiv format din blocuri centimetrice și decimetrice de chirpic ars și foarte rar fragmente de chirpic ars. Nivelul a primit trei numere de US: 20055, 20147, 20176, acestea au fost echivalate ulterior.

Inițial a fost interpretat ca o distrugere în exteriorul perimetrului locuinței, aceasta afirmație a fost făcută pe baza

observațiilor din profilele suprafeței cercetate, sub distrugere nefiind observate podelele sau alte amenajări susceptibile a fi existat.

În campania 2010 distrugerea a fost atribuită SL106 și a fost cercetată integral. Aceasta ocupa întreaga suprafață cercetată, de aproximativ 36 m² și avea o grosime ce varia de la 20 cm în c.A2-3, B2-3 la 15 cm. Numai în sud-vestul c.C 3 distrugerea avea maxim 10 cm. Din punctul de vedere al poziției stratigrafice SL106 era suprapusă de o zona menajeră (C2008) și suprapunea la rândul ei o altă zonă de deșeuri menajere (C2017).

În timpul demontării s-au observat că aspectul general al distrugerii este “răscolit”, resturile de pereți și podele fiind amestecate între ele. De asemenea, în c.B1, C1, D1, au fost observate foarte multe pietre de dimensiuni centimetrice și decimetrice, care însă nu prezentau o organizare coerentă.

În zona c.C1 a fost surprinsă o “structură” formată din două bârme arse, dispuse perpendicular una pe cealaltă. Prima dintre ele era orientată aproximativ N-S și avea următoarele dimensiuni: L=40 cm, l=5 cm.

La limita dintre c.B1 și B2 a fost observată o lentilă “consistentă” de scoici și solzi de pește cu dimensiunile de: 50/70 cm și o grosime de aproximativ 7 cm. De asemenea, în c.B1 în cadrul US20055 a fost observată o lentilă de cenușă care a primit numărul de US20518. Ambele au fost considerate drept rezultatul unor acțiuni punctuale cu intensitate și durată scurtă.

Prezența acestora precum și faptul că la partea inferioară a distrugerii au fost descoperite multe oase de mamifer, ne poate conduce la ipoteza că distrugerea SL2106 este posibil să fi avut loc în două faze.

Absența pereților și a podelelor *in situ* precum și a altor amenajări poate fi pusă pe seama unei distrugerii deliberate și sistematice a SL106. Semnalăm că o situație asemănătoare a fost descoperită și la Bordușani-Popină în cazul SL33). Această situație are consecințe extrem de importante privind documentarea unui alt tip de distrugere/sacrificare a unor structuri de locuire construite în arealul nordic/muntean al culturii Gumelnița.

În afară de aceste complexe prezentate mai sus au fost descoperite și cercetate un număr de 27 de gropi de pari și două șanțuri de fundație surprinse parțial în suprafața St.20.

În decursul săpăturilor arheologice au fost recoltate un număr de 487 de punji cu peste 6.300 de fragmente ceramice. Acestea au putut fi determinate specific, respectiv din punctul de vedere al pastei ceramice și al formelor.

Observațiile preliminare realizate demonstrează că cea mai frecventă categorie de pastă a fost cea a ceramicii grosiere urmată de cea semifină și fină, situație care este normală dacă se au în vedere în principal dimensiunile și frecvența șocurilor mecanice și termice datorate manipulării recipientelor sau a utilizării lor.

Din punct de vedere tipologic s-a putut constata o structură a formelor și decorurilor ce permite încadrarea preliminară a materialului descoperit într-o secvență timpurie a etapei Gumelnița A2.

Utilajul litic și IMDA

În ceea ce privește utilajul litic se poate observa la modul general că acesta este tipic pentru așezarea gumelnițeană de aici fiind caracterizat de manifestarea industriei lamelare în producerea suporturilor și respectiv a uneltelor.

Astfel se explică frecvența mare a lamelor cu dimensiuni medii și mici, cele mai multe fiind fragmentare.

Gratoarele aparțin preponderent tipului pe lamă cu dimensiuni mici și medii.

În cazul utilajului obținut din sursele aflate în proximitatea sitului s-a putut constata că acestea ofereau cel mult cca. 50% din necesar. Descoperirea în eșantioanele sitate a așchiilor de debitaj, lipsa nucleelor epuizate sau în curs de epuizare și a fragmentelor de cortex sugerează că utilajul a fost obținut din blocuri prefabricate obținute prin intermediul schimbului sau că acestea au fost procurate de prospectori din cadrul comunității locale.

În ceea ce privește utilajul obținut din materii prime alogene se pare că acesta ajungea în sit în stare finită. Așchiile de mici dimensiuni descoperite în cadrul așezării demonstrează că unele erau cel mult reparate de meșterii locali.

Se poate remarca și frecvența mai mare (dacă se are în vedere suprafața cercetată), a șlefuitoarelor realizate din gresii carbonatice.

Rășnițele descoperite, în stare fragmentară erau lucrate din șist verde, caracteristic pentru depozitele din centrul Dobrogei ceea ce demonstrează că cel puțin unele surse de materii prime au fost utilizate, foarte probabil, de-a lungul întregii locuiri gumelnițene de aici.

Utilajul IMDA este caracterizat din punct de vedere tipologic de dălțițe și împungătoare, întregi sau fragmentare.

Sedimentologie și micromorfologie

Analiza sedimentologică din campania de cercetări 2010 a avut ca principal obiectiv cercetarea succesiunii stratigrafice observate pe profilul magistral (nordic) din suprafața SC/PP. Această succesiune este constituită din nivelurile de construcție, amenajare și utilizare corespunzătoare unor locuințe incendiate și neincendiate, unor niveluri de locuire exterioare structurilor antropice și unor umpluturi de gropi și șanțuri de fundație.

În ceea ce privește nivelurile de construcție, o situație mai deosebită în raport cu situațiile observate până în prezent a reprezentat-o un perete interior al unei locuințe incendiate, a cărui parte centrală, dintre luteiile din chirpici fin, omogen, a fost realizată pe un pat de amenajare cu structură granulară, ce conține predominant fragmente cm de chirpici ars, suprapus de o lentilă de sediment fin. Peste aceasta, a fost depus chirpici fin, cenușiu verzui, omogen, foarte compact, fără să fie observată o structură de rezistență de lemn.

Acest perete, ca și nivelul de distrugere corespunzător locuinței incendiate, au fost secționare, obținându-se o suprafață plană, aproape orizontală, marcat de un nivel cu grosime de câțiva mm, de sediment fin, cu frecvente impregnații feruginoase, ce indică faptul că, foarte probabil, această zonă a fost abandonată pentru o scurtă perioadă de timp (posibil pe durata anotimpului rece), fiind acoperită ulterior de un nivel de locuire exterioară.

Partea inferioară a succesiunii studiate este reprezentată printr-o alternanță de niveluri cu grosime de cca 1 cm de sediment siltic, gălbui, omogen, foarte compact și niveluri fin micro-stratificate, de culoare cenușiu închis, ce conțin frecvente granule mm de cărbune ars. Aceste niveluri au fost interpretate ca reprezentând unități de amenajare, din sediment siltic, a unui spațiu în care aveau loc anumite activități antropice, aflate în relație cu prepararea sau prelucrarea prin foc a unor

vegetale, ce ar putea să reprezinte un spațiu anexă al unor structuri construite.

Eșantionarea micromorfologică a acestei unități va permite observații detaliate asupra modului de amenajare a acestui spațiu, ca și asupra tipului de materie vegetală rezultat în urma activităților antropice.

Petrografie-materialul litic

Analiza preliminară asupra petrografiei materialului litic descoperit în această campanie a indicat aceleași tipuri de roci, cunoscute până în prezent.

Dintre rocile sedimentare, au fost identificate numeroase fragmente de calcar cu dimensiuni foarte variate, întâlnite în cadrul unor deșeuri menajere, cât și în nivelul de distrugere al unei locuințe. Aceste roci sunt întâlnite în imediata vecinătate a sitului, ca și concrețiunile silicioase care sunt întâlnite fie ca fragmente, fie ca percutoare, unelte sau deșeuri de prelucrare. Din calcar este realizată și o bilă (de praștie?) de mici dimensiuni. A fost identificat și un galet de calcar brun deschis, omogen, de mici dimensiuni, utilizat probabil ca șlefuitor.

Un alt tip de rocă sedimentară identificat este cel al gresiilor carbonatice, de culoare gălbuie, cu textură fină sau grosieră, din care sunt realizate câteva frecătoare și ascuțitoare. Un mic șlefuitor de formă prismatică este realizat dintr-un marnocalcar fin, omogen, de culoare cenușiu verzuie.

Cel mai frecvent tip de rocă identificat, șisturile verzi, sunt utilizate pentru realizarea râșnițelor sau frecătoarelor. Cele câteva râșnițe descoperite în acest an sunt fragmentare, în general de mici dimensiuni. Dintr-un șist verde cu textură foarte fină, de culoare cenușiu verzui deschis, foarte omogen, au fost realizate un ascuțitor și un șlefuitor de mici dimensiuni. A fost identificat și un galet fragmentar, de mici dimensiuni, din șist verde cu textură fină, utilizat probabil ca șlefuitor.

Cuarțitele, foarte fine, omogene, fără impurități au fost utilizate pentru realizarea unui percutor și a unui șlefuitor de mici dimensiuni.

Rocile magmatice sunt reprezentate printr-un singur fragment de topor, de culoare cenușiu verzui, foarte omogen, foarte compact, cu structură cristalină fină.

Studiul arheozoologic

În această campanie s-au recoltat numeroase resturi faunistice (peste 10.000) care aparțin mai multor clase de animale: crustacee (raci), moluște (scoici și melci), pești, reptile, păsări și mamifere. Ponderea cea mai însemnată ca număr de fragmente o au scoicile și peștii, urmate de mamifere.

S-au folosit ambele tehnici de recoltare a materialelor faunistice: respectiv cea directă din săpătura și cernerea de sediment din diferite structuri arheologice, fiecare dintre acestea având o serie de avantaje și dezavantaje, reliefate cu altă ocazie (Popovici et al. 2002). Pentru acest stadiu al cercetării arheozoologice, rezultatele prezentate în cadrul acestui raport au un caracter preliminar.

Materialul faunistic recoltat direct este reprezentat de moluște, pești, reptile, păsări și mamifere (tabelul 1). Printre aceste resturi a fost identificată și o ulnă ce a aparținut unui individ uman (*Homo sapiens*). Resturile faunistice, prezintă frecvent o crustă de sediment aderentă la suprafață ce nu împiedică determinarea taxonomică precisă, ci doar luarea măsurătorilor pentru reconstituirea taliilor.

Dominante ca număr de resturi dar și cu o fragmentaritate crescută în aceste eșantioane sunt moluștele. Dintre acestea s-a observat că atât resturile de scoici de râu din genul *Unio* cât și cele de lac *Anodonta* sunt dominante. Melcii acvatici sunt și ei prezenți dar în număr redus.

Peștii sunt prezenți cu fragmente osoase de dimensiuni mari ce au aparținut sturionilor, somnului (*Silurus glanis*), crapului (*Cyprinus carpio*) sau șalăului (*Sander lucioperca*). În cazul somnului câteva vertebre precaudale de dimensiuni mai mari ne-au atras atenția și am încercat o reconstituire a dimensiunilor. Astfel s-au obținut doi indivizi de talii cuprinse între 2 și 2,4 m lungime totală și greutate între 100 și 130 kg. Resturile de știucă (*Esox lucius*) sunt destul de rare ca și cele ale cyprinidelor de dimensiuni medii sau mici. Acest lucru este normal pentru tehnica de prelevare folosită. De aceea pentru câteva din structurile arheologice mai importante s-a realizat și o eșantionare. Astfel s-au cernut sub jet de apă un total de 350 litri de sediment. Materialele faunistice din unitățile stratigrafice în cauză sunt prezentate detaliat în tabelul 2. Și în acest caz numărul de resturi aparținând scoicilor este predominant. Se observă însă o foarte mare fragmentaritate în majoritatea eșantioanelor. Taxonii dominanți sunt *Unio* și *Anodonta*. Racii sunt reprezentați de gastrolite, pastile de calciu ce sunt folosite după năpârlire la formarea exoscheletului. Resturile de pești de mari dimensiuni sunt de această dată însoțite și de cele de mici dimensiuni. În afară de speciile identificate prin metoda directă au mai fost observate cele ce au aparținut plăcii, babuștei, văduviței, carasului și bibanului. Aceste rezultate ne arată că pe lângă speciile de talie mare erau pescuite și cele de talie mică doar că importanța lor în cadrul alimentației era mai redusă.

S-au mai identificat în materialele analizate și câteva clase de animale prezente cu o cantitate de resturi mică. Testoasele sunt prezente cu resturi de carapace și plastron ale testoasei de apă *Emys orbicularis*. Păsările cu excepția a două resturi ce provin de la indivizi de talie foarte mare, restul sunt reprezentate de indivizi de talie mică. Micromamiferele sunt reprezentate de arici (*Erinaceus europaeus*) și de rozătoare de talie mică ce vor fi determinate în cadrul laboratorului de arheozoologie al Centrului Național de Cercetări Pluridisciplinare din cadrul Muzeului Național de Istorie a României.

Toate aceste animale sunt caracteristice pentru zona în care se afla situl.

Resturile de mamifere au o pondere relativ scăzută ca NR (sub 30%) comparativ cu celelalte tipuri de clase de animale identificate în diferite contexte arheologice de la Hârșova. Toate aceste fragmente prezintă caracteristicile unor deșeuri menajere: urme de tăiere - de dezarticulare și de descarnare, urme de dinți (de carnivore, probabil câini), urme de ardere, etc.

Lista speciilor, destul de lungă, ilustrează atât activitatea de creștere a animalelor (vita domestică, porcul, oaia, capra și câinele), cât și vânătoarea (cerb, căprior, mistreț, bour, vulpe, vidra, bursuc, pisica sălbatică și iepure de câmp).

Ponderea activității de creștere a animalelor este dovedită de cantitatea de oase care aparțin speciilor domestice. Dintre acestea în cadrul acestui raport preliminar putem afirma că bovinele au o pondere relativ mare, ele fiind urmate de către suine și ovicaprine. Se observă ca și altădată ponderea relativ ridicată a resturilor de câine (cca. 5%).

Chiar dacă în acest moment cercetarea arheologică pluridisciplinară se desfășoară în Zona C, deci la baza tell-ului,

s-au identificat 4 resturi de câine care prezintă urme de descărnare, dar și de jupuire ceea ce demonstrează că specia era utilizată în alimentație încă de la începutul formării sitului.

Vânatul este extrem de variat, dintre taxonii preferați din punct de vedere cinegetic cea mai mare pondere o au mistrețul și cerbul; restul speciilor având o pondere scăzută, în general sub 1%.

Cu ocazia acestei campanii de săpături s-au recoltat o serie de resturi (20) osteologice de suine (porc și mistreț) de la Hârșova - tell în vederea analizei lor din punct de vedere paleogenetic și morfometric în cadrul proiectului NERC *Pigs, People and the Neolithisation of Europe* coordonat de către Dr. Keith Dobney (Aberdeen University cu parteneri Durham University și CNRS Paris).

De asemenea pe teren s-a realizat eșantionarea a peste 20 de probe de bovine dedicate analizei izotopice în cadrul programului European ERC *Stable isotope investigations on the adaptations of Neolithic husbandry to the climatic and environmental settings of Central, Mediterranean and North-western Europe* (SIANHE coordonat de Marie Balasse – CNRS, Franța). Programul are ca obiective studierea cunoștințelor zootehnice ale crescătorilor de animale din Neoliticul european și înțelegerea manierei cum comunitățile acelei epoci au reușit să asigure supraviețuirea turmelor lor și să adapteze strategiile de producție la noi medii. Scopul principal este de a evalua presiunile mediului înconjurător și cele fiziologice asupra tehnicilor de creștere a animalelor în Europa și de a determina în ce măsură crescătorii de animale puteau modifica sistemele biologice prin mijloace tehnice. Programul include așezări neolitice din Caucaz (Armenia), Europa de Est (Ucraina), Europa Centrală (România și Cehia) și Europa Occidentală (Franța și Marea Britanie).

25. Hârșova, jud. Constanța [Carsium]

Punct: str. Cetății, str. Carsium

Cod sit: 60810.01

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 29/2010

Colectiv: Constantin Nicolae - responsabil, Cristina Talmațchi, Constantin-Aurel Mototolea (MINAC), George Dumitru (UO Constanța)

Sector Turnul Comandant

Cristina Talmațchi

În sectorul „Turnul Comandant”, în perioada 23 august-3 septembrie, a fost continuată cercetarea începută în anii anteriori, în vederea completării datelor referitoare la locuirea medieval timpurie. În această secțiune (S1A) a fost identificată, în c.3-4, la -2,20-2,27 m față de actualul nivel de călcare, o locuință de suprafață (3,80 x 3,30 m), notată complexul 1/2010. Aceasta avea podeaua din lăutală de pământ galben, pereții din piatră (în partea inferioară, unde prezintă grosimii de cca. 0,50-0,54 m) și lemn (au fost identificate trei găuri de par pe mijlocul laturilor de N, V și S), iar în zona central-sudică era dotată cu un cuptor. Acesta prezintă două faze, la ultima realizându-se și o reparație în zona gurii. În prima fază (cea veche) gura cuptorului avea o deschidere de 0,27 m și era plasată ușor mai în spate decât cea a fazei a doua. Vatra era așezată pe un pat de pietriș mic și mijlociu,

cărămidă spartă și ceramică, ultima dispusă uneori și pe două rânduri în înălțime¹. În faza mai nouă gura cuptorului avea o deschidere de 0,21 m, iar vatra (care în urma arderilor repetate a devenit roșie-maronie) era așezată pe un pat de ceramică, pietriș mic și pământ galben. Gura cuptorului este orientată NNV, iar pereții acestuia au fost făcuți din piatră și bucăți de cărămidă, peste care a fost aplicată lăutală. La bază cuptorul este de 1,20 x 1,04 m, prezentând o formă ovală. Vatra acestuia este ușor albiată și puternic fisurată, iar înălțimea lui a fost de cca. 0,30 m, cu mențiunea că în partea superioară era deschis. Întregul complex se datează în sec. al XI-lea p.Chr.

Fără a surprinde alte complexe, săpătura s-a desfășurat pe întreaga suprafață a S1A (cu L=14 m și l=5,20-4,30 m), în nivelul medieval timpuriu. Materialul arheologic descoperit constă în ceramică (sec. XI), monede (3 ex.), obiecte de uz casnic din lut și piatră (fusaiole, greutatea pentru plasa de pescuit, gresii de ascuțit), obiecte din bronz și fier (inel, piroane) etc. Materialul a fost depozitat la MINAC.

Notă:

1. Cuptoare cu vatra podită cu fragmente ceramice au fost menționate și la Dridu, cf. Eugenia Zaharia, *Săpăturile de la Dridu. Contribuție la arheologia și istoria perioadei de formare a poporului român*, București, 1967, p. 56-75.

Abstract:

In the area called 'Turnul Comandant' we continued the examination in the section S 1A, where a house (3.80 x 3.30 m), mentioned as the Complex 1/2010 was identified, in c.3 - 4, at -2.20 - -2.27 m comparing to the actual ground level. The house had a yellow clay floor and stone walls (in the lower part where they are about 0.50-0.54 m thick), wood walls (we identified three pole holes on the middle of the north, west and south sides), and a kiln in the central-southern area. The kiln shows two phases, presenting reparation at its entrance, during the last phase. In both phases the fireplace was set on a bed of small and medium size gravel, broken bricks and ceramics, and ceramics, small gravel and yellow clay. The kiln entrance is oriented to N-NW, and its walls were made of stone and brick pieces, upon which there was yellow clay. At the foundation, the kiln is 1.20 x 1.04 m in size, presenting an oval shape. Its fireplace is slightly trough shaped, very cracked and its height was about 30 cm, noticing that the upper part was opened. The whole complex is dated to the 11th century A.D.

The digging was done on the whole surface of section S1A, in the early medieval level, without finding other complexes. The archaeological material includes pottery (11th century), coins (3 samples), clay and stone household objects (spindle weights, fishing net weights, whetstones), bronze and iron objects (rings, spikes) etc.

The material was stored at the Museum of National History and Archaeology in Constanța.

Sector „Poarta de nord a cetății romano-bizantine”

Constantin Nicolae

În perimetrul cuprins între str. Unirii și str. Carsium s-a descoperit în campania 2009 poarta de intrare a cetății romano-

bizantine flancată de două turnuri în forma literei „U”. Orientarea acesteia este spre NNV, în direcția vadului de trecere a Dunării aflat la cca 10 km distanță de albia fluviului, și cca 2 km de terasa inundabilă. Se păstrează, potrivit datelor actuale, fundațiile celor două turnuri cu un rând din paramentul exterior, realizat din blocuri mari de calcar, unele de peste 1 m lungime și 0,50-0,60 m grosime, și emplectonul, până la înălțimea de 2,5 m. Grosimea zidurilor este de cca. 2,70 m. Se observă cel puțin două faze de construcție. Turnurile au dimensiuni interioare (potrivit datelor preliminare) astfel: lățime de peste 4 m și lungimea de peste 7 m. Distanța dintre turnuri este de peste 5 m. Intrarea se face pe un pavaj din piatră mică legată cu pământ. În actuala campanie s-a urmărit cercetarea principalelor caracteristici ale spațiului destinat intrării pe poartă. Au fost prelungite trei secțiuni (SI, S3 și S4, C1-3) începute anul trecut și s-a demontat mariorul dintre S3 și S4. S-a constatat că elementele definitorii ale intrării pe poartă de pe latura din dreapta (stâlpul porții, pragul, paramentul incintei din spate și chiar o parte din pavaj) au fost dislocate din vechime, ele lipsind astăzi. Însă pe baza pieselor existente pe latura stângă și a amprentelor de mortar, destul de vizibile, s-a putut face o reconstituire a intrării. Astfel se poate aprecia preliminar că dimensiunile inițiale ale acesteia se încadrau între 3,30-3,40 m. Modul în care a fost prelucrată placa de poartă indică faptul că pe intrare puteau circula atât vehicule mici (cu distanța dintre roți de 1,15-1,20 m) cât și mari (cu distanța între roți de 1,50 m). Pavajul din spate a fost realizat din dale mari de piatră de calcar cu dimensiuni variabile (0,70-0,80 m x 0,90-1 m). Între turnuri, în fața porții, pavajul a fost realizat din piatră mică prinsă cu pământ. Ca și în cazul cercetării turnului T1, în campania trecută, și la intrarea pe poartă se identifică, după compoziția mortarului, două faze de construcție. Stratigrafia înregistrată aici, păstrată pe adâncimea de 1,20 m, surprinsă în SII, c.1-2, este următoarea: - nivelul de construcție (dale din piatră, cu dimensiuni variabile, lungime, lățime maximum 1 m, grosime cca. 0,20 m, așezate pe un pat de mortar din nisip și var); - nivelul de distrugere, cu grosimea maximă de 0,10-0,15 m, alcătuit din pământ compactat cu mult mortar și o peliculă de arsură deasupra; - nivelarea cu puține materiale romane târzii și romano-bizantine, cu grosimea de cca. 0,50 m, realizată după încetarea funcționării porții; - nivelul de demantelare sistematică al zidului porții alcătuit din piatră mică sfărâmată, mortar, fragmente de cărămizi, în grosime de cca. 0,35-0,37 m; - un nivel din pământ brun-deschis, bine compactat, cu rare materiale moderne (cca. 0,20 m); - 0,05-0,07 m pietriș de macadam peste care s-a așezat asfaltul.

26. Isaccea, jud. Tulcea [Noviodunum]

Punct: Cetate, sector sud-est

Cod sit: 159696.05

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 114/2010
Colectiv: Florin George Topoleanu – responsabil, Aurel Stănică (ICEM Tulcea), Laurențiu Radu (MA Mangalia), Niculina Dinu (M Brăila), Dan Aparaschivei, George Bilavski (IA Iași); Cavaleriu Romeo (UAIC Iași), Eugen Silviu Todor, Mihai Florea (MNIR), Dan Ștefan, Magdalena Duțescu (SC Digital Domain SRL), studenți UDJ Galați

- continuarea degajării incintei de SE a cetății romano-bizantine; verificarea reperelor cronologice stabilite prin cercetările anterioare la Turnul Mare, Turnul de Colț și Turnul A; identificarea zidurilor și refacerilor din perioada bizantină și medievală; continuarea cercetărilor la segmentul de curtină C1, deschiderea unei noi secțiuni și începerea cercetărilor la segmentul de curtină – C2. De asemenea, cercetările din acest an au vizat deschiderea unui nou sector – Incinta Est și reluarea cercetărilor în sectorul Livada – Criptă. Prin deschiderea sectorului Incinta de Est, urmărim verificarea unor informații mai vechi (elemente de fortificație, protechisma, etapele de refacere, etapele de locuire etc.), a rezultatelor oferite de cercetarea geofizică și stabilirea unor elemente comparative cu incinta de sud.

Turnul de colț¹

Colectiv: Laurențiu Radu, Aurel Stănică

Săpăturile au început în 26 iulie 2010, prin trasarea unei extinderi a secțiunii TC 3 spre est cu lățimea de 3 m, pentru a observa traseul incintei la est de turnul de colț.

În partea de N a secțiunii, în c.5-6, sub stratul vegetal, s-a identificat un strat de pământ amestecat cu fragmente de mortar, bucăți de cărămidă și pietre de dimensiuni mici. În c.5, au apărut câteva fragmente de craniu uman și o parte dintr-o mandibulă, provenite probabil de la un mormânt deranjat aparținând orizontului funerar plasat spre marginea platoului cetății. În această zonă s-a înregistrat un strat compact de moloz, amestecat cu pietre de diverse mărimi, bucăți de cărămizi și fragmente ceramice dintre care menționăm pe cele provenite de la amfore cu striuri. Resturile de materiale de construcție provin de la demontarea paramentului zidului de incintă romano-bizantin. În acest strat au fost descoperite mai multe fragmente de zidărie, unul de dimensiuni destul de mari, desprinse din zidul de incintă aflat în apropiere, de cei care au urmărit extragerea pietrei. Sub acest nivel de dărâmtură, a apărut un strat de pământ galben (-2,60 m față de înălțimea de la care s-a început săpătura), care prezintă material divers: două buze fragmentare provenite de la câni cu gura trilobată și fragmente getice, decorate cu alveole. Ulterior, a fost descoperit un pahar getic, din care lipsește o parte din buză, dar poate fi reîntregit. În apropiere de zidul romano-bizantin a fost identificată groapa nr. 4, cu diametrul de cca. 2-2,05 m și adâncimea maximă de -1,60 m, rotunjită la bază, care a tăiat un vas getic bitronconic, de dimensiuni relativ mari. Din materialul rezultat în urma cercetării acesteia, menționăm fragmente ceramice decorate cu roțița, două monede (neidentificate până la momentul redactării raportului) și numeroase oase de animale de talie mare, care procentual sunt mai numeroase în comparație cu cele de pește. Conform materialului ceramic recoltat, această groapă se poate data în sec. al XI-lea.

În c.4 s-a observat un strat de pământ nisipos, întrerupt de lentile de moloz și pietre mici, după care, în stratul de pământ galben, am cercetat o groapă, Gr.2, cu o formă aproximativ circulară cu diametrul de circa 1,60 m și adâncimea de cca. 0,40-0,50 m, cu material relativ puțin, mai ales fragmente osteologice. Ceramica poate fi încadrată în sec. XII-XIII. Tot aici s-a continuat cercetarea unei gropi, Gr. 1, începută în anul 2007, când a fost săpată doar pe jumătate pentru că era plasată în imediata apropiere a profilului estic al TC 3, datată conform materialului ceramic în sec. XII-XIII.

Obiectivele proiectului de cercetare din anul 2010:

În c.3 a fost identificat un nivel de călcare pe care sunt prezente câteva aglomerări de pietre mici și a fost descoperită o pipă otomană fragmentară. Sub acest nivel se află un alt nivel (-1 m), din pământ galben, foarte compact, cu mici fragmente de mortar și pietre mici, care coboară ușor spre S. Este posibil ca acest nivel să reprezinte podeaua unei locuințe de epocă romană.

În c.1-2 s-a procedat la înlăturarea pământului depus cu prilejul campaniilor anterioare, după care am putut observa faptul că în această zonă a existat un tranșeu, transformat la un moment dat în zonă menajeră, care conținea diverse materiale contemporane: fragmente metalice cum ar fi oale, sârme, baterii, cutii de conserve (două dintre acestea purtau anul 1984 și 1985), jucării din plastic etc., astfel că această acțiune poate fi pusă în legătură cu construcția rețelei de înaltă tensiune din apropierea cetății.

Tot în această campanie am reluat cercetarea în spațiul delimitat de latura estică a turnului de colț, cu scopul de a putea observa conexiunea dintre latura estică a turnului și elementului turnului anterior rectangular, fapt ce nu s-a reușit și rămâne ca un deziderat pentru campaniile viitoare. Primul strat înlăturat (-0,60 -0,85 m), conține materiale medio-bizantine. Ulterior, a fost descoperit și cercetat un cuptor cu o formă ușor elipsoidală (L = 1,25 m, l = 1,15 m), orientat cu gura de alimentare către SE, dovedită de existența a două zone paralele de lut ars la roșu. Pereții cuptorului sunt alcătuiți din bucăți de cărămidă cu o lățime de 0,10-0,20 m, lățuți la interior cu un strat de cca. 3 – 4 cm și s-au păstrat pe o înălțime de circa 0,40 m. Lutul a căpătat o culoare verzuie la exterior și neagră la interior, ceea ce dovedește faptul că acest cuptor a fost utilizat o perioadă foarte scurtă de timp. În partea centrală este prevăzut cu un picior circular, mai larg la bază și se retrace treptat, cu diametrul superior de cca. 0,30 m. În interiorul cuptorului am descoperit fragmente de chiup, de cărămizi sau țigle și bucăți de chirpic, la care se adaugă fragmente ceramice de epocă romano-bizantină, multe clivate din cauza temperaturii înalte și un mic vas de cca. 0,20 m înălțime, întreg.

Tot în această zonă am descoperit un fragment de chiup aflat într-o mică groapă, iar în imediata apropiere o jumătate de bombardă din lut ars.

Dintre materialele arheologice descoperite menționăm vasul întreg identificat în cuptorul mai sus menționat, un pahar getic aproape complet, fragmente de brățări din sticlă, monede de epocă romană și Hoarda de Aur, fragmente ceramice și de sticlă din diverse epoci.

Turnul de colț - Intramuros

Colectiv: Aurel Stănică, Laurențiu Radu

În această zonă, a fost finalizată cercetarea în secțiunea TC4, a contextului în care a fost surprins orizontul de înmormântări de perioadă medio-bizantină, despre care precizăm cu titlu de ipoteză, că reprezintă o extindere spre N a necropolei localizate în zona așezării civile. Acest context este reprezentat printr-un pământ compact, cu tentă gălbuie, bine tasat, cu pietricele și bucățele de cărămidă în compoziție. Spre profilul de V, între cele două gropi menajere, cercetate în campania din anul 2007², au apărut oase umane (-1 -1,10 m), care nu se aflau în conexiune anatomică. La limita nordică a c.7, deasemenea, au apărut oase umane – trei tibii și un peroneu.

Tot spre profilul vestic a fost identificată și cercetată o groapă menajeră, numerotată Gr. 3, care conținea o cantitate apreciabilă de oase și solzi de pește, oase de animale, mici bucățele de cărbune, fragmente de chirpic, cenușă, fragmente de brățări din sticlă, mărgelile din pastă de sticlă, 30 de monede tăiate (stamena devalorizate – sec. XIII) și 1 monedă romană (probabil de sec. IV p. Chr.).

Curtina C 1

Colectiv: George Bilavski, Dan Aparaschivei

În cele două săptămâni de investigații arheologice s-a lucrat în mod special în c.5-6 ale SC (concomitent cu lucrările de curățire și degajare a pământului prăbușit în c.2-4), continuându-se cercetarea de la -1,50 m până la -2,57 m față de nivelul actual de călcare, stabilit pe marorul de N al secțiunii (în punctul cel mai înalt al micro-casetei, situat pe malul nordic al SC).

Pentru realizarea obiectivelor propuse am împărțit c. 5 și 6 în două sectoare de lucru prin trasarea unei axe longitudinale pe direcția S - N, obținându-se astfel două micro-diviziuni ale SC, de 3 m (spre E), respectiv de 5 m (spre V), indici stabiliți pe marorul de N al secțiunii.

În marorul de N, la cca. 0,30 m față de nivelul actual de călcare³, s-a identificat o groapă de formă rectangulară cu deschiderea de cca. 0,90 m și cu o adâncime de aproximativ 0,85 m, care distruge spre V o a doua groapă de dimensiuni mai mari, având aspect bitronconic, cu deschiderea gurii de cca. 0,50 m și o adâncime de 1,70 m. Prima groapă conținea o cantitate consistentă de lut galben cu piatră, cărămidă, țiglă, ceramică, cărbune etc. În cea de-a doua groapă s-a identificat un pământ prăfos, de culoare cenușie din care s-au recuperat fragmente ceramice de factură romano-bizantină, două monede de mici dimensiuni (probabil sec. IV), bucăți de țiglă, cărămidă, piatră calcaroasă, fragmente osteologice de animale, cărbune etc. Groapa distruge podeaua și latura nord-vestică a L1. Menționăm că cele două gropi nu au fost cercetate exhaustiv, ele fiind surprinse în profilul nordic al SC, fiind investigate doar jumătățile sudice ale acestora.

Din dărâmătura pereților L1 au fost prelevate fragmente ceramice de sec. VI și început de sec. VII p.Chr. (amfore, oale-borcan fără toartă, castroane, străchini, cești, fragmente de opaițe), bucăți de țiglă și cărămidă, pigmenți de cărbune, rămășițe osteologice provenind de la animale, precum și câteva monede romano-bizantine. Tot din acest nivel s-au recuperat și fragmente de vase din perioada romană și medievală.

În podelele locuințelor identificate în c.5 și 6 s-au identificat amprente ale parilor și bănelor din structura de rezistență a pereților și a podinilor lutoase. Unele urme întipărite în lutul galben al pavimentului au conservat resturi carbonizate ale grinzilor și drugilor din lemn. Din apropierea amprentelor au fost recuperate numeroase piroane din fier care erau utilizate cu siguranță la prinderea și fixarea bănelor, parilor și scândurilor.

La S de construcția cilindrică din piatră (eventual, bază de sprijin pentru un pilon din lemn care susținea acoperișul locuinței), lucrările de *grundis* au evidențiat pe podeaua din lut galben o pată de arsură de formă rotundă, mărginită spre SE de un semicerc format din 4-5 pietre de dimensiuni medii și mici. Din interiorul acesteia au fost prelevate fragmente mărunte de cărbune, de ceramică, de sticlă, de fier, resturi oase de animale, toate purtând urme de ardere secundară. Ar putea fi vorba de o

vatră, amenajare identificată la -2,30 m, sub podeaua L1, deci anterioară complexului de locuire din sec. VI-VII (dată la care, se pare că își încetează existența locuința și anexa sa).

Așa cum am precizat anterior, Z1 este alcătuit din pietre de dimensiuni medii legate cu mortar lăptos sfărâmbos și inconsistent. Partea superioară a fost surprinsă la -2 m, în timp ce baza, atât cât a fost cercetată, se află la -2,57 m. Diametrul maxim este de cca. 1 m, având înălțimea actuală de 0,55 m, ceea ce face dificilă și doar ipotetică o catalogare a sa ca bază pentru un pilon de susținere.

O altă situație interesantă a apărut între construcția rotundă din piatră și fundația Z2. Astfel, deasupra ultimei asize de piatră a Z2, spre E, s-a dezvelit un rest de perete din lut direcționat pe axa S - N. În micro-profilul estic s-a putut observa succesiunea momentelor de elevare, distrugere și reconstruire a L1.

În stadiul actual al investigațiilor, putem doar emite ipoteza că L1, poate un depozit și cu o cameră pentru locuit, databilă în sec. al VI-lea - începutul sec. al VII-lea, a fost ridicată pe o fundație mai veche. Ca argumente ar fi, pe de o parte, faptul că în momentul edificării sale, temelia se mai păstra doar pe anumite porțiuni, aceasta fiind deja distrusă anterior, iar pe de altă parte, traseul urmat de pereții noii construcții nu se suprapun perfect pe linia descrisă de baza din piatră și cărămidă.

În jumătatea estică a c.5 și 6 s-au continuat lucrările de demontare a pereților prăbușiți în urma distrugerilor locuinței și reamenajării spațiului locativ. S-a continuat investigarea vasului de provizii descoperit în 2008. În umplutură au fost identificate bucăți de vâlătuci arși, de culoare roșietică (probabil, resturi din pereții distruși ai L1) și diverse fragmente ceramice specifice sec. al VI-lea, printre care câteva bucăți de buză, toartă și corp de amforă LR II. Aceste dovezi ne-au determinat să concluzionăm asupra destinațiilor sale secundare: vatră ori depozit menajer.

Suprafața A

Colectiv: Aurel Stănică, Niculina Dinu

În campania din anul 2008 cercetările s-au oprit pe un nivel datat larg în sec. XIII-XIV. Tot în anul 2008 făceam precizarea că, nivelurile din acest sector sunt puternic afectate de intervențiile antropice, fapt scos în evidență și de faptul că materialele arheologice sunt amestecate și din diferite perioade⁴.

În c.C1 a fost degajată vatra descoperită în ultima campanie. Curățarea contextului situat la N și E, reprezentat de un pământ granulos cu multă cenușă și câteva fragmente ceramice vitrificate, a dus la identificarea unui strat gros de cenușă.

Vatra este distrusă în cea mai mare parte; se păstrează doar peretele vestic și o parte din platformă. Peretele păstrat are o înălțime de 0,10-0,12 m, cu o mică alveolă în partea superioară. Vatra a fost surprinsă la -1,45 m; este confecționată din lut care conține paie și pleavă, fiind ridicată pe o amenajare din pământ cenușos-granulos. Am secționat complexul, pe o lungime de 0,80 m, pe latura de E, unde a apărut un obiect din fier, probabil cosor. În apropiere vetrei, c. 2-3, a fost cercetată o amenajare cu chirpic (0,44 m lungime și 0,14 lățime), care reprezintă peretele unei locuințe, din care nu au mai fost surprinse și alte elemente.

În c.A 3-4, la N de zidul de incintă, a apărut o amenajare cu pământ galben, din care au fost recoltate fragmente ceramice de epocă romană, dar și fragmente de cărămizi cu ștampila CL.FL.M. Spre limita de V a acestei amenajări se conturează o groapă menajera, pe care o vom cerceta în campania viitoare. În c. E 1-3, a fost epuizat nivelul de dărâmtură și delimitat amenajarea cu pământ galben de la sud de aceasta.

În c.B, C, D 1-2, a fost cercetat un context, reprezentat de un strat gros de cenușă, situat la N de vatra cercetată, care conține fragmente ceramice din sec. al XIII-lea. Nivelul de incendiere, indică în opinia noastră momentul 1242, când tătarii au atacat și cetatea Isaccea – Noviodunum. În același context, a fost descoperită o monedă de argint, un gros (matapan), emis de dogele Veneției Pietro Ziani (1205-1229). Prezența materialului de combustie lemn, stuf, indică un incendiu puternic, care a distrus complexele de locuire din această zonă. Prezența monedei venețiene, a monedei tăiate (stamena devalorizată), asocierea cu materialul ceramic, ne face să înclinăm spre această ipoteză privind momentul (anul 1242) în care s-au petrecut distrugerile.

Curtina C2

Colectiv: Aurel Stănică

În campania din acest an, a fost deschisă o nouă secțiune (8 x 3 m), prin extinderea ultimei secțiuni, la V de Turnul A – TA4. Astfel, în următorii ani abordăm segmentul de curtină cuprins între TA și TM. Materialul arheologic descoperit în solul vegetal, dar și sub acesta (până la -2 m), este reprezentat în cea mai mare parte de ceramică de epocă romană sau medio-bizantină (fragmente de vase borcan, fragmente de ceramică smălțuită), oase de animale sau pește, amestecate cu materiale mai recente. Spre capătul secțiunii, în c.8, lângă zidul de incintă de epocă romano-bizantină, apare un strat consistent de pământ galben, afânat, din care au apărut diverse obiecte din fier, fragmente de sticlă pentru geam, fragmente de obuz, cartușe, bucăți de sârmă, dar și fragmente de țiglă cu inscripția – F.P.C. SIMILEASCA_BUZEU, care sugerează o anumită intervenție. În această zonă, a existat probabil o amenajare din perioada celor două războaie mondiale – fie tranșeu, fie construcție ce servea drept adăpost și care se afla în apropierea tranșeei -5, despre care nu putem face prea multe precizări în stadiul actual al cercetărilor, ce a fost dezafectată și a devenit un spațiu în care au fost aruncate materialele sus menționate.

Incinta Est – S 1

Colectiv: Florin Topoleanu, Aurel Stănică

În campania anului 2010 a fost deschis un nou sector de cercetare sistematică a cetății. În partea de E, cu scopul de a identifica zidul/zidurile de incintă, a cărei existență este doar amintită în lucrările mai vechi (colectiv Dinogetia, I. Barnea). Având ca repere forma terenului ca și urmele de zidărie vizibile la nivelul actual de călcare, a fost practică o secțiune (S1 Est) lungă de 15 m orientată N - S, lată de 3 m, rezultând 5 casete cu laturile de 3 m, numerotate de la V la E.

Elementul principal al secțiunii este zidul de incintă din c.1-4, orientat NE-SE, moment care marchează astfel unul dintre traseele fortificate ale cetății.

Din păcate lățimea reală a zidului nu poate fi exact determinată, deoarece doar paramentul de V, interior, este foarte bine păstrat. Spre E paramentul exterior al zidului de incintă a fost demantelat, cel puțin până la -2 m în c.4, cotă la care am ajuns în campania anului 2010.

Atât în partea de V a zidului, unde printr-o semisecțiune lată de 1,5 m practică de-a lungul profilului de S am ajuns la cota -3,50 m, cât și la E, cu greu pot fi distinse nivelurile de locuire.

Acest lucru se datorează numeroaselor intervenții (gropi) din epoca medievală, modernă și contemporană, practicate în principal cu scopul procurării de material de construcție prin demantelarea monumentelor anterioare. Reprezentativ în acest sens este profilul de N din c. 1 și 2, pe care se disting mai multe gropi contemporane până la adâncimea de 0,35 – 0,85 m.

Un prim nivel a fost identificat la -1,50 m de la cel mai înalt nivel de călcare actual, sub forma unei suprafețe plane, cu urme de arsură, pe care se găsește un strat gros de 0,70 m de mortar alb. Este vorba desigur de un moment de demantelare a zidului de incintă.

Un alt moment de demantelare a fost constatat la -2 - 2,35 m, chiar în dreptul celor 5 asize de cărămidă ale zidului de incintă, constatându-se în acest fel și tehnica de construcție a acestuia, *opus mixtum*, folosită începând cu sec. IV p.Chr. în toată lumea romană târzie. Din păcate nivelul acestui moment nu a putut fi identificat, din cauza distrugerii sale de o groapă, umplută cu pământ negru, untos, care coboară până la cca. 2,75 m. Până la cota de -3,50 m, lângă zidul de incintă, urmează o umplutură de peste 1 m, cu pământ negru-verzui, aluvionar.

O situație asemănătoare o întâlnim și la E de zid, la exteriorul incintei în casele 4 și 5. Paramentul de aici a fost total demantelat, chiar scobit în partea inferioară, până la cota de -2 m. de emplectonul, astfel dat la iveală s-a adosat un zid lung de 5 m, păstrat cu o lățime de 0,70 – 0,90 m la -0,35 – 0,90 m de nivelul actual de călcare. Și aici profilul de N indică multiple intervenții în diferite epoci istorice, astfel încât nu este surprinzătoare descoperirea unui cercel din aur (5,005 g) medieval, datat în sec. XIV, găsit la doar -0,25 m adâncime.

În stadiul actual al cercetării putem trage câteva concluzii preliminare. Astfel, zidul de incintă pare a fi construit cândva la sfârșitul sec. IV - începutul sec. V p.Chr., după cum indică o monedă găsită în c.2 la -2,70 m. O primă demantelare a incintei a avut loc către sfârșitul sec. VI – începutul sec. VII p.Chr., iar o a doua în epoca medie bizantină, când a fost demantelat și paramentul exterior.

La sfârșit, o ultimă etapă constructivă o reprezintă construirea zidului adosat emplectonului după care urmează practicarea a numeroase gropi în epoci diferite, până aproape de zilele noastre, îngreunând astfel determinarea stratigrafiei și cronologiei absolute.

Din păcate, aceste numeroase intervenții au bulversat și materialul arheologic recoltat.

În acest sens menționăm prezența masivă a ceramicii, păstrată fragmentar, forma predominantă fiind amfora, urmată de vesela de bucătărie și de masă.

Extinderea sectorului de aici în viitoarele campanii, va completa semnificativ informațiile privind limitele incintei cetății Noviodunum și etapele istorice din existența celui mai important sit al „limesului dunărean”.

Necropolă Livadă – Cripte

Colectiv: Florin Topoleanu, Aurel Stănică

În campania anului 2010 de la Noviodunum au fost reluate cercetările sistematice la Complexul funerar cu cripte, monument aflat la aproximativ 650 m SV de cetate. Primele campanii de aici s-au desfășurat în anii 1982 – 1983, motive obiective însă determinând amânarea continuării săpăturilor și punerii lor în valoare.

Este vorba de 5 cripte construite din piatră legate cu mortar, dispuse în jurul unui „vestibul”, în care accesul se face printr-un „dromos”. Dimensiunile edificiului sunt de 10,50 m pe laturile de E și V, 8 m latura de N și 6,70 m pe latura de S. Patru dintre cripte sunt dispuse simetric, două câte două pe laturile lungi, iar a cincea, în partea opusă „dromos”-ului, astfel că întreaga construcție are o formă de cruce. Grosimea zidurilor exterioare a criptelor este de 0,60 m, a zidurilor de compartimentare de 0,90 m, iar a pragurilor de acces de 0,58 m.

Pe pereții interiori și pe podele se păstrează o tencuială de mortar alb. Din păcate, complexul a fost jefuit din vechime astfel că au rămas puține elemente pentru datarea sa. Cele câteva obiecte din bronz și sticlă, ofrandele exterioare și o monedă de la Constantin determină încadrarea cronologică a construcției la jumătatea sec. IV p.Chr.

O altă monedă, de la Justinian, găsită în dărâmătura rezultată în urma jefuirii mormintelor, marchează acest moment.

Importanța acestui moment este evidentă, dacă ar fi să reamintim doar faptul că planul său este până în prezent unic în România aducând astfel date noi privind arhitectura funerară, iar forma sa cruciformă și datarea în sec. IV, îl situează printre cele mai timpurii edificii creștine de la noi.

În 2010 reluarea cercetărilor a avut în vedere, în primul rând, degajarea întregii construcții de vegetație, de pământul scurs și gunoiul care au acoperit aproape total construcția în cei 27 de ani trecuți de la cercetarea parțială. Deasemenea, a fost complet degajată Cripta nr. 5, orientată E - V, cea mai bine conservată, cu bolta păstrată în proporție de 80%. A fost determinată și adâncimea fundației, aflată la -0,50 m sub nivelul de călcare din interior. În sfârșit, au fost luate măsuri de protecție și conservare până la viitoarea campanie.

Este evident că importanța acestui monument presupune întocmirea unui proiect complex de restaurare și valorificare științifică și turistică, demers avut în vedere de colectivul șantierului arheologic Noviodunum.

În apropierea Criptei a fost trasată o secțiune de 20 x 1 m, situată la aproximativ 30 m NE de acesta și care urmărește localizarea unor eventuale construcții funerare, dar și obținerea de noi informații care să întregască tabloul cu etapele de locuire din această zonă, din teritoriul cetății Noviodunum.

Situația se prezintă astfel: în c.1-2, la -0,80 m, a fost descoperit un mormânt de înhumatie, orientat V - E, depus în decubit dorsal, cu mâinile pe lângă corp. Inventarul este compus dintr-o fibulă de fier. În c.6-9, a fost surprins un complex, posibil locuință semiîngropată, în care s-au descoperit fragmente de vase borcan, oase de animale, oase, solzi de pește, un femur uman și două monede tăiate (*stamena devalorizate*). Materialul descoperit, plus monedele, datează acest complex în sec. al XIII-lea. Apariția femurului printre materialele din acest complex din sec. al XIII-lea, coboară datarea orizontului funerar din această zonă spre epoca romană în sec. V-VI p.Chr. Propunerea noastră de datare este

confirmată de fibula de fier și de materialul ceramic descoperit în această secțiune.

Necropolă Livadă

Colectiv: Laurențiu Radu, Niculina Dinu, Aurel Stănică

În cursul unei cercetări de suprafață, efectuate la începutul campaniei de cercetări arheologice din anul 2010, am identificat în livada aflată, la aproximativ 1 km S de cetate un grupaj de țigle, care aparțineau unui mormânt de epocă romană timpurie, afectat de trecerea utilajelor agricole. Mormântul era situat perpendicular pe un drum de pământ, ce asigură accesul în livada de cais. După obținerea acordului proprietarului am procedat la cercetarea mormântului. Acesta este orientat N - S, protejat de țigle dintre care două sunt plasate perpendicular la extremitățile mormântului. Resturile cremației au fost depuse într-o groapă, purificată anterior prin ardere. Inventarul funerar constă dintr-un vas ceramic (ulcior cu o toartă) aflat într-o bună stare de conservare datat preliminar în sec. II p.Chr., o cutie îngrijit lucrată cu gaură de agățat la partea superioară, 6 jetoane din os, numeroase cuie din fier, fragmente dintr-un obiect din bronz a cărui funcționalitate nu a putut fi deslușită.

Mormântul cercetat în această campanie se află în apropierea unei zone, în care regretatul Gavrilă Simion a cercetat o serie de movile, care făceau parte din marea necropolă tumulară de la Noviodunum.

Conservare primară

Colectiv: Aurel Stănică, Laurențiu Radu

Ca și campaniile precedente, și în acest an au fost luate măsuri de protejare a noilor descoperiri și, mai ales, a zidurilor, extrem de afectate de acțiunile antropice din Evul Mediu sau epocă modernă, și, în special, din sec. al XX-lea. Deasemenea, protecția primară are rolul de a proteja monumentele de acțiunea factorilor de mediu – îngheț/dezghet, care afectează în mod vizibil structurile descoperite. S-a procedat la acoperirea cu folie sau carton asfaltat a unor ziduri, a nivelurilor arheologice, au fost consolidate cu proptele din lemn și saci umpluți cu pământ structuri din piatră sau pământ, aflate într-o stare precară. Aceste acțiuni au vizat Turnul de Colț, Curtina A, Ziduri Incinta Est, Criptă. A fost refăcută consolidarea cu bârne din lemn și scânduri a edificiului bizantin din CT1.

Cercetări de teren⁶

Teritoriu

Colectiv: Aurel Stănică, Florin Topoleanu

Colectivul de cercetare a efectuat în fiecare an o serie de cercetări de teren în teritoriul noviodunnens, pentru a identifica, cartă așezările, necropolele în vederea extinderii proiectului de cercetare spre teritoriu. Astfel, a fost identificat mormântul de incinerare în Livadă și o posibilă zonă meșteșugărească, compusă din cuptoare pentru materiale de construcție, localizată în apropiere de calea de acces către SMG Isaccea. Deasemenea, au fost făcute cercetări de suprafață și pe un teren situat la SE de cetate, în apropiere de ultima gospodărie din localitate, fiind identificat un segment dintr-un val și șanț, dar și material ceramic de epocă romană (sec. V-VI p.Chr.).

Cetatea Isaccea

Colectiv: Aurel Stănică

Cetatea medievală a Isaccei, cea ridicată din ordinul sultanului Osman II după 1621 și care apare menționată în documentele otomane ca unul dintre centrele economice importante din Nordul Dobrogei și care se bucură de descrierile unor călători străini, ne-a făcut să acordăm atenție și acestei fortificații. În ultimii ani am încercat să identificăm pe teritoriul actual al orașului Isaccea perimetrul în care se afla această cetate. Cercetând o serie de hărți din colecția ICEM sau de pe internet, am restrâns zona în care urmărim să localizăm cetatea. În luna mai a acestui an, am intrat pe proprietatea deținută până nu de mult de Regia Tutunului Românesc, ce grupa mai multe clădiri, una dintre ele, fiind ridicată la sfârșitul sec. al XIX-lea⁷ și distrusă în toamna anului 2009 prin incendiere. Clădirea în discuție putea intra foarte ușor în categoria monumentelor de arhitectură industrială, fiind unul dintre puținele depozite cunoscute, care își păstrase funcționalitatea și care deservea portul Isaccea în epoca modernă.

Pe terenul menționat, situat în zona de NV a orașului, pe o mica peninsulă, care înaintea spre zona inundabilă, am localizat trei cazemate (ridicate după 1878 sau cel mai probabil înainte de 1916), care au planuri diferite, dar cel mai interesant, pe latura dinspre V a peninsulei, sub talpa gardului din piatră ce delimita proprietatea, am găsit mai multe asize din piatră fasonată care suprapuneau stânca. Pietrele sunt prinse în mortar alb lăptos, cu var, scoici și nisip fin în compoziție. Această structură aparține uneia dintre curtile cetății medievale a Isaccei ridicată în sec. al XVII-lea.

Rămâne ca în viitor să ne extindem cercetările în această zonă și să aducem noi date și informații privind topografia cetății medievale și orașului Isaccea în Evul Mediu.

Studii geofizice în perimetrul sitului arheologic de la Isaccea – Noviodunum, sectorul Incinta de Est

Colectiv: Dan Ștefan (FIB, FGGB, SC Digital Domain SRL), Maria-Magdalena Ștefan (FIB, FGGB, SC Digital Domain srl), Cătălin Constantin (FIB, FGGB, SC Digital Domain srl), George Gărbacea (FGGB)

Studiile geofizice desfășurate în anul 2010 au avut drept obiectiv evaluarea morfo-structurală a sitului arheologic de la Isaccea în vederea ajustării celor mai avansate tehnici de investigație geofizică la condițiile specifice acestui complex ansamblu⁸.

Pentru început, cercetările geofizice au fost concentrate în sectorul Incinta de Est de unde au fost colectate seturi de date prin următoarele metode geofizice:

- Metode magnetice - măsurarea gradientului magnetic vertical;
- Metode electrice - tomografie de rezistivitate 2D, 3D;
- Metode electromagnetice - GeoRadar (*Ground Penetrating Radar*), măsurarea susceptibilității magnetice în structuri antropice situate la mică adâncime.

Suprafețele cercetate geofizic au fost înregistrate topografic, simultan cu înregistrarea detaliilor de microrelief, în vederea corelării seturilor de date geofizice cu modelul digital al terenului (DEM). Rezultatele preliminare au condus la identificarea unor structuri lineare îngropate, de diverse grosimi, interpretate drept ziduri, sub un strat compact de dărâmatură.

În campaniile viitoare, cercetările geofizice vor fi extinse în sectorul Incintei de Est, dar și în alte sectoare.

Note:

1. CCA 2003 – Cronica Cercetărilor Arheologice din România, Campania 2002, nr. 101; CCA 2004 – Cronica Cercetărilor Arheologice din România, Campania 2003, nr. 91; CCA 2007 – Cronica Cercetărilor Arheologice din România, Campania 2006, nr. 122.
2. CCA 2007 – Cronica Cercetărilor Arheologice din România, Campania 2006, nr. 122.
3. Toate măsurătorile și adâncimile se vor raporta la nivelul de călcare stabilit pe marotorul nordic ale SC.
4. <http://www.cimec.ro/arheologie/cronicaca2009/cd/index.htm>
5. În anul 2005 când au început cercetările la Turnul A, a fost descoperită o locuință de suprafață, cu podea ce prezenta trei refaceri, cu pereții din nulele împletite, o sobă de campanie. În podeaua locuinței au fost găsite mai multe cartușe md 1905 – 1906.
6. La cercetările de teren au participat și un grup de profesori de istorie, cărora le mulțumim pentru sprijinul acordat. Aceștia sunt: Daniela Stănică (Școala cu cls. I-VIII, nr. 12, Tulcea), Adrian Stănică (Școala Mihai Viteazul, jud. Constanța), Sorin Negru (Școala Oltina, jud. Constanța), Juncanaru Emil Pedemonte (Liceul Lazar Edeleanu Năvodari, jud. Constanța), Cosmin Bortos (SC Smart Logistics SRL Constanța), Covrig Alexandru, Bogdan Antonio (studenți UDJ Galați)
7. Țiglele descoperite în zonă prezintă numele unei manufacturi din Marsilia.
8. În anii anteriori, situl arheologic de la Isaccea a beneficiat de un program complex de cercetare interdisciplinară însoțit de studii geofizice. Rezultatele pozitive ale studiilor geofizice au fost atenuate însă de numeroase dificultăți generate de caracterul complex al sitului și de alți factori perturbatori (vezi. Lockyear et al 2006, *Peuce* S.N. III-IV, 2005-2006, p. 128)

27. Isaiia, com. Răducăneni, jud. Iași*Punct: Balta Popii**Cod sit: 98710.01***Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 48/2010**

Colectiv: Nicolae Ursulescu - responsabil, Felix-Adrian Tencariu, Diana-Măriuca Vornicu, Andreea Vornicu, Andrei Asăndulesci, Vlad Rumegea, Iulian Lione (UAIC Iași), Loredana Solcan (CMNM Iași)

Campania anului 2010, desfășurată între 23 august și 7 septembrie, a avut două obiective: continuarea cercetărilor în partea de SV a sitului, și completarea traseului șanțului de delimitare a așezării, surprins parțial în campaniile trecute¹. Pentru atingerea acestor obiective, au fost cercetate următoarele zone:

- un segment din SVI (m 114-119);
- o nouă secțiune (SX), la 10 m SV de SVI, paralelă cu aceasta, având L = 10 m (corespunzând m. 110-120) și lățimea de 2 m (corespunzând m. 35,5-37,5 de pe SI);
- o nouă porțiune din prelungirea casei G, de 10,5 (corespunzător m. 75-85,5 de pe magistrala NVE-SE) x 3 m (corespunzător c.n-q);

În total, în campania din anul 2010 a fost cercetată o suprafață de 51,5 m².

Descoperirile din prelungirea casei G sunt importante atât pentru studiul planimetriei așezării

precucuteniene, cât și pentru cel al vestigiilor aparținând epocii bronzului.

Astfel, în nivelul stratigrafic corespunzător epocii bronzului, în c.80-81 p-q (-0,70 -0,90 m) a apărut un complex de pietre, cu urme de arsură, printre care se găseau resturi mici de oase de animale, calcinate², precum și câteva mici fragmente ceramice amorfă. Pietrele sunt de dimensiuni diverse, din calcar oolitic, care se găsește din belșug în zonă. Complexul are o formă cvasi-dreptunghiulară, cu dimensiunile de aproximativ 2 x 0,90 m, orientat NNW-SSE. Sub acest complex a fost surprinsă o groapă de formă ovală (nr. 70), aproximativ tronconică în secțiune, care se adâncea 0,75 m. Aceasta conținea doar câteva oase arse, bucăți de pietre și puține fragmente ceramice, antrenate din nivelul Precucuteni. Probabil, acest complex a avut un scop ritual, servind pentru un sacrificiu prin foc, urmat de o depunere de ofrandă de carne. Datorită inventarului foarte sărac, o datare mai exactă nu poate fi, deocamdată, precizată.

Descoperirile precucuteniene din caseta G aparțin cu precădere nivelului mediu al locuirii de aici (Precucuteni IIB)³.

Astfel, din acest nivel remarcăm o aglomerare de chirpici, ceramică și oase, corelată cu răspândirea vestigiilor L12, cercetată parțial în anul 2008⁴. Ceramica din această răspândire este tipică fazei a II-a a culturii Precucuteni.

Tot în caseta G au fost cercetate mai multe gropi aparținând nivelului precucutenian: 67, 68, 69. Din păcate, atât din motive financiare, cât și din cauza condițiilor meteorologice nefavorabile, suprafața menționată din caseta G nu a putut fi epuizată, motiv pentru care datele prezentate aici au un caracter preliminar; cercetarea exhaustivă a acestor gropi urmează a fi realizată în campaniile viitoare.

Gr.67 - săpată din nivelul precucutenian inferior (de la -1,20 m față de suprafața actuală), apare ca o alveolă ovală de mari dimensiuni (cu axul lung NV-SE de 3,75 m), din care, de la 0,30 m de nivelul de săpare, au fost practicate alte trei gropi distincte (67a, 67b, 67c), probabil pentru extragerea lutului. Situația urmează a fi clarificată în campania următoare, prin săparea lor integrală și dezvelirea întregului perimetru. Din conținutul gropii se remarcă o statueta în poziție șezândă, aproape întreagă, căreia îi lipsește doar capul.

Gr.68 - a fost surprinsă parțial în colțul de NV al casei G (aproximativ 1 x 1 m). Săpată din nivelul precucutenian superior (-0,90 m față de suprafața actuală), are în secțiune formă de sac, cu adâncimea reală de 0,70 m. În porțiunea cercetată, materialul este destul de răzleț, constând din câteva fragmente ceramice și oase.

Gr.69 - săpată de la baza nivelului precucutenian superior (-1,15 m față de suprafața actuală), avea o formă aproape rotundă (Dcca. 1,10 m) și un profil aproximativ conic (adâncime reală: 0,95 m). Conținea un material destul de bogat: ceramică, oase arse, precum și lutului de la o vatră dezafectată.

Pentru lămurirea traseului șanțului de delimitare a așezării, a continuat cercetarea unei porțiuni din prelungirea secțiunii magistrale SVI. Pe ambele profiluri s-au surprins cele două șanțuri succesive de delimitare a așezării, corespunzătoare nivelului mediu și celui superior al locuirii precucuteniene. Șanțul mai vechi, cu o formă albiată, era mai lat, fiind surprins între m. 115,15 și 118,25, adâncindu-se 0,60 m. După dezafectarea acestuia, a fost săpat un nou șanț, surprins pe profil între m. 115,50 și 117,50, având perețele dinspre așezare ușor înclinat, iar cel exterior aproape vertical. În secțiunea paralelă (SX) materialul a apărut destul de răzleț,

cea ce este normal pentru marginea așezării. Și aici au fost surprinse șanțurile de delimitare, având formă și dimensiuni asemănătoare cu cele din SVI, dar amplasate ceva mai spre NV, ceea ce sugerează un traseu arcuit. Se poate deja avansa ideea că aceste șanțuri au înconjurat așezarea, având un traseu în formă de arc de cerc. Pe traseul SVI, șanțurile de delimitare au fost surprinse, la exterior, la m. 27 și 118, iar la interior – la m. 29 și 115, deci frontul așezării spre valea râului Jijia era de aproximativ 86 m. Perpendicular pe marginea terasei, așezarea se întindea cca. 57 m. Se poate aprecia că așezarea delimitată de șanț ar fi avut o suprafață de cca. 3860 m².

În afară de cele două șanțuri, în SX au fost intersectate alte trei complexe, două gropi și o amenajare de pietre.

Gr.66 se prezintă sub forma unei ușoare alveolări, săpată din nivelul corespunzător epocii bronzului, dar surprinsă de abia la 1,40 m de la suprafață. Cu un diametru de 1,35 x 1,05 m la partea superioară, groapa avea o formă ovală, iar materialul ceramic era destul de fragmentat, fiind în special vorba de ceramică grosieră.

Din nivelul precucutenian superior a fost săpată Gr.71, de formă ovală (1 x 1,5 m la partea superioară) și umplută cu material ceramic specific sfârșitului fazei a II-a a culturii Precucuteni, precum și cu oase. Groapa intersectează parțial umplutura șanțului de delimitare din nivelul inferior, ceea ce înseamnă că a fost săpată după defăectarea primului șanț și înainte de noua amenajare.

Cel de al treilea complex din SX este o amenajare de pietre, parțial surprinsă în colțul estic al secțiunii. Din punct de vedere stratigrafic, aparține nivelului Precucuteni. Acesta a apărut la adâncimea de 1,40 m de la suprafață, în c.120 k și 120 l (corespunzătoare numerotării din caseta G) și se continua în profilurile de NE și SE ale SX. Printre pietre se aflau și puține fragmente de oase. Am hotărât conservarea *in situ* a acestui complex, pentru a fi cercetat într-o campanie ulterioară.

În campania de săpături a anului 2010 au fost prelevate și probe pentru datarea prin termoluminescență, în cadrul laboratoarelor platformei Arheoinvest de la Universitatea „Al. I. Cuza” Iași. Probele provin din locuințele 12 și 13, cercetate parțial în campania din anul 2008 și conservate ulterior *in situ*. Probele sunt în curs de prelucrare.

Analize pedologice și palinologice

George Bodi, Romeo Cavaleru, Mihaela Danu, Radu Pîmău

În cadrul activităților de cercetare desfășurate în cursul anului 2010 în cadrul proiectului *Analiza integrată a datelor arheologice, pedologice, palinologice și arheozoologice din situri neo-eneolitice din estul României* au fost efectuate recunoașteri exploratorii pe teritoriul județelor Iași, Neamț și Suceava. În cele ce urmează, sintetizăm rezultatele obținute, până în prezent, în urma cercetărilor interdisciplinare efectuate pentru definirea evoluției hinterland-ului așezării eneolitice Isaila.

În urma cercetărilor preliminare privind amplasarea geografică a sitului, s-a hotărât ca strategia de prelevare a probelor de sol și a probelor necesare pentru realizarea analizelor sporo-polinice să urmărească realizarea unei toposecvențe pornind din lunca Jijiei spre partea superioară a versantului drept al acestei văi, pe care se află amplasat situl de la Isaila. Au fost recoltate probe de sol pe orizonturi pedogenetice în așezare modificată, pe grosimea de 10-15 cm

a fiecărui orizont sau suborizont de sol. Eșantioanele pentru analiza palinologică au fost prelevate cu ajutorul unei sonde pedologice la un interval de 5 cm.

În urma interpretării preliminare a datelor obținute din analiza pedologică s-a constatat că șesul comun Jijia-Prut din imediata apropiere a așezării este caracterizat de prezența solurilor aluviale gleice, frecvent salinice. Solurile din vecinătatea sitului sunt de tipul aluviosolurilor, gleiosolurilor și solonceacurilor și prezintă orizonturi A ocrice sau molice, relativ bine dezvoltate, urmate de un orizont AG (tranziție de la A la G, orizont gleic mineral format într-un mediu saturat cu apă datorată pânzei freatice aflată la mică adâncime) și de orizonturi CGor și Gr (orizonturi gleice de oxidare și reducere). Frecvent procesele de gleizare se asociază cu cele de salinizare și alcalizare.

Pe versant se întâlnesc soluri din clasa cernisolurilor, respectiv cernoziomuri cu orizonturi A molic, cu un orizont de tranziție AC, sau Bv, iar în substrat cu orizont C carbonato-acumulativ, urmat în cazul unor areale de un orizont R (reprezentat prin gresii oolitice carbonatice).

În ansamblu, se constată faptul că învelișul de sol se caracterizează printr-o etajare altitudinală, orientată pe direcția E - V, de la cernoziomuri calcarice și tipice în treimea inferioară și mijlocie a versantului drept al văii Jijiei, la cernoziomuri cambice, mai evoluate, în partea superioară a versantului. Această dispunere este întreruptă local de prezența unor soluri intrazonale și azonale a căror geneză și răspândire nu mai este legată de condițiile bioclimatice, ci de influența unor factori locali în pedogeneza: cernoziomuri rendzinice (pe substrat calcaros și greso-calcaros sarmatic), erodosoluri și regosoluri (acolo unde versantul este puternic înclinat), precum și gleiosoluri și aluviosoluri (în zone depresionare și în șesul Jijiei). Constatăm că cel mai evoluat sol din zona sitului este cernoziomul cambic, sol caracteristic unui bioclimat de silvostepă.

Mai multe eşantioane palinologice provenite din hinterland-ul așezării de la Isaila au fost analizate, însă până acum doar 4 niveluri s-au dovedit a fi favorabile pentru a fi supuse interpretării palinologice (145 cm, 155 cm, 165 cm, 175 cm). Trebuie menționat că analizele sunt punctuale și permit deocamdată o analiză a evoluției vegetației în timp. Analiza unor eşantioane în lucru va permite completarea studiilor efectuate până acum și implicit realizarea unei singure diagrame polinice.

În toate cele 4 eşantioane în care s-au numărat mai mult de 400 grăuncioare de polen, s-a constatat următoare situație:

- nivelul 145: polen arbori = 162; polen erbacee = 276;
- nivelul 155: polen arbori = 157; polen erbacee = 271;
- nivelul 165: polen arbori = 112; polen erbacee = 308;
- nivelul 175: polen arbori = 131; polen erbacee = 277.

Raportul AP/NAP (polen arbori/polen erbacee) indică existența unui mediu deschis, neîmpădurit. Se înregistrează astfel procentaje ridicate la speciile erbacee precum *Poaceae*, dar și alte erbacee heliofile (iubitoare de lumina): *Anthemideae*, *Cichorioideae*, *Rosaceae*, *Caryophyllaceae* etc. În preparatele palinologice am identificat și grăuncioare de polen de plante cultivate (cerealele), dar și grăuncioare de polen ale plantelor care se dezvoltă în strânsă legătură cu practicile agricole, dar mai ales care se dezvoltă pe terenuri bătorite: *Artemisia*, *Ranunculaceae*, *Chenopodiaceae*, *Urtica*, *Plantago* etc.

Dintre speciile lemnoase predomină cele care se instalează pe malurile cursurilor de apă (deci care preferă condițiile de umiditate mărită): *Alnus*, *Betula*, *Salix*. Prezența

polenului de fag (*Fagus*), stejar (*Quercus*), ulm (*Ulmus*), tei (*Tilia*) indică existența unei păduri în apropiere.

Analiza unor eșantioane aflate în lucru, dar și corelarea acestor rezultate cu rezultatele provenite din direcțiile de cercetare complementare vor permite o caracterizare mult mai precisă a mediului vegetal corespunzător perioadei neolitice din zona luată în studiu.

Note:

1. CCA. Campaniile 2007, 2008, 2009.
2. Materialul faunistic se află în curs de prelucrare, la Facultatea de Biologie a Universității „Al.I. Cuza” Iași; în ceea ce privește fragmentele de oase calcinate din complexul de pietre, avem confirmarea că este vorba numai despre oase de animale.
3. Ursulescu 2008, p. 207-238;
4. CCA. Campania 2008.

Bibliografie:

Nicolae Ursulescu, *Modèles d'organisation de l'espace aux habitations de la culture Pré-cucuteni entre Siret et Prut*, in: *Etablissements et habitations préhistoriques. Structure, organisation, symbole. Actes du Colloque de Iași. 10-12 décembre 2007* (ed. V. Chirica, M.-C. Văleanu), p. 207-238.
 Nicolae Ursulescu et alii, *Isaia, com. Răducăneni, jud. Iași. Punct: Balta Popii*, CCA 2008, p. 161-163.
 Nicolae Ursulescu et alii, *Isaia, com. Răducăneni, jud. Iași. Punct: Balta Popii*, CCA 2009, p. 124-125.
 Nicolae Ursulescu et alii, *Isaia, com. Răducăneni, jud. Iași. Punct: Balta Popii*, CCA 2010, p. 79-81.

Abstract

In the 2010 campaign from Isaia site the exploration continued with the extension of section G, where we found: a Bronze Age stone complex, a cluster of wattle and daub and ceramics (related to the remains of pre-Cucutenian dwelling 12), and three pits, also belonging to pre-Cucutenian level. Also, in Sections VI and X we intersected the delineation ditch of the settlement, resulting in a proposal of its full path.

In this campaign samples were tapped by the specialists from Alexandru Ioan Cuza" University for TL dating and palynological and soil samples analysis.

28. Istria, com. Istria, jud. Constanța [Histria]

Punct: Cetate

Cod sit: 62039.01

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 88/2010

Colectiv: Mircea Victor Angelescu – responsabil (IAB, MCPN), Alexandru Suceveanu – coordonator științific

Sector *Basilica Pârvan*

Colectiv: Mircea Victor Angelescu (IAB, MCPN), Valentin-Victor Bottez, studenți: Alexandra Neagu, Elena Raicu (FIB)

În campania august 2010 am avut ca obiectiv principal zidul de incintă roman târziu, faza A, urmărind pe deoparte

curățarea segmentelor deja cunoscute de la V de Basilica 2, pe de altă parte realizarea unor sondaje pentru identificarea traseului exact al zidului către V, pe direcția complexului Terme 1 și realizarea planului detaliat (piatră cu piatră) pentru segmentele identificate. De asemenea, am continuat săpătura în zona de la V de Basilica 2, zonă afectată de săpături moderne. Nu în ultimul rând am început umplerea cu pământ a unor secțiuni în care cercetarea a fost terminată, în scopul protejării monumentelor identificate acolo.

S026

Această secțiune a fost deschisă cu scopul obținerii unor date stratigrafice referitoare la faza A a zidului de incintă roman târziu, ce suprapune zidul de incintă elenistic (aspect vizibil în zona complexului Terme 1, cât și în S009, unde a fost dezvelită latura S a celor două ziduri). Forma de patrulater neregulat a secțiunii (7,5 x 3,5 x 2,8 x 7 m) a fost dictată de configurația terenului și a monumentelor din zonă, latura cea mai lungă fiind cea care trebuia să ofere profilul în dreptul zidului de incintă. Menționăm de asemenea că zona are o pantă accentuată, ceea ce face ca între capătul V și cel E al secțiunii să se înregistreze o diferență de aproape 0,70 m, iar stratul vegetal să fie practic inexistent datorită eroziunii accentuate.

Succesiunea stratigrafică generală este următoarea:

Stânca nativă a apărut la +2,40m, coborând spre S până la +1,96m;

- 26012 (+2,70 – +2,40/+2,26 m): strat de lut de culoare galbenă mediu solidificat, care nu conținea fragmente ceramice și deci poate fi considerat strat vegetal inițial, care pare să corespundă straturilor de lut similare apărute în alte zone ale sectorului. Păstrat în special în partea de NE a secțiunii;

- 26006 (+2,16 – +1,26/+0,96 m): strat mediu solidificat de nivelare (conține o importantă cantitate de scoici) mediu solidificat, de culoare brună, foarte bogat în ceramică, în general de epocă arhaică și clasică; păstrat pe întreaga suprafață a secțiunii, mai puțin zona de NE și cea de E, unde îi corespund straturile de nivelare 26013 (pământ mediu solidificat de culoare brună închis) și 26014 (strat masiv de scoici), bogate în ceramică clasică și arhaică (între care se remarcă un crater cu figuri negre din al treilea sfert al sec. VI a.Chr.);

- 26007 (+3,26 – +2,16 m): strat mediu solidificat de lut de culoare galbenă bogat în ceramică, în general de epocă clasică; reprezintă o nivelare ce suprapune cele două straturi precedente și se păstrează practic pe întreaga suprafață a secțiunii; în partea E a secțiunii acest strat este suprapus de unul subțire (aprox. 0,05m) de scoici bătătorite, peste care era așezată podeaua de lut de culoare galbenă, puternic solidificată (26004);

- 26005 (+2,82 – +2,60 m): strat mediu solidificat de lut de culoare galbenă, bogat în ceramică elenistică (în acest strat au fost descoperite fragmente din peste 10 statuete de teracotă), reprezentând o nivelare și podea ce a suprapus contextul precedent; se păstrează în special în centrul și vestul secțiunii, în partea de E fiind distrus de contextul 26003 și fiind probabil parțial distrus de săpăturile moderne (26000);

26003 (+3,10/+3,06 – +2,70m, atingând însă în colțul E al secțiunii cota de +2,14): strat mediu solidificat de culoare brună, bogat în ceramică elenistică și romană timpurie, reprezentând o nivelare a zonei într-un moment de reamenajare radicală (fapt evident în colțul E al secțiunii, unde stratul are o grosime apreciabilă), moment în care 26005 este măcar parțial dezafectat; se păstrează în partea E a secțiunii;

26001 (+3,68/+3,40 – +3,06 m): strat mediu solidificat de culoare brună, conținând ceramică romană timpurie și de epocă elenistică; suprapunea 26003 și poate 26005, însă partea sa superioară a fost distrusă de intervențiile moderne (26000);

26000 (+3,71 – +3,32 m): strat mediu solidificat de culoare gri, reprezentând umplutura survenită în urma săpăturilor moderne; conținea ceramică amestecată, variind de la perioada romană târzie și până la cea elenistică.

Principala structură constructivă din această secțiune este faza A (26016) a zidului de incintă romană târzie, vizibilă și la suprafață (aprox. +3 m), pe o direcție SE-NV. Din incintă se păstrează 8-10 asize; ea este construită din pietre de șist verde și calcar, legate cu mortar și are păstrată fața de N. Menționăm ca nu este vorba de un parament realizat din pietre de mari dimensiuni, în interiorul căruia se află un emplecton din pietre mici și mijlocii, ci de o incintă construită în maniera unui zid obișnuit, fața N conținând în special pietre de dimensiuni medii, dar chiar și pietre de mici dimensiuni. Explicația acestei situații ar putea fi nevoia de a construi rapid un zid de apărare și deci folosirea oricărui material aflat la dispoziție. Însă maniera îngrijită în care a fost realizată construcția (vizibilă și către E în S003) exclude această posibilitate, fiind mai degrabă vorba de situația militară, care nu impunea construirea unui zid de incintă de tipul celui din faza B, când paramentul este format din blocuri mari de piatră fasonată și un număr mare de *spolia*.

Un aspect interesant este faptul că deși către E, în zona flexiunii incintei, faza A se păstrează pe o înălțime egală cu faza B iar cele două ziduri sunt legate chiar de un pavaj, ceea ce sugerează ca au funcționat la un moment dat în același timp (faza B deținând însă funcția de zid de apărare propriu zis), în S026 este evident faptul că CR4 taie faza A a incintei; or, cum această clădire este construită în directă legătură cu faza B a incintei, avem dovada clară că în acel moment, indiferent de utilitatea pe care o primiseră anumite segmente către E, faza A a incintei romane la V de flexiunea incintei fusese dezafectată și nu mai juca nici un rol militar.

Un ultim detaliu interesant legat de faza A a incintei romane târzii este faptul că dacă spre E, în S003 aceasta este așezată direct pe stâncă, în S026 ea este așezată pe traseul zidului de incintă elenistic, situație întâlnită și la N de poarta mică a cetății romane târzii.

Tehnica în care este construit zidul de incintă elenistic este mixtă, paramentul fiind realizat din zidărie seacă (blocuri calcar fasonate, de mari dimensiuni). Emplectonul (0,20-0,60 m grosime) a fost vizibil pentru prima dată anul acesta, în partea de S el fiind în întregime acoperit de faza A a incintei romane; este realizat din pietre (predominant șist verde) și pământ. Înălțimea celor 5 asize păstrate este de 1,60 m, iar zidul a fost așezat direct pe stâncă; unde aceasta din urmă prezenta denivelări, ele au fost umplute cu pământ și pietre (26015). Blocul de mari dimensiuni din asiza a treia prezintă în partea superioară orificii pătrate (0,07 cm) la aproximativ 0,50 m distanță unul de celălalt; cum nu se păstrează decât un bloc la acest nivel, poate fi vorba de o *spolia* și nu de un sistem de legare a paramentelor cu bârne (această posibilitate rămâne deschisă, o situație similară fiind întâlnită în faza A a incintei romane, către E).

S027

Această secțiune (2,60 x 1,50 m) a fost trasată perpendicular pe latura N a străzii d, pentru a urmări traseul exact al zidurilor de incintă elenistic și romană târzie faza A și înregistrarea sa pe planul de detaliu al sectorului. Am oprit

săpătura imediat după identificarea zidului de incintă. Menționăm că terenul prezintă o pantă accentuată pe direcția N-S.

Succesiunea straturilor este următoarea:

27000 (+2,20/+1,80 – +1,40m): strat mediu solidificat de culoare gri prăfos, reprezentând o săpătură modernă;

27001 (+2,60/+2,20 – + 1,32 m): strat mediu solidificat de culoare gri închis, reprezentând o săpătură modernă;

27003 (+ 1,62 – +0,94 m până în prezent): strat de lut de culoare gălbuie, care reprezintă nivelul de dezafectare a incintei elenistice.

Au fost identificate următoarele structuri constructive: paramentul (27004) S al zidului de incintă elenistic, construit în zidărie seacă din blocuri mari de calcar fasonat și emplectonul (27002) zidului de incintă elenistic, realizat din pietre medii și mici (predominant șist verde) și pământ. Menționăm că emplectonul elenistic se păstrează numai în partea de N a secțiunii și că faza A a incintei romane târzii lipsește, ea fiind probabil distrusă în totalitate pe acest segment.

S028

Această secțiune (3,80 x 1,60 m) a fost deschisă la intersecția dintre strada d și cea care pornește către NE, pe latura E a acesteia din urmă, în scopul verificării traseului exact al zidurilor de incintă elenistic și romană târzie faza A și înregistrarea sa pe planul de detaliu al sectorului. Menționăm că terenul prezintă o pantă pe direcția NE-SV.

Succesiunea straturilor este următoarea:

28000 (+2,00/+1,36 – +1,86/+1,32m): strat mediu solidificat de culoare gri, reprezentând stratul vegetal;

28001 (+1,86/+1,32 – +1,38/+1,02m): strat mediu solidificat de culoare gri închis, reprezentând săpătura modernă;

28002 (+1,38/+1,02 – +0,40m): strat de lut mediu solidificat de culoare gălbuie, reprezentând stratul vegetațional;

28003 (+1,86/1,32 – +0,56/0,30m): strat mediu solidificat de culoare brună, ce conține fragmente ceramice de epocă elenistică și romană timpurie și reprezintă nivelul de dezafectare al zidului elenistic.

Au fost identificate paramentele zidului de incintă elenistic (28005), realizate în zidărie seacă din blocuri mari de calcar fasonate (aprox. 0,80 x 0,60); se păstrează două asize (h aprox. 0,70 m). Între aceste paramente a fost identificată faza A a incintei romane târzii, către SV lipită de paramentul elenistic însă având păstrată fața NE (4-7 asize păstrate pe o înălțime de 0,30-0,70m). Această situație indică faptul că acolo unde paramentul elenistic s-a păstrat, el a fost folosit de zidul roman, care pe interior nu avea parament, ci numai o față dată zidăriei realizată din pietre mici și mijlocii. De asemenea, menționăm faptul că zidul elenistic a fost construit direct pe stâncă (+0,80/+0,34 m).

S030

Această secțiune (6 x 2,5 m) a fost deschisă la intersecția dintre strada d și cea care pornește către NE, pe latura V a acesteia din urmă, în scopul verificării traseului exact al zidurilor de incintă elenistic și romană târzie faza A și înregistrarea sa pe planul de detaliu al sectorului. Menționăm că terenul prezintă o pantă pe direcția NE-SV, iar în SV am atins nivelul apei freactice, fiind imposibilă continuarea săpăturilor.

Succesiunea straturilor este următoarea:

30000 (+1,66/+1,24 – +1,60/+1,20 m): strat mediu solidificat de culoare gri, reprezentând stratul vegetal;

30001 (+1,60/+1,20 – +1,16/+0,44 m): strat mediu solidificat de culoare gri închis, reprezentând săpătura modernă;

30002 (+1,16/+1,08 – +1,06/+0,70 m): strat de lut mediu solidificat de culoare gălbuie, reprezentând nivelarea și nivelul de călcare amenajate după dezafectarea zidului roman?;

30003 (+1,06/0,70 – +0,64/+0,42 m): strat mediu solidificat de culoare brună, reprezentând momentul dezafectării zidului de incintă roman.

A fost identificat paramentul NE al zidului de incintă elenistic, păstrat pe două asize (h aprox. 0,70 m, l 0,60 m), însă emplectonul elenistic, cât și faza A a incintei romane târzii au fost distruse în totalitate (urme de mortar la S de paramentul elenistic indică locul unde trebuie să se fi aflat faza A a incintei romane târzii). Un detaliu interesant al tehnicii de construcție folosită la ridicarea zidului elenistic, vizibil în S030, este faptul că stânca a fost nivelată în dreptul paramentului N (l aprox. 0,50 m, L surprinsă 1,90 m, h aprox. 0,05/0,10 m).

Ca în fiecare an, materialul arheologic descoperit a fost curățat, marcat și depozitat corespunzător, s-a reactualizat planul de detaliu al sectorului și au fost realizate desene ale profilurilor și planurilor secțiunilor, cât și fotografii ale contextelor și detaliilor interesante.

În campania viitoare vom avea ca obiectiv principal obținerea de date noi referitoare la incintele din sector, cât și obținerea unui tablou viabil al zonei de la V de Basilica 2, pentru care până în prezent nu avem rezultate concludente.

Abstract

In August 2010 the excavation's main objective was to precisely identify the trajectory of Phase A of the Late Roman defence wall W of Basilica 2 (towards baths complex Termae 1) and to draw its detailed plan. We continued excavating W wall of Basilica 2, an area heavily affected by modern excavations. We also backfilled several trenches where the research was finalized in order to preserve the monuments discovered there.

S026: undisturbed stratigraphy from the Hellenistic to the Greek Archaic periods (excavations stopped on the bedrock). The archaeological material collected here is remarkably rich and well preserved. We uncovered a segment of Phase A of the Late Roman defence wall that superposes the Hellenistic defence wall (an interesting new construction detail is the latter's embleton, which proved to be made of stones bound with earth), which in its turn was built directly on the bedrock; the rock's uneven surface was levelled using stones and earth.

S027: we identified the trajectory of the Hellenistic defence wall, but Phase A of the Late Roman defence wall seems to have been completely destroyed in this segment.

S028: we have identified the trajectory of the Late Roman defence wall, superposed by Phase A of the Late Roman defence wall.

S030: we identified the trajectory of the Hellenistic defence wall (only its NE face was preserved), but the Hellenistic embleton and Phase A of the Late Roman defence wall were completely destroyed. An interesting construction detail is the fact that the bedrock was levelled down to a plane surface on which the Hellenistic defence wall was built.

Sector Sud

Colectiv: Dabîca Mircea Mihail (IAB)

În campania din anul 2010, cercetarea arheologică în Sectorul Sud al cetății greco-romane Histria s-a axat și anul acesta pe două obiective principale.

Sector Sud Incinta romană timpurie

Anul acesta datorită condițiilor meteo nefavorabile din prima lună de campanie (ploi dese și pânza freatică foarte ridicată față de anul trecut) cercetarea arheologică la un foarte important monument din cetatea Histria, respectiv incinta romană timpurie, nu a mai putut fi continuată, motiv pentru care s-a recurs la continuarea cercetării și identificării unei săpături mai vechi făcute de Grigore Florescu la S de capătul acestei incinte.

Investigarea arheologică a „urmilor de ziduri și complexelor de piatră din epoca romano-bizantină” așa cum le numește Grigore Florescu¹, autorul publicării acestei Incinte romane timpurii în primul volum din seria monografică Histria, a început în anul 2008, cercetarea pornind de la planul acestei incinte publicat în respectivul volum. Despre aceste urme Grigore Florescu nu spune nici un rând în textul dedicat monumentului din vecinătate, incinta romană timpurie, motiv pentru care s-au deschis o secțiune și o suprafață, respectiv S2 și S3.

Anul acesta s-a continuat cercetarea arheologică doar în suprafața S3 de 10 x 10 m și s-a mai deschis o suprafață mai mică S5 de 5 x 5 m, amplasată la SE de S3.

În suprafața S3, printre rezultatele de notat în urma cercetării noastre, putem vorbi despre identificarea în c.1 și 3 a două șanțuri executate de Grigore Florescu. Dintre acestea unul merge NV-SE pe lângă un fragment de zidărie romano-bizantină, la finalul căruia face colț și începe al doilea șanț care merge NE-SV până în marginea unei dărâmături (despre care vom vorbi mai jos) unde face din nou un colț, care delimitează credem noi în acest moment zona unde Florescu a săpat mai mult adâncindu-se în acest loc până în marginea zidăriei romano-târzii delimitate de primul șanț. Am mai descoperit două blocuri de piatră fasonată, de mari dimensiuni găsite *in situ* în capătul N al acestei zidării și care ar putea reprezenta un colț al unui edificiu de mari dimensiuni de epocă romană târzie, amplasat într-o zonă înnisipată din vecinătatea sudică a Incintei romane timpurii. Această zidărie credem în acest moment că ar putea fi fost executată în *opus mixtum* dacă luăm în vedere și fragmentele de cărămizi găsite în această zonă adiacentă zidăriei. În c.2 și 4 nu s-a descoperit decât un nivel de dărâmătură destul de amplu, cu pietre de șist verde și calcar sfărâmișor de relativ mari dimensiuni și cu un pământ galben nisipos. Această dărâmătură care se întinde aproape pe toată jumătatea V a suprafeței S3, respectiv c.2 și 4, încă nu a fost lichidată cu totul, motiv pentru care în campaniile viitoare este de dorit continuarea săpăturii arheologice în această suprafață S3.

Important de notat este și descoperirea în grund, în c.3, a capătului nordic al primului șanț Florescu, despre care am vorbit mai sus, și la 1 m mai la N al capătului sudic al unui alt șanț (probabil Lambrino sau Florescu), care a urmărit pe partea exterioară a incintei traseul acesteia mai la S. Datorită faptului că cele două șanțuri sunt aliniate și sunt relativ aproape unul față de celălalt, este posibil să fie mai degrabă executat de Grigore Florescu, cu ocazia cercetărilor în acest sector efectuate în vederea publicării Incintei romane timpurii.

Scopul deschiderii celei de-a doua suprafețe mai mici, S5, a fost de a verifica dacă arheologii din trecut, care au căutat zidul de incintă roman timpuriu mai la S, au ajuns cu secțiunile

lor de verificare până în acest punct sau nu. Din cercetările de anul acesta rezultă că, eforturile acestora nu au avut în vedere această zonă atunci când au dorit să vadă posibila continuare a acestei incinte romane timpurii, astfel încât pe viitor rămâne de identificat și înregistrat aceste secțiuni mai vechi spre S.

Sector Sud Turnul K - Extra-muros

În campania 2010, în punctul Turnul K – extra-muros al Sectorului Sud, cercetarea arheologică s-a axat pe realizarea unei secțiuni magistrale N - S în colaborare cu sectorul vecin Basilica extra-muros, condus de dr. Viorica Rusu-Bolindeț. Scopul acestei secțiuni magistrale a fost de a identifica în teren limita zonei de necropolă din imediata vecinătate a *Basilicii extra-muros*, înspre S mai exact. Un alt obiectiv la fel de important a fost acela de a afla până unde spre N se întinde înnisiparea din acest punct, înnisipare despre care știm că a fost destul de accentuată în această parte a cetății, o zonă unde a funcționat la un anumit moment istoric portul cetății Histria, sau posibil unul din bazinele sale.

Această secțiune magistrală orientată N - S este perpendiculară pe zidul perimetral S al Basilicii extra-muros și se întinde în S, până aproape de limita sitului arheologic Histria în această parte și intersectează una din secțiunile noastre din anii trecuți și anume S12. Ea a fost concepută ca o serie de secțiuni de câte 15 m lungime și 2 m lățime, cu un martor între ele de 1,50 m.

Nouă ne-a revenit spre cercetare o jumătate din această secțiune magistrală N - S. Astfel am deschis secțiunea S1C, în continuarea primelor două realizate de sectorul vecin. Inițial aceasta a avut 15 m lungime și 2 m lățime, dar a trebuit să o extindem astfel că acum ea are 18,5 m adică până în marginea circuitului de vizitare a sitului arheologic Histria. În această secțiune printre descoperiri notăm existența a patru ziduri romane târzii, orientate toate cu aproximație E - V și care se datează stratigrafic în sec. VI p.Chr. Primul zid, Z1, a apărut în c.1 la o adâncime de -0,35 m, are o adâncime de 0,45 m și o lățime vizibilă de 0,60 m, intrând puțin în profilul N al S1C. Este construit din pietre de șist verde, mici ca dimensiuni și legate cu pământ. În c.2 în stratul de vegetal de deasupra acestui zid am descoperit o monedă de bronz târzie, care urmează să fie analizată și cercetată de numismați. În c.6 la adâncimea de -0,65 m am mai descoperit un zid, Z2, de 0,68 m lățime și care are o adâncime de 0,37 m. Tehnica constructivă a acestui zid este ușor diferită față de precedentul, fiind construit din pietre mai mari de șist verde legate cu lut și stă pe stratul de nisip. În c.7 la adâncimea de -0,74 m la aproximativ 2,50 m S de Z2 am descoperit și ceea ce pare a fi în acest moment o bază de postament de coloană sau pylon, motiv pentru care am recurs la prelungirea cu încă 3,5 m a S1C pentru a vedea dacă nu surprindem pandantul acestui zid Z2. Astfel în prelungirea S1C, respectiv c.8 am mai dezvelit un zid Z3 la adâncimea de -0,62 m, zid care pornește din stratul de pământ galben nisipos, are o adâncime de 0,36 m, o lățime de 0,45 m și stă ca și precedentul pe stratul de nisip. La aproximativ 0,30 m S față de Z3 avem un alt zid Z4, posibil pandantul lui Z2, care a apărut la adâncimea de -0,37 m, este apropiat ca tehnică constructivă de Z2, și stă la fel pe stratul de nisip. Acesta are o adâncime de 0,58 m și o lățime de 0,60 m. Pe toată lungimea acestei secțiuni am ajuns cu săpătura la adâncimea maximă de -1,21 m, oprindu-ne pe stratul de nisip care a fost și scopul nostru în cadrul acestei secțiuni, anume acela de a identifica întinderea înnisipării în această parte de S a cetății.

Am mai deschis și S1D, la S de alea de vizitare a sitului, în zona secțiunilor noastre de anul trecut, în care am descoperit platformele de piatră înclinate, identificate de noi cu o ultimă „instalație” portuară la Histria, sub forma unei plaje amenajate cu piatră². Secțiunea S 1D nu are decât 11 m lungime și 2 m lățime, urmând ca în campaniile viitoare să mai deschidem o secțiune S 1E până la limita S a sitului arheologic, pentru a avea așa cum ne-am propus la început o imagine de ansamblu asupra acestei părți de S a cetății Histria. Așa cum ne așteptam în această secțiune nu am mai întâlnit alte structuri constructive, astfel încât ne-am oprit pe stratul de nisip care aici apare mai sus, adică la adâncimea maximă la care am ajuns de -0,98 m. Astfel putem spune, cu titlu de ipoteză de lucru, că, undeva sub alea de vizitare a cetății Histria, se află limita între zona de locuire romană târzie de la Histria și zona portuară a cetății.

Note:

1. Gr. Florescu, *Histria. Monografie Arheologică, Volumul I*, Ed. Academiei RPR, București, 1954, p. 285-293, planșa XXXI.
2. *Histria, Sector Sud*, CCA 2009, p. 132-133; CCA 2010, p. 82-84.

Abstract

In 2010 the archaeological excavation in *Sector South* of the Greek-Roman city of Histria focused again on two main objectives. This year, due to bad weather, excavations could not be resumed at the Early Roman defence wall, an important investigation area at Histria, and we decided to identify and continue an old excavation conducted by Grigore Florescu at the southern tip of the above-mentioned defence wall. In the sector's second excavation point, Tower K - Extra-muros, this year's research focused on a N-S trench excavated in cooperation with the neighbouring sector, *Basilica extra-muros*, lead by Dr. Viorica Rusu-Bolindeț. The aim of this trench is to identify the southern limit of the necropolis near the Basilica extra-muros. An equally important objective was to identify how far north did the sea sand reach, as the silt-up process was accentuated in that area of the site, where it is presumed the Histrian harbour or one of his basins functioned at a certain period of time.

Sector *Basilica cu criptă*

Colectiv: Irina Adriana Achim (FIB), Mihai Dima (Muzeul BNR), Corneliu Beldiman (UCDC București), Florentin Munteanu (doctorand FIB); Alexandra Theodora Stănescu (masterand FIB)

Programul de cercetare a *Basilicii cu criptă* de la Histria a început în anul 2002, la inițiativa profesorului Alexandru Suceveanu. Această nouă investigație de teren asupra unui monument de cult creștin ce fusese cercetat în alte două rânduri trebuia să îndeplinească două obiective științifice majore: pe de o parte, cercetarea sistematică exhaustivă a singurei basilici paleocreștine cu criptă de la Histria și a zonei aflate în imediata sa vecinătate, la N, iar pe de altă parte, realizarea unui proiect complex de restaurare a monumentului paleocreștin, în urma acestor săpături arheologice.

După nouă campanii arheologice, primul obiectiv enunțat mai sus este încă în curs de realizare. În campania 2010, cercetările din aria basilicii paleocreștine de pe latura de E a Pieței Mari a orașului roman târziu s-au desfășurat în intervalul 14 iulie–14 august cu un efectiv de 11 lucrători, un masterand și un absolvent de la Facultatea de Istorie a Universității din București. Cercetările au vizat explorarea exhaustivă a structurilor de zidărie descoperite în campaniile precedente în interiorul basilicii paleocreștine, cu precădere în narthex, în nava centrală, precum și în afara monumentului, în perimetrul de la E de absidă. Obiectivul major al campaniei 2010 a fost obținerea unei diagrame stratigrafice complete în interiorul monumentului creștin (prin secționarea parțială a zonei cu pavaj din cărămidă conservată *in situ* în centrul navei centrale).

În cursul sec. VI, basilica cu criptă era situată într-o zonă a orașului intens construită, fiind înconjurată de construcții cu caracter profan și religios (basilica episcopală se găsește la cca. 50 m spre S). Urmărind relația basilicii cu urbanismul anterior am putut constata că de-a lungul epocilor numeroase au fost schimbările care pot fi decelate fie și pe un perimetru urban restrâns, de la schimbări de traseu ale rețelei rutiere, la schimbarea caracterului ocupării terenului (oscilație între profan și sacru) și până la îndepărtarea brutală din teren a edificiilor care nu mai serveau scopului lor inițial.

Basilica a fost descoperită încă de la începutul anilor 1930 de către Scarlat și Marcelle Lambrino. În acea perioadă, a fost cercetat interiorul monumentului, iar zona de la N de basilică a fost decapată masiv, dar fără un control arheologic real și fără ca rezultatele să fi fost publicate (documentația inedită a acestor săpături se păstrează în arhiva Louis Robert, la Académie des belles lettres et inscriptions, Paris). La o scară mai amplă, prospecțiunile arheologice au fost reluate de profesorul Gr. Florescu între anii 1952 și 1953. Rezultatele sumare ale cercetării întreprinse de Gr. Florescu în aria basilicii cu criptă au fost publicate în primul volum al seriei monografice *Histria* (an de apariție: 1954). Edificiul este astăzi cunoscut în literatura de specialitate și sub numele descoperitorului său și, la momentul cercetărilor din deceniul șase al secolului trecut, se afla în cel de-al treilea sector al unei secțiuni magistrale care pornea din cartierul rezidențial *Domus*, traversa Piața mare a orașului, *Porta Principalis* și cele trei valuri din fața zidului de incintă post-gotic. Colțul sud-vestic al basilicii avea să fie reidentificat la cca. 200 m de punctul inițial al secțiunii practicate de Gr. Florescu, care la acea dată vorbea despre cea de-a treia basilică paleocreștină histriană. Profesorul Gr. Florescu a stabilit planul monumentului creștin, a cercetat cripta și a pus în evidență o parte din edificiile anterioare basilicii în navele laterale, în narthex și la E de absida basilicii.

Dacă în primele două campanii (2002 și 2003) am cercetat pe rând, dar incomplet, basilica, între 2004 și 2007 cercetările s-au concentrat în sectorul de la N de monumentul creștin. Din anul 2008 am reluat săpăturile în interiorul basilicii și în zona de la E de aceasta.

Narthexul basilicii: Suprafața NV narthex

A fost practică în jumătatea nordică a narthexului, la N de vechea secțiune magistrală E - V, S1. Dimensiunile suprafeței sunt: 2,00 x 2,50 m. În campaniile anterioare a fost identificată și cercetată o singură structură constructivă, Z9, cu traseu N - S, care se întinde pe toată lățimea secțiunii. În campania 2010, am extins secțiunea cu aproximativ 1 m spre E, în interiorul navei laterale N. Această extindere a fost motivată

de eroziunea accentuată a profilului N, profil situat la cca. 0,80 m de zidul perimetral N al narthexului. Ca urmare a distrugerii parțiale a profilului N, a devenit vizibilă o nouă structură constructivă - Z23, un zid cu traseu E - V, situat imediat la E de precedentul. În fine, o a treia structură constructivă a putut fi pusă în evidență în extinderea practică în nava laterală N, Z21.

Concluziile de ordin constructiv care se desprind din investigarea acestei arii din sectorul nostru sunt următoarele:

- zidurile Z9, Z21 și Z23 definesc, cel mai probabil, colțul de NV al unui edificiu de mari dimensiuni identificat deja de Gr. Florescu la începutul anilor 1950;

- spre deosebire de Z9, așezat direct pe stânca nativă, zidurile Z21 și Z23 sunt așezate pe un strat de nivelare a stâncii cu pământ de culoare brun închisă, puternic solidificat; Z21 ocupă toată lățimea navei laterale N și este suprapus de fundațiile stylobatului N al navei centrale;

- odată cu construcția basilicii, Z21 a fost orizontalizat cel mai probabil cu scopul doar intuitiv astăzi pe baza datelor din teren de a servi drept substructură pentru un prag la intrarea în nava laterală N;

- narthexul face parte din proiectul inițial de construcție a basilicii, dat fiind faptul că zidul perimetral N al monumentului este continuu, nu prezintă întreruperi sau diferențe de tehnică de construcție;

- de-a lungul zidurilor de V și de N ale narthexului am putut constata existența unei plinte (mult mai lată la V);

- limita sudică a edificiului mai sus evocat este constituită de zidul Z10, reidentificat în campania 2009, după planurile lui Gr. Florescu; acest zid este perfect paralel cu traseul străzii care deviază vechiul traseu al străzii B, situate pe latura de S a basilicii. Devierea spre N a traseului străzii B are loc, așa cum au demonstrat-o cercetările din zona Pieței mari ale lui Al. Suceveanu și M.V. Angelescu¹, în faza IC (cca. 170–250 p.Chr.), ca urmare a distrugerilor provocate de atacurile marcomanice; de altfel, orientarea edificiului în discuție este profund diferită de a celorlalte construcții de epocă romană identificate în fundațiile basilicii; în absența altor indicii de cronologie absolută, putem avansa ipoteza că edificiul constituit din zidurile Z9, Z21, Z23 și Z10 datează din faza II A (250–295 p.Chr.).

Cercetarea a fost epuizată în această suprafață în campania 2010. În extensia din nava laterală N, stânca nativă se situează la adâncimea maximă de aproximativ -1,94 m față de stylobatul N al navei centrale a basilicii.

A fost recoltată o cantitate relativ mică de ceramică, foarte eterogenă în straturile superioare, ca urmare a umplerii șanțurilor de intervenție practicate de Scarlat și Marcelle Lambrino, Gr. Florescu.

Pentru verificarea structurilor constructive indicate de Gr. Florescu am realizat un sondaj în jumătatea vestică a navei laterale S a basilicii (dimensiuni: 3,80 x 1,44 m). Am reidentificat zidul Z10, care se întinde până la limita vestică a narthexului, dinspre colțul său sud-estic spre centrul zidului de fațadă (zidul Z10 este vizibil în narthex pe o lungime de 2,70 m). Traseul zidului Z10 se prelungește cu alți 2,20 m în nava laterală S. Am putut constata că zidul în discuție este profund afectat de săpăturile anterioare și vestigiile sale din nava laterală S au mai degradat aspectul unei aglomerări informe de pietre.

Din această secțiune a fost recuperată o cantitate nesemnificativă de ceramică și o monedă de bronz cu numărul de inventar 66. Raritatea materialelor arheologice din sondajul

practicat în jumătatea vestică a navei laterale sud este o consecință directă a faptului că în urma săpăturilor de la începutul anilor 1950 aceasta a fost golită aproape până la stâncă și reumplută ulterior.

În nava centrală, cercetarea s-a desfășurat exclusiv în jumătatea estică, în spațiul situat între criptă și pavajul de cărămidă conservat *in situ* în zona centrală a navei centrale. Pentru explorarea arheologică efectivă a zonei dintre criptă și pavajul de cărămidă au fost practicate trei suprafețe, după cum urmează:

- suprafața SE: situată între stylobatul S, secțiunea S2 S (la V) și S1 (la N). Dimensiuni: 2 x 1,44 m. Limita estică a acestei suprafețe se situează la cca. 0,90 m distanță față de umărul sudic al absidei;

- suprafața NE: situată între stylobatul N, secțiunea S2 N (la V) și Z13 (la S). Dimensiuni: 2,30 x 1,30 m. La fel ca în cazul secțiunii corespundente de la S, limita estică a acestei suprafețe se situează la 0,90 m de umărul nordic al absidei.

- pavajul de cărămidă din centrul navei centrale: singura zonă necercetată anterior în interiorul basilicii; din suprafața totală conservată cu dimensiunile inițiale de 2,18 x 2,10 m am cercetat, prin secționare, o arie cu dimensiunile de 1,14 x 2,10 m; am conservat *in situ* o zonă restrânsă din pavajul de cărămidă, cu lățimea de 1 m ca marker altimetric al ultimului nivel de ocupare din interiorul edificiului creștin;

Investigația arheologică din această zonă a permis elucidarea unor aspecte legate de configurația exactă a unora dintre construcțiile anterioare basilicii, reperate în nava centrală în campaniile anterioare și a permis o serie de observații de ordin constructiv privind arhitectura monumentului creștin.

- zidul Z13 a fost dezvelit pe toată lungimea sa (măsoară 6,48 m lungime) și se întinde la E până la deschiderea absidei; împreună cu Z14 definește colțul nord-vestic al unui edificiu de mari dimensiuni, orientat E - V, edificiu care a fost afectat de construcția stylobatului N al navei centrale; orientarea acestei construcții este diferită de cea a edificiului identificat sub nivelul narthexului și pare să dateze din perioadele IA și IB ale cetății (corespunzătoare sec. I și II p.Chr.); orientarea edificiului din care subzistă zidurile convențional denumite Z13 și Z14 este respectată și de canalul C1 identificat în jumătatea vestică a navei centrale;

- cripta a fost amplasată imediat la S de zidul Z13, cu respectarea traseului acestuia, care nu a fost afectat de construcția dispozitivului pentru conservarea relicvelor; pentru degajarea până la stâncă a peretelui vestic al criptei am demontat și semisecțiunea S1A (reminiscentă din vechea secțiune magistrală E - V prin întreg monumentul), de-a lungul feței sudice a zidului Z13. Din această zonă și dintr-un strat consistent de nivelare a stâncii am recuperat un *kantharos pergamenian* parțial reîntregibil, cu firnis negru și decor în stilul West Slope, precum și o toartă ștampilată sinopeeană. Timbrul amforic este redat pe patru rânduri, cu menționarea *astynomului* *Zē(ni)os Apollodōrou* pe rândurile doi și trei, iar pe rândul patru a fabricantului, *Ktēsōn*. Timbrele amforice datate prin *astynomul* mai sus menționat fac parte din grupa Vb definită de Nicolae Conovici². Datarea avansată de autor pentru întreg grupul V se situează în intervalul cuprins între jumătatea sec. III și primul deceniu al sec. II a.Chr. (257–190 a.Chr.). Alte exemplare sunt cunoscute la Satu Nou, în nivelul 7;

- stylobatele au fost amenajate cu șanț de fundare mult mai lat decât zidurile, șanț vizibil la N, în interiorul navei centrale;

- cripta a fost săpată în pământul de umplutură din nava centrală, chiar de la nivelul de la care a fost practicat șanțul de construcție al stylobatului N; groapa sa de amenajare perforează practic aproape toate straturile de depunere până la stâncă; la interior pereții criptei sunt amenajați din zidărie mixtă, cu blocuri fasonate de calcar ce alternează cu o asiză de cărămidă, care sunt susținuți de un masiv de zidărie exterior din piatră de dimensiuni reduse, legată cu mortar;

- prin secționarea zonei cu pavaj de cărămidă din nava centrală am obținut date stratigrafice prețioase pentru o mai bună înțelegere a edificiilor identificate în nava centrală; astfel, am putut constata că pavajul de cărămidă a fost așezat pe un strat preparator din pământ brun închis, ce conținea agregate mărunte, scoică și a fost separat de construcțiile anterioare printr-un talus puternic solidificat; aceste două secvențe corespund cronologic etapelor IVA–IVB (sec. VI p.Chr.); am identificat nivelul exterior al edificiului definit de zidurile Z13 și Z14, precum și colțul unui alt edificiu, aflat în vecinătatea stylobatului S, construcție din care cunoaștem cu certitudine zidul estic (Z15, identificat inițial în secțiunea S2 S); stâncă a fost nivelată în această zonă, ca de altfel în întreaga arie, cu două straturi succesive de pământ brun închis în care materialele arheologice sunt foarte rare.

Am recoltat o cantitate moderată de fragmente ceramice, câteva fragmente de tencuială pictată provenind de la secționarea zonei cu pavaj de cărămidă din centrul navei centrale, cinci piese monetare din bronz (cu numerele de inventar cuprinse între 59 și 63), sticlă fragmentară, fragmente osteologice, o arhitravă din marmură albă.

Săpăturile arheologice din nava centrală au fost documentate cu numeroase desene arheologice (profil transversal prin nava centrală în dreptul criptei, profil la limita vestică a zonei cu pavaj de cărămidă din centrul navei centrale înainte și după demontarea parțială a acesteia, profil cu fața sudică a zidului Z13), fotografii digitale, reactualizarea fișei de structură constructivă pentru Z13, fișe de structură constructivă pentru zidul Z19.

Aria de la E de absidă a fost cercetată prin două suprafețe, situate de o parte și de alta a absidei. În zona aflată la E de nava laterală N a basilicii, cercetarea din semisecțiunea N a suprafeței NE a permis identificarea a cel puțin două nivele de ocupare și o singură structură constructivă, zidul Z20, vizibil în profilul N al secțiunii. Zidul Z20, din care se mai păstrează doar asizele inferioare ale fundației, este așezat direct pe stâncă, care prezintă o declivitate importantă de la E spre V, către extremitatea estică a navei laterale N. Edificiul roman din care face parte zidul mai sus pomenit a fost dezafectat cel mai probabil în a doua jumătate a sec. al III-lea (etapa IIA), iar terenul a fost nivelat cu un strat consistent cu lut galben, posibil nivel de funcționare al altui edificiu aflat mai la E. În campaniile 2008 și 2009, de pe această nivelare cu lut am recoltat mai multe monede din bronz care acreditează o datare în cursul sec. al IV-lea. În campaniile viitoare se impune cercetarea navei laterale N și verificarea posibilelor legături constructive pe care zidul Z20 le-ar putea avea cu pavajul din dale de calcar identificat de Gr. Florescu în colateralul N al basilicii. Încă de la începutul lucrărilor în suprafața nord-est absidă am conservat *in situ* jumătatea sudică a secțiunii, în proximitatea absidei pentru a nu accelera degradarea vizibilă a acesteia până la realizarea proiectului de restaurare.

A fost recoltată o cantitate relativ mare de ceramică, sticlă, obiecte de bronz, fier, fragmente osteologice, o singură piesă monetară cu numărul de inventar 57.

Zona aflată la E de nava laterală S a făcut la rândul său obiectul cercetării în campaniile 2009 și 2010. În campania 2010 am procedat într-o primă fază la decaparea jumătății vestice a secțiunii și am început demontarea jumătății estice.

Cercetările noastre în perimetrul suprafeței SE absidă au condus la reidentificarea unui zid elenistic indicat pe planul lui Gr. Florescu. Mai mult, am putut constata în teren că zidul în discuție este parte dintr-o construcție (două ziduri identificate până în prezent) condamnată prin construcția absidei basilicii, care înglobează în fundațiile sale edificiul elenistic pomenit anterior. Depunerea arheologică a fost profund bulversată în straturile superioare cu ocazia cercetărilor anterioare. Dar straturile nederanjate din interiorul monumentului elenistic au livrat o mare cantitate de material de construcție, material ceramic abundent, încadrabil cronologic de la sfârșitul epocii elenistice până către sfârșitul sec. II p.Chr. Printre materialele recoltate se numără un capitel ionic din calcar, ceramică de uz comun (amfore deort - transp LR II, amfore de masă, farfurii, ceșcuțe cu pereții fini, un pahar fragmentar; *vasa conchinatoria*, *vasa potatoria* de mari dimensiuni, precum și câteva fragmente de ceramică autohtonă lucrată la mână), o teracotă fragmentară din pastă caolinoasă cu reprezentarea unei scene erotice, un *mortarium* fragmentar din pastă de culoare deschisă, cu ștampilă de meșter. Pereții sunt groși, iar pasta conține o mare cantitate de pietricele vizibile pe suprafața interioară a piesei. Piesa ar putea fi un import. Ștampila este greu lizibilă, cu textul redat pe două rânduri. Pe primul rând se poate citi ...VOLU(s), iar pe rândul al doilea (...)VSFI.

A fost recoltată o cantitate foarte mare de ceramică (atât din jumătatea vestică a secțiunii, cât și din cea estică), numeroase fragmente osteologice, numeroase materiale de construcție (țigle, olane), un capitel ionic din calcar, o singură piesă monetară din bronz.

Rezultatele obținute în urma săpăturilor din Sectorul *Basilica cu criptă* în campania 2010 au permis elucidarea unora dintre aspectele legate de arhitectura basilicii, de cronologia edificiilor care au precedat basilica pe același amplasament și justifică continuarea cercetărilor, în anii viitori, în afara monumentului de cult creștin, în zona din imediata vecinătate a absidei basilicii, la V de narthex, dar și pe flancul sudic al edificiului de cult. Prospectarea terenului din proximitatea edificiului creștin (flancul sudic, extinderea spre est a acesteia și frontul din fața narthexului la V) ar putea conduce la completarea planului exact al edificiului elenistic din suprafața SE absidă și la lămurirea relației stratigrafice a acestei construcții cu strada de veche tradiție urbanistică de pe latura de S a basilicii. Mai mult, explorarea terenului de la V de narthex ar putea să aducă noi informații referitoare la schimbările înregistrate de rețeaua rutieră în acest punct al orașului, între sfârșitul sec. al II-lea și a doua jumătate a sec. al III-lea p.Chr. În sfârșit, extinderea cercetării arheologice spre E, dincolo de limita actuală a sectorului nostru ar putea să răspundă numeroaselor semne de întrebare pe care le ridică existența celor trei complexe de tip *bothros* descoperite în aria basilicii. [Irina Achim]

Note:

1. Al. Suceveanu, M.V. Angelescu, *Nouvelles données concernant Histria à l'époque romaine*, *Ktema* 19, 1994, 195–208, în special p. 200–204, fig. 7–8.

2. N. Conovici, *Histria. Les résultats des fouilles. VIII. Les timbres amphoriques. 2. Sinope (tuiles timbrées comprises)*, Bucarest-Paris, 1998, p. 43, 48, 188 (nr. 421–430).

Sector *Basilica extra muros*. Industria materiilor dure animale
Corneliu Beldiman (UCDC București), Diana-Maria Sztancs (ULB Sibiu)

Săpăturile arheologice efectuate în anul 2006 la Histria în Sectorul *Basilica extra muros* (în continuare, HST-BEM) de către un colectiv sub conducerea dr. Viorica Rusu-Bolindeț (căreia îi exprimăm mulțumiri și cu această ocazie) au condus și la recuperarea unui important lot de artefacte aparținând industriei materiilor dure animale (în continuare, IMDA). În campania 2006 au fost descoperite 21 de piese, dintre care 13 nicovale de os; acestea au fost analizate în raportul publicat în 2010. Raportul de față oferă datele complete asupra restului lotului descoperit în 2006, respectiv 7 ace de os și un mâner de os. Piesele se păstrează în colecțiile Muzeului Național de Istorie a Transilvaniei, Cluj-Napoca. Ele au fost reperate în contexte secundare, de abandon și provin din structurile, gropile și din apropierea unor complexe pentru reducerea minereului de fier (instalațiile unor cuptoare dezafectate, umplute cu resturi diverse – pentru detalii a se vedea datele din repertoriu), complexe legate, în principal, de zona meșteșugărească din S I, extremitatea vestică (cca 15,80 m). Materialele în discuție se datează în perioada romană timpurie (probabil primele trei sferturi ale sec. al II-lea A.D.).

Structura tipologică a lotului include: Categoria I: Unelte: Ace de cusut de os (ac cu perforație proximală); Categoria III: Piese de port/Podoabe: Ace de păr de os; IV Elemente receptoare: Mâner de os pentru cuțit.

Pentru reperele metodologice ale analizei a se vedea raportul publicat în anul 2007, ca și alte articole și studii recente.¹ Au fost utilizate datele analizei exhaustive sistematice a pieselor în microscopie optică de mică putere (măriri 4x – 40x).

Discuții comportă încadrarea tipologico-funcțională a acelor cu perforație proximală. Aceste piese sunt interpretate, în mod curent, ca ace de cusut; contextele variate ale descoperirii acelor respective (asociate cu acele de păr în morminte sau în complexe care nu au legătură cu practicarea unor meșteșuguri, precum cusutul sau împletitul) arată că interpretarea trebuie nuanțată, în sensul că ele puteau fi folosite, în egală măsură, ca ace de păr sau pentru fixarea unor piese de port. În plus, se cunosc și piese perforate care păstrau elementele decorative de origine fixate în perforația respectivă (precum mici verigi și discuri metalice) sau fibre textile prin care se atașau fileuri capilare etc.²

O categorie de piese bine reprezentată în lotul artefactelor IMDA descoperite la HST-BEM până în prezent este aceea a acelor de os, al căror efectiv se cifrează actualmente la 41. 23 dintre ele nu au perforație proximală și sunt încadrate, în mod curent, din punct de vedere tipologic-funcțional, în categoria pieselor de port/podoabă – ace de păr (Categoria III: Piese de port/Podoabe: Ace de păr de os). Alte 16 piese sunt fragmentare, lipsindu-le partea proximală, care permite încadrarea tipologică precisă; astfel că ele pot fi, în egală

măsură, ace de păr și ace de cusut. Alături de piesele menționate avem și două ace de os cu perforație proximală, încadrate în mod curent, din punct de vedere tipologic-funcțional, în categoria uneltelor – ace de cusut.³

Tipologia acelor de păr și de cusut de epocă romană este adoptată, în mediul cercetării din România, după standardele internaționale; sunt aplicate criteriile propuse în lucrările lui J.-C. Béal, K. Biró, E. Riha, H. Mikler; a se vedea, mai recent, și considerațiile tipologice incluse în catalogul publicat de A. Schenk. Tipologia aplicată în clasificarea pieselor de la HST-BEM este preluată de la N. Gudea, I. Bajusz (1991) și D. Ciugudean (1997).⁴

Acele de os descoperite la HST-BEM în campania 2006 aparțin următoarelor tipuri: cu extremitatea proximală conică (N = 2); cu extremitatea proximală globulară (N = 2); cu partea proximală perforată și extremitatea proximală triunghiulară subțiată (N = 1); cu extremitatea proximală decorată (în formă de con de pin) (N = 2).

Sub raport tipologic, acele de la HST-BEM discutate în prezentul raport nu ridică probleme speciale și de aceea nu insistăm asupra acestor aspecte; este vorba de tipuri comune, cu morfologie și dimensiuni quasi-standardizate, prezente în multe situri din spațiul actual al României, ca și în restul Europei, repertorierea și trimiterea la literatura de specialitate devenind superflue; cele mai apropiate analogii ale pieselor de la HST-BEM le reprezintă, firește, acele cunoscute în teritoriul dobrogean, în primul rând piesele recuperate în Sectorul *Thermae* al sitului vest-pontic.⁵

Unele piese care intră în alcătuirea repertoriului sunt fragmentare sau fragmente, fapt ce ar explica abandonul lor; altele (cele întregi, încă utilizabile) au fost, probabil, abandonate în inventarul unor clădiri și aruncate la gunoi, la un moment dat, împreună cu resturile respective.

Piesele descoperite la HST-BEM sunt confecționate, foarte probabil, din fragmente de oase lungi de bovine (*Bos taurus*) prin cioplire, tăiere cu ferăstrăul, raclaj axial intens cu o lamă metalică (cuțit), fasonare integrală și finisare prin polizare (frecare cu o bucată de piele); unele piese sunt nefinisate. Culoarea brun sau brun-deschis sugerează aplicarea probabilă a tratamentului termic, fie parțială (la extremitatea distală – vârf) fie totală.

Unele indicii (între care fracturarea frecventă a pieselor nefinisate, probabil în timpul etapelor de fabricare) permit formularea concluziei fabricării acelor de păr într-un atelier local, care funcționa în zona meșteșugărească a Sectorului *Basilica extra muros*. În același sens pledează materiile prime, eboșele și deșeurile recoltate în sectorul menționat din complexele de tipul gropilor, alături de acele de păr. Rămâne să fie explicată situația pieselor întregi abandonate (pierdute? abandonate în structuri distruse și aruncate împreună cu alte resturi în groapa de gunoi?).

Acele de os databile în epoca romană recuperate din Sectorul *Basilica extra muros* în 2006 analizate cu acest prilej constituie, alături de piesele descoperite anterior, primul lot de acest gen publicat în mod detaliat din situl de la Histria, alăturându-se descoperirilor mai vechi din Sectorul *Thermae*; prin datele extensive puse la dispoziție, el contribuie, în mod specific, la completarea repertoriului descoperirilor și a datelor referitoare la activitățile complexe aferente etapei de locuire din sec. al II-lea A.D. din aria binecunoscutului sit vest-pontic, prin documentarea existenței probabile a unuia sau mai multor ateliere de prelucrare a materiilor dure animale.

Totodată, această categorie de descoperiri întregeste lotul artefactelor IMDA studiate de o manieră detaliată de la Histria, demers care ar trebui continuat și extins la celelalte sectoare ale sitului.

Mănerul de cuțit de os este fragmentar; se păstrează partea proximală și mezială; are formă generală trapezoidală, cu extremitatea proximală de contur convex asimetric; pe suprafață se observă sediment și concrețiuni aderente. Piesa este formată din două plăci subțiri, simetrice, având secțiuni plate și plan-convexe, confecționate probabil din fragmente de oase lungi de bovine; la extremitatea proximală se păstrează un nit (de bronz? fier?), corodat, care fixează lama (de bronz? fier?); segmentul lamei este păstrat în interiorul mânerului, vizibil pe una din laturi; lama este subțire, puternic corodată, cu secțiunea triunghiulară alungită.

Repertoriul etalează datele complete (context, descriere, morfometrie). Ilustrația este selectivă, redând, cu unele excepții, numai piesele întregi. Piesele au indicativele HST/2006-BEM 14-21, numerotate în seria celor cuprinse în catalogul descoperirilor 2006 (HST/2006-BEM 1-13), publicat în 2010. Numerele pieselor din figuri corespund indicativelor din catalog.

Abrevieri

Am, Ao, At = abraziune multidirecțională, oblică, transversală; diam. = diametru; dist. = distanță; ED = extremitatea distală; EP = extremitatea proximală; ext. = exterior(oară); HST-BEM = Histria-Basilica extra muros, A.D. = Anno Domini; IMDA = industria materiilor dure animale; int. = interior(oară); L = lungimea; L tot. = lungimea totală; lăț. = lățime; N, nr. = număr; PD = partea distală; perf. = perforație; PM = partea mezială; PP = partea proximală; Ra = raclaj axial; S = Secțiune; TrT = tratament termic. Dimensiunile sunt redade în mm. L tot. redată în caractere *italic* reprezintă valoarea obținută prin reconstituire grafică.

Note:

1 Beldiman, Sztancs 2007a; Beldiman *et al.* 2008a; Beldiman *et al.* 2008b; Beldiman, Rusu-Bolindeț, Sztancs 2007; Beldiman, Sztancs 2007; Beldiman, Sztancs 2009a; Beldiman, Sztancs 2009b; Beldiman, Sztancs 2010; Beldiman *et al.* 2008a; Beldiman *et al.* 2008b; Beldiman *et al.* 2009; Beldiman *et al.* 2010a; Beldiman *et al.* 2010b.

Contribuțiile drd. Diana-Maria Sztancs la realizarea prezentei lucrări (aspecte metodologice ale studiului IMDA; descrieri; analiza microscopică a pieselor; alimentarea bazei de date; identificarea și organizarea referințelor bibliografice) se înscriu în programul de pregătire pentru doctorat inițiat în 2007 la Universitatea „Lucian Blaga” din Sibiu, Școala Doctorală („Cercetări realizate în cadrul proiectului POSDRU/6/1.5/S/26 cofinanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane 2007-2013”; „Investește în oameni! Proiect Finanțat din Fondul Social European ID proiect: 7706. Titlul proiectului: „Creșterea rolului studiilor doctorale și a competitivității doctoranzilor într-o Europă unită”, Universitatea „Lucian Blaga” din Sibiu, B-dul Victoriei Nr. 10. Sibiu. Uniunea Europeană/ Ministerul Muncii, Familiei și Protecției Sociale AMPOS DRU/ Fondul Social European POS DRU 2007-2013/ Instrumente structurale 2007-2013/ Ministerul Educației, Cercetării și Inovării OI POS DRU”).

2 După M. T. Biró, acele cu mai multe perforații serveau la fixarea pieselor vestimentare (Biró 1987, p. 34); aceeași opinie este împărtășită și de D. Ciugudean (Ciugudean 1997, p. 32).

La A. Schenk, acele cu perforație proximală intră integral în categoria uneltelor, respectiv a acelor de cusut (Schenk 2008, p. 62-64, 276-278, fig. 118-120).

3 Beldiman *et al.* 2010c.

4 Gudea, Bajusz 1991, 81-126; Ciugudean 1997, p. 17-24, 53-75; Elefterescu 2008, p. 221-224 – toate cu bibliografia.

5 Suceveanu 1982, p. 123-124, pl. 22/1 B-C, 3; I C; II A, 2; Ciugudean 1997, p. 18.

Bibliografie:

C. Beldiman, V. Rusu-Bolindeț, Al. Bădescu, D.-M. Sztancs, *Artefacte din materii dure animale descoperite la Istria-Sectorul Basilica extra muros (II)*, Buletinul Muzeului „Teohari Antonescu”, Giurgiu, 11, 2008, p. 117-128.

C. Beldiman, V. Rusu-Bolindeț, Al. Bădescu, D.-M. Sztancs, *Istria-Sectorul Basilica extra muros. Artefacte din materii dure animale descoperite în campaniile 2001-2004, Materiale și cercetări arheologice, Serie nouă, 4, 2008, p. 39-61; <http://www.instarhparvan.ro/pagini%20institutimag%20lucru/reviste%20pdf/mca2008/03.pdf>.*

C. Beldiman, D.-M. Sztancs, V. Rusu-Bolindeț, I. A. Achim, D. Elefterescu, Al. Bădescu, *Humanizing the animal world by technology in Antiquity: ancient bone and antler anvils for manufacturing toothed iron sickles discovered in Romania*, in D. Murariu, C. Adam, G. Chișamera, E. Iorgu, L. O. Popa, O. P. Popa (eds.), Annual Zoological Congress of “Grigore Antipa” Museum, Book of Abstracts, “Grigore Antipa” National Museum of Natural Sciences, București, 2009, p. 124.

C. Beldiman, D.-M. Sztancs, V. Rusu-Bolindeț, Al. Bădescu, *Istria-Sectorul Basilica extra muros. Artefacte din materii dure animale descoperite în campaniile 2001-2004, Analele Universității Creștine „Dimitrie Cantemir”, Seria Istorie, Serie nouă, 1, 2010, p. 30-52.*

C. Beldiman, V. Rusu-Bolindeț, I. A. Achim, D.-M. Sztancs, *Bone and Antler Industry in the Antique City Istria, Romania. I. The Discoveries from the Sectors Basilica Extra Muros and Basilica with Crypt-“Florescu” (2001-2010). Catalogue, București, 2010 (manuscris).*

C. Beldiman, V. Rusu-Bolindeț, D.-M. Sztancs, Al. Bădescu, *Ace de os descoperite la Histria-Basilica extra muros*, în V. Rusu-Bolindeț (ed.), Volum omagial Dorin Alicu, Cluj-Napoca, 2010 (sub tipar).

C. Beldiman, V. Rusu-Bolindeț, D.-M. Sztancs, *Artefacte din materii dure animale descoperite la Istria-Sectorul Basilica extra muros*, Buletinul Muzeului „Teohari Antonescu”, Giurgiu, 10, 2007, p. 181-190.

C. Beldiman, D.-M. Sztancs, *Istria, Sector: Basilica extra muros. Industria materiilor dure animale*, în CCA 2006, București, 2007, p. 202-205.

C. Beldiman, D.-M. Sztancs, *Istria, Sector: Basilica extra muros. Industria materiilor dure animale*, în CCA 2008, Târgoviște, 2009, p. 129.

C. Beldiman, D.-M. Sztancs, *Skeletal technologies, metalworking and wheat harvesting: ancient bone and antler anvils for manufacturing toothed iron sickles discovered in Romania*, in B. Kufel, J. Baron, M. Diakowski (eds.), 7th Meeting of the Worked Bone Research Group/ICAZ, September 1st-7th 2009, Abstracts, Poster Session, Institute of Archaeology, Wrocław University, Wrocław, 2009, p. 3-5; <http://www.wbrg-wroclaw.com/abstrakty.pdf>.

C. Beldiman, D.-M. Sztancs, *Istria-Basilica extra muros. Industria materiilor dure animale*, în CCA 2009, București, 2010, p. 93-95.

M. T. Biró, *Gorsium bone carvings*, Alba Regia, 23, 1987, p. 25-65.

D. Ciugudean, *Obiectele din os, corn și fildeș de la Apulum, Muzeul Național al Unirii*, Bibliotheca Musei Apulensis V, Alba Iulia, 1997.

D. Elefterescu, *Obiecte din os de la Durostorum (I)*, Pontica, 41, 2008, p. 219-297.

N. Gudea, I. Bajusz, *Ace de păr de la Porolissum*, Acta Musei Porolissensis, 1991, p. 81-126.

A. Schenk, *Regard sur la tabletterie antique. Les objets en os, bois de cerf et ivoire du Musée Romain d'Avenches*, Documents du Musée Romain d'Avenches 15, Avenches, 2008.

Al. Suceveanu, *Histria VI. Les Thermes romaines*, București, 1982.

Abstract

Archaeological excavations led by Dr. Viorica Rusu-Bolindeț at Histria in the Sector *Basilica extra muros* (HST-BEM) in 2006 have furnished an important lot of 21 bone and antler artefacts. Some of them (13 bone anvils) were analysed in a previous report (see Beldiman, Sztancs 2010). On this occasion we are going to analyse 8 bone pieces: 6 hair pins, a needle and a knife handle. The artefacts are preserved in the collections of the National History Museum of Transylvania, Cluj-Napoca. The pieces in discussion were discovered abandoned in secondary contexts. They come from structures, pits and from the vicinity of some complexes used for reducing the iron ore, connected to the crafting area from Section I (the western extremity, about 15.80 m) belonging to the Early Roman period (probably, 1st-7th decades of the 2nd century A.D.). The categories of bone and antler industry are represented by: tools (bone needle? with a proximal perforation); adornments (bone hair pins without proximal perforation); knife handle of bone. The methodology used for this analysis was published in the scientific reports volume of 2007 and in others articles and recent studies (see the bibliography). The bone pins discovered at HST-BEM in 2006 belong to the following types: with conic proximal end (N = 2); with globular proximal end (N = 2); with proximal perforation and triangular whittled proximal end (N = 1); with decorated proximal end (pine cone shape) (N = 2). The most suitable analogies are established between these pieces and the ones discovered at Histria – Sector *Thermae*. The artefacts from HST-BEM were made of fragments of cattle long bones (*Bos taurus*) using chopping, sawing, intense axial scrapping with a metallic tool (knife), whole façonnage and finishing using polishing (probably with a piece of leather). Some of the pieces have no traces of façonnage. Because of the brown or light-brown surfaces we might suppose the fact that the artefacts suffered a heat treatment (a whole heat treatment or at the distal part – at the pinpoint). Some details (like frequent broken of unfinished pieces, probably during the manufacturing chain) allow us to conclude that the bone hair pins were probably produced in a local workshop that functioned in the handicraft area of Sector *Basilica extra muros*. This conclusion is sustained by the discoveries of raw materials, blanks and waste products discovered besides bone pins in complexes like pits from Sector *Basilica extra muros*. The complete data regarding the discovery context of the bone pins and needles contribute to

the realisation of the repertoire of discoveries and data regarding the complex activities specific to the west side of the Black Sea during the 2nd century A.D. because it reveals the existence of one or more workshops for manufacturing artefacts of animal skeletal materials. In the same time, the category of bone pins fills the lot of skeletal materials artefacts from Histria, studied in a detailed manner. This approach should be continued and developed in the other sectors of the archaeological site. The repertory presents the data (archaeological context, detailed description, morphometry) regarding pieces discovered in 2006 (table no. 1). The illustration is selective and presents only three representative whole pieces. The artefacts' numbers which appear in the illustration are the same with the ones from the catalogue. (Translated into English by Diana-Maria Sztancs and Corneliu Beldiman).

Sector Basilica extra muros

Viorica Rusu-Bolindeț (MNIT), Alexandru Bădescu (MNIR), Vlad Andrei Lăzărescu, Andreea Drăgan (masteranzi UBB Cluj)

Scopul campaniei din anul 2010 l-a constituit, pe de o parte, continuarea cercetării arheologice în S1/2008 și S2/2009 – secțiuni deschise pe latura de S a basilicii extramurane creștine timpurii -, iar pe de altă parte, extinderea tot spre S a cercetării, la cca. 50 m de secțiunile menționate mai sus, în scopul aflării unei posibile limite a necropolelor din zonă și a amplasamentului portului orașului greco-roman. Pe de altă parte, continuarea cercetării în straturile de epocă greacă din secțiunea SI (V - E, aflată la cca. 50 m N de basilica extra muros) a fost imposibilă atât datorită precipitațiilor și a bălțirii apei pe suprafața secțiunii, cât și a prăbușirii unei mari părți a profilului de N în extremitatea vestică a acesteia.

Necropolele din zona basilicii extra muros

În S1/2008 și S2/2009¹ au fost dezvelite trei morminte de inhumație – M3/2008, M4/2009, M6/2010 - toate orientate V - E, situate aproximativ în centrul suprafeței constituite de cele două secțiuni menționate. Gropile primelor două morminte fuseseră conturate în campaniile precedente, iar mormântul M4/2008 a fost parțial cercetat în anul 2009². Mormântul M6/2010 a apărut în momentul adâncirii în suprafață în jumătatea nordică a secțiunilor S1/2008 și S2/2009.

În cazul mormântului M3/2008, similar cu situația întâlnită în cazul mormintelor săpate anterior, conturul gropii lui a apărut sub forma unui strat de mortar într-un lut galben amestecat cu multe țigle și olane fragmentare, provenite de la construcțiile romane timpurii. El a apărut între m 1,60 și 2,05, latura sa estică fiind situată la 1,10 m V de profilul E al secțiunii S1/2008. Este un mormânt de inhumație simplu, delimitat pe margini cu pietre și fragmente de cărămizi. Forma mormântului a fost dreptunghiulară, cu marginile rotunjite. Umplutura lui a constat dintr-un pământ afânat, de culoare cenușie, amestecat cu pigmenti de arsură și mortar. În interiorul mormântului au fost identificate patru cleme din fier, situate în partea stângă a defunctului, fapt care indică prezența unui sicriu din lemn.

Defunctul a fost așezat în decubit dorsal, cu craniul dispus spre V. Mâna dreaptă a fost întinsă pe lângă corp, cu palma întinsă. Mâna stângă, întinsă pe lângă corp, pare să fi fost sub bazin (?) (posibil să fi fost deranjată). Piciorul stâng este întins și în poziție anatomică. Piciorul drept este și el întins, însă tibia și peroneul sunt ușor deplasate față de femur –

probabil datorită galeriei unui rozător. Lungimea scheletului este de 1,49 m, lungimea femurului *in situ* este de 0,46 m. Fundul mormântului este la -1,79 m. Din păcate, nu dispune de inventar funerar. Din punct de vedere stratigrafic, M3/2008 aparține grupului de morminte încadrat primei necropole din zona basilicii *extra muros*, respectiv celei datate în a doua jumătate a sec. al IV-lea și primei jumătăți a sec. al V-lea p.Chr. Acest tip de înmormântare - în sicriu de lemn - a mai fost atestat în cadrul aceleiași necropole, atât în săpăturile anterioare³, cât și în cele mai recente - M10/2009⁴, însă în aceste cazuri sicriile au fost prinse cu cuie, nu cu cleme din fier, ca în cazul mormântului discutat.

M4/2008, cu nișă laterală, a fost dezvelit parțial în campania anului 2009. Așa cum menționam la prezentarea rezultatelor parțiale legate de acest mormânt⁵ el s-a conturat între m 5,40 și 6,50, latura sa estică fiind la 1,15 m V de profilul estic al S1/2008. Este orientat V - E. Groapa mormântului a avut în suprafață formă rectangulară, cu colțurile ușor rotunjite, având dimensiunile de 2 x 1,10 m. Umplutura ei a fost constituită dintr-un strat de pământ afânat, de culoare gri închisă, fiind amestecat cu mortar. Nișă laterală era constituită din șapte țigle de mari dimensiuni puse pe cant, la extremitatea estică fiind amplasate și două pietre din bazalt. Ea a fost practică în partea dreaptă a defunctului. Fundul nișei, ca și cel al gropii de săpare a mormântului, se afla la adâncimea de -1,56 m. În mormânt a fost depus un defunct în decubit dorsal, cu mâinile îndoite pe bazin și cu capul ușor întors către S, fapt care se poate datora și presiunii exercitate de pământul din umplutura acestuia. Lungimea scheletului este de 1,50 m, lungimea femurului *in situ* este de 0,40 m. În ceea ce privește inventarul funerar, în zona vestică a gropii mormântului, din umplutura acestuia, a fost descoperit un ac de păr fragmentar din os. Pe degetele mâinii drepte s-au constatat urme de bronz, probabil de la un inel, iar pe antebratul mâinii stângi au apărut urme de oxizi de bronz, probabil de la o brățară. Nici unul din aceste obiecte nu a mai putut fi recuperat. În zona gâtului au fost descoperite mărgelile din pastă de sticlă, iar în zona claviculei drepte a fost descoperit un pandantiv format dintr-o monedă de bronz refolosită.

Morminte cu nișă laterală au mai fost descoperite în cadrul primei necropole din zona basilicii *extra muros* (vezi mormântul M20 din tipologia dată de N. Hamparțumian)⁶, acest tip de înmormântări fiind specifice pentru populațiile răsăritene nord-pontice, posibil sarmato-alane.

Cel de-al treilea mormânt cercetat în campania anului 2010 l-a constituit M6/2010. Groapa lui s-a conturat în imediata vecinătate a M3/2008, la 0,25 m spre S de acesta, fiind situat între m. 2,50 și 2,95, latura sa estică fiind situată la 0,70 m V de profilul E al secțiunii S1/2008. Groapa mormântului a fost de formă rectangulară, cu colțurile rotunjite. Umplutura ei a fost constituită dintr-un pământ negru-cenușiu, relativ friabil. La acest mormânt este de remarcat adâncimea mare la care a fost săpat mormântul (până la -2,39 m), acest fapt dovedind, probabil, grija familiei defunctului pentru amenajarea mormântului.

M6/2010 este un mormânt de inhumație cu amenajare de tip sarcofag, constituită din patru *tegulae* așezate sub forma unui acoperiș în dublă pantă. Aceasta însă nu acoperea în întregime corpul defunctului, ci numai partea superioară a acestuia, picioarele, de la genunchi în jos, rămânând în afară. În extremitatea vestică, amenajarea menționată a fost închisă cu ajutorul unei a cincea cărămizi așezate pe cant. De asemenea,

pe laturile de N și S, ca și la îmbinarea dintre *tegulae*, au fost așezate pietre de dimensiuni medii. Defunctul a fost așezat în decubit dorsal, cu mâna stângă ușor îndoită din cot pe bazin. Mâna dreaptă nu a fost identificată. Picioarele au fost găsite întinse în poziție anatomică. Din păcate, starea de conservare a scheletului nu este prea bună, oasele fiind foarte friabile. Defunctul, matur, avea lungimea scheletului de 1,42 m, iar cea a femurului *in situ* de 0,41 m. Nu avea inventar funerar, singura piesă descoperită în umplutura mormântului, sub amenajarea de *tegulae*, fiind un cui de fier, ce nu provine însă de la un sicriu.

Tipul de înmormântare cu amenajare de tip sarcofag, constituită din țigle de acoperiș așezate în dublă pantă, a mai fost întâlnit în necropola timpurie din zona basilicii *extra muros*, morminte de acest fel fiind descoperite atât în cercetările făcute de N. Hamparțumian⁷, cât și în săpăturile noastre. Astfel, mormintele M10/09 și M11/09 (un mormânt de adult și altul de copil) au fost dezvelite la S de mormântul în discuție în campania anului precedent⁸. Este posibil ca aceste morminte, ca și cele cu nișă laterală din piatră (M13/09) sau țigle (M4/09), deci cu amenajări îngrijite, să constituie o grupare în cadrul necropolei menționate. Aceasta este însă numai o observație preliminară, care va putea fi confirmată numai de dezvelirea în suprafață a unei zone cât mai întinse din jurul basilicii *extra muros*.

După puținul inventar funerar descoperit, cât mai ales după poziția stratigrafică și tipul de înmormântare (venită fie pe filieră romană – amenajarea de tip sarcofag cu *tegulae* așezate în dublă pantă –, fie pe filieră sarmato-alană – mormintele cu nișă laterală), considerăm că cele trei morminte dezvelite în anul 2010 aparțin primei necropole atestate în zonă, respectiv celei dateate în a doua jumătate a sec. al IV-lea și primei jumătăți a sec. al V-lea p.Chr. Adâncimea în suprafață la care s-a ajuns în cadrul celor două secțiuni (evident, cu excepția mormintelor) este de -1,50 m. Celelalte gropi de morminte conturate în S1/2008 și S2/2009 au fost surprinse în suprafață numai parțial, ele continuând spre E (M5/2010, M13/2010, M16/2010, M18/2010) și V (M7/2008, M12/2009), fapt ce ar necesita extinderea în viitor spre aceste zone pentru ca mormintele respective să poată dezvelite integral.

Paralel cu continuarea cercetării mormintelor din secțiunile S1/2008 și S2/2009, în scopul delimitării limitei sudice a necropolelor din zona basilicii *extra muros*, la 1,50 m S de secțiunile menționate a fost deschisă o nouă secțiune, S1A/2010, cu dimensiunile de 15 x 2 m. În cadrul acesteia, în extremitatea ei nordică au fost conturate gropile a două morminte: M15/2010 (surprins parțial – continuă spre V, necercetat) și M20/2010. Acesta din urmă, aflat între m 2,25 și 3,10, continuă spre E, motiv pentru care a fost făcută o casetare de 1,00 x 1,00 m. Groapa mormântului a fost de formă dreptunghiulară, cu marginile rotunjite, pe fundul ei fiind depusă o tegulă mare pe care a fost așezat scheletul. Acesta din urmă a fost acoperit de trei sferturi ale unui corp de amforă, pentru ca mai apoi pe marginile acesteia să fie puse fragmente de țigle pe cant. Defunctul, un nou născut, a fost așezat în decubit dorsal pe direcția V - E, însă nu au putut fi observate alte detalii legate de poziția scheletului datorită, pe de o parte, fragilității oaselor, iar pe de altă parte, deoarece acesta a fost afectat de două galerii de rozătoare. Mormântul nu a avut inventar funerar.

Tipul de înmormântări de copii în amfore este cunoscut la Histria, unde un alt mormânt de acest gen a fost găsit de către N. Hamparțumian în săpăturile făcute în interiorul

basilicii *extra muros*⁹ și alte trei au fost dezvelite de Al. Suceveanu în sectorul Therme II¹⁰. De asemenea, în zona Dunării astfel de morminte au fost descoperite și în necropola de la Callatis¹¹ și în cea de la (L)ibida¹². Datarea acestor morminte este în sec. IV-V p.Chr., deci mormântul în discuție se încadrează în orizontul funerar al primei necropole din zona basilicii *extra muros*, ca și celelalte morminte de acest fel descoperite la Histria.

Pe suprafața S1/2010 nu au mai fost găsite alte gropi de morminte. Sub nivelul mormintelor, a fost descoperită o clădire de mari dimensiuni, constituită din ziduri din pietre de șist și de calcar legate cu lut galben. Ea se întindea aproximativ pe întreaga suprafață a secțiunii, având dimensiunile cunoscute de 10,80 m x 1,50-1,80 m. Era orientată N - S. Extremitatea ei nordică, precum și o parte din traseul zidului vestic au fost afectate de gropi ulterioare, inclusiv de gropile mormintelor amintite mai sus. Este posibil ca să fi surprins zidul perimetral vestic al acestei construcții, posibil și cel sudic, elementele ei de construcție continuând spre E, V și N. Din această clădire au fost dezvelite două încăperi (denumirea camerelor s-a dat de la N spre S): camera 1a, cu dimensiunile de 4,80 x 1,50 m; camera 1b, de 6 x 1,60-1,80 m. Construcția a avut acoperiș din țigle și olane, dărâmtură lui fiind surprinsă pe nivelul ei de călcare. În această campanie am rămas pe nivelul menționat al acestei construcții, la -1,15 m adâncime, urmând să continuăm cercetarea în anul viitor. După tehnica de construcție, poziția stratigrafică și materialele arheologice descoperite, clădirea în discuție, de mari dimensiuni, s-ar încadra cronologic celei de-a doua jumătăți a sec. al III-lea p.Chr. – posibil începutului sec. al IV-lea p.Chr. (fazelor II A-II B din cronologia Histriei). Construcții similare, din pietre de șist legate cu lut, au fost dezvelite în sectorul Therme II¹³, precum și în S1 din sectorul *Basilica extra muros*, acestea din urmă fiind, ca și cele descrise mai sus, de dimensiuni impresionante¹⁴.

La 1,50 m S de S1A/2010, a fost deschisă o altă secțiune, S1B/2010, cu dimensiunile de 15 x 2 m. Aici au fost descoperite deocamdată, în extremitatea sudică a secțiunii, un zid orientat E - V, cu lățimea de 0,70 m, din pietre de șist legate cu lut, care aparține unei construcții de sec. al VI-lea p.Chr. La N de acesta, între m. 7,70 și 9,80, a mai fost dezvelit un colț de clădire, constituită dintr-un fragment de zid orientat N - S (cu dimensiunile de 1,80 x 0,60 m), precum și unul orientat aproximativ E - V (de 1,25 x 0,50-0,60 m), constituite din pietre de șist și calcar legate cu lut galben, identice ca mod de construcție cu zidurile aparținând clădirii de mari dimensiuni descoperite în secțiunea S1A/2010. Acesta ar putea aparține fie aceleiași construcții, fie uneia similară, aflată la S de aceasta. Ea pare să continue spre S, E și V.

În extremitatea sudică a secțiunii, în c.8, au fost descoperite un craniu și câteva oase umane provenite de la un mormânt răvășit. În rest, în această secțiune, nu au fost găsite alte gropi de morminte. Deocamdată, în secțiunea S1B/2010 s-a ajuns la adâncimea de -0,95 m. Cercetarea arheologică va continua în campania anului viitor.

Materialul arheologic descoperit în noile secțiuni a fost bogat, el constând din 25 de monede, în majoritate din bronz, aflate în curs de restaurare și prelucrare, din obiecte din bronz și fier, ceramică (de lux și de uz comun), obiecte de os (ace de păr, dălțițe din os pentru baterea dinților secerilor din fier), materiale de construcție.

În concluzie, ca urmare a extinderii cercetărilor arheologice la S de *basilica extra muros*, s-a putut constata

faptul că necropolele din sectorul menționat se concentrează în imediata ei apropiere, numărul lor descrescând proporțional spre S. Ca și în cazul situației constatate pe latura de N a aceleiași basilici, se observă un număr mult mai mare al mormintelor aparținând primei necropole (anterioare basilicii) decât celei de-a doua, contemporane cu basilica. Deocamdată pentru cele două secțiuni noi nu s-a ajuns la o adâncime care să ne permită constatarea prezenței nisipului aferent existenței zonei portuare, însă scăderea concentrației de morminte ar putea indica acest lucru. Continuarea cercetărilor arheologice în această zonă, combinate cu cele efectuate în sectorul Sud¹⁵, sperăm să aducă un plus de informație legată de posibilele limite ale necropolelor din zonă și a amplasamentului portului orașului greco-roman Histria.

Note:

1. Pentru rezultatele cercetărilor întreprinse în secțiunile respective în campaniile 2008-2009 vezi V. Rusu-Bolindeț și colab., CCA 2008, p. 127-128; V. Rusu-Bolindeț și colab., CCA 2009, p. 87-90.
2. V. Rusu-Bolindeț și colab., CCA 2009, p. 87-88 și nota 1.
3. H. Nubar, *Contribuții la topografia cetății Histria în epoca romano-bizantină. Considerații generale asupra necropolei din sectorul basilicii „extra muros”,* p. 203 – mormintele M39 și M49.
4. V. Rusu-Bolindeț și colab., CCA 2009, p. 87-88.
5. Idem, p. 88.
6. H. Nubar, *op. cit.*, p. 203, fig. 2 c.
7. Idem, p. 203, fig. 2 e-f (mormintele M10, M12, M20, M53).
8. V. Rusu-Bolindeț și colab., *op. cit.*, p. 88.
9. H. Nubar, *op. cit.*, M68, p. 203, fig. 1.
10. Al. Suceveanu, Histria VI. *Les thermes romains, Bucarest, 1982*, M8, M11, M17 - p. 36-37, fig. 15; pentru catalogul amforelor reutilizate ca amenajări de morminte, cu analogii și încadrarea cronologică vezi la același autor p. 116, pl. 16/1, 3-4.
11. C. Preda, *Callatis - necropola romano-bizantină, București, 1980*, M 208, p. 21.
12. A. Soficar, N. Mirițoiu, N. Sultana, M. Gătej, M. Constantinescu, *Analiza antropologică a osemintelor descoperite în campania 2002, în necropola romano-bizantină de la Slava Rusă (jud. Tulcea)*, Peuce S.N., 2 (15), 2004, M23/2002, p. 354.
13. Al. Suceveanu, *op. cit.*, p. 35, fig. 14.
14. Al. Suceveanu și colab., CCA 2003, p. 164-65.
15. Pentru rezultatele cercetărilor arheologice obținute în extremitatea sudică a zonei de la sud de basilica extra muros vezi contribuția colegului Mircea Dabîca din prezentul volum.

Abstract

The main aim of the 2010 archaeological campaign was to continue the archaeological excavations in trenches S1/2008 and S2/2009 (trenches opened on the southern side of the *extra muros* early Christian basilica) and also to extend the investigated area southwards at about 50 m from the above mentioned trenches in order to establish the limit of the Late Roman necropolis and the possible place where the Greco-Roman harbour was erected.

In trenches S1/2008 and S2/2009 three inhumation graves were uncovered (all being oriented on a West-East axis) and situated approximately in the centre of the surface constituted by the two mentioned trenches. Two of the tombs presented some special features regarding their construction:

M6/2010 – a roof like arrangement in two slopes made out of tiles; M4/2009 – lateral niche on the southern side closed with tiles carefully arranged in a vertical position. In the case of the third tomb (M3/2008), a wooden coffin sealed using iron nails was documented during its investigation. Regarding the funerary inventory we can assess that only M4/2009 presented a glass paste bead necklace and a pendant made out of a reused bronze coin. All three graves belong to the first necropolis documented in the area of the Basilica *extra muros*, a necropolis that can be dated between the second half of the 4th century and the first half of the 5th century A.D. The archaeological excavations that are still unfinished reached until now a depth of about -1.50 m.

At about 1.50 m south of trenches S1/2008 and S2/2009 a new trench was opened, designated with the code S1A/2010 (dimensions 15 x 2m). During the investigation of this new trench, two more tombs were documented out of which only one was archaeologically investigated (= M20/2010, an inhumation tomb belonging to a new born carefully arranged inside a reused amphora and having no funerary inventory). Under the level corresponding to the necropolis, a large building (10.80 x 1.50-1.80 m) having its walls made out of stone and yellowish clay was uncovered. Two rooms were documented for this building so far. During this archaeological campaign the excavation reached a depth of about -1.15 m representing the construction level for the above mentioned building. Judging by the general stratigraphy of the site and also based on the data collected from this trench we can assess as a working hypothesis that the building should be dated during the 3rd and the beginning of the 4th century A.D.

At approximately 1.50 m south of trench S1A/2010 another trench was opened, namely S1B/2010 (dimensions 15 x 2m) which reached a depth of about -0.95 m. So far, this trench provided only two archaeological features respectively a wall built out of stones and yellowish clay oriented on a East-West axis (probably belonging to the 6th century A.D.) and another corner of a building (built in the same construction techniques as the edifice documented in trench S1A/2010) oriented on a North-South axis. This last feature could be part of the same building found in trench S1A/2010 or possibly a part of another one, very similar to the previous, an aspect that the future excavations projected for this year will try to establish.

30. Jupa, mun. Caransebeș, jud. Caraș- Severin [Tibiscum]

Punct: Zidină

Cod. sit: 51038.01

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 98/2010

Colectiv: Doina Benea, Simona Regep, Bunoiu Victor, Matei Cosmin, Mariana Balaci, Călin Timoc (UV Timișoara)

Cercetările arheologice întreprinse în anul 2010 au continuat la două obiective castrul mare de la Tibiscum și în clădirea XIV din *vicus*-ul militar.

Castrul mare

În anul 2009 a fost oprită inițiată cercetarea sectorului de NV a castrului mare neatinsă până acum de săpături arheologice. Pentru aceasta s-a stabilit o axă pe direcția

cuprinsă între colțul de NV al castrului și până la colțul similar al principiei pentru a surprinde întreaga structură internă. În anul 2009, a fost identificată pe lățime o baracă de lemn cu două faze de locuire. La 1 m spre S de secțiunea din anul 2009, a fost trasată în anul 2010, o a doua secțiune (15 x 1,50 m).

Stratigrafia este următoarea:

- 0-0,07-8 m humus vegetal;
- 0,08-0,35 m o depunere de pământ galben steril din punct de vedere arheologic;
- 0,35-0,78 m nivel de locuire antică târzie cu pigmentație de cărămidă de fapt, țigle într-un strat de pământ de culoare neagră (III);
- 0,78-1,08 m, nivel de arsură la roșu și distrugere a unei barăci militare (cu lățime de cca. 7 m).

Din fundația barăcii se păstrează amprenta a 4 bărne (lățime: 37 cm, 35 cm, 20 cm, 20 cm) (II); ea reprezintă faza a doua de locuire a unei barăci ridicată pe aceleași amplasamente; în acest nivel între m. 2-5,65 apare un drum realizat dintr-un singur rând de piatră de râu cu pietriș;

- o lentilă de lut de amenajare antică lată de 15-20 cm între cele două barăci;

- 1,08-1,25 m primul nivel de locuire a unei barăci de lemn, care a fost construită având o talpă din bărne de lemn. Construirea barăcii a avut loc spre sfârșitul domniei lui Antoninus Pius. Baraca a fost distrusă printr-un incendiu violent, moment care nu poate fi încă precizat din punct de vedere cronologic;

- 1,25-1,53 m un stat de lut de nivelare;

- 1,53-1,75 m nivel de locuire antică anterior construirii barăcilor, o construcție din bărne de lemn incendiată și nivelată cu urme slabe de ceramică romană și ceramică norico-panonică lucrată cu mână. Nivelul prim se întinde pe toată suprafața secțiunii (chiar și sub drumul antic). El se datează în prima jumătate a sec. II.

În concluzie, noile cercetări sugerează faptul că extinderea fortificației mari de la Tibiscum a avut loc deja din timpul lui Antoninus Pius și nu Marcus Aurelius, cum părea să dovedească inscripția descoperită în principia castrului (IDR, III, 1, 130). Ea presupunea extinderea spre V cu cca. 75 m de m. de castrul mic din piatră a arealului ocupat de noua fortificație. De asemenea, în acest areal se constată în primul nivel de locuire prezența unei construcții din lemn cu caracter civil, ceea ce sugerează amenajări ale vicus-ului militar, care la mijlocul sec. II a fost incendiată și dezafectată prin nivelare pentru noile amenajări militare.

Vicus militar

În nord-vestul vicus-ului militar printr-o imagine satelitară a fost identificată o clădire de mari proporții. Cercetările arheologice din anul 2010 au început abordarea acestui complex arheologic printr-un sondaj. Pentru aceasta a fost trasată o secțiune de 30 x 2 m pe direcția E - V, prelungită apoi spre E cu încă 5,00 m.

Rezultatele obținute ar fi următoarele: identificarea drumului imperial roman surprins pe o lățime de 8,50 m cu rigole late de 0,65 cm urmate de o refacere masivă și ridicarea nivelului cu 0,50 cm. Noul drum avea o lățime de 6,50 m cu rigole late 1,75 m. Structura drumului imperial a fost riguros realizată după prescripțiile romane de execuție. Drumul imperial apare între m. 1-11 la adâncimea de 0,75 m.

La m. 23,50, respectiv cca. 12 m de drumul imperial apare o construcție din piatră surprinsă doar parțial, cu colțul de

N - V, al cărui zid continua spre E pe o lungime de 6,30 m. În prelungirea secțiunii, zidul continua pe toată suprafață, deci încă 5 m. Zidul construit din piatră de râu are o lățime de 0,90 m. La 3,77 m de colțul de NV se afla la baza unui pilastru cu dimensiunile de 1 x 1 m, după 4 m, un al doilea pilastru cu dimensiuni similare construit din piatră de râu și mortar.

Pentru a încerca dezvelirea complexului s-a trasat o casetă de 6 x 2,50 m spre S fiind identificate urmele unor ziduri interioare late de 0,50 m construite din piatră de râu și mortar.

Un bogat inventar arheologic constând din ceramică, sticlă romană obiecte din fier sugerează inventarul unei clădiri cu caracter particular sau chiar a unei tavernă. Se constată prezența mai multor nivele de locuire, care nu pot încă bine conturate cronologic.

Zusammenfassung

Die Archäologischen Forschungen im 2010 haben zwei Ziele gehabt, dem grossen Lager von Tibiscum und die Gebäude XIV aus dem Kastellvicus.

Im grossen Lager wurde identifiziert eine zweite Baracke aus Holz (die erste Baracke im SI/ 2009 entdeckt), gebaut über eine zivile Gebäude aus der erste Hälfte des 2. Jhdt. Die Baracker ist Ost-West orientiert. Die Baracke mit eine breite von 7 m, wurde in eine erste Etappe durch Brand zerstört, eine andere Gebäude aus Holz wurde auf dem selben Platz errichtet. Sie ist auch durch Brand zerstört worden. Ein spätromische Niveau mit Keramik ist identifiziert zwischen 0,35-0,78 m.

Kastellvicus. În Nord-Westen der Kastellvicus wurde eine Grosse Gebäude aus Stein identifiziert, cca. 12 m nach Westen läuft die römische Reichsstrasse gut erhalten, mit zwei grosse Etappen der Wiederherstellung.

31. Jurilovca, com. Jurilovca, jud. Tulcea [Orgame/Argamum]

Punct: Cetate, Zimbru, Tumulul Ivan Bair

Cod sit: 160653.02, 160653.06, 160653.07

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 67/2010

Colectiv: Mihaela Mănucu-Adameșteanu - responsabil, Monica Mărgineanu Cârstoiu (IAB), Florin Topoleanu, Mihaela Iacob, Vera Rusu (ICEM Tulcea), Vasilica Lungu (ISSEE București), Alexandre Baralis (Université de Provence Aix Marseille I – CNRS MMSH-Centre Camille Jullian), Andrei Opaș (IA Iași), Virgil Apostol (MNIR), Alexandra Dolea, Alina Mușat (doctorandă FIB), Roxana Coadă, Maria Violeta Dobrescu, Ștefan Honcu (masteranzi UAIC Iași), Ion Coropceanu (masterand UDJ Galați), Bogdan Giosanu, Simona Micu (studenți UDJ Galați), Raluca Burlacu Timofte, Sebastian Danciu, Xenia Păușan, Paul Petric, Carmen Rogobete, Florin Trăistaru, Ștefan Timofte (studenți UBB Cluj)

Prin Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 67/2010 (titular Mihaela Mănucu-Adameșteanu), Ministerul Culturii și Patrimoniului Național¹ a autorizat Institutul de Arheologie "Vasile Pârvan" al Academiei Române să continue cercetarea orașului greco-roman Orgame/Argamum, în calitate de organizator al șantierului arheologic. Desfășurate în lunile august-noiembrie 2010, lucrările de cercetare arheologică sistematică și de conservare primară din această campanie au

fost finanțate de la bugetul de stat, prin contribuția instituțiilor partenere în Protocolul de colaborare (Institutul de Arheologie "V. Pârvan"², Institutul de Studii Sud-Est Europene³ și Institutul de Cercetări eco-muzeale – Tulcea⁴) și a MCPN. Valoarea totală a contribuției MCPN a fost de 35.000 lei⁵.

Cercetarea arheologică sistematică a fost realizată de un colectiv format din: dr. Mihaela Mănucu-Adameșteanu, (IAB, responsabil științific de șantier; resp. sector Incinta greacă⁶); dr. Vasilica Lungu, (ISSEE, resp. sector Necropola tumulară greacă⁷); dr. arh. Monica Mărgineanu Cârstoiu (IAB, coord. studiu urbanistic și relevu de arhitectură); dr. Florin Topoleanu (ICEM Tulcea, resp. sector Central⁸); dr. Mihaela Iacob (ICEM Tulcea, resp. sector *extra muros*⁹). Au mai participat: dr. Andrei Opaț (Institutul de Arheologie Iași al Academiei Române¹⁰), arh. Virgil Apostol (Muzeul Național de Istorie al României¹¹), Alexandra Dolea, Alina Mușat (doctorande, Universitatea București), Roxana Coadă, Maria Violeta Dobrescu, Stefan Honcu (masteranzi, Universitatea "Al. I. Cuza", Iași), Ion Coropceanu (masterand, Universitatea "Dunărea de Jos", Galați), Bogdan Giosanu, Simona Micu (studenți, Universitatea "Dunărea de Jos", Galați). Conservarea primară a monumentelor, precum și curățarea și conservarea primară a inventarului arheologic mobil au fost coordonate de Vera Rusu (restaurator I, ICEM-Tulcea).

Lucrările șantierului au debutat printr-o curățare sumară a sitului de vegetația care acoperea monumentele degajate în campaniile anterioare, pentru a le reda vizibilității turiștilor ocazionali. Ca de obicei, s-a constatat că degradarea acestora, cu excepția celor asupra cărora s-au realizat intervenții de conservare primară și restaurare, progresează, fiind favorizată de tehnica specifică de zidărie antică (piatră legată cu pământ). Efectului factorilor de mediu se adaugă cel al pătrunderii și circulației nesupravegheate a vizitatorilor în interiorul sitului, în condițiile în care acesta nu este delimitat pe teren și nu are trasee de vizitare marcate. Un panou de prezentare ce conține elementele de bază pentru precizarea statutului sitului (însemnul de monument istoric, trimiterea la LMI/2001, scurtă prezentare a sitului în l. română și engleză, plan și fotografie) a fost amplasat în această campanie în parcare de la capătul DJP229, prin grija Primăriei Jurilovca și a responsabilului științific al șantierului.

La începutul campaniei au fost efectuate periegeze, însoțite de colectare de material, în zonele afectate de lucrările agricole (nivelări, arături adânci, discuri repetate) din zona necropolei tumulare grecești și a locuirii peri-urbane din epoca romană și romano-bizantină. Pe terenurile respective, reconstituite ca islaz comunal după 1989, aplicarea Legii 18/1991 a dus la distribuirea a zeci de loturi individuale. Cercetarea de teren întreprinsă în 2010 pe suprafețele recent reintegrate circuitului agricol (2008) a dus la reperarea și delimitarea unor suprafețe a căror explorare arheologică s-a dovedit imperioasă, monumentele funerare (tumuli) fiind distruse în proporție de peste 80%. Deși abordată ca săpătură arheologică sistematică, integrată în componenta ce vizează cunoașterea spațiului funerar grec din cadrul sitului, această cercetare a îmbrăcat un pronunțat caracter de salvare, ducând atât la recuperarea integrală a informației topografice, stratigrafice și cronologice, cât și a unui bogat și semnificativ inventar arheologic¹², în cea mai mare parte redus la stare fragmentară de lucrările agricole.

Sector SIG

Colectiv: Mihaela Mănucu-Adameșteanu, Monica Mărgineanu Cârstoiu, Andrei Opaț, Virgil Apostol, Stefan Honcu, Vera Rusu

Sub-sectorul investigat (SIG S 2009) este amplasat pe latura de S a fortificației romano-bizantine, în punctul în care, în 2007, a fost surprins un cuptor circular (Cpt. 1), adosat incintei grecești. Săpătura arheologică a urmărit întregirea unor observații efectuate anterior cu privire la utilizarea spațiului în epocile greacă și romano-bizantină. Totodată, prin extinderea cercetării s-a avut în vedere și conturarea unei zone relevante sub aspect muzeistic, în această parte a sitului.

Rezultate anterioare¹³

Cu prilejul lucrărilor de conservare primară a tronsonului de incintă grecească degajat pe latura de sud a cetății (Suprafața SIG 2004, totalizând cca 180 m²), în anul 2007 a fost identificat un cuptor de mari dimensiuni (Cpt. 1), de formă aprox. circulară în plan (diam. = 3,70 m), adosat fațadei sudice a zidului de incintă grec, al cărei parament îl și deranjează parțial (Pl. 2/1-2, 4). Pereții cuptorului erau căptușiți cu piatră sumăr fasonată și prezentau urmele mai multor refaceri (Pl. 2/3). Cu acel prilej, cuptorul a fost golit până la adâncimea de 1,70-2,30 m, fără să se fi putut identifica - *in situ* sau în poziție secundară - alte elemente ale arhitecturii sale (cupolă, compartimentare, platformă, sistem de susținere a platformei). Examinarea inventarului arheologic recoltat tot atunci din umplutură sugera că funcționarea sa trebuia atribuită epocii romano-bizantine. Cercetarea cuptorului Cpt. 1 a fost reluată în anul 2009, prin deschiderea unei casețe (12 x 4 m), la sud de acesta, obținându-se clarificări în privința stratigrafiei zonei și a poziției cuptorului în cadrul acesteia, precum și câteva informații despre locuirea de epocă greacă din zonă¹⁴.

Campania 2010

A fost continuată cercetarea umpluturii cuptorului Cpt. 1, a suprafeței deschise în 2009 în fața lui și au fost trasate două șanțuri de sondaj SV (24 x 2 m) și SE (15 x 1,5 m) pe laturile de V și de E ale acesteia, în scopul identificării prezenței unor eventuale anexe ale cuptorului. Între extremitățile de N și de S ale celor două sondaje există o diferență de nivel de cca. 5 m. Ambele sondaje taie panta de S, inclusiv drumul de acces spre malul lacului Razim, care suprapune un zid antic. Aceste intervenții au prilejuit noi observații referitoare modul de realizare al cuptorului, la cronologia și morfologia locuirii din zonă.

Principalul rezultat al cercetărilor din anul 2010 îl constituie identificarea funcției cuptorului Cpt. 1 și precizarea perioadei sale de funcționare. Aceste concluzii se sprijină atât pe observarea arhitecturii sale, cât și pe examinarea urmelor de folosire și a inventarului arheologic asociat. Instalația (Cpt.1) a servit, cel mai probabil, calcinării pietrei în vederea asigurării cantităților de var necesare obținerii mortarului utilizat la construirea fortificației romano-bizantine, de care o despart nu mai mult de 20 m.

Este vorba despre o amenajare cilindrică, cu diametrul de cca 3,70 m și adâncimea totală, față de nivelul de călcare actual, de 4,30 m. În partea sa superioară este săpată în depunerile antropice anterioare momentului construcției sale (cca - 2,50 m din înălțimea conservată), iar în cea inferioară (cca - 1,80 m din aceeași înălțime) în stânca de calcar care formează promontoriul Capului Doloșman. Pereții, săpați în pământ, sunt întăriți (placați) cu zidărie (grosime = 0,65/0,70 m) din blochete sumăr fasonate și bolovani de calcar de mici dimensiuni, legați cu lut, peste care a fost aplicată o tencuială

de lut, actualmente în cea mai mare parte dispărută. Atât în umplutura din interiorul cuptorului, cât și pe panta terenului de la sud de el, s-au descoperit fragmente mari din acest înveliș al pereților, vitrificate de temperaturile ridicate obținute în timpul funcționării cuptorului. Fragmente asemănătoare, de mai mici dimensiuni, se păstrează, pe alocuri și pe pereții acestuia, la interior. Acolo unde numai piatra este aparentă, poartă aceleași urme de ardere puternică, fiind înroșită sau aproape calcinată. Ca urmare a amplasării pe o pantă accentuată și a amenajării, în partea superioară, într-un strat friabil, rezultat din acumularea resturilor de locuire anterioare, se pare că pe durata funcționării Cpt. 1 a suferit mai multe alterări care au făcut necesare reparații și au impus sprijinirea peretelui predispus spre alunecare (spre S) cu doi contraforți, care au avut și rolul de a proteja gura de alimentare, în fața căreia formau un culoar (*praefurnium*).

Gura de alimentare (lățime = 0,75 m) se afla pe latura de S și era protejată de culoarul (lungime = cca 1 m), format din doi pînți/contraforți masivi, dispuși radial față de circumferința cuptorului. Aceștia au fost construiți din zidărie de piatră de calcar (blocuri și blochete) legată cu lut și au următoarele dimensiuni: PE: L = 1,60 m, l = 1,00 m, h păstrată = 1,55 m; PV: L = 1 m, l = 0,80 m, h păstrată = 1,90 m.

Cuptorul Cpt. 1 a cunoscut trei intervenții de refacere, ceea ce presupune o degradare a lui succesivă în timpul utilizării. Fazele de refacere sunt marcate prin detalii constructive: înălțarea pragului gurii de alimentare, îngustarea acesteia și redesenarea bolții sale, înălțarea plintei din interior, refacerea legăturii dintre zidăria pereților cuptorului și cea a pînților/contraforților. În deschiderea gurii cuptorului se poate observa o aglomerare de bolovani de piatră, provenind de la ultima distrugere a acestuia, care a dus și la totala lui dezafectare. La exteriorul cuptorului, în fața gurii de alimentare, la primul nivel de funcționare, se păstrează o șapă de var cu grosimea de 2-3 mm, pe o lățime variind între 0,50 – 1,20 m, care confirmă destinația acestuia.

Ca și în anii precedenți, din umplutura cuptorului, degajată total, în 2010, numai în jumătatea estică (din rațiuni de protecție a muncii), s-au recoltat numeroși bolovani de calcar, de diverse forme și dimensiuni, fragmente de cărămizi și de țigle, oase de animale, fragmente de lut vitrificate, bulgări de chirpic ars, fragmente ceramice diverse, cu predominarea celor amforice. Printre acestea s-a făcut remarcant un pieptene de os bilateral, databil în sec. VI p.Chr.

Deși nu lipsesc materialele ceramice grecești (sec. IV a.Chr.), datarea cuptorului este dată de fragmentele cele mai recente, găsite chiar și la baza depunerilor din interior, care ilustrează amfore romano-bizantine LRA 2 și LRA 3 din sec. VI p.Chr.

După cum s-a observat în campaniile precedente, amenajarea cuptorului în acest punct a afectat unele structuri anterioare, cum ar fi zidul de incintă din epoca greacă sau zidurile unor construcții mai vechi. În actuala campanie, cele două sondaje (SV și SE) au dus la identificarea unor posibile opere de terasament (ramblee) realizate din pământ ce conține un abundent și variat material ceramic din sec. IV a.Chr., amforele rămânând categoria cea mai bine reprezentată. Dintr-un sondaj, efectuat la baza PV, s-a putut observa că sămânța acestuia suprapune o depunere arhaică (sec. VI a.Chr.) cu o grosime de 1,20-140 m, ceea ce înseamnă că pereții cuptorului Cpt. 1 au fost săpați într-un teren acumulat prin depuneri

ulterioare, ce pot fi puse în legătură cu eventuala amenajare a unor terase.

Această ipoteză pare a fi susținută de identificarea, la limita de S a zonei investigate, chiar la nivelul de călcare actual, a unui alt zid, orientat aproximativ E - V (de-a lungul malului lacului Golovița), păstrat pe 2-3 asize (înălțime = 0,40/0,65 m; lățime conservată = 1,85 m), construit din blochete de calcar sumar fasonate, legate cu pământ. Traseul acestuia, interceptat atât în SE, cât și în SV, pare a urma detaliile morfologice ale terenului, situându-se la cca 28 m S de zidul de incintă grecesc și la o diferență de nivel de cca -7 m față de aceasta. Ținând cont de amplasarea în teren, putem presupune că el marchează limita unei alte terase, cu observația că, la nivelul informației actuale, aceasta pare să aparțină unei etape mai recente de amenajare a habitatului.

Verificarea tuturor acestor ipoteze nu poate fi realizată decât prin cercetări ulterioare în suprafață, astfel încât secțiunile stratigrafice realizate prin cele două sondaje din anul 2010 să și găsească reflectarea în vestigii evidențiate prin degajări.

În timpul cercetării arheologice au fost completate înregistrările de arhitectură cu elementele nou apărute, iar la sfârșitul campaniei s-a intervenit cu măsuri de conservare primară *in situ* asupra cuptorului Cpt. 1¹⁵ [Mihaela Mănucu-Adameșteanu, Monica Mărgineanu Cârstoiu].

Sectorul C

Colectiv: Florin Topoleanu

Scopul cercetării:

- completarea documentației referitoare la cronologia locuirii din sector, în contextul reorganizărilor urbanistice din sec. V-VII p.Chr.
- obținerea de date suplimentare referitoare la cronologia edificiului nr. 7 (E 7), situat în partea de S a străzii și în sud-vestul sectorului.

Sectorul Central este format din structuri urbanistice dispuse în jurul și la V de bazilica 2, a cărei cercetare a constituit punctul de pornire al degajării acestui perimetru, începând din 1981. Elementele principale ale sectorului sunt cea mai mare bazilică intramurană (bazilica 2) și strada din fața acesteia, ce conduce către poarta de vest a cetății. Cercetările anterioare au dezvelit, parțial, edificii aflate la V de bazilică, deoparte și de alta a străzii, notate în odinea descoperirii, cu cifre de la 1 la 7. Campania 2010 s-a concentrat asupra edificiului nr. 7 (E7), situat în partea de sud a străzii și în sud-vestul sectorului, degajat parțial în campaniile din anii 2000-2003, 2008-2009. Acesta, compus din cinci încăperi (a-e), este unul dintre cele mai mari edificii din cetatea romană târzie și ne-a atras atenția prin organizarea specială a spațiului.

În cadrul grilei de programare a cercetării din sectorul Central, cele cinci încăperi ale edificiului E7 se distribuie în c.E6-E8 (spre N) și F5-F7 (spre S).

Doar în două dintre încăperi, a și b, s-a ajuns pe stâncă, constatându-se amenajări anterioare, greu de încadrat cronologic în acest stadiu al cercetărilor, din cauza absenței unor repere sigur date. Remarcăm de la început preocuparea constructorilor edificiului pentru încadrarea sa în organizarea urbanistică generală a cartierului. Astfel, laturile de N ale încăperilor a și c au fost construite paralel cu strada, în detrimentul respectării simetriei spațiilor de locuit, cu laturile de E mai scurte.

Prezența străzii, intens circulată și nivelurile de locuire amenajate sub nivelul acesteia au dus la deformarea accentuată a zidurilor de N, spre interior. În această situație s-a constatat dublarea zidului de N din încăperea *a*, pentru creșterea rezistenței, precum și recompartimentarea spațiului pe jumătate. O situație cu totul deosebită a fost întâlnită în încăperea *b*, în care se păstrează un pavaj, atent construit din lespezi din piatră, aflat la aproximativ 0,40 m sub nivelul unei străzi secundare, aflate spre vest. Acest tip de pavaj, o caracteristică a E 7, este mai bine realizat și păstrat, mai ales în preajma ușilor dintre încăperile *d* și *e*, *e* și *c*, atât pe nivelul 1, cât și pe nivelul 2.

În încăperile *c*, *d* și *e* au fost practicate semisețiuni de-a lungul laturii de V pentru determinarea stratigrafiei și a fazelor constructive. Au fost, astfel, sigur determinate două niveluri și etape diferite de amenajare a încăperilor edificiului, prin blocarea unor uși și adosarea unor segmente de zidărie, prin care se modifică planul inițial al lui E7. Se remarcă nivelul 2, mai bine conservat, în încăperile *c* și *d*, datat în prima jumătate a sec. II p.Chr., caracterizat prin podele puternic incendiate, pe care totuși s-au păstrat vetre / cuptoare casnice și o mare cantitate de fragmente ceramice. Din vatra păstrată în încăperea *c* a fost recuperată o amforă, spartă pe loc, care probabil va putea fi restaurată complet.

În E7, alături de o situație stratigrafică și constructivă spectaculoasă, a fost descoperită o mare cantitate de ceramică fragmentară. Predomină amforele, alături de vesela de bucătărie, dar și ceramica de masă și opaițele. Monedele de la Justinian (527-565) și Justin II și Sophia (565-578) asigură datarea edificiului, cel puțin în actualul stadiu al cercetărilor.

Demantelarea totală a marilor dintre casele în care a fost descoperit edificiul, nivelurile de călcare aflate sub cota străzilor din N, E și V, ca și diferența mare în raport cu nivelul de călcare actual, dar cu siguranță și cu cel antic, necesită urgenta consolidare a zidurilor, păstrate în partea de N la înălțimea de peste 1 m, iar la S la înălțimi variind între 0,40-0,60 m. [Florin Topoleanu].

Sector EM

Colectiv: Mihaela Iacob, Roxana Coadă, Maria-Violeta Dobrescu, Ion Coropceanu.

(Analiza materialului ceramic, recoltat în cursul cercetărilor din anul 2009 în sector, a fost realizată de dr. Dorel Paraschiv – ICEM Tulcea¹⁶).

Campania din 2010 a avut în vedere continuarea cercetării secțiunii SVIII, trasată și cercetată parțial în campaniile arheologice din anii 2006 și 2009, punerea în relație a acestei zone (SVIII) cu strada surprinsă în cercetările anterioare prin prelungirea acesteia (S VIII) cu 30 m, și demantelarea și cercetarea marilor dintre SIII și SIV excavate în campaniile 1994-1995.

Cercetarea arheologică sistematică din sectorul *extra muros*, precedată de câteva sondaje efectuate sporadic în afara fortificațiilor orașului romano-bizantin, a fost inițiată în anul 1977, fiind întreruptă după patru campanii, prin concentrarea întregului colectiv de cercetare, condus de Maria Coja, asupra monumentelor din interiorul cetății. A fost reluată în 1994, întrucât din această zonă pot fi obținute cele mai directe mărturii privind viețuirea din epoca romană timpurie (sec. II-IV p.Chr.) și organizarea spațiului funerar în ultima etapă a locuirii antice de la Argamum (sec. V-VI p.Chr.). În campaniile precedente au fost degajate parțial mai multe edificii datând din epoca romană, fără

însă a se putea determina caracterul locuirii. De asemenea, au fost cercetate morminte ale necropolei plane de înhumatie din epoca romano-bizantină. În cadrul sectorului a fost descoperit, în anul 2000, un tezaur de peste 250 monede din bronz din sec. IV-V p.Chr.

SVIII (24 x 2 m). Cercetarea din acest an a avut în vedere verificarea stratigrafiei până la stâncă (sau până la solul viu) și săparea unor morminte, a căror existență era anunțată prin amenajări din piatră specifice, încă din campaniile precedente. Din datele anterioare cunoaștem faptul ca ne aflăm la „periferia” locuirii sistematice a platoului argamens, într-un spațiu destinat depozitării resturilor menajere în sec. II-III p.Chr.; ulterior, cel mai devreme spre sfârșitul sec. IV p.Chr., această zonă a fost afectată necropolei romano-bizantine. Campania din 2006 a permis cercetarea a trei morminte cu scheletele depuse în groapă, fără coșciug, dar cu amenajări din piatră și a dus la identificarea altora, marcate cu amenajări din piatră. În campania din 2009 am identificat șase amenajări de morminte, dintre care am cercetat două (M1/2009 și M2/2009 - M24 și M25 la nivelul întregii necropole romano-bizantine); cel de-al treilea (M28) era distrus de factorul antropic și a fost recuperat parțial în 2009 și 2010. Pentru scoaterea la lumină a unor astfel de monumente sepulcrale procedasem, în 2009, la lărgirea secțiunii cu 2 m în dreptul c.5 și 6 spre S, și a c.8, respectiv, 12 spre N.

Noile date din teren ne-au impus, în 2010, lărgirea SVIII spre N, în zona c.6 și 8 și de asemenea, spre S, în zona c.5 și 6, astfel încât extinderea să fie de 2,5 m lățime spre S. Tot pentru clarificarea unor descoperiri și contexte din SVIII am trasat, în continuarea acesteia, SVIII bis (30 m x 2 m), spre V; în dreptul c.1-4, spre S, paralelă cu aceasta, am trasat SIX (30 x 3,5 m).

Până la sfârșitul campaniei am reușit să ajungem, în SVIII, la adâncimea de 1,60 - 1,70 m (V) epuizând, astfel, în unele zone, stratul arheologic. Au fost cercetate 12 morminte (M26-M27 și M29-M38), dintre care 3 evidențiate, ca amenajare, în 2009. Sub mormântul M26 a apărut o amenajare funerară de perioadă elenistică, distrusă parțial de mormintele din perioada romano-bizantină și de construcția unei clădiri, al cărei colț a fost identificat în prelungirea SVIII; ulterior, zidul orientat E - V al acestui edificiu a fost surprins și în SIX.

În SVIII bis, în ciuda unei cantități mari de piatră sub formă de dărâmatură, nu am găsit urmele vreunei construcții, cu excepția unei borduri/unui pavaj? orientat(ă) SV-NE, capătul de V fiind „liber” de orice urmă de amenajare antropică.

În SIX cercetarea s-a oprit la adâncimea de 0,70 m, după ce au fost puse în evidență zidul construcției din SVIII – prelungire, a fost săpat M 38 și a fost curățată o zonă din groapa menajeră (zona în care fusese depozitat materialul regular).

În ceea ce privește activitatea de demantelare a marilor dintre SIV și SV, am reușit să punem în evidență pereții de S ai edificiului cercetat în 1994-1995.

Materialul recoltat: ceramică romană și getică de perioadă romană, sec. II-III p.Chr. : fragmente de amfore, ulcioare, opaițe, platouri și boluri hemisferice pergameniene, farfurii cu buza arcuită (pontice), castroane, între acestea fragmente de platou în tehnica *Terra sigillata* și boluri decorate în tehnica barbotinei.

- ceramică elenistică depusă la amenajarea funerară din perioada corespunzătoare

- ceramică romană târzie - sec. IV p.Chr. – rezultată din cercetarea marilor în zona edificiului 1/1994-1995.

- monede (bronz): o monedă, sec. II-III p.Chr., în groapa menajeră (SVIII) și o monedă sec. IV p.Chr. (martor SIV-SV).

- piese de podoabă – cercei, mărgel, brățări, ca inventar funerar.

- o mare cantitate de material tegular în zona construcției din SVIII prelungire și SIX, dar și în groapa de depunere a deșeurilor din SIX.

- fragmente de vase de sticlă și vitrus.

Rezultatele cercetărilor din campania 2010 au oferit răspunsuri unora din întrebările formulate de ani de zile cu privire la amenajarea spațiului platoului argemens în diferite perioade istorice, anume: întinderea necropolei grecești până în zona SVIII, amenajarea unei zone de depunere a deșeurilor în sec. II-III p.Chr. și recuperarea - cu ocazia cercetării - a informației privind sec. II-III măcar la nivelul produselor ceramice și vitrice utilizate, ocuparea platoului, în sec. IV p.Chr., sub forma unor nuclee de locuire dispersate și nu ca țesut urbanistic compact; amenajarea, la finalul sec. IV p.Chr., a necropolei romano-bizantine, în mod sistematic, cu trei orizonturi de depunere a scheletelor.

Mormintele:

M26 – a fost excavat la adâncimea de 1,10 m, în c.5-6, în extinderea SVIII. Defunctul este un copil nou-născut, așezat pe spate, orientare V - E. Din schelet se păstrează craniul, o claviculă, trei coaste și parte din coloană, bazinul, femurele, tibia și peroneul de la ambele picioare și parte din oasele tălpii; bazinul este contorsionat, femurul drept mai sus decât celelalte oase, cu etichetele picioarelor „aduse” spre interior. Fără inventar.

Mormântul a fost săpat deasupra amenajării funerare elenistice, având ca semn de mormânt 4 pietre puse oblic pe partea stângă a scheletului.

M27 – amplasarea sa era cunoscută, ca urmare a observării markerilor specifici, încă din 2009. M27 a fost săpat la adâncimea de 1,15 m față de nivelul actual de călcare, în C10-11 din SVIII; lungimea păstrată a scheletului = 1 m, lățimea = 0,20 m; depus în decubit dorsal, orientare V - E, cu privirea spre NE, brațele aduse pe piept (diafragmă), prezintă ca inventar funerar o brățară și un cercei. Mormântul a fost amenajat într-o cistă din blocuri de piatră, de dimensiuni mijlocii, adosată spre sud amenajării din pietre puse oblic a mormântului M30. Se stabilește astfel și o relație cronologică între cele două morminte, dar și o posibilă relație de familie.

M28 a fost pus în evidență de câteva fragmente descoperite în C12 al SVIII, profilul de N: maxilar, claviculă coaste, apărute parte în 2009, parte în 2010.

M29 – anunțat încă din anul 2009, prin amenajarea de pietre dispuse de-a lungul scheletului, pe toată latura de V. Scheletul, bine conservat, cu o lungime de 1,43 m și o lățime la nivelul bazinului de 0,34 m, a fost depus în groapă săpată în stâncă, în decubit dorsal, orientare V - E, pe aceeași linie cu M1/2009 (M24) și M31, la distanță egală față de acestea și paralel cu M2/2009 (M 25), la o distanță de 0,70 m de acesta. Fără inventar.

M30 – a fost cercetat în SVIII, C11-12. Scheletul are o lungime păstrată de 0,64 m și o lățime, în zona toracelui, de 0,13 m; așezat pe spate, orientat V - E, cu capul aplecat spre stânga; oasele au fost găsite în poziție anatomică până la nivelul bazinului, mai jos de acesta fiind puternic deranjat. Ca

amenajare, prezintă două plăci mari de calcar, de care adosează amenajarea lui M27. Pe aceeași direcție cu acesta se află M29 și M31. Lipsit de inventar.

M31 - se găsea la adâncimea de 1,20 m. Scheletul era în poziție decubit dorsal, orientat V - E, cu mâinile pe lângă corp; din schelet lipsesc membrele superioare și zona toracală. O mărgică din sticlă constituia singurul obiect de inventar.

M32 - fusese anunțat încă din 2006, prin plăcile de mari dimensiuni. Cercetările din 2010 au dus la concluzia că mormântul este, de fapt, un cenotaf.

M33 – a apărut în zona mormintelor cercetate în 2009, mai exact, la 0,44 m distanță, spre S, față de M1/2009, și ceva mai jos cu 0,22 m față de acesta. Scheletul era în poziție decubit dorsal, cu mâinile pe lângă corp, cu orientare V - E; inițial în poziție anatomică, dar ulterior deranjat de un factor extern - animal - astfel încât partea stângă a scheletului - omoplatul și brațul stâng - au fost deplasate la nivelul membrului inferior. Ca amenajare avea un șir de pietre pe partea de N și o piatră la picioare. Nu prezenta inventar.

M34 - a fost deranjat și, în parte, distrus de groapa mormântului M 33. Din schelet au fost recuperate oasele unei mâini, osul coxal, mai multe vertebre și fragmente de coaste; restul scheletului a rămas în profilul de sud al secțiunii SVIII, C7. Groapa mormântului a fost săpată în stâncă, iar defunctul a fost depus în sicriu (dovadă prezența unor piroane în zona scheletului). Fără inventar.

M35 - a apărut în profilul de V al extinderii SVIII, în vecinătatea amenajării funerare elenistice. Au fost recuperate doar câteva oase ale membrilor inferioare; din amenajarea specifică a mormântului s-au păstrat plăci de mici dimensiuni, așezate vertical de o parte și de alta a scheletului. Lipsit de inventar.

M36 - a apărut în peretele de est al extinderii secțiunii S VIII, la nivelul amenajării elenistice. Scheletul are orientarea V - E și a fost depus într-un șanț săpat în amenajarea elenistică; lipsește craniul, iar oasele sunt depuse în toată groapa, amestecate, astfel încât nici o porțiune a scheletului nu se mai păstrează în conexiune anatomică; ar putea fi vorba de o reînhumare. Nici o urmă de inventar.

M37 - a fost amenajat în zidul orientat N-S al colțului de clădire apărut în extinderea S VIII: zidul, datând din sec. IV p.Chr., a fost spart, iar mormântul a fost amenajat ca într-o casetă de piatră, păstrându-se fața de vest zidului și adăugându-se lespezi pe latura de nord, respectiv sud și la picioare. Este vorba despre scheletul unui copil, din care s-au păstrat doar craniul, câteva coaste și degete. Scheletul a fost așezat în decubit dorsal, orientat V-E. Fără inventar.

M38 - a fost cercetat în secțiunea SIX, în colțul de NE; scheletul aparține unui copil, are orientare V - E, dar se abate de la direcția pe care par a fi orientate celelalte morminte cercetate în SVIII, în sensul că, dacă devierea acestora era VNV- ESE, M38 prezintă o deviere VSV-ENE. Scheletul a fost așezat în decubit dorsal, dar lipsesc părți din acesta; ca amenajare de mormânt am găsit un șir de pietre depuse pe partea de sud. Mormântul a avut un inventar bogat, constând în piese de podoabă: câte o brățară de bronz pe fiecare din antebrațe, un cercei, un lanț de bronz și mărgel de sticlă.

Cercetarea marilor dintre secțiunile SIII și SIV nu s-a efectuat decât parțial, în lipsa fondurilor și a forței de muncă. Chiar și în astfel de condiții a fost scos la iveală și curățat unul dintre pereții edificiului dezvelit în 1994-1995 (martorul dintre

SIII și SIV, c.1-5), a fost recoltată ceramică, fragmente de sticlă și o monedă din bronz, din sec. IV p.Chr.

Cercetarea arheologică va fi orientată în 2011 spre deschiderea unor suprafețe la N și S de SVIII, dar și spre efectuarea unor sondaje pe platoul argamens pentru delimitarea zonei locuite dincolo de sistemul defensiv al cetății romano-bizantine. [Mihaela Iacob]

Analiza ceramicii romane descoperite în sectorul EM

Ceramica romană, în exclusivitate fragmentară, e reprezentată prin toate categoriile funcționale: amfore, veselă pentru servitul mesei, veselă pentru băut, veselă de bucătărie, vase pentru depozitare.

Din totalul de 1468 de vase identificate, amforele se situează pe primul loc, cu un număr de 429 exemplare (29,2 %), fiind urmate de vesela de masă – 350 exemplare (23,8 %), de cea de băut – 344 exemplare (23,4 %), de cea de bucătărie – 334 exemplare (22,8 %) și de vasele pentru depozitare – 11 exemplare (0,8 %).

În ceea ce privește amforele, 242 de piese (57,2 %) sunt realizate în ateliere situate în bazinul Mării Negre, 179 (42,3 %) sunt importate din Orient iar 2 (0,5 %) din nordul Africii. Pentru sec. II-III p.Chr., amforele pontice dețin peste 80 % din numărul recipientelor pentru transport, în cadrul acestora remarcându-se vasele nord-pontice *Zeest 84-85* și cele heracleene *Selov B*, importurile orientale fiind slab reprezentate (prin piesele chiote *Dressel 24* și *Cretane 4*). În cadrul amforelor din sec. IV p.Chr., pe primul loc se situează, de departe, amforele orientale *LR 2*, care sunt urmate de cele sinopeene – *Carrot*, de cele est-mediteraneene *Carthage LR 3* și de cele vest-pontice *Kuzmanov XV*. Amforele orientale *Kapitan II* și cele *Zeest 80* sunt atestate atât în perioada romană timpurie, cât și la începutul celei romano-bizantine. Unele vase, ce se datează după încetarea locuirii extramurane de la Argamum (*Kuzmanov XVI*, *Opaiț B V*, *LR 2*) au ajuns probabil întâmplător în acest sector.

Marea majoritate a veselei pentru servitul mâncării – 318 piese (90,9 %) – este produsă în *Moesia Inferior* sau în nordul Mării Negre, doar 31 de piese (8,9 %) fiind orientale, iar una nord-africană. În cadrul veselei pontice se remarcă piesele cu buza arcuită și cele cu buza separată de corp printr-un prag. Dintre vasele orientale romane timpurii, doar cele pergameniene au putut fi atribuite cu certitudine atelierelor. Cele trei piese incluse în *LRCW* și *ARSW* nu provin din contexte clare.

Vasele pentru băut, cele de bucătărie și cele pentru depozitare sunt în exclusivitate produse în situri din bazinul Mării Negre. Exceptând câteva cratițe, ce pot fi atribuite atelierelor heracleene (după particulele de piroxen și de cuarț), considerăm că toate celelalte vase incluse în aceste categorii funcționale au fost produse în zona istro-pontică. [Dorel Paraschiv]

Sector NT

Colectiv: Vasilica Lungu, Alexandra Dolea, Alina Mușat, Simona Micu, Bogdan Giosanu

Campania arheologică 2010 din acest sector a avut ca scop salvarea informației arheologice din unele morminte aflate la periferia vestică a necropolei grecești, afectată de reluarea lucrărilor agricole în anul 2008. Un alt obiectiv a fost completarea studiului asupra limitei vestice a necropolei (în zona bazilicii 4). Cercetările noastre și-au propus, în general, completarea informațiilor privind organizarea mormintelor în

necropolă, dar și verificarea și completarea unor observații mai vechi, referitoare la Heroon.

Pe teritoriul necropolei tumulare de epocă greacă, situat la V de cetatea romano-bizantină, s-au desfășurat, începând din anul 1990, cercetări sistematice care au dus la identificarea mai multor complexe funerare, datând din sec. VII-VI și IV-III a.Chr. Cercetările arheologice au mai arătat că spațiul necropolei grecești este ocupat de morminte tumulare de incinerare, organizate în loturi familiale. Deși complexele deja explorate sunt distribuite în zone diferite ale spațiului funerar, până în prezent nu au putut fi identificate înmormântări din sec. V și II-I a.Chr. Între anii 1995-1997 a fost identificat și cercetat Tumulul-Heroon (TA'95), cel mai vechi mormânt grecesc atestat până în prezent în bazinul pontic.

În vederea realizării proiectului din 2010, au fost efectuate mai multe secțiuni de control în jurul unor nuclee de pietre amestecate cu fragmente ceramice, amplasate într-o zonă a necropolei aflată în exploatare agricolă, ca urmare a acordării de titluri de proprietate pe terenuri aflate în interiorul sitului propus ca rezervație arheologică. Săpăturile arheologice s-au efectuat în următoarele puncte:

Tumul T1-V10 amplasat la jumătatea pantei ce coboară de la bazilica 4 spre lacul Golovița, în direcția S; au fost efectuate 2 secțiuni cu dimensiunile de 10 x 2 m și martori de 0,30 m; s-a săpat până la adâncimea de -0,20/0,25 m până la nivelul ringului și al platformei de pietre afectate de arătură, și până la -0,45 m, adică până la stâncă în zona presupusă a centrului mormântului; din primele straturi au fost adunate mai multe fragmente de amfore de Thasos și de Chios (sec. IV a.Chr.) și câteva fragmente de la vase mici cu firnis negru (solnițe, kantharos) rulate în timpul arăturilor.

Tumul T2-V10 amplasat la S de Tumul T1-V10; aici au fost deschise 2 casete de 5 m x 5 m fiecare, cu martor de 0,30 m între ele. Identificarea acestui tumul s-a făcut pe baza numeroaselor fragmente de ceramică (amfore, boluri cu firnis negru, crater cu figuri roșii, cană etc.) culese din suprafață și din stratul de arătură. În prima casetă de la V s-a degajat până la nivelul stâncii, identificat la 0,45 m. În caseta de vest a apărut la 0,20-0,30 m o zonă marcată cu fragmente de carbune și cenușă asortate cu fragmente ceramice care, în unele cazuri, fac parte din aceleași vase cu cele din stratul de arătură și din suprafață. Stratul marcat de vestigii arheologice coboară într-o groapă săpată în stâncă. S-a săpat până aproape de -0,70 m, degajându-se complet groapa și recuperându-se integral ceramica. Din umplutură au rezultat mai multe fragmente de amfore grecești, de vase cu firnis negru (fish-plate, cană etc.). Ringul acestui mormânt pare să fi fost complet distrus de arătură.

Tumul T3-V10 era semnalat printr-o aglomerare de pietre și rare fragmente de amfore în suprafață (amfore de Thasos, de Chios etc.). Pentru cercetarea acestuia s-a deschis o secțiune E - V (6 x 2 m). S-a degajat stratul de arătură fără să se identifice alte amenajări.

Tumul T4-V10 ca și celelalte prezentate mai sus, a fost identificat pe baza materialului arheologic (fragmente ceramice și pietre) adus la suprafața actuală a solului de-a lungul anilor, prin arături repetate. Aici au fost trasate mai multe secțiuni pe direcția E - V cu următoarele dimensiuni: S1= 16 x 2 m; S2 = 11 x 2 m; S3= 6 x 2 m. Secțiunile 2 și 3 au fost trasate în funcție de situația arheologică reperată în S1, în care am intersectat 4 morminte. De-a lungul secțiunilor ne-am adâncit între 0,20 și 0,70 m, în funcție de situația arheologică întâlnită.

Mormintele sunt asemănătoare celor întâlnite până acum în necropola de la Orgame. Ele au dimensiuni variabile, cu diametre cuprinse între 2 m (T4-V10m1) și 5,20 m (T4-Vm2). Au fost săpate integral mormintele T4-V10m1, T4-Vm2 și T4-Vm4. T4-Vm3 a fost săpat parțial, adică s-a degajat aproape jumătate din ringul de pietre (aproximativ 6 m în diametru) și din platforma protectoare pe care se aflau foarte multe fragmente de amfore, sparte pe loc, la 0,22-0,25 m. Mormintele sunt toate de incinerare și se grupează într-un lot familial de tipul celor deja cunoscute din necropola cetății. Cronologia lor se înscrie între sfârșitul sec. IV – începutul sec. III a.Chr. și este asigurată de materialul ceramic reperat în cantități importante. Cel mai important este T4-Vm2, cu un mormânt de incinerare în groapă peste care s-a adăugat o cantitate impresionantă de vase ceramice cu ofrande, printre care am identificat două tipuri diferite de boluri cu firnis negru, un askos cu firnis negru, o pelike pictată cu figuri roșii, o amforă, o cană, un castron, un fish-plate, doi kantharoi etc. Toate aceste obiecte, descoperite în stare fragmentară, se pot întregi complet.

În sectorul Heroon, lipsa mâinii de lucru ne-a împiedicat să trasăm secțiunea propusă, în schimb, s-a efectuat punerea în plan a tumulului principal împreună cu toate amenajările și secțiunile efectuate în anii trecuți.

În sectorul bazilica 4 s-au efectuat recunoașteri de teren în vederea amplasării unor secțiuni de control. Pentru că situația complexă din tumulul T4-Vm2 a necesitat concentrarea tuturor forțelor și pentru că nu am avut suficienți muncitori pentru efectuarea de săpături în zonă, am pus în plan toate secțiunile din anii trecuți (12) împreună cu toate amenajările descoperite între timp. Din această zonă, remarcăm prezența unor blocuri de piatră de dimensiuni mari și o cantitate impresionantă de material arheologic în suprafață.

Toate etapele de săpătură sunt fotografiate, iar situația finală a fost și desenată, realizându-se 163 de fotografii și 9 planșe cu desene pe hârtie milimetrică. Întreaga documentație, ca și notele de săpătură, se află în posesia autoarei cercetărilor. Parte din materialul ceramic a fost spălat pe loc (6 punji). Cea mai mare a ceramicii presupune condiții speciale din cauza depunerilor de calcar și, prin urmare, va fi spălată și restaurată în laboratorul ICEM Tulcea de către Vera Rusu, restaurator expert.

Situația arheologică întâlnită în tumulul T4-Vm2, remarcabilă prin dimensiunile mormintelor, prin complexitatea situației și prin bogăția de material arheologic, impune luarea unor măsuri imediate de amânare a lucrărilor agricole în zonă, până la epuizarea cercetării. [Vasilica Lungu]

Conservare primară

Scopul lucrărilor de conservare primară executate pe șantierul arheologic Orgame/Argamum este protejarea minimală a vestigiilor descoperite sau/și punerea lor în valoare până la intervenția definitivă printr-un proiect de restaurare și punere în valoare, executat de specialiști atestați în domeniul monumentelor istorice.

În campaniile precedente s-a intervenit asupra unor vestigii romano-bizantine și grecești aflate în sectorul Central, în colțul de SE al cetății (extra muros) și asupra unui tronson al incintei grecești, descoperit pe latura de S a cetății.

În continuarea activității din anii trecuți, în anul 2010 s-a efectuat intervenții de conservare primară numai în sectorul SIG, intervenindu-se pentru amenajarea unei protecții provizorii pentru cuptorul Cpt. 1 și pentru consolidarea pereților săi. Cuptorul a fost acoperit cu folie termorezistentă și hidroizolantă

tip Winter cu memorie și carton bituminat, fixate pe un schelet ușor, din de lemn. Pereții cuptorului, în partea superioară, au fost consolidați prin demantelare superficială și rezidire. Lucrările s-au executat în regie proprie, cu muncitori necalificați, localnici, sub îndrumarea Verei Rusu, restaurator I A (arheologie) în cadrul ICEM Tulcea. Materialele puse în operă în cadrul activității de conservare primară au fost: piatră de calcar local, lut, nisip, ciment, folie Winter cu memorie, carton bituminat. [Mihaela Mănușu-Adameșteanu].

Proiectul franco-român „Orgamè – nécropole et territoire”

Cercetări de evaluare a terenului realizate în proximitatea orașului greco-roman Orgame/Argamum în anul 2010¹⁷.

La începutul anului 2010, între Université de Provence Aix Marseille I – CNRS MMSH (Centre Camille Jullian), pe de o parte, și Institutul de Arheologie „Vasile Pârvan” (Academia Română) și Institutul de Studii Sud-Est Europene (Academia Română), pe de altă parte, s-a semnat o Convenție de colaborare de cercetare cu tema „Orgamè – nécropole et territoire”. Colaborarea se va derula în perioada 2010-2012, are în vedere cercetări pluridisciplinare asupra teritoriului cetății Orgame și face parte din programul „Géoarchéologie des cités grecques du ouest et du sud de la Mer Noire”, care mai include alte două situri pontice: Apollonia Pontica (Bulgaria) și Heraclea Pontica (Turcia). Programul este coordonat de Alexandre Baralis (Université de Provence Aix Marseille I – CNRS MMSH-Centre Camille Jullian) și finanțat integral de Agence Nationale pour la Recherche (Franța),

Proiectul franco-român este așezat sub responsabilitatea a trei co-directori: Alexandre Baralis, Mihaela Mănușu-Adameșteanu și Vasilica Lungu, reprezentând cele trei instituții asociate, și reunește echipe de cercetători francezi și români din diverse domenii. În acest cadru, în intervalul 28 august-20 septembrie 2010, au fost realizate prospecțiuni de teren în vederea reperării, identificării și verificării unor markeri specifici ce s-ar putea constitui în indicii privind întinderea și organizarea teritoriului Orgamei. Prospecțiunile au fost realizate atât prin metode tradiționale (periegeze, sondaje de verificare), cât și prin metode pluridisciplinare (interpretarea fotografiilor satelitare combinată cu reperajul anomaliilor la nivelul solului, cartografierea siturilor reperate, tomografie electrică a solului, analize sedimentologice, pedologice, microbiologice, antropologice și de paleopatologie, analize arheometrice ale produselor ceramice etc.). Parte din probele recoltate sunt supuse analizelor în laboratoarele afiliate proiectului.

În urma periegezelor efectuate de directorii proiectului la începutul campaniei 2010, în zona „Zimbru”, situată pe malul lacului Razelm, la aproximativ 5 km NV de Orgame, între localitățile Jurilovca - Sălcioara, din teritoriul administrativ al com. Jurilovca, au fost reperate câteva puncte și perimetre cu urme arheologice la suprafața solului¹⁸. Asupra unora dintre ele au fost practicate sondaje arheologice, pe alocuri extinse, în vederea determinării caracterului și cronologiei urmelor identificate prin periegeză. [Mihaela Mănușu-Adameșteanu]

Tumulul „Ivan Bair”

Colectiv: Alexandre Baralis, Vasilica Lungu, Alexandra Dolea, Alina Mușat, Raluca Burlacu Timofte, Sebastian Danciu, Xenia Păușan, Paul Petric, Carmen Rogobete, Florin Trăistaru, Ștefan

Timofte, Adelina Cioinac, Bogdan Giosan, Adina Guțu, Simona Micu

Tumulul de la Ivan Bair ocupă zona cea mai înaltă de pe latura de N a promontoriului pe care se află cetatea Orgame / Argamum, la aproximativ 4-5 km NV de aceasta. El este situat la o altitudine absolută de 60,68 ±20cm. Suprafața delimitată pentru a fi cercetată a fost împărțită în 4 carouri cu laturile de 5 x 5 m, marcate cu literele A, B, C, D, și separate de martori de 0,50 m. Numerotarea a fost făcută de la stânga la dreapta, pornindu-se de pe latura de S. Săpătura s-a efectuat de la centru spre periferia tumulului, în straturi succesive de 0,05 m grosime. Centrul tumulului a fost stabilit arbitrar în funcție de o bornă geodezică aflată pe zona cea mai înaltă a tumulului. Diametrul suprafeței cercetate parțial în acest an este de 10,50 m. Adâncimea atinsă pe centrul movei oscilează între 0,70 m, în sferturile A, B și D, și 1,20 m în sfertul C.

După curățarea buruienilor și a primului strat de pământ de 0,05 m, au apărut la suprafață pietre cu dimensiuni variabile pe toata zona delimitată, în special în zona centrală. S-a săpat numai cu șpaclul și cu săpăliga pentru a surprinde cât mai exact situația. De la suprafața tumulului până la 0,15 adâncime au apărut bucăți mari de carton asfaltat, în toate carourile, în special pe zona centrală a tumulului. Stratul de pământ era subțire și se identifica cu vegetalul actual, castaniu închis, afânat. Rar au apărut fragmente ceramice, în special panse de amfore grecești (Lesbos, Thasos etc.), fragmente ceramice atribuibile culturii Dridu și romano bizantine de la amfore LR2 cu decor de striuri. Din acest strat s-au mai cules din zona centrală bucăți de sticlă modernă, ultimul fragment atingând adâncimea de 0,44 m.

Pe centrul tumulului, stratul de pământ cobora până la adâncimea de 0,30 m, oprindu-se pe un strat compact de pietre; acesta are o grosime de 0,40 m și coboară, pe unele zone, până aproape 0,70 m.

De la centru spre periferia tumulului s-au identificat urmele unei amenajări realizate din bârne verticale din lemn, dintre care două apropiate, B1 (0,20 m x 0,16 m) și B2 (0,18 m x 0,16 m), se aflau la o adâncime de 0,30 m și la o distanță de 0,50 m una față de cealaltă. Bârnelor, în poziție verticală, au fost protejate, fiecare în parte, de blocuri groase de calcar dispuse în formă de casetă în jurul lor. Ele au fost cercetate integral pe o înălțime de 0,40 m. În total, au fost reperate 6 bârne și amprente a încă 4 distribuite circular în zona centrală a tumulului, toate la același nivel.

Aceste bârne provin de la o amenajare de protecție a unei borne geodezice instalate, probabil, în jurul anului 1930, conform unei monede din timpul lui Carol al II-lea, găsită la -0,15 m în sfertul D, în apropierea unei bârne de lemn. Construirea acestui adăpost a antrenat materiale arheologice din amenajările anterioare. Astfel, la 0,65 m pe centrul movei a apărut, în apropierea bârnelor centrale reperate în sfertul A, un fragment izolat dintr-o mandibulă umană. La același nivel, a fost descoperit un mic fragment dintr-un vas-borcan de tip Dridu cu decor în val, antrenat în strat în timpul instalării bornei. Tot aici, a fost identificat un bloc paralelipipedic din calcar prelucrat, cu înălțimea de 0,64 m, care era așezat peste o amenajare rectangulară din cărămizi moderne care proteja borna geodezică.

În sfertul C, asupra căruia ne-am concentrat atenția, situația este mult mai complexă. După îndepărtarea stratului de pietre, cu o grosime înregistrată pe unele locuri de până la 0,30-

0,50 m, au fost identificate patru morminte de înhumatie, dintre care două suprapuse.

M1 - A fost semnalat prin apariția unei construcții rectangulare (casetă), realizată din plăci de calcar neregulate, așezate vertical, care coborau până la ca 0,48-0,51 m adâncime. Au fost găsite în poziția inițială 5 asemenea plăci de calcar, dispuse pe laturile de V, de N și de E; latura de S a fost complet distrusă de amenajarea unui alt mormânt, M2, aflat în zona centrală a tumulului. Mormântul a mai fost odată afectat prin instalarea bornei geodezice din 1930. Nivelul de înmormântare se afla la -0,50 m față de nivelul actual și la -0,15 m față de nivelul de distrugere al bornei geodezice. În interiorul casetei de piatră a fost identificat un schelet incomplet așezat inițial în poziție dorsală, pe direcția N - S, cu capul la S. Acesta este conservat parțial, sub forma unor fragmente din membrele inferioare găsite în poziția inițială. Stratul de pământ de deasupra scheletului era castaniu deschis, întărit. Nu a fost găsit nici un obiect de inventar.

M2 - A fost identificat la S de M1, spre centrul movei. Este vorba de un mormânt în groapă circulară, protejat cu blocuri mari de calcar. Groapa, cu diametru de cca 1,20 m, a fost surprinsă de la 0,32 m pe latura de N a profilului de V și de la 0,50 m, pe cea de S. Aici, limita gropii a fost serios afectată de groapa celei de-a doua borne geodezice, mai recente, construite din ciment. În interiorul gropii au fost identificate mai multe fragmente de oase umane dislocate din poziția lor inițială într-un strat de umplutură în amestec cu blocuri mari de calcar, care coboară de la 0,40 la 1,17 m adâncime.

În interiorul gropii, spre S, de la 0,82 m apar zone de pământ întărit, în alternanță cu blocuri mari de calcar dispuse pe verticală și pe orizontală și cu zone de pământ moale, care provenea din gropile de rozătoare semnalate prin prezența unor oase de la exemplare decedate. Pe o asemenea zonă am găsit și un fragment de vas ceramic lucrat cu mâna din pastă grosieră. Conturul gropii este marcat la -0,30 - 0,40 m de un aliniament circular (ring) de blocuri mari de calcar. În umplutura gropii au fost găsite mai multe exemplare, aparent deranjate din poziția lor inițială. Sub nivelul oaselor a apărut spre sud o grupare de blocuri mari de pietre dispuse pe verticală și pe orizontală, care anunță un alt nivel de amenajări. Cercetarea acestuia nu a fost finalizată.

La exterior, în imediata apropiere a ringului de pietre al acestui mormânt a apărut, la adâncimea de 0,50 m, o amenajare din pietre, printre care am găsit căzute mai multe fragmente de cărbuni și fragmente ceramice de la o amforă de Thasos și dintr-un vas local lucrat la roata, probabil o cană. Această amenajare, cu diametrul de 0,70 m, pare să fi servit ca altar de ofrande pentru mormântul sau mormintele din apropierea lui.

M3 - În apropierea acestei amenajări și la aproximativ 0,42 m sub nivelul acesteia, am identificat spre N un schelet de adult în poziție chircită, culcat pe dreapta, cu capul la SE și picioarele la NV, cu privirea spre NE; el acoperea o suprafață de aproximativ 0,90 x 0,70 m, la adâncimea de 0,92 m, raportată la centrul tumulului. Scheletul a fost găsit în poziția inițială și se afla într-o stare de conservare parțială din cauza factorilor de mediu, a acidității solului și a activității rozătoarelor. Cutia craniană a fost teșită de greutatea pământului de deasupra. Din păcate o parte dintre oase lipsesc, precum falangele mâinilor și picioarelor, o parte din cutia toracică. Mormântul era protejat de o construcție circulară de pietre

surprinsă pe latura de N, în apropierea craniului. Nici în acest mormânt nu a fost găsit nici un obiect de inventar.

M4 - A fost identificat la aceeași adâncime ca și M3 și la cca. 1,30 m spre E de acesta. Scheletul avea aceeași poziție ca și precedentul și este mai bine conservat. Maxilarul inferior s-a păstrat integral, cu dantura completă. O parte din membrele inferioare au rămas în profil. Pământul îndepărtat de deasupra oaselor era întărit, de culoare castaniu gălbui. Cutia craniană se afla la 0,10 m de colțul de NV al casei de pietre de la M1 și la 0,35 m sub nivelul de depunere al scheletului din acesta. Nu au fost identificate laturile gropii. Stratul de pământ de deasupra era afânat și ușor de degajat. Cercetarea acestui mormânt este incompletă, partea inferioară a scheletului intrând sub profilul de N al casei. În zona cercetată nu a fost găsit nici un obiect de inventar.

Săpăturile efectuate în anul 2010 în acest tumul relevă perioade diferite de frecvență a zonei, dintre care cele mai bogate în informații sunt cele din sec. VI-IV a.Chr. și de la începutul sec. XX. Pentru perioada antică, cele patru morminte descoperite în acest tumul se remarcă prin practici complet diferite de cele identificate în necropola principală a așezării de la Capul Dolojman, aflată la numai 4-5 km distanță spre SE. Pe baza tipologiei mormintelor, toate cu amenajări de protecție din pietre, și a materialului arheologic identificat în stratul de deasupra lor, propunem o încadrare cronologică între sec. VI-IV a.Chr. Morminte asemănătoare au mai fost descoperite în diferite situri din Dobrogea de nord, precum cele de la Ciucurova, Sabangia sau Telița, sau în zonele sud-trace¹⁸. Fragmentele ceramice din alte perioade istorice (romano-bizantine sau Dridu), toate de dimensiuni reduse, sunt sporadice și nu au fost găsite în contexte clare. Ele apar ca intruziuni antrenate în zona de implantare a bornei geodezice, mai ales în sferturile A și D, acolo unde săpăturile s-au oprit la 0,70 m adâncime la centrul tumulului și între 0,15-0,20 m față de nivelul actual, spre periferia tumulului. Sperăm ca prin continuarea săpăturilor să putem găsi elemente suficiente pentru explicarea prezenței lor.

Cercetarea acestui tumul va fi continuată de A. Baralis și V. Lungu și în 2011, sub formă de săpătură arheologică sistematică, cu finanțare asigurată din bugetul proiectului franco-român. Continuarea săpăturilor în tumul de la Ivan Bayr constituie una din prioritățile proiectului, fiind importantă pentru cercetarea teritoriului cetății Orgame / Argamum și a relației sale cu populațiile locale din vecinătatea cetății și din teritoriul mai îndepărtat.

Situația întâlnită în acest tumul se articulează cu cea de pe platoul aflat la poalele tumulului spre N, în vecinătatea lacului (vezi mai jos, *Zimbru 2*). Aici au fost efectuate, în cadrul aceluiași proiect franco-român, cercetări de evaluare a terenului, inclusiv sondaje arheologice, pe baza cărora s-a identificat o ocupare succesivă, cu indicii din aceleași epoci istorice. Unele dintre cele mai importante vestigii aparțin sec. VI-IV a.Chr. Pe baza informațiilor obținute putem avansa ipoteza că mormintele din tumul de la Ivan Bayr, cercetat parțial în 2010, aparțin unei populații locale instalate în imediata vecinătate la N, la aproximativ 4-5 km distanță de cetatea de la Capul Dolojman. [Alexandre Baralis și Vasilica Lungu]

Zimbru 2

Colectiv: Alexandre Baralis, Vasilica Lungu, Alexandra Dolea, Alina Mușat, Raluca Burlacu Timofte, Sebastian Danciu, Xenia Păușan, Paul Petric, Carmen Rogobete, Florin Trăistaru, Ștefan

Timofte, Adelina Cioinac, Bogdan Giosan, Adina Guțu, Simona Micu

În cadrul proiectului franco-român „Orgame – necropole et territoire” care are ca scop investigarea teritoriului cetății Orgame/Argamum, s-au efectuat cercetări de teren și sondaje de verificare în punctul numit „Zimbru 2”, aflat la poalele dealului Ivan Bair, în apropierea stației de pompare de pe malul lacului Razelm

(<http://sites.univ-provence.fr/ccj/spip.php?article789>).

Alegerea acestei zone a fost determinată de identificarea, prin periegează, a unor materiale arheologice aflate la suprafața solului, rezultate în urma unor săpături și nivelări mecanice efectuate fără autorizație de proprietarul unei noi construcții (*Cherhana*) pe panta de E a platoului, în apropierea malului lacului Razelm. Suprafața afectată măsoară 100 x 50 m și ea a fost inclusă în proiectul de prospecțiuni sistematice al programului franco-român, care a acoperit în acest an ca 13,5 ha din aria respectivă. În această zonă au fost efectuate cercetări sistematice de suprafață, marcate pe un plan trasat (SIG) cu ajutorul topografului Pascal Leboutellier (Institut Français d'Etudes Anatoliennes-Istanbul). Materialul arheologic recoltat este bogat și variat, fiind dominat de descoperiri ceramice din mai multe epoci istorice. Raportat la cantitatea de material, dominante sunt două: epoca medievală, prin prezența ceramicilor de tip Dridu (vase din pastă cenușie lustruite în suprafață sau decorate cu decor incizat cu motive lineare sau în val din sec. IX-XI) și epoca Hallstatt târzie și început de Latène (vase din ceramică cenușie, lustruite în suprafață, amfore grecești de transport din sec. VI-III a.Chr. etc.). Rar au fost identificate fragmente de amfore romano-bizantine LR 2 sau fragmente de vase neolitice de tip Gumelnița.

Pe întreaga suprafață nivelată cu mijloace mecanice din apropierea noii construcții (*Cherhana*) se distingeau vestigii arheologice. Pe unele locuri, stratul arabil a fost degajat complet până la pământul galben. Printre grămezile de pământ rezultate din nivelarea terenului în vederea realizării unei grădini la S de construcție, am identificat urmele unor morminte (2 ex., *Sondage 4*, *Sondage 5*) distruse aproape integral din apropierea cărora am adunat 5 fragmente ceramice de la vase făcute din pastă gri, atribuibile Hallstatt-ului târziu, sec. VII-VI a.Chr. Adesea, se puteau distinge urme ale unor amenajări săpate în pământul galben.

Pentru salvarea informației arheologice, atât cât a mai rămas în urma acțiunilor de nivelare, am procedat la recuperarea materialelor găsite la suprafața terenului și în pământul deja excavat, precum și la examinarea a două gropi (*Sondage 6* și *Sondage 7*) cu diametre de peste 2 m, vizibile în suprafața curățată. Din umplutura acestora, care coboară până la maxim 0,60 cm în *Sondage 7*, am recuperat mai multe materiale arheologice printre care amintim fragmente de lemn carbonizat, fragmente de vase lucrate cu mâna de tradiție hallstattiană, de amfore de transport din epoca arhaică și clasică, originare din centrele Chios și Thasos, fragmente de vase cu firnis negru, 3 vârfuri de săgeți, dintre care două sunt semne premonetar, material osteologic și carpologic, mai multe fragmente din construcții de pământ cu urme de nuiie etc. Resturile paleobotanice selecționate prin cernerea integrală a pământului au fost încredințate spre cercetare dr. Elena Marinova-Wolff (Universitatea catolică din Leuven) și doctorandei sale Ivanka Slavova (Universitatea St. Clément d'Ochrid, Sofia).

Au fost, de asemenea, efectuate trei sondaje de evaluare la limita de V a zonei concesionate de proprietar (*Sondage 1, Sondage 2, Sondage 2b*) (Pl. 7/6), acolo unde stratul de arabil de deasupra pământului galben a fost mai puțin curățat. Sondajele au fost trasate sub forma unor secțiuni cu laturile de 2 x 5 m dispuse, una pe direcția est-vest și celelalte două pe direcția N - S. Adâncimile atinse în cele trei secțiuni se înscriu între 0,70 m și 1,30 m. Din păcate, zona respectivă a fost bulversată anterior de plantațiile de vie exploatate și abandonate în urmă cu câțiva ani. În două dintre secțiuni am identificat câte o groapă menajeră cu material arheologic. Din prima secțiune (*Sondage 1*) am recuperat din strat materiale arheologice care evidențiază succesiunea a trei orizonturi de ocupare intensă a zonei, ilustrate prin fragmente de vase de tip Dridu (sec. IX-XI), fragmente de amfore și alte vase de epocă elenistică (sec. IV a.Chr.) și fragmente de amfore arhaice (Chios, Protothasiene) precum și fragmente de vase lucrate cu mâna și lustruite în suprafață de tradiție hallstattiană (sec. VI a.Chr.).¹⁹

Având în vedere frecvența materialelor arheologice, complexitatea și diversitatea amenajărilor, precum și succesiunea mai multor niveluri de locuire din epoci diferite, am recomandat direcției ICEM Tulcea continuarea cercetărilor în regim de urgență până la epuizarea completă a zonei afectate [*Alexandre Baralis și Vasilica Lungu*].

Résumé

Recherches archéologiques, prospections, conservation du patrimoine. Campagne 2010²⁰

Les recherches archéologiques déroulées sur le site-même d'Orgamè/Argamum par l'équipe autorisée par le Ministère Roumain de la Culture et du Patrimoine (Mihaela Mănucu-Adameșteanu, responsable du chantier de fouilles d'Orgamè; Monica Mărgineanu Cârstoiu, Florin Topoleanu, Mihaela Iacob, Vasilica Lungu – membres) ont bénéficié de l'aide financière du même Ministère (35.000 lei) et du support matériel de la mission française en Roumanie, conduite par Alexandre Baralis dans le cadre du programme ANR „Pont Euxin – 2010-2012”. En parallèle, suite d'une Convention de collaboration pour la recherche, conclue en 2010 entre l'Université de Provence Aix Marseille I-CNRS MMSH-Centre Camille Jullian et deux instituts de l'Académie Roumaine (Institut d'Archéologie „Vasile Pârvan”, Institut d'Etudes Sud-Est Européennes), une équipe franco-roumaine pluridisciplinaire a démarré des recherches (géomorphologie, géophysique, photointerprétation, topographie et cartographie, archéométrie etc.) sur le territoire d'Orgamè.

Sur le site d'Orgamè/Argamum (Pl. 1) on a continué l'exploration des secteurs SIG (resp. M. Mănucu-Adameșteanu), C (resp. F. Topoleanu), EM (resp. M. Iacob) et NT (resp. V. Lungu).

Secteur SIG (Pl. 2). On a continué le dégagement du four Cpt. 1 et l'exploration de l'aire adjacente, en vue de l'identification d'éventuelles annexes de celui-ci. Le principal résultat de ces recherches est l'identification de la fonction du four (four à chaux), à rapporter au moment de la construction de la fortification protobyzantine, située en proximité (VIe s. av. J.-C.). Les deux sondages (S V et S E) coupant la pente sud du promontoire ont mis en évidence des traces d'ouvrages de terrassement antiques (déblais, remblais, murs) dont la

chronologie et la morphologie restent à définir par des fouilles prochaines.

02.2. Secteur C (Pl. 3). On a continué l'exploration de l'édifice E 7, situé du côté sud de voie qui lie la porte occidentale de la cité protobyzantine à la porte méridionale qui assurait l'accès au port. Les principaux acquis de cette campagne sont l'identification de restes d'un niveau ancien de l'habitat (IIe s. apr. J.-C.) et d'indices concernant les transformations subies par l'édifice E 7 lors de sa longue vie (VIe s. apr. J.-C.).

Secteur EM (Pl. 4). La recherche de 2010 s'est focalisée autour de la question des limites et du caractère de l'habitat romain (II-IVe s. apr. J.-C.), tout en poursuivant le dégagement des tombes protobyzantines qui le superposent. Lors des fouilles effectuées dans la S VIII et en sa proximité on a identifié des vestiges *in situ* de la nécropole hellénistique (S VIII), un périmètre destiné au dépôt de débris d'habitat (II-IIIe s. apr. J.-C.; S VIII) et on a observé l'occupation discontinue de cette aire au IVe s. apr. J.-C. (S VIII, VIII bis et S IX). Dans la nécropole protobyzantine qui s'y installe vers la fin du IVe s. apr. J.-C. on a constaté trois horizons d'inhumations, dont en 2010 on a exploré, par dégagement complet, 13 tombes (M26-M38).

Secteur NT (Pl. 5). Le choix du périmètre à explorer en 2010 a été dicté par des raisons de sauvetage, à cause de la reprise des labours agricoles sur la plupart du territoire de la nécropole grecque. L'intervention de fouille dans la terre labourée a mis en évidence quatre tumuli (T1-V10 – T4-V10), dont trois (T1-V10 – T3-V10) complètement détruits par le labourage. Le quatrième (T4-V10), daté de la fin du IVe s. av. J.-C. – début du IIIe s. av. J.-C., est mieux conservé et appartient au type du tumulus familial de la nécropole d'Orgamè. Il renferme 4 tombes à incinération, dont la plus riche semble être la tombe T4-V10m2. L'inventaire céramique et les aménagements en pierres de ces tumuli ont été gravement affectés par les labours. En parallèle, suite de la collaboration de l'équipe française, on a réalisé le relevé actualisé de la nécropole tumulaire d'Orgamè (Pascal Lebouteiller, IFEA-Istanbul).

Conservation du patrimoine. Afin de protéger l'installation artisanale dégagée dans le secteur SIG (Cpt. 1) jusqu'à la mise en oeuvre d'un projet intégré de valorisation du site, on l'a abrité sous une construction légère en bois et toiles plastiques imperméables (type Winter à mémoire).

Projet franco-roumain „Orgamè – nécropole et territoire”. Prospections et fouilles dans le territoire d'Orgamè (2010)²¹

Suite des recherches de surface réalisées, par les trois directeurs du projet²², aux alentours de la cité (toponyme local „Zimbru”²³, 5 km nord-ouest d'Orgamè) au début de la mission française à Orgamè, on a repéré des zones portant des traces archéologiques en surface (tessons à chronologie et affiliation culturelle diverses, fragments de pierres, tuiles, briques et torchis) et on a décidé de les vérifier par la fouille. Une superficie de 100 x 50 mp a été soumise à une recherche de surface systématique se rapportant à un SIG réalisé sur place par Pascal Lebouteiller (IFEA-Istanbul).

Tumulus d'Ivan Bayr. L'exploration archéologique du tumulus, réalisée par Alexandre Baralis et Vasilica Lungu, a mis en évidence des traces de fréquentation d'époques diverses, du VI-IVe s. av. J.-C. au XXe s. Le tumulus semble avoir été érigé aux VI-IVe s. av. J.-C. pour héberger 4 tombes à

inhumation, d'un type différent par rapport aux tombes de la nécropole d'Orgamè, que les auteurs de la fouille attribuent à la population indigène de la région.

„Zimbru 2”. Suite de récents aménagements du terrain (construction d'un édifice à destination touristique et déblaiements en vue de l'installation d'un jardin privé) on a repéré à la surface du terrain de traces d'aménagements antiques et des tessons à la même apparence, du point de vue chronologique et culturel, que ceux identifiés sur Ivan Bayr. Les fouilles entreprises sur place par Alexandre Baralis et Vasilica Lungu ont confirmé l'existence d'indices concernant une utilisation funéraire du périmètre (VII-VIe s. av. J.-C.), ainsi que de traces indiquant l'occupation à destination habitative de cette aire aux VI-IVe s. av. J.-C. et aux IX-XI s. Toutefois, les vestiges antiques ont beaucoup souffert à cause des successives et différentes utilisations du terrain aux XX-XXIe siècles.

Note:

1. In continuare, MCPN.
2. In continuare, IAB "VP"-AR.
3. In continuare, ISSEE-AR.
4. In continuare, ICEM-Tulcea.
5. Șantierul a mai beneficiat și de sprijinul material al misiunii franceze în România, coordonată de Alexandre Baralis, în cadrul proiectului ANR "Orgamè - nécropole et territoire" (2010-2012). Pentru detalii privin colaborarea franco-română, vezi *infra*, cap. 04.
6. In continuare, sector SIG.
7. In continuare, sector NT.
8. In continuare, sector C.
9. In continuare, sector EM.
10. In continuare, IAI-AR.
11. In continuare, MNIR.
12. Vezi *infra*, capitoul referitor la cercetările din sectorul NT.
13. Pentru etapele cercetării din acest sector, vezi M. Mănușu-Adameșteanu, în *Cronica cercetărilor arheologice din România*, București (mai departe, CCAR) 2008-2010, s.v. Jurilovca (Argamum): CCAR 2007, București, 2008, p. 173-175; CCAR 2008, București, 2009, p. 138-139; CCAR 2009, București, 2010, p. 105-107.
14. Pentru detalii, vezi M. Mănușu-Adameșteanu, în CCAR 2009, București, 2010, p. 105-107.
15. Vezi mai jos, cap. 03. Conservare primară.
16. Dorel Paraschiv studiază, în vederea publicării, inventarul ceramic din sectorul *extra muros*.
17. La baza realizării acestor cercetări a stat Autorizația de evaluare a terenului nr. 56/2010, emisă de MCPN în beneficiul Institutului de Arheologie «Vasile Pârvan» al Academiei Române; responsabil științific al șantierului: Mihaela Mănușu-Adameșteanu, colectiv: Alexandre Baralis, Mihaela Iacob, Vasilica Lungu.
18. Zona este cunoscută ca purtătoare de vestigii antice. M. Coja, *Cuptoare antice descoperite în raza cetății de pe Capul Doloiman*, Peuce 6, 1977, 163-180.
19. G. Simion, *Culturi antice în zona gurilor Dunării*, Cluj-Napoca 2003, p. 174, fig. 2b; p. 197, fig. 3; p. 211, fig. 1.a.
20. Un raport complet va fi publicat în limba franceză într-un volum comun în cadrul proiectului franco-român, cu includerea datelor rezultate din analiza materialelor arheologice, în special ceramică, care nu au fost studiate încă.

21. Le résumé a été rédigé par Mihaela Mănușu-Adameșteanu, suivant l'information présentée dans les textes ci-dessus par les auteurs des fouilles.

22. Autorisation no. 56/2010 du Ministère Roumain de la Culture et du Patrimoine, pour actions d'évaluation du terrain, à la charge de l'Institut d'Archéologie «Vasile Pârvan» de l'Académie Roumaine et au nom de Mihaela Mănușu-Adameșteanu comme responsable scientifique. Membres de l'équipe: Alexandre Baralis, Mihaela Iacob, Vasilica Lungu.

23. Les trois directeurs du projet franco-roumain sont: Alexandre Baralis, Mihaela Mănușu-Adameșteanu et Vasilica Lungu.

24. Sur d'autres indices de fréquentation antique de la zone, voir M. Coja, *Cuptoare antice descoperite în raza cetății de pe Capul Doloiman*, Peuce 6, 1977, p. 163-180.

32. Limba, com. Ciugud, jud. Alba

Punct: Vărăria – Bordane

Cod sit: 1106.01-02

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 90/2010

Colectiv: Ciută Marius-Mihai – responsabil, Cosmin Suciu (ULB Sibiu), Sabin Adrian Luca (MN Brukenthal), Beatrice Ciută, Călin Șuteu (Univ. Alba Iulia)

Campania anului 2010, desfășurată în perioada 14-29 septembrie, a fost cea de a doua, consecutivă, de la reluarea cercetărilor arheologice sistematice în ansamblul de situri preistorice sub responsabilitatea semnatarului acestor rânduri (în anul 2009), unde au fost relevate, de-a lungul cercetărilor anterioare, mai multe locuri succesive aparținând neoliticului timpuriu (Preciș, Starcevo-Criș), neoliticului dezvoltat (VinčaA și VinčaB), eneoliticului (Petrești, Coțofeni) și epocii fierului (Hallstatt – cultura Gava).

Din motive ce au ținut de reducerea resurselor financiare, precum și a problemelor organizatorice (legale) ce au decurs în urma renunțării Muzeului Național al Unirii din Alba Iulia (din motive administrative...!?) la Protocolul de colaborare cu Facultatea de Istorie a Universității din Sibiu, campania acestui an a fost una mai restrânsă, rezumându-se la efectuarea unei taluzări (T3/2010 = 5 x 0,30 m) în extremitatea nordică a sectorului Vărăria, în scopul clarificării succesiunilor stratigrafice din acest areal, precum și la deschiderea unei suprafețe (SXVI/2010 = 10 x 5 m) în sectorul Bordane, în scopul surprinderii complexelor de locuire din această zonă centrală a complexului de situri arheologice. Colectivul a fost compus din cadre didactice și masteranzi de la Universitatea "Lucian Blaga" din Sibiu.

Taluzarea (T3/2010), adâncită până în sterilul arheologic de la 2 m, a confirmat succesiunile stratigrafice cunoscute anterior (Starcevo-Criș, Vinča A, Vinča B1, Gava), făcând posibilă nuanțarea unor aspecte legate de nivelurile de locuire distincte neolitice timpurii, respectiv surprinderea clară a stratului superior hallstattian, puternic deranjat de lucrările agricole precum și delimitarea nivelurilor de locuire neolitică timpurie și dezvoltată. A rezultat un bogat material arheologic, constând din ceramică, IMDA, utilaj litic, resturi faunistice etc. Au fost prelevate probe pentru analizele arheobotanice precum și pentru analizele palinologice, necesare pentru demersul reconstituirii peisajului și mediului așezărilor neolitice de pe valea mijlocie a Mureșului. Totodată s-a realizat (actualizat)

sistemul de cariere a suprafeței ocupate de sit, în vederea efectuării de prospecții geo-fizice.

SXVI/2010 a fost trasată (delimitată) în zona centrală a sectorului *Bordane*, în imediata apropiere a locului în care, în anul 1998, a fost descoperit fortuit, la suprafață, o figurină din calcit reprezentând un *onagru*, adâncirea fiind reușită doar până la cota de 0,50 m, unde a fost oprită, fiind acoperită cu folie de plastic și conservată (prin acoperirea la loc, cu pământ), pentru a fi reluată în campania anului viitor. Materialele arheologice recuperate, deosebit de bogate, majoritatea deranjate de arătură, s-au dovedit a fi, în marea lor majoritate, vinciene timpurii (Vința A-B și B), alături de cele hallstattiene (Gava) și cele eneolitice (Coțofeni) în mici proporții.

A fost acordată o atenție specială plasticii antropomorfe descoperite în campaniile trecute în acest sit arheologic, după studii văzând lumina tiparului: *Considerații preliminare asupra plasticii antropomorfe vinciene descoperite în situl arheologic de la Limba - Oarda de Jos (jud. Alba)*. I, în *Apulum*, XLVII, 2010 și *Considerations regarding Vința anthropomorphic figurines discovered in archaeological site Limba - Oarda de Jos, Sectors: Bordane, Sesu` Orzii and Vărăria (Alba County)*, în *Acta Terrae Teptemcastrensis*, IX, 2010, Sibiu.

În continuare sunt în derulare demersurile pentru publicarea monografiei arheologice dedicate rezultatelor celor 7 campanii arheologice din anii 1995-2001, care va vedea lumina tiparului în anul curent.

Situația mai sus amintită, ne obligă să stăruim asupra unui fenomen inedit în arheologia românească, care ar putea să se constituie, din nefericire, într-un *precedent periculos* pentru oricine face cercetare arheologică în baza unor *protocoale de colaborare*, concepute în virtutea unei legislații existente în România. Situl arheologic de la Limba-Oarda de Jos a fost, inițial, un obiectiv cercetat de specialiști ai Muzeului Național al Unirii din Alba Iulia (I. Berciu și D. Berciu în anii 40 ai secolului trecut, ulterior H. Ciugudean în anii 70 ai aceluiași secol). Materialele rezultate se află în proprietatea muzeului amintit, fiind parțial publicate. În anii 90, mai precis începând cu anul 1995, după înființarea Universității "1 Decembrie 1918" din Alba Iulia, prof. I. Paul a preluat responsabilitatea cercetării arheologice, din colectivul de cercetare făcând parte și subsemnatul acestor rânduri, având calitatea de coordonator al cercetării de teren de-a lungul celor șapte campanii succesive de săpături sistematice. După anul 2001, ultimul al cercetărilor sistematice efectuate de universitatea apulensă în cadrul sitului arheologic au fost efectuate o serie de lucrări edilitare (construcții de case, extinderi și amenajări ale rigolei șoselei), fără a fi realizate necesarele (obligatoriile!) cercetări preventive (săpături și/sau supravegheri), situație asupra căreia am atras atenția în repetate rânduri pe diferite căi. Nimeni nu a luat nici o măsură legală.

În anul 2009, în urma regretabilului deces al prof. I. Paul, subsemnatul (devenit între timp cadru didactic asociat al Universității "Lucian Blaga" din Sibiu) a solicitat, conform legislației în vigoare și în baza unui *Protocol de colaborare* cu Muzeul Național al Unirii din Alba Iulia – semnat în anul 2009, și reînnoit în ianuarie 2010), preluarea responsabilităților privind cercetare arheologică a ansamblului de situri arheologice de la Limba - Oarda de Jos. Procedura nu a întâmpinat nici un *impediment*, atâta vreme cât prevederile legale nu erau încălcate, iar MCC a eliberat, succesiv, două Autorizații de cercetare arheologică sistematică.

Din motive nemotivate nici acum și de altfel inexplicabile pe cale deontologică, în luna februarie a anului 2010, respectiv la nici o lună de la *resemnarea* Protocolului mai sus-amintit, Muzeul Național al Unirii din Alba Iulia (cu nr. 98/25.01.2010) a anunțat Facultatea de Istorie a Universității "Lucian Blaga" din Sibiu, printr-o scrisoare, că *din motive administrative (?)* renunță în mod unilateral la *Protocolul de colaborare*. În această situație, deoarece nici una din instituții nu a făcut nici o trimitere la o *rezolvare amiabilă*, ca responsabil științific al cercetării și în conformitate cu legislația în vigoare, am fost nevoiți să găsim o altă soluție legală, recurgând la *propunerea* Comisiei Naționale de Arheologie, respectiv la semnarea unui *Acord - Protocol* cu Universitatea din Alba Iulia, realizat în data de 25.02.2010 și trimis, ca atare, Comisiei. În conformitate cu acest *Protocol*, calitatea de *Responsabil științific al cercetărilor* rămâne *exclusiv* conf. univ. dr. Marius-Mihai Ciută, în calitate de cadru didactic asociat al Universității "Lucian Blaga" din Sibiu, iar Universitatea "1 Decembrie 1918" din Alba Iulia devine instituție organizatoare a cercetărilor, cu obligațiile ce-i revineau conform legislației. În conformitate cu legislația actuală a României, continuarea cercetărilor arheologice în acest sit era condiționată de semnarea unui nou *Protocol de colaborare*, cu Universitatea 1 Decembrie 1918 din Alba Iulia, aflat în curs de definitivare, (ce devenea astfel *Instituție organizatoare a cercetărilor arheologice*), al cărei Rector și-a manifestat interesul de a semna și un *Protocol de colaborare* cu Universitatea "Lucian Blaga" din Sibiu.

Uimitor a fost, în continuare în acest context, *refuzul categoric* al directorului DJPCPN Alba, de a ne preda *Autorizația de cercetare arheologică sistematică* nr. 90/2010, emisă de Ministerul Culturii și Patrimoniului la 26.02.2010, semnată de Consilierul superior Mircea Angelescu și de Directorul DMIA-PC-ZP Dan Nicolae, situație absurdă de altfel în care am apelat la structurile abilitate ale Ministerului Culturii și Patrimoniului pentru a ni se elibera duplicatul. Pentru un funcționar public, acest tip de comportament este, fără îndoială, mult dincolo de normele legale, deontologice și morale, însă el a avut darul de a ne atrage atenția asupra implicațiilor *reale și profunde (!)* ale episodului mai sus amintit.

Această intervenție din finalul raportului nostru asupra cercetării arheologice a sitului Limba - Oarda de Jos - campania 2010, se dorește a fi un *prilej de meditație* pentru toți arheologii atestați din România, care, respectând prevederile legislației în vigoare (încă!), se pot trezi, fără voia lor¹, puși în situația de a fi excluși, de a li se refuza un drept fundamental, acela intelectual, respectiv de a efectua cercetare științifică - chiar în condițiile în care respectă *toate* obligațiile legale - deontologice și morale, atâta vreme cât interesele de altă natură decât cea științifică se fac auzite, tot mai puternic și sub forma delațiunilor, în arheologia românească. Semnale de alarmă au fost trase de subsemnatul și în raportul publicat în volumul *Cronica Cercetărilor Arheologice din anul 2010 (campania 2009)*, însă, se pare că într-un sistem ce tinde să devină *al formelor fără fond*, acestea nu sunt auzite (citite) de nimeni. Nu putem încheia fără a preciza faptul că, în conformitate cu proiectele de infrastructură de ultimă oră, peste situl arheologic de la Limba - Oarda de Jos urmează să treacă un tronson al șoselei de mare viteză Sebeș-Turda.

Notă:

1. Din interese sus-puse, asupra cărora nu vrem să insistăm în acest context însă o vom face, pe larg, într-un studiu privind starea protejării patrimoniului cultural național, publicat într-o revistă de specialitate cu deschidere națională și internațională.

33. Luncavița, com. Luncavița, jud. Tulcea**Punct: Cetățuia**

Cod sit: 160699.02

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 68/2010

Colectiv: Cristian Micu – responsabil, Florian Mihail (ICEM Tulcea), Mihai Florea, Costel Haită, Adrian Bălășescu, Valentin Radu (MNIR); Laurent Carozza (UMR 5602 Geographie de l'Environnement, Toulouse, Franța), Michel Maille (UMR 5608 TRACES-CRPPM), Noelle Provenzano (UMR 5140 Lattes, Franța)

Microzona Luncavița este localizată în zona de NV a Dobrogei, limitele sale geografice majore fiind Munții Măcin, Dealurile Niculițelului și lunca Dunării.

În primăvara anului 1898 P. Polonic a cercetat așezarea-*tell* din punctul *Cetățuia*. Cu acest prilej, a fost realizată o schiță a locului, completată cu o descriere sumară a realităților arheologice observate. Cel mai important episod al cercetărilor din acest spațiu a avut loc în deceniul șase al secolului trecut și este legat de activitatea lui E. Comșa, membru al colectivului de cercetare de pe șantierul *Dinogetia* (Garvăn, jud. Tulcea). Acesta a realizat două sondaje, de mici dimensiuni, în zona de SE a *tell*-ului amintit.

În 1975, El. Lăzărucă a realizat un sondaj, limitat prin dimensiunile și rezultatele sale, în așezarea gumelnițeană din punctul *La Cioara*, aflată în marginea de NE a localității Luncavița. Rezultatele cercetărilor amintite au fost parțial publicate, aceeași observație fiind valabilă în cazul sondajelor efectuate de I. Vasiliu în punctul *Mocuța* (marginea de SE a localității Luncavița).

Un nou program de cercetări a fost pus în aplicare în microzona Luncavița, începând cu anul 1998, de către ICEM Tulcea, Institutul de Arheologie București și MNIR București. Ulterior, au fost integrați specialiști ai ASPAA Aveyron, Institutului de Arheologie Iași și Muzeului de Arheologie Mangalia.

Din 2010 cercetările din microzona Luncavița sunt incluse în proiectul *Delta du Danube* ce beneficiază de finanțare din partea Ministerului Afacerilor Externe și Europene din Franța și Consiliului Județean Tulcea. În acest cadru a fost constituită o echipă de cercetare ce reunește specialiști din ICEM Tulcea, MNIR București, GeoEcoMar București, UMR 5602 Geographie de l'Environnement, Toulouse, UMR 5608 TRACES-CRPPM), UMR 5140 Lattes și Université Louis Pasteur Strasbourg.

Campania 2010 s-a desfășurat în mai multe etape:

Prima dintre acestea, desfășurată de-a lungul întregului an, a avut drept obiectiv pregătirea unor eșantioane destinate analizelor radiocarbon. Această activitate a fost pusă în aplicare în urma unei analize atente a datelor de cronologie absolută disponibile pentru zona Dunării de Jos la nivelul epocii neo-eneolitice. În contextul obținerii finanțărilor necesare, prin intermediul proiectelor PEPS și CHRONOS, au fost pregătite

opt eșantioane selecționate din materialul faunistic descoperit în ultimul nivel de locuire (superior) al *tell*-ului din punctul *Cetățuia*. Primele date oferite de laboratorul din Poznań (Polonia), rezultate în urma analizei a patru eșantioane, se înscriu în a doua jumătate a mil. V B.C., într-un interval deja cunoscut pentru faza A2 a culturii Gumelnița;

Cea de-a doua etapă s-a desfășurat în lunile iulie-august și a avut drept ca obiective:

- Analiza materialului arheologic descoperit în campaniile anterioare pe șantierul arheologic Luncavița;
- Arhivarea datelor rezultate în urma analizei materialului arheologic;

În acest context a fost realizat repertoriul tipologic al ceramicii Gumelnița descoperite pe *tell*-ul din punctul *Cetățuia*, dublat de un studiu tehnologic al aceluiași material. În paralel, a continuat studiul lotului IMDA, activitate desfășurată de-a lungul campaniilor 2008 și 2009. În ceea ce privește materialul din silex s-a urmărit realizarea unei baze de date ce cuprinde toate piesele existente în colecția Muzeului de Istorie și Arheologie Tulcea provenind de pe siturile gumelnițene din microzona Luncavița. În cadrul acesteia se regăsesc informații privind locul descoperirii, contextul, informații primare despre tipul de materie primă, elemente descriptive ale pieselor, propuneri pentru tehnicile de debitaj folosite, descrierea retușelor acolo unde acestea există precum și încadrarea tipologică. Materialul a fost, într-o primă fază, organizat în funcție de categoriile de materie primă cu scopul de a se observa dacă există vreo legătură între materia primă utilizată și tipurile de suport și piese. Următoarea etapă a fost desenarea materialului, pe parcursul căreia s-a încercat ilustrarea caracteristicilor utilajului litic cioplit gumelnițean. Pe lângă descrierea detaliată a fiecărei piese în parte și încadrarea sa tipologică, au fost realizate și tabele cu rolul de a stabili dispunerea statistică a tipurilor de piese, a tehnicilor de debitaj practicate, a caracteristicilor retușelor, a tipurilor de suport preferați etc.

Desigur studiul industriei litice specifice calcoliticului nord-dobrogean vor continua mai ales că rezultatele acestui demers, pentru a fi considerate cât mai edificatoare, trebuie corelate cu informațiile legate de prelucrarea silexului în restul arealului gumelnițean;

Toate datele rezultate în urma analizei materialului arheologic au completat arhiva siturilor cercetate în microzona Luncavița aflată în ICEM Tulcea;

A treia etapă, desfășurată în perioada 12 august-9 septembrie a avut fixate următoarele obiective:

- continuarea cercetării nivelului de distrugere al locuinței nr. 8;
- finalizarea cercetării nivelului ocupațional interior al locuinței nr. 9;
- finalizarea cercetării unei structuri anexe a locuinței nr.6.

În cadrul nivelului de distrugere al locuinței nr. 8 (US1858) s-au individualizat două zone de interes. Prima dintre acestea corespunde unui nivel compus dintr-un amestec de chirpici masivi, incendiați, fragmente ceramice, ale căror dimensiuni variază de la cele mici la cele impresionante, provenind de la vase de provizii și oase. Sedimentul în care se afla mobilierul rămas în locuință, foarte friabil, a fost compus din pământ amestecat cu chirpic măcinat ajuns sub forma unui praf. Întreg inventarul prezintă semnele unei incendieri foarte puternice, ceea a dăunat grav stării sale de conservare. De asemenea, întreg mobilierul este puternic concreționat. Pe

lângă ceramică și oase, în cadrul nivelului de distrugere au fost descoperit și un utilaj destul de bogat și variat, sub forma unor piese de silex și piatră șlefuită (râșnițe, frecătoare). Durata redusă a campaniei arheologice, precum și grosimea deosebită a acestui nivel nu au permis finalizarea cercetării sale. Cea de a doua zonă de interes a nivelului de distrugere al locuinței nr. 8 (US2063) s-a prezentat sub forma unui sediment compact având o culoare maronie, pigmentat cu mici fragmente de chirpici incendiați. În cadrul său s-au individualizat mai multe pete galbene ce ar putea constitui resturi din podeaua locuinței. Caracterul sporadic și izolat într-un spațiu redus și bine determinat de pe suprafața locuinței, ridică deocamdată mari semne de întrebare cu privire la această interpretare preliminară. Utilajul descoperit este puțin numeros fiind compus din piese de silex, elemente ce nu constituie obiecte finite, ci mai degrabă deșeuri de debitaj.

În cadrul locuinței nr. 9 a continuat procesul de demontare a podelei (US2064). Aceasta se regăsea dispusă neuniform pe suprafața cercetată. Sedimentul corespunzând acestei unități stratigrafice avea o structură compactă și o culoare cenușie în cadrul căreia se evidențiau petele galbene reprezentând resturile podelei. În compoziția sa au fost descoperite fragmente ceramice cu dimensiuni ce au variat între foarte mic și mediu, oase, precum și elemente componente ale utilajului (în mare parte piese de silex, dar putem aminti și un împungător de cupru). Sub acest nivel a apărut un altul, compus dintr-un sediment de culoare roșiatică, ce conține chirpici incendiați. Rolul său urmează a fi stabilit pe parcursul viitoarelor campanii arheologice.

Pe latura de E a locuinței nr. 6 a fost cercetată o structură considerată a fi anexă a locuinței menționate (US1871). Sedimentul avea o structură compactă și o culoare maroniu închis. Era asociat cu fragmente ceramice cu dimensiuni variabile (nu au fost înregistrate fragmente ceramice de dimensiuni mari) și oase (în cantitate apreciabilă). Această unitate stratigrafică a impresionat prin bogăția în utilaj, în special cel litic (lame și piese de tip *grattoir* de silex, frecătoare și toporașe de piatră șlefuită precum și greutateți de lut și un număr redus de piese confecționate pe suporturi de materii dure animale). Și sub acest nivel a apărut un altul compus dintr-un sediment de culoare roșiatică ce conține chirpici incendiați, al cărui rol său urmează a fi stabilit pe parcursul viitoarelor campanii arheologice.

Menționăm că la sfârșitul campaniei, întreaga suprafață a SI a fost acoperită cu folie de plastic peste care s-a așternut un strat de pământ gros de 0,30 m. Această operație se realizează în fiecare an, asigurând o mai bună conservare a stratului arheologic.

34. Mălăiești de Jos, com. Dumbrăvești, jud. Prahova

Punct: La Mornel

Cod sit: 131498.01

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 117/2010

Colectiv: Radian-Romus Andreescu – responsabil (MNIR), Alin Frînculeasa, Octav Negrea, Nicolae Șerban (MJIA Prahova)

Obiectivele principale ale campaniei 2010 au fost următoarele: - finalizarea cercetării sectoarelor 13A, 13C, 15, deschiderea unor noi suprafețe pentru observații specifice privind planul și evoluția internă ale așezării, deschiderea unor secțiuni care să suprapună zona de acces (vestică) pentru a verifica dacă situl este fortificat artificial, cercetări în afara sitului eneolitic prin realizarea unor sondaje arheologice, cercetări de suprafață în zona dealului Coțofenești, cercetări de suprafață în zona localității Dumbrăvești pentru identificarea altor situri arheologice.

Am continuat cercetările în St.13A, 13C, dar și 15, toate nefinalizate în campania precedentă. Am trasat și o secțiune în afara așezării eneolitice, pe terasa Mornelului, la VNV de aceasta, sondajul SIIβ a fost orientat E - V, și a avut dimensiunile de 69 x 1m. De asemenea pentru cercetarea zonei de acces în așezarea eneolitică am prelungit spre V S.X cu 5 m pe o lățime de 2 m.

Descoperiri arheologice: au fost cercetate parțial două locuințe de suprafață (L5 și L6), puternic incendiate, mai multe gropi, zone exterioare locuințelor. Locuința 5 descoperită și cercetată în mai multe campanii a fost finalizată. L6 a fost descoperită în această campanie în St.15. Acoperă cea mai mare parte a acestui sector, este incendiată. În L6 sub dărâmături au fost descoperite în jur de 20 vase întregibile, un vas zoomorf cu capac, mai multe statuete antropomorfe, o reprezentare antropomorfă de tip *phallus*, foarte multe unelte, un vas *askos*, două mici suporturi conice, greutateți de țesut.

În St.13C am realizat un sondaj stratigrafic ce a coborât până în statul natural al terasei. Am observat cum comunitatea eneolitică a amenajat marginea de E a terasei ce în prezent are o pantă spre E. Au fost realizate trei trepte pentru a avea suprafețe plane în vederea construirii locuințelor sau a altor dependințe specifice. Săpătura treptelor se oprește deasupra nivelului natural de pietriș.

În SX trasată în zona de acces spre așezare am observat că nivelul arheologic apare mult mai jos decât în așezare, pigment de chirpici, fragmente ceramice fiind descoperite până în nivelul natural de pietriș al terasei, ceea ce pare să indice prezența unei amenajări sau a unui spațiu adâncit artificial ce în prezent este în parte colmatat. Lipsa unei săpături extinse ne împiedică să definim acest spațiu drept un șanț de fortificare sau de delimitare.

În sondajul SIIβ trasat la V de așezarea eneolitică am identificat mai multe complexe arheologice din epoca bronzului, dar și Latène. Majoritatea materialelor sunt atipice, lucrate la mână, iar cele decorate au brăuri alveolate. Stratul arheologic identificat la adâncimea de 0,35/0,40 m, sub nivelul arabil nisipos, avea culoarea brun-negricioasă, grosimea de 0,20/0,30 m. Complexele descoperite în număr de 8 sunt de tip groapă, dar și o locuință adâncită. O groapă avea formă de sac, se adâncea în nivelul argilos gălbui-roșcat steril din punct de vedere arheologic. A fost identificat parțial și un complex arheologic definit printr-o grupare de pietre ce par așezate intenționat.

Am realizat și cercetări de suprafață și sondaje arheologice la V de sit în apropiere dealului Coțofeneștilor pe care a fost descoperit la începutul sec. XX un coif de aur din sec. IV a.Chr. Am identificat trei noi situri arheologice din a doua epocă a fierului, unul situat la 100 m V de DJ ce merge spre Slănic, al doilea se află la baza dealului Coțofenești la SE de acesta, pe un platou întins. Al treilea se află pe un platou aflat pe vârful Țurlea, ce domină zona prin altitudine. Acest sit are

amenajată la bază și o terasă. Am realizat și foarte multe sondaje în afara sitului eneolitic cu carotiera manuală aflată în dotarea instituției.

În anul următor ne propunem finalizarea cercetării locuinței 6 și a St.15, lărgirea spre E a respectivului sector, deschiderea unor noi secțiuni din afara sitului eneolitic, finalizarea a St.13C, cercetări de teren în jurul sitului.

35. Măxineni, com. Măxineni, jud. Brăila

Punct: Mănăstire

Cod sit: 43572.01

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 8/2010

Colectiv: Căndea Ionel - responsabil, Croitoru Costin (M Brăila)

De la bun început se impune o precizare: actuala așezare Măxineni din județul Brăila nu se află pe vatra veche a Măxinenilor, - sat atestat documentar întâia oară la 1554. Inundații pustiitoare și destul de dese au determinat pe locuitorii lui să părăsească imediată vecinătate a Siretului (de fapt confluența Buzăului cu Siretul). În 1878-1879 ei s-au retras la aproape 9 km spre V, acolo unde, observaseră de mult că terenul, ceva mai înalt, îi putea feri de asemenea greutate.

Așadar fosta vatră a satului Măxineni, se afla situată pe malul Siretului acolo unde, nu departe de digul construit în anii 1951-1953, a rezistat până astăzi ruina mănăstirii ridicată de Matei Basarab. Aici, pe partea dreaptă, Siretul primește ca afluent Buzăul în dreptul localității Voinești (atestată în 1570) iar pe partea stângă câteva pâraie de mică importanță: Suhu, Lozova și Mălina.

Ruina mănăstirii Măxineni se află situată în imediată vecinătate a vetrei satului medieval Măxineni, precum și a satelor Voinești (Voilești), Latinu și Corbu Vechi. Situl a fost afectat, într-o oarecare măsură (0,50 – 0,80 m), de luptele date în zonă în Primul război mondial (1917).

Cercetarea arheologică (1976, 1978-1980, 1982-1989, 1991) a dus la evidențierea a trei etape constructive: ante 1637 (sfârșitul sec. XVI); 1637; refacerea din 1857-1859 (arhitect Schlatter).

În centrul sitului arheologic, cercetat doar pe suprafața curții mănăstirii, se află ruina bisericii ridicate de Matei Basarab și Elena Doamna și refăcută în 1857/1859. Împrejurul acesteia se află necropola satului Măxineni și a mănăstirii, precum și fundațiile unor anexe și a zidurilor de incintă.

Obiectivele cercetării:

- identificarea urmelor de locuire medievală târzie, adică a unor indicii materiale privind vechea vatră a satului Măxineni;

- verificarea existenței unei necropole și eventual stabilirea raportului cronologic dintre aceasta și mănăstire;

- verificarea existenței unor eventuale vestigii mai vechi decât viața mănăstirească (1636/1637) sub nivelul de călcare din beciul fostei stăreții.

Pentru îndeplinirea obiectivelor propuse s-au efectuat mai multe secțiuni și sondaje, în general dispuse în continuarea celor efectuate în campaniile precedente. În acest sens, intervențiile din anul 2010 au fost numerotate similar celor precedente, desigur cu indicarea anului campaniei pentru a nu se confunda.

S1 trasată la S de Mănăstire, în continuarea S1/1976, față de care a fost lăsat un martor de 10 m. Dimensiunile acesteia au fost 26 x 2 m, împărțită în 13 carouri (2 x 2 m), numerotate începând din capătul nordic. Cum era de așteptat, la granița dintre c. 4 și 5 a fost interceptat zidul de S al curții mari a Mănăstirii, încă de la adâncimea de 0,20 m. În secțiune au fost surprinse, atât la N cât și la S de zid (așadar atât în interiorul cât și în exteriorul curții) 12 morminte de înhumăție. Pentru majoritatea dintre acestea a fost necesară efectuarea unor casete laterale. Rareori a fost sesizată forma gropilor, săpate până la pământul galben.

S8 trasată la S de Mănăstire, în continuarea S8/1978, paralelă cu S1/2010. Dimensiunile acesteia au fost 10 x 4 m, împărțită în 10 carouri, numerotate începând cu colțul nord-vestic. În suprafața săpată au fost identificate patru morminte și o instalație sezonieră din care a fost cercetat un cuptor de cărămidă. În privința mormintelor, numerotate în continuarea celor din S29 nu a fost sesizată forma gropilor, săpate până la pământul galben.

S29 trasată la S de Mănăstire, perpendicular pe zidul nordic al stăreției. Dimensiunile acestei suprafețe au fost 10 x 6 m, împărțită în 15 carouri, numerotate începând cu colțul nord-estic. În zona investigată efortul nostru s-a concentrat pentru a pune în evidență gârliciul beciului stăreției. Din aceste rațiuni cercetarea întregii suprafețe nu a fost epuizată, aceasta urmând a se efectua într-o campanie ulterioară. În c. 1-2 s-a identificat gârliciul, punându-se în evidență, la adâncimea de -1,80/1,85 m și primele două trepte. De o parte și de cealaltă a intrării au fost descoperite, în zidurile ce o flanchează, două ocnite de felul celei identificate în S1/1976 pe latura de S a beciului stăreției. Zidurile au fost construite din cărămidă, având la bază pietre de râu, surprinse deocamdată pe o adâncime de 0,70/0,80 m, fără să se fi ajuns la pământul viu.

S30 trasată la S de Mănăstire, perpendicular pe zidul nordic al stăreției. Dimensiunile acestei suprafețe au fost 10 x 2 m, împărțită în 5 carouri, numerotate începând cu colțul nordic. În zona investigată efortul nostru s-a concentrat pentru a pune în evidență unul dintre cei trei stâlpi ai beciului stăreției. Din aceste rațiuni cercetarea întregii suprafețe nu a fost epuizată, aceasta urmând a se efectua într-o campanie ulterioară. În c. 3-4 s-a identificat stâlpul gros de aproximativ 0,90 m, înalt de 1,70 m, care mai păstra în partea superioară elemente cu privire la nașterea bolților.

S-au realizat patru secțiuni care au necesitat deschiderea unor casete laterale, în total aproximativ 128 m² cercetați.

Am folosit pe lângă săpătura manuală și tehnicile moderne ale cercetărilor de tip *survey*.

Obiectivele cercetărilor viitoare

Verificarea existenței unor eventuale vestigii mai vechi decât viața mănăstirească (1636/1637) sub nivelul de călcare din beciul fostei stăreții. Datele obținute în campaniile arheologice viitoare vor fi folosite, alături de cele cunoscute până în momentul de față, la întocmirea unui istoric al cercetărilor menit să sprijine proiectul de restaurare a stăreției cu beciul domnesc, amenajarea curții și a zidurilor de incintă ale mănăstirii Măxineni, așa cum deja s-a întâmplat cu mănăstirea.

Bibliografie:

Ionel Căndea, Mănăstirea Măxineni, Editura Istros, Brăila, 1996.

Ionel Cândea, Costin Croitoru, Cercetările arheologice de la Măxineni (jud. Brăila). Campania 2009, în „Istros”, XV, 2009, pp. 359-384.

Idem, O construcție rectangulară, cu baza de piatră, descoperită la Măxineni, județul Brăila, în „Analele Brăilei”, X, nr. 10, 2010, pp. 397-402.

36. Mehadia, com. Mehadia, jud. Caraș-Severin

Punct: Cetate

Cod sit: 53283.01

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 99/2010

Colectiv: Doina Benea, Simona Regep, Victor Bunoiu, Cosmin Matei (UV Timișoara)

Cercetările arheologice din anul 2010, s-au desfășurat în luna august și au fost de scurtă durată, ele efectuându-se în sectorul porții de N a castrului roman. În anul precedent printr-o secțiune a fost identificat culoarul porții lat de 8,70 m ceea ce a condus la concluzia că aceasta a fost inițial o poartă dublă al cărei pilon central a fost distrus până la bază prin inundația masivă de la mijlocul sec. III p.Chr. Ea a fost *porta praetoria* a castrului de la Mehadia, lucru presupus de M. Macrea cu ocazia cercetărilor efectuate în anii 1942-1944.

Cercetările au continuat în vederea dezvelirii turnului de V al porții castrului roman printr-o casetă cu dimensiunile de 6 x 2,50 m pentru a putea observa mai bine stratigrafia din interiorul turnului și implicit stabili dimensiunile sale.

Au fost precizate doar câteva elemente ale turnului, respectiv laturile de E și V ale acestuia din ultimul nivel de locuire, epoca romană târzie, care constă dintr-un zid executat din piatră de carieră (granit) piatră de râu, fundația sa are o lățime de 1,65 m lucrată cu mortar pe o înălțime de 0,50 m, iar fundația propriu-zisă adâncă de 0,75 m fără mortar din piatră de râu, elevația era lată de 1,25 m, aici observându-se folosirea și a unor blocuri din piatră roșie de andezit caracteristică pentru refacerile târzii din castru. Zidul de incintă se păstrează până la nivelul solului actual. Deci, există două etape în structura acestui zid al turnului, prima datând din timpul provinciei, iar a doua refăcută cu piatră de andezit din epoca romană târzie. În acest caz, în colțul de SE au fost zidite trei cărămizi romane care aveau la fixarea probabil a stâlpilor porții.

La fel, ca și în cazul porții de S a castrului, zidurile turnului de N dispar în epoca romană târzie. Ele constă dintr-un zid care pornește de pe latura de est a turnului de V și continuă pe o lungime de 4,50 m pe latura de N unindu-se cu zidul de incintă propriu-zis. Stratigrafia constatată în interiorul turnului a evidențiat mai multe nivele de locuire, respectiv patru faze de lemn fiecare dezafectat prin incendii puternice, urmate de o nivelare făcută cu lut galben. În profil se păstrează amprente banelor de la stâlpii ce susțineau structura interioară a turnului.

Materialul arheologic este extrem de sărac. În ultimul nivel de locuire corespunzător epocii romană târzie la adâncimea de 0,42 m de la nivelul actual al solului a apărut o groapă în care a fost amenajată o vatră cu urme de cărbune și cenușă pe care s-au descoperit două fragmente de țiglă cu ștampilă a lui *cohors III Delmatarum* reutilizate un fragment de fund de creuzet de metal, alături de mult chirpic.

Zusammenfassung

Im Jahre 2010, wurde eine Kasette von 6,00 x 2,50 m mit dem Ziel den West Turm der *porta praetoria* des Lagers aus Mehadia, zu entdecken. Es wurden 4 Schichten von Holz-Erde Mauer der Kastells und zwei aus Stein identifiziert. Das archäologische Material fällt ausser zwei Stempeln der *cohors III Delmatarum* benutzt in den letzten Niveau, also in die spät römische Zeit.

37. Miercurea Sibiului, jud. Sibiu

Punct: Petriș

Cod sit: 144937.06

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 61/2010

Colectiv: Sabin Adrian Luca – responsabil (ULB Sibiu/MN Brukenthal), Corneliu Beldiman (UCDC București), Dragoș Diaconescu, Florian Dumitrescu-Chioar, Gheorghe Natea, Florina Maria Nițu, Anamaria Tudorie (MN Brukenthal), Georgeta El Susi (IAB), Aurelian Rusu, Cosmin Suciu (ULB Sibiu)

Situl este amplasat pe prima terasă neînundabilă de pe malul stâng al râului Secaș, terasă plasată la jumătatea distanței dintre Miercurea Sibiului și Miercurea Băi. Cercetarea arheologică sistematică a debutat în anul 1997. De atunci s-au cercetat mai multe secțiuni (S1-S6) și suprafețele SI-II, SIII, SIV-a-c și parțial SV. Toate acestea au fost amplasate în zona de NE a sitului.

Campania de cercetare sistematică din anul 2009 a avut drept scop cercetarea nivelului de dărâmtură a structurilor de suprafață incendiate aparținând culturii Vinča din suprafața SV, nivel cercetat parțial în campania 2009 precum și investigarea complexelor adâncite din acest sector. Practic obiectivul principal a fost „epuizarea” structurilor arheologice oferite de această unitate de cercetare.

Așa cum precizăm, cercetarea de anul acesta a vizat în primul rând nivelul de dărâmtură a unor structuri de suprafață, nivel plasat în jumătatea sudică suprafeței SV, ce pe baza materialului arheologic descoperit în acest context aparține culturii Vinča, faza B. Demontarea acestui nivel de dărâmtură ne-a relevat faptul că este vorba doar de pereți de lut, ce fuseseră ridicați pe o structură de pari și nuiete. Acest tip de tehnică este specific acestei culturi și în alte regiuni ocupate de această civilizație (e.g. Banatul românesc). Considerăm că aceste dărâmături țin de două locuințe de suprafață ale căror podele nu au fost identificate, ele fiind plasate în afara unității de cercetare deschise de noi.

Demontarea acestui nivel a dus la identificarea dedesubt a unor complexe adâncite aparținând în mare parte culturii Vinča. Astfel în c.290 și 295, „taiat” de profilul longitudinal al suprafeței cercetate se afla plasat complexul G78, complex în care nivelul de dărâmtură precizat mai sus suferea un proces de tasare. În c.295, 296 și parțial 291 a fost identificată o linie de trei gropi circulare, puțin adânci (raportat la nivelul de la care au fost observabile), pe direcție SV-NE. În c.298, 299, 293, 294 au fost cercetate complexele G79 și G81, ambele aparținând culturii Vinča, relația stratigrafică dintre ele putând fi stabilită în partea superioară a nivelurilor de umplere (G79 „taie” G81).

În zona centrală a suprafeței a fost identificată o intersecție a mai multor complexe, G73 (c.276 275 și 281), G56 (c.270, 271), G83 (c.277, 272, 273 și 278), G80 (278, 279, 274

și 273), G84 și G85 (c.269), cuptorul C5 cu groapa de acces (c.263, 268 și 273) și G86 (c.273 și 268). Cu excepția ultimului complex care aparține culturii Starčevo-Criș (faza a III-a) celelalte complexe aparțin culturii Vinča. Relații stratigrafice au putut fi stabilite între G73 și G83, între G83 și G80, între G80 și G84, între C5 și G80, între C5 și G83, între G86 și C5, între G86 și G84, între G86 și G80, între G86 și G83. Astfel G73, G80 și C5 sunt mai „tinere” decât G83, G84 e mai „tânără” decât G86 dar mai târzie decât G80, C5 „taie” G80, G83 și G86, iar G86 este mai veche decât G83, G84 și G80. Relațiile cronologice dintre G73 și celelalte complexe descrise aici se pot face doar pe baza elementelor de cronologie absolută și relativă oferite de materialele din aceste structuri arheologice. Foarte important de semnalat este faptul că în umplutura gropii G73 (fapt ce demonstrează că scopul inițial al gropii era altul) a fost găsit deus un schelet de copil, plasat pe partea dreaptă cu genunchii ușor flexați, dispus pe direcție NE-SV, cu capul la N - E. Cu siguranță această depunere funerară aparține culturii Vinča, faza timpurie, și face parte, credem noi, din cadrul depunerilor funerare rituale în cadrul unei așezări neolitice.

În c.269 și 264 a fost identificat un alt cuptor, asemănător tipologic cu C5, dar suprapus de profilul longitudinal cu expunere vestică al suprafeței SV. În c.259 și parțial 254 a fost identificat complexul G77, puțin adânc, partea sa cea mai consistentă fiind plasată sub profilul cu expunere vestică a unității de cercetare abordate.

În c.253 și parțial 252 a fost identificat complexul G75, de formă circulară cu diametrul de cca. 1,30 m extrem de asemănătoare în ceea ce privește aspectul umpluturii și forma în sine cu groapa G71 cercetată în campania 2009 în suprafața SIVb. Datarea acestui complex este oferită de materialele ceramice descoperite în umplutura sa, unele dintre ele aparținând celei de-a doua vârste a Epocii Fierului. În c.251, 256, 252, 257 au fost identificate patru gropi puțin adânci, circulare ca formă și relativ mici în diametru (20-60 cm) extrem de asemănătoare cu cele surprinse în c.295, 296, 291. Singura diferență constă în faptul că ultimele patru gropi sunt dispuse într-un aranjament de forma unui unghi drept, cu punctul de intersecție spre SE.

Din punct de vedere al stratigrafiei generale pe această unitate de cercetare putem afirma că sunt sesizabile (considerăm că este esențial să le subliniem importanța) două niveluri coluviale (ambele negru-cenușiu la culoare, dense, aspect lutos atunci când umiditatea e mai mare, aspect măzăros la uscare), unul post Latène (suprapus de nivelul arabil) și unul post Vinča. Suprapuse de aceste niveluri coluviale sunt nivelurile de călcare ale așezării Latène (nivelul IVa al sitului) și ale așezării Vinča (nivelul IIb). Sub nivelul IIb au fost surprinse complexe adâncite descrise mai sus, aparținând sub-nivelurilor IIa și Ic.

Cercetările de la Miercurea Sibiului-Petriș nu vor mai beneficia de cercetări viitoare în proiectul din care face parte și prezentul raport intrând în faza de pregătire pentru publicare a rezultatelor obținute aici de-a lungul a 14 campanii de cercetare, perioadă în care a fost investigată o suprafață totală de 1484 m² (excepând S1-S5, suprapuse ulterior de suprafețele de cercetare, SI, SIII și SIVa-b).

La finalul etapei de cercetare de teren a proiectului de la Miercurea Sibiului - Petriș prezentăm succint stratigrafia și cronologia internă a sitului așa cum a fost sesizată până la acest moment:

Pe scurt, stratigrafia sitului este următoarea:

Orizontul (nivelul) I – aparține culturii Starčevo-Criș și are mai multe sub-niveluri:

Ia – complexe adâncite ce aparțin fazei Starčevo-Criș IB;

Ib – complexe adâncite aparținătoare fazei Starčevo-Criș IC-IIA;

Ic – după un hiatus (?) complexe adâncite ce aparțin fazei Starčevo-Criș IIB-IIIA.

Orizontul (nivelul) II – aparține culturii Vinča, faza veche (A și evoluție spre B1):

IIa – complexe adâncite „elaborate” în două etape (surprinse stratigrafic):

IIa1 – locuințele acestuia aparțin fazei Vinča A2-3 (pe bază tipologico-stilistică);

IIa2 – locuințele acestuia aparțin fazei Vinča A3.

IIb – locuințele de suprafață ale acestuia aparțin fazei Vinča A3-B1.

Orizontul (nivelul) II / III – cercetările încă inedite ale campaniei anului 2007 au dus la descoperirea unor complexe adâncite cu materiale arheologice de fază Vinča B1, cu elemente pictate aparținând culturii transilvănene Lumea Nouă; Datorită faptului că stratigrafia sitului fusese deja publicată la momentul identificării acestor complexe s-a preferat denumirea de II/III, nivelul evoluând după momentul Vinča B1 și înainte de etapa Vinča C2.

Orizontul (nivelul) III – nivelul aparține culturii Petrești; locuințele de suprafață ale acestuia, cu podină masivă din lut, aparțin fazei AB a culturii.

Orizontul (nivelul) IV – este format din două sub-etape:

IVa – nivel de călcare și resturi de structuri de locuire precum și gropi de provizii aparținătoare unei așezări celto-dace (etapa Latène B2-C).

IVb – un mormânt de inhumație încadrabil pe baza inventarului funerar în prima jumătate a sec. I a. Chr. și civilizației dacice (Latène D)

Orizontul (nivelul V) – mormintele și unele complexe arheologice dispartate ale acestui nivel sunt de perioadă gepidă.

Orizontul (nivelul VI) – acest nivel este reprezentat de o locuință semi-adâncită cu piatră și un cuptor de tip piatră exterior ce aparțin Evului Mediu Timpuriu.

Datorită caracterului locuirii din acest punct nu avem propuneri concrete pentru conservarea *in situ* a obiectivelor arheologice descoperite. Vasele ceramice și celelalte artefacte urmează cursul firesc pentru conservare și restaurare în laboratoarele MN Brukenthal Sibiu.

Toate materialele arheologice sunt depozitate la MN Brukenthal Sibiu.

Bibliografie:

- S.A. Luca, A. Georgescu, A. Gonciar, S. Batiuk, C. Suciu, *Miercurea Sibiului-Petriș*, în CCA, 2002, p. 204.
 S.A. Luca, D. Diaconescu, A. Georgescu, C. Suciu, *Miercurea Sibiului-Petriș*, în CCA, 2003, p. 196-197.
 S.A. Luca, D. Diaconescu, A. Georgescu, C. Suciu, *Șantierul arheologic Miercurea Sibiului*, în CCA, 2004, p. 124.
 S.A. Luca, Z.K. Pinter, I.M. Țiplic, A. Georgescu, D. Diaconescu, *Descoperiri gepide la Miercurea Sibiului-Petriș (jud. Sibiu)*, în *Relații interetnice în Transilvania. Secolele VI-XIII*, București, 2005, p. 19-32.

S.A. Luca, D. Diaconescu, A. Georgescu, C. Suci, *Cercetările arheologice de la Miercurea Sibiului-Petriș (jud. Sibiu), campaniile anilor 1997-2005*, în BAM I.1, 2006, p. 9-19.

S.A. Luca, D. Diaconescu, C. Suci, *Cercetările arheologice de la Miercurea Sibiului-Petriș (jud. Sibiu, România). Nivelul Starčevo-Criș în campaniile de cercetare din anii 1997-2005 (raport preliminar)*, în BAM III.1, 2008, p. 7-46.

S.A. Luca, D. Diaconescu, A. Georgescu, Gh. Natea, F.M. Nițu, A. Șeulean, Fl. Dumitrescu, C. Suci, S. Tincu, *Miercurea Sibiului, jud. Sibiu. Punct: Petriș*, în CCA 2008, Valachica XXI, pp. 147-149.

S.A. Luca, C. Beldiman, B. Daisa-Ciută, D. Diaconescu, Fl. Dumitrescu, A. Georgescu, G. ElSusi, Gh. Natea, F. M. Nițu, A. Șeulean, A. Rusu, C. Suci, S. Tincu, R. Teodorescu, *Miercurea Sibiului, jud. Sibiu. Punct: Petriș*, în CCA 2010, p. 124-126.

Abstract:

The 2010 archaeological campaign revealed in trench S V that the Vinča surface features have the same structure and construction technique (wattle and daub) like everywhere in Vinča culture territory. Also were investigated a number of nine features (or pits as a general denominative) belonging to IIa (Vinča culture phase A) layer of the site, one belonging to layer Ic (Starčevo-Criș III phase) and one belonging to layer IVa (La Tène B2-C).

Briefly, the site's chronological and stratigraphic structure is:

Horizon I – the first, and at the same time the oldest level belonging to the Starčevo-Criș culture, has many sublevels:

Ia – deepened features dated in IB phase;

Ib – the deepened features dated in IC-IIA phase;

Ic – after a hiatus, the deepened features belonging to an evolved phase of the Starčevo-Criș culture.

Horizon II – the second level belonging to the end of the oldest Vinča phase has several sublevels:

IIa – with deepened features having two sublevels;

IIa1 – with deepened features and a palisade dating from the A2 phase (typologically and stylistically);

IIa2 – with deepened features dating from the A3 phase;

IIb – the surfaced dwellings belongs to Vinča culture, A3-B1 stage.

Horizon II/III – unpublished research in 2007, led to the discovery of two features (pits) containing archaeological material from Vinča B1 phase, yielding painted decorations typical for Lumea Nouă culture. Considering the fact that the stratigraphy of the site was already published we choose this denominative: II/III because from the chronological point of view this horizon emerged after Vinča B1 and before Vinča C2.

Horizon III – the third level belonging to the Petrești culture; the AB phase characterized by surface dwellings.

Horizon IV – the fourth level belong to Latène period, with two sub-levels:

IVa – remains from surface dwellings and pits dating from Latène B2-C;

IVb – funeral deposition pit belonging to the first half of the 1st century B.C. (Latène D);

V – the fifth level is represented by a Gepidic necropolis.

VI – the sixth level is represented by a dwelling with an inner oven and also by an oven made of stone typical for the Early Middle Ages.

38. Mirenești, com. Gostinari, jud. Giurgiu

Punct: Malu Roșu, Conacul lui Palade, Conacul Mirenești

Cod sit: 103390.01, 103390.04

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 158/2010

Colectiv: Cristian Schuster - responsabil (IAB), Traian Popa (MJTA Giurgiu), Panait Marian (FIB)

Amplasat pe un promontoriu al terasei din dreapta Argeșului (altitudine 87,20 m), situl de la Malu Roșu este flancat la N de acest râu, la S de o vale care îl separă de drumul județean, la E (spre satul Teiuș) de o vale puțin adâncă, iar la V de o altă vale mult mai pronunțată, delimitându-l de arealul Conacul lui Palade. Starea de conservare a sitului este, în general medie, existând însă un proces continuu de eroziune, mai ales în partea nordică, spre râul Argeș. Inițiate în 1989, cercetările arheologice au fost reluate în 2002 și continuate până în prezent.

Investigațiile arheologice din 2010, finanțate integral de MJTA Giurgiu (suma = 8000 lei), s-au derulat în perioada august-septembrie și au fost concentrate asupra secțiunii S19, unde se află groapa de cult hallstattiană, extinsă cu încă 16 m² (pe latura ei sudică), cu scopul de a-i surprinde limitele. În noua suprafață cercetată au fost descoperite fragmente de ceramică, aferente culturii Basarabi, și câteva oase de animale. În urma cercetărilor de anul acesta, am ajuns la concluzia că, groapa de cult nu se extindea pe o suprafață mai mare de 40-45 m².

În imediata apropiere a punctului *Malu Roșu*, anume arealul *Conacul lui Palade*, cercetările noastre s-au concentrat, într-o primă fază, asupra S6 (10 x 2 m), nefinalizată în timpul campaniei precedente. Ulterior, suprafața cercetată s-a extins cu alte patru secțiuni: S7 (8 x 2 m), S8 (10 x 2 m), S9 (8 x 2 m) și S10 (8 x 2 m). Dintre complexele arheologice descoperite în S6, se remarcă o groapă menajeră, a cărei adâncime coboară, începând cu nivelul de călcare, până la -2 m. Inventarul complexului respectiv a cuprins un mare număr de fragmente ceramice hallstattiene (cultura Basarabi), un strat gros de cenușă amestecat cu fragmente mari de cărbune, la care se adaugă câteva fragmente de chirpici și oase de animale. Mai trebuie spus că, între -1,90 -2 m, a fost surprins un strat de lut ars, pe o suprafață de cca. 1 x 1 m. Pentru a identifica limitele gropii menajere, am trasat, în paralel cu S6 (la o distanță de 1 m) S8 și le-am unit în dreptul c.3-4, fără a mai descoperi ceva, de unde concluzia că suprafața complexului respectiv nu depășea 4 m². În toate cele cinci secțiuni cercetate la Conacul lui Palade, au fost descoperite vestigii (predominant rămâne ceramica) aparținând culturilor Glină, Hallstatt-ului Timpuriu și Mijlociu (cultura Basarabi), Latène-ului și Dridu. Prima, cultura Glină, este reprezentată de numeroase fragmente ceramice cu decor alveolat specific, o fusaiolă bitronconică fragmentară și câteva unelte din silex. Cel mai bine este reprezentat Hallstatt-ului, căruia îi aparțin două vase întregi sau aproape întregi: o ceașcă și un vas bitronconic. De dimensiuni relativ mici (înălțimea = 0,07 m; diametrul fundului = 0,04 m; diametrul gurii = 0,09 m), ceașca este de culoare cenușie, cu buza dreaptă și fundul plat, lipsindu-i toarta, care era supraînălțată. Celălalt artefact, vasul bitronconic, descoperit tot în S8, între -0,60 - 0,80 m (dimensiuni: înălțime = 0,15 m; diametrul fundului = 0,05 m; diametrul gurii = 0,075 m), are fundul plat, îi lipsește toarta și este lucrat dintr-o pastă de calitate relativ bună. În afara celor două vase, mai trebuie menționată și descoperirea unui mare

număr de fragmente ceramice (buze, funduri, torți etc.), care ne sugerează prezența unor tipuri și forme de vase specifice perioadei hallstattiene: străchini invazate și evazate, vase cu picior, ceștile mari cu două torți, cămile cu o toartă și planul gurii oblic, vasele-borcan ș.a. Dintre formele de decor menționăm brăurile alveolate (dispușe orizontal, vertical și oblic), brăurile crestate (unele duble și asociate cu cele alveolate), brăuri încadrate între benzi incizate și excizate și motivele geometrice (cercul, triunghiul și romburi).

În fine, ultimul obiectiv propus investigațiilor noastre a fost arealul *Conacul Mironescu*, parte integrantă a zonei Malul Roșu-Conacul lui Palade-Conacul Mironescu, punct aflat la nord de Căminul de bătrâni și despărțit, în partea estică, de Conacul lui Palade de Valea Morii. În timpul efectuării sondajului nostru (au fost trasate două secțiuni: S1 = 4.00 x 2.00 m; S2 = 6.00 x 2.00 m) pe o suprafață de 20 m² au fost descoperite urme care aparțin culturilor Cernavodă II, Glina, Basarabi, Latène și Dridu. Dintre complexele descoperite în S2, remarcăm o locuință de suprafață și un cuptor de gospodărie, aparținând culturii Dridu. Resturile locuinței, care se întind pe o suprafață de 2 x 1,70 m, au fost descoperite între adâncimile de -0,60 -0,80 m și constau în fragmente mari de chirpici, pe care se află imprimate urme de nuiete și paie. Sub resturile locuinței, a fost descoperit un vas de dimensiuni relativ mici (înălțimea = 0,09 m; diametrul fundului = 0,70 m; diametrul gurii = 0,126 m), aparținând culturii Tei III. De formă tronconică și puțin bombat la mijloc, vasul, de culoare cenușie (mai închisă spre partea superioară), are fundul inelar, buza ușor lățită, iar toarta este amplasată între buză și zona mediană. Decorul vasului este variat: triunghiuri hașurate cu linii incizate și motivul spiralei, încadrate de două benzi (una spre buză și alta în zona mediană), iar o altă bandă se află amplasată în apropierea fundului. Acestea li se adaugă cei trei butoni, dispuși la distanțe aproape egale, întrerupând, din loc în loc, prima bandă.

În sfârșit, celălalt complex, cuptorul, de formă ovală, a fost descoperit tot între adâncimile de -0,60 -0,80 m, nu departe de locuință și a fost construit direct pe pământ. Inventarul cuptorului cuprinde bucăți mari de chirpic (cu amprente evidente de nuiete), care alcătuiau cupola, fragmente ceramice specifice culturii Dridu și câteva hallstattiene. Sub resturile cuptorului a fost descoperit un vas cu dimensiuni medii (înălțimea = 0,20 m; diametrul gurii = 0,113 m; diametrul fundului = 0,08 m), cu fundul plat, buza ușor răsfrântă și corpul puțin arcuit. A mai fost descoperit și capul unei figurine feminine, cu ochii bine reliefati și nasul pronunțat, aparținând, după toate probabilitățile, culturii Cernavodă II, cultură căreia îi aparține și o mărgea din lut tubulară, la care se adaugă câteva fragmente ceramice.

Bibliografie:

- C. Schuster, T. Popa, *Mironești. I. Locuri, cercetări arheologice, monumente și personaje istorice, Bibliotheca Musei Giurgiuensis III*, Giurgiu, 2008.
- C. Schuster, M. Negru, *Ansa cornuta în București – Militari – Câmpul Boja. Betrachtungen zur Frühhallstattzeit im Bukarester Raum*, în S. C. Ailicăi, C. Micu, F. Mihail (ed.), *Omagiul lui Gavrilă Simion la a 80-a aniversare*, Tulcea, 2008, p. 44-55.
- C. Schuster, T. Popa, A. S. Morintz, R. Kogălniceanu, *Cernavodă III – finds at Mironești, Giurgiu County*, în V. Sirbu, C. Luca (ed.), *Miscellanea Historica et Archaeologica in Honore Professoris Ionel Cândea*, Brăila, 2009, p. 3-17.

C. Schuster, T. Popa, D. Panait, M. Panait, *Mironești, Punct: Malul Roșu*, CCA 2009, p. 149-150.

C. Schuster, T. Popa, R. Kogălniceanu, *The Early and Middle Iron Age in Lower Argeș Basin*, în I. Cândea (ed.), *Tracii și vecinii lor în antichitate/ The Thracians and Their Neighbours in Antiquity. Studia in Honorem Valerii Sirbu*, Brăila, 2010, p. 459-478.

C. Schuster, T. Popa, M. Panait, M. Mărgărit, L. Niță, *Mironești, Punct: Malul Roșu, Conacul lui Palade*, CCA 2010, p. 126-128.

Zusammenfassung:

Die Forschungen in Gebiet Malul Roșu-Conacul lui Palade-Conacul Mironescu des Dorfes Mironești, Bezirk Giurgiu, hatten im Jahr 2010 die Entdeckung von Spuren der Kulturen Cernavodă II, Glina, Tei, Basarabi, getische und frühmittelalterliche Dridu. Unter den Funden wichtig sind jene der letztgenannten Periode, und zwar ein Oberflächenhaus und ein Backofen. Zu nennen sind auch Gefäße der Tei III- und Dridu-Kultur, wie auch ein fragmentarisches weibliches Idol der Cernavodă II-Kultur.

39. Nufăru, com. Nufăru, jud. Tulcea

Punct: Trecere bac

Cod sit: 161062.09

Autorizațiile de cercetare arheologică sistematică nr. 105/2009, 69/2010

Colectiv: Oana Damian - responsabil, Monica Mărgineanu-Cârstoiu, Valentin Dumitrașcu (IAB), Mihai Vasile, Andra Samson, Virgil Apostol, Gabriel Vasile (MNIR), Daniel Ene (doctorand FIB), Aurel Stănică (ICEM Tulcea)

Cercetările arheologice derulate în campaniile 2009-2010 în cetatea bizantină situată în intravilanul localității Nufăru s-au concentrat în regiunea nordică a promontoriului pe care se desfășoară așezarea, în punctul *Trecere bac* (încă proprietatea Enache Șinghi), reprezentând o zonă complexă din punct de vedere arheologic, incluzând un tronson din curtea nordică a fortificației bizantine, instalația portuară a acesteia, cu necropola și locuirea medievală care o suprapun.

La est de zona înglobând instalația portuară a cetății bizantine, descoperită în 1999¹, a fost cercetată în campaniile 2002, 2004-2008² o suprafață de cca. 300 m², menită a pune în evidență elementele de fortificație adiacente debarcaderului, precum și o serie de complexe funerare și de locuire ulterioare³. Campaniile 2009-2010 au urmărit: a. continuarea cercetării zidului de incintă (în cadrul S9, orientată N - S, cu dimensiunile de 10 x 6,50 m, S10, orientată V-E, cu dimensiunile de 10 x 2 m, S12, orientată V - E, cu dimensiunile de 10 x 5 m, S3 Zid incintă nord/Str. Arheologiei, orientată N - S, cu dimensiunile de 14 x 4 m; b. continuarea cercetării monumentului bizantin reprezentat de complexul instalației portuare în partea sa estică, în cadrul S9, în partea sa vestică, în cadrul S11 (orientată N - S, cu dimensiunile de 9,30 x 2 m) și în partea sa nordică, într-o suprafață înglobând c.1- 3, trasate în 1999, și martorii stratigrafici dintre ele; c. continuarea cercetării necropolei, în cadrul S8; d. continuarea cercetării vieții medievale în cadrul S9, S12 și S3 Zid incintă nord/Str. Arheologiei.

În ceea ce privește monumentul bizantin, s-a completat imaginea asupra zidului de incintă bizantin nordic și a complexului

instalației portuare. A fost identificată limita estică a instalației portuare sub forma unui zid lat de 0,95 m, păstrat pe înălțimea de 1,20 m, vizibil pe o lungime de 2,25 m, adosat curții nordice. A putut fi cercetat un tronson din curtea nordică, adosată spre E promontoriului stâncos, cu lungimea de 7,30 m și lățimea de 2,60 m, în care a fost practicat spre S un acces menit a asigura legătura dintre cetate și instalația portuară. Deocamdată a fost cercetat doar zidul de V al accesului, cu lungimea de 1,90 m și lățimea de 1,80 m, limita estică a acestuia reprezentând un obiectiv al cercetării viitoare. Accesul are lungimea de 4,60 m, lățimea cuprinsă între 1,90 și 2,40 m și înălțimea păstrată a zidurilor de 0,22-0,80 m. La V de acest acces, zidul de incintă are lățimea de 2,60 m, pentru ca la E de el să-i fie adosat un alt zid, lat de 2 m, vizibil pe o lungime de 4 m. Zidul de incintă se păstrează pe înălțimea de 2-2,65 m, prezintă pe fața exterioară/nordică un parament din blocuri fasonate, rostuite cu mortar hidrofug, o plintă, lată de 0,13-0,17 m din dreptul căreia pornește în pantă o șapă de mortar groasă de câțiva cm și o fundație din piatră nefasonată, înaltă de 0,80 m; pe fața interioară/sudică, paramentul este din blocuri fasonate, acoperite cu tencuială din mortar hidrofug, pe o înălțime de 1-1,10 m, cu o umplutură cu pământ galben vizibilă pe înălțimea de 0,30 m și lungimea de 1,30 m în partea de vest, pentru a apărea bine fasonat spre est pe o înălțime de 0,60 m; structura de piatră este așezată pe o depunere identificată pe înălțimea de 0,90-0,95 m, constând dintr-o amenajare de pământ brun untos, adus, fără materiale, cu urme de lemn ars și aspect vitrifiat, așezată peste un strat depus de sfărâmatură de stâncă ce suprapune un strat de pământ gălbui nisipos, probabil nivelul steril din punct de vedere arheologic. La N de accesul amintit, a fost descoperită o substructură, adosată atât curții nordice, cât și zidului estic al instalației portuare, vizibilă în cadrul unei suprafețe cu dimensiunile de 3,10 x 3,10 m, constând în urma unei fundații de tip radier, o placă de mortar prevăzută cu multe orificii în care erau probabil încastrați pari de lemn. Limita acestei substructuri a fost identificată spre nord, dar continuă spre E, urmând a fi cercetată în campania viitoare. Pavajul înclinat descoperit în campania din 1999 la N de zidul mare al instalației portuare, cel vizibil pe o lungime de 4 m măsurată de la zid spre N, a fost descoperit și în S11, la limita vestică a instalației portuare, depășind zidul acesteia cu 1,50 m spre V, fiind identificat deocamdată pe lungimea de 3,70 m.

În privința complexelor funerare descoperite în 2009-2010, acestea se caracterizează prin aceleași aspecte de rit și ritual definind necropola cercetată în campaniile anterioare, încadrată între mijlocul sec. al XI-lea - începutul sec. al XIII-lea, localizată în zona nord-estică a promontoriului nufărean (*Piatră/km 104 și Trecere bac*). Complexelor funerare cercetate în campaniile 1999-2002 și 2004-2008, li se adaugă încă 45 descoperite în cadrul S8 în 2009-2010, necropola totalizând actualmente 246 de morminte. Orientarea mormintelor este V - E. În general s-a practicat înhumarea individuală, într-o serie de cazuri fiind vorba de reînhumări și deranjamente, produse fie de înhumări ulterioare, fie de nivelul de locuire care suprapune necropola. Gropile mormintelor au fost săpate în pământ cenușiu prăfos. Scheletele apar în decubit dorsal, cu craniile în poziție normală sau așezate fie pe partea dreaptă, fie pe cea stângă, cu brațele așezate în diverse poziții, cu picioarele întinse, uneori ușor flexate, alteori puțin deranjate. În cazurile în care s-a putut observa poziția antebrățelor, s-au înregistrat subvariantele ale pozițiilor cu antebrățele pe lângă corp, pe abdomen ori bazin. În cazul unuia dintre morminte, a fost descoperit un vârf de săgeată într-o vertebră, indiciu al cauzei decesului. Cinci dintre morminte

conțineau inventar, reprezentat de piese de podoabă (mărgelile de sticlă și chihlimbar, brățări de sticlă, inele de bronz), de port (năsturași globulari de bronz) și de cult (o cruciuliță de piatră). Acestor complexe li se adaugă încă două descoperiri funerare în S3 Zid incintă nord/Str. Arheologiei, un mormânt aparținând probabil epocii moderne, secționat de la bazin în jos de malul estic al secțiunii, celălalt, databil probabil în sec. al XI-lea, scheletul părănd aruncat în groapă.

Zona necropolei este suprapusă de un nivel ocupațional, cercetat în S8 - S12, reprezentat prin patru locuințe și mai multe gropi menajere. Unul dintre complexe, descoperit în S9, a fost adosat atât curții nordice, cât și la V de zidul estic al instalației portuare, având dimensiunile identificate de 3,50 m (latura N - S) x 2,20 m (latura E - V), cu precizarea că se extinde spre V, deocamdată în martorul dintre S8 și S9, conținând o mare cantitate de fragmente ceramice provenind de la unul sau mai multe vase de provizii. O altă locuință, descoperită în S9, la E de zidul estic al instalației portuare, cu bază de piatră, a fost identificată pe o lungime de 2 m, dezvoltându-se spre E, urmând a fi cercetată în campania viitoare. Un alt complex, cercetat în S11, este adosat zidurilor nordic și vestic ale instalației portuare și parțial instalat pe stâncă, având dimensiunile identificate de 3,50 m (latura N - S) x 3,70 m (latura E - V) și suprapunând pavajul înclinat al instalației portuare. Locuința, descoperită în S10 - S12, a fost adosată atât curții nordice, cât și laturii de V a accesului, având bază de piatră, dimensiunile identificate de 3,30 m (latura N - S) x 4,30 m (latura E - V). Celelalte complexe de locuire, cercetate în S8, constau în patru gropi menajere, de formă circulară, cu diametre de 1,50-2 m și o vatră, cu diametrul de 1,20 m, care afectează nivelul necropolei.

Sub raportul viețuirii, se adaugă descoperirea, în S3 Zid incintă nord/Str. Arheologiei, a două locuințe, adosate zidului nordic de incintă, una pe latura de S, cu bază de piatră, cu dimensiunile identificate de 3,30 x 3,50 m, cealaltă pe latura de N, adâncită, cu dimensiunile identificate de 3,50 x 4 m, cu vatră în colțul sud-vestic, precum și a câtorva gropi menajere.

Materialul arheologic descoperit constă în ceramică, obiecte mărunte din lut, bronz, os, corn, monede din bronz, un sigiliu de plumb.

Se remarcă, la fel ca în campaniile anterioare, o mare adaptabilitate a locuitorilor din vechime, atât în privința utilizării stâncii pentru realizarea fortificației și amenajarea necropolei, precum și referitor la schimbarea rapidă a statutului zonei, de la rolul de spațiu fortificat și de acostament la acela de zonă funerară și apoi de locuire.

Se impune continuarea cercetării până la finalizarea ei, urmată de conservarea și punerea în valoare a unui ansamblu important pentru istoria așezărilor fortificate de la Dunărea de Jos.

Note:

1. CCA 2000, p. 67-68.
2. CCA 2008, p. 207, n. 2.
3. CCA 2000, p. 67-68; CCA 2001, p. 164; CCA 2002, p. 216-217; CCA 2003, p. 213-214; CCA 2005, p. 245-246; CCA 2006, p. 237-238; CCA 2007, p. 242-243; CCA 2008, p. 207-208; CCA 2009, p. 156.

40. Ocna Sibiului, jud. Sibiu

Punct: Fața Vacilor - La Făgădău

Cod sit: 143860.07

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 113/2010

Colectiv: Dumitru Popa - responsabil, Silviu Istrate Purece (ULB Sibiu)

În cadrul campaniei din acest an ne-am propus să extindem cercetarea în jumătatea estică a sitului pentru a cunoaște extinderea așezării de-a lungul tereasei râului Visa și verificarea stratigrafiei pe această direcție.

Încă din anul 2009 am executat o primă secțiune de 2 x 10 m, notată în planul general al săpăturilor cu S6/2009, situată în această arie estică a așezării. S6 este perpendiculară pe S2C/2005 și se află pe același aliniament cu S4/2008, din jumătatea vestică a așezării. Cercetarea S6/2009 a fost întreruptă anul trecut, din lipsă de timp, pentru m. 0-4,5, unde la adâncimea de 0,9 m se contura un complex cu foarte mult chirpici, ceramică și resturi menajere. Complexul a fost protejat atunci prin acoperirea sa cu o folie de plastic și apoi cu pământ.

În anul 2010 am continuat cercetarea în tronsonul 0-4,5 m, identificând la -0,9 m resturile unei locuințe. Acestea constau în primul rând dintr-o masă apreciabilă de resturi de chirpic fărâmițat și puțin rezistent a cărui culoare galbenă și consistență se apropie de cea a lutului. Această masă se concentrează îndeosebi pe jumătatea de N a secțiunii și intră sub peretele său nordic. La metrul 3, pe același perete și la aceeași adâncime, se conservă foarte clar forma dreptunghiulară și poziția orizontală a unei foarte probabile cărămizi nearse ci doar uscate la soare. Structuri asemănătoare am surprins și în capul sudic al S3/2007. În m.3, în apropierea peretelui sudic și la aceeași adâncime se conservă o altă structură de formă circulară, cea mai mare parte a ei aflându-se sub peretele sudic al secțiunii. Ea constă într-o peliculă de lut fiind, foarte probabil, restul unei lutuiei de pe pavimentul locuinței. Materialele recoltate din această zonă, constau dintr-o mare cantitate de ceramică, între care mai multe fragmente de dreifusschale, câteva cuie și un fragment de țiglă romană.

În acest an am deschis și o nouă secțiune, notată S7/2010. Ea este paralelă cu S6/2009, amplasată la de acesta S cu un martor de 0,5 m. Între capul vestic al acesteia și peretele estic al secțiunii S2C/2006 al lăsat un martor de 0,5 m. S7/2010 are dimensiunile de 2 x 30 m și explorează cea mai mare parte din lungimea jumătății estice a așezării. Numerotarea carourilor se face din extremitatea sa vestică, la fel ca și la S6/2009.

Stratigrafia așezării în această parte este asemănătoare cu cea constatată în celelalte secțiuni executate. Sub un strat foarte subțire de humus actual urmează un sol de culoare cenușie deschisă cu nuanțe de roșcat. În acest strat, fără modificări sesizabile de culoare, apar primele materiale arheologice începând de la -0,55 m. Sunt fragmente ceramice romane, de mici dimensiuni care ar putea proveni și din scurgerile de pe partea mai înaltă a terasei. Stratul arheologic devine mai compact și mai bogat începând de la -0,7 m, iar solul devine, mai ales în zonele cu aglomerări de ceramică cenușiu închis până la negru și afănat. Sub adâncimea de 1,2 m solul devine lutos de culoare galben-castaniu, materialul de epocă romană scade în densitate și apar sporadice materiale eneolitice. Ele nu formează un strat distinct și se interferează cu cele mai timpurii materiale romane. Pe toată lungimea secțiunii

materialul ceramic roman este foarte bogat și divers. De reținut descoperirea a două fragmente de *terra sigillata* de import, a unui fragment de vas pictat, foarte probabil cu pește și mai multe fragmente de la vase mici din sticlă. Menționăm de asemenea mai multe cuie din fier, un fragment de seceră și 2 chei romane, primele descoperite în această așezare.

Situații deosebite am surprins între m. 1-4 și 20-24. Astfel între m. 1-4 începând de la -0,8 m se conturează foarte clar atât în peretele martorului dinspre S2C/2006 și mai ales în grundriss un strat compact de ceramică și chirpic. Grosimea acestui strat coboară până la -0,95 m și indică cu certitudine resturile unei locuințe de suprafață, cu siguranță aceeași cu cea surprinsă în S6, m. 1-4,5 descrisă mai sus. După îndepărtarea resturilor de chirpic s-a degajat foarte clar pe fundul secțiunii o bandă de pământ negru lată de aproximativ 0,20 m și perfect dreaptă care iese de sub martorul vestic al secțiunii și se poate observa până la m. 4,5. Este foarte probabil urma unei grinzi din lemn putrezite și nu arse. De o parte și de alta a acestei benzi de pământ negru, se află o pigmentare cu chirpic mărunț ceea ce ar putea fi resturile unei tencuieli din lut care acoperea birna. Aceste observații obținute pentru prima dată aici ar putea fi indicii mai sigure pentru tehnica de construcție din această așezare. Se adugă la aceasta și observațiile anterioare cu privire la folosirea unor cărămizi nearse.

Între m. 20-24 din aceeași secțiune s-a degajat de asemenea o masă compactă de ceramică, între care foarte multe vase din pastă fină, veselă de servit masa. Sub masa de ceramică au supraviețuit mici zone de la o podină lutuită, cu lut cu mult nisip în compoziție, pe suprafața căreia se puteau observa urmele unei unelte din lemn (drisă) folosită la nivelarea podinei. Din păcate la fel ca și în anii anteriori nu am putut surprinde planul complet și evident nici dimensiunile acestor locuințe. La fel ca peste tot astfel de locuințe care nu folosesc piatra și nici pari înfipti în pământ s-au conservat foarte slab.

Observațiile facilitate de cele două secțiuni din acest an și materialul arheologic recoltat îmbogățesc foarte mult cunoașterea habitatului din acest punct.

Materialele recoltate se află în custodie la Catedra de Istorie Antică și Medievală a Universității „Lucian Blaga” din Sibiu și sunt în curs de inventariere folosind o bază de date concepută de noi.

Bibliografie:

D. Popa, în CCA 2006, p. 240-241; CCA 2007, poz.127; CCA 2009, poz. 54.

Idem, *Așezarea norico-pannonică de la Ocna Sibiului*, în vol. *Relații interetnice în spațiul românesc, II. Populații și grupuri etnice (sec. II î. Hr.-V d. Hr.)*, (Bibliotheca Septemcastrensis XXI), 2006, p. 141-166.

Idem, *A Roman Steelyard Discovered at Ocna Sibiului*, în vol. *Fontes Historiae. Studia in honorem Demetrii Protase*, Bistrița – Cluj-Napoca, 2006, p. 523-530.

Idem, *Un fragment de vas cu inscripție descoperit în așezarea romană de la Ocna Sibiului*, în *Studia Universitatis Cibiniensis*, 6, 2009.

Abstract

Archaeological excavations of the Norico-Pannonian settlement in Ocna Sibiului in 2010 were held in the eastern part

of the site and consisted in finishing section S6/2009, and opening a new one, S7/2010, of 2 x 30 m. In S6/2009 there were clearly observed the remnants of a house which continued in first 4 m from S 7/2010. Between the house remains we can remark one unburned brick and, for the first time, trace of a wooden beam, which was probably covered with clay.

A second house was identified fragmentarily in S7/2010, between 20-24 m, from which parts of the clay floor were preserved. We were able to see on the floor surface traces of the tools used.

The archaeological material consists in principal in pottery and metal objects (nails, two Roman keys and sickle), and domestic bone remains.

41. Oltina, com. Oltina, jud. Constanța

Punct: Capul Dealului

Cod sit: 62495.01

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 28/2010

Colectiv: Gabriel Custurea – responsabil, Cristina Talmațchi, Constantin Șova (MINAC), Costel Chiriac, Dan Aparaschivei (IA Iași)

Sectorul B

Colectiv: Gabriel Custurea, Cristina Talmațchi, Constantin Șova

În anul 2010 săpătura sistematică din așezarea fortificată de perioadă medieval timpurie de la „Capul Dealului” a fost concentrată asupra complexului 1/2008, din SIB, pentru a cărui decopertare integrală s-a procedat la realizarea unei casete, Cas. A/2010, în c.19-24, de 5,5 x 2,5 m.

Complexul, de forma unui patrulater, are laturile de 3,82 m (N), 3,70 m (S), 3,30 m (V), respectiv de 3,15 m (E). Este o locuință semi-adâncită, care avea, pe o înălțime de 0,45 m, pereții căptușiți cu lemn. În colțuri se păstrează urma stâlpilor de lemn sau chiar resturi carbonizate ale acestora, care susțineau pereții din partea superioară și acoperișul. Podeaua a fost realizată din lipitură de lut galben, iar în colțul de NE se păstra vatra deschisă (0,90 x 0,74 m), sub forma unui pat de piatră delimitat în partea de sud de un prag din lipitură de pământ galben, acum copt, mai înălțat în colțul de SV și rotunjit. În fața acesteia se afla intrarea în locuință. Față de nivelul actual de călcare, podeaua se află la - 0,48/- 0,75 m, diferența fiind dată de panta terenului. Locuința a fost incendiată, pe suprafața acesteia fiind descoperite numeroase bucăți de lemn ars. Inventarul complexului constă în ceramică fragmentară și un vas spart aflat chiar pe podea, un mâner de corn într-o stare de conservare precară și un obiect fragmentar de os decorat cu cercuri concentrice, perforat la capătul păstrat.

În c.30-32 a apărut, la -0,56 m, groapa unui mormânt fără schelet, cu orientarea V - E. Aceasta era marcată în partea superioară de un șir de pietre, iar în interior păstra urma sicriului-ladă, resturi carbonizate ale acestuia aflându-se în părțile superioară și inferioară și în unele zone laterale pe toată lungimea gropii. Mormântul avea 2,05 m pe interiorul șirului de pietre, iar lățimea de 0,90 m. Acesta se oprește la -0,95 m față de actualul nivel de călcare, pe lătuiala unui bordei, care are în inventar ceramică medieval-timpurie, printre care și un vas fragmentar cu marcă. În interior, în zona în care ar fi trebuit să se afle oasele picioarelor erau câteva oase de animale.

Pe ansamblu, materialul arheologic descoperit constă în ceramică fragmentară (sec. X-XII), arsă oxidant și reducător (printre care și fragmente de cazan peceneg), fusaiole, oase, obiecte din fier etc. În stratul vegetal au apărut și fragmente ceramice specifice sec. IV-VII.

Materialul rezultat a fost depozitat la MINA Constanța.

Abstract

In 2010 the systematic digging in the early medieval fortified settlement from 'Capul Dealului' has been concentrated upon the Complex 1/2008, from S I B, for which there has been made a box, Cas. A/2010, in c.19 - 24, of 5.5 x 2.5 m, in order to be totally uncovered.

The quadrilateral shaped complex has the sides of 3.82 m (N), 3.70 m (S), 3.30 m (V), and 3.15 m (E). It is a semi-deepen house, having boarded walls on 0.45 heights. In the corners there are preserved traces of wood poles or even burnt remains of these, supporting the upper walls and the roof. The floor was made of yellow clay, and in the NE corner there is was preserved the open fireplace (0.90 x 0.74 m), as a stone bed limited on the south side by a yellow clay threshold, now burnt, higher in the SV corner and rounded. The house entrance was in front of it. Compared to the actual stepping level, the floor is situated at - 0.48/ - 0.75 m. The difference is coming from the ground slope. The complex inventory includes fragmentary pottery and a broken pot situated even on the floor, a poorly preserved horn handle and a fragmentary bone object decorated with concentric circles, punched on the preserved end.

In c.30 - 32 there emerged, at - 0.56 m, a tomb without skeleton, oriented west-east. The tomb was 2.05 m inside the stone row, and it was 0.90 m width. This is situated at - 0.95 m compared to the actual stepping level, on a hut floor.

As a general view, the archaeological material includes fragmentary pottery (10th - 12th centuries), spindle weights, bones, iron objects etc. There emerged also in the vegetal stratum fragmentary pottery specific to the 4th - 7th centuries.

The material has been stored at the Museum of National History and Archaeology in Constanța.

42. Ostrov, com. Ostrov, jud. Constanța [Durostorum]

Punct: Ferma 4

Cod sit: 62547.01

Autorizația de cercetare arheologică sistematică 86/2010

Colectiv: Crișan Mușețeanu - responsabil, Paul Damian, Adela Băltăc, Virgil Apostol, Eugen Paraschiv-Grigore, Ioana Paraschiv-Grigore (MNIR), Dragomira Boeva-Kanceva (MDJ Călărași)

În campania 2010¹ au continuat cercetările în Sectorul I *Thermae*, având ca obiective principale surprinderea unor detalii constructive legate de cele două edificii identificate aici, mai ales privind limita de E a edificiului termal și limita de N a edificiului nr. 3. Cercetarea s-a efectuat, astfel, în unele suprafețe deschise în anii anteriori în zona de E a sitului (C17, C19-20), precum și prin demontarea unui martor stratigrafic dintre suprafețele C8 și C20.

Edificiul termal²

Cercetarea s-a concentrat pe zona estică a edificiului, pentru surprinderea unor detalii constructive ale limitei de E, mai ales în vederea evidențierii joncțiunilor dintre aceasta cu limita nordică (caseta C17, zidurile Z21³ și Z36⁴), respectiv cu cea sudică (caseta C20, zidurile Z21 și Z7⁵). Deși cercetarea în caseta C17 a atins cota⁶ de -2,12 m, nu s-a putut surprinde intersecția zidurilor Z21 cu Z36, deoarece zona demantelării este foarte mare, însă s-a constatat foarte clar că, după demantelarea zidurilor, s-a practicat o „nivelare” cu lut galben, bine bătătorit, în vederea amenajării spațiului respectiv pentru alte destinații, care nu au legătură directă cu edificiul termal. Amintim aici un canal colector⁷ al apelor menajere și traseul a două conducte de apă potabilă⁸, precum și alte complexe a căror utilitate nu poate fi precizată în stadiul actual al cercetării. Investigațiile din caseta C20 au pus clar în evidență că zona de aici este exterioră edificiului termal, fiind surprinse doar un strat de dărâmătură și material arheologic divers. La demontarea matorului dintre casetele C20 și C8, s-au putut surprinde și detaliile joncțiunii dintre zidul limită de E (Z21) și cel de S (Z7), însă și aceasta doar prin amprenta lăsată, deoarece și aceste ziduri au fost demantelate încă din antichitate. Edificiul nr. 3⁹

Cercetările indică faptul că acest edificiu se dezvoltă mult spre N (suprafața actuală cercetată 390 m²), deoarece traseul zidului Z40¹⁰ a fost surprins pe toată lățimea casetei C19, continuând în profilul de N. Cel mai probabil, zidul Z40 mărginește spre E porticul identificat în această zonă¹¹. În interiorul acestui portic, la o distanță de 1,53 m E de baza de coloană identificată anterior¹² și adosat la zidul Z40, a fost cercetat un bazin de formă aproximativ pătrată (1,96 × 2,02 m, cu o adâncime de 0,37–0,55 m), construit din cărămizi (cele mai multe de 37 × 28 cm) legate cu mortar hidrofug. Pereții interiori sunt căptușiți cu același tip de mortar (*opus signinum*). Aproximativ pe centrul bazinului se află încastrată o piatră de calcar (39 × 27 cm), cu o scobitură dreptunghiulară în centru. În stadiul actual al cercetării, nu se poate spune care este funcționalitatea acestui bazin. Edificiul pare a se dezvolta și spre E, deoarece a fost surprins și cercetat un nou zid (Z45¹³), perpendicular pe zidul Z40, ceea ce poate sugera existența unei altei încăperi/anexă spre zona de NE a edificiului nr. 3. Observațiile *in situ*, stratigrafia și materialele arheologice descoperite întăresc ipotezele formulate anterior de către noi, legate de succesiunea cronologică a celor două edificii, respectiv cel termal și edificiul nr. 3. Totodată, aduc noi argumente pentru datarea acestuia din urmă la sfârșitul sec. al III-lea și începutul sec. al IV-lea.

Note:

1. Despre problematica anticului *Durostorum*, vezi Paul Damian, Adela Băltăc, *The Civil Roman Settlement at Ostrov – Durostorum*, in *Acts of the International Colloquium Important Sites from the Pre-Roman and Roman Time on the Lower Danube Valley (4th century BC–4th century AD)*, Istros XIV, p. 61–70; pentru cercetările anterioare de la Ostrov (*Durostorum*) punctul Ferma 4, vezi CCA 2010, p. 132 și nota 1.
2. Despre acest edificiu, vezi CCA 2010, p. 132 și nota 2.
3. Detalii despre acest zid, vezi CCA 2009, p. 159 cu nota 2 și CCA 2010, p. 132.
4. Despre acest zid, vezi CCA 2010, p. 132 cu nota 4.
5. Detalii despre acest zid, vezi CCA 2002, p. 224, denumit, atunci provizoriu, zidul de sud.

6. Cotele sunt realizate cu nivela optică Stanley, din punctul zero al șantierului.
7. Pentru acesta, vezi CCA 2009 (= Valachica 21–22, 2008–2009), p. 159.
8. Pentru aceste conducte, vezi CCA 2010, p. 132 inclusiv notele 5–6.
9. Despre acest edificiu, vezi CCA 2010, p. 132 cu nota 8.
10. Despre acest zid, vezi CCA 2008, p. 213 și nota 18. Dimensiuni actuale: Lcercetat = 6,60 m, l = 0,65 m.
11. Pentru descrierea acestui portic, vezi CCA 2010, p. 132 și notele 11–14.
12. Pentru această bază, vezi CCA 2010, p. 132 și notele 11–12.
13. Zid orientat E–V, construit din pietre și cărămizi legate cu mortar alb (fin, cu nisip și pietricele), cercetat pe o L = 5,10 m, h max. păstrat = 0,55 m și l = 0,70 m.

Abstract

In the campaign 2010 (for ancient *Durostorum* and previous research on this site, see note 1) we have resumed research in Sector I *Thermae*, aiming at discovering details concerning the two buildings identified there. We focused especially on the eastern limits for the baths complex, as well as on the north limit for the Building no. 3.

The baths complex (see note 2). Eastward investigations have brought new details about the eastern and northern limits of the buildings. We also discovered that, after these limiting walls were dismantled, the area was levelled with a layer of yellow clay in order to prepare it for new building activities.

Building no. 3 (see n. 8). The investigations brings new details about the eastern limits of the building and new evidence about the portico which is at the north. New information was obtained on the building's extension north-eastwards. A rectangular basin made of bricks bound with waterproof mortar was also discovered there.

43. Ostrov, com. Ostrov, jud. Constanța

Punct: Păcuil lui Soare

Cod sit: 62547.02

Autorizațiile de cercetare arheologică sistematică nr. 47/2009, 30/2010

Colectiv: Oana Damian - responsabil (IAB), Daniel Ene (doctorand FIB)

Cercetarea arheologică din campaniile 2009-2010 s-a concentrat, ca majoritatea celor desfășurate după anul 2000, asupra degajării unor elemente ale sistemului constructiv al fortificației insulare¹, în vederea obținerii de informații suplimentare privind maniera de fundare a cetății, pentru realizarea unui studiu de arhitectură care să stea la baza unui proiect de conservare și punere în valoare a monumentului bizantin.

Studiul viza, evident, și instalația portuară, situată pe latura de SE a cetății și cercetată parțial în anii 60 ai secolului trecut². După degajarea vestigiilor arheologice, în campaniile 2004 și 2006-2007, de aluviunile masive depuse de apele Dunării în anii 70, eforturile au fost orientate spre obținerea de informații suplimentare privind maniera de fundare a curții și a turnurilor care flanchează instalația portuară, completată cu finalizarea

cercetării celui sudic, a relației sale cu zidul de incintă, precum și spre identificarea limitelor debarcaderului spre E și spre S. În campaniile 2008-2010 cercetarea s-a concentrat asupra turnului de S al instalației portuare, surprinderii limitei sudice a debarcaderului.

Cercetările au continuat în 2009-2010 în Sectorul *Port*, extinzându-se și adâncindu-se suprafața deschisă în 2008 pentru identificarea limitei sudice a instalației portuare, a relației dintre curtea estică și zidul turnului sudic al debarcaderului, a laturii sudice a acestui turn, ca și pentru clarificarea formei sale. S-a practicat o casetă cu dimensiunile de 7 x 7 m, până la adâncimea de 3,30 m, înregistrându-se depuneri de nisip aluvionar. Zidul de incintă estic, mult mai demantelat în această zonă, apare la o cotă situată cu 0,90 m mai jos decât în restul instalației portuare, fiind degajat în suprafața cercetată pe o lungime de 5,40 m și pe o lățime de 0,90 m în partea superioară și de 2,30 m în partea inferioară. A fost identificată zona de racord a zidului turnului sudic al debarcaderului la zidul de incintă. Turnul sudic al debarcaderului Țesut la E de zidul de incintă are dimensiuni identificate de 5,40 m pe axa N-S, de 5,30 m pe axa NV-SE și de 4,85 m pe axa NE-SV. Pare să aibă un front circular, chestiune care va trebui clarificată într-o campanie viitoare prin adâncirea în partea sud-estică a suprafeței deschise. Situația poate fi asemănătoare fie celei înregistrate la E de poarta mare a cetății – un turn cu o latură semicirculară și una dreaptă pentru a realiza cu zidul de incintă un unghi obtuz menit să constituie un obstacol în calea apelor și mai ales a ghețurilor, asigurând glisarea lesnicioasă, fie celei înregistrate la V de poarta mare a cetății – un turn semicircular.

Nici în această campanie nu s-a putut continua cercetarea limitei estice a instalației portuare, începută în 2006, din cauza nivelului ridicat al apelor Dunării.

Se impune continuarea cercetării pentru finalizarea înregistrării sistemului de fundare a instalației portuare în zona limitelor sale sudică și estică, pentru definitivarea înregistrării monumentului, precum și pentru găsirea unor eventuale soluții de conservare și punere în valoare.

Note:

1. CCA 2001, p. 170-172; CCA 2003, p. 223-224; CCA 2004, p. 226-227; CCA 2005, p. 251-252; CCA 2007, p. 258-259; CCA 2008, CCA 2009, p. 160.

2. P. Diaconu, D. Vilceanu, *Păciul lui Soare, Cetatea bizantină*, București, 1972, p. 38-45.

44. Ostrovu Mic, com. Râu de Mori, jud. Hunedoara

Punct: Villa rustica (proprietatea Ion Predoni)

Cod sit: 90921.02

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 45/ 2010

Colectiv: Dorin Alicu - responsabil (MNIT), Gică Băeștean, Oana Tutilă (MCDR Deva), Richard Petrowszky (Muzeul Speyer, Germania), Anca Mătiș, Valentin Deleanu

Situl arheologic, având coordonatele GPS 45°31'15" N; 22°49' 59" E, a fost identificat în hotarul vestic al satului Ostrovu Mic, în *territorium*-ul Coloniei Dacica Sarmizegetusa, la cca. 5 km E de capitală și la aproximativ 1 km S de drumul imperial, vizibil pe câteva porțiuni și denumit de localnici „drumul lui Traian”.

În această campanie au fost continuate cercetările care au debutat în anul 2009 în situl de epoca romană de la Ostrovu Mic, punct *Villa rustica*.

În anul 2009 au fost trasate două secțiuni S1 și S2. Anul acesta au fost trasate secțiunile S3 = 18 x 2 m (orientare NNE-SSV, situată la N de S1), S4 = 18 x 2 m (orientare NNE-SSV, situată la S de S1 și în continuarea lui S2), S5 = 15 x 2 m (orientare NNE-SSV, în continuarea lui S4, pe direcția sudică), S6 = 15 x 2 m (orientare NNE-SSV, la V de S3) și casetele C1 la E de S2, C2, C3 și C4 (toate situate la V de S4 și S5, având dimensiunile 4 x 4 m).

Scopul ambelor campanii a fost acela de a stabili limitele construcției. În anul 2009 am surprins zidul de apus al împrejurării, denumit de către noi Z13, limita de V a construcției, prin Z10, și posibil cea de est, prin Z1, doar că, în această parte cercetarea ne-a fost îngăduită de o proprietate particulară și nu avem certitudinea că în acest caz am descoperit marginea clădirii. Am reușit să surprindem limita de N a vilei, prin Z14. Inițial am considerat că Z28 este limita de S. Ulterior, la S de acesta, a fost dezvelit Z24 despre care, în acest moment, nu putem spune dacă face parte din aceeași construcție sau este parte a unei anexe. Dificultatea interpretării se datorează faptului că Z28 este destul de lat, comparabil cu Z10 și cu Z14, dar el este penetrat de canalul 2, care se îndreaptă spre ceea ce noi am numit complex 3, probabil un *praefurnium*. Pe de altă parte între Z28 și Z24 au fost descoperite numeroase fragmente de tencuială pictată. Tot de aici provine și un fragment de placaj de marmură.

În urma cercetărilor arheologice au putut fi puse în evidență mai multe faze de construcție a clădirii. De acest lucru ne-am putut da seama la dezvelirea lui Z11, care este acoperit de lutuiala pusă în vederea amenajării podelei dintr-o fază ulterioară și tăiat de Z5. O altă dovadă în acest sens este suprapunerea podelelor din trei faze, surprinse într-un singur caz.

Din punct de vedere stratigrafic doar în S1 și doar între zidurile Z5, Z6 și Z7 avem de-a face cu amenajări succesive ale unei podele din lut puternic înroșit la partea superioară și cu urme de arsură. Peste aceasta avem o nivelare în care există fragmente de material ceramic și de acoperiș, deasupra căreia s-a amenajat podeaua din mortar alb. Marea problemă, însă, este aceea că în S4, aflată la distanța lăsată de marmorul de 0,50 m, sub podeaua din ciment nu mai apare podeaua din lut care, probabil, a suferit un incendiu.

În alte cazuri avem o podea de ciment de culoare albă, peste care urmează dărâmătura de acoperiș și amenajarea în vederea unei alteia de culoare roz – *opus signinum*. De asemenea, la aproximativ 0,90 m E față de Z10 se delimitează un șanț paralel cu acesta cu lățimea de 0,60 m. Probabil avem de-a face cu demolarea zidului aparținând uneia dintre faze și o lărgire a clădirii înspre V.

Clădirea a fost dotată cu un sistem de hypocaust, întrucât am descoperit o încăpăre absidată, cu cel puțin două faze de construcție, în care, pe lângă numeroasele fragmente de pile cilindrice, se mai păstrează cel puțin două dintre ele în picioare și un canal care aducea aerul cald de la un *praefurnium*. Pile de hypocaust de formă circulară au mai fost descoperite și în alte încăperi ale clădirii. Un al doilea posibil *praefurnium* a fost dezvelit în S5, în partea de sud a clădirii, unde mai apar și două canale pentru propagarea aerului cald. În această zonă au apărut numeroase fragmente de tencuială pictată și un fragment de placaj de marmură. În momentul de

față este mai greu de precizat dacă avem de-a face cu sistemul de încălzire a locuinței sau cu terme.

Materialul arheologic descoperit, care a fost depozitat la Muzeul din Sarmizegetusa, nu este numeros și în cea mai mare parte se compune din fragmente țigle și de olane, ceramică fragmentară, câțiva tamburi de pile și pile ceramice tubulare de *hypocaust*, cuie, piroane, un opaiț întreg tip Alicu XIII și o fibulă din fier tip Cociș 13b2.

Tehnica de lucru s-a limitat la îndepărtarea nivelului de demolare manual cu târnăcopul și cu lopata, iar în porțiunile în care s-a reușit atingerea unor faze mai vechi arheologii au recurs la unelte specifice (șpaclu, mătură etc.). După încheierea acestor lucrări preliminare s-au realizat fotografiile și desenele documentare. Cercetarea nu a fost finalizată în toate unitățile de săpătură deschise astfel încât a fost necesară protejarea acestora, precum și a structurilor de zidărie, cu folie de plastic și un strat de pământ.

Cercetările viitoare își propun lămurirea limitelor clădirii, acolo unde acest lucru este posibil și nu este împiedecat de proprietățile particulare pe de o parte, iar pe de alta deschiderea unor suprafețe care să ne ajute la o mai bună înțelegere a planului edificiului sau la fazele succesive de construcție.

De comun acord cu proprietarul ne-am propus să se realizeze cel puțin o conservare primară a zidurilor, iar pe viitor poate chiar un plan de restaurare, lucru care în condițiile actuale economice nu este posibil. Toate aceste măsuri se vor avea în vedere, deoarece scopul final al proprietarului este o dezvoltare turistică a zonei prin punerea în valoare a unor monumente de epocă romană.

Bibliografie:

- D. Alicu, *Opaițele romane. Ulpia Traiana Sarmizegetusa*, București, 1994.
 D. Alicu, G. Băeștean, M. Barbu, *Ostrov, com. Râu de Mori, jud. Hunedoara – raport de săpătură 2009*, în CCA, 2010, p. 136.
 G. Băeștean, O. Tutilă, *Construcția de tip villa de la Ostrovu Mic*, în *Sargetia*, 1 serie nouă, 2010 (în curs de apariție)
 S. Cociș, *Fibulele din Dacia romană*, Cluj-Napoca, 2004.
 P. Constantin, E. Nemeș, *Diana de la Ostrov*, în AMN, 11, 1975, p. 85-91.
 P. Dumitru, *Villae, vici, pagi. Așezări rurale în Dacia romană intracarpatică*, Sibiu, 2002.

Zusammenfassung

Die archäologische Forschungen in Ostrovu Mic haben ein römisches Bauwerk mit mehreren Existenzphasen hervorgehoben. Es fehlen aber, die Teile, die sie mit Genauigkeit datieren könnten.

Auch die typologische Einordnung des Bauwerkes oder seine Funktionalität können wegen der kleinen aufgedeckten Fläche und der späteren Beschädigungen, noch nicht festgestellt werden, die Ausgrabungsarbeiten in den zwei Kampagnen bezogen sich auf die Entdeckung der Grenzen des Bauwerkes. Aus diesem Blickwinkel, sowie auch laut der entdeckten Funde, geben uns nicht das Recht zu behaupten, das es eine *Villa Rustica* ist. Aufgrund der Tatsache das wir uns auf dem *Gebiet (territorium)* der Sarmizegetusa Dacia Kolonie befinden, ein mögliches Gürtelwerk, hervorgehoben von zwei Wegen die N-S orientiert sind, senkrecht auf dem kaiserlichen

Weg, die auf dem ersten Blick römisch zu sein scheinen, die großen Maße des Bauwerks ermutigen uns, wenigstens zu diesem Zeitpunkt, es als Bauwerk Typ *Villa* zu nennen.

45. Pantelimonu de Sus, com. Pantelimon, jud. Constanța [Ulmetum]

Punct: Cetate

Cod sit: 62618.01

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 32/2010

Colectiv: Gheorghe Papuc - responsabil, Gabriel Talmațchi, Zaharia Covacef, Liviu Lungu, Constantin Băjenaru, Cătălin-Mircea Nopcea, Cristina Talmațchi, Tiberiu Potârniche (MINAC), Emilian Gamureac (MCPN)

Sector Nord

Colectiv: Liviu Lungu

În acest sector au fost deschise alte două secțiuni, S2 și S3, paralele cu S1 (orientare: NV-SE), de dimensiuni: lungime: 12 m și lățime: 3 m, respectiv lungime: 10 m, la o lățime identică, S3 având drept mediană axa longitudinală a turnului de N al Porții de NV, iar S2 mai la N de ea. Între secțiuni a fost păstrat un martor de 1 m.

Stratigrafia este aceeași cu aceea identificată la S1: după stratul de pământ negru urmează un strat de pământ amestecat, în care există și fragmente ceramice din sec. al VI-lea p.Chr., apoi un strat de grosime apreciabilă (0,15-0,25 m) de dărâmătură (fragmente de piatră, var, fragmente ceramice din aceeași perioadă), un strat de pământ brun-roșcat, apoi, la cca. 1,60/1,75 m, stratul de călcare.

În S2, la capătul de SE (adică la paramentul exterior al turnului), s-a coborât până la talpa fundației, reconfirmându-se adâncimea și alcătuirea acesteia: -2,80 -2,90 m; din fragmente de șist verde și calcar, legate printr-un mortar relativ dur, alcătuit din var, nisip și prundiș mărunț.

Sector Poarta de N-V

Colectiv: Emilian Gamureac, Gh. Papuc

Intervenția arheologică din sectorul Poarta de N-V s-a concentrat pe următoarele obiective:

- protejarea și punerea în valoare a zonei porții, prin degajarea zonei înconjurătoare acesteia, atât în interior cât și în spațiul extramuran
- conservarea primară a complexelor descoperite, în măsura dezvelirii acestora
- determinarea stratigrafiei sectorului și completarea informațiilor privind structurile construite din interiorul și exteriorul porții și turnurilor acesteia
- asigurarea situației din teren și dobândirea unui maxim de informații științifice necesare implementării unui proiect de restaurare a porții și turnurilor adiacente.

Cercetarea arheologică a început prin trasarea unei secțiuni în zona extramuros, perpendicular pe turnul din dreapta (V) al porții de NV, în scopul determinării stratigrafiei și a degajării zonei extramuros. S1/2010, cu dimensiunile de 2 x 8 m, a condus la degajarea resturilor vegetale, a pământului și a dărâmăturii din exteriorul turnului, având în vedere faptul că în zona respectivă au fost realizate intervenții arheologice de către

acad. Vasile Pârvan, cu prilejul dezvelirii porților, turnurilor și curtinei cetății Ulmetum.

Se constată faptul că relația stratigrafică dintre turnul amintit și zona exterioară este întreruptă pe o porțiune de cca. 1 m de-a lungul turnului și curtinei, rezultat al cercetării arheologice anterioare executate de-a lungul acestora. Cu toate acestea, constatăm că stratul de dărâmtură a turnului atinge în exterior grosimea maximă de 0,45 m și se întinde în exterior la o distanță mai mare de 8 m.

În zona intramuros, cercetarea arheologică a debutat prin realizarea casetei C1/2010 cu dimensiunile de 10 x 10 m, pe interiorul porții de NV, datorită următoarelor circumstanțe:

- zona a fost cercetată arheologic în 1912 și 1913 de către Vasile Pârvan, care a publicat rezultatele în *Analele Academiei Române* tomul XXXVI.

- situația din teren, în zona din intramuros a porții de NV, blocată încă din antichitate, se prezintă sub forma unei pante line ce coboară din 3 laturi către zona porții, pe o porțiune de până la 7-8 m către S-E. Această situație explică de fapt limitele intervenției arheologice din 1912-1913 din zonă, realizată până la atingerea adâncimii maxime corespunzătoare celui mai vechi nivel de locuire din acest sector.

- caseta C1/2010 poate doar să încerce a determina o stratigrafie în porțiunile încă necercetate și anume doar pe laturile de E și parțial, pe latura de S.

- pentru laturile de N și V, ce flanchează practic poarta și latura dreaptă a turnului acesteia, panta descrescătoare nu a permis realizarea unei intervenții arheologice, situația din teren permițând doar o intervenție pe laturile de E și S.

Având în vedere aceste aspecte, săpătura arheologică propriu-zisă s-a concentrat pe limita de S și E a casetei C1, în limitele pantei descendente către poarta de NV.

Latura de S a casetei C1/2010 pornește din dreptul mijlocului distanței dintre intrarea și contrafortul interior al turnului din stânga porții, latura de E este paralelă cu poarta, latura de N se oprește la nivelul în dreptul contrafortului interior al turnului din dreapta iar latura de V flanchează virtual latura interioară a porții.

De asemenea, s-a urmărit corelarea informațiilor stratigrafice cu cele rezultate din sondajul magistral din interiorul cetății Ulmetum, sondaj situat la cca. 2 m S de caseta C1/2010.

În spațiul din interiorul Casetei C1/2010 ar fi trebuit să fie (re)descoperite câteva tronsoane de ziduri romano-bizantine, identificate și cercetate în timpul intervențiilor arheologice din 1912-1913. Astfel, dacă zidul ce îngustează intrarea în turnul din dreapta porții de N-V rămâne în afara zonei cuprinse de caseta C1/2010¹, cel puțin zidurile ce închid poarta de NV la interior transformând acest spațiu într-un edificiu, dar și zidul ce pornește către SE din dreptul turnului din stânga porții ar fi trebuit identificate în teren,² lucru dificil de realizat în condițiile în care este protejat acest sit arheologic astăzi.

Astfel, printre cauzele situației actuale pot fi enumerate demantelarea fortificației de către localnici (în 1913 turnurile porții măsurau cca 3 m înălțime, iar astăzi abia dacă mai păstrează jumătatea acestei înălțimi) dar și modul în care era realizată cercetarea la tehnică și nivelul metodologic al anilor 1912-1913. Este cert faptul că cel puțin o parte din tronsoanele acestor „ziduri barbare” nu s-au păstrat, profilul stratigrafic de pe latura sudică a C1/2010 fiind relevant. Astfel, stratigrafia determinată pe cei 10 m ai laturii sudice din C1/2010 relevă o grămadă de pietre grosier fasonate, probabil rămășițele unui zid romano-bizantin legat cu pământ, zid ce a fost

intenționat demantelat, ce zăceau într-o groapă cu una dintre laturi de peste 5 m, colmatată succesiv prin mai multe intervenții. Nu toate porțiunile cercetate arheologic în C1/2010 au fost deranjate de intervenții anterioare, arheologice sau de altă natură. O parte din latura de S a acestei casete și latura de E au putut fi cercetate în bune condiții, până la adâncimea de -1,50 m. Stratigrafia relevă mai multe niveluri de depunere, dintre care primul, aflat sub nivelul vegetal și un alt nivel cenușiu cu umplutură cu pietre, se află la -0,70 cm, este superficial, de culoare cenușie cu urme de arsură, fără material ce poate fi identificabil. Acest nivel se află situat deasupra unui nivel cenușiu închis cu pietre, fragmente de calcar și mortar, elemente provenite din zidul de incintă și turnuri, sub care a fost identificat un nivel de călcare/amenajare romano-bizantin funcțional cel puțin până la jumătatea sau chiar sfârșitul sec. al VI-lea p.Chr.

Cercetarea s-a oprit la această adâncime, pe un nivel consistent de călcare din lut galben cu urme de cenușă, ce începe la -1,20 m, nivel datat prin numeroase fragmente ceramice romano-bizantine (amfore orientale de tipul Berenice/Carthage LR 1 și 2, fragmente de ulcioare și oale de bucătărie, majoritatea databile în a doua jumătate a sec. VI p.Chr.) Se remarcă descoperirea în acest nivel a unei amforete aproape întregi (lipsește o toartă) de tipul Antonova 5, de asemenea datată pentru perioada romano-bizantină.

Pe latura casetei C1/2010 din dreptul turnului din stânga porții de NV au fost identificate, prăbușite chiar lângă zidul fortificației, numeroase blocuri de piatră rectangulare fasonate, provenind din paramentul interior al turnului și al zidului porții.

Înainte de prezentării unei scurte liste a pieselor descoperite în cursul acestei campanii, pot fi formulate câteva concluzii preliminare:

- Obiectivele cercetării arheologice din 2010 nu au fost atinse în totalitate, datorită insuficienței resurselor de timp și logistice alocate. Astfel, nici S1/2010 nici C1/2010 nu au fost terminate, cercetarea urmând a fi continuată. Este necesară adâncirea în C1/2010 pentru determinarea unei stratigrafii complete a depunerilor și complexelor arheologice, dar și adâncirea în extramuros la S1/2010, sub nivelul intervenției din 1912-1913.

- Nu a fost cercetată în suprafață o suprafață suficient de mare din C1/2010 pentru a identifica foarte exact traseul tuturor zidurilor romano-bizantine păstrate, ori pentru surprinderea porțiunilor care nu au supraviețuit timpului³.

- Doar după dezvelirea unei suprafețe suficient de mari vor putea fi demarate activitățile de conservare primară, specifice protejării obligatorii a sitului arheologic cercetat.

Sector Vest

Colectiv: Zaharia Covacef, Tiberiu Potârniche

Deoarece în campania din anul 2009 nu s-au desfășurat săpături în sectorul de V al cetății, secțiunile pe care le făcusem (SI și SII – în interior și SI-exterior) erau pline de vegetație. După curățenia de rigoare am trasat o secțiune de legătură între SI și SII pornind, de la acesta din urmă, din dreptul c.2 și c.3, adică din dreptul zidurilor care apăruseră aici pentru a vedea dacă acestea se leagă de zidurile găsite de Vasile Pârvan, perpendiculare pe incintă, și regăsite de noi în SI. Secțiunea (SIII) este lată de 3 m și lungă de 9 m. Săparea noii secțiuni a

însemnat, pentru început, mutarea pământului pus de noi în campaniile anterioare, provenit din SI și, respectiv SII.

Întâmplarea a făcut ca secțiunea trasată de noi să suprapună, parțial, una dintre secțiunile magistrale trasate de Vasile Pârvan astfel încât, la sfârșitul celor două săptămâni am reușit doar înlăturarea depunerilor acumulate în cei peste 90 de ani. Am depășit nivelul șanțului „Pârvan” și am ajuns pe un nivel de distrugere în care apar urme de zidărie. Pe lângă formațiunile de pietre organizate (ziduri? resturi de ziduri?), apar fragmente ceramice (în special de amfore) cu serioase depuneri calcaroase. Sunt găsite 4 monede, câteva piroane și o zăbală.

În același timp am curățat groapa care apăruse în c.3 din SII un zid și de unde am recuperat ceramică RSW, de bună calitate, cu o monedă de sec. V. Am acoperit nivelul la care s-a ajuns aici și am astupat groapa pentru a putea relua cercetarea în campaniile viitoare.

Cert este că despre structurile interioare care s-au aflat în preajma zidului de incintă și a porții de SV vom cunoaște mai multe abia după ce vom reuși înlăturarea tuturor depunerilor din campaniile lui Vasile Pârvan și a dărâmăturilor și umpluturilor intervenite ulterior.

În campaniile viitoare cercetarea se va face în suprafață, pe nivele de distrugere, păstrând martori de verificare.

Sector sud (bazilică)

Colectiv: Constantin Băjenaru, Cătălin-Mircea Nopcea, Dan Vasilescu, Radu Petcu (MINAC)

Săpăturile efectuate în această campanie în sectorul bazilicii paleocreștine de la Ulmetum au avut ca obiectiv identificarea laturii de V a edificiului și precizarea relației dintre acesta și locuirea din exterior. Au fost deschise astfel două noi suprafețe – J46-61 și K46-62 – care au oferit noi profile stratigrafice (pe direcția N - S) între strada de la N de bazilică și cortina de S a zidului de incintă. De asemenea, au fost înregistrate secvențe stratigrafice și pe direcția E - V, atât în interiorul cât și în exteriorul bazilicii.

Cel mai important rezultat obținut în legătură cu edificiul creștin este identificarea *narthex*-ului. Deși avem de-a face încă o dată cu ziduri perimetrale supuse unui grad avansat de demantelare, s-a putut delimita un spațiu de cca. 11,50 x 4,50 m adosat corpului trînavat al bazilicii. Observațiile preliminare arată că acesta a fost amenajat într-o fază mai târzie decât momentul de construcție clar databil la sfârșitul sec. IV - începutul sec. V. Spre deosebire de interiorul trînavat al bazilicii, unde au fost evidențiate resturi de pavaj din cărămidă, în *narthex* a fost identificată o podea de lut aflată la o cotă mai ridicată cu cca. 0,15 m față de nivelul de călcare din corpul principal. Cronologic, această podea a funcționat cu siguranță în sec. VI (monedă de la Justin II, anii 574-575, găsită pe podea), ceea ce înseamnă că edificiul a fost utilizat și în perioada de după reconstrucția cetății sub Justinian.

În partea de sud a *narthex*-ului a fost surprinsă și o compartimentare interioară cu o zidărie din piatră legată cu pământ, care încorporează chiar o bază de coloană dintr-o fază mai timpurie a bazilicii. Nu se poate preciza deocamdată dacă această compartimentare a fost realizată în perioada reconstrucției justiniane sau într-o fază mai târzie, către sfârșitul sec. VI.

În exteriorul bazilicii, până către incintă, a fost finalizată cercetarea unui complex extrem de interesant surprins

încă din anul 2007 în secțiunea de control stratigrafic SB. Este vorba de o structură rectangulară cu dimensiunile de aproximativ 5,50 x 4,50 m, adâncită în pământ și cu trepte de acces cruce pe latura de E. Suprastructura acestei amenajări era probabil din lemn, dovadă gropile de pari identificate în mai multe poziții. La nivelul de călcare din interior au fost identificate trei gropi de provizii și pietre provenite de la o instalație al cărei caracter este mai greu de deslușit. Materialul ceramic și numismatic descoperit în acest complex este relativ bogat și oferă o foarte bună încadrare cronologică către mijlocul sec. V (cel mai sigur *terminus post quem* fiind monede de la Theodosius II de tip VT /XXX/V, adică anul 435). De remarcat și descoperirea într-una din gropile din interiorul acestei structuri a unei monede de aur (*tremissis*) emisă în numele împărătesei Pulcheria (414-453). Având în vedere că întreg complexul este abandonat și nivelat de o podea groasă de lut aparținând nivelului N2 din stratigrafia cetății (datat în al treilea sfert al sec. V), rezultă că structura rectangulară are asigurată datarea în faza finală a nivelului N3 (prima jumătate a sec. V). Funcționalitatea acestui complex este mai dificil de precizat, dar se poate postula cel puțin utilizarea sa ca depozit de alimente.

În același sector aflat la S de bazilică au fost reperate și traseele zidurilor aparținând edificiilor anexate bazilicii, cele mai multe dintre ele demantelate, fie în momentul reconstrucției din sec. VI, fie în ultima parte a sec. VI, în faza finală de locuire în cetate. Relația dintre anexe și bazilică necesită unele clarificări prin sondaje, lucru ce se va realiza în campania viitoare.

În ceea ce privește momentul de construcție al cetății, corespunzător nivelului N4 din stratigrafia sectorului, suntem în măsură să aducem noi date care confirmă datarea la sfârșitul sec. IV - începutul sec. V. Este vorba de o construcție de tip bordei, adâncită în pământul galben și paralelă cu traseul incintei, de asemenea surprinsă încă din 2007 în secțiunea SB. Deși complexul a fost afectat în mare parte de intervenții mai târzii (mai ales de implantarea sus-amintitei structuri rectangulară de la mijlocul sec. V), cercetarea în suprafață a oferit date relevante pentru planul acestui bordei. Este o structură dreptunghiulară de circa 4,50 x 3,00 m, cu colțurile rotunjite și cu trepte cruce pe pământ pe trei dintre laturi. Deoarece terenul prezintă o pantă descendentă de la N către S, constructorii au adaptat complexul la natura terenului: latura dinspre N - mai înaltă - a folosit ca perete pământului viu, în vreme ce pe latura dinspre S au fost implantați pari de susținere a pereților din lemn sau paiantă. Acoperișul era susținut de pari de lemn așezați pe două pietre plate dispuse simetric pe centrul construcției. O dovadă în plus a apartenenței acestei structuri la nivelul de construcție al cetății este șapa de mortar așternută în acest sector dintre bazilică și incintă, care nu acoperă depunerile din bordei, oprindu-se la marginile acestuia. Încadrarea cronologică este asigurată de mai multe monede de tip SALVS REIPUBLICAE (388-395) și de o monedă VIRTUS EXERCITI (395-401), descoperite atât în stratul de cultură aparținând bordeiului propriu-zis, cât și în nivelarea cu straturi succesive de pământ realizată la finalizarea construcției incintei, a bazilicii și a primelor anexe ale acesteia.

În sfârșit, un alt complex cercetat anul acesta îmbunătățește imaginea asupra perioadei anterioare cetății, mai exact asupra epocii romane timpurii. Dacă în campania 2009 a fost reperat pentru prima dată un strat de cultură din această perioadă, anul acesta am identificat o groapă masivă, tăiată de latura de N a bordeiului din N4, al cărui fund a fost atins la o

cotă de -4,60 m față de nivelul actual. Din umpluturile succesive ale gropii au fost extrase materiale ceramice specifice sec. II p.Chr. și numeroase oase de animale, inclusiv schelete întregi de câini(?) probabil sacrificați intenționat și acoperiți cu pietre.

Sector „Cartaș-cuptor Panaiteșcu” (extramuros)

Gabriel Talmațchi, Cristina Talmațchi

Surprinsă încă din 1911-1912 de către Vasile Pârvan⁴ locuirea medievală timpurie de la Pantelimonu de Sus a rămas necercetată până în prezent. Având la bază aceste informații și altele mai noi apărute în ultimii ani⁵, campania din 2010 a vizat și efectuarea unor secțiuni de sondaj în puncte unde în timpul periegezelor au fost identificate materiale ceramice specifice, încercându-se astfel clarificarea unor aspecte privind locuirea medievală timpurie din apropierea cetății antice. Punctul în care s-au efectuat secțiunile de sondaj se află la SV de cetate, la cca. 300 m de aceasta și la 15 m de cuptorul cercetat în anul 1980 de A. Panaiteșcu⁶, în apropierea pârâului Pantelimon, pe dealul de pe partea nordică a acestuia. Deoarece el se află între cuptorul amintit și locuința familiei Cartaș, l-am numit punctul „Cartaș - cuptor Panaiteșcu”, fiind astfel mai ușor de identificat în teren, mai ales că nu are o denumire anume în topografia locală. Acesta se prezintă ca o ruptură de mal care se surpă lent datorită apelor pluviale și gerurilor din timpul iernii, pământul ce alunecă antrenând și fragmente ceramice.

Au fost deschise două secțiuni: S1 dispusă E-V, de 10 x 4 m, și S2 dispusă N-S, de 8,50 x 2 m. După -0,8 m, incluzând stratul vegetal și pământ galben, cercetarea a fost restrânsă la 4 x 4 m, în partea de V a S1, singura care a furnizat date referitoare la perioada menționată. Aici, la -0,77 -0,87 m, a fost identificată parțial o locuință medievală timpurie (2,70 x 1,37 m), ce avea în colțul de SE un cuptor. Forma acesteia pare a fi fost dreptunghiulară cu colțurile rotunjite, iar podeaua, din lutială subțire (2,5-3 cm), era ușor albiată. Stratul gros de cenușă cu lemn ars de deasupra podelei (de cca. 0,2 m) arată modul în care a încetat folosirea locuinței, iar podeaua nu foarte bătătorită și pământul nu prea copt al cuptorului și din preajma acestuia sugerează o locuire a ei de scurtă durată.

Pe ansamblu, materialul arheologic descoperit constă în ceramică fragmentară (sec. IX-X) - arsă oxidant și reducător (confecționată din pastă nisipoasă și ornamentată prin incizie sau din pastă curată cu decor în lustru) -, obiecte de uz casnic din lut (fusaiole) etc. În stratul vegetal au apărut și fragmente ceramice specifice sec. IV-VII.

Materialul rezultat a fost depozitat la MINAC.

Note:

1. Vasile Pârvan, *Cetatea Ulmetum, II, 1. Descoperirile campaniei a doua și a treia de săpături din anii 1912 și 1913*, în *Analele Academiei Române*, tom XXXVI – MEM. SECȚ. ISTORICE, București, 1913, p. 274 și Pl. XII, nr. 2 și XIII, nr. 1, fig. 27.

2. Idem, p. 293 : „Poarta de N-V fiind astupată încă din vremea mai târzie bizantină, intrarea ei a fost utilizată apoi ca o încăpere, fiind închisă și dinspre cetate cu un zid barbar (însemnat de mine complet în planul general al cetății) iar în dreapta și în stânga, alte camere și cămăruțe au fost clădite în același chip primitiv, prin ziduri duse perpendicular pe cel al

cetății, indiferent de orice considerații mai înalte arhitectonice” (...).

3. Idem, p. 288 : „În adevăr cu o lovitură de târnăcop poți răsturna toate aceste construcții barbare alcătuite fără nici un plan, și de fapt numai cu mare greutate puteam împiedeca pe lucrători de aceste “ziduri” care îi indignau prin lipsa lor de interes (...) Cu toate neplăcerile ce le am cu cercetarea lor, căci acoperă stratele mai vechi de cultură și mă împiedecă foarte adeseori de a pătrunde până la nivelul primitiv al cetății, m-am hotărât să le cruț peste tot (...)”

4. V. Pârvan, *Cetatea Ulmetum. Descoperirile primei campanii de săpături din vara anului 1911, Ședința dela 3 Februarie 1912*, AARMSI 34 (1912), p. 570, pl. XXIII/fig.2, pl. XXV/fig.2/5; V. Pârvan, *Cetatea Ulmetum. Descoperirile campaniei a doua și a treia de săpături din anii 1912 și 1913, Ședința dela 18 Octombrie 1913*, AARMSI 36 (1913), pl. XXVIII/1.

5. S. A. Krebs, *Intensive survey in the vicinity of late roman Ulmetum*, SCIVA 49, 1 (1998), p. 97 – 125; C. Paraschiv-Talmațchi, *Noi informații privind evul mediu timpuriu în zona centrală a Dobrogei*, Pontica, 43, 2010, sub tipar.

6. A. Panaiteșcu, *Cuptor de ars materiale de construcții descoperit la Ulmetum*, Pontica 14 (1981), p. 303 – 308.

Abstract

There were done explorations on the south-western part of the fortress, at about 300 m and 15 m from the kiln examined by A. Panaiteșcu in 1980, near the river Pantelimon, on the hill situated on the north side of the river. As it situated between the above mentioned kiln and Cartaș family house, we named the area „Cartaș-Panaiteșcu kiln”, thus being easier to be identified on site, mostly because it does not have a certain name in the local topography.

There were opened two sections: S1, of 10 x 4 m, E-V oriented, and S2, of 8.5 x 2 m, N-S oriented. Passing – 0.8 m, including the vegetal stratum and yellow clay, the examination was limited to 4 x 4 m, in the western part of S1, the only section providing data referring to the above mentioned period. Here, at – 0.77-0.87 m, there was partly identified an early medieval house (2.70 x 1.37 m), with a kiln in the south-eastern area. The house shape seemed to be rectangular with rounded corners, the thin clay floor (2.5-3 cm), being slightly trough shaped. The thick stratum of ashes including burnt wood, situated upon the floor (of about 0.2 m) shows the conditions under which the house was not used anymore. The not well beaten floor and the slightly burnt clay of the kiln and around it show a very short living here.

On the whole, the archaeological material includes fragmentary pottery (9th-10th centuries) – oxidating and reducing burnt - clay household objects (spindle weight) etc. Inside the vegetal stratum there emerged also pottery fragments specific to the 4th - 7th centuries.

The material was stored at the Museum of National History and Archaeology in Constanța.

46. Petreștii de Jos, com. Petreștii de Jos, jud. Cluj

Punct: Cheile Turzii, Peștera Ungurească

Cod sit: 55295.06

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 128/2010

Colectiv: Gheorghe Lazarovici – responsabil (UEM Reșița), Cornelia-Magda Lazarovici (IA Iași), Cosmin Suci (ULB Sibiu), Florian Dumitrescu-Chioar, Vasile Palaghia, Gheorghe Natea (MN Brukenthal), Cristian Constantin Roman, Sorin Tincu (MCC Hunedoara), Sorin Colesniuc (MA Mangalia), Beatrice Ciută (Univ. Alba Iulia), Sote Angeleski, Diana Bindea

Cercetarea a fost extinsă până la marginea peșterii. La finele campaniei precedente am constatat continuarea nivelelor în acea zonă. Straturile superioare în acea parte au fost distruse cu ocazia unui bal legat de „Mileniul” ținut de maghiari de unde numele de Peștera Ungurească, anterior purta numele de Peștera Caprelor. Pe porțiuni restrânse au fost preparate nivele 1A, 1B, 2A, 2B. Nivelul 2B, principala extindere pe toată suprafața, a avut mai multe sub-nivele determinate de reveniri sezoniere în care continuă activitatea în atelier.

Stratigrafia

Nivelul 1, acolo unde nu era deranjat, conținea ceramică Coțofeni, în partea superioară ceramică de epoca bronzului și materiale cu toate pastilate (cultura Bodrogkeresztúr III - Toarte pastilate târzii). Nivelul 1B era din ultima fază de locuire a atelierului cu ceramică Bodrogkeresztúr III - Toarte pastilate târzii. Nivelurile 2A conțineau materiale Bodrogkeresztúr III - Toarte pastilate etapa mijlocie erau nivelurile cu cuptorul (posibil și acele 2b - 2B1 cca. 4 nivele). Nivelurile 2B au fost mai groase și prin extinderea săpăturii am constatat că aveau mai multe nivele de folosire (2Ba1, 2Ba2, 2Ba3 2Ba4, 2Bb1, 2Bb2, 2Bb3, 2Bb4 (sau B baza). În campanie am constatat existența altor nivele 2C sub ceea ce am considerat prima podea, ce avea un strat gros de lipitură pe care nu l-am înlăturat. În zona de E, din marginea peșterii, am surprins săpătura lui B. Berciu și I. Al. Aldea din 1964 care a tăiat podeaua 2B4 iar în jos nivelurile 2C continuă între 7 și 11 nivele ce urmează a fi epuizate în viitor, dacă nu apar alte situații.

Atelierul

Cercetările din această campanie confirmă rezultatele anterioare. Vetrele erau refăcute peste podeaua veche prin punerea unor fragmente ceramice mari și peste acestea calcar descompus plus cenușă, apoi au fost bătute. Pe vatra 3 din nivelul 2Ba3 au fost găsite două bobite de aur rămase în podea, într-o crăpătură. Avem astfel dovada topirii aurului pe vatră. Uneori pentru podele s-a folosit guano și argilă (adusă de ape), aflate în interiorul peșterii sau pe fundul peșterii în partea din față.

Au fost delimitate latura de S și E a atelierului. Structura de pari, stâlpi și uneori nulele înfipte vertical a permis o reconstituire a pereților, structurii lor și construcției. Cea de N este în lucru. Cea de V a fost cercetată anterior. Nivelurile de locuire sunt marcate de schimbarea locului vetrei sau refaceri ale celor 3 - 4 vetre din interior, vetre pe care se topea metalul sau era sudat sau topit.

Au fost descoperite pe fiecare nivel fragmente ceramice aruncate la abandonare și la nivelarea de la reluarea activității. Au fost descoperite fragmente ceramice cu toate pastilate, pastilele fiind decorate, ornamente incizate hașurate, uneori încrustate, ceramică pictată cu grafit prin triunghiuri sub buza vasului, unelte de silex sau alte roci, lame de obsidian cu *enchoches* folosite pentru diverse activități dar potrivite și pentru fabricarea tijelor de săgeată din lemn, unele cu vârfuri cu urme de folosire la perforarea mărgelilor de scoică. Au fost descoperite, de asemenea, scoici tăiate cu grijă pentru a fi

folosite în șiragurile de mărgel. Au fost descoperite mărgelile de aur în diferite stadii de prelucrare.

Săpătura a fost efectuată pe microunități stratigrafice. S-au făcut analize C14 pe resturi de cărbune. Complexul se datează pe baza celor 4 probe, cu probabilitate de peste 90%, între 4050-3800 Cal BC.

S-au făcut analize pe foițe și mărgelile de aur din Chei de către Bogdan Constantinescu și Ernest Oberländer-Târnoveanu. Clasificările făcute indică că este aur de râu, sursa fiind Arieșul care se află la cca. 2km în aval la gura Hășdatelor fiind clasificate cu alte surse apropiate. Piese de aur descoperite de noi sunt în cea mai mare parte în lucru, pierdute în procesul tehnologic, deci numărul celor terminate este cu mult mai mare. Din analize reiese că foițele sunt în același cluster cu mărgelile ceea ce presupune o topire a aurului nativ cules din râu. De altfel, dovada topirii o avem prin bobite de aur rămase în vatră.

Au fost studiate materialele osteologice și cele antracologice. Au fost făcute analize pe unelte de obsidian pentru a constata proveniența. Obsidianul este transparent, cu ușoare nuanțe de cenușiu, fiind în legătură cu sursele din Slovacia (*Carpathian*).

În adâncime mai sunt cca. 0,20-0,25 m de depuneri din prima etapă de locuire (nivelurile 2C) și din vremea ridicării construcției pentru atelier. Sunt de preparat cca. 19-11 niveluri, după cum se poate observa din zona secțiunii lui I. Al. Aldea și D. Berciu.

Propuneri de conservare, protejare, punere în valoare: dacă atelierul păstrează pe ultimele nivele elemente de arhitectură (vetre sau cuptoare), după cum arată podelele în profil, este posibilă o reconstituire a lui, ceea ce nu ar fi prea dificil.

Bibliografie:

P. Biagii, B. Voytek, *Excavations at Peștera Ungurească (Caprelor)(Cheile Turzii, Petrești de Jos, Transylvania 2003-2004) : Preliminary Report on the Chipped Stone Assemblages from the Chalcolithic Toarte Pastilate (Bodrogkeresztúr (Layers), în Analele Banatului, SN, XVI/1, 2006, p. 177-202. C14 la p. 189.*

Gh. Lazarovici, C.-M. Lazarovici, *Cheile Turzii – Peștera Ungurească/Caprelor: Scheibenhenkel – Bodrogkeresztúr Horizon. Archaeological Excavations 2003-2004, în Itinera in praehistoria. Studii în onorarea magistri Nicolae Ursulescu, Er. V. Cotiugă, F.A. Tencariu, G. Bodi, Iași, 2009, p. 211-226*

Gh. Lazarovici, Magda Lazarovici, Bogdan Constantinescu, *Despre analizele pieselor de aur din Atelierul de bijuterii de la Cheile Turzii – Peștera Ungurească, comunicare, Arheometrie oct. București m.s.*

47. Piatra Neamț, jud. Neamț

Punct: Poiana Cireșului

Cod sit: 120735.04

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 130/2010

Colectiv: Marin Cărciumaru - responsabil, Elena Cristina-Nițu, Emanuel Tudor (UV Târgoviște), Ovidiu Cîrstina, Daniela Iamandi (CNMCD Târgoviște), Radu Ștefănescu (MJI Brașov)

Șantierul Poiana Cireșului de la Piatra Neamț reprezintă, prin rezultatele obținute de-a lungul timpului, cea mai importantă așezare gravetiană din această parte a Europei. Trebuie să avem în vedere că aici s-au descoperit obiecte de artă datate între 16.000 și 26.000 B.P., care fac parte din patrimoniul mondial, fiind cele mai numeroase din așezările de paleolitic superior din România. Numărul celor descoperite în această așezare este mai mare decât toate obiectele de artă găsite în celelalte așezări paleolitice din România. De asemenea, ansamblul artefactelor reprezentate prin materialul litic, corelat cu datările de carbon radioactiv, face din această așezare unul din siturile de referință cu cel mai vechi gravetian din România și unul dintre cele mai vechi din Europa¹.

În aceste condiții, scopul proiectului a fost recuperarea în continuare a materialelor arheologice din stratele cunoscute, precum și obținerea unor noi artefacte din strate mai vechi.

Situl Piatra Neamț-Poiana Cireșului este localizat la 4 km distanță de orașul Piatra Neamț, la confluența râului Doamna cu Bistrița. Prin poziția sa, așezarea este expusă unei degradări naturale permanente.

În anul 2010 a fost realizată o secțiune de 4 m², denumită SVIII, adâncimea la care s-a ajuns la finalul săpăturilor arheologice fiind de 2,80 m față de suprafața solului. Metodologia de cercetare a respectat cele mai riguroase standarde de înregistrare și recuperare a materialului arheologic, precum și o conservare imediată a materialului osteologic.

Toate măsurătorile au fost luate de la un unic punct 0, stabilit de la începutul săpăturilor arheologice din acest sit în 1998. Întreg materialul arheologic a fost înregistrat în sistem planimetric, fiecare artefact având pe fișa de înregistrare trei coordonate. De asemenea, poziția fiecărei piese a fost trecută și pe hârtie milimetrică. Având în vedere densitatea mare a materialelor arheologice pe fiecare carou, săpătura s-a realizat extrem de minuțios, cu decapări din 2 în 2 cm grosime, iar întregul sediment a fost trecut printr-un sistem de site fine. Astfel, au fost eliminate toate pierderile inerente unei săpături.

La sfârșitul fiecărei zi de săpătură, întreg materialul a fost spălat, înregistrat și analizat. De asemenea, întreaga faună a fost conservată și restaurată imediat cum a fost scoasă din săpătură.

În această campanie, a fost săpat integral nivelul epigravetian. Datorită atenției cu care s-au recuperat materialele arheologice, dar și intervenției imediate de conservare asupra lor, în urma campaniei din 2010 au fost făcute descoperiri unice pentru paleoliticul superior european. Materialul litic descoperit însumează în jur de 1.500 de piese, care provin din toate etapele unui sistem de debitaj: nuclee, așchii de decorticare, așchii simple, lame, lamele, microlamele, unelte (*burin-e*, gratoare, lame retușate etc.).

Fauna descoperită este predominată de ren și într-o mai mică măsură de cal și bovidee. A fost delimitată o zonă de prelucrare a cornului în care s-au făcut descoperiri remarcabile. În primul rând, datorită intervenției rapide de conservare, au putut fi păstrate urmele de tăiere și prelucrare. În mijlocul structurii de prelucrare a cornului, a fost descoperit un vârf de corn care prezintă la extremitatea distală o amenajare pentru înmănușarea unui proiectil. Aceasta este o importantă descoperire din Europa privind modul de realizare a unui vârf de suliță cu urme care dovedesc sistemul de înmănușare a proiectilelor utilizat pentru vânătoare în paleolitic. De asemenea,

a fost descoperit și un vârf de fildeș, care a necesitat o conservare mai amănunțită, și care este al patrulea vârf de fildeș descoperit în această așezare. Cele patru vârfuri de fildeș sunt printre puținele descoperiri din lume de acest tip.

Numai prin prezența permanentă, pe tot timpul desfășurării săpăturilor din acest an, a unui conservator pe materii dure animale (os, corn, fildeș etc.), ca membru al colectivului de cercetare, a fost posibilă o intervenție rapidă asupra artefactelor de fildeș. Fără o conservare imediată, fildeșul se distruge în mai puțin de o oră, atunci când este scos din depozitul arheologic.

Tot în această campanie, au fost delimitate mai multe structuri de combustie, care prezentau în jurul lor o densitate mare de materiale arheologice.

Descoperirile din acest an au completat colecția de material litic, aducând informații suplimentare asupra trăsăturilor sistemelor de debitaj litic și funcționalității uneltelor. Așa cum am subliniat, dintre artefactele din materii dure animale, descoperiri de excepție pot fi considerate unicul vârf de suliță amenajat pentru înmănușarea unor lame de silex, un al patrulea vârf din fildeș care face din această așezare cea mai bogată din Europa cu descoperiri de acest tip. Identificare unui atelier de prelucrare a cornului, cu posibilități de reconstituire a modului de decupare a vârfurilor cu unelte de tip *burins* recuperate din acest complex.

Abstract

The archaeological site Poiana Cireșului, Piatra Neamț is the most important settlement in this part of Europe, regarding the results obtained over time. The goal of the project was the recovery of material from archaeological strata. In this campaign, we excavated the whole epigravettian layer. Unique discoveries have been made for the European Upper Palaeolithic, the lithic material found totalling about 1.500 pieces. The fauna found is predominantly reindeer and to a lesser extent, the horse and bovines. Several structures were found, which had around them a high density of archaeological material. Among the important results we mention the discovery of an ivory point and a point made of antler.

Note:

1. Cărciumaru Marin, Anghelinu Mircea, Niță Loredana, Mărgărit Monica, Dumitrașcu Valentin, Dumitru Florin, Cosac Marian, Cărstina Ovidiu, 2007-2008, *A Cold Season Occupation during the LGM. The Early Epigravettian from Poiana Cireșului (județul Neamț, North-Eastern, Romania)*, AAC, Vol. XLII-XLIII, p. 27-58, ISSN 0001-5229.

Cărciumaru Marin, Anghelinu Mircea, Steguweit Leif, Niță Loredana, Fontana Laure, Brugere Alexis, Hambach Ulrich, Dumitru Florin, Cărstina Ovidiu, 2006, *The Upper Palaeolithic site of Poiana Cireșului (Piatra Neamț, North-Eastern Romania) – Recent results*, Archäologisches Korrespondenzblatt, Jahrgang 36, Heft 3, Herausgegeben vom Römisch-Germanischen Zentralmuseum Mainz in Verbindung mit dem Präsidium der deutschen Verbände für Archäologie, p. 319-331. Cărciumaru Marin, Mărgărit Monica, Niță Loredana, Anghelinu Mircea, Cosac Marian, Cărstina Ovidiu, 2003, *Les découvertes d'art mobilier paléolithique de Poiana Cireșului- Piatra Neamț (Roumanie)*, în M. Otte (dir.), *La Spiritualité. Actes du colloque*

de la commission 8 de l'UISPP (Paléolithique supérieur), Liège, 10-12 décembre 2003, Liège, ERAUL 106, p. 123-126.

48. Pietrele, com. Băneasa, jud. Giurgiu

Punct: Gorgana

Cod sit: 101038.01

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 36/2010

Colectiv: Alexandru Vulpe (IAB) și Svend Hansen - responsabili, Agathe Reingruber (DAI-Eurasien Abteilung, Berlin), Daniel Spânu, Meda Toderăș (IAB), Norbert Benecke, Luise Tharand (DAI-Naturwissenschaften, Berlin), Kenneth Ritchie (Center for Baltic and Scandinavian Archaeology, Schleswig), Reinder Neef, Viola Podsiadlowski, Nina Keller (DAI-Naturwissenschaften, Berlin), Michael Prange (Deutsches Bergbau-Museum, Bochum), Jürgen Wunderlich, dr. Dirk Nowacki, Hendrik Bernert, Patrick Leidner (Institut für Physische Geographie, Universität Frankfurt a.M.), Konstantin Scheele (Institut für Physische Geographie, Freie Universität Berlin), Cristina Georgescu (IAB), Kristin Noack (Hochschule für Technik und Wirtschaft-Berlin), Christoph Schröder (Institut für Prähistorische Archäologie, Freie Universität Berlin), Katrin Beutler (Institut für Vor- und Frühgeschichte, Leipzig), Ivan Gatsov, Lili Gatsova, Petranka Nedelcheva, Tsenka Tsoneva (Nov Bilgarski Universitet, Sofia), dr. Jacques Pelegrin (Maison René Ginouvès, Nanterre Cedex), Florian Klimscha (DAI-Orient Abteilung, Berlin), Ute Koprivc (DAI-Eurasien Abteilung, Berlin), Heide Norgaard (Aarhus University), Jorrit Kelder (Netherlands Organisation for Scientific Research), Irma Berdzhenishvili (Georgian National Museum; O. Lordkipanidze Archaeological Center, Tbilisi), Tilmann Vachta (TOPOI, Berlin); Elena Gavrilă (MMB), Sven Brummack, Vladimir Ioseliani, Michael Müller, Nils Schäkel (Institut für Prähistorische Archäologie, Freie Universität Berlin), Stanislav Ţerna (Școala Antropologică Superioară, Chișinău), Dimitri Zhvania, Joni Abuladze, Levan Tchabashvili (Georgian National Museum; O. Lordkipanidze Archaeological Center, Tbilisi), Mehmet Karauçak (İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Prehistoria Anabilim Dalı, İstanbul), Katrin Brandel (Institut für Ur- und Frühgeschichte, Heidelberg), Eszter Fejer, Mariann Novak (Univ. Eötvös Loránd, Dept. of Archaeology, Budapest), Jelena Martini (Universität Hamburg, Archäologisches Institut, Hamburg), Alexandra Găvan, Malvinka Urak (UBB Cluj), Mihaela Mihalache, Gabriel Grigore (FIB)

Cercetările arheologice din *tell*-ul de la Pietrele-Măgura Gorgana fac parte dintr-un proiect comun de cercetare româno-german (*Pietrele Archaeological Project*) inițiat de Institutul de Arheologie "Vasile Pârvan" din București și Deutsches Archäologisches Institut, Eurasien-Abteilung.

În campania 2010 obiectivul urmărit a fost continuarea cercetărilor sistematice în așezarea de tip *tell*, în așezarea plană din jurul *tell*-ului și începerea cercetărilor în aria amenajării cu șanțuri circulare concentrice de pe terasa superioară a Dunării. În campaniile viitoare sunt programate cercetări sistematice în necropola identificată la cca. 200 m V de *tell*, continuarea cercetării ariei amenajării cu șanțuri circulare concentrice de pe terasa superioară a Dunării, precum și continuarea cercetărilor sistematice în așezarea de tip *tell* și în așezarea plană din jurul *tell*-ului

Pe *tell* activitatea de cercetare din anul 2010 s-a desfășurat într-o singură suprafață (suprafața F). În așezarea plană din jurul *tell*-ului s-a continuat cercetarea în suprafața deschisă în anul 2009 (suprafața J) și au fost deschise două noi suprafețe (suprafața L și suprafața M). În zona ariei amenajării cu șanțuri circulare concentrice a fost deschis șanțul K.

Suprafața F

Datorită dimensiunilor mari ale secțiunii F (9 x 19 m), precum și datorită priorităților diferite de cercetare a contextelor de aici, aceasta a fost împărțită în două sub-secțiuni: F - Nord și F - Sud.

F - Nord

Suprafața F - Nord se situează între coordonatele N83-N96 și E88-E97 din caroiul de șantier. Cercetările din acest an s-au adâncit cu încă cca. 1 m în stratigrafia *tell*-ului, mai precis între altitudinile de 30,18 m și 29,13 m.

Cercetările desfășurate în campania 2010 în secțiunea F-Nord au urmărit într-o primă etapă curățarea podelei (adâncime cca. 30,10/29,98 m) și evidențierea pereților casei incendiate identificată și cercetată parțial în campania precedentă. Concomitent au fost complet degajate documentate și demontate o instalație de foc patulateră, o casetă patulateră cu pereți de lut (înălți de cca. 20-25 cm) și o banchetă din lut amenajată de-a lungul peretelui sudic al locuinței. De altfel, partea inferioară a acestui perete din chirpic s-a păstrat surprinzător de bine și datorită prezenței la interior a banchetei.

Trebuie precizat că arderea peretelui s-a realizat numai la interior, nu și la exterior. Din acest motiv, doar făuiala dinspre interior a peretelui cu amprente de modelare cu mâna și cu amprente de pari și-a păstrat o consistență solidă, de chirpic. Totuși, cercetarea atentă a tuturor elementelor care au alcătuit peretele a permis distingerea sistemului său constructiv. Două șiruri de pari verticali (cca. 7-8 cm diametru) formează armătura paramentelor interior și exterior ale peretelui. Grosimea lui este de cca. 35 cm. Elementele principale de rezistență ale peretelui au fost asigurate însă de stâlpi masivi de lemn (trunchiuri de copac) situați în miezul peretelui, dispuși la distanță de cca. 1,50 x 2 m unii de alții. Pentru stabilizarea acestor stâlpi au fost săpate șanțuri de fundație umplute cu pământ și lut. Suprastructura casei nu a fost susținută exclusiv de pereți, ci și prin stâlpi liberi în interiorul spațiului locuinței. În interiorul suprafeței cercetate, sub podeaua locuinței, au fost identificate două șiruri de câte trei gropi de stâlpi, orientate paralel cu șanțurile de fundație ale pereților. Până la finele campaniei 2010, toate elementele constitutive surprinse în secțiunea F - Nord, care aparțin locuinței incendiate identificate în anul 2009, (instalații, pereți, fundații) au fost dezvelite, documentate și demontate.

A doua etapă a cercetărilor din secțiunea F - Nord a cuprins documentarea și demontarea umpluturilor acestor gropi de par, a șanțurilor de fundație, precum și cercetarea unei prime grupe de straturi de nivelare care fac parte din substructura locuinței identificate în anul 2009. Aceste straturi de nivelare au fost alcătuite prin amplasarea unor lentile de dimensiuni variabile de lut galben, brun și negru și de nisip. În prezent ele sunt ușor înclinate de la NV către SE.

Prima grupă de straturi de nivelare, descrisă mai sus, a acoperit un strat de dărâmatură de chirpic de 10-25 cm grosime întins peste nivel de călcare ilustrat de lentile de material lemnos carbonizat și numeroase concentrări de fragmente ceramice. Nu au fost identificate însă forme ceramice complet întregibile, fapt care indică poziția secundară a acestor

fragmente pe nivelul de călcare. Pachetul format din stratul de dărâmatură de chirpic și nivelul de călcare din lemn carbonizat a putut fi urmărit pe diferite adâncimi din nordul până în sudul secțiunii F - Nord. În stratul de dărâmatură de chirpic au fost identificate, pe lângă numeroase fragmente de recipiente ceramice și mai multe fragmente ale unui model de casă de dimensiuni mari (la origine de cca 30 cm lungime).

Sub depunerea de chirpic și lemn carbonizat au fost identificate straturi de nivelare mai vechi realizate din lut și nisip care au putut fi cercetate numai parțial în campania din acest an. Totodată, a fost efectuat un foraj ale cărui rezultate au indicat o stratigrafie de 5,5 m adâncime între nivelul actual al săpăturii și solul geologic peste care s-a ridicat tellul.

Majoritatea materialelor recoltate, și anume fragmente de recipiente ceramice, unelte și câteva podoabe de os, unelte de silex și piatră șlefuită, scoici, fragment de plastică (idoli și fragmente de case miniaturale) au fost recondiționate și documentate concomitent cu desfășurarea cercetărilor de teren. F - Sud

Înainte de începerea lucrărilor în F - Sud, o porțiune lată de 1 m a fost lăsată intactă între cele două secțiuni (F - Nord și F - Sud).

La începutul campaniei 2010, suprafața de lucru reprezenta 28,5 m², lărgindu-se până la 43 m². În cursul cercetărilor. Limitele finale ale F - Sud la sfârșitul campaniei 2010: E 90,00- E 95,00; N 83,00; colțul de SE N 73,70 / E 95,00; colțul de SV E 90,00 / N 73,10.

Scopul principal al cercetărilor din F - Sud constă în atingerea și cercetarea unei structuri arse, ce face parte din șirul sudic al caselor de pe *tell*, surprins prin intermediul cercetărilor geomagnetice din 2004. Stratigrafia depunerilor de pe *tell* în această parte este ilustrată de rezultatele a două foraje (Piet 65 și 66), executate de J. Wunderlich în anul 2009. Forajul Piet 65 se află în partea nordică a secțiunii, iar Piet 66 se situează la 4 m spre S, la mijlocul secțiunii.

În timpul săpăturilor au putut fi documentate următoarele situații: în partea de N se află straturi atinse parțial de diferite gropi și alte intervenții ulterioare. Aproximativ de la mijlocul secțiunii începe un strat gros de nisip, delimitat de straturi de lut solid. În extremitatea sudică, suprafața tell-ului este reprezentată de un strat, format din diverse resturi culturale amestecate provenite de la surparea consecutivă a straturilor de cultură.

Deosebit de importantă e situația surprinsă în profilul de V: în colțul de NV la adâncimea de 28,10-28,80 m au putut fi observate straturi de nisip neatinse, suprapuse până la adâncimea de 30 m de straturi solide lutoase gri-cafenii. Situația din profilul de E este similară celei din V. În extremitatea de N se află straturi lutoase neatinse, precum și un strat de arsură, iar în partea de S se disting straturi lutoase tari și stratul amestecat de la suprafața *tell*-ului.

Cercetările ulterioare din secțiunea F - Sud vor putea să ne furnizeze noi date despre construcția *tell*-ului. Nisipul era cel mai probabil adus cu scopul de a extinde suprafața *tell*-ului, iar partea superioară a fost întărită cu un strat de lut dur și curat.

Au fost prelevate probe de sol, lemn și botanică (cereale).

Suprafața J

Săpăturile din șanțul J au fost continuate cu decopertarea unor suprafețe din extensia sudică și din cea estică. Cu aceste extensii largi de 2 m fiecare, șanțul are

următoarele coordonate: N-E 162-94.50/162-100; 159-92.50/159-94.50; 159-100/159-102; 152-92.50/152-102.

Decopertarea a fost inițiată la adâncimea de 32,59 m și primul strat de cultură a fost atins la adâncimea de 30,63 m, unde au apărut două schelete umane, (J402) în conexiune anatomică. Ambele schelete sunt aproape complete, nu foarte bine conservate, fără obiecte funerare. La adâncimea de 30,45 m în extensia estică a fost descoperit apoi un craniu de bour, recuperat complet împreună cu coarnele sale (J407). La același nivel, în extremitatea nord-estică a extensiei au apărut în solul de culoare gri cu cenușă, fragmente de chirpic ars și un vas ceramic (J408). Solul a continuat să conțină atât cenușă cât și fragmente de chirpic la nivelele inferioare, iar la adâncimea de 30,30 m a fost descoperită o suprafață arsă, îngustă și întinsă de-a lungul profilului estic, ce pare a face parte dintr-o structură arsă (J415). Între structura arsă ce a fost excavată în campania trecută și această suprafață arsă descoperită acum se află un strat de pământ gălbui steril la adâncimea de 30,13 m. Urme ale unui material compact și solid, alinate pe direcția N - S, posibil un perete slab conservat, mărginesc suprafața arsă.

În interiorul acesteia, au fost detectate fragmente foarte netede de chirpic ars, o concentrare de cioburi și o piatră de rășnit. La sud se află un mormânt individual, la adâncimea de 29,94 m, probabil din epoca cuprului (J417). Scheletul se află într-o poziție chircită, cu capul orientat spre SSE. Craniul, sternul și oasele lungi au fost găsite intacte, în schimb fragmente osoase de mici dimensiuni, ca cele ale membrelor, nu au fost conservate. Două obiecte funerare au fost recuperate: o lamă de silex și un pandantiv din colț de mistreț.

În cazul extensiei sudice s-au observat un număr relativ limitat de concentrări ceramice, regăsite la diferite nivele și în diferite contexte.

Structura arsă, ce a fost descoperită în campania trecută, a fost excavată și documentată în întregime în acest an. Vatra și instalația de lut au fost secționare și astfel au fost observate urme ale unor reconstrucții succesive, cinci în cazul vetrei (J441) și două în cazul instalației (J440). După demontarea completă a acestor două complexe și înlăturarea banchetei de lut a structurii arse, a fost descoperită dedesubt, o altă structură, nearsă, de dimensiuni și formă similare. Peretele estic al acesteia (J423) a fost descoperit pe o lungime de 3,20 m, iar colțul cu peretele nordic a fost conservat în întregime. Peretele sudic este dislocat de o groapă umplută cu pământ ars, iar cel nordic complet distrus de astfel de gropi.

O instalație de lut (J445) de dimensiuni și formă similare celei anterioare fusese construită la intersecția peretelui nordic cu cel estic al structurii. În secțiunea de E s-au găsit pietre de rășnit, o dală de gresie, un mic topor de piatră și un ciocan din corn de cerb, iar în cea de V un vas ceramic, o lamă de silex și numeroase pietre lucrate. Vatra descoperită în această structură (J448), are formă rectangulară, are cel puțin două faze de reconstrucție, este poziționată la S de instalație și a fost conservată în condiții excelente.

Ca și structura arsă de deasupra sa, structura nearsă avea o banchetă de lut (J432) dispusă de-a lungul peretelui nordic. Podeaua de lut întărit a structurii a fost conservată complet, cu excepția unei mici suprafețe din E unde, într-o groapă au fost descoperite oase de mamifere mari, coarne de cerb, harpoane din corn de cerb, pietre lucrate de mici dimensiuni, oase șlefuite, o figurină zoomorfă. După dezvăluirea completă și documentarea contextelor aparținând structurii nearse, instalația de lut a fost secționată pe axa E - V.

Șanțul K

Cercetarea șanțului K a avut ca temei observarea amenajării cu șanțuri circulare concentrice de pe terasa aflată la 400 m de tell. Aceste structuri au fost observate pe o fotografie din satelit din anul 1967. Rezultatele cercetărilor geomagnetice efectuate în anul 2007 au evidențiat trei șanțuri circulare, concentrice.

Șanțul K (5 x 42 m) a fost trasat în așa fel încât să putem surprinde toate cele trei șanțuri.

După decopertare, în primul plan a fost distinsă o zonă de culoare brună, lată de 20 m, care contrasta cu solul galben lutos. Aceasta era exact aria în care ne așteptam să surprindem două din cele trei șanțuri. În partea estică a șanțului a fost cercetată și documentată o groapă datând din epoca bronzului. În groapă s-a găsit: ceramică de epoca bronzului, oase calcinate, cenușă și cărbune. În zona estică a șanțului, în care ne așteptam să surprindem cel de al treilea șanț, nu am putut observa nimic în solul galben lutos. În această zonă nu au apărut structuri sau materiale arheologice.

În centrul structurii late de 20 m s-a efectuat un sondaj de 4 x 3 m, secțiune denumită KB. Solul maroniu omogen din această secțiune, până la adâncimea de 2,35 m este plin de piese de chirpic, fragmente ceramice și oase de animale. La o mai mare adâncime a fost descoperită o monedă celtică. Sub acest strat urmează un altul, din lut brun roșcat, urmat de un altul din lut gălbui, până la adâncimea de 3,80 m, ambele sterile din punct de vedere arheologic.

La V de KB s-a efectuat un alt sondaj de 5 x 1,5 m, denumit KA, în care am putut observa aceleași tipuri de straturi, de asemenea pline de bucăți de chirpic, fragmente ceramice și oase de animale. Sondajul KA are adâncimea de 2 m.

Un al treilea sondaj, KC a fost efectuat la est de KB și a avut dimensiunile de 8 x 1,5 m, cu o adâncime de peste 3 m. În partea estică a secțiunii, trei cioburi din perioada Gumelnița au fost descoperite împreună cu un număr de pietre lucrate aparținând epocii cuprului.

Suprafața L

Suprafața L (NW: N 185, E 94; NE: N. 185, E. 99; SE: N. 180, E. 94; SE: N. 180, E. 99) este localizată la nord de suprafața J, în pantă. Poziționarea șanțului a fost determinată de rezultatele forajelor executate pe parcursul anului 2009 de către echipa condusă de J. Wunderlich.

Grosimea stratului de colluvium (pământ moale, de culoare cenușie) a suprafeței L atinge aproape 60 cm în partea de N și 30-36 cm în partea sudică. Stratul de cultură începe cu contextul L206 și poate fi interpretat ca o structură continuă de la V la E mărginită în ambele extremități de aglomerări de pietre. Materialul arheologic descoperit aici, altminteri destul de bogat, rezidă în piese de ceramică, oase animaliere, scoici, pietre. O mare concentrare de fragmente ceramice apare în contextul L213 (4 vase reîntregibile). Contextul L223 prezintă o cantitate mare de fragmente ceramice de mici dimensiuni, oase de animale și mici artefacte. În adâncime a fost descoperită o instalație de lut galben, de forma ovală, prevăzută cu o piatră de rășnit (L228), iar în profilul sudic al șanțului putem observa o mare concentrație de scoici în apropierea unui cuptor (contextele L229, L230, L231).

La cercetarea structurii de formă rotundă cu o rășniță la centru (L228) s-a observat, că piatra era de fapt plasată într-un bloc solid lutos de culoare galbenă și formă patrulateră regulată, care, cel mai probabil, a fost edificat pentru a fixa

rășnița în poziție stabilă, înlesnind procesul de prelucrare a grânelor. Grosimea stratului de lut era de 8-10 cm.

Cele trei aglomerări de scoici (L229, L230, L231) au reprezentat, de fapt, o singură mare aglomerare, care a putut fi studiată până la adâncimea de 33,77 m, urmând să fie cercetată integral în anul viitor. Aglomerarea avea o formă neregulată, marginile fiind mai înalte decât partea centrală. Dimensiunile maxime surprinse ale aglomerării – 3,20 x 2,50 m. Cantitatea de scoici conținută în acest complex era enormă. Pe lângă scoici, complexul conținea oase de animale, fragmente ceramice, pietre de mici dimensiuni. În partea estică, mai aproape de centru, a fost descoperit un craniu uman intact, culcat pe partea stângă (orientare SV, cu fața spre NV), aflat în conexiune anatomică cu două vertebre superioare ale gâtului. Pe craniu se afla o unealtă (?) de silex. Craniul era amplasat pe stratul de scoici. Alte cel puțin 7 oase umane (oase lungi, o vertebră, clavicule) erau împrăștiate pe aglomerarea de scoici.

Sub stratul de scoici se întindea un strat subțire (0,06-0,08 m) de lut galben, sub care urmează un strat de pământ negru. În partea NV a acestui complex negru, aproape de marginea nordică a sa, a fost descoperit fragmentul unui alt craniu uman (H = 33,86 m).

În jumătatea vestică a secțiunii, între aglomerarea de scoici și complexul negru de sub profil, au fost cercetate două gropi rotunde (L238 și 242; diametrul 0,40-0,50 m) ce conțineau pământ negru și puține pietre, fragmente ceramice. Adâncimea gropilor nu era mare (0,20-0,25 m).

Suprafața M

Suprafața M este localizată la N de tell, la E de suprafața J, între coordonatele: N 151- N158 și E112-E126.

Plasarea acestei suprafețe a fost determinată de observațiile făcute în urma investigațiilor geomagnetice efectuate în anul 2004, ce indicau două anomalii puternice în această arie.

Sub stratul de colluvium gros de 0,80-0,90 m cu materiale arheologice amestecate, a fost atins stratul de cultură de culoare brun-roșcat perturbat puternic de numeroase ganguri de animale. În timpul săpăturii au fost cercetate două structuri puternic arse, una în jumătatea estică (M625) și alta în jumătatea vestică (M630) separate de o zonă de lut galben (cu puține materiale arheologice) și patru morminte de înhumare.

Structura arsă din jumătatea estică (M625) a fost surprinsă pe o lungime de 3,50-4 m și pe o lățime de 2,50-3 m și nu a fost cercetată integral datorită faptului că aceasta se continuă sub profilul de est al suprafeței. La nord, pe o lungime de cca. 1 m este delimitată de o banchetă de lut ars, păstrată parțial, orientată E - V, înaltă de cca. 0,30 m și lată de cca. 0,20 m. La S de această banchetă de lut ars s-au găsit 75 de vase întregi și întregibile, unele fiind acoperite de bucăți masive de chirpic ars, topoare de silex, lame de silex, o piatră de ascuțit, unelte de os puternic arse. Vasele erau distribuite pe întreaga suprafață a complexului arheologic. În interiorul unuia dintre vase a fost descoperit un împungător din cupru. După recoltarea vaselor pe anumite zone a putut fi observată podeaua din lut întărit, pe alocuri puternic arsă. Au fost recoltate probe de sol și cărbune.

Elemente ale structurii arse din jumătatea vestică (M630) au fost identificate pe o lungime de cca. 4 m și pe o lățime de 1,50-2 m. În partea estică a fost cercetată o instalație de lut de formă semicirculară ce înconjură o piatră de rășnit de mari dimensiuni (peste 50 kg) bine încastrată în lut. La V de instalație pe o lungime de 1-1,50 m au fost descoperite

fragmente de la un vas de mari dimensiuni. Au mai fost identificate 6 vase întregibile și 10 greutăți de lut arse și nearse (distribuite pe toată suprafața contextului).

În suprafața M au fost cercetate patru morminte de inhumatie (trei complete în partea sudică a suprafeței și unul parțial).

La V de contextul M630 și continuând în profilul de V al suprafeței au fost identificate părți ale unui mormânt de inhumatie. În suprafața a fost surprinsă partea inferioară a picioarelor și oase provenind de la mâini. Nu se poate preciza poziția exactă a scheletului.

Contextul M644 - mormânt de inhumatie - a fost identificat la adâncimea de 30,08 m într-un sol brun. Nu a fost surprinsă urma gropii. Scheletul era orientat SE-NV, chiruit pe partea stângă. Gradul de conservare al oaselor era destul de precar.

Contextul M647 - mormânt de inhumatie - a fost găsit la 1,50 m E de M644 și a fost surprins la adâncimea de 29,91 m. Nu a fost surprinsă forma gropii. Scheletul era chiruit pe partea dreaptă, orientat S - N.

Contextul M650 a fost găsit la cota de 29,74 m fiind situat aproximativ sub contextul M644. Nu se observă forma gropii. Scheletul era orientat aproximativ E - V, chiruit pe partea dreaptă. Din craniu s-a păstrat doar mandibula.

Și în campania 2010 pe *tell*, în zona înconjurătoare *tell*-ului, în așezarea plană pe terasa superioară a *tell*-ului și în anumite arii din lunca Dunării a continuat seria de foraje efectuate de echipa de geografi de la Universitatea din Frankfurt, condusă de prof. dr. J. Wunderlich. Scopul acestor foraje este obținerea informațiilor asupra cursurilor de apă sau a bălților existente în preistorie, prin analiza sedimentelor, pentru reconstituirea mediului geografic preistoric.

Au fost colectate probe de sol pentru analize sedimentologice și arheobotanice. Din diverse contexte arheologice au fost colectate bucăți de lemn și cărbune pentru datarea cu radiocarbon și analize dendrocronologice.

Și în această campanie am avut oportunitatea de a utiliza un octocopter pentru efectuarea unor fotografii aeriene deasupra *tell*-ului și în zonele învecinate. După prelucrare, seriile de fotografii efectuate vor putea fi folosite pentru alcătuirea planului 3D al zonei.

Bibliografie:

S. Hansen, M. Toderas, A. Reingruber, I. Gatsov, C. Georgescu, J. Górsdorf, T. Hoppe, P. Nedelcheva, M. Prange, J. Wahl, J. Wunderlich, P. Zidarov, *Pietrele, Măgura Gorgana. Ergebnisse der Ausgrabungen im Sommer 2006. Eurasia Antiqua* 13, 2007, p. 43-112.

S. Hansen, M. Toderas, A. Reingruber, I. Gatsov, F. Klimscha, P. Nedelcheva, R. Neef, M. Prange, T. D. Price, J. Wahl, B. Weniger, H. Wrobel, J. Wunderlich, P. Zidarov, *Der kupferzeitliche Siedlungshügel Măgura Gorgana bei Pietrele in der Walachei. Ergebnisse der Ausgrabungen im Sommer 2007. Eurasia Antiqua*, 14, 2008, p. 1-83.

S. Hansen, M. Toderas, A. Reingruber, N. Becker, I. Gatsov, M. Kay, P. Nedelcheva, M. Prange, A. Röpke und J. Wunderlich, *Pietrele: Der kupferzeitliche Siedlungshügel "Măgura Gorgana" und sein Umfeld. Bericht über die Ausgrabungen und geomorphologischen Untersuchungen im Sommer 2008. Eurasia Antiqua* 15, 2009, p. 19-100.

M. Toderas, S. Hansen, A. Reingruber, J. Wunderlich, *Pietrele-Măgura Gorgana: o așezare eneolitică la Dunărea de Jos între 4500 și 4250 î.e.n., MCA, SN, 5, 2009, p. 39-90.*

49. Pietroasa Mică, com. Pietroasele, jud. Buzău

Punct: Gruia Dării

Cod sit: 48539.01

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 15/2010

Colectiv: Valeriu Sirbu - responsabil (M Brăilei), Sebastian Matei, Daniel Costache, Laurențiu Grigoraș (MJ Buzău), Georgeta El Susi (IAB), Diana Davâncă, Smaranda Fărnoagă, Vlad Cărăbiș, Eliza Raluca Bătrânoiu, Cami Istrate

În această campanie au continuat săpăturile doar pe *Platou*, în secțiunile S8, S16, S17 și S 25, pentru a cerceta complexele descoperite în campaniile trecute, precum și avansarea în nivelele din epoca bronzului și eneolitic.

Cercetările din epoca geto-dacică

Cercetările din ultimii ani de pe *Platou* ne-au oferit o serie de informații care au impus reevaluarea unor interpretări privind situl de aici. Extinderea săpăturilor și avansarea acestora spre nivelele inferioare au condus la acumularea unor informații suficiente pentru a documenta activitatea de pe *Platou*. Descoperirea unui strat arheologic și a unor complexe de locuire și gospodărești, doar în unele zone, din sec. IV-III a.Chr. (poate doar din sec. III a.Chr.) atestă existența unei așezări getice aici. De asemenea, descoperirea de resturi de construcții, de numeroase gropi, precum și de vetre, din sec. II-I a.Chr., documentează existența unei locuiri pentru această perioadă. În prima jumătate/mijlocul sec. I a.Chr. *platoul* a fost fortificat cu un zid din blocuri de calcar, sumar fasonate, cu două paramente și emplecton, legat cu un liant. Dacă avem în vedere suprafața mică a incintei cu zid de tip elenistic și topografia terenului putem aprecia că aici a fost, mai degrabă, o cetate, decât o așezare fortificată. Cândva, spre sfârșitul sec. I a. Chr.-începutul sec. I p.Chr., fortificația a fost distrusă (în anumite zone s-au păstrat și urmele unor bărne arse), zidul a fost refăcut, iar *Platoul* a fost transformat într-un loc de cult, din sec. I p.Chr. descoperindu-se doar numeroase depuneri votive de tip movișă, majoritatea cu ringuri din piatră, deseori cu vetre în interior, plus vetre izolate. Zidul refăcut a existat pe parcursul sec. I p.Chr., însă el a avut menirea de protejare a spațiului de cult.

A fost epuizată S8, fapt ce ne-a permis obținerea de noi informații privind stratigrafia generală de pe *Platou*. În esență, stratigrafia este aproximativ la fel cu cea din S13 și S15. Diferența este dată de grosimea straturilor, care este mult mai mică în S8, în special pentru depunerea din sec. II - I a.Chr. De asemenea, s-a constatat lipsa stratului de cultura din sec. IV-III, deși au apărut câteva materiale din această perioadă.

În secțiunea S8 a fost cercetat Cpl.159, observat la adâncimea de -1,20 m, pe o suprafață de 1,90 x 1,60 m, intrând în marmorii de NV și SV ai secțiunii, baza lui fiind la -1,50 m. Umplutura are o culoare cenușiu-negricioasă, foarte afânată, cu foarte mult cărbune spre bază. În umplutura lui au fost descoperite numeroase fragmente ceramice, provenind de la fructiere lucrate cu mâna sau borcane, precum și un fragment de bol cu decor în relief. Pe baza materialului și a situației stratigrafice se confirmă datarea propusă anul trecut și anume a doua jumătate a sec. II - începutul sec. I a.Chr.

În secțiunea S25 s-a urmărit identificarea posibilei laturi de NV a Cpl.132 (fundatie din piatră). La cota de -0,95 m a fost dezvelită o structură liniară din piatră, paralelă cu Cpl.132, însă puternic afectată, probabil, de amenajarea fortificației. Ea s-a observat pe o lungime de 2,60 m și o lățime de 0,50 m. Manifestăm încă rezerve, până la finalizarea cercetărilor, în ceea ce privește legătura acestei structuri cu Cpl.132.

În secțiunea S17 au fost descoperite alte 3 gropi (Cpl.174, 175 și 176), toate încadrate în nivelul din sec. II-I a.Chr. Cercetarea acestor gropi va continua în cursul campaniilor viitoare. Interesant este Cpl.177 - o zonă compactă cu lipitură arsă, dezvelită în colțul de E al S17, la adâncimea de -0,90 m, pe o zonă cu dimensiunile de 0,75 x 0,40 m, el reprezentând, probabil, resturi de la o locuință incendiată.

Materialul arheologic este deosebit de bogat și variat, fragmentat în strat și mai bine păstrat în complexele adâncite. Dintre piesele cele mai expresive notăm doar câteva: un pumnal dacic din fier (*sica*), un vârf de săgeată din fier, o mărgică tubulară din calcar, o figurină antropomorfă din lut și patru vase în miniatură (doua cești-opaiț, un borcan și un capac).

Cercetările din epoca bronzului

În campania din anul 2010 locuirea de epoca bronzului a fost cercetată doar în S8 – secțiune a cărei cercetare a fost finalizată în acest an. Fragmente ceramice aparținând epocii bronzului au fost descoperite și în secțiunile S16, S17 și S25, dar acestea au fost antrenate în nivelele dacice.

Au fost identificate și cercetate două complexe, ambele în S8.

Cpl.171. Groapă observată la adâncimea de 1,60/1,61 m, cu diametrul de cca. 0,50 m și adâncimea de 0,11-0,12 m, cu umplutura de culoare brun-negricioasă, ușor afânată. În umplutură au fost descoperite bucăți de lipitură arsă, resturi osteologice și fragmente ceramice ce pot fi încadrate în etapa Ic3 a culturii Monteoru.

Cpl.173. Groapă aproape cilindrică, observată la adâncimea de 1,62 m, cu diametrul de 1,50 x 1,60 m, cu umplutura de culoare brun-negricioasă, relativ afânată, pigmentată puternic cu bucăți de lipitură arsă și cărbune, pe fundul ei se aflându-se o lentilă de cărbune. În umplutura gropii au fost descoperite numeroase fragmente ceramice, cele mai târzii aparținând etapei Ia/Ib a culturii Monteoru.

Fragmentele ceramice descoperite în această campanie, atât în strat cât și în complexe, aparțin atât perioadei timpurii a epocii bronzului, respectiv etapele Ic4-1, Ic4-2, Ic4-3/Ic3 și Ic3 ale culturii Monteoru, cât și perioadei mijlocii și târzii, respectiv etapelor Ia/Ib. Dintre formele ceramice identificate amintim ceștile cu una și două toarte, cupe cu buza răsfrântă, vase cu gâtul înalt și corp bitronconic. Motivele decorative constau din linii paralele, realizate prin incizie, așezate, în general, la partea superioară a vaselor, pe gât sau sub buză, șiruri simple sau multiple de împunsături, orizontale, și, mai rar, verticale, triunghiuri incizate simple sau multiple, triunghiuri hașurate, alveolări fine, orizontale, cu sau fără „cusături” pe ele, brăuri în relief, cu sau fără alveolări executate cu degetul în pasta moale. Predomină vasele lucrate din pastă semifină, bine omogenizată. Sunt prezente, însă, și fragmente ceramice de la vase lucrate din pastă grosieră, cu pietricele și ceramică pisată în compoziție.

Amintim descoperirea unui pandantiv lucrat dintr-un fragment de coastă, de formă dreptunghiulară, ușor arcuit, cu

trei perforații circulare, un fragment de rotiță de car miniatural, cu urme de bucșe pe ambele părți, un cuțit curb din gresie cenușie (*Krummesser*), cu spate arcuit și tăiș încovoiat, o fusaolă bitronconică, lucrată din lut, culoare cenușie, cu pete negricioase, decorată cu puncte incizate în dublu registru pe fiecare dintre fețe și un vârf de săgeată din os, de formă triunghiulară.

Locuirea de epoca bronzului de la Pietroasa Mică-*Gruia Dării* cuprinde toate perioadele de evoluție ale culturii Monteoru. Din punct de vedere al materialului ceramic se remarcă faptul că a fost utilizat calcarul pisat în compoziția pastei, strict la nivel Ic4-2, spre deosebire de situația înregistrată la Târcov - *Piatra cu Lilieci* și Năeni - *Zănoaga*. Artefactele, precum și situațiile arheologice înregistrate până în prezent, atestă existența unei locuiri monteorene intense la Pietroasa Mică-*Gruia Dării* pe întreaga perioadă a epocii bronzului.

Cercetările din epoca eneolitică

În S8, primele materiale arheologice eneolitice apar la adâncimea de aproximativ 1,60/1,65 m, stratul de cultură având o grosime de aproximativ 0,40-0,45 m. Între -1,60/1,65 - 1,76/1,82 m, materialul eneolitic apare asociat cu piese ale culturii Monteoru (etapele Ic4-2, Ic4-3 și Ic3). În acest segment stratigrafic nu există o delimitare clară între nivelul de epoca bronzului și cel eneolitic. Între -1,60/1,65 m și -1,76/1,82 m, partea superioară a stratului în care au fost descoperite piese eneolitice, materialul asociat acestei epocii apare într-un pământ de culoare brun-negricioasă, puternic pigmentat cu fragmente de lipitură arsă la roșu. Ceramica din acest nivel poate fi atribuită culturilor Cucuteni B2 și Cernavoda I. Alături de vase ceramice au apărut și alte artefacte: unelte și piese din piatră, silex (lame) și os (străpungătoare), jetoane, un fragment de lingură și diverse piese din lut.

Între -1,76/1,82m și -1,92/2,00m se poate vorbi de un nivel eneolitic nealterat de intervenții ulterioare. Aici a fost identificat un important complex arheologic, Cpl.172 - o parte dintr-o locuință eneolitică incendiată.

Cpl.172 (C172). Primele indicii referitoare la existența unei locuințe eneolitice incendiate au apărut la adâncimea de -1,60/-1,65m, sub forma unei zone de pământ negru-cenușiu, cu mulți pigmenți de lipitură arsă și cărbune, cu dimensiunile de 1,30 x 1 m. În c.B, la limita cu profilul de NE, locuința eneolitică a fost afectată de o groapă monteorană (C171), rotundă (D=50x50 cm). De asemenea, complexul eneolitic este deranjat, în carourile A și D, de o altă groapă - C173 (D=1,60x1,50 m) a culturii Monteoru. Locuința se prezintă ca o aglomerare de bucăți mari de lipitură arsă și cu o cantitate foarte mare de material ceramic și osteologic, prins printre și sub pereții prăbușiți. Sistemul de construcție al locuinței este de tipul structură de pari și nuiele acoperite cu lipitură din lut. Este de remarcat abundența materialului arheologic, precum și numărul mare al fragmentelor de oase de animale, puternic arse. Se menține observația făcută și în cazul complexului C157 (locuință eneolitică incendiată, cercetată în anul 2009, în S15), referitoare la asocierea prezenței fragmentelor ceramice Cucuteni B2 și Cernavoda I în interiorul aceleiași structuri de locuire. Trebuie menționată, de asemenea, ponderea semnificativă, în cadrul C172, a fragmentelor ceramice de tip Cernavoda I, în celelalte complexe eneolitice descoperite aici predominând ceramica Cucuteni B.

Inventarul arheologic este constituit din ceramică, plastică zoomorfă, fragmente de oase de animale, unelte din

piatră, os și silex. Există o foarte mare cantitate de material osteologic, concentrată în afara și în interiorul locuinței, multe fragmente de oase fiind puternic arse, unele până la vitrifiere.

Ceramica este reprezentată de la tipuri diferite de vase (boluri, străchini, vase de provizii, etc), lucrate din pastă fină, semifină sau grosieră. Se pot distinge trei tipuri de vase ceramice a culturilor Cucuteni B2, Cernavoda I și fragmente ceramice cu suprafața lustruită.

Vasele și fragmentele de vase de tip *Cucuteni B* sunt realizate din pastă fină, cu nisip ca degresant, arse oxidant, unele cu urme de ardere secundară. Decorul este constituit din linii și benzi late de culoare maro-închis, uneori mărginite de negru, pictate pe fondul roșu al vasului sau peste un fond de culoare alb-gălbuie. Trebuie remarcată și prezența unor toate cu motive zoomorfe.

Vasele de tip *Cernavoda I* se disting prin pasta poroasă, folosind ca degresant pietricele, cioburi și scoici pisate. Arderea este oxidantă, iar suprafața vaselor este neglijent finisată. Decorul se găsește pe buză sub forma unor șiruri de alveolări, impresiuni, unele crestate în interior.

Fragmentele de vase lustruite sunt realizate din pastă fină, de culoare neagră-cenușie, cu angobă lustruită, la interior și exterior. Aceste fragmente provin de la vase realizate în aria culturală Cernavoda I, asupra căreia s-au manifestat influențe cucuteniene și sud-balcanice.

Toate tipurile ceramice descrise apar asociate într-un complex de locuire *in situ* (C172), ceea ce evidențiază aspecte importante privind sincronismele și influențele culturale de la sfârșitul perioadei eneolitice.

S-au luat măsuri primare de protecție și conservare a zidurilor și a complexelor descoperite, prin sprijinire și acoperire cu pietre, folii de plastic și pământ.

Bibliografie:

- V. Dupoi, V. Sirbu, *Incinta dacică fortificată de la Pietroasele-Gruu Dării, județul Buzău (I)*, Buzău, 2001;
 V. Sirbu, S. Matei, V. Dupoi, *Incinta dacică fortificată de la Pietroasa Mică-Gruu Dării, com. Pietroasele, jud. Buzău (II)*, Buzău, 2005;
 V. Sirbu et alii, *Pietroasa Mică, com. Pietroasele, jud. Buzău. Punct Gruu Dării*, CCAR, Buziaș, 2002, p. 233-235, pl. 82; CCAR, Covasna, 2003, p. 232-233, pl. 94; CCAR, 2004, Cluj-Napoca, p.232-234, pl. 51-B; CCAR, 2005, Jupiter-Mangalia, p. 271-274, pl. 30; CCAR 2006, Constanța, p. 267-268; CCAR 2007, Tulcea, p. 268-270; CCAR 2008, Iași, p. 225-227; CCAR 2009, Suceava, 2010, p.142-145;
 V. Sirbu, D. Ștefan, C. Garganciu, S. Matei, *A Dacian Sacred Enclosure in Carpathian Mountains - Pietroasele-Gruu Dării*, CAA 2003, *Enter the Past*. Vienna 2003, BAR International Series 1227, Vienna, 2003, p. 72-75;
 V. Sirbu, *Observații privind incinta sacră dacică de la Pietroasa Mică-Gruu Dării, com. Pietroasele, județul Buzău*, p. 183-214. În: *Prinos lui Petre Diaconu la 80 de ani*, Brăila, 2004;
 V. Sirbu, S. Matei, *Ritual and Inventory in a Dacian Sacred Enclosure – Pietroasa Mică- Gruu Dării (1st century BC-1st century AD)*, p. 155-182. In: *Iron Age Sanctuaries and Cult Places in the Thracian World*, Proceedings of the International Colloquium Brașov, 19th – 2th of October 2006, Brașov 2007; V. Sirbu, *Les figurines anthropomorphes et zoomorphes découvertes dans l'enceinte sacrée dace de Pietroasa Mică-Gruu Dării (dép. de Buzău)*, p.177-193. In: *Mélanges à la*

mémoire de Niculae Conovici (Eds. Al. Avram, V. Lungu, M. Neagu), Călărași, 2008;

V. Sirbu, *Figurine, statuete și capace antropomorfe și zoomorfe geto-dacice din Muntenia (sec. IV a. Chr.-I p. Chr.)*, *Thraco-Dacica*, I (XXIV), 1-2, 2009, p. 37-69; V. Sirbu, *A Sacred Dacian Enclosure at Pietroasa Mică-Gruu Dării: the center of a future archaeological park?*, CCDJ, XXVII, Călărași, 2010, p. 45-52.

50. Platonești, com. Platonești, jud. Ialomița

Punct: Platoul Hagieni – Valea Babii

Cod sit: 94410.02

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 107/2010

Colectiv: Elena Rența – responsabil; Simona Munteanu, Radu Coman-membri (MJ Ialomița)

Cercetările arheologice de la Platonești *Platoul Hagieni – Valea Babii* din campania arheologică a anului 2010 s-au desfășurat în așezarea hallstattană Babadag II și în tumulul II, datat în sec. IV-III a.Chr.

Așezarea hallstattană

A fost descoperită o singură groapă menajeră de formă tronconică, diametrele gurii de 1,25/1,15m, al cărei pământ de umplură era amestecat cu multă cenușă.

Inventarul arheologic aparținând primei epoci a fierului a fost format în cea mai mare parte din materiale ceramice fragmentare.

Fragmentele ceramice aparținând vaselor de uz comun, lucrate din pastă cu cioburi pisate în compoziție și arse oxidant incomplet, indică forme tronconice cu buza rotunjită sau teșită, decorate cu brâu alveolat. Unele fragmente au aparținut unor vase de provizii iar pe altele se pot observa orificii de la posibile reparații. Acest tip de vase aveau suprafața exterioară cu un aspect zgrunțuros iar cea interioară destul de bine lustruită. Dintr-o pastă asemănătoare a fost lucrat și un vas miniatural cu fundul ușor rotunjit.

Ceramica lucrată dintr-o pastă mai bună, având în compoziție cioburi mai bine pisate, este reprezentată de fragmente de vase bitronconice cu gura evazată și de străchini cu marginea arcuită spre interior.

Vasele bitronconice au culoarea gălbuie sau neagră la exterior și gălbuie sau gălbuie - cenușie în interior și suprafețele lustruite.

Decorul vaselor bitronconice constă din cercuri imprimate și tangente, mărginite de șiruri orizontale de mici liniuțe oblice imprimate, ghirlande compuse din câteva linii incizate, amplasate la baza unor linii circulare incizate, triunghiuri incizate hașurate așezate cu vârful în jos dar și din caneluri sub formă de linii circulare sau ghirlande. Pe unele fragmente s-au observat urme de încrustare cu pastă albă sau orificii de la reparații.

Fragmentele de străchini indică o formă tronconică cu marginea arcuită spre interior. Suprafețele de culoare gălbuie sunt lustruite și nu prezintă decor.

Ceramica de factură fină este reprezentată de fragmente de cești cu toarta supraînălțată, lucrate din pastă cu nisip și cioburi bine pisate și suprafețele lustruite. Corpul este de formă bitronconică, gura evazată și au culoarea gălbuie sau gălbuie - cenușie. Decorul este amplasat fie imediat sub margine, fie la baza gâtului și pe diametrul maxim iar uneori și pe torți. Constă din mănunchiuri de linii incizate așezate în sens

contrar, linii circulare incizate, linii incizate dispuse în zig-zag, șiruri circulare de mici liniuțe oblice imprimate, „S”-uri incizate așezate pe poziție culcată pe gât. Decorul tortiilor este format din linii verticale incizate formând un chenar. Pe unele fragmente și câmpul din interiorul chenarului este decorat cu mici liniuțe oblice incizate care uneori se întretaie. Din fragmentele descoperite în groapa menajeră s-a întregit un exemplar de ceașcă cu toarta supraînălțată și partea opusă tortiilor ușor mai înălțată. Este decorată la baza gâtului cu un șir circular de mici linii imprimate sub care sunt dispuse două linii circulare incizate urmate de un registru de fascicule de linii oblice incizate așezate în sens contrar, decor amplasat pe mijlocul bombat al vasului. Toarta, păstrată doar parțial, este și ea decorată cu chenar format din două linii verticale incizate care mărginesc un decor din linii oblice incizate care se întretaie.

Baza tortiilor este marcată de două șiruri orizontale de mici linii oblice imprimate. Vasul mai păstrează urme de încrustare cu pastă albă.

Așezării hallstattiene îi aparține și o mărgică discoidală din lut, o cutie din piatră, un lustruitor din piatră și câteva fragmente mici din piese din bronz, între care unul provenind de la o brățară din bandă de bronz decorată cu incizii longitudinale.

Tumulul II

În campania arheologică a anului 2010 au continuat lucrările de golire a pământului de umplutură din camera funerară. Camera funerară de formă rectangulară, orientată aproximativ E - V, are lungimea maximă de cca. 7,75 m iar lățimea maximă de 3,80 m.

Spațiul funerar, situat relativ în centrul movelei, a fost împărțit în două compartimente, compartimentul mai mic, situat în partea vestică, având dimensiunile de cca 3,25 x 2,30m.

Compartimentarea s-a realizat cu un număr de șapte pari a căror grosime era de cca. 10-15 cm.

În umplutura compartimentului vestic nu s-au găsit decât câteva fragmente de oase. Oase umane împrăștiute, destul de puține, s-au găsit în compartimentul estic. De analiza acestor materiale încă nu dispunem.

Résumé

Les fouilles archéologiques de Platonești – *Platoul Hagieni- Valea Babii* faites pendant la campagne archéologique de 2010 se sont déroulées dans l'établissement du premier âge du fer appartenant à la civilisation Babadag II et dans le tumulus no. II, datant des IVe-IIIe siècles av.J.C.

L'établissement hallstattien. On a découvert une seule fosse ménagère, ayant une forme tronconique et des petites dimensions.

L'inventaire archéologique appartenant à cette époque contient spécialement des fragments céramiques. Ceux-ci proviennent de vases d'us commun contenant une pâte avec des tessons brisés, la cuisson étant oxydante et la forme des vases tronconique. La décoration consiste de bandes d'alvéoles.

La céramique d'une pâte meilleure est représentée par des fragments de vases bitronconiques ayant l'ouverture évasée et par des écuelles ayant le bord courbe vers l'intérieur.

Le décor des vases bitronconiques est représenté par des cercles imprimés et des tangentes, environnées par des enfilades horizontales de petites lignes obliques, de même imprimées, des guirlandes de lignes incisées, des lignes

circulaires incisées, des triangles incisées et des hachures mises avec la pointes en bas ou des cannelures circulaires et forant des guirlandes.

Les fragments d'écuelles indiquent une forme tronconique ayant le bord courbe vers l'intérieur. La surface est de couleur jaunâtre et polie.

La céramique de facture fine est représentée par des fragments de tasses à anses surélevée, d'une forme bitronconique, l'ouverture évasée et décorées avec des lignes circulaires incisées, lignes obliques incisées, les „S” incisés en position couchée, des enfilades circulaires de petites lignes obliques imprimées.

Dans l'établissement hallstattien on a découvert aussi une petite perle discoïdale en terre cuite, un aiguiseur en pierre, un polisseur en pierre et quelques petits fragments de pièces en bronze, parmi les quels un provenant d'un bracelet d'une bande de bronze décoré avec des incisions longitudinales.

Le tumulus no. II. Pendant cette dernière campagne de fouilles on a pu faire des observations concernant l'espace funéraire du centre du tumulus, qui avait été divisé en deux compartiments à l'aide d'un nombre de sept poutres d'un diamètre variable entre 10-15 cm.

On ne dispose pas encore d'une analyse des fragments ostéologiques.

51. Racoșu de Jos, com. Racoș, jud. Brașov

Punct: Piatra Detunată (Durduia)

Cod sit: 41710.02

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 112/2010

Colectiv: Florea Costea - responsabil, Radu Ștefănescu, Mihaela Cioc (MJI Brașov), Valeriu Sîrbu (M Brăila), Angelica Bălos (DCPN Hunedoara), Zsolt Szekely (UBB - filiala Sf. Gheorghe), Andrei Gonciar (ARCHAEOTEK - Canada), asistenții universitari Brown Alec (USA), Mazey Chris (Canada), studenți și voluntari: Bertoli Erica M., Brum Misty C.-M., Budzinski Christofer M., Burr-Austen Margaret, Chau Kearsten A., Christian Adam M., Dee Matthew J., Edwards Wren I., Harris Megan, Heisler Philip R., Hoppe Katherine S.A., Kenney Kaleigh R.D., Lighton Michelle K., Moore Bret G., Radwick Tory Beth, Roberto Kathryn T., Schauer Matthew P., Smith Bethany J., Yergens Chelsey, Denman Amanda M.G., Ene Ion Theodor, McDowall Sean (USA), Trautman David (Canada), Mericka Bohuslav (Cehia), Robischon Laure (Franța), Lazrak Houda (Maroc), Tucker Julian (Germania), Alisa Orlova (Rusia), Windsor James M. (U.K.)

Precizăm de la început că lucrările au fost deosebit de anevoioase și nu au putut fi încheiate în mai multe puncte din cauza ploilor excesive: din cele 53 de zile doar în șase nu a plouat torențial (în una din dimineți, numai din SII/2010 au fost scoși 680 litri de apă!).

Obiectivele urmărite în acest an nu au diferit în esență de cele din campania 2009, anume obținerea de informații asupra dimensiunilor, tehnicii și materialelor folosite de daci la construirea sistemului defensiv, precum și a modului în care capetele zidului cetății întâlnesc stânca nativă a dealului. În acest scop au fost trasate două secțiuni noi și o suprafață și s-a continuat cercetarea în SIV, SVI, SVII și SVIII, începute din campania precedentă.

Secțiunea I/2010

A fost amplasată în jumătatea sud-estică a zidului de incintă, între SII/2008 și SIII/2009, la depărtarea de 4,25 m E de prima secțiune. Inițial a avut dimensiunile de 6 x 2,50 m, ulterior fiind prelungită spre aval (prăpastie) cu 1 m. Intenția noastră a fost de a întâlni și secționa zidul pe o direcție perpendiculară, situație în care s-ar fi putut obține informațiile dorite. Din păcate, nici de această dată nu s-a putut preciza punctul terminus al zidului de incintă din partea de E, și nici a modului în care el face joncțiunea cu stânca dealului. Cu toate acestea, direcția pe care o urmează construcția ieșită la lumină și la care ne vom referi pe scurt în continuare face posibilă aflarea acestora în campania viitoare. Înainte de aceasta prezentăm însă câteva observații care s-au putut face până la stadiul la care a ajuns săpătura în această secțiune. Astfel, între 0-2,50 m, unde ne-am putut adânci până la stânca nativă (0,95 m) s-a observat că aceasta a fost aplatizată în trei trepte inegale ca lățime și înălțime, pe suprafețele astfel obținute fiind, apoi, așezate în amestec cu pământ vestigii (ceramică, fragmente de vetre și lipitură de perete, unelte din piatră, așchii și nuclee de la prelucrarea pietrei, oase din epoca bronzului și din prima epocă a fierului etc.). Că operațiunea a fost făcută de către daci rezultă și din faptul că în m.2 al secțiunii vestigiile din prima epocă a fierului se găseau sub cele din epoca bronzului.

Între 2,30-2,80 m, aproape perpendicular pe secțiune, se vede clar un aliniament din bolovani și lespezi de calcar parțial fasonate, depuse pe una sau pe două asize. Aliniamentul reprezintă partea „interioară” a unui zid, a cărui cotă superioară se află la numai 0,10-0,15 m sub actualul nivel de călcare. Perechea „exterioară” (aval) a acestui parament se află între 4,50-5 m, cu observația că pietrele de aici, nefiind sprijinite spre vale, s-au dislocat și parte din ele au alunecat în acea direcție. Prelungirea cu 1 m a secțiunii spre aval nu a fost încununată de succes în ceea ce privește adâncirea în secțiune și dezvelirea feței exterioare a paramentului, aproape în fiecare zi porțiunea respectivă fiind inundată sau colmatată cu pământ adus de pe pante, în ciuda acoperirii permanente cu folie. Cu toate acestea, unele rezultate sunt interesante: a - între 2,30/2,80-4,50/5 m se păstrează partea inferioară a zidului de incintă dacic, acesta fiind cel mai important obiectiv scos la lumină în secțiune; b - ca și în alte zone și situații, înainte de începerea construcției dacii au procedat la amenajarea atentă a locului cu materiale din epocile premergătoare; c - grosimea/lățimea zidului dacic este de aproximativ după cum rezultă din cifrele amintite, asupra înălțimii lui putându-se face doar speculații; d - ca „liant” al pietrelor și lespezilor din paramente și din „emplecton” s-au folosit și materiale provenind din demantelarea unor complexe din epoca bronzului și din prima epocă a fierului (inclusiv lipitură de perete), după cum se poate deduce din aflarea acestora în poziție secundară în toată secțiunea, începând de la nivelul stâncii până la actuala cotă superioară a resturilor de zid dacic.

Pe toată suprafața secțiunii, imediat sub stratul de humus de pădure s-au găsit și fragmente din ambele categorii ceramice dacice, și ele în poziție secundară. Cercetarea în acest punct va fi reluată în campania viitoare.

Secțiunea IV/2009, continuare.

Întreruptă la finele campaniei 2009 și reluată acum, cercetarea a urmărit în principal obținerea de informații în plus referitor la dimensiunile și la tehnica folosite de daci la ridicarea zidului de apărare. Dacă în ceea ce privește primul aspect nu au intervenit elemente noi, importante sunt în schimb cele referitoare la tehnică și la materiale. Ca și în alte părți ale zidului de incintă, s-a confirmat că înainte de începerea construcției

stânca a fost aplatizată, pe ea fiind așternut ulterior un strat de pământ în amestec cu vestigii din epocile precedente. Peste acesta s-a clădit zidul, pentru stabilitatea căruia s-a recurs, pe lângă piatră și pământ, la bărne din lemn, toate materialele fiind așezate după un sistem mai rar întâlnit la cetățile dacice, sistem care impunea înalte cunoștințe tehnice. Este vorba despre implantarea pe pantele dealului a minimum trei „ziduri” mai mici (în acest sector), „circumscrie” configurației semiovale a zidului principal. Operațiunea a fost începută din aval spre amonte, la bază fiind amplasată prima construcție de acest fel care, împreună cu cele două de mai sus, aveau menirea de a-l sprijini pe cel al cetății. Fiecare structură avea rambleul ei, așezat de asemenea pe un strat de pământ adus din altă parte. La terminarea lucrării, toate aceste structuri au fost acoperite cu un pavaj din piatră de calcar mai mărunță, pentru a preîntâmpina folosirea acestor denivelări ca trepte de escaladă de către eventualii atacatori.

Reamintim și de această dată marea dificultate a lucrului în această secțiune, declivitatea pantei impunând norme de protecție specifice mai degrabă alpinismului de performanță. În plus, materialul excavat, în special piatra de dimensiuni mari, nu poate fi depozitat în apropierea punctului de lucru, ci transportat în alte zone, operațiune care în mod normal ar trebui să se desfășoare prin transport pe cablu, ceea ce evident este de domeniul fanteziei în condițiile tehnice și financiare bine cunoscute de arheologi.

Acestea sunt doar o parte dintre motivele care au împiedicat terminarea cercetării în SIV/2009 și care impun continuarea lor în proxima campanie. Numai astfel complicatul sistem constructiv poate fi cercetat, descifrat și înregistrat riguros și în detaliu.

În altă ordine de idei, menționăm că între pietrele primei structuri din aval de zidul cetății au fost descoperite părți dintr-un schelet uman, foarte probabil un copil.

Suprafața I/2010

A fost deschisă la depărtarea de 1 m N de secțiunea precedentă. Configurația terenului din zonă a impus ca forma ei să fie un triunghi dreptunghic, cu ipotenuza spre vale și cu cateta mică paralelă cu SIV/2009, iar cateta mare pe direcția N - S. S-au urmărit două obiective: 1-existența sau nu în acel loc a unei construcții, eventual a unui mic turn în capătul zidului de incintă; 2 - configurația zidului de incintă și modul de racordare a lui la stânca abruptă a dealului, aceasta în cazul în care săpătura ar fi putut avansa în adâncime până la stercă (=stâncă). Din cauza intemperiilor, dar mai ales din lipsa de fonduri, lucrarea s-a rezumat la îndepărtarea stratului de humus de pădure, gros între 0,10 și 0,25 m. Chiar dacă în această situație nu s-au obținut informații despre capătul zidului și despre racordarea lui la stâncă, operațiunea s-a dovedit foarte importantă: pe latura din aval a suprafeței a fost dezvelită limita exterioară a unei structuri asemănătoare celor din SIV/2009, care, din punct de vedere constructiv, pare a fi continuarea spre N a celei imediat inferioare zidului de incintă din secțiune. De la cota acestuia până la stânca abruptă din aval, care asigură, prin declivitate, apărarea incintei în zonă, a ieșit la lumină un pavaj din piatră de calcar identic celui menționat anterior. Este evident în acest caz că avem de-a face cu o construcție unitară și ridicată la aceeași dată. Extinderea către N a suprafeței acum în discuție va oferi cu siguranță și informații despre locul capătului zidului dacic din această zonă.

Atât SIV/09, cât și SI/2010 au fost reacoperite cu pământ, pentru conservarea construcțiilor existente și pentru a nu se compromite săpătura din campania viitoare.

În paralel cu lucrările amintite s-a continuat activitatea în SVI, VII, VIII din anul precedent, încheiată fiind doar SVI. Cele mai importante detalii care se impun a fi reținute sunt cele două vetre descoperite în SVI și VII, ambele deteriorate parțial încă din vechime, ca și „trusa de magie” din SVII/2009 și două piciorușe/protome(?) de altar portabil. Reamintim că toată zona pe care au fost deschise cele trei secțiuni a fost locuită intens numai în Epoca Bronzului, de către purtătorii culturii Wietenberg.

Tot în această campanie, pe Terasa I a fost începută SII/2010, perpendiculară pe zid și cu dimensiunile de 17 x 2,50 m, amplasată în apropierea SI din anul 2003. Ea a constituit și un subiect de pedagogie pentru studenții străini. Motivele desamintite anterior au împiedicat cercetarea ei exhaustivă, la încheierea campaniei situația fiind următoarea: în m.1-9, care corespund zonei cu complexe dacice, a fost cercetată numai faza a II-a a locuirii, fază marcată și aici de un incendiu puternic și de materiale *in situ*, în special ceramică deformată ca urmare a arderii secundare. În metri 10-17, care corespund zidului de incintă și construcțiilor de pe pantă menite a-l susține pe acesta, cercetarea a fost întreruptă în situația în care la porțiunea de zid s-a ajuns la adâncimea de 0,70-0,85 m (în funcție de nivelul superior al blocurilor din construcție) iar pe pantă a fost excavat stratul de humus foarte superficial.

Cea mai importantă dintre constatările sigure și care se impune a fi reținută este identificarea, în aval de zidul de incintă, a încă trei structuri similare celor din SIV/2009, și ele de formă semiovală. De menționat că prima și a doua structură din aval de zidul cetății se înscriu aproape pe aceeași linie/cotă de nivel cu primele două de sus din SIV/2009 (panta fiind aici mult mai lungă, distanța între ele este mai mare). Altfel spus, constatarea se impune ca un argument în plus asupra observațiilor referitoare la unitatea, contemporaneitatea și complexitatea tehnico-arhitecturală a sistemului defensiv dacic de pe Piatra Detunată.

Detalii și precizări asupra tuturor obiectivelor enumerate mai sus sunt de așteptat de la campaniile viitoare.

Bibliografie:

- Fl. Costea, A. Bălos, în *Cumidava*, 20, 1996, p. 27-64.
 Florea Costea, *Ce sunt de fapt „vasele dreptunghiulare puțin înalte” din ceramica Wietenberg?*, *Angustia*, 3, 1998, p. 59-75.
 Florea Costea, *Așezarea Wietenberg de la Racoș-Piatra Detunată*, *Angustia*, 2, 1999, p. 39-76.
 Florea Costea, *Fortificații hallstattiene din județul Brașov*, *Angustia*, 5, 2000, p. 221-226.
 Florea Costea, *Dacii din sud-estul Transilvaniei*, Brașov, 2001, sub voce *Racoș-Piatra Detunată*.
 Fl. Costea, A. Bălos, în *Studii de Istorie Antică. Omagiu Profesorului Ioan Glodariu*, Cluj Napoca, 2001, p. 217-242.
 Fl. Costea, A. Bălos, *Corrigenda*, *Cumidava*, 26, 2003, p. 23-31.
 Fl. Costea, L. Scurtu, A. Bălos, *O marcă de olar (?) descoperită în fortificația dacică de la Racoș-Piatra Detunată*, *Cumidava*, 26, 2003, p. 11-22 (cu varianta integrală în limba germană).
 Florea Costea, *Repertoriul arheologic al județului Brașov*, Brașov, 2004, sub voce *Racoș-Piatra Detunată*.

L. Savu, A. Bălos, *Două unelte agricole din fier, de epocă dacică, descoperite în sud-estul Transilvaniei*, în *Cumidava*, 29, p. 82-87.

Fl. Costea, L. Savu, A. Bălos, *Un fragment de coif roman descoperit în așezarea dacică de la Racoșul de Jos-Piatra Detunată, județul Brașov*, în *Tyragetia*, Serie Nouă, vol. II [XVII], nr. 1, Chișinău, p. 267-274.

Fl. Costea, L. Savu, V. Sîrbu, R. Ștefănescu, A. Bălos, *Piese de echipament militar și arme descoperite în cetatea dacică de la Racoșul de Jos-Piatra Detunată, județul Brașov*, în *Volumul omagial "Gavrilă Simion"*, în curs de apariție.

52. Radovanu, com. Radovanu, jud. Călărași

Punct: Gorgana întâi, Gorgana a doua

Cod sit: 104760.03, 104760.07

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 19/2010

Colectiv: Done Șerbănescu – responsabil (MCG Oltenița), Cristian Schuster (IAB), Ion Tuțulescu (MJ Vâlcea) Alexandra Ghenghea, Laurențiu Mecu, Alexandru Nălbitoru, Carol Terteci, Teodora Vasileva, Christine Markussen

Gorgana întâi

După cum semnalăm încă din cercetarea din anul anterior la 17,70 m E de profilul de V al S.1, într-un șanț au apărut trei bușteni. Săpătura ne-a relevat existența a cinci stăpi de salcâm cu orientarea N - S. În preajma acestora au fost descoperite fragmente ceramice de factură modernă, cu smalt de culoare cărămizie, utilizarea stâlpilor fiind probabil o îngrăditură care delimita o proprietate privată la sfârșitul sec. al XIX-lea.

În capătul de V al S1, descoperită din anul 2009, a fost cercetată parțial o locuință Cernavodă I. L2 a apărut la adâncimea de -0,47 m, porțiunea surprinsă în S1, fiind de 1,97 m. În interiorul L2 a fost surprinsă o vatră fragmentară, dispusă pe un pat de pietricele (dimensiunile pietricelilor: 3 x 4,5 cm, 2 x 3,5 cm, 4 x 2,5 cm), fățuită o singură dată. Inventarul locuinței, parțial cercetată, era alcătuit din ceramică, unelte (silex = aschii, burine, nucleu etc.), fragmente osteologice (majoritatea de la animale de talie mare) și un mic fragment de cupru (rebut?).

La 2,30 m V de îngrăditură și la 13,50 m E față de profilul de V a fost cercetată o gropă Cernavodă I, Gr.1, de formă circulară cu diametrul de 1,33 m și adâncimea maximă de 0,65 m. În umplutura de culoare brun-închisă au fost găsite fragmente ceramice, pietricele și fragmente de chirpici.

În capătul de S al Gr.1 s-a cercetat o gropă de mici dimensiuni Gr.2. care secționa pe prima. Umplutura de culoare cenușie era alcătuită din mici fragmente de factură Cernavodă I.

La adâncimea de -1 m și la 9,40 m E față de profilul de V au fost cercetate două complexe, Gr.3. și Gr.4, ultima aparținând culturii Tei.

Gr.3 - gropă de factură Cernavodă I. De formă oval alungită Gr.3. avea dimensiunile de 2 x 1,20 m. Adâncimea complexului este de 0,50 m. În umplutura de culoare cenușie au fost descoperite următoarele: 2 vase de dimensiuni mari, dintre care unul cu marginea dispusă în jos, un răzuitor, un nucleu de silex, 2 fragmente de vatră, 3 fragmente de rășniță, fragmente ceramice de la diverse vase, oase de animale, cenușă, cărbuni, chirpici, scoică (un fragment), pietricele. Interesant este faptul că în pereții gropii au fost surprinse porțiuni de lut ars, probabil

complexul a fost întâi „purificat prin foc” și apoi depuse obiectele. Cele două vase mari (cu torți în formă de cioc dispuse pe umărul vasului și perforate vertical), aveau deasupra lor fragmentele de vatră și râșnițele (două dintre ele în stare foarte bună). O altă caracteristică a Gr. 3 este amplasarea spre est a fragmentelor osteologice, majoritatea acestora fiind descoperită în zona menționată mai sus. Complexul Gr. 3 este același cu cel cercetat parțial în anul 2009. Ceașca descoperită cu un an înainte, încadrată atunci în cultura Tei, aparține, de fapt, culturii Cernavodă I, forma nouă este singulară în arealul acestei culturi.

Groapa Tei (Gr.4), cu diametrul maxim de 1,42 m, secționează Gr.3 și pătrunde în profilul de S al S.1. Adâncimea Gr.4 este de 0,40 m. Umplutura de culoare neagră se caracterizează prin sărăcia materialului arheologic, singurele piese fiind de factură ceramică. Fragmentele de culoare neagră conțin pastă albă încrustată.

După înlăturarea nivelului Cernavodă I, cercetarea a relevat existența unor materiale de factură Gumelnița, dintre acestea se remarcă un castron bitronconic de mici dimensiuni. Menționăm că materialele aparținând acestei civilizații apar dispersat, fără a putea fi încorporate unui nivel de cultură. Probabil cercetarea se află în afara tell-ului, sau săpătura nu a ajuns la stratul eneolitic.

Concomitent cu cercetarea din partea de V a S.1, au fost cercetate și zona de E și în special tell-ul. Astfel, S.1 a fost prelungită cu 9,50 x 3,60 m spre E până la marginea abruptă a sitului. Încă de la înlăturarea stratului vegetal au fost surprinse două șanțuri orientate NV-SV, care a îngreunat cercetarea de aici. Ambele șanțuri (probabil trasate de Barbu Ionescu) au lățimea de 1,40 m, distanța dintre ele fiind de 1,63 m. Al doilea șanț (cel dinspre E) a secționat o locuință getică notată L4. Lângă aceasta, în partea de S, a fost descoperită o porțiune „pietruită”, care are direcția spre E, spre interiorul fortificației. Posibil ca respectiva să fi servit ca drum de rond. Sperăm că cercetările viitoare vor elucida această problemă.

Zona dintre cele două șanțuri a fost cercetată până la nivelul gumelnițean, dintre piesele descoperite remarcându-se un fragment de idol cilindric și un străpungător de os.

La 25,40 m N de S.1, perpendicular pe un mic mamelon, a fost trasată o nouă secțiune S2 cu dimensiunile de 10 x 2 m. Pentru a surprinde platforma de chirpici au fost trasate încă două secțiuni paralele cu S2 (S3 la V, S4 la E). După demontarea marilor (S2, 3, 4 = 10 x 7 m) a fost descoperită o locuință Cernavodă I, notată L3. După dispunerea fragmentelor ceramice și a chirpiciului L3 are următoarele dimensiuni: E - V 5,70 m și N - S 5 m. În interior, locuința nu deținea podină amenajată, singurele complexe fiind două vetre. Prima vatră situată aproximativ central s-a păstrat parțial, forma neputând fi specificată. În cazul acesteia, amplasată direct pe sol, s-au putut stabili 2 etape de refacere (prima de jos avea plăcuțele de 6 cm, cea de sus avea plăcuțele de 3 cm). A doua vatră poziționată spre partea de E a locuinței avea o singură fățuială. Ca și în cazul primei vetre forma nu a putut fi stabilită. Lângă Vatra 1, în partea de N, a fost găsită o piatră plată, iar lângă ea un nucleu de silex și mai multe așchii. Probabil în preajma vetrei exista un mic atelier de prelucrarea utilajului litic.

Fragmentele de chirpici au urme de pari, frunze de stejar și chiar ghindă. Diametrul parilor surprinși pe chirpici este cuprins între 6,9 și 12 cm. Grosimea pereților locuinței se încadrează între 6-9 cm. După înlăturarea L3, spre partea de N, a apărut un alt nivel de locuire care va putea fi dezvelit în anul

următor. Inventarul locuinței este alcătuit din fragmente ceramice de factură Cernavodă I, oase de animale, unelte din silex și chirpici.

La 1,50 m S față de S.1, spre extremitatea vestică, a fost trasată o suprafață de 7 x 7 m notată S5. La adâncimea de -0,40 m, și la 1,82 m S față de profilul de N, a fost cercetată o aglomerație mare de fragmente ceramice notată de noi cu L5. Aceasta, păstrată pe o suprafață de 3 x 2 m, nu deținea amenajări interioare; în preajma aglomerării de fragmente ceramice fiind descoperite un număr important de oase de animale. Nu am putut stabili forma complexului, utilitatea ei putând fi considerată ca anexă a L2. Interesant este faptul că materialul ceramic este aproape în totalitate întregibil.

Tot în S5, în partea de S a acesteia, a fost dezvelită parțial o locuință de suprafață notată L6 aparținând culturii Boian. Locuința descoperită la -0,30 m, s-a cercetat pe o porțiune de 3,18 x 1,80 m.

În spre profilul de V al S. 5 a fost cercetată parțial o gropă getică notată Gr. 5. Terasa unde s-au efectuat cercetările deține o înclinare E - V cât și S - N.

Zusammenfassung

Die archäologischen Forschungen konzentrierten sich in Radovanu im Jahr 2010 auf die Dava im Punkt Gorgana und auf die Hochterrasse hinter dieser. Es wurden mehrere getische, äneolithische (Gumelnița A1, Cernavodă I) und bronzzeitliche (Tei) Häuser und Gruben erforscht. Das Umfeld der Dava wurde magnetometrisch analysiert.

Bibliografie

- E. Comșa, *Așezarea fortificată getică din punctul „Gherghelău” de la Radovanu, Symposia Thracologica*, 7, Tulcea, p. 290-292.
S. Morintz, D. Șerbănescu, *Rezultatele cercetărilor de la Radovanu, punctul Gorgana a doua (jud. Călărași)*. 1. Așezarea din epoca bronzului. 2. Așezarea geto-dacică, *Thraco-Dacica*, 6/1-2, 1985, p. 5-30.
D. Șerbănescu, T. Nica, C. Schuster, A. Morintz, E. Petkov, A. Nălbitoru, L. Mecu, S. Lungu, *Radovanu, com. Radovanu, jud. Călărași, Punct: Gorgana a doua*, CCA, 2005, p. 247-248.
D. Șerbănescu, C. Schuster, A. Morintz, A. Comșa, C. Semuc, C. Constantin, L. Mecu, C. A. Mocanu, S. Lungu, *Radovanu, com. Radovanu, jud. Călărași, Punct: Gorgana a doua*, CCA, 2006, p. 279-281.
D. Șerbănescu, C. Schuster, A. Morintz, C. A. Mocanu, E. Petkov, L. Mecu, T. Nica, A. Nălbitoru, S. Lungu, *Radovanu, com. Radovanu, jud. Călărași, Punct: Gorgana a doua*, CCA, 2007, p. 285-286.
D. Șerbănescu, C. Schuster, A. Morintz, A. Comșa, G. El. Susi, L. Mecu, A. Nălbitoru, I. Tuțulescu, Cristian Fântăneanu, E. Petkov, R. Kogălniceanu, C. Rennie, *Radovanu, com. Radovanu, jud. Călărași, Punct: Gorgana a doua*, CCA, 2008, p. 280-281.
D. Șerbănescu, C. Schuster, A. Morintz, A. Comșa, G. El. Susi, L. Mecu, A. Nălbitoru, I. Tuțulescu, R. Kogălniceanu, Teodora Vasileva, Christine Markussen, John Cray, *Radovanu, com. Radovanu, jud. Călărași, Punct: Gorgana a doua, Gorgana întâi*, CCA, 2009, p. 157-158.
D. Șerbănescu, C. Schuster, Alexandru S. Morintz, *Despre vetrele altar din Dava de la Radovanu, Gorgana a doua, jud. Călărași, România*, în *Studia Archaeologiae et Historiae Antiquae*, Chișinău, 2009, p. 145-154.

53. Rapoltu Mare, com. Rapoltu Mare, Uroi, oraș Simeria, jud. Hunedoara

Punct: Măgura Uroiului

Cod sit: 87736.01

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 44/2010

Colectiv: Adriana Pescaru – responsabil (Univ. Petroșani), Angelica Bălos (DCPN Hunedoara), Romică Pavel, Ioana Barbu, Mihaela Ion, Marius Barbu, Antoniu Marc (MCDR Deva)

Cercetarea sistematică desfășurată în august-septembrie 2010 la Măgura Uroiului, deal situat între satul Uroi (aparținând orașului Simeria) și satul Rapoltu Mare, a vizat două sectoare.

Terasele antropogene se situează la baza *Măgurii Uroiului*, în dreapta Mureșului și în imediata apropiere a confluenței acestui râu cu Streiul. Potențialul arheologic al zonei a fost cunoscut prin sondaje și periegeze care au semnalat numeroase descoperiri aparținând epocilor preistorice precum și celor romane și medievale. Începând cu anul 2000, interesul pentru această zonă s-a concretizat în realizarea unui studiu făcut pe fotografie aeriană, precum și a unei săpături de salvare (2001), ambele punând în evidență posibila existență a unei fortificații și a unei așezări fortificate. Cercetarea sistematică a debutat în vara anului 2003 pe Terasa I, scopul fiind secționarea valului și verificarea platoului din spatele acestuia. Campaniile ulterioare (2003-2009) au pus în evidență existența unor complexe aparținând unor culturi preistorice (Coțofeni, Wietenberg, Hallstatt), epocii Latene și epocii romane.

Campania arheologică de la *Măgura Uroiului*, în anul 2010, a fost finanțată de Ministerul Culturii și Patrimoniului Național și de sponsori.

Obiectivele propuse au fost:

- cercetarea terasei pe care a fost identificat complexul de natură funerară;
- sondaje pe alte terase și pe platoul superior;
- reconstituirea ulterioară a poziției metrice relative între piesele descoperite;
- întocmirea planurilor de detaliu ale unităților de cercetare arheologică (sc. 1:200, 1:100, 1:50, 1:25) cu poziționarea în plan a descoperirilor (locuințe, gropi, ziduri, obiectele de inventar ale complexelor etc.).

Terasa a III-a

S-a finalizat cercetarea secțiunii SXV cu dimensiunile de 5 x 3 m. Cpl.4, deschis în anul 2009, de epocă dacică, a fost terminat, constatându-se că pătrunde în structura funerară din prima epocă a fierului. Grosimea structurii de piatră ce acoperă depunerile cu caracter funerar este, în acest loc, de 1-1,40 m. Oasele umane au fost depuse grupat dar nu în conexiune anatomică, împreună cu oase de animale (câine și un animal de talie mare, probabil cal). Materialul ceramic descoperit este, în cea mai mare parte, fragmentar.

Terasa IV

S-a continuat cercetarea secțiunii S. 10 și s-a epuizat nivelul aparținând culturii Coțofeni, ajungându-se la adâncimea de 1,70m.

Înregistrarea datelor cercetării cuprinde jurnalul de săpătură, numerotarea și poziționarea în planul general a

unităților de săpătură, baza de date (arhiva foto digitală, arhiva grafică, fișe de obiecte, de complexe și de unități stratigrafice). Au fost realizate fotografii de ansamblu și de detaliu, desene de planuri și profile scara 1:20.

Locația bazei de date și a artefactelor este la Muzeul Civilizației Dacice și Romane Deva.

Se va continua activitatea de cercetare pluridisciplinară în situl arheologic de la *Măgura Uroiului*, adăugându-se faze noi prin care să fie posibilă cunoașterea cât mai în detaliu a fiecărei secvențe de locuire:

- continuarea înregistrării topografice și a prospecțiilor non-distructive;
- continuarea cercetării teraselor de la baza dealului;
- cercetarea platoului superior și a fortificației;
- finalizarea unităților de săpătură din campaniile anterioare;
- reconstituirea ulterioară a poziției metrice relative între piesele descoperite;
- întocmirea de fotoplanuri de detaliu în coordonate spațiale;
- editarea unor modele 2D solid și 3D a zonei cercetată topografic, pentru determinarea actuală a configurației terenului și reconstituirea unor elemente geomorfologice.

Bibliografie:

Otis Crandell, Angelica Bălos, *Palaeotopography. The Use of GIS Software with Data Derived from Resistivity Surveys and Stratigraphic Profiles to Reconstruct Sites and Past Terrains*, CAA 2007, Berlin.

Liviu Măruia, Dorel Micle, Adrian Cîntar, Angelica Balos and Adriana Pescaru, „*Măgura*” Uroiului (Hunedoara County, Romania). *An Archaeological Site from the perspective of Landscape Archaeology*, CAA 2009, Williamsburg.

Abstract

The archaeological research was concentrated on two objectives: the funerary complex belonging to the first Iron Age on the third terrace, and the chalcolithic level on the fourth terrace.

54. Răcarii de Jos, com. Brădești, jud. Dolj

Punct: Castru (100 m SV de gara Răcarii)

Cod sit: 71108.02

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 127/2010

Colectiv: Eugen Silviu Teodor - responsabil, Corina Nicolae (MNIR), Cristina G. Alexandrescu (IAB)

Obiectivele campaniei erau diverse: finalizarea capătului vestic al S7, secționarea *Via principalis*, dar și clarificarea unor alveole mari vizibile pe suprafața Principiei.

Cercetări în zona *via quintana* (S7)

Via Principalis și *Via Quintana* sunt legate de două secțiuni paralele (S5/2008 și S7/2009), într-o zonă inițial presupusă a fi fost cea în care a funcționat *praetorium*, în *latus dextrum*. Cele 4 carouri de la extremitatea vestică erau complet necercetate, iar alte 3 carouri necesitau revenirea pentru clarificări stratigrafice. Aveam de răspuns la întrebarea dacă construcția de lemn de

fază 1, identificată în zona estică și centrală a secțiunilor 5 și 7, poate fi reperată și la V de atelierul metalurgic din c.15-18 (complex adâncit). Răspunsul, pe scurt, este nu; consecința este că ipoteza că acea clădire de lemn ar fi fost o baracă – trebuie abandonată, neavând dimensiunile necesare. Au fost găsite în schimb elemente de infrastructură ale unei clădiri de lemn din faza 2, care se extinde spre N.

Situația din cele 4 carouri de la extremitatea vestică a S7, acolo unde teoretic ar fi trebuit să intersectăm *via quintana*, a fost, ca și în 2008, interesantă. Ca și atunci, pe nivelul superior (în cronologia generală a sitului: faza 3.2) au fost identificate o construcție (baracă?) complet demantelată (inclusiv fundațiile), realizată inițial din materiale solide legate cu mortar. Imediat dedesubt (faza 3.1) există o clădire cu plan identic, construită însă din materiale ușoare, pe schelet lemnos. Această amenajare păstra o vatră, într-o încăpere a cărui nivel de călcare era realizat cu scândură (acest nivel este incendiat violent, sub dărâmurile arse fiind posibilă conservarea lemnului). Într-o a doua cameră a aceleiași amenajări, care se dezvoltă spre Nord, există un strat consistent de cenușă, ceea ce indică existența unei alte surse de foc (domestic).

Sub aceste barăci de fază 3 așteptăm rămășițele *via quintana* (de fază 2), după scenariul din 2008. Nu a fost așa. Sub barăci exista o mare groapă de acces, la un cuptor rotund, mare, probabil de pâine, ansamblu protejat de o copertină. Complexul este complet lipsit de inventar arheologic, deși a fost utilizat în mod repetat.

Cercetări în zona *via principalis* (S9)

Secțiunile anterioare din zonă (S5 și S7) afectaseră doar parțial *via principalis*, motiv pentru care existau destule neclarități, în special de corelație stratigrafică. În 2010 am deschis S9, paralelă cu S7, pe primele 3 carouri de la capătul estic, realizând însă și o prelungire estică, cu încă 3 carouri, pentru a obține secțiunea completă a drumului. Au fost surprinse 4 faze succesive (de sus în jos 3.2, 3.1, 2 și 1), cu destule particularități. Cea mai mare este amenajarea de fază 3.1 (contemporană cu amenajarea castrului de piatră), cu o lățime totală de 5.1 m, cu separare de sens (suntem la doar câțiva metri de *principia*!), pe mijloc fiind săpat un tranșeu lat de 45 și adânc de 35 cm, în care au fost îngropați bolovani de mari dimensiuni. Surprinzător, însă, piatra de râu depusă cu acest prilej pentru amenajarea suprafeței de călcare este destul de puțină, respectiv un singur strat compus din piatră de mici dimensiuni. Sub această amenajare există cea corespondentă pentru faza 2 (castrul mare de pământ), cu o lățime mai puțin impunătoare (4.3 m), fără pretenții de monumentalitate, dar realizată mult mai temeinic, din piatră de râu de dimensiuni ceva mai mari și pe o grosime ceva mai consistentă (dar nu mai mult de 6 cm!). Sub această fază, separată de anterioara de depuneri antropice uzuale, se află un nivel de nisip, destul de bine marcat și perfect corespondent planimetric, care nu poate fi altceva decât... drumul din faza 1, fiindcă apoi urmează „sterilul”. Situația este curioasă, și, desigur, exceptând coincidența planimetrică, cu greu ar fi putut fi alocată funcțional unui drum. Nu vedem decât o singură explicație, și anume că prima amenajare a fost realizată în condițiile existente la începutul războaielor daco-romane, când teritoriul de la N era controlat de inamic. Or, în zonă nu există piatră de râu, apa Jiului având în zona vadului de la Răcari viteză foarte mică.

Imediat la E de drum s-a ridicat o construcție de fază 4, lipită de drum (dacă nu decupându-l puțin), aliniată acestuia, realizată pe structură de lemn îngropată în fundații foarte adânci

(1 m!), cu pereți în a căror compoziție exista multă cărămidă, lipită cu lut. Clădirea pare aliniată drumului, având lungimea, probabil, în această direcție (N - S), lățimea sa fiind, spre V, de 4 m (la interior). La interior au fost cercetate gropi care plecau din podeaua amenajării, a căror funcțiune nu poate fi deocamdată precizată (planul simplu al clădirii nu încurajează ipoteza unor barăci pentru o subunitate de cavalerie). Interesant de observat, clădirea nu a fost incendiată, în schimb a fost spoliată sistematic, de o manieră foarte romană, ceea ce sugerează (din nou) existența unei subfaze 4.2).

Situații neobișnuit de complicate au apărut în c.3, unde se intersectează o fundație demantelată de fază 3.2 (și aici cărămidă, piatră și mortar), 3 gropi de stâlp aliniate cu orientarea N - S, semnalând un obiectiv de fază 3.1, care la rândul lor taie o groapă de acces la două cuptoare mici (din care au rămas doar părți din vetre). Groapa nu are indicii de funcționare, dar are indicii asupra momentului de final: este plină de piatră de râu asociată cu arsură, situație care amintește de un complex din S8 (vezi mai jos) și o datează conjunctural în faza 2. În fine, toate acestea suprapun două gropi relativ mari din faza 1.

Cercetări în *principia* (S8)

Pentru clarificarea situației unei alveole mari din colțul sud-estic al curții *principia*, a fost deschis S8, de 16,7 x 3 m, orientat S - N, întinzându-se de la zidul exterior de S al comandamentului până la axul intrării în *atrium*. Reamintim, zona este puternic distrusă din cauza cercetărilor arheologice mai vechi, din stratigrafia actuală lipsind aproximativ 0,8 m de strat arheologic.

Rezumativ, concluziile planimetrice sunt aceleași cu cele din 2007 (când s-a realizat prima noastră secțiune în zonă), și anume că planul publicat de G. Florescu prezintă camere cu adâncimi mai mici decât cele reale (3,18 m față de media de 3,74 m în săpăturile noastre), curtea fiind proporțional mai mică. Diferențe substanțiale există și în privința grosimii zidurilor clădirii. O parte a zidurilor au fost demantelate din vechime, altele au fost grav afectate de alunecări de teren. Cele două fundații care mărginesc *atrium* sunt alunecate spre interior și înclinate. Problemele structurale nu se datorează terenului (aproape complet plat), ci existenței, într-o fază anterioară construcției comandamentului de piatră, a unui complex adâncit de mari dimensiuni, aflat *imediat* sub fundația estică. Groapa a fost sondată până la -3 m, fără a ajunge la pământul „viu”, existând, în esență, două umpluturi majore: una superioară, conținând dărâmurile clădirii (am recuperat astfel informații despre elevația clădirii), și una inferioară, compusă din piatră de râu și arsură densă (precum cea din groapa din S9). În zonă au fost identificate contexte sugerând cel puțin două faze constructive anterioare, respectiv una de lemn și una de piatră, așa încât clădirea comandamentului nu poate fi anterioară fazei 3. În consecință, umplutura cu piatră arsă nu poate fi decât a fazei 2. Despre funcționalitatea acelei gropi adânci nu se poate vorbi, câtă vreme nu cunoaștem nici planul complet (sugerat de alveola cu diametrul de 6 m), nici adâncimea, și fără a recupera nimic din ceea ce trebuie să fi fost funcțiunea primară.

Raportul detaliat se găsește la:

<http://www.mnir.ro/cercetare/santiere/racari/2010/rapF rame2010.htm>

55. Râmnicelu, com. Râmnicelu, jud. Brăila**Punct: Popina/Movila Popinci**

Cod sit: 43741.02

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 9/2010

Colectiv: Stănică Pandrea – responsabil, Mirela Vernescu (M Brăila)

Localitatea Râmnicelu este situată în nord-vestul județului Brăila, pe terasa superioară a Buzăului, la cca. 34 km V de orașul Brăila. În jurul acestei localități s-au făcut mai multe descoperiri arheologice datând din epoca neolitică până în evul mediu timpuriu, dintre care cele mai importante sunt cele din punctul *Popina*.

Popina de la Râmnicelu este situată în nord-vestul comunei, în lunca inundabilă a Buzăului, la cca. 1 km NV de marginea satului. *Popina/Movila Popinci* este orientată pe direcția NE-SV și are următoarele dimensiuni: L=149 m, l=60 m, h=10 m (față de nivelul luncii).

Săpături sistematice au fost întreprinse de N. Harțuche în anii 1968-1970. Atunci, s-au săpat 69 de șanțuri de dimensiuni diferite, însumând o suprafață de 2400 m².

Cele mai vechi urme de locuire parțin culturii Gumelnița, faza A2 (2 locuințe-bordei) care sunt suprapuse direct de un strat de cultură Cernavoda I.

Cea mai consistentă depunere arheologică aparține culturii Cernavoda I – faza C. Au fost identificate și cercetate mai multe complexe de locuire reprezentate de locuințe de tip bordei, gropi și fragmente de vatră.

În partea centrală a așezării Cernavoda I s-au descoperit câteva fragmente ceramice aparținând epocii fierului, respectiv culturii Babadag (Cozia-Brad).

După încetarea așezării Cernavoda I, *popina* de la Râmnicelu nu a mai fost locuită. S-au descoperit însă, mai multe morminte ce aparțin bronzului mijlociu (schelet în poziție chirchită), sarmaților, pecenegilor, sec. XI î. Chr.

Așezarea Cernavoda I de la Râmnicelu are un singur nivel de locuire, a cărei grosime variază între 0,40-0,60 m.

Locuințele descoperite la Râmnicelu sunt de tip bordei, cu gropa ovală sau rectangulară cu colțurile rotunjite. În zona locuințelor s-au găsit foarte puține resturi de chirpic, doar mari cantități de carbune și cenușă. S-au găsit puține resturi de vetre din lut. Podinele locuințelor nu erau făcute.

În afara locuințelor, s-au cercetat vetre de formă ovală sau rectangulară cu colțurile rotunjite, iar în jurul lor s-au descoperit fragmente de vase.

Uneltele de silex, piatră, corn, os sunt numeroase, iar materialul faunistic atestă existența unei economii mixte pastoral-agrară.

La Râmnicelu, împreună cu ceramica Cernavoda I (vase cu scoică pisată în pastă), apar și unele vase și fragmente de vase de tip Cernavoda III, vase cu analogii în sudul Dunării (vase din pastă fină, cenușie cu torți tubulare) și o mare cantitate de vase de tip Cucuteni B₂ (inclusiv vase pictate). Dacă în unele așezări din sudul Munteniei ceramica Cucuteni B (etapa Cucuteni B₂) este sporadică, la Râmnicelu ca și la Pietroasa Mică – „Gruiul Dării” este bogat reprezentată, reprezentând cca. 50 % din cantitatea totală.

În campaniile 2008-2009 am descoperit amenajări ale popinei efectuate în timpul locuirii Cernavoda I:

În anul 2008 am observat că marginea de E a popinei

a fost amenajată, panta fiind foarte ușor înclinată fapt evident în profilul nordic al S2.

În campania 2009 a fost cercetat șanțul unei palisade, săpat perpendicular pe axul lung al popinei și care a fost cercetat pe o lungime de aprox. 12 m. A fost identificat datorită umpluturii formată din sediment cenușiu, ce contrasta cu sedimentul gălbui – loessoid (în care șanțul a fost săpat). Traseul este semicircular, separând popina în două zone, practic delimitând zona cu vestigii arheologice abundente de cea cu foarte puține vestigii arheologice. Umplutura era formată din sediment gălbui-cenușiu, dur, bătătorit iar, în anumite zone, umplutura conținea pigmenți de lipitură (sediment loessoid bine frământat și bine netezit), aspect ce indică faptul că șanțul a fost umplut foarte repede după ce a fost săpat. În secțiune, șanțul are forma unei pâlnii, gura fiind largă de cca. 2 m, îngustându-se treptat, iar la baza are o lățime de 0,25-0,30 m; adâncimea șanțului, de la gură până la bază, este de 1,17/1,20 m. Fundul șanțului are un aspect neregulat, în unele zone fiind identificate praguri, iar în altele fiind mai adâncit; au fost surprinse și cercetate câteva gropi de pari și de stâlpi. În umplutura șanțului au fost descoperite foarte puține fragmente ceramice, de mici dimensiuni, care pot fi atribuite culturii Cernavoda I.

Așezarea de la Râmnicelu aparține ultimei faze a culturii Cernavoda I - faza C, încadrarea cultural - cronologică bazându-se pe prezența materialelor ceramice cu scoică în pastă și a fragmentelor ceramice Cucuteni B.

În campania 2010 am urmărit următoarele obiective:

- continuarea săpăturilor începute în campania 2009, în primul rând, continuarea cercetărilor la șanțul palisadei;
- verificarea stratigrafiei, evidențiată de cercetările întreprinse anterior;

- trasarea unor noi suprafețe, în prelungirea celor din 2009, cu scopul de a urmări traseul șanțului palisadei;

În campania 2010 am cercetat 2 secțiuni (S5, S6), cu o suprafață de cca. 20 m², toate trasate în partea centrală a popinei și situate în afara zonei cercetate anterior de către N. Harțuche.

În S5 și S6, am observat că se continuă șanțul palisadei, descoperit și cercetat în S3. În secțiunile S5-S6, șanțul palisadei păstrează aspectele observate în 2009, dar are și câteva trăsături care nu se regăsesc și în sectorul surprins în S3.

Principalele trăsături ale șanțului palisadei:

- șanțul a fost identificat, până acum, pe o lungime de aprox. 18 m (în S3-S5-S6), fiind perpendicular pe axul lung al popinei;

- a fost identificat datorită umpluturii formată din sediment cenușiu, ce contrasta cu sedimentul gălbui-loessoid (în care șanțul a fost săpat);

- șanțul are un traseu semicircular, separând popina în două zone, practic delimitând zona cu vestigii arheologice abundente de cea cu foarte puține vestigii arheologice;

- în S3, umplutura șanțului era formată din sediment gălbui-cenușiu, dur, bătătorit; în anumite zone, umplutura conținea pigmenți de lipitură (sediment loessoid bine frământat și bine netezit); acest aspect indică faptul că șanțul a fost umplut foarte repede după ce a fost săpat;

- în S5-S6, am identificat mai multe etape de umplere a șanțului; în acest sector șanțul are o adâncime de aprox. 2-2,20 m (de la buză până la fund) și în profil se pot identifica mai multe etape de umplere, separate de straturi de nivelare.

- în secțiune, șanțul are forma unei pâlnii, gura fiind

largă de cca. 2-2,20 m, îngustându-se treptat, iar la baza are o lăţime de 0,40 – 0,60 m; adâncimea şanţului, de la gură până la bază, este de 2-2,20 m;

- fundul şanţului are un aspect neregulat, umplutura are culoare neagră-cenuşie şi conţine foarte multe fragmente ceramice arse secundar şi oase de animale sparte;

- în profilul dintre S5 şi S6 am surprins o situaţie foarte interesantă:

- la adâncimea de 1,20-1,30 m de la buza şanţului, ca şi în S3, se observă apariţia unor gropi de stâlpi/pari de mari dimensiuni;

- sub acest nivel, groapa şanţului se continuă până la adâncimea de 1,70 m de la buza; în acest nivel se poate observa existenţa unor bulgări de lut galben, care sunt puşi pentru a susţine parii ale căror "urme" se vedeau în nivelul anterior; acesta este un nivel de amenajare care avea rolul de a susţine baza stâlpilor, iar la baza acestui nivel de amenajare se află un strat de nivelare;

- partea de la fundul şanţului, aflată sub stratul de nivelare sus-amintit, este formată din umplutură de culoare neagră-cenuşie;

- în umplutura şanţului, dar mai ales în partea sa inferioară, am descoperit o cantitate mare de oase, mai ales oase de mamifere mari, precum şi fragmente ceramice, multe dintre ele cu urme de ardere secundară; dintre materialele arheologice descoperite amintim un fragment de fund de la un vas cucutenian de brichetaj, precum şi un fragment dintr-o crustă de vatră.

Prezenţa gropilor de par/stâlp în S3 şi a amenajării pentru susţinerea parilor din S5 sunt argumente care ne fac să opinăm că şanţul cercetat este şanţul unei palisade, care separa popina în două zone distincte care, probabil, aveau şi utilizări diferite. Existenţa palisadei, care separă popina, explică faptul că în jumătatea nordică au fost descoperite aproape toate complexele de locuire (atât cele gumelniţene, cât şi cele Cernavoda I), iar în partea sudică au fost descoperite numai fragmente ceramice în strat.

Popina a fost atent amenajată, palisada fiind doar o parte a acestei amenajări, în campania din 2008 am descoperit faptul că marginile popinei au fost amenajate astfel încât înclinaţia lină a pantei să evite ruperea acestora datorită scurgerii rapide a apelor pluviale.

Rezultatele cercetărilor din campaniile 2009 - 2010 ne-au permis să identificăm şi anumite detalii constructive ale palisadei:

- palisada era formată din bârne de lemn de diferite dimensiuni, fapt evidenţiat de existenţa unor gropi de pari cu diametrul diferit, dar şi de faptul că există praguri pe fundul şanţului pentru a „ridica” bârnele mai scurte;

- săparea în formă de pâlnie a permis poziţionarea şi fixarea relativ uşor a bânelor;

- existenţa pragului cu lungimea de 1 m, ce întrerupea şanţul indică prezenţa unui pasaj de trecere prin palisadă, poate chiar a unei „porţi”;

- în sectorul dinspre marginea de V a popinei, aspectul umpluturii (formată din sediment gălbui-cenuşiu dur) indică faptul că după fixarea bânelor şanţul a fost umplut repede, iar pământul de umplutură a fost bătătorit;

- existenţa pigmentilor de lipitură în umplutura şanţului indică faptul că în anumite ocazii, bârnele au fost fixate cu ajutorul bulgărilor de lipitură;

- adâncimea relativ mare a şanţului (1,20-1,30 m)

sugerează faptul că bârnele palisadei erau destul de lungi, iar palisada se înălţa destul de mult faţă de nivelul de călcare al perioadei eneolitice.

- construcţia palisadei a parcurs mai multe etape, iar amenajarea parilor/stâlpilor palisadei a impus, la rândul său, amenajarea şanţului; faptul că în S5 am identificat mai multe straturi de nivelare pe care să se sprijine stâlpii şi a bulgărilor de lut care aveau menirea să-i fixeze ne indică faptul că parii nu au fost aşezaţi direct pe fundul şanţului decât în sectorul aflat spre marginea popinei, în zone din centrul popinei umplutura a fost "depusă"/aşezată cu scopul evident de a susţine stâlpii/parii palisadei.

Existenţa fragmentelor ceramice de tip Cernavoda I, mai ales a celor cu scoică în pastă, în umplutura şanţului permit datarea acestei amenajări în perioada culturii Cernavoda I. Atrage atenţia prezenţa unui fragment de fund de vas de brichetaj, tipic pentru aşezările Cucuteni B din Moldova.

În acest moment al cercetărilor, locul şi importanţa aşezării Cernavoda I de la Râmniceleu – *Popină* trebuie redefinit. Prezenţa amenajărilor, mai ales a fortificaţiei, sunt indicii ale faptului că această aşezare avea un rol important în cadrul aşezărilor din eneoliticul târziu situate în nordul Munteniei şi sudul Moldovei

Au fost săpate 2 secţiuni, totalizând 20 m²: S5 = 5 m x 2 m;

În S5 şi S6 am identificat urmele şanţului palisadei, descoperit în S3. A fost surprins pe o lungime totală de 18 m, are un traseu semicircular, iar în secţiune este în formă de pâlnie. Şanţul are gura de cca. 2-2,20 m, baza de aprox. 0,30-0,60 m, iar adâncimea variază între de 1,17-1,20 m şi 2-2,20 m. În umplutura şanţului am descoperit urme de pari/stâlpi şi o cantitate mare de oase de animale şi fragmente ceramice arse secundar.

Este un şanţ de palisadă, aceasta separând popina în două zone distincte.

Am folosit pe lângă săpătura manuală şi tehnicile moderne ale cercetărilor de tip *survey*. Acest fapt ne-a permis să putem înţelege mai bine, distribuţia vestigiilor arheologice pe suprafaţa popinei. De asemenea, tehnicile de tip *survey*, ne-au oferit ocazia să distingem posibilul traseu semicircular al palisadei.

Obiectivele cercetărilor viitoare:

- continuarea cercetărilor în afara S5-S6, pentru a surprinde alte detalii ale palisadei;

- continuarea săpăturilor în estică a popinei, la E de S6, pentru a evidenţia traseul complet al palisadei;

- continuarea cercetărilor în S3 pentru a vedea modul în care se leagă palisada de zona cu vestigii de locuire, adică zona locuită a popinei.

Bibliografie:

N. Harţuche, *Complexul cultural Cernavoda I de la Rimnicelu – judeţul Brăila*, Istros, I, 1980, p. 33-91.

56. Râşnov, judeţul Braşov [Cumidava]

Punct: Grădişte - Erdenburg

Cod sit: 40376.01

Autorizaţia de cercetare arheologică sistematică nr. 131/2010

Colectiv: Liviu Petculescu - responsabil (MNIR), Cristina Mîtar (MCDR Deva), Stelian Coşuleţ, Ionel Bauman (MJI Braşov), Ion

Dumitrescu (MJ Argeș), Darren Poltorak, Elisabeth Brown, Alex Moskovitz (ARCHEOTECH-Canada), Aurelian Rusu (ULB Sibiu), studenții Traian Dumbrăveanu, Lazar Attila, Eduard Stanciu (UBB Cluj)

Și în campania din acest an, desfășurată în perioada 19 iulie – 03 septembrie, s-au continuat cercetările în *praetentura sinistra* a castrului de la Cumidava, conform programului început în anul 2006. S-a terminat de cercetat suprafața Sp.1, perpendiculară pe zidul de incintă, cu dimensiunile de 18 x 4 m, deschisă în prima campanie, și s-au deschis șapte noi suprafețe marcate Sp. 7, Sp. 8, Sp. -7, Sp. -8, Sp. -14, Sp. -15, Sp. -25, tot în *praetentura sinistra*, având dimensiunile standard de 6 x 4 m, distanțate între ele și față de vechile suprafețe prin martori de un metru lățime și s-au demontat martorii dintre suprafețele Sp. 5 și Sp. 6, Sp. -5 și Sp. -6 și Sp. 6 și Sp. -6.

În Sp.1 s-a săpat la exteriorul zidului de incintă, pe jumătate din lățimea suprafeței, în perimetrul ocupat de primele două șanțuri ale castrului cu zid din piatră, până la adâncimea maximă de 2,75 m. Lățimea calculată a primului șanț este de 5,5 m iar adâncimea față de nivelul bermei de 2,70 m. Între șanțul 1 și șanțul 2 se găsește o bermă de cca. 2 m, ținând seama de ruptura malurilor în timpul umplerii șanțurilor după abandonarea castrului.

Al doilea șanț are lățimea de 4,5 m și o adâncime de 1,60 m față de exteriorul castrului. Suprafața Sp. 1 s-a oprit înaintea celui de-al treilea șanț, secționat și relevat de cercetările anterioare conduse de Nicolae Gudea și Ion I. Pop, întrucât terenul respectiv este proprietate privată.

Martorul dintre suprafețele Sp.5 și Sp.6 corespunde unei părți din cel de-al treilea *contubernium* al primei barăci și intervalului dintre cele două barăci. Martorii dintre suprafețele Sp. -5 și Sp. -6 și Sp. 6 și Sp. -6 corespund unor părți ale contuberniilor 3 și 4 ale barăcii duble. În stratul de chirpic ars depus pe nivelul primei faze a barăcilor au fost descoperite materiale arheologice dintre care menționăm două opaițe întregi, o teacă de *pugio*, un vârf de sulită de mari dimensiuni, două vase întregi, doi denari, dintre care unul, lizibil, de la Septimius Severus și o monedă din bronz, foarte circulantă, ilizibilă.

Suprafețele Sp.7 și Sp.8 au fost trasate în continuarea suprafeței Sp.6, suprafețele Sp.-7 și Sp.-8 în continuarea suprafeței Sp.-6, suprafețele Sp.-14 și Sp.-15, lateral de suprafețele Sp.-4 și Sp.-5, în timp ce suprafața Sp.-25 este dispusă lateral de suprafața Sp.-15, spre zidul de incintă a laturii nord-vestice a fortificației.

În suprafețele Sp.7 și Sp.8, Sp.-7 și Sp.-8, au fost cercetate contuberniile 5, 6, 7, 8 ale primei barăci, respectiv barăcii duble și a intervalului dintre acestea. Așa cum era de așteptat, stratigrafia este identică cu cea descoperită în cercetările anterioare ca și dimensiunile contuberniilor, de cca. 3,70 x 3,70 m, calculate la interior. Intervalul dintre barăci se menține constant cu lățimea de cca. 1 m.

Suprafețele Sp.-15, Sp.-15 și Sp.-25 au continuat cercetarea clădirii fragmentare din zid de piatră, identificată de Nicolae Gudea și Ion I. Pop și a barăcii cu pereți din lemn din faza de construcție anterioară.

Zidurile lungi ale clădirii din piatră au fost tăiate la 6,30 metri de un șanț transversal modern, probabil o secțiune executată de Mihail Macrea, rămasă neacoperită și din care

localnicii au scos piatra zidului. În Sp.-25 continuă temelia zidului sudic al clădirii pe o lungime de 3 m, deci, până în prezent, el a fost identificat pe lungime de 10,30 m. În campania următoare se va continua cercetarea planul complet al clădirii.

Sub clădirea de piatră au fost identificate contubernii ale barăcii duble.

Șanțul transversal modern care taie zidurile clădirii de piatră în suprafața Sp.-14 și suprafața Sp.-15, afectează locul unde ar fi trebuit să fie amplasat peretele unei a treia barăci dacă se respectă lățimea intervalului de 1,30 m. În suprafața Sp.-25 a fost identificat traseul șanțului de implantare a peretelui unei barăci paralele cu baraca dublă. Dacă acceptăm că intervalul dintre barăci se menține constant de 1,30 m, rezultă că dimensiunea interioară a acestei a treia barăci este tot de 3,70 x 3,70 m. În suprafața Sp.-25 nu există indicii care să precizeze dacă această a treia baracă este simplă sau dublă.

Straturile arheologice romane, corespunzând celor două faze de utilizare sunt puternic deranjate de intervenții ulterioare. În această campanie s-au descoperit materiale arheologice de sec. IV p.Ch.- fibulă cu buton în formă de ceapă și ceramică cenușie tip Sântana de Mureș – precum și ceramică medieval timpurie.

Săpătura în suprafețe din zona barăcilor a oferit, așa cum era de așteptat, un bogat material arheologic. Ca și în campania trecută piesele mai deosebite, de metal sau ceramică întreagă – vase, opaițe – au fost descoperite cu precădere în interiorul barăcilor, cum în spațiile dintre barăci a fost descoperită o mare cantitate de ceramică fragmentară.

În cea ce privește monedele menționăm denari de la Domitianus, Antoninus Pius, Septimius Severus precum și monedă de bronz de la Traianus dar și de la alți împărați. Datorită stării de conservare precare piesele nu au putut fi identificate, operațiune pe care sperăm să o putem efectua după restaurare.

Dintre podoabele romane sunt de amintit: o fibulă din fier, un inel cu cheie din bronz, ace de bronz și os.

Piesele militare sunt și ele bine reprezentate: două vârfuri de sulită foliforme, o teacă de *pugio* amintită mai sus, un fragment de *crista* de coif din bronz tăiat cu daltă în vederea retopirii, proiectile de praștie din lut, o cataramă rotundă din bronz, fragmentară, de tipul *Ringschnalle*, o placă de centiron ajurată, o *lumella* decorată a *niello*.

Pintre obiectele din metal, alături de numeroase cuie, piroane și balamale folosite la construcții, se remarcă un număr important de piese de casetă din bronz și fier - plăci și mecanisme de broască, chei-un creuzet din fier pentru turnat. Alături de o mare cantitate de ceramică fragmentară au fost descoperite multe vase întregi sau întregibile, unele cu slip roșu: oale, străchini, farfurii roșii și cenușii, *mortaria*, ulcioare, căni. Cele mai multe dintre opaițe se încadrează în doar două tipuri, unul lucrat la roată, fapt ce sugerează existența unui centru de producție local. Un opaiț fragmentar, din pastă caolinată, este specific atelierelor din zona Dunării de Jos.

Vasele din sticlă, chiar dacă fragmentare, sunt și ele bine reprezentate: lacrimarii cu baza rotundă și pătrată, boluri de mari dimensiuni, dacă apreciem aceasta după un mâner din sticlă de culoare galben-maronie, vas importat la Râșnov și probabil produs într-un centru nord african ș.a.

În campania din anul 2011 se va epuiza cercetarea primelor două barăci relevante și se va extinde cercetarea spre NV până la *via sagularis*, pentru a se putea preciza planul celei de a treia barăci identificate în 2010.

Abstract

In 2010 we finished the digging of the area Sp. 1 placed across the defensive wall, where we excavated seven new areas in *praetentura sinistra*: Sp. 7, 8, -7, -8, -14, -15 -26, all of 6x4m and separated one from the other by 1 m wide balks. In Sp.1 we excavated the first two trenches of the fort with stone wall. The areas 7, 8, -7, -8 uncovered four more *contubernia* from each of the both barracks whose four *contubernia* were explored in the previous season of excavation. In the areas -14, -15, -25, where a stone building is already known from the investigation made between 1969 and 1973, another wooden barrack was identified.

Among the high number of small finds there are: silver and bronze coins, weapons, armour, personal equipment items, especially belt fittings, tools, appliques, glass, pottery and clay lamps. A bronze crossbow brooch is evidence of a 4th century A.D. settlement on the area of the former auxiliary fort.

57. Ruginoasa, com. Ruginoasa, jud. Iași**Punct: Dealul Drăghici**

Cod sit: 98783.01

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 101/2010

Colectiv: Cornelia-Magda Lazarovici – responsabil (IA Iași), Gheorghe Lazarovici (UEM Reșița), Senica Țurcanu (CMNM Iași), Maria Știrbu (CCB Iași), Sorin Tincu (MCC Hunedoara), Radu Furnică, Iulian Leonti, Andreea Mirzan (masteranzi UAIC Iași)

Cercetările arheologice din anul 2010 au fost finanțate în cea mai mare parte de SC FARMEXPERT DCI SA, motiv pentru care mulțumim în mod deosebit D-nei Mioara Balint pentru susținere. Costurile prelucrării materialului ceramic, introducerea în bazele de date au fost asigurate de responsabilii de șantier mai sus menționați.

Deoarece intenționăm să publicăm un volum cu privire la săpăturile arheologice din perioada 2001-2011, am încheiat cercetarea suprafeței 1, deschisă în 2001, cu blocurile E1 și E2. Zona respectivă, amplasată deasupra șanțurilor de apărare, reprezintă și locul unde au fost descoperite mai multe bordeie, cercetate pe parcursul mai multor campanii. În 2010 s-a finalizat și cercetarea zonei bordeielor B7 și B8, parțial sub bordeiul B9, deoarece primele etape de refacere ale șanțului de apărare (Șanțul 1b cel cu blocuri megalitice) avea mai multe nivele de pietre pe fund pentru a asigura stabilitate șanțului, săpat în sol nisipos. Au fost preparate primele nivele (cele mai de jos) ale bordeielor B7 și B8. A fost cercetată și conservată ultima etapă de reparații a sistemului de apărare din Șanțul 1b.

Bordeiul 7

A fost cercetat cuptorul din nivelul 4, de la -1,50 m (unele din faze s-au reflectat și în reparațiile de la cuptor)¹. În acest nivel bordeiul conținea un cuptor cu mai multe etape de reparații și călcare, până la adâncimea de -2,30 m, nivel la care a fost identificată prima vatră.

B7, nivelul 1, -2,30 m. Vatra bordeiului se afla în colțul de SE și a fost cercetată în vecinătatea de S a cuptorului din nivelul 4². În partea de E a fost identificat un par de stâlp, iar în partea de S un rând de pietre care-l mărgineau. Spre N, la 2 m

de cuptor era un alt perete despărțitor, care se menține în etapa B7.2, parte a unui bloc de mari dimensiuni, rămas în poziție orizontală (poziția lui geologică). Un perete a fost determinat și la -1,65 cm dar era deplasat spre B8, B8 fiind la acel nivel mai mic. Nivele de călcare cu vetre sezoniere au fost descoperite și la -2,10 și -2 m³.

Pe fundul bordeiului au fost descoperite resturile unui mare vas de provizii și alte câteva vase sparte (întregibile) și refolosite în podeaua locuinței, peste care s-a depus un pavaj de pietre plate dispuse orizontal, destul de bine aranjate. Pavaje similare au fost întâlnite și în Loc. 3 sau în B8.

B7, nivelul 2 -1,75 m și nivelul 3 -1,65 m. La -1,75 m, în diferite zone ale bordeiului au fost descoperite vetre temporare, fără gardină, slab arse: una era spre centru-sud, în marginea de S a cuptorului cercetată în 2005, alta din această ultimă campanie, avea partea centrală parțial sub cuptor, dar mai spre N. Mai existau și alte locuri ce atestă urmele unor vetre neamenajate. Partea de E a bordeiului a fost distrusă în intervalul 2005-2009 (perioadă în care nu s-au făcut cercetări arheologice!) de către localnici, care au distrus un bloc de piatră de mari dimensiuni, care mărginea latura de E.

B7, nivelul 5, -140 -1,65 m. Nivelul 5, cel cu cuptorul are mai multe etape de folosire, cel puțin două după refacerile sesizate la cuptor, observate anterior dar și în cadrul cercetărilor din 2010. Au fost preparate două din etapele de folosire, anterior au fost cercetate primele două. Una din vetrele anterioare consta dintr-o placă de piatră de mari dimensiuni, 30 x 40 cm, podeaua din jurul ei fiind din lut galben peste care a început amenajarea cuptorului. Cuptorul a avut două faze de funcționare: cea veche este a unui cuptor cu boltă de formă ovală, păstrat pe jumătate (cea de S), jumătatea de N fiind distrusă de cuptoarele și pereții de la locuințele L3-L4.

Cuptorul avea partea din față, fără boltă, de cca. 0,30 m, înclinată de la gură spre margine, ceea ce a dat forma ovală a planului său, partea cu bolta fiind aproape rotundă. Din boltă nu s-au păstrat decât 6-8 cm, doar cât a fost grosimea vetrei, iar cuptorul după prăbușirea boltii a fost transformat în vatră.

Structura cuptorului era formată dintr-un strat de lut galben nisipos în care s-au pus pietre plate care să favorizeze reținerea căldurii și uscăciunea vetrei cuptorului. Tehnica aceasta a fost întâlnită și la alte vetre din bordeiul 6⁴.

Bordeiul 8

În faza veche B8 era de dimensiuni mai mari, ajungând aproape la 3 m lungime, iar lățimea varia în raport de înclinarea blocurilor de mari dimensiuni (megalitice) care îl mărgineau⁵. Baza peretelui despărțitor al bordeiului era formată din pietre. Bordeiul a avut doar două etape de locuire, în ultima complexul fiind de dimensiuni mai mici decât B7. După piatra megalitică a peretelui despărțitor deplasată spre sud, bordeiele B7 și B8 erau aproape egale în faza veche.

Bordeiul 9

Complexul a fost cercetat în campania anului 2005. El a fost parțial distrus între campaniile de săpături de către localnici, deși au fost asigurate. La peretele despărțitor cu B8, pe al doilea nivel de călcare (pe primul a fost descoperită o mică vatră slab amenajată și rău păstrată, afectată spre S de tranșee militare), au fost descoperite două picioare ale unui altar din lut ars de mari dimensiuni, rupt anterior. Nu știm dacă a fost pus intenționat sau aruncat cu alte materiale pentru nivelarea fundului Șanțului 1b și amenajarea podelei bordeiului. Picioare de altar au apărut și în vecinătatea bordeiului 6, tot în poziții secundare.

Șanțurile de apărare, mai ales ultimul, cel cu blocuri megalitice a fost distrus de localnici pentru exploatarea pietrei pentru construcții. Șanțul 1b, mai nou, impunător prin masivitatea blocurilor de piatră, grele de câteva tone, a fost construit peste șanțul vechi (Șanțul 1a) care a tăiat blocurile de piatră, așa cum s-a putut observa la bordeiul 1⁶.

Foarte probabil unele blocuri au început să se rupă sau să crape pe marginea Șanțului 1a, astfel încât locuitorii din situl Cucuteni au săpat atunci o pantă sub blocuri prăvălindu-le în vechiul șanț parțial umplut (Șanțul 1a), ajutând la desprinderea lor și parțial la deplasarea celor mai mici. Pentru ca șanțul să nu se erodeze, ca blocurile să nu alunece și să îngusteze fundul Șanțului 1b, a fost pietruit mereu, la fiecare refacere fiind înălțat. Astfel s-a ajuns ca unele pietre să fie sub marile blocuri în faza veche și la marginea lor în faza nouă. Ruperea blocurilor a fost controlată destul de bine, marginile stâncii din care s-au desprins păstrând o linie dreaptă (azi deranjată de cei care au exploatat piatra afectând unele blocuri) sau doar partea superioară a lor. Șanțurile (1 - 3) erau evidente la ridicarea topografică, în fotografiile aeriene anterioare sau noi, la toate prospectările colegilor germani și români. De altfel gura lor poate fi observată și de pe vale.

Palisadele, gropi de sprijin. În interiorul palisadei 1 a fost descoperită o groapă de dimensiuni asemănătoare palisadei care susținea foarte probabil un drum de rond, cum au fost identificate în situl de la Țaga în mai multe situații. Alte gropi de la palisada 1 sau 2 au fost identificate pe profilul de V al săpăturii. Fiind de dimensiuni mai mici și faptul că intrau doar cu vârful în stâncă (nu perforau stânca masivă cum era situația la gropile de palisadă), că unele erau oblice, ne confirmă ipoteza că țineau de unele reparații la palisade. Unele nu știm cărei palisade îi pot fi atribuite, fiind surprinse doar în profilul suprafeței cercetate, suprafață distrusă de sătenii care au exploatat piatra între campaniile de săpături, când cercetarea nu a beneficiat de autorizații de săpătură.

Prospectările și ridicările topografice. Corelații.

După prelucrarea datelor din prospectările magnetometrice și topografice am efectuat unele fotografii în diverse perioade ale anului asupra teraselor Dealului Drăghici. Am putut constata o creștere a vegetației, în special a celei de porumb, pe terasa dintre Șanțurile 1a, 1b și 2. Analizând noile fotograme după prospectări am putut identifica pe ortofotogramele comunei traseul Șanțului 3.

Din studiul ortoplanului comunal observăm că Șanțul 2 este cel mai vizibil, marcat de o bandă mai deschisă, determinată de lucrările agricole a terenului. Șanțul 1 a fost marcat de direcțiile surprinse în săpătură și la marginea de N a terasei. Șanțul 3 apare într-o fotografie aeriană mai veche și în prospectările recente.

Prospectările colegilor germani din 2007 și 2008⁷ au identificat foarte clar șanțurile, traseele lor, uneori duble, unele din ele săpate, altele doar sondate, dar vizibile în diferite etape ale evoluției vegetației. Aceștia au marcat diferitele anomalii. Unele dintre ele, cum este cea de la poziția 1 ar putea fi un tranșeu militar din al doilea război mondial sau cel puțin o suprapunere de șanț și tranșeu, ceea ce nu se poate verifica decât prin sondaj.

Din prospectări au mai apărut unele anomalii marcate cu linie mov ce reprezintă posibile complexe neolitice (gropi de morminte, bordeie) sau deranjări din vremea celui de al doilea război mondial, răspunsuri ce se pot da doar în urma unor săpături sau sondaje. O aglomerare deosebită este în punctul 9,

suspectă prin forma ei rectangulară. Punctul 10 este foarte probabil un tranșeu militar cu cablu sau o conductă recentă, nemarcată, care a apărut și în unele fotografii aeriene.

Prospectările efectuate în 2008 de Dorel Micle și Liviu Măruia la Ruginoasa⁸ completează perfect spațiul dintre loturile prospectate de colegii germani (care nu au putut investiga toată zona din cauză că vegetația era prea mare, iar localnicii nu își recoltaseră toate produsele de pe tarlale). Mai mult, se pot reconstitui cu foarte mare exactitate traseele șanțurilor și palisadelor precum și unele anomalii neidentificate prin prospectările colegilor germani, cum este cazul cu anomalia nr. 7 din planul colegilor germani, ce este de fapt o palisadă sau un șanț mai îngust.

Desigur mai sunt zone de prospectat și multe semne de întrebare, dar o coroborare a datelor din diferite discipline vin să completeze informația arheologică destul de săracă la nivel macro-structural din cauza fondurilor reduse de cercetări.

În paralel cu săpăturile arheologice, au fost efectuate prospectări de magnetometrie (colaborări cu Universitatea din Kiel, Germania și Universitatea de Vest Timișoara), studii pe aerofotograme, la care se adaugă studiile privind situația geologică (natura și vechimea depunerilor geologice). Totodată s-au prelevat probe de lut pentru analize pe ceramică, pentru identificarea tehnicilor și temperaturilor de fabricație sau a provenienței lutului și ceramicii⁹. S-a săpat în suprafață pe nivelele de umplere sau reparații ale podelelor de la bordeie, iar materialul arheologic, în special cel ceramic, a fost inclus în bazele de date despre cultura Cucuteni¹⁰. Stâncile megalitice ce placau marginile Șanțului 1b au fost asigurate.

Obiectivele cercetărilor viitoare

În primul rând avem în vedere încheierea cercetării suprafeței din blocurile E1 – E2, zonă în care Șanțul 1a avea mai multe perioade de refaceri, marcate prin repararea fundului și pantelor cu blocuri de piatră de dimensiuni mijlocii și mici și blocuri megalitice la Șanțul 1b.

După încheierea cercetării ar fi posibilă o reconstituire locală a complexului, fiind adunate suficiente date arhitectonice. Placarea Șanțului 1b cu blocuri megalitice este un unicat după cunoștințele noastre, o tehnică similară pare să fi fost și la Cucuteni, dar informațiile sunt lacunare în acest caz.

Note:

1. Lazarovici C.-M et alii 2006.
2. Lazarovici C.-M et alii 2006.
3. Lazarovici C.-M et alii 2006; Lazarovici C.-M, Gh. Lazarovici 2007.
4. Lazarovici C.-M., Gh. Lazarovici 2007; Lazarovici C.-M et alii 2006.
5. Lazarovici C.-M, Gh. Lazarovici 2007; Lazarovici C.-M et alii 2006.
6. Lazarovici C.-M et alii 2002; Lazarovici C.-M, Gh. Lazarovici 2003; 2004; 2007.
7. Mischka 2008.
8. Măruia L. et alii 2010.
9. Ionescu C. et alii 2010.
10. Lazarovici Gh. et alii 2003.

Bibliografie:

- C.-M. Lazarovici, Gh. Lazarovici, *Despre unele reprezentări antropomorfe masculine din cultura Cucuteni*, în *Acta Moldaviae Meridionalis*, nr. XXX/2009, Ed. Sfera, Bârlad, 2010, p. 37-47.
- C.-M. Lazarovici, Gh. Lazarovici, S. Țurcanu, M. Știrbu, D. Micle, L. Măruia, *Ruginoasa, com. Ruginoasa, jud. Iași, Punct: Dealul Drăghici*, în *CCA* 2010, p. 165-166.
- D. Micle, M. Török-Oance, Gh. Lazarovici, C.-M. Lazarovici, L. Smadu-Vlad, A. Stavila, L. Bolcu, *Archaeological Geomorphometry and Geomorphography. Case Study on Cucutenian sites from Ruginoasa and Scânteia Iași County, Romania*, in *Computer Applications and Quantitative Methods in Archeology – CAA 2010*, Granada, Spain, 2010, p. 731.
- C. Ionescu, Hoeck V., L. Ghergari, V. Simon, C. Precup, C.-M. Lazarovici, Gh. Lazarovici, *Characterization of the Copper Age Ceramics of the Cucuteni-Tripolye culture (Ruginoasa, Romania)*, comunicare prezentată la 20th Meeting of IMA (International Mineralogical Association), Budapest, 21-27 August 2010, *Acta Mineralogica-Petrographica Abstract series*, 6 (CD), p. 109.
- C.-M. Lazarovici, Gh. Lazarovici, S. Țurcanu, *Cucuteni. A Great Civilization of the Prehistoric World*, ed. L. Stratulat, Ed. Palatul Culturii, Iași, 2009, p. 141-144, 189-190.
- C.-M. Lazarovici, Gh. Lazarovici, S. Țurcanu, *Ruginoasa-Dealul Drăghici, Iași county*, în *Cucuteni Culture art and religion-Kultura Cucuteni sztuka i religia*, Publishing house Accent Print Suceava, Suceava 2009, publishing coordinator I. Mareș, p. 15-17.
- Mischka C., *Geomagnetic Prospection in Neolithic and Copper Age Settlements in Romania*, în *Eurasia Antiqua*, 14, 2008, Berlin, p. 101-115, în special 112-114 și fig. 17.
- C.-M. Lazarovici, Gh. Lazarovici, *Arhitectura Neoliticului și Epocii Cuprului în România, II. Epoca Cuprului*, ed. V. Spinei, V. Mihailescu-Bîrliba, Ed. Trinitas, Iași, 2007, p. 271-186.
- C.-M. Lazarovici, Gh. Lazarovici, *Arhitectura Neoliticului și Epocii Cuprului în România, I. Neoliticul*, ed. V. Spinei, V. Mihailescu –Bîrliba, Ed. Trinitas, Iași, 2006, p. 415-419.
- C.-M. Lazarovici, Gh. Lazarovici, L. Scarlat, S. Angeleski, M. Știrbu, S. Țurcanu, *Șantierul arheologic Ruginoasa „Dealul Drăghici”*. Campania 2005, în *CCA* 2006.
- C.-M. Lazarovici, Gh. Lazarovici, *Noi săpături arheologice la Ruginoasa „Dealul Drăghici”. Partea I Arhitectura*, în *Acta TSC*, III, Sibiu, 2004, p. 9-42.
- C.-M. Lazarovici, Gh. Lazarovici, S. Țurcanu, *Ruginoasa, Dealul Drăghici*, în *CCA* 2003, p. 263- 265, 452.
- C.-M. Lazarovici, Lazarovici Gh., *The New archaeological research at Ruginoasa “Dealul Drăghici”. Part I, Architecture*, în *Studia Antiqua et Archaeologica*, 9, Iași, 2003, p. 41-74.
- Gh. Lazarovici, M. Frențiu, C.-M. Lazarovici, *Statistical Analysis of the material (Cucuteni A3 phase) from Ruginoasa settlement, Iași district*, in *Annals of the Tiberiu Popovici Seminar of Functional Equations, Approximation and Convexity*, vol. 1, 2003, Cluj-Napoca, p. 169-186.
- C.-M. Lazarovici, Gh. Lazarovici, C. Hriban, *Șantierul arheologic Ruginoasa, campania 2001*, în *CCA*, 2002, p. 272-273.

Abstract

Archaeological excavations in 2010 at Ruginoasa – Dealul Drăghici have been focus on block E1, square g-j 6-10 and partially block E2, on squares g-j 1.

Pit house B7. On pit house B7 we investigated the oven discovered in level 4, at -1.50 m (some of its phases had been

investigated earlier). The oven has several phases, and at -2.30 m the hearth of the mentioned complex was discovered.

B7, level 1 (-2.30 m). Some inner arrangements have been identified in this level: a hearth in the southeast corner, the southern part was excavated (Lazarovici C.-M et alii 2006). Some separation walls made of stones some of them of large size characterize different levels of the pit house. A posthole was discovered in the eastern part. Levels with seasonal fireplaces have been discovered too at -2.10 and -2 m. On the bottom, a broken pithoi was discovered together with other fragments from different other pots, used for the floor of the pit house. This stratum was covered with a stone pavement similar with B8.

B7, level 2 (-1.75 m) and level 3 (-1.65 m). In several parts of the pit house temporary fireplaces (mainly charcoal and ashes) have been discovered.

B7, level 5 (-1.40 -1.65 m). Level 5 with the oven has several phases of use and reconstructions. Two such phases of use are illustrated in fig. 7 and 8. One of the previous fireplaces consist in a stone slab and the floor around was made by yellow clay on top of it the oven was built. The structure of the oven consists in yellow sand clay strata with stones, technique used in other several cases, such the ovens in B6.

Pit house B8, was quite large, about 3 m long with different width, related with the bordering big stones. The base of the dividing wall made of stones. It has two living stages, in the last one being smaller comparative with B7. But considering the megalithic stone that separate B8 and B7, they have similar size in the oldest phase.

Pit house B9 was investigated during 2005. In 2010, on the division wall with B8 two big legs of a clay altar, broken earlier, have been discovered. We do not know for sure if they have been intentionally thrown away or put for levelling the bottom of Ditch 1b and of the pit house floor.

The defensive ditches, especially the last defensive ditch have been destroy by Ruginoasa' farmers when they take out stones for building. Ditch 1b, the newest, build by massive stones, was on top of the old one ditch 1a, as we have noticed when investigate pit house B1. The bottom of ditch 1b was several times renewed with stones. There are three defensive ditches, 1-3, evident when the new topographic sketch was made, but also possible to see in older aerial photos or with the occasion of magnetic prospecting. Some pits related to the palisades 1 and 2 have been identified on the western side of the profile.

Magnetic prospecting and new topographic plan. Correlations. New phonograms obtained through magnetic prospecting show quite a clear picture. Ditch 2 is easy to be observed, marked by a lighter band related with plugging. Ditch 1 was partially investigated in our excavations. Ditch 3 is possible to be seen in an older picture, fig. 26 and was marked during recent magnetic prospecting. German magnetic prospecting has identified the ditches, their routes, and some double. Several anomalies can be observed in the images. Some of them can be related with prehistoric complexes or disturbances related to the Second World War. Romanian magnetic prospecting covers the area non-investigated by the German colleagues. Now we can reconstruct the routes of ditches and palisades. Some areas need more investigation in the future.

Different interdisciplinary explorations were initiated, regarding different aspects of the site and of the archaeological material discovered here.

58. Sarmizegetusa, com. Sarmizegetusa, jud. Hunedoara [Ulpia Traiana Sarmizegetusa]

Cod sit: 91063.01

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 108/2010

Colectiv: Ioan Piso (UBB Cluj, MNIT), Felix Marcu (MNIT), Ovidiu Țentea (MNIR), Marius Barbu (MCDR Deva), George Cupcea, Rada Varga, Marius Oprea, Andreea Cumurciuc, Petrică Ureche (UBB Cluj), Dorin Alicu (MNIT), Gică Băeștean, Marius Barbu, Mihaela Ion, Oana Tutilă (MCDR Deva), Anca Mătiș, Valentin Deleanu

Sector Capitolium

Colectiv: Ioan Piso (UBB Cluj, MNIT), Felix Marcu (MNIT), Ovidiu Țentea (MNIR), Marius Barbu (MCDR Deva), George Cupcea, Rada Varga, Marius Oprea, Andreea Cumurciuc, Petrică Ureche (UBB Cluj)

A fost dezvelită întreaga suprafață a Capitolului, situată la E de secțiunea S1 din 2007. Suprafețele S 4 și S 5 din 2010 se află la S și, respectiv, la N de secțiunea S 2 din 2008. În total, suprafața dezvelită reprezintă circa 80 % din Capitolium. A rămas necercetată partea de la V de secțiunea S1 din 2007.

Vom urmări fazele de construcție. Întâi a fost construită, în conformitate cu preceptele lui Vitruvius, o fundație (Z12) de 19 m (N - S) x ca 28 m (E - V) și adâncă de 1,35 m. În interior aceasta fundație nu este continuă. Ea este făcută doar pentru a susține stereobatele și structura treptelor. Prezintă goluri acolo unde urma a fi pusă umplutura de piatră, lut și nisip (c.5). Următoarea etapă a constat în ridicarea stereobatelor din *opus quadratum*, constând cel mai probabil din patru rânduri de blocuri de calcar. Stereobatele sunt următoarele: Z17 pentru colonada de E, Z19' și Z18' pentru colonadele de S și de N și probabil Z21 pentru colonada de V. Între stereobate a fost pusă umplutura c.5, alcătuită din piatră de râu și nisip. Între Z19' și Z9, ca și între Z10 și Z18', umplutura c.5 a fost pusă peste fundații de piatră (Z13 și Z27). Între Z25, Z26, Z9 și Z10, deci în suprafața corespunzătoare interiorului *cellei*, umplutura c.5 a fost pusă pe o fundație de piatră și lut cu grosimea de 0,50-0,60 m, așezată direct pe humusul antic. Astfel a luat naștere *podium*-ul, pe care se înălța templul propriu-zis.

Porțiunea de pe podium din fața *cellei* trebuie să fi fost podită cu plăci de marmură cu grosimea de cca. 10 cm, în timp ce în interiorul *cellei* pardoseala era din marmură multicoloră de import.

Pentru construirea treptelor s-a făcut un fel de rampă din lut galben și piatră (contextele 33+34), care a servit inițial urcării pe podium a blocurilor și a coloanelor. Apoi a fost făcută o substructură de piatră și mortar pentru trepte (Z16), iar în final au fost montate treptele propriu-zise. Zona treptelor este cuprinsă între zidurile laterale Z19 (S) și Z18 (N). În 2008 a fost făcută observația că treptele inițiale ar fi putut fi din calcar și că ulterior ar fi fost înlocuite cu trepte de marmură. Nu mai suntem atât de siguri de asta. Din presupusele trepte de calcar nu s-a păstrat decât un singur fragment, în timp ce din cele de marmură s-au păstrat mai multe bucăți.

Au fost găsite puține fragmente de fusuri, capitelluri și plinte ale coloanelor de marmură. În peretele unui canal târziu, C5, paralel cu zidul de S al podium-ului, s-a păstrat partea inferioară a unui fus, cu raza de 40 cm, ceea ce înseamnă coloane cu o înălțime de peste 9 m. Important este că aceste fragmente s-au găsit nu numai în fața templului, ci și în părțile laterale, provenind, deci, de la colonadele laterale. Este un argument în plus pentru un templu *peripteros*. Argumentul principal constă însă în dispunerea stereobatelor. Z17, Z19' și Z18' nu pot susține decât colonadele din fața (de E) și pe cele laterale (de S și de N), iar Z 21 probabil colonada din spate (de V).

Am pornit de la presupunerea că atât colonadele, cât și zidurile *cellei* au fost dispuse pe axul fiecărui stereobat. În acest caz, colonada din fața (de E), cea susținută de Z 17, are lungimea de 16,50 m. Ținând seama atât de dimensiunile coloanelor, cât și de un *intercolumnium* normal, avem de-a face cu un templu hexastil *peripteros*. Nu știm câte coloane corespund pe părțile laterale celor 6 coloane din fața. La Xanten, de pildă, le corespund 9 coloane. Vom ști mai multe după campania din 2011, când vom fi dezvelit și partea de V a Capitolului.

O altă întrebare, căreia încă nu-i putem da un răspuns definitiv, privește antablamentul. Nu s-a găsit încă niciun fragment de marmură, care să poată fi atribuit antablamentului sau frontonului templului.

În ce privește *cella*, respectând același *intercolumnium* și, implicit, axul stereobatelor, lățimea ei (N - S) ar fi de cca. 8 m, iar dacă Z 21 reprezintă stereobatul pentru colonada de V, lungimea *cellei* (E - V) ar fi tot de cca. 8 m. Nu putem spune nimic despre o *cella* tripartită, care nici nu mai fost o regulă începând cu domnia lui Antoninus Pius. Lățimea intrării este sugerată de spațiul lăsat liber între stereobatele Z25 și Z26, care susțineau pereții de E ai *cellei*. Ea este de 4 m, ceea ce presupune o înălțime a intrării de 6-7 m. Este suficient pentru o statuie a lui *Iupiter tronans*, presupusă a avea o înălțime de cca. 4,5 m. La această dimensiune s-a ajuns pe baza lățimii de 6 cm a unui deget mare de la o mână a lui *Iupiter*, de trei ori cât lățimea naturală. O statuie a lui *Iupiter tronans* de 4,5 m nu este surprinzătoare, atunci când în provinciile nord-africane cunoaștem asemenea statui de 6 sau 7 m.

În ceea ce privește identificarea drept Capitolium și nu drept templu imperial, un argument îl reprezintă fragmentul unei acvile de marmură, descoperit în 2008. De altfel, prezența în colonia Sarmizegetusa, deci într-o copie a Romei, a unui Capitolium este absolut obligatorie. El domina *forum novum*, care este, prin urmare, un for religios prin excelență. Să nu uităm, pe de altă parte, că temple imperiale care să domine forurile apar de-abia sub Severi. Cercetările epigrafice au dus la concluzia că acest Capitolium a fost dedicat într-o zi de 23 mai (*a. d. X Kal. Iulias*) a unui an necunoscut. *Terminus ante quem* este dat de statuia lui M. Sedatius Severianus din criptoporticul de N. Ea este datată în anul 153. Prin urmare, Capitolium împreună cu întregul *forum novum* vor fi fost ridicate în jurul anului 150. În ziua de 23 mai se celebra la Sarmizegetusa și în întreaga Dacie *epulum Iovis* (banchetul lui *Iupiter*), cea mai mare sărbătoare a provinciei.

Paralel cu marginea de sud a Capitolului pare să fi existat un șir de baze de statui. Am găsit una dintre ele, fragmentară, închinată de un *flamen* al Sarmizegetusei.

Canalele postromane, foarte frecvente pe toată suprafața fostului oraș, au ocolit Capitolium. Cel mai important,

numit de noi C5, avea drept perete nordic zidul de S al Capitoliului (Z 19 + Z19') și un perete sudic construit în mare parte din piese arhitectonice provenite din templu. Acest perete nu a fost încă desfăcut. În continuare au avut loc distrugerii succesive, care au durat până aproape de zilele noastre. Din această cauză nu am găsit nicăieri stratigrafie romană, ci numai gropi moderne succesive.

Sector Zona Y. Templul Zeilor Palmyreni

Colectiv: Ioan Piso (UBB Cluj), Ovidiu Țentea (MNIR)

În planificarea săpăturii noastre a trebuit să ținem seama de unele impedimente de ordin obiectiv¹, astfel că ne-am concentrat asupra zonei de la vest de ZY6. Începutul a fost făcut cu o curățire generală a zonei (porticul de S și curtea), extinzând săpătura spre N, dincolo de ZY9, și spre N și V, până la podium. Au rezultat două suprafețe: S1 (în partea de N și V), cu dimensiunile de 14,5 m (N - S, pornind de la ZY3) x 9 m (E - V) între ZY6 și podium; S2, cu dimensiunile de 3,5 m (N - S, între zidurile ZY2 și ZY3) x 12 m (E - V, între zidurile ZY6 și ZY12).

Fazele de lemn

Au fost surprinse sporadic, fiindcă ele nu au constituit scopul campaniei din acest an, care a fost acela de a goli gropile moderne și de a stabili structura zidurilor la V de ZY7.

Elemente ale fazelor de lemn au fost identificate în suprafața S2, între ZY13 și ZY16, ca și la V de ZY16 (c. 112). În suprafața S 1 elemente au fost identificate în zona din fața treptelor. În S2 au fost puse în evidență numai substructii de podele. Un prim strat de lut, de 2-3 cm, a fost pus direct pe humus. Pe acest humus se distinge sporadic o peliculă de mortar, având legătură probabil cu fixarea dușumelei. Un strat subțire de lut, sesizat în profilul de la V de ZY16, indică probabil o refacere a podelei. În contextul c.112 au fost descoperite două accesorii de bronz de factură militară.

Faza I de piatră

În această fază au funcționat zidurile ZY2, ZY3, ZY9, ZY8 și probabil ZY11 (E - V) și zidurile ZY7, ZY16 și eventual ZY10 (N - S). Constatările se bazează pe rezultatele, încă parțiale, din suprafața S2, mai precis pe structurile dintre zidurile ZY12, ZY16, ZY7 (N - S) și zidurile ZY2, ZY3 (E - V). Gropile moderne au distrus aproape întreaga stratigrafie, ajungând în general până în lutul virgin, astfel încât concluziile noastre se bazează în primul rând pe fazele zidurilor și elementelor lor. Putem spune că în vederea construirii fazei I de piatră a fost realizată o amenajare cu un strat de nisip și pietriș galben, groasă de cca. 10 cm (c.111). În profilul de la V de ZY16 (c.110) se poate observa o podea, destul de firavă, a acestei faze. Nu am identificat deocamdată un alt context, pe care să-l putem pune în legătură cu existența destul de scurtă a acestui zid. Avem de-a face probabil cu o prima fază a unei locuințe.

Faza II de piatră

Zidul ZY16 a fost demolat până la nivelul crepidei. Este construit zidul ZY13 și sunt refăcute elevațiile zidurilor ZY2, ZY3, ZY12 și, poate, elevația zidului ZY7. În această fază au funcționat zidurile ZY2, ZY3, ZY18, ZY9, ZY8 (orientate E - V) și zidurile ZY7, ZY13, ZY12 (orientate N - S).

Prima podea a acestei faze este substructia c.108, la V de zidul ZY13, la suprafața căreia au fost surprinse urmele consistente de arsură/carbonizare. În partea estică, zidului ZY13 îi corespunde probabil substructia de podea c.103, care include pelicula de mortar c.102. La V de ZY13 a fost dispus un

strat de dărâmtura și amenajare (c.107), iar apoi o nouă substructie de podea de lut (c.106). Suprafața acestei podele prezintă urme puternice de arsură/carbonizare (c.104). Acestei subfaze pare să-i corespundă, la E de zidul ZY13, substructia de podea c. 101.

În suprafața S2 a fost identificat un fragment de conducta ceramică. Zidul ZY7 este străpuns, aproape de intersecția cu ZY9, de o ieșire de canal de deversare înspre E, cu pat de cărămidă *sesquipedalis*. Asta înseamnă ca locuința era alimentată cu apă din conducta orașului, ceea ce poate sugerează rangul de decurion al proprietarului, dat fiind faptul că notabilitățile orașului locuiau în imediata apropiere a forului. În acest areal a fost identificat în anul 2008 un fragment aparținând unei fântăni.

Faza III de piatră (templul)

Pentru templu (podium, curte și eventual porticele de N și de S) nu a fost creat un spațiu nou. El a fost introdus în spațiul preexistent. Podium-ul și curtea au fost construite între zidurile ZY3 (S), ZY4 (N), ZY7 (E) și ZY12 (V). Porticul de S a fost amenajat între zidurile ZY2 (S), ZY3 (N), ZY7 (E) și ZY12(V), iar porticul de N a fost amenajat între zidurile ZY9 (S), ZY8 (N), ZY7 (E) și ZY12 (V).

În vederea construirii clădirii din faza a III-a sunt desființate zidurile ZY13 și ZY18. Eventual tot acum au fost desființate zidurile din zona camerei L (ZY13', ZY10, ZY11).

Podium-ul (A) este mărginit, la o distanță de 1,10 m spre S, de ZY3, iar la 1,30 m spre N de ZY9. Nu am găsit nimic *in situ*, dar bănuim că între aceste ziduri și podium se aflau, pe toată înălțimea acestuia, blocuri sau plăci de calcar. Nu ne putem imagina un podium din *opus caementicium* nedublat de *opus quadratum*. Blocuri s-au găsit împrăștiate în curtea templului și în porticul de S, dar ele puteau proveni și din substructiile treptelor. În schimb, ZY12 mărginește direct podium-ul în spate, înspre V.

Cum putea arăta templul de pe podium? Nu putem avea de-a face cu un templu *in antis*, fiindcă acesta ar presupune trepte înguste, ceea ce nu este cazul în această situație. Singura soluție este un templu corintic tetrastil cu un pronaos îngust, de adâncimea unui *intercolumnium*, urmat de o *cella* mai îngustă. În fata podiumului a fost identificat un fragment mare de fus de coloană, lung de 1,86 m, cu diametrul superior de 0,56 m, foarte aproape de un capitel corintic în stare bună de conservare. În schimb, se pare că porticelor le corespund coloane mai scurte, cu diametrul superior de 0,44 m.

O asemenea *cella* s-ar putea mai bine împărți în trei nișe corespunzătoare celor trei divinități palmyrene (Bel, Iarhibol și Malagbel). Judecând după reconstituirea noastră a inscripției pentru Malagbel, am avea de-a face cu o bază de statuie lată de cca. 1,50 m. Trei asemenea statui ar însuma o lățime de 4,50 m, rămânând un spațiu de peste 4 m.

Curtea (B) din fața podium-ului este cuprinsă între acesta și zidurile ZY7, ZY3 și ZY9. Nivelul ei este dat de amprente lăsate de praguri pe zidul ZY7 și de nivelul substructiei treptelor.

Treptele, care se aflau pe toată lățimea de E a podium-ului, asigurau accesul din curtea templului. Acestea erau susținute de zidul ZY17a la S, de zidul ZY17b la N (dispărut) și de un zid, între timp dispărut, la E, ca și de o platformă puternică (122). Treptele erau aveau în substructie parte din zidul ZY18, care a aparținut clădirii din faza II. Diferența dintre partea păstrată la nivelul inițial a acestei platforme și vârful actual al podium-ului este de 1,60 m. Dacă

podium-ul nu era mai înalt, era nevoie de 9 trepte a câte 0,17 m, ceea ce ar însemna o lățime totală de cca. 2,70 m. Dacă podium-ul era mai înalt, putem ajunge, de pildă, la 11 trepte. În afara zonei treptelor, curtea era acoperită de lespezi mari de piatră, dintre care una măsoară 110 x 70 x 7 cm.

Curtea va fi traversată ulterior, de la S la N, de un canal post-roman (C1), care poate fi sesizat începând cu zona cuprinsă între zidurile ZY2 și ZY3. C1 perforază zidurile ZY3, ZY18 și ZY9. O mulțime de piese arhitectonice de marmură, încă nestudiate, formează pereții canalului C1 sau se află în imediata apropiere a acestuia.

Porticul sudic (C) este cuprins între zidurile ZY2 (S), ZY3 (N), ZY 7 (E) și ZY 12 (V), iar porticul nordic este cuprins între zidurile ZY 13 (S), ZY 8 (N), ZY 7 (E) și ZY 12 (V). Întrebarea este dacă aceste portice comunică cu curtea templului sau cu *decumanus*-ul de S, respectiv cu un alt spațiu deschis spre N. În primul caz comunicarea cu curtea templului nu s-ar putea face decât în partea de E, mai precis la E de marginea de E a podium-ului, căci în rest coloanele ar fi practic lipite de podium și nu mai vedem rostul lor. Asta ar însemna niște coridoare închise (*cryptae*?). O altă soluție, pe care o preferăm, ar fi că templul să fie alcătuit numai din podium și curte, iar porticele să nu comunice cu el, ci cu *decumanus*-ul de S și cu un alt spațiu deschis spre N. Argumente pentru această soluție ar fi blocul de calcar care s-a aflat până în anul 2008 pe coama zidului ZY 2 și care ar fi putut servi drept baza pentru o coloană similară cu cea identificată în partea de V a suprafeței S 2. Porticul de N nu este cercetat decât în mică măsură, fapt care ne dă speranța identificării unor elemente lămuritoare.

Intrarea se făcea pe axul E - V, zonă în care a fost identificată fundația zidului ZY7. În față se afla un portic, căruia îi aparține stilobatul ZY6, de unde provin coloanele de mari dimensiuni, dintre care cel puțin una scrisă, și care făcea legătura cu *decumanus*-ul dintre complexul Y și complexul X.

Ziduri

ZY2 – Închide complexul Y înspre S și, totodată, înspre *decumanus*-ul care desparte complexul Y de X. La E acesta face colț cu ZY7, iar la V cu ZY12. Fundația este construită din piatră de râu și mortar alb. O primă crepidă, neregulată, este lată de 0,10-0,24 m. Urmează o primă elevație, din piatră de râu și mortar alb, păstrată pe o înălțime de 0,40 m. De notat este faptul că atât fundația, cât și elevația amintită se țin cu elementele analoge ale zidului ZY12. Prima elevație a fost parțial înlocuită cu o a doua elevație. Această din urmă este mai groasă pe latura de N cu aproximativ 0,10 m față de prima elevație. Practic, această porțiune de cca. 0,65 m este tot o elevație, fiindcă, cel puțin înspre S, se termină cu o crepidă lată de cca. 0,06 m. Prima crepidă și prima elevație aparțin primei faze de piatră (fapt sesizabil pe profilul de lângă ZY16).

O observație importantă este aceea că întâi a fost construit zidul ZY13, acestuia fiindu-i adosată porțiunile superioare ale zidului ZY2. Aceeași observație se poate face și în cazul zidului ZY3. Prin urmare, crepida superioară a zidului ZY2 aparține aceleiași faze de care se leagă crepida superioară a zidului ZY13.

La 12,10 m de colțul cu ZY6, alunecat de pe coama zidului, se mai afla în 2008 un bloc de calcar. Interpretarea pe care am dat-o la acea vreme a fost că acest bloc servea drept bază de coloană în portic. O coloană de marmură, care apare și în fotografiile lui C. Daicoviciu, este lipită de fața de N a lui ZY2. Diametrul fusului în partea superioară este de 0,43 m, iar lungimea păstrată de 1,05 m.

Zidul este spart în zona colțului cu ZY12 (groapa lată de 0,80 m), apoi pe traseul canalului C2 (groapa lată de 0,75 m) și, în sfârșit, în dreptul zidului ZY16. Această a treia groapă (lată de 1,20 m) merită mai multe comentarii. În ea au fost identificate numeroase fragmente de cărămizi *sesquipedales*, cu diagonale încrucișate, realizate cu degetul în pasta crudă, sau cu semne în forma literei S, făcute tot cu degetul. Este posibil ca de la o anumită înălțime elevația era continuată în cărămidă. Să fie un argument pentru ipoteza că zidul ZY2 putea fi plin, neîndeplinind rolul unui stilobat? Distrugerea nu putea avea loc decât într-o perioadă, când încă nu era nevoie nici de cărămizi pentru construcții și nici de marmură pentru var.

În jumătatea de E a zidului ZY2 au fost făcute intervenții masive și necontrolate în anii 30'. Această porțiune va fi cercetată în 2011 și tot atunci va fi stabilită adâncimea fundațiilor.

ZY3 – se află la 3,40 m N de ZY2. Are direcția E - V, intersectându-se în unghi drept cu zidurile ZY7 și ZY12. Elevația sa ar putea fi ținută în ultima fază cu cea a lui ZY7. În punctul unde aceste două ziduri fac se intersectează, se păstrează un bloc de calcar ars, refolosit, crăpat în trei bucăți - 90 cm (N - S) x 60 cm (E - V) x 30 cm (H). Dificultatea studierii acestui zid provine din faptul că în anii 30' a fost elevația a fost consolidată în mod eronat de pe porțiunea de la E de ZY13. Reală în această porțiune este o fundația lată de 100-110 m, realizată din pietre mari de râu și lut. Porțiunea de V se adosează zidului ZY13, incluzând partea superioară a fundației și începutul elevației. Marginea nordică, dinspre podium, este foarte distrusă. Partea de V a zidului ZY3 are următoarele elemente: o fundație neîngrijită realizată din piatră de râu și mortar, incluzând bucăți de cărămidă. O prima crepidă este lată de cca. 0,10 cm. Urmează o a doua fundație (inițial elevație), păstrată pe o înălțime de cca. 0,30 m. A avut loc și aici, ca și la ZY2, o demolare parțială. Urmează o nouă fundație, de 0,75 m, la partea superioară a căreia se afla un nivel de egalizare (glaif!), urmat de o elevație de până la 0,30 m. Părțile inferioare ale zidurilor ZY3, ZY2, ZY16 și ZY12 aparțin aceleiași prime faze de piatră.

Lățimea elevației este de 0,80 m. În porțiunea superioară ZY3 are în compoziție *opus signinum*, ca și podium-ul. Probabil că a avut loc o adaptare a zidului ZY3 la planul templului. În aceeași porțiune, ZY3 i se adosează lui ZY12.

ZY6 – Observațiile din 2008: Orientare N - S. La prima vedere pare discontinuu. Este un stilobat în fața unei clădiri monumentale; lungime păstrată: 5,50 m. Se află la 1,70 m E de ZY7, creând împreună probabil o intrare monumentală. Are un stâlp la colțul cu ZY2 de 1,10 m (E-V) și 1 m (N-S). La 1,30 m spre N avem o porțiune lungă de 1,60 m și lată de 65 cm, netedă, pe care fuseseră puse blocuri (*intercolumnium*). Urmează o parte mai lată, de 1,20 m (N-S) și 1 m (E-V), care susținea o bază mare de coloană. Urmează apoi o altă porțiune mai îngustă, de 65 x 40 cm, care face parte din *intercolumnium*. A fost surprinsă o porțiune a sa și înspre N, făcând un unghi drept cu ZY8, la 21,50 m față de colțul cu ZY2.

ZY12 – Are direcția N - S, închizând spre V complexul Y. Zidul pare a se afla în prelungirea zidului Z20, care constituie limita de V a Capitoliului și a criptoporticului de N din *forum novum*, respectiv ZX2, limita vestică a clădirii X. Acest traiect este întrerupt de *decumanus*-ul care desparte complexul X de complexul Y. În suprafața S 2 zidul ZY12 are elemente asemănătoare cu zidurile ZY2 și ZY3. Fundația și prima elevație a zidului ZY12 sunt ținute cu prima fundație și cu prima elevație

a zidului ZY2. Același raport exista probabil și cu ZY3, dar zona este mult prea distrusă pentru a constata acest lucru. Prima fundație corespunde perioadei de funcționare a zidului ZY2. Urmează o demolare, peste care este ridicată, la fel ca în cazul zidului ZY2, o noua fundație (H= 0,65 m). Porțiunile inferioare ale zidurilor ZY2, ZY3, ZY12 și zidul ZY16 funcționează în timpul primei faze de piatră. ZY12 este spart în apropierea intersecției sale cu ZY3 de către canalul modern C2.

ZY13, N-S, a fost surprins în S1 și S2. Se intersectează în unghi drept cu ZY2, apoi se încrucișează cu ZY3. Este acoperit de ZY17a, de ZY9 și se intersectează virtual T cu zidul ZY8. Este suprapus de substrucția 122, aflată în fața podium-ului. Are o fundație vizibilă până la cca. 0,80 m, construită destul de îngrijit din piatră de râu și mortar alb, apoi fundație are aspect îngrijit, fiind fățuită, având aspectul unei elevații; lată de 0,80 m. De la acest nivel zidul este scos, cu excepția porțiunii cu care se intersectează cu ZY2, respectiv cu ZY3. Inițial a fost construit ZY3, iar apoi au fost realizate și adosate acestuia elevațiile zidurilor ZY2 și ZY3. Zidul ZY13 era utilizat în perioada în care podelele 108 și 106+104 la V și 103+102 la E, constituiau nivelele de călcare ale respectivului edificiu.

ZY16, orientat N - S, a fost identificat în suprafața S2. Se intersecta în unghi drept cu zidul ZY2. Punctul de contact a fost distrus de o groapă modernă (vezi ZY2). Fundația este acum vizibilă până la o adâncime de cca. 0,80 m și este construită destul de neglijent din piatră de râu de dimensiuni mari și din mortar. Creșta zidului este lată de cca. 0,30 m spre E și de cca. 0,10 m spre V. În partea superioară a fundației a fost dispus un strat de egalizare din piatră mărunță și plată. Elevația este lată de 0,50 m. Zidul ZY16 a funcționat împreună cu zidurile ZY2, ZY3, ZY7 și ZY12, într-o primă fază de piatră. Acesta a fost desființat în vederea construirii zidului ZY13. De funcționarea sa ține podeaua 110. ZY6 taie contextul 111 și fazele de lemn (112). Este acoperit de podeaua 108, care îi corespunde zidului ZY13.

ZY17a, identificat în suprafața S 1, este orientat E - V. Este construit din piatră de râu și mortar alb. S-a păstrat numai pe o porțiune de 2 m, la 1 m distanță de podium și în prelungirea laturii sudice a acestuia. Este lat de cca. 0,75-0,80 m. A fost construit peste substrucția de bolovani, regăsită și sub platforma 122. Acest zid sprijinea dinspre S structura treptelor.

ZY17b, identificat în suprafața S 1, este orientat E - V, în prelungirea laturii nordice a podium-ului, corespunzător zidului ZY17a. Sprijinea dinspre N structura treptelor. A fost demolat complet de o groapă modernă.

ZY18, identificat în suprafața S 1, orientat E - V, intersectează în unghi drept zidurile ZY7 și ZY13. Este construit din piatră de râu și mortar alb. Este acoperit, ca și ZY13, de platforma 122 și este rupt de canalul modern C1. Este adosat zidului ZY13. Fundația este vizibilă până la adâncimea de 0,80 m, fiind construită neglijent, mult mai neaspectuos decât fundația zidului ZY13. Creșta nu a putut fi sesizată, situația fiind similară zidului ZY13. Aparține cu siguranță celei de-a doua faze de piatră. În ce privește prima fază de piatră, nu ne dăm seama cum putea fi împărțit spațiul dintre ZY3 și ZY9.

ZY19 este o porțiune de zidărie lipită de partea restaurată a zidului ZY3 înspre N, în suprafața S 1. Pare să fi aparținut fazei II, a templului, dar nu este exclus să fi aparținut unei faze anterioare. Este foarte distrus de groapa modernă. În partea superioară măsoară 1,25 m (N - S) și 0,60 m (E - V). Este construit din piatră de râu și mortar alb. Nu știm dacă este

un zid sau o platformă, iar substrucția nu este nici ea clară. Această zidărie se prelungește spre V cu cel puțin 1 m. Pe suprafața acestei prelungiri se afla un strat de 0,05 m de mortar, pe care se mai păstrează lipită o cărămidă *bipedales*. Nu ne putem explica, din puținele resturi rămase, funcționalitatea zidului ZY19. Acesta ar putea aparține, mai degrabă, celei de-a doua faze de piatră.

C.101 – Strat de amenajare în suprafața S2, între ZY2, ZY3 și ZY7. A fost identificat în plan și în profil. Este alcătuit din lut galben; H max. păstrat: 0,16 m. Este acoperit și tăiat de c.1. Acoperă C102, zidul ZY13 și C.103. Reprezintă un prim strat de amenajare după desființarea zidului ZY13. Aparține unei prime (?) faze a templului.

C.102 – Substrucție de podea, din mortar alb, în S 2. Se află între ZY13, ZY7, ZY2 și ZY3. Este acoperit de 101 și îl acoperă pe 103. S-a păstrat pe porțiuni, cea mai mare fiind de 150 x 100 cm, neregulată și alveolată.

C. 104 – Strat de arsură, în S 2, la V de ZY13. Culoare neagră; H max.: 3 cm. Este compus din fragmente de lemn ars. Este acoperit de c.1 și acoperă C.106. Este tăiat de groapa 121. Provine din arderea acoperișului și a dușumelei. Nu am constatat aceeași arsură la E de ZY13.

C.105 – Umplutura canalului C1, în suprafața S1, pe direcția S - N; H.max. 0,15 m. Conține nisip aluvionar, puternic deranjat de gropile moderne (c.1).

C.106 – Strat de amenajare, în S 2, la V de ZY13. Se păstrează pe o lungime (E - V) de 2,7 m (vezi desenul profilului) și pe o lățime de 0,60 m (N - S). Este lipit de zidurile ZY3 și ZY13, restul fiind distrus de groapa 121. Se distinge prin culoarea galbenă. Este alcătuit din lut galben, cuprinzând pietricele și pigmenți de mortar și de tencuială. H max.: 20 cm. Este acoperit de c.104 și c.101 și îl acoperă pe c.107.

C. 107 – Strat de dărâmatură și de umplutură (amenajare), în S2, între ZY2, ZY3 și ZY13. Se distinge prin compoziție și textură (afânat). Hmax.: 20 cm. Se compune din țigle, cărămizi, mortar, tencuială, nisip, pietricele. Este acoperit de 1,106 și 104. Acoperă c.108. Este tăiat de groapa 121. Este dărâmatura unei prime faze de piatră corespunzătoare zidului ZY13.

C.108 – Substrucție de podea, în S2. A fost surprinsă pe ZY16 și pe o porțiune de 2 x 1 m, la E de acesta. Se distinge prin culoarea galben-roșcată. Se compune din lut galben, ars la suprafață, unde se află și o peliculă de cărbune de lemn. H = cca. 0,15 m. Este acoperit de 117 și îl acoperă pe 109 și zidul ZY16. Este tăiat de groapa 121. Arsura provine de la incendierea podelei și a acoperișului. Aparține primei faze corespunzătoare zidului ZY13. Cu 108' a fost notat pe desen stratul superior, puternic înroșit. Aparține fazei II, în care funcționa zidul ZY13.

C.109 – Strat de amenajare în S2. Se distinge pe o porțiune de 1 m pe profilul de la V de ZY16. Se distinge prin culoarea galben-albicioasă și prin textură (afânat). Se compune din nisip și pietriș, cu moloz, pigmenți de cărbune și de țigle; H = cca. 0,10 m. Este acoperit de 108 și îl acoperă c.110. Este tăiat de groapa 121. Se mărginește cu ZY16. Reprezintă o amenajare în urma desființării podelei(?) 110, corespunzătoare zidului ZY16.

C.110 – Substrucție de podea (?) în S 2, la V de ZY16. Se distinge prin culoarea brun-negricioasă și textura mai compactă în profilul de la V de ZY16; H max.: 5 cm. Se compune din lut și mult cărbune de lemn, provenit probabil de la o dușumea carbonizată. Ar putea proveni și de la o vatră din

cursul amenajării din prima fază de piatră, dar în acest caz nu știm care a fost nivelul de călcare corespunzător acestei faze. Aparține probabil podelei primei faze de piatră, corespunzătoare zidului ZY 16.

C.111 – Strat de amenajare, în S2. Se păstrează pe profilul de la V de ZY16. Este asemănător contextului 109. Se distinge prin culoarea galben-albicioasă și prin textură (afânat). Se compune din nisip și pietriș, cu moloz, pigmenți de cărbune și de țigle; H= cca. 0,10 m. Este acoperit de 110 și îl acoperă pe 112. Este tăiat de groapa 121. Se mărginește cu ZY16. Reprezintă un strat de amenajare a fazei I de piatră, în urma demolării fazei de lemn, îi corespunde zidului ZY16.

C.112 – Elemente ale fazelor de lemn, în S2 și în profilul de la V de ZY16. Sunt acoperite de 111 și se află pe humusul antic. Sunt tăiate de groapa 121. Avem de-a face întâi cu o amenajare cu lut, pe care par a se distinge urme de dușumea, urmată de o reamenajare a podelei cu o lentilă subțire de lut. Pe alocuri se vede o peliculă de mortar, probabil pentru fixarea podelei. În acest context au fost găsite o închizătoare de *lorica segmentata* și un ornament de echipament legionar.

C.121 – Depunere de nisip aluvionar în S 2; H = cca 40 cm. Cuprinde și pigmenți de țigle, de mortar și de tencuială. Se deosebește de gropile moderne prin conținut. Dovedește o intervenție post-romana destul de veche și o băltire îndelungată a apei.

C.122 – Substrucția treptelor, în suprafața S1. Este delimitată spre V de podium, spre S de ZY17a, spre N de ZY17b (scos în întregime), iar spre E de un zid necunoscut, scos de groapa modernă, apropiat de traseul zidului ZY19. Pe umpluturile anterioare sunt așternute rânduri de bolovani de râu de dimensiuni mari și mijlocii, care constituie o fundație puternică. Peste aceștia este pus un strat de mortar cu mult pietriș, gros de cca. 0,25 m. Între timp partea de E s-a scufundat din cauza umpluturilor anterioare, dincolo de limita de E a fostului zid ZY13. Suprafața păstrată este de 2,80 m (E - V) x 3 m (N - S). Nivelul său de lângă podium trebuie să coincidă aproximativ cu nivelul de călcare în curte.

Canale

C1 – Canal post-roman (modern), orientat S - N, a fost identificat în S1. Sesizabil de undeva dintre zidurile ZY2 și ZY3, sparge zidurile ZY3, ZY18 și ZY9. Direcția generală este S - N, dar traseul este oarecum sinuos. Lățimea interioară este de 0,15-0,20 m. Pereții sunt compuși în cea mai mare parte din blocuri de marmură, din lespezi din pavajul curții, dintr-un fus de coloană și din pietre de râu. Mai cuprinde puțin nisip aluvionar și, sporadic, conținutul unor gropi moderne.

C2 – canal post-roman (modern), orientat SE-NV, a fost identificat în S2, pe o lungime de 5,60 m; lățime interioară: 0,15-0,20 m. Coboară prin spăturile zidurilor ZY2 și ZY12 (zidul vestic). Este săpat în contextul 121. Pereții canalului au următoarea structură: peretele de NE este alcătuit dintr-o lespede de 50 x 65 x 15 cm (provenită de la pavarea curții), pietre de râu, bucăți de marmură, iar către ZY12, dintr-un fus de coloană fragmentar lung de 2,55 cm. Din peretele de SV s-au păstrat două rânduri de pietre de râu și trei plăci de marmură. Canalul este umplut cu nisip aluvionar. Un nisip asemănător se găsește și între canalul C2 și zidul ZY3. Este posibil ca și aici să fi bălțit apa. La SV de canal, în același context 121, a fost identificat un capitel de marmură decorat cu săgeți și ove, aparținând probabil fusului identificat canalul C2. Un fragment

de capitel asemănător a fost identificat în porțiunea de N a arealului cercetat, tot în zona porticului.

Fragmentele de inscripții identificate în această campanie aparțin unor monumente dedicate zeului Malagbel.

Sector Insula 3

Colectiv: Dorin Alicu (MNIT), Gică Băeștean, Marius Barbu, Mihaela Ion, Oana Tutilă (MCDR Deva), Anca Mătiș, Valentin Deleanu

Cercetarea arheologică de anul acesta a avut ca scop continuarea lucrărilor începute cu câțiva ani în urmă în zona numită de noi Insula 3, situată în partea de V a forului. Întrucât timpul și banii nu au fost suficienți, ne-am văzut nevoiți să renunțăm la terminarea cercetării fazei de lemn din suprafața Su1. Din aceste motive ne-am concentrat atenția asupra secțiunii S4, situată în partea de V a zonei cercetate, întrucât aici aveam un nivel de demolare consistent, pe care nu am reușit nici în această campanie să-l îndepărtăm în totalitate, și canalele târzii ce distrugeau stratigrafia romană, care trebuiau înlăturate în vederea campaniilor următoare. De asemenea în acest an ne-am propus și continuarea lucrărilor de conservare a zidurilor, demarate anii trecuți.

Din anul 2005 și până în 2009 în acest sector au fost deschise șase secțiuni (S1, S2, S3, S4, S5 și S6). Aici au fost cercetate mai multe clădiri și drumuri aparținând fazei construcțiilor de piatră dar și construcții din lemn, anterioare acestora. O descoperire interesantă a constituit-o apariția unui atelier, aparținând fazei de lemn, în care se prelucrau obiecte din os și corn.

În anii precedenți am folosit S4 mai mult pentru a da de lucru oamenilor atunci când apa de ploaie nu ne permitea accesul în Su1 sau pentru ca arheologii să-și poată pregăti suprafețele ce urmau a fi documentate prin fotografii sau desen. Din aceste motive adâncirea în nivelul de demolare foarte consistent nu s-a realizat cu aceeași rapiditate ca și în suprafața Su1. Cu toate acestea, am reușit să surprindem zidurile de la două clădiri distincte și probabil un cardo care le despărțea. Din păcate, chiar pe traseul drumului ne-am confruntat cu un canal târziu care a refolosit lespezile din cardo și a distrus parțial structurile de zidărie.

La îndepărtarea nivelului de demolare s-a lucrat manual cu târnăcopul și cu lopata, iar în porțiunile în care s-a reușit atingerea unor faze mai vechi arheologii au recurs la unelte specifice (șpaclu, mătură, etc.). După încheierea acestor lucrări preliminare s-au realizat fotografiile și desenele documentare.

Lucrările au debutat în luna septembrie prin curățarea secțiunilor arheologice deschise în anii anteriori și prin îndreptarea profilelor acestora. Suprafața constituită anii trecuți prin demontarea marțorilor dintre secțiunile S1, S2, S3, S5 și S6 a fost denumită Su1 și datorită îndreptării profilelor a ajuns să aibă lungimea E - V de 49 m și lățimea N - S de 8 m. Secțiunea S4 a fost de asemenea extinsă cu 2,5 m spre V, ajungând la dimensiunile : E - V 10 m și N - S 7,5 m.

În acest an datorită timpului limitat și a forței de lucru reduse în Su1 s-a mers pe conservarea zidurilor aflate într-o stare de prezervare foarte precară, iar cercetarea efectivă s-a îndreptat asupra S4. Continuând dezvelirea zonei cuprinsă între zidurile paralele Z18 și Z19, zonă considerată din timpul săpăturilor anterioare ca fiind o stradă orientată N - S (*cardo*), am putut constata că de sub zidul Z19 ieșea oblic, pe direcția

SV-NE, un canal roman din piatră, C13 cu o lățime interioară de 0,38-0,40 m. Tot aici am mai putut vedea că atunci când au fost construite clădirea cuprinsă între zidurile Z19 și Z21 și drumul menționat anterior, au fost demolate o serie de ziduri din piatră aparținând unei faze anterioare. Au fost surprinse trei astfel de ziduri.

Primul dintre ele era orientat N – S și se mai păstrează doar șanțul de fundație umplut cu moloz. Acest zid, denumit Z24, are o lățime de 0,55 m și apare la 1,20 m Est față de zidul Z19 traversând secțiunea pe toată lățimea ei.

În apropierea profilului de N al S4, Z24 se intersectează cu un alt zid, Z25. Acesta este orientat pe direcția E - V, are lățimea de 0,50 m și pe o porțiune de 3,20 m s-a păstrat până la o înălțime de 0,20 m. Capătul său vestic a fost tăiat de canalul roman C13, iar cel estic de un canal târziu C14. La 1,10 m S față de Z25, între Z19 și C14 a mai putut fi observată și amprenta unui alt zid scos, denumit Z26. Acest zid orientat E - V pare să fi avut o lățime de 0,55 m și a putut fi surprins ca ieșind de sub Z19 în partea de V, în partea de E fiind distrus de canalul târziu C14.

Acest canal târziu a fost surprins venind de la V de zidul Z19, a cărui fundație pare că o perfora (canalul nu taie zidul ca în majoritatea situațiilor întâlnite în „Insula 3”, probabil și datorită masivității zidăriei, Z19 având o lățime de 1,15 m). La E de Z19, C14 merge relativ drept de la V spre E până în apropiere de Z18, aici făcând un cot de 90°. Din acest punct direcția de curgere a canalului se schimbă, devenind S - N, paramenții săi până la ieșirea din S4 fiind formați din zidul Z18 și un perete construit din piatră refolosită (inclusiv lespezi din pavajul drumului), paralel cu acesta. Lângă profilul de N pe fundul acestui canal se mai păstrează urma zidului Z25.

În jumătatea de V a S4 a continuat dezvelirea unei clădiri cu ziduri surprinzător de groase. Dacă Z19 are lățimea de 1,15 m, Z21, ce merge în paralel cu primul și încheie clădirea în partea de V, are lățimea de 1,75 m. La un moment dat Z21 a fost dublat în interior de un alt zid, Z22, spațiul dintre ele fiind umplut cu lut. În total lățimea comasată a celor două ziduri și a umpluturii dintre ele ajunge la aproximativ 3 m. Din interiorul camerelor acestei clădiri au putut fi recuperate un număr foarte mare de fragmente de placaj din marmură (unele, frumos ornamentate), bucăți de tencuială pictată și câteva piese de mozaic alb cu negru.

În partea de N a clădirii, în camera delimitată de zidurile Z19, Z20 și Z22, la o adâncime de 1,80 m și la 0,50 m sub nivelul crepidei zidurilor, apare o podea din mortar alb. Podeaua are dimensiunile de 2,20 m X 1,70 m, partea de Nord fiind distrusă de o groapă modernă. Această structură este formată dintr-un rând de pietre de râu, bine aranjate, urmat de un strat de pietriș tasat, gros de 0,08-0,10 m și un strat de mortar alb, bine finisat, gros de 0,03-0,04 m.

Elementul de noutate adus de cercetarea anului 2010 este o confirmare a unor ipoteze pe care le avansasem în urma cercetărilor din anii precedenți. Este vorba despre o evoluție urbanistică, mai precis o extindere spre V a structurilor din piatră. Acest lucru a fost evidențiat atât în cazul drumului surprins în capătul de V al suprafeței Su1, cât și în a celui din S4, sub care au fost surprinse zidurile unor clădiri și sistemul de canalizare dintr-o fază mai timpurie. Este foarte posibil ca toate aceste modificări să se fi datorat chiar dezvoltării forului.

Informațiile obținute vor fi valorificate prin intermediul redactării unor articole de specialitate precum și prin comunicarea amplă a datelor la sesiuni și congrese arheologice.

Notă:

1. Colectivul care în anul 2009 a realizat cercetări arheologice în zona Forului lui Traian – *forum vetus* - (Alexandru Diaconescu, Emilian Bota, Valentin Voișan, Carmen Ciongradi, Gică Băeștean) a publicat în *Cronica Cercetărilor Arheologice din România*, (versiunea online <http://www.cimec.ro/Arheologie/cronicaCA2010/cd/index.html>) ilustrație - 67. Sarmizegetusa, planșa 1 - un plan care în fapt însumează rezultatele cercetărilor arheologice din *Forum novum* (cercetări efectuate de către Ioan Piso, Felix Marcu, Ovidiu Țentea, Cristian Roman și de mai mulți doctoranzi), incluzând Capitoliul, precum și din zona vestică a forului lui Traian (cercetări efectuate de Ioan Piso, Ovidiu Țentea). Mai mult decât atât, același colectiv a decis să cerceteze, fără permisiunea colectivului de cercetare în drept (Ioan Piso și Ovidiu Țentea), sectorul la vest de Forul lui Traian (clădirile X și Y). Pretinzând în mod fals că, în fapt, continuă un sector început în anul 2004, au intrat ilegal în sectorul Y. Mai mult decât atât, întreaga cantitate de pământ rezultată din aceste cercetări a fost aruncată în zona cercetată de noi în anul anterior!

59. Săvârșin, com. Săvârșin, jud. Arad

Punct: Cetățuie

Cod sit: 11851.01

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 103/2010

Colectiv: Peter Hügel - responsabil, George Pascu Hurezan, Victor Sava, (CM Arad), Valeriu Sirbu (M Brăila), Cristina Bodo (MCDR Deva)

În vederea obținerii unei coloane stratigrafice cât mai complete, de-a lungul campaniei din anul 2009 a fost deschisă S19, în continuarea S15, spre panta platoului. În urma excavării secțiunii s-a constatat că profilul sudic reprezintă coloana stratigrafică cea mai complexă, descoperită până în prezent. Astfel pe baza profilului și a grundului pot fi atribuite epocii dacice și culturii Coțofeni câte patru niveluri distinct.

Atât pe baza coloanei stratigrafice și a grundului pot fi atribuite culturii Coțofeni patru niveluri distincte, reprezentând tot atâtea niveluri de călcare. În S12 și S14, din campania anului 2008, au apărut fragmente ceramice ale culturii Coțofeni la o adâncime cuprinsă între -1,60 și -1,80 m. În 2009 acest nivel a fost surprins, între adâncimile de - 1,37 și 1,40 m, reprezentând un strat de nivelare cu granodiorit, dispus între locuirea dacică și cea coțofeniană.

Campania anului 2010 a fost dedicată finalizării S19. Astfel au fost înlăturate artefactele (culturii Coțofeni) din nivelul I. Sub nivelul de ceramică s-a conturat o vatră (Cx.48) *in situ*, din care s-a păstrat doar o parte. Vatra s-a aflat la baza nivelului I, la aproximativ 0,10 m deasupra stâncii de granodiorit. Dimensiunile păstrate ale vetrei: lungime: 0,70 m; lățime: 0,60; grosimea lipiturii: 0,02-0,03 m. Sub lipitura vetrei a apărut un nivel de fragmente ceramice depuse pe orizontală.

Ținând cont de bogatul material arheologic descoperit începând cu campania 2008 așezarea culturii Coțofeni de aici aparține fazei a III-a de dezvoltare internă a culturii. Ineditul situației constă în faptul că în arealul vestic al acestei culturi au fost descoperite doar așezări cu unul sau maxim două niveluri. Astfel că prin identificarea la Săvârșin „Cetățuie” a patru niveluri

a culturii Coțofeni optica asupra acestor comunități începe să devină mai clară.

În nivelurile superioare (III-IV) au fost identificate numeroase elemente Kostolac, reflectate prin ornamentarea cănițelor cu împunsături succesive dispuse în triunghiuri și a străchinilor scunde ornamentate cu șiruri de împunsături succesive. Descoperirea ce are implicații cronologice mai importante este reflectată prin apariția unor importuri ceramice ale culturii Baden, fapt de asemenea inedit pentru zona în care ne aflăm. Aceste fragmente ceramice asigură paralelizarea fazei finale a culturii Coțofeni cu faza finală a culturii Baden.

60. Scânteia, com. Scânteia, jud. Iași

Punct: Dealul Bodești/La nuci

Cod sit: 98925.01

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 100/2010

Colectiv: Cornelia-Magda Lazarovici - responsabil (IA Iași), Senica Țurcanu, Loredana Ștefania Solcanu, Maria Geba, Arina Hușleag, Ligia Teodor (CMNM Iași)

În cursul anului 2010, din cauza lipsei fondurilor pentru săpături arheologice, activitatea noastră s-a concentrat asupra prelucrării materialului arheologic provenit din cercetările anterioare. În condiții destul de grele, datorate și lucrărilor de refacere a clădirii Complexul Muzeal Național Moldova au fost spălate materiale ceramice, au fost întregite și restaurate mai multe vase cucuteniene pictate. Unele din ele, deosebit de valoroase din punct de vedere estetic au participat chiar și la câteva saloane de restaurare.

Concomitent cu această activitate, principala noastră preocupare a fost prelucrarea statistică a materialelor spălate, fiind introduse în baza de date circa alte 2000 piese, operație finanțată din venituri proprii.

În cursul lunii iulie am prelevat din așezare mai multe probe de pământ, care împreună cu diverse mostre ceramice au fost predate pentru analiză Prof. Dr. C. Ionescu de la Universitatea Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca, în vederea stabilirii caracteristicilor chimice și a eventualei proveniențe a lutului de modelat. Probele sunt în curs de analiză la unul din cele mai mari laboratoare de specialitate din Salzburg, Austria.

Piese de excepție provenind din săpăturile noastre de la Scânteia au făcut parte din expoziția organizată de ISAW - New York University, *The Lost World of Old Europe: the Danube Valley, 5000-3500 B. C.*, deschisă la Atena în intervalul octombrie 2010 - ianuarie 2011.

Bibliografie:

C.-M. Lazarovici, S. Țurcanu, M. Geba, A. Hușleag, M. Știrbu, L. Ellis, D. Micle, L. Măruia, *Scânteia, com. Scânteia, jud. Iași. Punct Dealul Bodești*, în *Cronica cercetărilor arheologice din România. Campanie 2009*, Cimec 2010, p. 170-171.

C.-M. Lazarovici, Gh. Lazarovici, *Despre unele reprezentări antropomorfe masculine din cultura Cucuteni*, în *Acta Moldaviae Meridionalis*, nr. XXX/2009, Ed. Sfera, Bârlad, 2010, p. 37-47.

C.-M. Lazarovici, Gh. Lazarovici, S. Țurcanu, *Cucuteni. A Great Civilization of the Prehistoric World*, ed. L. Stratulat, Ed. Palatul Culturii, Iași, 2009, p. 147-150, 184-189.

Lazarovici C.-M., *Cucuteni Ceramics: Technology, Typology, Evolution, and Aesthetics*, în *"The Lost Worlds of Old Europe.*

The Danube Valley, 5000-3500 BC", Eds. David W. Anthony with Jennifer Y. Chi, The Institute for the Study of the Ancient World at New York, Princeton University Press, Princeton and Oxford, 2009, p. 128-161.

C.-M. Lazarovici, S. Țurcanu, *Scânteia-Dealul Bodești, Iași county*, în *Cucuteni Culture art and religion -Kultura Cucuteni sztuka i religia*, Publishing house Accent Print Suceava, Suceava 2009, publishing coordinator I. Mareș, p. 18-20.

C. Mischka, *Geomagnetic Prospection in Neolithic and Copper Age Settlements in Romania*, în *Eurasia Antiqua*, 14, 2008, Berlin, p. 99-113.

Abstract

Because of the lack of money for the 2010 archaeological campaign regarding Scânteia-Dealul Bodești site we focused for the washing, reconstruction and conservation of the archaeological pottery. Many beautiful pots have the chance to be restored. Some of them were sent to the national restoration exhibition last year. Other pieces have been part in the international exhibition *The Lost World of Old Europe: the Danube Valley, 5000-3500 B.C.*, organized by ISAW - New York University in Athens during October 2010 - January 2011.

We have continued the statistical analysis of the pottery so that about 2000 new pieces have been introduced in the database.

In July we collected several clay samples from the site area that together with different sherds samples will be analyzed in Salzburg laboratory for the identification of the raw material source of potters and their specific chemistry.

61. Sighișoara, jud. Mureș

Punct: Dealul Viilor

Cod sit: 114523.05

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 52/2010

Colectiv: Radu Harhoiu - responsabil, Erwin Gall, Adrian Ioniță, Daniel Spănu (IAB)

Cercetările arheologice din campania anului 2001 și-au propus rezolvarea mai multor obiective.

Unul dintre acestea a fost continuarea prelucrării tipologice a materialului ceramic din necropola de la Dealul Viilor, ceea ce a însemnat analiza tipologică și comparativă a inventarului ceramic al celor peste 100 de complexe aparținând sec. III-VIII, respectiv XII. În acest sens au fost desfășurate paletelile cu inventarul ceramic al complexelor și s-a trecut la analiza lor comparativă. În același timp au fost verificate la fața locului desenele efectuate la laboratorul de desen al Institutului și cele efectuate de domnul Daniel Spănu în baza arheologică de la Dealul Viilor. Rezultatul acestui demers colectiv, întreprins în special după-amiaza, a contribuit la definirea mai precisă a tipurilor și a variantelor și în limpezirea spectrului topologic al ceramicii din situl în discuție.

Obiectivul principal al campaniei din anul 2010 a constat în realizarea cercetării arheologice din punctul „necropolă” a sitului de la Sighișoara Dealul Viilor. În acest scop s-a practicat sondajul Sd.01 în c.A21 (5 x 5 m).

Cercetările din acest an continuă un șir lung de campanii întreprinse în acest punct începând din anul 1989 și care, din lipsă de fonduri au trebuit a fi întrerupte în anii 1997-1999, 2006-2008.

Rezultatele cercetărilor de până acum se concretizează în:

- o necropolă de 12 morminte de incinerare; unul cu o urnă tip amforă din pastă cenușie cu decor incizat (crenguță de brad); date: a doua jumătate a sec. III;

- o necropolă de 17 morminte de înhumare, unele orientate N - S; inventar: mărgelă, fibule cu piciorul întors pe dedesubt sau cu piedică laterală, recipiente de lut (oale modelate cu mâna, căni modelate la roata cu turație rapidă, unele cu decor lustruit; date: sec. IV;

- o necropolă de 27 morminte de înhumare orientate V - E; inventar: piepteni bilaterali de os, recipiente de lut modelate la roata cu turație rapidă (oale), cataramă cu verigă ovală, piese de armament (pumnal fier), depunere de oase de cal (?); date: a doua jumătate a sec. VI - prima jumătate a sec. VII;

- o necropolă cu peste 100 de morminte de înhumare, unele cu nișă în dreptul capului (2); inventar: tezaur monetar din sec. XII, inele de tâmplă; date: sec. XII.

Din cauza neînțelegerilor cu proprietarul terenului din punctul *Necropolă* a fost deschis un sondaj de verificare în zona așezării (3 x 2 m).

Menționez că aici au fost dezvelite în anii anteriori următoarele ansambluri arheologice:

- așezare: 12 complexe: locuințe, uneori cu instalații de foc, gropi menajere; inventar: ceramică modelată la roata cu turație rapidă, de culoare roșie, de factură romană dar și cu mâna (cățui); date: a doua jumătate a sec. III.

- așezare: 18 complexe: locuințe, unele cu instalații de foc, cuptoare de ars ceramică, gropi menajere; inventar: fibulă cu piciorul întors pe dedesubt, ceramică cenușie modelată la roata cu turație rapidă; date: sec. IV.

- așezare: 18 complexe: locuințe adâncite în pământ, unele cu instalații de încălzire, ceramică modelată la roata cu turație rapidă, de culoare cenușie (căni cu cioc de scurgere), cu ornamente lustruite sau ștampilate, pieptene bilateral de os; date: sec. VI.

- așezare: 20 complexe: locuințe adâncite în pământ prevăzute cu instalații de încălzire (vetre sau cuptoare din pietre); ceramică modelată cu mâna sau la roata cu turație înceată, împungătoare de os; date: sec. VIII.

- așezare: 10 complexe: locuințe adâncite în pământ, unele cu instalații de încălzire, ceramică modelată la roata cu turație rapidă și înceată, de culoare cărămizie (oale, cazane de lut), cu ornamente incizate; date: sec. XII.

Necropolă

Cpl.405 - M193 (1/2010): mormânt de incinerare în urnă. Probabil infans I/II. Urna este reprezentată de o oală din pastă cenușie fină, modelată la roata cu turație rapidă. Fără alt inventar. Mormântul aparține probabil celei de a doua jumătăți a sec. III și începutul celui următor.

Cpl.406 (2/2010) (urme de locuință): în zonele de N și de V a casei s-a conturat o parte dintr-o locuință. Orientare N - E. Pământul de umplutură a locuinței, împreună cu materiale ceramice au fost depistate în jur de 0,30 m de la nivelul de călcare. Conturul locuinței a putut fi precizat la 0,80 m. După 0,10 m nu a mai putut fi sesizată. Menționăm însă că groapa locuinței a fost deranjată în epoca modernă, deoarece la 0,45 m s-a găsit o monedă modernă.

Inventar: în mijlocul locuinței, -0,53 m ceașcă modelată la roata cu turație rapidă din pastă roșie portocalie. Totodată s-au recuperat mai multe fragmente de ceramică și

oase.

Cpl.407 (3/2010): s-a conturat la 0,80 m în partea sudică a casei. În prima fază s-au conturat dimensiunile unei gropi mici, cu un diametru maxim în jur de 0,80 m, pe lângă aceasta pământul prezenta o culoare brună, cu urme multe de chirpici. O parte a gropii a fost tăiată de un complex cu un strat gros de chirpici și cenușă, denumit 3/B, iar groapa cu un pământ negru complexul 3/A. Sub nivelul de pământ brun și chirpici, apare, ca și în partea cealaltă a gropii, un strat de ceramică.

Inventar: cantitate impresionantă de fragmente ceramice modelate cu mâna; epoca preistorică (între -0,90-1,16 m).

Cpl.408 (4/2010): s-a conturat de la peretele N la cca. 0,35-0,40 m spre mijloc, dar se întinde spre N - E, intrând în peretele casei. A fost observat la o adâncime de 0,80 m de la nivelul de călcare, putând fi documentat până la cca. 1,10 m. Reprezintă un strat gros de chirpici, de cca. 0,25-0,30 m.

Inventar: bucățile mari de chirpici, oase de animale și fragmente ceramice portocalii și cu pereți groși, modelate cu mâna; rotulă de oale.

Cpl.409 (5/2010): s-a conturat pe lângă partea estică a complexului 4, intrând în acesta. Este o groapă rotundă care intră în peretele casei; adâncime între 0,89-1,59 m.

Inventar: un dinte, probabil de cal și un fund de vas ceramic.

Cpl.410 (6/2010): cercetat doar cca. 25% din totalul suprafeței sale; adâncimea între -1-1,60 m.

Inventar: câteva fragmente ceramice și un os de animal.

Cpl.411 (7/2010, 211): identificat în penultima zi a săpăturii în peretele vestic al casei la o adâncime de -1 m. Este un strat gros de chirpici, peste aceasta fiind depistat un strat negricios de pământ compact. Inventar: fără inventar.

Așezare

Cpl.1/2010

În peretele nordic al casei la -0,90 m s-a putut observa foarte clar o pată neagră care intră în perete. Adâncind cu 0,05 m a apărut conturul gropii; adâncimea: -0,85-0,95 m; lungime 6 m: complexul pare a fi perforat de o groapă modernă.

Inventar: fragmente ceramice, două maxilare de oaie, fragmente de chirpici și o bucată de piatră. [Radu Harhoiu]

62. Silvașu de Jos, oraș Hațeg, jud. Hunedoara

Punct: Dealu Țapului

Cod sit: 87601.01

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 43/2010

Colectiv: Sabin Adrian Luca – responsabil (ULB Sibiu, MN Brukenthal), Dragoș Diaconescu, Florian Dumitrescu-Chioar, Gheorghe Vasile Natea, Vasile Palaghie, Raluca Maria Teodorescu (MN Brukenthal), Cristian Constantin Roman, Sorin Tincu (MCC Hunedoara), Aurelian Rusu (ULB Sibiu)

Situl arheologic se află situat în partea nordică a localității Silvașu de Jos, într-o zonă deluroasă și constă în existența a șapte movile, dintre care trei se remarcă printr-o elevație mai mare (numite de noi M1, M2 și M3). Cercetările întreprinse începând cu anul 2006 au vizat în mod principal movila M1, a cărei parte nordică a fost parțial afectată de un drum de exploatare ce leagă Silvașu de Jos de Ocolușu Mare.

Cercetările menționate au vizat sferturile A (dispus în partea de SE a movilei) și C (dispus în partea nord-vestică) și în campania din 2009 sferturile B și D. Rezultatele obținute au fost publicate sub formă de rapoarte arheologice.

Cercetarea din anul 2010 a vizat sfertul B (zona de SV a movilei) al movilei M1, bazându-ne pe profilele create prin practicarea secțiunii S2/2009. De asemenea a fost vizată și movila M4, movila ce nu oferise nici o urmă antropică cu ocazia efectuării sondajelor geologice menționate în rapoartele anterioare și prezumtiva movila M5. M4 este dispusă la aproximativ 70 m NNE de movila M1 și are o elevație maximă de 0,7 m și un diametru de cca. 12 m; M5 (elevație maximă 0,40 m și diametru de cca. 7 m) este dispusă la cca. 160 m față de același punct de referință. Metoda de cercetare folosită pentru M4 și M5 a fost practicarea unor secțiuni (S3/2010: 16x1,5 m și respectiv S4/2010: 10 x 1,5 m) pe direcție E - V ce „tăiau” movilele în două jumătăți egale.

Movila M1

Săpătura arheologică propriu-zisă din movila M1 a vizat, așa cum menționam mai sus, sfertul B al acesteia. Identificarea în campania 2009 în secțiunea S2 a unei aglomerări de pietre (galeți rulați natural) în zona c.B'1 și B'2 precum și a „brâului” de pietre considerat de noi în raportul din anul 2009 ca fiind legat de construirea movilei M1, circumscriind-o (cel puțin în cazul sfertului B) ne-a determinat să încercăm să vedem dacă nu este vorba de un nivel unitar care să fie caracterizat prin aceste aglomerări de pietre (galeți).

Cercetarea a fost efectuată prin spăcluirea nivelurilor observabile pe profilurile longitudinale ale secțiunii S2/2009 (conservate la sfârșitul campaniei anterioare). S-a excavat de cercetat nivelul 3 din sfertul B al movilei (brun cu intruziuni negre) nivel în care au fost identificate și fragmente ceramice. Astfel s-a putut cerceta și pune în lumină, sub nivelul 3, un nivel unitar ce conținea o aglomerare de pietre. Faptul că în această aglomerare au fost identificate piese finite, piese în curs de prelucrare, așchii și galeți de silex și cuarțit ce prezintă caracteristicile tehnologice specifice Paleoliticului Mijlociu ne face să considerăm acest nivel ca fiind o arie (zonă) de „debitare”, cu alte cuvinte o zonă dedicată prelucrării prin cioplire a pietrei (eventual atelier) ce aparține epocii vechi a pietrei.

Movila M4

Săparea secțiunii S3/2010 a dus la identificarea în zona centrală a movilei, lângă profilul longitudinal cu expunere nordică, imediat sub stratul vegetal a unei albieri de mici dimensiuni, ce conținea fragmente osteologice sfărâmate. A fost prelevată toată umplutura acestei alveolări, flotarea acesteia ducând la identificarea, pe lângă fragmentele osteologice, a unor fragmente mici de cărbune de lemn. Imediat sub vegetal (nivelul 1a) a fost identificat un nivel gălbui-cenușiu cu aspect relativ afânat (nivelul 1b) ce era tăiat de alveolarea menționată mai sus. Sub acest nivel apărea un altul, brun-roșcat cu aspect relativ dens (nivelul 2) ce conținea sporadic, fragmente ceramice și piese litice (așchii, galeți). Excavarea acestui nivel a relevat existența în centrul movilei a unui complex de formă ovală cu axa lungă pe direcție E-V. Acest complex avea o umplură brun-roșcată foarte asemănătoare cu nivelul 2 și „tăia” nivelul imediat următor (nivelul 3) de culoare brună cu intruziuni negre, relativ dens. Cercetarea complexului central a dus la descoperirea unui schelet uman, cu siguranță adult, depus pe spate, pe direcție E-V, cu genunchii flexați, mâinile fiind întinse pe lângă corp; capul defunctului era orientat spre V, „culcat” pe

partea dreaptă, cu bărbia în piept. Starea de conservare a scheletului era una extrem de proastă, cercetarea sa fiind extrem de anevoioasă. Singura piesă de inventar identificată este un obiect, cel mai probabil de podoabă, posibil un cercel (?). Piesa este la acest moment dată spre analiză Laboratorului de Restaurare din cadrul Muzeului Național Brukenthal, analiză ce ne va putea oferi date cu privire la materia primă folosită pentru confecționarea acestei piese.

În cadrul nivelului 3 au fost identificate fragmente ceramice (unele cu ornamente tipice Coțofeni), material litic (așchii, galeți, piese finite, fragment de posibil tipar pentru turnat obiecte din metal „vopsit” cu ocră, fragmente de rășnițe), bucăți de ocră. Sub nivelul 3 a cărui formă demonstrează forma unei movile preexistente celei actuale a fost identificat un nivel de culoare brun închis, dens, lutos cu cracheluri albe, steril din punct de vedere arheologic.

Astfel putem discuta la acest moment de o asemănare izbitoare între stratigrafia celor două movile cercetate (M1 și M4) precum și în ceea ce privește poziționarea și forma complexului central (formă ovală cu axa lungă orientată aproximativ E - V), aspecte ce le considerăm ca argumente conjuncturale solide pentru a susține contemporaneitatea celor două situații arheologice.

Movila M5

Plecând de la ideea unor movile preexistente care puteau să aparțină Paleoliticului Mijlociu (concluzie temporară afirmată la finalul campaniei din 2009) ne-a determinat să abordăm și această prezumtivă movila numită de noi M5. Numeam această ridicătură de pământ movila prezumtivă datorită dimensiunilor reduse atât ca suprafață cât și ca elevație. Secțiunea S4 a relevat existența aici a patru niveluri numerotate consecutiv plecând de la nivelul de sus. Nivelul 1 de culoare cenușie, afânat și corespunde aspectului general al așa-numitului nivel vegetal. Nivelul 2 are culoare gălbui-cenușie, fiind nisipos. În conținutul acestui nivel au fost identificate piese litice (așchii, galeți) și fragmente ceramice. Fragmentele ceramice aparțin, luând în considerare caracteristicile tehnologice culturii Coțofeni. Prezența lor în acest nivel, destul de consistent ca și grosime, ne indică originea coluvială a acestui strat, tot acest fenomen petrecându-se la un orizont cronologic post-Coțofeni. Nivelul 3 are culoare brună, conține mult nisip aspectul general fiind unul foarte dens. În conținutul acestui nivel au apărut piese litice prelucrate din silex sau cuarțit care aparțin, tehnologic, Paleoliticului. La baza acestui nivel, suprapunând partea superioară a nivelului 4 (culoare gălbuie, foarte dens, cu intruziuni de argilă, steril arheologic) a fost identificată o aglomerare de pietre similară cu cea identificată sub movila M1. Stratigrafia identificată în secțiunea S4/2010 a demonstrat faptul că aici nu este vorba de o movila, mica ridicătură de pământ fiind de fapt creată de factori naturali (coluvii și eroziune).

La finalul campaniilor 2009 și 2010 putem spune că movilele din Dealul Țapului țin de ritul funerar al comunităților de tip Coțofeni III. Movila M1 poate fi considerată la acest moment dat un cenotaf, și conține trei complexe arheologice adâncite aparținând culturii Coțofeni (atribuirea culturală și implicit cronologică relativă a fost făcută pe baza materialului ceramic descoperit aici). Movila M4 este cu siguranță un mormânt de înhumăție, tumular, cu manta de pământ. Apartenența sa la un orizont contemporan cu situația din M1 o putem susține prin similaritățile stratigrafice deja menționate precum și prin tipologia tumulului în sine.

Subliniem totodată importanța deosebită a zonelor de "debitare" aparținând paleoliticului mijlociu identificate în situl de la Silvaș sub movila M1 precum și în cazul așa-numitei "movile M5".

Au fost prelevate probe de cărbune de lemn din toate unitățile de cercetare. Scheletul din movila M4 a fost prelevat cu un substrat de sol, fiind la acest moment subiectul analizelor antropologice.

În campania 2011 se dorește cercetarea jumătății sudice a movilei M4 precum și extinderea și intensificarea cercetărilor arheologice de suprafață în zona satelor actuale Silvașu de Jos, Silvașu de Sus, Ocolîșu Mare în vederea identificării unor eventuale situri ce ar putea fi corelate cu situațiile arheologice din *Dealul Țapului*.

Materialele arheologice descoperite sunt depozitate la Muzeul Castelul Corvinilor din Hunedoara. Având în vedere caracterul descoperirilor de aici nu avem propuneri de conservare *in situ*. Profilurile S4 au fost conservate cu pământ în vederea păstrării lor în condiții cât mai bune pentru campania viitoare.

Bibliografie:

Sabin Adrian Luca, Cristian Constantin Roman, Dragoș Diaconescu, Delia Roman, Sorin Tincu, *Silvașu de Jos, oraș Hațeg, jud. Hunedoara. Punct: Dealul Țapului*, CCA campania 2006, pp. 334-335.

Sabin Adrian Luca, Cristian Constantin Roman, Sorin Tincu, *Silvașu de Jos, oraș Hațeg, jud. Hunedoara. Punct: Dealul Țapului*, în CCA campania 2007, p. 280.

Sabin Adrian Luca, Cristian Constantin Roman, Silviu Purece, Delia Roman, Tincu, Sorin, *Silvașu de Jos, oraș Hațeg, jud. Hunedoara. Punct: Dealul Țapului*, CCA campania 2008, p. 194-195.

Sabin Adrian Luca, Dragoș Diaconescu, Gheorghe Natea, Vasile Palaghie, Florian Dumitrescu-Chioar, Aurelian Rusu, Sorin Tincu, *Silvașu de Jos, oraș Hațeg, jud. Hunedoara. Punct: Dealul Țapului*, CCA campania 2009, p. 171-173.

Abstract

The 2010 archaeological campaign revealed the fact that mound M₁ overlapped at least with its B quarter (south-western part of the mound) a flint and quartzite manufacturing area belonging to Middle Palaeolithic. We also excavated trench S₃/2010 through mound M₄ and in the central part of the mound an inhumation grave was discovered, without funerary inventory (only a small object was identified, probably an ear-ring). The stratigraphic situation from mound M₄ resembles with the situation from mound M₁, so we consider that this two mounds were erected in the same time (a chronological horizon contemporary to Coțofeni III).

The third excavation sector was trench S₄/2010, through the so-called "mound M₅". The stratigraphy of this unit shows us that this so-called mound is a natural protuberance. At the depth of 1.24 m we discovered and investigated another stone manufacturing area belonging also to Middle Palaeolithic.

63. Slava Rusă, com. Slava Cercheză, jud. Tulcea [(L)Ibida]

Punct: Cetatea Fetei

Cod sit: 161277.01

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr.72/2010

Colectiv: Mihaela Iacob – responsabil, Dorel Paraschiv, George Nuțu, Marian Mocanu, Georgică Costea, Vera Rusu, Liliana Marcu, Camelia Geanbai (ICEM Tulcea), Costel Chiriac, Dan Aparaschivei, Alexander Rubel, Andrei Opaiț, Lucian Munteanu (IA Iași), Lucrețiu Mihăilescu-Bîrliba, Simina Stanc (UAIC Iași), Andrei Soficar, Nicolae Mirițoiu, Mihaela Gătej (IAFR București), Claudiu Munteanu (MN Brukenthal), Alina Neagu (U București), Sever Boțan, Natalia Midvichi (doctoranzi UAIC Iași), Ștefan Honcu, Maria-Violeta Răileanu, Roxana Coadă (masteranzi UAIC Iași), Ștefana Cristea (doctorand UBB Cluj), Ion Coropceanu (masterand UDJ Galați)

Cercetările din campania 2010 au fost finanțate de MCPN și domnul Gianni Alexandrescu din Iași și s-au desfășurat în lunile iulie – septembrie, pe următoarele sectoare:

- Curtina G – Turnul 8 (responsabil Dorel Paraschiv);
- Turnul 10 (responsabil Lucrețiu Mihăilescu-Bîrliba);

- X (responsabil Dan Aparaschivei)

- Fântâna Seacă (responsabil George Nuțu).

În paralel, s-au efectuat mai multe cercetări preventive, supravegheri, și periegeze în zona Slavelor.

În ceea ce privește conservarea primară, au fost refăcute mai multe ziduri în sectorul *Curtina X* și a fost realizată o construcție de protecție pentru *Cavoul Tudorka*.

Întregul material arheologic a fost spălat, restaurat și depozitat pe șantier; ceramica a fost prelucrată (împărțită pe categorii funcționale, forme, tipuri etc.); o parte a acesteia a fost desenată. Materialul osteologic animal și cel uman recoltat în această campanie este în curs de prelucrare.

Pe șantier, și-au desfășurat practica arheologică peste 50 de studenți, masteranzi și doctoranzi de la UAIC și UDJ Galați.

La sfârșitul lunii august, cu prilejul *Zilelor cetății (L)Ibida*, a fost organizată o expoziție la baza arheologică.

Sectorul Curtina G – Turnul 8

Dorel Paraschiv, Costel Chiriac, Marian Mocanu, Sever Boțan, Ștefan Honcu, Ion Coropceanu, studenți UAIC Iași și UDJ Galați SIII

În această campanie a fost cercetat primul nivel roman timpuriu, la N de incintă, pe o suprafață de 7,70 m (S – N) x 10,60 m (V – E). Nivelul, constând într-o podea de pământ galben, se găsește la adâncimea de 3,30 m; pe acesta, a fost descoperită o cantitate imensă de materiale arheologice:

- amfore heracleene *Șelov A* și predecesoare ale acestora, chiote *Dressel 24* și *Dressel 24 similis*, cosiene *Dressel 2 – 5*, amfore pontice de mare capacitate;

- veselă de masă de factură pontică, la care se adaugă un fragment de *terra sigillata* galică;

- veselă de bucătărie și de băut locală;

- două *mortaria* fragmentare;

- vase de sticlă fragmentare, caracteristice celei de-a doua jumătăți a sec. I p. Chr;

- fragmente de zgură de sticlă și de fier;

- oase de animale;
- două monede (as de la Claudiu și sestert de la

Domitian).
SIV

În această secțiune, cercetarea a continuat până la plinta zidului timpuriu al turnului, ajungându-se, pe întreaga suprafață, la același nivel.

Frontul turnului (zidul de N) se păstrează pe o elevație maximă de 2,75 m (două asize + un strat de egalizare din pietricele, cu înălțimea de 15 – 18 cm + patru asize + un strat de mortar). Primele două asize sunt puternic incendiate. Blocurile din care e construit zidul au lungimea de până la 90 cm și înălțimea de până la 55 cm.

Stratigrafia:

- strat roman timpuriu, surprins pe grosimea maximă de 30 cm (s-a săpat până la adâncimea de 3,60 m față de actualul nivel de călcare);

- nivel constructiv (al turnului și al incintei) constând într-un strat de mortar și pietre cioplite; în zona de V, acesta e puternic incendiat;

- umplutură;

- nivel de reparație – lentilă de mortar;

- umplutură;

- nivel cu mortar, pietricele și arsură; probabil acestuia-i corespunde restrângerea turnului;

- umplutură;

- dărâmtură din pietre, cărămizi și mortar.

De sub ultima dărâmtură pornește un șanț de-a lungul zidului turnului cu lățimea de 60 de cm; acesta perforază cele două niveluri romano-bizantine superioare, ajungând până la distrugerea nivelului constructiv al turnului.

În zona centrală a secțiunii a fost descoperită o groapă de mortar, corespunzătoare nivelului constructiv.

SV

În această secțiune, începută în campania precedentă, a fost scoasă în întregime latura exterioară de E a primei faze a turnului și, parțial, cea de N. În interiorul turnului, pe o mică suprafață, s-a ajuns până la al doilea nivel al funcționării turnului (reparație), nivel pe care au apărut câteva proiectile de catapultă. În exterior s-a săpat până la fundație, care se prezintă ca o plintă dublă. Latura de E a turnului se păstrează pe o elevație maximă de 1,14 m iar cea de E, pe 1,42 m (în profilul de V al secțiunii); în ambele cazuri, e vorba de patru asize din blocuri paralelipipedice din piatră.

Stratigrafia:

- strat roman timpuriu;

- nivel constructiv turn (pat de mortar);

- umplutură;

- nivel pe care se așează un strat masiv de dărâmtură de mortar, pietre și cărămizi (unele cu marcă);

- pământ negru cu pietre;

- dărâmtură de la o demantelare modernă.

De-a lungul incintei, se observă un șanț de demantelare de epocă modernă, cu lățimea de 1 m și adâncimea de 1 m, șanț care a „ras” zona de îmbinare a turnului cu incinta. Așa se explică, pe profilul de E al secțiunii, prezența celor două straturi de dărâmtură din pietre, cărămizi și mortar, separate de un strat de pământ și pietre.

Un alt șanț de demantelare se găsește la 2,70 m de colțul exterior de SE al turnului. Șanțul are o lățime de cca 1,50 m, deci latura de N a acestuia se găsește la 4,20 m de colțul

amintit. Acesta ajunge până la fundația turnului atât pe latura exterioară, cât și pe cea interioară.

Mormintele romano-bizantine descoperite în sectorul Curtina G

Colectiv: Dorel Paraschiv, Mihaela Iacob, Marian Mocanu, studenți UDJ Galați

M1 - La 6,75 m N de incintă și la 5,00 m V de profilul de E al S III la adâncimea corespunzătoare nivelului roman timpuriu, au fost descoperite numeroase oase umane mari (patru cranii, femure, tibii, peronee, coxali), deci avem de-a face cu o reînhumare. Oasele se găseau pe o suprafață de 95 cm (pe direcția V – E) x 55 cm (pe direcția N – S).

M2 - La 5,50 m N de incintă și la 3,40 m V de profilul de E al S III, la aceeași adâncime ca în cazul M 1 (3,30 m) a apărut un alt mormânt – aglomerare de oase reînhumate (patru cranii și numeroase alte oase aparținând întregului schelet, deci scheletele din vechile morminte fuseseră recuperate probabil în totalitate) într-o zonă cu dimensiunile de 92 cm (V – E) x 55 cm (N – S).

M3 - În S III, la 4,60 m N de zidul de incintă și la 3,55 m E de profilul de V, la adâncimea de 3,00 m, într-un nivel de dărâmtură al edificiului roman timpuriu, a apărut un craniu de adult; acesta are privirea spre E.

M4 - Tot în S III, la 4,60 m N de zidul de incintă și la 5,80 m E de profilul de V, la adâncimea de 3,30 m față de nivelul la care se păstrează incinta, a apărut un alt mormânt, marcat de tegule pe toate laturile. Dimensiunile tegulelor sunt de 60 x 36 – 41 cm; acestea marchează o groapă de 1,62 x 0,55 m, orientată V – E. Fundul gropii se găsește la adâncimea de 3,85 – 3,90 m. Mormântul este un cenotaf. În groapa acestuia au fost descoperite câteva fragmente ceramice romane timpurii și hallstattiene.

Sectorul Turnul 10

Colectiv: Lucrețiu Mihăilescu-Bîrliba, Alexander Rubel, Ștefana Cristea, Claudiu Munteanu, studenți UAIC Iași și UDJ Galați

Săpăturile din zona turnului 10 al cetății au continuat *intra muros*, fiind dezvelit, cel puțin în momentul de față al evaluărilor de teren, un edificiu de mari dimensiuni. Au fost trasate, pe direcția N - S, secțiunile S3 (9 x 3 m), S5 (în prelungirea lui S3, de 3 x 3 m), S4 (paralelă cu S3, 9 x 3 m), S6 (în prelungirea lui S4, 6 x 3 m) și S7 (paralelă cu S4, 9 x 3 m).

În S4 a fost surprins colțul clădirii (orientat NV-SE), datat după estimările preliminariei ale ceramicii (mulțumim d-lui Dorel Paraschiv pe această cale) în sec. al VI-lea. Tot în S4, în afara edificiului, au apărut niște dale din piatră de mari dimensiuni, a căror direcție se continuă în S7, foarte probabil bordura unei străzi situate în apropierea turnului și a zidului de incintă. În S3 am descoperit un zid orientat aproximativ NV-SE, care însă nu este paralel cu colțul clădirii, ceea ce ne îndeamnă să presupunem că a făcut parte dintr-o fază anterioară a edificiului. De asemenea, în S5 a apărut un alt zid orientat în aceeași direcție, dar al cărui traseu nu se potrivește cu al celor menționate anterior. Demontarea marturilor în campaniile viitoare ne vor lămurii asupra acestor probleme de cronologie.

Problematica cea mai interesantă a oferit-o secțiunea S6. A fost descoperit un zid, slab conservat, datat, potrivit estimărilor preliminariei ale ceramicii descoperite, la sfârșitul sec. al VI-lea, reprezentând o compartimentare ulterioară a edificiului. După un strat de depunere din epoca modernă, se observă resturile unei locuințe din chirpici (păstrată pe o mare suprafață din secțiune), databilă, după inventarul

ceramic scos la iveală, în epoca medievală târzie. Această amenajare s-a realizat prin scoaterea pietrelor provenite din dărâmăturile antice, la un nivel corespunzător cu cel al zidului de sfârșit de sec. VI. Resturile locuinței au străpuns nivelul de lut galben și tare care a constituit podeaua amenajării. Locuința din chirpici suprapune un nivel de sec. VI p.Chr., reprezentat de o podea din lut galben tare, care a fost distrus de o arsură, vizibilă pe o mare suprafață din secțiune. În stratul de arsură au fost descoperite o monedă (databilă de la Iustin II și Sofia), o piesă de harnașament păstrată aproape integral și resturile unui vas din bronz. La nivelul podelei fusese amenajată o mică vatră, păstrată de asemenea foarte bine, lângă care s-a descoperit un opaiț datând din sec. al VI-lea, conservat integral. La cca 30 cm sub nivelul vetrei, o minisecțiune efectuată în partea de S a lui S6 a scos la iveală un zid anterior, despre care presupunem că ar putea data în sec. al IV-lea, însă un răspuns mai clar îl vor oferi cercetările din anii următori. Așadar, din punct de vedere istoric, am putea constata următoarele lucruri (evident, cu titlul de observații preliminare): după o fază de sec. IV a edificiului, a urmat o construcție de sec. VI, existând o amenajare cu vatră. Această fază se încheie printr-un incendiu puternic (datorat probabil distrugerii avar de sfârșit de sec. VI), după care urmează o compartimentare târzie a edificiului, vizibilă printr-un zid slab conservat. În sfârșit, în epoca medievală târzie se amenajează o locuință din chirpici, fiind înlăturate toate resturile de construcție provenite din dărâmăturile anterioare.

Sectorul X

Colectiv: Dan Aparaschivei, Violeta-Maria Răileanu, Roxana Coadă, Ion Coropceanu, studenți UAIC Iași

Campania din anul 2010 a avut ca obiective prestabilite identificarea elementelor arhitecturale din sistemul de acces de-a lungul incintei și intensificarea săpăturii *intra muros*, pentru a determina existența altor edificii și, bineînțeles, utilitatea lor. Pe baza studierii aspectelor propuse, ne dorim să putem trage concluzii pertinente legate de destinația acestui sector al cetății.

În funcție de numărul studenților de care am dispus, ne-am dispersat forțele în câte două puncte de lucru. Inițial, s-a lucrat în SX, c. 5 și c. 1-2, iar apoi am trecut în SX1, unde am reușit să avansăm cu săpătura în c.2.

În ceea ce privește incinta și componentele identificate în anii precedenți, cercetările din acest an au confirmat o parte din concluziile anterioare, dar au rezultat și alte probleme complexe. Astfel, am început prin îndepărtarea matorului „de protecție” lăsat în dreptul întăriturii de un metru țesute din punctul în care panta se accentuează, cu obiectivul declarat de a observa cum se continuă treptele de acces către partea superioară, respectiv spre V. Reamintim că SX1, secțiunea paralelă cu SX, deschisă tocmai pentru a lămurii și acest aspect, nu s-a dovedit suficient de utilă pentru a urmări accesul pe trepte. Prin urmare, pe cca. 1,50 m, paralel cu pîntenul, am îndepărtat un strat consistent, de 2,90-3,00 m, de dărâmătură cu piatră, mortar și pământ. Pe această suprafață ne-am oprit la -3,60 m, pe un ultim nivel de funcționare a incintei, corespunzător ultimei trepte din colțul acesteia (treapta nr. 5). Ceea ce am constatat în această zonă sunt elemente care sugerează existența unei continuări a treptelor 1-5, dar care sunt prinse în întărirea de 1 m a incintei. Mai precis, sunt alte șapte trepte care ies din linia paramentului interior al zidului de incintă și urcă până chiar deasupra acesteia. Chiar piatra din

colțul incintei îngroșate iese în afară cu circa 0,10 m. Urmează a doua, ieșită cu circa 0,15 m și aflată la 0,28 – 0,30 m deasupra celei de-a treia. Aceleași caracteristici se întâlnesc la toate cele șapte noi trepte identificate. Chiar dacă discuțiile pe marginea utilității acestor „mini-trepte” le vom dezvolta mai jos, cert este că dispunerea lor sugerează clar o succesiune a celor cinci trepte din partea inferioară, din dreptul incintei de 2,20 m, cu cele șapte noi trepte din dreptul întăriturii. Din acest motiv, aceste noi elemente le vom numerota de la 6 la 12, de jos, de la colțul îngroșării, către partea superioară, spre V.

În același sistem constructiv, interesant este și cum asizele de cărămidă identificate în elevația incintei se pierd în zidăria care suprapune ultimele trepte. Numărul asizelor de cărămidă scade (de la patru) pe măsură ce se ajunge către treptele din partea superioară, până când treapta 11 acoperă cu totul ultima asiză. Acest sistem de construcție este evident caracteristic sec. al VI-lea când a avut loc și refacerea cetății lbida în ansamblu, și, implicit, a curții X. De altfel, pe lângă elementele arhitectonice analizate încă din primul an de săpătură, materialul arheologic ne îndreptățește să constatăm cel puțin o fază de refacere capitală databilă în sec. al VI-lea, în această parte a cetății. În porțiunea proaspăt cercetată, la cca. -3,58 m, la colțul îngroșării incintei, am descoperit o cataramă trapezoidală de mici dimensiuni (1,70 cm, pe latura paralelă mare, 1,50 cm pe latura paralelă mică, 2 cm lateralele). Această piesă, utilizabilă, cel mai probabil, ca accesoriu de îmbrăcăminte, găsită la cca. 1,50 m de incintă, *intra muros*, se poate data în sec. al VI-lea, ceea ce întărește cronologia stabilită pentru acest nivel și pe baza monedelor din anii anteriori, dar și a materialului ceramic relevant.

Revenind la sistemul de trepte, la baza celor cinci trepte de cca. 1 m lățime, am adâncit săpătura de la matorul de E până la colțul incintei, spre V, pe cca. 2,55 m. Constatarea cea mai importantă a fost aceea că nu avem de-a face doar cu o substrucție de susținere a treptelor așa cum credeam inițial, ci este vorba de zidul propriu-zis care, pe o lățime de cca. 1 m, *intra muros*, susține acest sistem de trepte. Zidăria este din piatră de calcar de mari dimensiuni (pietre de 0,50 x 0,25 m), cu mortar de calitate, cu o rostuală bine făcută, sesizabilă pe alocuri. În partea cea mai înaltă a secțiunii, spre V, am identificat deja patru asize din această substrucție. În anul următor vom relua săpătura pentru a ajunge la plinta zidului de incintă.

Cum se poate explica sistemul celor cinci trepte din partea inferioară a secțiunii și succesiunea cu celelalte șapte trepte care urcă spre incintă? Un lucru care s-a lămurit după campania din acest an este acela că treptele descoperite asigurau accesul pe incintă și nu către fortificația colinară din apropiere. Mai mult, este sigur și că incinta măsoară 3,20 m încă de la proiectarea ei, în sec. al IV-lea, dar avea prevăzut acest sistem de trepte în interior, pe cca. 1 m lățime. Asta cel puțin până în locul în care avem de-a face cu acutizarea pantei. De aici, discuția se poate dezvolta pe marginea elevației de un metru lățime, ceea ce noi am considerat a fi o îngroșare a incintei datorată presiunii pantei. Rămâne de lămurit rostul acelor mici trepte care ies din trasa incintei, dar care se pare că ar continua treptele descoperite la bază, la E de SX. O soluție ne-a fost sugerată de colegii A. Opaiț și D. Paraschiv care au constatat că ar putea fi vorba de o refacere capitală a incintei, în sec. al VI-lea care să fi „afectat” și respectivele elemente. Treptele preexistente din etapa inițială de construcție, din sec. al IV-lea, ar fi putut fi acoperite prin supraînălțarea incintei din locul

în care panta devenea foarte abruptă. Astfel, constructorii din sec. al VI-lea ar fi inclus treptele în elevație, fără a mai tăia surplusul de piatră ce ieșea din zid. Explicația aceasta este pertinentă, de vreme ce avem și situații similare la Curtina G a cetății, dar nu ne scutește de întrebări suplimentare. Ipoteza de mai sus ar presupune ca toată zidăria de deasupra treptelor să fi fost refăcută, inclusiv elevația din partea inferioară a incintei, deoarece este evident faptul că această întăritură este țesută și nu adosată. Oricum, ea rămâne viabilă, doar că ar trebui să ne gândim la o reconstrucție, dacă nu *ad fundamentis*, oricum foarte amplă. O soluție vom putea găsi, sperăm, după ce ajungem la plinta zidului de incintă, în cursul cercetărilor din anul următor.

În ceea ce privește intensificarea cercetării în SX, c. 1-2, am reușit să clarificăm situația edificiului din care am putut cerceta zidurile Z1 și Z2. Pe de-o parte, o monedă databilă la sfârșitul sec. al IV-lea – începutul sec. al V-lea, ne-a adus mai aproape de datarea acestui complex, ceramica, sticla și alte elemente descoperite în campania trecută și în cea din acest an întărind ideea că a funcționat, cel mai probabil, din sec. al V-lea. Este, practic, singurul element de datare mai sigur în afară de ceramică. Pe de altă parte, pentru edificiu, cu zidurile Z1 și Z2 destul de precar păstrate, am putut sesiza doar o singură fază de funcționare, de vreme ce chiar sub nivelul pe care am găsit și în acest an o mare cantitate de oase de cabaline și bovine, am ajuns deja la stâncă. Cel mai probabil, ultima fază, de sec. VI, nu a mai putut fi surprinsă datorită distrugerii sale în perioada modernă, prin popularea zonei de către ȣiganii rudari.

Pentru a putea urmări o succesiune stratigrafică în *intramuros*, în vestul acestei zone a SX am executat o secționare pe jumătatea suprafeței. La 0,10-0,15 m de nivelul de construcție al edificiului, am putut constata existența unui strat consistent de piatră, de cca. 2 m lățime, care mergea paralel cu incinta și care intra sub Z1. Încă nu putem afirma cu certitudine dacă este vorba despre o cale de acces pe direcția E - V sau este o altă amenajare. De o parte și de alta a acestei structuri din piatră neregulată am ajuns deja la stâncă, la -1,65 m, în c.2, spre S, iar spre N, în punctul cel mai de jos, adâncimea maximă surprinsă este de -1,10 m. Prin urmare, avem o diferență de nivel de 0,55 m pe o distanță de aproximativ 5,50 m (N - S) atât cât măsoară zona secționată. Interesant este că pe stâncă am surprins o șapă de mortar alb lăptos, iar deasupra o mare cantitate de oase de animale mari, zgură de fier, multă ceramică și sticlă. În colțul de N - V al secțiunii, chiar în profil, sesizăm un fragment de zid pe direcția NV - SE.

În SX1, c.2, la cca. 1,45 m adâncime (în partea cea mai înaltă a suprafeței) a apărut un zid orientat NV-SE, aproximativ paralel cu direcția incintei și care traversează secțiunea. Din lungimea sa am surprins cca. 4,50 m, iar în lățime măsoară 0,70 m. Este construit din piatră de dimensiuni medii și mari și face parte, cel mai probabil, dintr-un edificiu destul de bine încheiat. Cercetarea acestuia va constitui unul dintre obiectivele noastre din anul următor.

În ceea ce privește materialul arheologic descoperit în cursul campaniei din 2010, menționăm, pe lângă o cantitate importantă de ceramică din sec. IV-VI (tipuri deja bine cunoscute la Ibida: amfore LR1, LR2, Kuzmanov XV, ceramică provincială vest-pontică), fragmente de pahare, cupe și geam de sticlă, o lamă de cuțit din fier, de cca. 0,15 m lungime, identificată la baza incintei, la -3,30 m, un fragment de pieptene de os, în SX, c. 1, -1,60 m, mai multe piroane, un belciug din

fier, dar și o cataramă de bronz, SX, c. 5, -2,58 și două monede de sec. IV, una în SX, c. 5, -5,10 m, iar a doua în SX, c.2, -1,40 m.

Conservare primară

Vera Rusu, Dorel Paraschiv

În campania 2010 au fost restaurate toate zidurile edificiilor romano-bizantine din porțiunea intramurană a S I, cercetată în anii 2001 - 2002, pe o lungime totală de 35 m.

În porțiunea dintre primul edificiu și incintă, la curățarea profilelor, au fost descoperite numeroase materiale arheologice, în special de epocă romană timpurie, datate în a doua jumătate a sec. I p.Chr.:

- amfore Zeest 64 / Šelov B;
- amfore pontice de mare capacitate;
- veselă de masă (inclusiv *terra sigillata* sud-galică),

de băut și de bucătărie;

- fragmente de vase de sticlă de factură orientală.

La S de primul edificiu, pe toată porțiunea secțiunii, la curățenie, au fost descoperite doar materiale romano-bizantine:

- amfore LR 1, LR 2, Kuzmanov 15, 16, Šelov E;
- farfurii Hayes 3 și 10;
- ceramică de băut și de bucătărie locală;
- opaite „cu granule”;
- picioare de la pahare și candelă din sticlă.

Proprietatea Serioja Harasimov

Colectiv: Dorel Paraschiv

În luna iulie 2010 a fost realizată o supraveghere arheologică pe proprietatea Serioja Harasimov, ca urmare a intenției acestuia de a-și construi o locuință (autorizația de cercetare arheologică nr. 34 /2010).

Săpătura pentru fundațiile edificiului s-a realizat manual până la sterilul galben. Fundațiile (secțiunile) au lățimea de 1,20 m. Stratigrafia arată astfel:

- 0 - 0,40 m - pământ negru, vegetal;
- 0,40 - 0,90/1,00 m - pământ amestecat, brun-maromiu;

- la 0,90/1,00 m a apărut sterilul.

Până la adâncimea de 0,40-0,50 m, au apărut câteva fragmente ceramice timpurii, pe toată suprafața săpată. Fragmentele respective au fost antrenate de arătură.

În colțul de NE al săpăturilor a fost identificat singurul complex arheologic - o groapă menajeră care a fost cercetată în totalitate. Groapa, cu diametrul de 4,80 - 5 m, apare la adâncimea de 0,50-0,60 m, iar fundul acesteia se găsește la 1,90 m.

În groapă au fost descoperite numeroase materiale arheologice de epocă romană timpurie (sec. II p.Chr.):

- amfore pontice de mare capacitate;
- ulcioare amforoidale;
- ulcioare cu corpul globular;
- ceșcuțe cu corpul globular;
- oale, cratițe și castroane locale;
- ceramică de masă moesică, nord-pontică și locală;
- vase-borcan de factură getică, lucrate la mână;
- cărămizi, țigle și olane;
- vase din sticlă (o farfurie, un bol și un unguentariu cu

gâtul lung, corpul conic și baza concavă;

- un ac din os;
- piroane din fier.

Tot în zona de NE a săpăturii, în stratul vegetal, au apărut trei fragmente ceramice lucrate la roata înceată (de la vase borcan) de epocă medievală timpurie.

Punctul: La Donca

Colectiv: Mihaela Iacob, Dorel Paraschiv, Georgică Costea

În primăvara acestui an au fost efectuate lucrări de terasare în zona lutăriei de pe Dealul Donca, unde fusese identificată o așezare getică de perioadă elenistică. Lucrările au afectat partea de S a așezării. Din pământul deranjat au fost recuperate numeroase materiale arheologice grecești (în special amfore de Thassos, Heraclea și Cos) și getice (ceramică lucrată la mână), la care se adaugă resturi de chirpic din dărâmătura unei locuințe. În campania viitoare ne propunem realizarea unui sondaj în așezare.

64. Sultana, com. Mănăstirea, jud. Călărași

Punct: Malu-Roșu

Cod sit: 104216.03

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 31/2010

Colectiv: Radian Romus Andreescu – responsabil, Cătălin Alexandru Lazăr, Katia Moldoveanu (MNIR), Theodor Ignat (MMB), Constantin Haită, Adrian Bălășescu, Valentin Radu (MNIR-CNCP), Mădălin Chitonu (DCPN Mehedintzi)

Așezarea de tip *tell* de la Sultana - Malu Roșu, com. Mănăstirea, jud. Călărași, se află situată pe terasa înaltă a lacului Mostiștea, la NE de sat.

Cercetările se desfășoară în cadrul proiectului *Începuturile civilizației europene. Neo-eneoliticul la Dunărea de Jos*, coordonat de Muzeul Național de Istorie a României.

Obiectivele cercetării din campania 2010 au fost reprezentate de continuarea săpăturilor arheologice și a cercetărilor interdisciplinare din cadrul celor două sectoare deschise anterior: *sector tell* și *sector terasă*. De asemenea, în campania 2010, a fost deschis și *sectorul terasă II*, într-o zonă situată la 300 m S de așezarea de tip *tell*, în care anterior Constantin Isăcescu descoperise o serie de morminte gumelnițene.

În cadrul sectorului *tell* s-a continuat cercetarea primelor niveluri de locuire din partea de nord-vest a așezării, în suprafața SI, c.E1-3 - H1-3. S-au urmărit primele amenajări realizate în parte de NV a așezării, precum și relațiile stratigrafice dintre acestea și primele locuințe. Totodată, s-a realizat o extindere a profilului început în campania 2009 (SI, c.G1-3 – M1-3), în vederea stabilirii cât mai exacte a modului de realizare și de evoluție al sistemului de delimitare identificat în partea de NV a așezării. Profilul obținut, lung de 14 m, cu o înălțime de 4 m a relevat faptul că în această parte a așezării, în terasă au fost săpate trepte în vederea amenajării spațiului locuibil. Au fost identificate trei niveluri de locuire marcate prin resturile unor locuințe incendiate sau neincendiate. Un fapt interesant este descoperirea, sub aceste niveluri, a unei gropi cu un diametru de 3 m. Este posibil ca această groapă să reprezinte un bordei care a aparținut primului nivel de locuire al așezării, ulterior folosită ca groapă menajeră.

Tot în campania 2010, cercetarea s-a axat și pe zona de SE a așezării, unde anterior, în 2007, se identificase o locuință incendiată în SI, c.C1-3 - G1-3. Pentru cercetarea

completă a acesteia s-a procedat la extinderea suprafeței SI pe o lățime de 4 m, pe axa c.E4-5 - G4-5. În urma acestei extinderi s-a constatat că locuința se continua în profilul de SV.

Pe baza datelor înregistrate în campania 2010, se poate spune că locuința avea o formă rectangulară (6 x 8 m), fiind orientată N - S. Plasată chiar la marginea așezării, locuința a fost deranjată de vechile săpături. A mai rămas o parte din podea cu mici aglomerări din chirpici ars. Inventarul recuperat este modest (piese de silex, fragmente ceramice, râșnițe, podoabe).

În cadrul *sectorului terasă* s-a continuat cercetarea din zona necropolei. În campania 2010 a fost deschisă o singură suprafață (8 x 6 m), notată Son1/2010. În cadrul acesteia s-au cercetat șase morminte de înhumatie (M31-M36). Majoritatea acestora prezentau aceleași elemente de tratament funerar constatate în cazul mormintelor cercetate anterior (poziție chirchită lateral stânga, orientare E-V, inventar modest). Doar în cazul mormântului M35 s-a descoperit un individ depus în poziție întinsă dorsal.

Totodată, în această campanie s-a realizat o casetă (B), 2 x 2 m, în marginea vestică a Son 1/2009, în vederea cercetării complexului M30, identificat la sfârșitul campaniei 2009. Mormântul conținea un individ depus în poziție chirchită, pe partea stângă, orientat E-V, fără inventar funerar.

De asemenea, pe baza unor informații recuperate din arhiva șantierului aflată la Muzeul Județean Teohari Antonescu Giurgiu, s-a decis deschiderea unui nou sector (*terasă II*) într-o zonă în care Constantin Isăcescu a descoperit trei morminte de înhumatie atribuite culturii Gumelnița. În acest scop s-a realizat un sondaj de verificare (10 x 2 m), notat Son2/2010. Din păcate, zona în care a fost amplasat sondajul de verificare a fost puternic afectată de lucrările de amenajare a canalului de irigații de la începutul anilor '70, fapt ce nu a permis identificarea de complexe arheologice.

Planimetria și altimetria au fost realizate cu ajutorul unei nivele optice Leica NA 724, la care s-a adăugat un GPS Garmin eTrex Legend CX.

Sedimentul din complexele cercetate în așezarea de tip *tell* și din morminte a fost recoltat și tamisat.

Din toate mormintele cercetate au fost recoltate probe pentru datării absolute (C14), parazitologie, strontiu și A.D.N.

De asemenea, în timpul campaniei 2010, echipa de arheozoologi a Centrului Național de Cercetări Pluridisciplinare din cadrul Muzeului Național de Istorie a României a analizat un lot de 700 de resturi faunistice, fiind determinat un lot de 300 de resturi osteologice.

Probele micromorfologice, carpologice și osteologice umane vor fi analizate în laborator de către echipa Centrului Național de Cercetări Pluridisciplinare din cadrul Muzeului Național de Istorie a României.

Cercetările viitoare vor continua în așezarea de tip *tell* precum și pe terasă în necropolă.

Bibliografie:

- R. Andreescu, C. Lazăr, Valea Mostiștei. Așezarea gumelnițeană de la Sultana Malu Roșu, Cercetări Arheologice, nr. XIV, București p. 55-76.
R. Andreescu, C. Lazăr, *Sultana, com. Mănăstirea*, CCA, 2008, p. 297.
C. Isăcescu, *Stațiunea eneolitică de la Sultana-com Mănăstirea, Documente recent descoperite și informații arheologice*, București, 1984, p. 11-20.

C. Isăcescu, *Săpăturile de salvare de la Sultana, com Minăstirea, jud. Călărași*, CA, VII, 1984, p. 27-42.

Abstract

The settlement lies about 400 m North-East from the Sultana village, in the location named Malu Roșu, on the high terrace of the lezerul Mostiștea Lake.

The goals of our research in the 2010 campaign were the excavation of the two areas previously open: Tell sector and Terrace sector.

The research of the occupational levels from the northwest area, dated to A2 phase of Gumelnița culture continued in the tell-settlement. Also, the research was focused on the southeast area of the settlement, where previously a burnt house was identified.

In the necropolis area we excavated 7 inhumation graves with skeletons in a hooker position, on the left side, E-W oriented. In most of the cases the grave goods are absent.

65. Șeușa, com. Ciugud, jud. Alba

Punct: Gorgan (La Gorgan, Gorganu)

Cod sit: 1124.02

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 89/2010

Colectiv: Marius-Mihai Ciută (ULB Sibiu), Antoniu Marc (MCDR Deva), Beatrice Ciută, Călin Șuteu (Univ. Alba Iulia), Răzvan Andrei

Campania anului 2010, desfășurată în perioada 5-18 iulie (în conformitate cu *Autorizația de săpătură arheologică sistematică nr. 89/2010*, eliberată de Ministerul Culturii și Patrimoniului Național), a fost cea de a zecea consecutivă și ultima a cercetărilor arheologice din Măgura Gorganului, unde au fost relevate, de-a lungul anilor, mai multe locuri succesive aparținând eneoliticului dezvoltat (cultura Decea Mureșului) și târziu (cultura Coțofeni).

Situl arheologic, un *tell* în adevăratul sens al cuvântului, prin cei 2,5 – 3 m de depuneri arheologice, a fost cercetat în proporție de peste 80%, ultima unitate de cercetare fiind suprafața SX/2005-2010 = 10 x 5 m, a cărei cercetare a fost finalizată, integral în această ultimă campanie.

Atenția a fost orientată spre finalizarea cercetării acestei unități, prin degajarea ultimelor elemente ale primei faze a locuirii Coțofeni (IIIB), caracterizată prin prezența locuințelor de suprafață, de mari dimensiuni (L10/2005-2010), complexe cu inventare deosebit de bogate, care au sfârșit într-un incendiu deosebit de puternic.

Ulterior, s-a continuat adâncirea în nivelul Decea Mureșului, în cadrul căruia a fost surprinsă, în proporție de 75%, o nouă locuință de suprafață, de formă rectangulară (C3/2010) cercetată integral. Inventarul arheologic s-a dovedit a fi deosebit de variat (ceramică, IMDA, utilaj litic, resturi faunistice etc.), întregind imaginea generală și specială asupra celei mai timpurii locuri umane eneolitice de pe Măgura Gorganului (463 m altitudine).

La adâncimea medie de 2,40-1,80 m, a fost surprins sterilul arheologic, de tip loessoid, specific întregului sit arheologic, consfințind astfel încheierea etapei cercetării de teren a sitului arheologic de la Șeușa-Gorgan.

O atenție deosebită a fost acordată publicării unor materiale/contexte mai deosebite în diferite publicații de specialitate din țară.¹

Au fost astfel abordate o serie de probleme privind cronologia relativă și absolută a culturilor eneolitice de la Gorgan, precum și cele ale legăturilor bazate pe importuri culturale cu fenomenele contemporane din spațiile geografice situate la mare distanță.

În momentul de față, conform protocolului de colaborare cu Muzeul Național al Unirii din Alba Iulia (instituție care depozitează marea majoritate a materialelor arheologice provenite din cercetarea acestui sit) este în derulare pregătirea materialelor pentru prelucrarea finală, care se va concretiza, într-o perioadă de timp cât mai scurtă sperăm, sub forma unei monografii arheologice al cercetărilor desfășurate în acest sit vreme de 10 ani.

Cercetarea arheologică a acestui ultim an a fost susținută financiar prin sponsorizări din partea unor firme private din Alba Iulia, colectivul fiind compus din cadre didactice și masteranzi de la Universitatea "Lucian Blaga" din Sibiu și arheologi din cadrul Muzeului Civilizației Dacice și Romane din Deva. Conform Protocolului de colaborare, cu Muzeul Național al Unirii din Alba Iulia, un exemplar al raportului de față urmează a fi depus la această instituție, în timp ce materialele ce au făcut deja obiectul publicării de specialitate, mai sus amintite, au intrat deja în cadrul expoziției permanente urmând a fi valorificate în mod complex pe viitor (prin articole, comunicări, expoziții de gen, studii și, în fine, sub forma unei expoziții monografice arheologice).

Note:

1. Despre o groapă de fundare a unei locuințe Coțofeni, descoperită la Șeușa-Gorgan (com. Ciugud, jud. Alba), în Terra Sebus, II, Sebeș 2010; Un vas ceramic „Cucuteni C”, descoperit la Șeușa-Gorgan (jud. Alba). Considerații preliminare, în *Studia Universitatis Cibiniensis*, VII, Sibiu, 2010.

66. Șimleu Silvaniei, jud. Sălaj

Punct: Observator

Cod sit: 139893.01

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 93/2010

Colectiv: Horea Pop (MJIA Zalău)

Punctul „Observator”, este situat pe platourile superioare și în zona altitudinii maxime (596 m) a Măgurii Șimleului, complex de dealuri aflat la N de orașul Șimleu Silvaniei, pe malul stâng al râului Crasna

Ca urmare a unor descoperiri arheologice întâmplătoare din anii 1945-1947 de pe dealul Măgura Șimleului (mai multe piese din argint, bronz și fier, împreună cu 33 de monede republicane romane și fragmente ceramice), în anul 1949 M. Moga întreprinde în zonă o serie de sondaje arheologice în punctele „Uliu cel Mic” (Kiskeselyü) și „Observator”. Cu prilejul cercetărilor din acest ultim punct (5 sondaje arheologice efectuate în apropierea punctului trigonometric cu cota 596), M. Moga menționează în 1950, că materialul ceramic descoperit, aparține perioadei dacice „dar și barbariei respectiv epocii bronzului”. În 1978 Al. V. Matei execută, pe platoul central al Măgurii, o secțiune de verificare și

o serie de periegeze în zona întregului masiv, descoperind „fragmente ceramice lucrate cu mâna și la roată” atribuite de autor, epocii dacice. Începând cu anul 1994, vor fi demarate în acest punct, primele săpături arheologice sistematice, de către un colectiv coordonat de regretatul dr. Mircea Rusu, de la Institutul de Arheologie și Istoria Artei din Cluj Napoca. Până în prezent au fost efectuate 12 campanii de săpături, iar suprafața cercetată este de peste 2000 m². Celor 17 secțiuni și 14 casete realizate până în anul 2009 li se adaugă alte două unități de cercetare arheologică (suprafețe) realizate anul acesta. Pe parcursul acestor campanii au fost descoperite materiale ceramice din neolitic, complexul cultural Criș și eneolitic final, cultura Coțofeni, un complex arheologic aparținând perioadei timpurii a epocii bronzului (mormânt de incinerare), ceramică cu decor de tip Wietenberg atribuită perioadei mijlocii a epocii bronzului, toate acestea destul de reduse ca pondere în comparație cu materialul și complexele etapelor superioare de locuire din perioada târzie a epocii bronzului, prima epocă a fierului și perioadei dacice. 100 de complexe noi (68 gropi de provizii și rituale, 6 locuințe, 2 cuptoare, o vatră de foc, 3 tălpi de locuințe?, 20 de gropi de stâlp) alături de cele descoperite anterior (309 de gropi din epoca bronzului, prima epocă a fierului și dacice, 43 de locuințe și 37 de cuptoare și vetre din perioadele menționate și două morminte) vin să completeze imaginea despre locuirile epocilor istorice mai sus menționate.

Campania din 2010 a urmărit finalizarea cercetării zonei rămase libere între casetele din anul 2008 și secțiunea magistrală S1/2006 din zona platoului central, dar și completarea imaginii arheologice la V de magistrala S1/1994 între m. 75-95. Cronologic vorbind au fost descoperite 19 complexe care nu se pot încadra precis în vreo epocă (în general gropile de stâlp), 13 gropi din epoca bronzului, 45 complexe din epoca fierului și 25 de complexe dacice (sec. I a.Chr.). În S1/2010 au fost descoperite 44 de complexe, iar în S2/2010 restul de 56 de complexe arheologice. Cu ajutorul sondajelor stratigrafice manuale, au fost trasate și excavate, două suprafețe de cercetare (S1 și S2/2010 totalizând 118,75 m² cercetați). S1/2010 a fost trasată paralel cu S1/1994, la 0,5 m V de aceasta, în dreptul m. 75-95. Suprafața are lungimea de 20 m și lățimea de 2 m (suprafața cercetată de 40 m²), orientată S - N. În acestea secțiune, coloana stratigrafică este aproape identică, sub humusul de pădure apărând un strat de pământ negru, cu grosimea variabilă (0,15 – 0,30 m). Imediat sub stratul de culoare neagră apar complexele din bronzul târziu, prima epocă a fierului și din perioada dacică. În zona nordică a platoului, paralel cu S1/2006, la 0,50 m N de aceasta, a fost trasată S2/2010, cu dimensiunile de 4,5 x 17,5 m (suprafața cercetată de 78,75 m²), orientată E - V. Până la conturarea complexelor în roca sterilă, stratigrafia acestei secțiuni se aseamănă cu cea a suprafețelor cercetate anterior în anul 2008 și 2006 (humus și strat de pământ negru), apărând și un strat de pământ ce culoare brună, cu compoziție pietroasă doar în profilul nordic al excavației, sol provenit la săparea unui masiv tranșeu mai la nord. Toate complexele au fost înregistrate cu ajutorul fotografiei digitale și a desenelor la scara 1:20, informațiile mai importante relevate cu prilejul cercetărilor fiind consemnate în fișele de complex și în jurnalul de săpătură.

În decursul acestei campanii au fost cercetate 13 complexe aparținând acestei perioade. Este vorba despre gropi dintre care se remarcă C13, C27 cu vase sparte în arsură neagră, sau chiar grâu carbonizat (C27). În alte gropi apar vase sparte pe loc, câni, străchini (C33, C48 și C63), iar în altele, pe

lângă ceramica fragmentară, pastile din bronz (C27, C57/2) sau o lingură din lut (C70).

Pe baza materialelor arheologice, complexele de mai sus aparțin primelor două etape din bronzul târziu, mai precis grupului cultural Cehăluț.

Descoperirile primei epoci a fierului

Un număr de 45 de complexe din această perioadă au fost descoperite în suprafețele cercetate în campania din 2010. Se remarcă printre acestea un bordei (C41 - cercetat parțial) în care au apărut o fusaiole plată și 8 jetoane ceramice. Un alt complex (C83), o groapă de provizii de mari dimensiuni, se remarcă prin inventarul constând în multă ceramică fragmentară, dar mai ales prin două vase întregibile de dimensiuni medii. Suprafețele ceramicii sunt tratate în maniera specifică perioadei, având culoarea neagră, lustruită la exterior și roșie la interior. Decorul constă din caneluri dispuse vertical pe corpul vasului, pornind din zona gâtului. Pe partea interioară a buzei evazate a vasului și pe gât, apar caneluri orizontale dispuse în cercuri concentrice. Astfel de vase, sparte pe loc și cu un decor similar, au fost descoperite și în alte gropi.

În complexul C71 (groapă de provizii transformată în groapă menajeră) a fost descoperită o cantitate impresionantă de ceramică fragmentară, printre care și un talisman oval din piatră și un inel plurispiral din sârmă de bronz. Idoli din lut au mai apărut și în strat, iar în complexe doar în C3 - dacic, C52, C61). O piesă insolită o reprezintă un „jeton” cu margini crestate și împunsături pe una din fețe (C77). O altă piesă importantă este un tipar fragmentar în care se turnau probabil brățări sau aplici de centură (C29). Piese din bronz au apărut în gropi și sunt reprezentate de table sau pastile din bronz (complexele C2, C7, C10), ace întregi sau fragmentare (complexele C1, C2, C14/1) și o seceră fragmentară din bronz (complexul C20).

Materialul ceramic descoperit în complexe, alături de piesele din bronz, completează imaginea pe care o avem despre orizontul de locuire din prima epocă a fierului ce țin de cultura Gáva.

Descoperirile din a doua epocă a fierului - perioada dacică. Sunt 25 de complexe grupate în suprafețele cercetate, în special în S2. Majoritatea complexelor au un inventar banal constând în ceramică fragmentară (C68 însă cu un urcișor întregibil lucrat la roată) sau mici fragmente de tablă din bronz ori alte fragmente de piese din fier (C46, C68, C68/1, C84).

În general complexele dacice sunt reprezentate de gropi de provizii, devenite menajere în urma deteriorării în timp. Cu toate acestea unele conțin fragmente ceramice, dar și piese din metal și ustensile din lut și piatră mai mult sau mai puțin întregibile. În C32 (groapă) au fost descoperite un fragment de cuțit din fier și o seceră întreagă, de asemenea din fier. În C45 (groapă) au fost descoperite, pe lângă ceramica întregibilă, verigi din bronz și fier, un străpungător din fier. C54 (groapă) conținea o oală mică întregibilă, două fibule (din fier și bronz), 2 fragmente de ac din bronz, rășină bituminoasă și pâine carbonizată. Groapa C64 conținea și o cătuie cu o toartă și o fibulă din fier cu acul dispărut în vechime. În groapa C80 (cercetată parțial în anul 1995 cu numele de G51/1995) au fost descoperite fragmente de la o oală mică, o cătuie și fragmente ceramice celtice pictate, dar și un pinten din fier. Într-o altă groapă (C81), pe lângă fragmentele ceramice dacice, au fost descoperite și fragmente de fusaiole, 3 jetoane, ceramică celtică pictată, o cute din gresie și o verigă din fier.

Demne de semnalat sunt și cuptoarele menajere descoperite în S2/2010 (C43 și C50) dintre care unul având

bolta aproape intactă (C43 deservit de groapa C42), celălalt cu bolta prăbușită din vechime (C50 deservit de groapa C49). Gropile care deserveau aceste cuptoare conțineau un interesant material arheologic. În C49 au fost descoperite un posibil punctator din bronz și un vas în miniatură. Groapa C42 conținea pe fund un strat de arsură provenit din curățirea cuptorului C43, dar în jumătatea superioară a complexului au fost descoperite două vase modelate cu mâna, o fructieră mică fără talpă și o oală cu arsură neagră în conținut. Pe lângă veselă au fost descoperite și piese din fier (o cataramă) și bronz (50 verigi și 5 țințe de curea și două aplici pătrate și una circulară din tablă), dar și fragmente de pâine carbonizată.

Locuințele (C4, C40/1, 68/1) surprinse parțial în cele două suprafețe cercetate alături de o construcție pe tălpi asupra cărei funcțiuni nu ne putem pronunța încă (C55, C56 descoperite parțial și în anul 2008) sunt puțin adâncite (max. 0,5 m) și descriu planuri posibil patrulate.

Dintre acestea doar C40/1 are structură de rezistență constând din stâlpi masivi, dar și instalație de foc (C62) pe pat de ceramică. Și inventarul acesteia consta din ceramică dacică întregibilă (printre care o oală mică), un fund de creuzet și un fragment de oglindă din bronz.

Materialele dacice descoperite sprijină datele anterioare care încadrează situl dacic de la Observator în intervalul sf. sec. II-I a.Chr.

Suprafața cercetată este de 118,75 m².

În campania anului 2010 a fost investigată o suprafață de cca. 120 m² fiind descoperite și cercetate 100 de complexe arheologice, dintre care 13 aparținând epocii bronzului, 45 primei epoci a fierului, 25 perioadei dacice, 19 având o datare incertă. Din punct de vedere funcțional au fost descoperite 68 de gropi rituale, de provizii și cu resturi menajere, 6 locuințe, trei tălpi, o vatră de foc, două cuptoare menajere și 20 de gropi de stâlpi. Cercetarea acestui an completează substanțial imaginea habitatului uman din zona fortificată învecinată "acropolei" pentru toate cele trei perioade reprezentate mai consistent la Șimleu Silvaniei-Observator, epoca bronzului târziu, prima epocă a fierului - Hallstatt și cea de-a doua epocă a fierului Latène. [Horea Pop]

Bibliografie:

- J. F. Fetzer, *A Szilagyvarmegye leletekről*, în ArchÉrt, 16, 1896, p. 60-65.
 Al. V. Matei, *Repertoriul de așezări și descoperiri dacice pe teritoriul județului Sălaj*, în ActaMP, 3, p. 11-40.
 M. Moga, *Traiul populației daco-romane și barbare la granița de vest a Daciei*, în SCIV, 1, 1950, p. 131-135.
 Rustoiu, *Războinici și artizani de prestigiu în Dacia preromană*, Cluj-Napoca, 2002.
 H. Pop, *Fortificațiile dacice din vestul și nord-vestul României*, Cluj-Napoca, 2006

Abstract

Known in the historical literature, due to the discovery of a Dyrachium type Greek coin hoard, the point called 'Observator' is situated on the upper plateau of Măgura Șimleului hill, placed on the northern part of Șimleu Silvaniei town. After certain field surveys made at the beginning of the 1990's, it was discovered a Hallstatt period fortified settlement laying on a surface of 35 ha., with its plan perfectly adapted to

the terrain. The Hallstatt period fortification (10th -7th century B.C.) was reused in several periods, and several ways, in the Dacian period (1st century B.C.), and in the Middle Ages (8th - 10th century A.D.)

The beginning of a great excavation plan of the habitation complex situated on the Măgura Șimleului Hill, and the solving of chronological problems made us to open a long archaeological excavation period. This year's (2010) campaign aimed the southern sector of the shell-shaped fortified habitation area to follow its elements.

Until now, there were made 11 archaeological campaigns (1994, 1995, 1996, 1999-2003, 2006, 2008-2009), through 17 ditches, 14 cassettes, which discovered 2000 sqm. of the site.

The archaeological research from Șimleu Silvaniei continued in 2010 as well, with the 12th campaign. We traced 2 research trenches (S1/2010 and S2/2010). During this year's campaign there were discovered 100 features (pits, ovens, fireplaces, houses, and post holes).

13 features belong to the Bronze Age, 45 dating to Hallstatt, first period of the Iron Age and 25 to La Tène period.

Organised as an archaeological camp with students (the only possible way for this important site) this year's campaign felt the need of a more consistent financial support to research properly the Thracian, Dacian and Romanian phenomena from Șimleu Silvaniei - Observator.

67. Șimleu Silvaniei, jud. Sălaj

Punct: Uliul cel Mic

Cod sit: 139893.10

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 94/2010

Colectiv: Horea Pop (MJIA Zalău)

Masivul Măgura Șimleului domină zona nord-vestică a Depresiunii Șimleului, iar orașul Șimleu Silvaniei se întinde la poalele Măgurii, spre S, pe malul râului Crasna. Toponimul Uliul cel Mic desemnează un muncel la 500 m V de cota maximă a Măgurii (597 m).

În anul 1945-1948 au fost descoperite, cu prilejul unor amenajări viticole, 116 piese: 33 monede romane, ceramică dacică lucrată la roată și cu mâna, arme din fier, piese de harnașament, unelte, ustensile, perle din sticlă, podoabe din bronz, podoabe din argint (5 brățări, un torques, 7 fragmente dintr-un colier).

În anul 1949 Academia Română, prin arheologul M. Moga cercetează locul și printr-o listă descrie 22 piese achiziționate de la fața locului. Săpăturile arheologice din anul 1978, prin cele 6 secțiuni de verificare, au identificat, relativ grupat, 4 gropi circulare nearse cu diametrul de cca. 0,4 - 0,6 m., ele adâncindu-se până la 0,6-0,8 m., intrând cca. 0,2 - 0,3 m. în stânca locală. Din aceste gropi au fost culese fragmente ceramice dacice lucrate cu mâna și la roată, numeroase oase de animale arse și nearse repartizate mai ales spre fundul gropii. La acea vreme complexele au fost considerate ca morminte dacice de incinerare. Sondajele au mai dezvelit și resturile a două locuințe (?) dacice, prost conservate, datorită pantei accentuate a versantului (30-45 grade înclinație), împreună cu trei monede romane, acestea din zona unde fuseseră găsite în anul 1948 cele cca. 50 monede. Unitățile de săpătură trasate în anul 2007 au fost numerotate în continuarea

celor din 1978 (VII-VIII). Cercetările din anul 2007 au dus la recuperarea a încă 28 denari și două podoabe dacice din argint în apropierea suprafeței SIV, cercetată în 1978, iar pe versantul nordic, neinvestigat, au fost descoperite urmele unor terase antropice pe care funcționau ateliere metalurgice dacice (numerotate crescător de la altitudinea maximă a dealului. Unitățile de săpătură trasate în anul 2008 au fost numerotate în continuarea celor din 1978 (SIX-XI) și au investigat numai versantul nordic al dealului. Complexele arheologice au fost numerotate în continuarea celor din 1978 și 2007, în campania 2008 fiind descoperite 5 astfel de amenajări (gropi reziduale, gropi de stâlp, vatră de foc); constă cantitativ preponderent în ceramică, specifică epocii dacice clasice, dar mai ales sec. I a.Chr. Ceramica descoperită este în general fragmentată, dar pe terasa T III au fost descoperite recipiente întregibile. În general majoritatea ceramicii este confecționată cu mâna, doar cca. 15% la roata olarului. Formele lucrate cu mâna sunt reprezentate de oale (majoritare), străchini, cești-opaiș și căni. Ceramica modelată la roată cuprinde, la rândul său, o anume varietate: fructiere, kantharoi, căni, urcioare, boluri, cupe. Din punct de vedere numeric însă, materialele care prevalează sunt cele metalice (fier, bronz, plumb, argint), unele descoperite în cercetări periegetice. Varietatea și numărul mare al acestora (pafta, fragmente de oglindă, picuri din argint și bronz, fibule din fier și bronz, cuțite, vârfuri de săgeți, materiale de construcție, deșeuri de piese din fier și bronz etc), nefiresc pentru o așezare dacică din același orizont cronologic, condițiile impropriei unei locuiri umane convenționale, ne formează o imagine aparte despre caracterul sitului sondat. Din umplutura terasei T3 provin 3 denari (care ridică numărul pieselor din Tezaurul II împrăștiat la 12 piese) care pot constitui mai degrabă materia primă utilizată în atelier pentru realizarea podoabelor dacice din argint, sau poate replici monetare. Suprafața SXI (23 x 4m) a fost trasată pe versantul nordic, în zona șei de legătură a dealului cu restul Măgurii Șimleului, deoarece într-o cercetare periegetică a fost descoperit un denar roman republican. Cercetarea a dus la descoperirea unui mic tezaur împrăștiat pe panta nordică accentuată a dealului. Tezaurul, format din 20 de monede (ultima de la Augustus) este cel de-al treilea descoperit în acest sit.

Campania anului 2009

Cercetarea s-a axat tot pe versantul nordic al dealului în vederea investigării cât mai complete a teraselor antropogene. Astfel au mai fost trasate 4 suprafețe orientate S - N, paralele cu cele anterioare, la 0,5 m distanță unele de altele, investigându-se un total de 126 m².

SXII (15 x 2 m) la V de SX cu m. 0 la m. 6 al acestei suprafețe. SXIII (15 x 2 m) a fost trasată la V de SXII. Ambele au avut ca scop investigarea terasei T1 și T3 pe lățimea trasată. T1 este acum puternic erodată, stâncă apărând la cel mult 0,1 m adâncime, dar a fost surprinsă o vatră de foc amenajată direct pe stâncă, fără alte amenajări suplimentare. Vatra (C27) are o formă aproximativ circulară cu diametrul de 0,6 m. Terasa T3 s-a mai păstrat pe o lățime de max. 4,5 m, cu o anumită înclinație spre N, zonă în care buza terasei s-a și erodat de altfel. Baza terasei se prezintă printr-un strat de steril nivelat (roca locală), gros de 0,1-0,3 m. Umplutura terasei este formată din sol cenușiu gros de 0,3m, pigmentat cu materiale arheologice mărunte (chirpici, ceramică, oase), dar și fragmente de recipiente dacice lucrate cu mâna și la roată din lut local. Pe terasa T3 au apărut doar gropi de stâlp (complexele C23-26) adâncite puțin în stâncă (max. 0,25 m) aparținând probabil

șoproanelor care protejau atelierele metalurgice surprinse prin piese specifice anterior. Densitatea materialelor sugerează faptul că ne aflăm probabil la periferia vestică a zonei amenajate și locuite în antichitate.

Suprafețele SXIV și SXV au fost trasate în extremitatea opusă a spațiului cercetat anterior, mai precis la E de SVII (2007). SXIV (14 x 2m) a secționat terasele T2A, T2 și T3. Doar T3 mai păstrează un nivel de cultură, dar în acest sector înclinația pantei este destul de mare și terasa s-a păstrat pe doar 3 m lățime. Suprafața SXV (19 x 2 m) a secționat toate terasele surprinse până acum pe versantul nordic, T1, T2A, T2 și T3. Dintre toate doar T2A a oferit informații de natură arheologică. A fost descoperită jumătatea vestică a unei locuințe (C28) și o groapă de provizii (C29). Locuința pare una cu un plan poligonal cu colțurile rotunjite, orientată E-V, precum terasele amenajate. Latura vestică surprinsă are o lungime de 2m. Construcția a fost realizată prin îndreptarea versantului printr-o adâncire de max. 0,5m. Groapa a fost practică în stâncă pe latura nordică a locuinței, în interiorul acesteia. Diametrul complexului este de 0,6m, iar adâncimea de 0,3m. Materialele descoperite în campania anului 2009 nu sunt numeroase având în vedere că au fost investigate zone periferice ale atelierelor metalurgice. Mai bogat este inventarul locuinței (C28) care conținea ceramică întregibilă lucrată cu mâna și la roată. Se remarcă o fructieră și un urciur cu o toartă, ornamentat cu linii lustruite verticale și în rețea. Au mai fost descoperite calapoade, prășnele de fus, cute, vase în miniatură, cuie, scoabe și un cuțit fragmentar din fier. Din seria de materiale speciale se remarcă o splendidă fibulă întreagă de tip Neuheim din bronz (SXIII, T3) și un inel din bronz cu sticlă sau chihlimbar în zona vizibilă, ornamentală. Inelul este, din păcate, precar conservat, lipsind o bună parte din veriga sa, prezentând și produși de coroziune profunzi.

Campania anului 2010

Cercetarea acestui an s-a axat tot pe versantul nordic al dealului în vederea investigării cât mai complete a teraselor antropogene. Astfel au mai fost trasate 7 suprafețe orientate S - N, paralele cu cele anterioare, la 0,5 m distanță unele de altele, investigându-se un total de 88,95 m². Lista suprafețelor investigate este următoarea: S16 (4,3 x 4m); S17 (3 x 3,5m); S18 (3 x 3,5 m); S19 (2 x 4 m); S20 (3,5 x 3,5 m); S21 (3,5 x 4 m); S22 (11 x 1,5 m): S16 a fost trasată în vederea golirii complete a C28, identificat în anul precedent pe terasa T2A. S17 a fost trasată la N de S16 pentru investigarea terasei T2 și T3. S18 a fost trasată pentru cercetarea terasei T1. S19 a avut ca scop cercetarea teraselor T2 și T3 la N de S18. S20 a fost trasată parțial pe T1 și pe T2A, pe aceasta din urmă fiind descoperite urme ale C28. S21 a fost trasată între S17 și S20, dar spațiul a fost puternic afectat de căutători de comori. S22 a fost trasată în prelungirea nordică a S17 cu scopul de a verifica panta nordică accentuată a zonelor cu terase dacice antropogene.

Terasa T1 este de fapt culmea dealului pe care nu au fost efectuate prea multe amenajări, datorită expunerii la vânt. Terasa T2 pare mai degrabă spațiul dintre T1, T2A și T3, deci o pantă destul de accentuată, dar lungă de doar 2 m. Terasa T3 s-a mai păstrat pe o lățime de max. 3,5m, cu o anumită înclinație spre N, zonă în care buza terasei s-a și erodat de altfel. Baza terasei se prezintă printr-un strat de steril nivelat (roca locală), gros de 0,1-0,3 m. Umplutura terasei este formată din sol cenușiu gros de 0,3 m, pigmentat cu materiale arheologice fragmentate (chirpici, ceramică, oase), dar și

fragmente de recipiente dacice lucrate cu mâna și la roată din lut local. Pe terasa T3 nu au mai apărut complexe arheologice. Densitatea materialelor rulate sugerează faptul că ne aflăm probabil într-o zonă afectată de căutători de comori.

Prin trasarea S16 și S20 fost descoperită jumătatea estică a C28, identificată în anul precedent. Locuința are una cu un plan poligonal cu colțurile rotunjite, orientată aprox. E - V, precum terasele amenajate. Laturile scurte, vestică și estică, au o lungime de 2 m. Laturile lungi au lungimea de 4m. Construcția a fost realizată prin îndreptarea versantului printr-o adâncire de max. 0,5 m. Spre pantă au fost descoperite câteva urme de stâlpi de la structura de susținere a acoperișului. Tot spre pantă îndreptarea terasei pe o lățime de 1 m poate sugera prezența unui pridvor adosat spre N la locuința descrisă anterior. O posibilă anexă, sau altă încăpere, spre E a fost descoperită prin trasarea S20. Spațiul acesteia are aceeași lățime, dar o lungime mai mare, probabil 5m. Inventarul descoperit constă însă în materiale ceramice mai puține, concentrate mai ales către C28. În C28 a apărut însă ceramică dacică întregibilă și fragmentară, iar pe fundul complexului un denar de la Augustus.

Materialele descoperite în campania anului 2010, în celelalte suprafețe, nu sunt numeroase având în vedere că au fost investigate zone periferice ale atelierelor metalurgice. Au fost descoperite prășnele de fus, jetoane, ustensile din fier (ace, dălțițe, dornuri), un vârf de săgeată. Din seria de materiale speciale se remarcă unresort cu ac de fibulă din bronz (S19, T3).

Suprafața cercetată - 88,95 m².

În general materialele ceramice descoperite se încadrează cronologic în sec. I a.Chr. și materialele speciale metalice (fibulele) sprijină această datare, dar o și împing spre mijlocul sec. I p.Chr. De altfel și denarii descoperiți până acum se datează cel târziu până la Augustus, un alt argument pentru cronologia propusă de noi. Cercetarea viitoare a întregului atelier și al teraselor va putea aduce informații suplimentare privind organizarea internă și inventarul unor astfel de complexe. De asemenea credem că în ceea ce privește Tezaurul I acesta mai poate conține piese încă nedescoperite și investigarea zonei din preajma locului descoperirii pieselor poate să mai ofere surprize, dar mai ales indicii privind depunerea acestora, existența unor complexe arheologice. Din păcate cercetarea este mult îngreunată de pădurea care acoperă versantul nordic.

Abstract

Known in the historical literature, due to the discovery of a silver Dacian jewellery and Roman coin hoard, the point called *Uliul cel Mic* is situated to the western part on the superior plateau of *Măgura Șimleului* hill, placed on the northern part of Șimleu Silvaniei town. After certain field surveys made at the beginning of the year 2003, it was discovered a very rich Dacian material (made of iron, bronze, silver).

The beginning of a systematical excavation plan of the complex situated on the *Măgura Șimleului* Hill-*Uliul cel Mic*, in 2007, solved the chronological problems and the character of the site. This campaign (2009) aimed the northern sector of the hill where we discovered the rest of a Dacian metallurgical workshop.

The archaeological digging from Șimleu Silvaniei continued in 2009 as well, with the 6th campaign. We traced 7 excavation area/surfaces (S16-22), oriented S-N. During this year's

campaign there was completely uncovered C28 Dacian complex.

Organised under the form of an archaeological camp with students (the only possible form for this important site) this year's campaign felt the need of a more consistent financial support to properly investigate the Dacian phenomena from Șimleu Silvaniei - *Uliul cel Mic*.

68. Șoimeni, com. Păuleni-Ciuc, jud. Harghita

Punct: Dâmbul Cetății

Cod sit: 83384.01

Industria materiilor dure animale aparținând culturilor Cucuteni-Arișd și Wietenberg

Diana-Maria Sztancs (ULB Sibiu), Corneliu Beldiman (UCDC București)

Cercetările arheologice desfășurate în campania 2010 în situl preistoric de la Șoimeni, com. Păuleni-Ciuc – „Dâmbul Cetății”, jud. Harghita (în continuare, PCD) către un colectiv condus de dr. Valeriu Cavruc și dr. Dan Lucian Buzea (Muzeul Național al Carpaților Răsăriteni, Sfântu Gheorghe, jud. Covasna) au prilejuit și recuperarea unui lot de artefacte aparținând industriei materiilor dure animale (în continuare, IMDA), atribuit culturii Cucuteni-Arișd și culturii Wietenberg. El provine din complexele locuirii eneolitice și ale epocii bronzului (gropi, locuințe de suprafață). Aducem mulțumiri dr. Dan Lucian Buzea pentru amabilitatea cu care ne-a pus la dispoziție spre studiu lotul de artefacte și datele aferente. IMDA eneolitică descoperită la PCD în campaniile 1999-2008 a fost analizată în raportul din 2009 și în câteva studii recente¹.

Cu prilejul de față ne propunem prezentarea rezultatelor preliminare ale analizei artefactelor descoperite în anul 2010. Contribuțiile drd. Diana-Maria Sztancs la realizarea prezentei lucrări (aspecte metodologice ale studiului IMDA; analiza microscopică a pieselor; alimentarea bazei de date; redactarea textului; identificarea și organizarea referințelor bibliografice) se înscriu în programul de pregătire pentru doctorat inițiat în 2007 la Universitatea „Lucian Blaga” din Sibiu, Școala Doctorală („Investește în oameni! PROIECT FINANȚAT DIN FONDUL SOCIAL EUROPEAN ID proiect: 7706. Titlul proiectului: „Creșterea rolului studiilor doctorale și a competitivității doctoranzilor într-o Europă unită”, Universitatea „Lucian Blaga” din Sibiu, B-dul Victoriei Nr. 10. Sibiu. Uniunea Europeană/ Ministerul Muncii, Familiei și Protecției Sociale AMPOS DRU/ Fondul Social European POS DRU 2007-2013/ Instrumente structurale 2007-2013/ Ministerul Educației, Cercetării și Inovării OI POS DRU”).

Lotul analizat cuprinde 8 piese, dintre care 6 aparțin culturii Cucuteni-Arișd și 2 culturii Wietenberg (tabelul nr. 1; fig. 1-2). Piesele se păstrează în colecțiile Muzeului Național al Carpaților Răsăriteni, Sfântu Gheorghe, jud. Covasna (numerele de inventar sunt redată în tabelul nr. 1). Starea lor de conservare este satisfăcătoare și bună, permițând, astfel, efectuarea observațiilor impuse de studiul lor complex.

În prima etapă a studiului s-a realizat clasificarea tipologică, urmată de elaborarea repertoriului lotului, în cadrul căruia fiecare piesă este identificată printr-un indicativ, compus din sigla sitului, numărul etapei de locuire și numărul curent (exemplu: PCD/I 59); indicativul ține seama de proveniența

stratigrafică; astfel, cultura Cucuteni-Ariuşd a primit cifra I (fără departajarea pe nivelurile I-III, nesemnificativă în condițiile existenței unui lot redus numeric); nivelul atribuit culturii Costişa a fost desemnat cu cifra II, iar cel al culturii Wietenberg cu cifra III.

Fiecare artefact a fost tratat după un protocol standard, cu mai multe paliere și componente, vizând înregistrarea extensivă/exhaustivă a datelor (tabelul nr. 1). Acestea sunt etalate/sintetizate statistic/tabelar. Se vizează aspecte precum: materiile prime; starea de conservare (piese întregi, fragmentare/fragmente); tipologia; morfologia; morfometria; urmele de fabricare; urmele de utilizare; formularea ipotezelor relative la rolul funcțional².

Categoriile tipologice reprezentate sunt, în conformitate cu lista tipologică Beldiman 2007: I Unelte; III Podoabe/Piese de port; V Diverse – Piese tehnice³.

Repartiția cantitativă arată predominarea uneltelor (PCD/I 59, PCD/I 64) (N = 2), urmate de piesele tehnice (PCD/I 62, PCD/I 63, PCD/III 1) (N = 3) și de podoabe (PCD/I 61, PCD/III 2) (N = 2); pe ultimul loc se plasează piesele neincluse în lista tipologică Beldiman 2007 – tub (PCD/I 60) (N = 1).

Grupele tipologice înregistrează prezența a 5 entități: I G = Vârfuri oblice (N = 2); III A2 c = Podoabe (Dinți perforați – imitație de os) (N = 1); III D3 = Podoabe (Măgele, N = 1); V A1 = Diverse – Piese tehnice (Eboșe) (N = 2); V A3 = Diverse – Piese tehnice (Deșeuri) (N = 1); V Diverse – Tub (N = 1).

Cele mai mari efective sunt înregistrate în cazul pieselor din corn de cerb, atât piese finite, cât și eboșe și deșeuri sau resturi de debitaj (N = 6), în timp ce piesele de os sunt în număr de 24.

Analiza artefactelor descoperite în campania 2010 a permis relevarea unor elemente ale «schemelor operatorii» aplicate în fabricarea acestor obiecte, ca și ale ambianței tehnologice în care ele se utilizau; unele dintre ele au fost deja surprinse în urma studiului pieselor descoperite anterior; se pot menționa în acest sens: debitajul cornului de cerb prin aplicarea rutinieră a percuției directe/cioplirii cu ajutorul toporului litic; fasonarea prin recurgere la abraziunea multidirecțională (axială, oblică, transversală; aplicarea procedurii perforării prin rotație rapidă, cu ajutorul sfredelului (cazul pieselor de podoabă de tipul pandantivelor și al măgelelor); prezența banală a instrumentarului (gama vârfurilor oblice) pentru prelucrarea lemnului și pentru debitajul materialelor litice (*chasse-lames*); predilecția polarizată pentru: a. instrumentar relativ grosier, de dimensiuni medii, simplu ca mod de fabricare și utilizare (vârfuri oblice diverse); b. obiecte elaborate, de dimensiuni medii și mici (podoabe, ca pandantivele și măgelele) realizate cu multă migală, fasonate integral, în virtutea unor finalități practice bine definite, impuse de tradiții riguroase conservate; este posibil ca piesele elaborate în discuție, de serie mare, standardizate morfo-tipologic (măgelele tubulare de os sau imitațiile în os ale caninilor reziduale de cerb) să fi fost procurate și pe calea schimbului; prezența semnificativă a materiilor prime neprocesate sau în stadii incipiente de procesare, sub formă de materii brute, eboșe și deșeuri (corn de cerb).

Toate situațiile și observațiile menționate mai sus dovedesc derularea în sit a activităților domestice rutiniere de prelucrare a materiilor dure animale.

Analiza tipologică a pieselor IMDA descoperite în situl de la Șoimeni, com. Păuleni-Ciuc – „Dâmbul Cetății” a permis: precizarea unor repere ale repertoriului tipologic al culturii Cucuteni-Ariuşd și al culturii Wietenberg din spațiul

intracarpatic; verificarea cu succes a fiabilității sistemului tipologic elaborat pentru artefactele MDA preistorice din spațiul românesc (lista Beldiman 2007)⁵; identificarea preliminară a unor genuri de activități domestice derulate în sit, ilustrate prin prezența unor artefacte specifice prelucrării materiilor dure animale.

Deși puțin numeroase, piesele lotului studiat furnizează repere cultural-cronologice și paleotehnologice foarte importante pentru abordarea complexă și extensivă a manifestărilor civilizației și culturii unor comunități eneolitice intracarpatică aparținând culturii Cucuteni-Ariuşd și Wietenberg, a căror IMDA a putut fi, cu acest prilej, analizată în mod sistematic [Diana-Maria Sztancs, Corneliu Beldiman].

Note:

1. Buzea, Lazarovici 2005 – cu bibliografia; Sztancs, Beldiman 2010; Sztancs, Beldiman 2011; Sztancs, Beldiman, Buzea 2009; Sztancs, Beldiman, Buzea 2010.
2. Beldiman 2007; Beldiman, Sztancs 2007 – cu bibliografia.
3. Beldiman 2007, p. 71-76.
4. Beldiman 2007, p. 71-76 – cu bibliografia.
5. Beldiman 2007, p. 211-234.

Bibliografie:

- C. Belidiman, Industria materiilor dure animale în preistoria României. Resurse naturale, comunități umane și tehnologie din paleoliticul superior până în neoliticul timpuriu, Asociația Română de Arheologie, Studii de Preistorie – Supplementum 2, București, 2007.
- C. Belidiman, D.-M. Sztancs, Miercurea Sibiului-„Petriș”. Industria preistorică a materiilor dure animale, în CCAR 2006, București, 2007, p. 233-236, 502-504.
- D. Buzea, Gh. Lazarovici, Descoperirile Cucuteni-Ariuşd de la Păuleni Ciuc-Ciomortan-„Dâmbul Cetății”. Campaniile 2003-2005. Raport preliminar, Angustia, Arheologie-Etnografie, 9, 2005, p. 25-88.
- D.-M. Sztancs, C. Belidiman, Șoimeni-Ciomortan, com. Păuleni-Ciuc, jud. Harghita. Industria materiilor dure animale aparținând culturii Cucuteni-Ariuşd. Considerații asupra repertoriului tipologic, în CCAR 2009, București, 2010, p. 184-186.
- D.-M. Sztancs, C. Belidiman, Date asupra industriei materiilor dure animale aparținând culturii Cucuteni-Ariuşd descoperită în aşezarea de la Păuleni-Ciuc – „Dâmbul Cetății”, jud. Harghita, Angustia, 14, Arheologie, 2011 (sub tipar).
- D.-M. Sztancs, C. Belidiman, D.L. Buzea, Contribuții la cunoașterea plasticii antropomorfe preistorice din materii dure animale în Transilvania: idolul din corn de cerb descoperit în aşezarea eneolitică de la Păuleni-Ciuc, jud. Harghita, Corviniana. Acta Musei Corvinensis, 13, 2009, p. 359-375.
- D.-M. Sztancs, C. Belidiman, D. L. Buzea, Fiches typologiques de l'industrie osseuse de Roumanie. I. Préhistoire. 1. Idole/pendeloque/amulette anthropomorphe énéolithique en bois de cerf de Păuleni-Ciuc, dép. de Harghita, Acta Terrae Septemcastrensis, 9, 2010, p. 121-150.

Abstract

Șoimeni, Păuleni-Ciuc comm., Harghita County. Bone and antler industry of the Cucuteni-Ariuşd and Wietenberg cultures. The report presents the data of preliminary analysis regarding a small collection composed by 8 artefacts made of animal

skeletal elements (bone, red deer antler) belonging to the Cucuteni-Arșud and Wietenberg cultures in Transylvania. The study was done using a unitary methodology (Beldiman 2007) which takes into account all quantifiable data of the artefacts; also the data was statistically analysed. A significant part of the pieces were recovered from closed complexes (huts, pits). The study revealed the existence of types that were already included in the typological list Beldiman 2007. These are common types which had been met in other systematically studied Neoeolithic sites. Some of these types are: points made of red deer antler (axes-hammers); adornments (bone pendant/bead and tubular bead); technical pieces (red deer antler blanks and waste products) (see table 1 and figs. 1-2). The study permitted the hypothetical identification of certain domestic unspecialized activities which were practiced in the site by the presence of specific artefacts: wood and stone processing (chipped stone industry), production of bone and antler artefacts. The lot offers new chrono-cultural and paleotechnological markers for complex and extensive analysis of Cucuteni-Arșud and Wietenberg communities from Transylvania region.

69. Șuțești, com. Șuțești, jud. Brăila

Punct: Terasa I

Cod sit: 44159.05

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 7/2010

Colectiv: Ionel Căndea – responsabil, Costin Croitoru (M Brăila)

Siturile de la Șuțești au (re)intrat relativ recent în literatura de specialitate, odată cu inițierea cercetărilor arheologice. Trei puncte de interes fuseseră doar semnalate anterior, în urma unor recunoașteri de suprafață¹. Dintre acestea, doar pe *Popină* fuseseră efectuate câteva sondaje în anii '60 și '80².

La debutul cercetărilor din punctele *Val* și *Popină* s-au efectuat și o serie de periegeze sistematice în vederea determinării unor noi puncte de interes arheologic, precum și pentru verificarea informațiilor cu privire la prezența, la suprafața terenului, într-un punct aflat la vest de sat, a unor „cioburi de vase lucrate la roată, ornamentate cu striuri și mai rar hașuri, aparținând culturii Dridu”³. Cu această ocazie s-a identificat, la aproximativ 4 km SV de localitate și 3 km SV de DN 22, pe un „pinten” al terasei înalte ce înaltea în vechea luncă a Buzăului, urmele unor așezări. Acestea se întind pe o suprafață destul de mare, atât pe terasa menționată cât și pe latura sa sudică, urmele arheologice prezente în arătură fiind răspândite pe câteva hectare. Nu au fost sesizate urme de fortificație, în orice caz, cele trei margini ale terasei (de V, N și E) care pătrund în lunca Buzăului sunt suficient de înalte și abrupte pentru a oferi o protecție naturală. Platoul respectiv prezintă o ușoară înclinație spre S.

Punctul nou identificat a fost denumit Terasa I pentru a fi deosebit de un altul similar ca dispunere, numit de noi Terasa II. Acesta din urmă este poziționat tot pe un „pinten”, la 700 m NE de primul. Este ceva mai mic și mai sărac în vestigii, de aici recoltându-se fragmente ceramice specifice culturilor Sântana de Mureș și Dridu.

Obiectivele cercetării:

- verificarea informațiilor cunoscute;
- identificarea urmelor de locuire și stabilirea apartenenței lor cultural-cronologice;

- identificarea unor complexe arheologice;

Pentru îndeplinirea obiectivelor propuse s-au efectuat cercetări de suprafață sistematice și câteva sondaje de mici dimensiuni (4 x 2 m). Nu s-a identificat nici un complex, dar materialul arheologic recoltat, destul de bogat, permite constatarea existenței unor așezări, din trei perioade distincte:

- cea mai târzie dintre acestea este specifică sec. XVII-XVIII și este jalonată, în special, de prezența unor fragmente ceramice lucrate din pastă de culoare cărămizie și gri, cu nisip fin în compoziție, utilizat ca degresant. Ceramica este arsă oxidant pe ambele suprafețe exterioare, miezul rămânând cenușiu, mai evident în cazul primei categorii. Nu lipsesc deși sunt mai rare ca pondere sunt fragmentele ceramice smălțuite pe o singură parte, foarte fragmentare, în general atipice.

- următorul nivel cronologic este pus în evidență de prezența ceramicii cu decor vălurit precum și a unor vase de tip borcan cu fundul drept și buza răsfântă în afară, specifice culturii Dridu. Nu este exclus ca unii bulgări de zgură să aparțină acestei așezări, dacă nu cumva nivelului cronologic medieval. Alte câteva mici fragmente de „lipitură” arsă pot aparține oricărui nivel cronologic dintre cele trei sesizate.

- cel mai bine documentat este nivelul cronologic specific culturii Sântana de Mureș-Cerneahov. Sunt prezente categoriile ceramice caracteristice perioadei: fragmente de la recipiente lucrate la roată, din pastă cenușie, fină sau din pastă cărămizie, specifică recipientelor romane, „de import”. Alte fragmente aparțin unor recipiente lucrate „la mână” din pastă grosieră. În ceea ce privește forma vaselor cărora le-au aparținut, aceasta nu se mai poate reconstitui cu suficientă precizie, datorită fragmentării, terenul fiind supus arăturilor sistematice. Mai multe funduri inelare, lucrate din pastă fină, cenușie, par să fi aparținut unor recipiente de tipul bolurilor sau cănilor, așa cum o ilustrează prezența unei foarte lățite. Altele, lucrate din pastă zgrunțuroasă par să fi aparținut unor oale cu fundul plat.

S-au realizat patru sondaje, 4 x 2 m² însumând un total de 32 m² cercetați.

Am folosit pe lângă săpătura manuală și tehnicile moderne ale cercetărilor de tip *survey*.

Obiectivele cercetărilor viitoare:

- identificarea unor complexe arheologice și stabilirea limitelor așezărilor.

Note:

1. N. Harțuche, *Preliminarii la repertoriul arheologic al județului Brăila*, în Istros, I, 1980, pp. 334-335.
2. Sondajele au fost efectuate de către N. Harțuche, Fl. Anastasiu, V. Sirbu; rezultatele sunt inedite.
3. N. Harțuche, *op. cit.*, p. 334.

Bibliografie:

C. Croitoru, *Cercetările arheologice de suprafață de la Șuțești, județul Brăila. Punctul Terasa I*, în „Acta Musei Tutovensis”, V, 2010, pp. 166-181.

70. Tărtăria, com. Săliște, jud. Alba**Punct: Gura Luncii**

Cod sit: 7080.01

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 75/2010

Colectiv: Adrian Sabin Luca – responsabil (ULB Sibiu, MN Brukenthal), Zeno Karl Pinter, Cosmin Ioan Suciu (ULB Sibiu), Gabriel Rustoiu, Cristinel Fântăneanu, Gabriel Bălan (MNUAI), Gheorghe Natea Florian Dumitrescu-Chioar, Vasile Palaghie, Raluca Maria Teodorescu, Anamaria Tudorie, Florina Nițu (MN Brukenthal)

Așezarea de la Tărtăria - *Gura Luncii*, este localizată lângă halta Tărtăria, pe un mic promontoriu lung de 300-350 m și lat de 150 m, pe prima terasă neînundabilă a Mureșului. Situl a fost descoperit de către Endre Orosz în 1906. Situl aparține de comuna Săliște, cunoscută ca Cioara până în 1965.

Campania din 2010 a avut drept obiectiv identificarea traiectului săpăturilor din 1989 efectuate de prof. Iuliu Paul în zona nordică a sitului și corelația acestora cu săpăturile mai vechi ale lui K. Horedt (1942, 1943) și N. Vlassa (1961).

În acest sens a fost trasată, folosindu-se o stație topo Leica TC 805, o suprafață (SI/2010) cu dimensiunile de 16 x 8 m. O a doua suprafață, SIA /2010 (16 m lungime), este despărțită printr-un maror de 16 x 1,20 m de SI/2010 (în partea nordică a acesteia) și a încercat să surprindă zona de taluzare a terasei și vechile săpături.

Pentru săpăturile din 1989, conduse de Iuliu Paul, nu au fost publicate planuri sau rapoarte de cercetare, singurele repere au fost cele din comunicarea susținută de Iuliu Paul cu ocazia decernării titlului de Doctor Honoris Causa al Universității de Vest din Timișoara, din 23 mai 2007, ocazie cu care au fost prezentate câteva profile stratigrafice și a fost discutată (tangential) stratigrafia sitului. În documentul care însoțește prezentarea există un plan topografic (Paul 2007, plan II) cu amplasarea secțiunilor din 1989, în corelație cu cele din 1942, 1943 și 1961. Din nefericire imaginea este alb-negru și nu se pot deosebi foarte clar detaliile. Tot cu acest moment sunt prezentate două planuri ale SG1/1989 (profilul SG1, peretele de SE – 10 m lungime și profilul de SG1, peretele de SV cu o lungime de 4 m). Această secțiune a surprins caseta G/1961 săpată de N. Vlassa. Fără nici un profil mai există pe plan o secțiune (SI/1989, care pornește în continuarea la SG1/1989 înspre mijlocul terasei) și încă o suprafață mai mică (SIA/1989).

SI /2010 și SIA /2010 au fost caroiate cu unități de 2 x 2 m folosind țărui metalici.

În suprafața SI/2010 a fost identificat un nivel de călcare aparținând culturii Petrești, imediat sub stratul de pământ arabil, ceea ce verifică stratigrafia din 1989. Nivelul de călcare poate aparține unei locuințe cu podea de piatriș, existând zone compacte de pietre aflate în poziție primară. De asemenea a fost surprinsă o vatră (V1), în c.13 și 21 cu un diametru de aproximativ 1 m, construită pe un strat de piatriș peste care s-a turnat un strat de lut bătătorit. Apar foarte multe fragmente ceramice, bucăți de rășnițe, bucăți de chirpic (unele masive cu urme de nuiel), fragmente osteologice, silexuri și obsidian. Pictura se păstrează foarte bine. Există multe vase aflate *in situ* dar există și fragmente în poziție secundară. Nivelul de călcare se află la 0,25 -0,35 m adâncime și este posibil ca unele fragmente au fost purtate de plug. Astfel au fost puse în evidență, disparat, fragmente Coțofeni, Vinča și Lumea Nouă. Nivelul de călcare este mai afectat în zona de SV a SI/2010. O

secțiune veche (SI/1989) a fost surprinsă la 6,45 m de profilul de vest al SI /2010. Profilurile suprafeței SI /2010 sunt paralele cu cele ale SI/1989. Secțiunea veche (SI /1989) a fost golită pentru a se înregistra profilurile stratigrafice. Secțiunea nu a fost golită complet în 1989, în special jumătatea de E.

În partea nord-vestică a SI/1989 a fost înregistrat un nivel de cioburi, foarte compact (h=10-25 cm), care provine de la fragmentele ceramice abandonate în 1989. Un fragment antropomorf deosebit se află printre acestea. Lipsesc materialele pictate și avem foarte puține fragmente ornamentate.

Suprafața SIA/2010 a fost trasată pe marginea actuală a terasei puternic taluzată de vechile săpături. A fost golită, și aici, vechea secțiune SI/1989 pe aproximativ 2 x 2 m. Sterilul a fost atins doar în jumătatea de vest, partea estică (1 m) nu a fost golită complet în 1989.

În zona vestică a SIA/2010 a fost identificată, la aproximativ 1,30-1,40 m traiectul unei alte suprafețe (SIA/1989) caracterizată printr-o nuanță negru-cenușiu cu un sol afânat. Aceasta a tăiat un complex adâncit Petrești (numit de noi G1 /2010). Complexul G1 /2010 a fost golit și are o adâncime (de la nivelul de la care a fost surprinsă) de 1,06 m, cu două niveluri de umplere. Un pandantiv întreg de *spondylus* a fost recuperat din G1/2010.

În zona estică a SIA/2010 a fost identificat nivelul de călcare Petrești prezent și în SI /2010. Acesta este mult mai bine păstrat decât în SI/2010 pentru că se află pe marginea actuală a terasei și nu a fost deranjat de lucrările agricole. Au fost recuperate vase ceramice *in situ* de dimensiuni mijlocii. Au mai fost identificate două sondaje de tip carotă, de dată recentă. În partea nordică a fost observată o secțiune veche (cel mai probabil suprafața C/1943), cu o nuanță gălbuie și un sol afânat, care taie nivelul Petrești. Traiectul acesteia nu este paralel cu cel al secțiunii SI /1989 sau al suprafeței SIA/1989.

În concluzie putem spune că obiectivul de a identifica traiectul vechilor săpături a fost îndeplinit. Profilurile stratigrafice documentate în SI/1989 permit folosirea unei strategii adecvate pentru următoarele campanii. Nivelul de călcare Petrești a fost documentat și demontat iar materialele sunt în prelucrare.

Bibliografie:

- K. Horedt, *Săpături privitoare la epoca neo și eneolitică*, în *Apulum*, III, 1949, pp. 44-69.
 Gh. Lazarovici, M. Lazarovici, *Arhitectura Neoliticului și Epoca Cuprului din România, I, Neoliticul*, Iași, 2006.
 Gh. Lazarovici, Z. Maxim Kalmar, *Tărtăria*, Cluj-Napoca, 1991.
 S.A. Luca, *New discoveries of the Neolithic and Aeneolithic fine arts at Tărtăria and Lumea Nouă, Alba County, and matters concerning their typology and chronology*, în *Acta terrae Septemcastrensis*, II, Sibiu, 2003, pp. 18-42.
 I. Paul, *Enigma tăblițelor de la Tărtăria – Schiță preliminară*, Ceremonia de acordare a titlului de Doctor Honoris Causa a Universității de Vest Timișoara, 23 mai 2007.
 C. I. Suciu, *Cultura Vinča în Transilvania*, în Biblioteca Brukenthal, XLIV, Sibiu, 2009.
 N. Vlassa, *Chronology of the Neolithic in Transylvania in the light of the Tărtăria Settlement's Stratigraphy*, în *Dacia Nouvelle Serie*, VII, 1963, pp 485-484.
 N. Vlassa, *Unele probleme ale Neoliticului Transilvaniei*, în *Acta Mvsei Napocensis*, IV, 1967, pp. 403-424.

N. Vlassa, *Neoliticul Transilvaniei – Studii, articole și note*, Cluj-Napoca, 1976.

D. G. Zanotti, *The Position of the Tărtăria Tablets within the Southeast European Copper Age*, *American Journal of Archaeology*, Vol. 87, No. 2 (Apr., 1983), pp. 209-213.

XXX, *Repertoriul arheologic al județului Alba*, în *Bibliotheca Musei Apulense I*, Alba Iulia 1995.

71. Târcov, com. Pîrscov, jud. Buzău

Punct: Piatra cu liliaci

Cod sit: 48646.01

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 95/2010

Colectiv: Valeriu Sirbu – responsabil (M Brăila), George Trohani (MNIR), Sebastian Matei, Daniel Costache (MJ Buzău), Smaranda Fărmoagă, Roxana Morteau, Andrei Vlad

Așezarea fortificată de la Târcov se află plasată în Subcarpații de Curbură, pe o culme numită „Piatra cu Liliaci”, ce are trei dintre laturi abrupte și o înălțime maximă de aproximativ 750m. Această înălțime a fost locuită încă din epoca bronzului (cultura Monteoru) și, sporadic, în sec. IV-III a. Chr., dar cea mai semnificative vestigii aparțin epocii geto-dacice târzii. Situl se împarte în două unități distincte: un platou-acropolă, lung de 160m, și o succesiune de trei terase, dintre care cel puțin două sunt fortificate cu ziduri de piatră. Accesul de la cele trei terase la platoul-acropolă se făcea printr-o șa îngustă, de 2-3m, și lungă de aproximativ 100 m.

Una dintre prioritățile noastre a fost finalizarea cercetării fortificației dintre Terasele 2 și 3, unde au fost identificate, cel puțin, două momente distincte de fortificare, extinse pe o distanță de 20m. Totodată, am urmărit și continuarea cercetării Terasei 2 pentru a culege date privind locuirea propriu-zisă. Astfel, au fost prelungite secțiunile S2 și S4 spre N, cu încă 6 metri, și a fost deschisă o nouă suprafață, S6, paralelă cu S4, cu dimensiunile de 6 x 2m. În urma acestor extinderi secțiunea S4 a atins lungimea totală de 45 m, iar S2, o lungime totală de 16m. Un alt obiectiv important a fost extinderea săpăturilor pe platoul-acropolă, pentru a verifica stratigrafia și a culege noi informații privind locuirea din această zonă. Cercetarea s-a concretizat prin deschiderea unei noi secțiuni, S7, cu dimensiunile de 10 x 2 m. Săpăturile efectuate în această secțiune, deși nefinalizate, ne-au oferit informații prețioase privind, în special, depunerea din epoca bronzului.

În această campanie vestigiile aparținând epocii bronzului au avut o pondere relativ însemnată, datorită deschiderii unui nou sector pe *Platou* unde, din cercetările mai vechi, fusese depistat un strat consistent aparținând culturii Monteoru. De asemenea, o cantitate destul de mare de fragmente ceramice monteorene au fost recoltate dintre pietrele care alcătuiau structurile de fortificare și susținere a Terasei 2. Menționăm că pe Terasa 2 nu există strat de cultură monteoreană, iar fragmentele ceramice aparținând acestei culturi sunt sporadice. Așadar, este firesc să presupunem că în momentul amenajării Terasei 2 și a fortificației dacii să fi decapat cu totul stratul de cultură acumulat în epoca bronzului, fiind utilizat, dacă putem spune așa, ca „liant” la fixarea bolovanilor, având o textură clisoasă, de culoare cenușiu-gălbui.

Locuirea de epoca bronzului de pe *Platou* a fost cercetată parțial în campania din acest an, prin deschiderea

unei noi secțiuni, respectiv S7 (L=10m; l=2m), trasată transversal pe culmea *Piatra cu Liliaci*, paralelă cu panta. În carourile 1, 2 și, parțial 3, ale noii secțiuni, chiar de la nivelul actual de călcare, și, apoi, gradual către mijlocul secțiunii, a fost identificată stânca nativă.

În c.4, 5 și parțial 3, stratul de cultură avea o stratigrafie relativ simplă:

- 0-0,15/0,20 m, strat vegetal actual, compus din humus de pădure și frunze descompuse. Materialul arheologic este rar, fiind compus din fragmente ceramice dacice și monteorene;
- (0,15/0,20-0,30/0,35)m, strat de cultură dacic; materialul ceramic este amestecat, preponderent de factură monteoreană, ceea ce ne sugerează faptul că partea superioară a stratului de epoca bronzului a fost puternic afectată;
- (0,30/0,35-0,55/0,70)m strat de epoca bronzului, neafectat de locuirea dacică;
- (0,55/0,70)m, în jos, se află argilă gălbuiă și albicioasă și pe alocuri stâncă nativă.

În ceea ce privește analiza ceramicii, putem face o serie de aprecieri. Astfel, în stratul vegetal și în nivelul dacic au fost descoperite 82 de fragmente ceramice aparținând epocii bronzului, față de cele cca. 35-40 fragmente ceramice atribuite locuirii dacice. Fragmentele ceramice de epoca bronzului aparțin culturii Monteoru, respectiv etapei Ic3. Datorită gradului mare de fragmentare al acestora nu au putut fi identificate formele ceramice cărora le aparțin. Majoritatea acestora sunt lucrate din pastă semifină, bine omogenizată, cu cioburi pisate, pietricele și nisip cu granulație relativ mică în compoziție. Un procent important dintre ele sunt lucrate din pastă semifină, cu cioburi pisate și pietricele în compoziție, ceea ce conferă pastei un caracter friabil. De asemenea, au fost identificate și câteva fragmente provenind de la vase lucrate din pastă semigrosieră, cu cioburi pisate, de dimensiuni medii, în compoziție, pietricele, precum și nisip cu granulație foarte mare. Între cotele – 0,35 și – 0,55/0,57m au fost recoltate, de pe aceeași suprafață, 138 fragmente ceramice, toate atribuite culturii Monteoru, etapa Ic3. Dintre acestea, cea mai mare parte sunt lucrate din pastă semifină, bine omogenizată. La acest nivel au fost identificate mai multe forme ceramice, dintre care amintim o strachină cu buza ușor rotunjită și fund relativ drept, lucrată din pastă semifină, bine omogenizată, culoare cărămiziu – gălbuiă la exterior și cenușie la interior, fără decor. Au mai fost identificate: un fragment de capac de pixidă, cu margine de susținere, lucrat din pastă semifină de culoare gri-cenușie cu pete cărămizii, un fragment provenind de la o ceașcă lucrată din pastă fină de culoare gri-cenușie, decorată cu două brăuri aplicate, paralele, dispuse orizontal, la partea superioară, iar pe pântec câte trei linii paralele, incizate, dispuse sub formă de triunghi. Între – 0,55/0,57m și – 0,69/0,70m au fost recoltate 104 fragmente ceramice, toate aparținând epocii bronzului, respectiv etapei Ic3 a culturii Monteoru. Dintre acestea, cea mai mare parte sunt lucrate din pastă semifină.

În zona carourilor 4 și 5 ale secțiunii S7 au fost identificate și cercetate, parțial, două complexe aparținând epocii bronzului.

Cpl.25 – complex adâncit, de formă cvasi-circulară, surprins pe o lungime de 1m și lățimea de 40-45cm identificat la – 0,55m, în carourile 4 – 5. A fost cercetat parțial. Umplutura este de culoare neagră, relativ compactă, pe latura sa de nord fiind vizibil un șir de pietre de dimensiuni medii (10 x 6cm). Fragmentele ceramice recoltate provin de la vase de tip *Spendergefasse*, cu buza relativ ascuțită, lucrat din pastă

semifină, bine omogenizată, culoare gri-cenușie, fără elemente de decor.

Cpl.26 – complex adâncit, de formă dreptunghiulară, identificat la -0,50 -0,52m, în c.3 și 4, cu lungimea de 1,80 m și lățimea de cca. 60 cm. A fost cercetat parțial. Umplutura este de culoare neagră, afânată. Între -0,56/-0,60-0,64/-0,67m avea dimensiunile de 1,70 x 0,50 m. Fragmentele ceramice recoltate sunt atipice, astfel că nu se pot face mai multe observații.

Locuirea de epoca bronzului din zona Terasei 2 a putut fi documentată prin studierea materialelor ceramice aflate în poziție secundară, printre pietrele fortificației dacice. Fragmentele ceramice recoltate aparțin etapelor timpurii ale culturii Monteoru, respectiv Ic4-2, Ic4-3 și Ic3.

Fragmentele ceramice aparținând celei mai timpurii locuiri de epoca bronzului aparțin etapei Mlc4-2 provin de la cești, cupe, vase cu gâtul ușor înălțat și corp globular sau bitronconic. Acestea sunt realizate în majoritate din pastă semifină, bine omogenizată și au culori variind de la gri-cenușiu la cărămiziu-roșiatic. Decorul este realizat prin incizie – fals relief și prin aplicare. Motivele decorative se compun din linii adânc incizate, așezate orizontal, în general la partea superioară a vaselor, brăuri cu alveolări, orizontale, precum și din împunsături fine, dispuse sub formă de șiruri simple sau multiple. Întrucât materialul ceramic se află într-o stare de fragmentare avansată nu au putut fi determinate prea multe forme ceramice. Fragmentele ceramice aparținând etapelor Ic4-3 și Ic3 sunt în număr mai mare, ceea ce poate însemna o locuire mai intensă a terasei la acest nivel. În cea mai mare parte acestea au fost lucrate din pastă semifină, bine omogenizată, cu cioburi pisate și pietricele în compoziție. Dintre formele ceramice identificate amintim ceștile cu două toarte, supraînălțate, trase din buză, cupe, vase-sac, boluri, vase cu gura puternic evazată și corp globular sau bitronconic. Majoritatea fragmentelor ceramice sunt decorate. Decorul constă din cercuri concentrice incizate, triunghiuri incizate - simple, duble sau multiple, șiruri de linii paralele, incizate, orizontale, la partea superioară, brăuri aplicate cu sau fără creștături pe ele, șiruri de împunsături executate cu un obiect cu vârful ascuțit etc. Alături de fragmente ceramice, au mai fost descoperite și alte obiecte cum ar fi un cuțit curb din piatră (*Krummesser*) și câteva fusaiole.

Pe baza rezultatelor cercetărilor arheologice de la Târcov - *Piatra cu Lilieci* putem aprecia că locuirea din epoca bronzului din acest sit a debutat la nivelul etapei Ic4-2 a culturii Monteoru. Analiza materialului ceramic, precum și observațiile de pe Terasa 2 și de pe *Platou*, permit concluzia că cel puțin aceste două zone ale culmii au fost locuite în epoca bronzului. Întreaga locuire atribuită epocii bronzului aparține etapelor timpurii ale culturii Monteoru, ultimul nivel de locuire fiind atribuit etapei Ic3. Caracterul unitar al materialului ceramic, precum și rezultatele parțiale obținute în campania din acest an în secțiunea S7, constituie o dovadă a faptului că atât *Platoul* cât și Terasa 2 au fost locuite concomitent, cel puțin la nivel Ic4-3/Ic3, de către aceeași comunitate.

Punctul *Piatra cu Lilieci* se înscrie într-un areal larg ce gravitează de-a lungul văii râului Buzău cu locuiri M Ic4-2¹. La aproximativ 1 km nord-est de Târcov -*Piatra cu Lilieci* se află situl Târcov-Vârful *Dălmaș*, culme locuită la nivelul epocii bronzului de o comunitate contemporană cu aceasta. Cercetările din epoca dacică

Fortificația. Finalizarea cercetărilor în S4, c.7-18, plasată între Terasele 2 și 3, ne-a permis o serie de observații

privind amenajarea fortificației. Astfel, în campania din 2009 s-au conturat trei zone distincte de fortificare, plasate pe o distanță de 20 m, denumite de noi, convențional, segmente sau tronsoane. Desigur că acțiunea de fortificare a urmărit și consolidarea pantei, eventual extinderea zonei de locuit. Din fortificație s-a păstrat, cum era și de așteptat, doar fundația. Nu avem informații satisfăcătoare privind elevația, dar putem deduce că ea a fost în mare măsură din lemn, lucru sugerat de puținătatea pietrelor, precum și de lipsa unei zone de dărâmtură în fața fortificației. Nu trebuie exclusă o eventuală demantelare forțată sau utilizarea pietrei de către sătenii din Târcov, deși zona este greu accesibilă.

În această campanie s-a observat faptul că segmentele 1 și 2 au reprezentat, la un moment dat, un element complex de fortificare și amenajare a marginii Terasei 2 și a pantei, plasat în partea superioară a pantei. Amenajarea se întindea pe o lățime de aproximativ 11m. În primii 8 m avem o aglomerare masivă de bolovani, ce pleacă din buza Terasei 2 și merge, în jos, pe pantă. Capătul de S al acestei amenajări, aflat în pantă, se termină cu un șir de bolovani masivi, păstrați sub forma unui parament cu două asize, susținut de un rambleu format dintr-o aglomerare compactă de bolovani, așezați pe o lungime de 2,60m, fixați pe pantă. Diferența de nivel între capătul de nord al amenajării de piatră și paramentul exterior este de aproximativ 2m. Probabil că deasupra acestei amenajări de piatră a fost fixată o structură masivă din lemn care avea rolul de a închide accesul pe Terasa 2.

Al treilea segment, cu o lungime de aproximativ 7m, este plasat în c.14-18, fiind, practic, așezat, în totalitate, în jumătatea inferioară a pantei. Este o amenajare distinctă, fără a putea preciza care a fost raportul cu structura aflată mai sus. În partea superioară s-au observat două șiruri de pietre ce puteau reprezenta doua paramente, însă, odată cu avansarea cercetării, s-a constatat că baza fundației era formată din bolovani de mari dimensiuni, de 0,50-0,60m lungime, fixați unul lângă altul, direct pe argila gălbuie și stânca nativă. Trebuie precizat că pentru o mai bună stabilitate, înainte de așezarea primului rând de bolovani, s-a îndreptat panta prin săpare în argilă și stâncă. Așadar, această amenajare constituie, cu siguranță, fundația unei structuri ce a susținut probabil elevația din lemn sau piatră a fortificației. Cele două „paramente” observate mai sus reprezintă, probabil, rezultatul fixării spre margini a pietrelor mai mari ce aveau una sau două laturi plate. Fundația era susținută, la rândul ei, de un rambleu întins pe o distanță de aproximativ 5 m. Rămâne o problema raportul cronologic și morfologic dintre cele două mari structuri de fortificare din S4, care vor fi cercetate în campania viitoare.

În această campanie au fost cercetate 10 complexe, dintre care 8 din epoca dacică și doar două din epoca bronzului. Complexele din epoca dacică sunt reprezentate de 3 gropi, o vatră, un bordei, resturile unei locuințe de suprafață și două adâncituri/alveolări sau posibile resturi de complexe anterioare amenajării Terasei 2.

În continuare vom descrie câteva dintre cele mai importante complexe.

Cpl.20 reprezintă o vatră pătrată, cu laturile de 1,10 m, amenajată pe un pat de pietre plate. Crusta, puternic exfoliată, era subțire (aproximativ 1,5 cm grosime) și slab arsă. În jurul vetrei se aflau mai mulți bolovani mari care, probabil, aveau rolul de a împrejmuia vatra. La S de vatră a fost descoperită o zonă cu lipitură arsă, pe o suprafață de 2,20 x 1,10 m, ce ar putea reprezenta resturile unei construcții

incendiate. Date noi privind această construcție, denumită Cpl.22, și raportul ei cu vatra le vom putea avea în campaniile viitoare, odată cu extinderea săpăturii.

Cpl.21 reprezintă o groapă de mari dimensiuni, din c. 19 al S4, acesta fiind primul complex identificat pe Terasa 3. Cea mai mare parte din această groapă intră în malurile de V și S, astfel că sunt greu de stabilit dimensiunile sale. Forma gropii este conică, fiind săpată, parțial, în stânca nativă, de la cota de aproximativ 0,40 m, baza fiind la -1,30 m, de la nivelul actual de călcare. Umplutura este brună, compactă, cu aspect clisos, ce conține foarte multă rocă cochiliferă spartă, pigment de cărbune, oase de animale și fragmente ceramice dacice. Remarcăm un fund de vas cenușiu și un fragment de borcan decorat cu brâu crestat. Probabil că această groapă reprezenta o anexă a Bordeiului 27, aflat în imediata apropiere.

Cpl.23 – groapă menajeră, descoperită în S6, c.A2, în formă de clopot, cu diametrul gurii de 0,80 m, diametrul maxim de 1,25 m și adâncimea este de 1 m. A conținut o umplutură cenușie, gălbuie pe alocuri, cu mulți pigmenti de cărbune, fragmente ceramice, oase și câteva pietre masive.

Cpl.27 - complex adâncit, de mari dimensiuni, probabil bordei, descoperit în capătul de S al S4, în zona unde se termină panta și începe Terasa 3. Acesta s-a observat doar parțial deoarece cea mai mare parte intra în profilul de vest al secțiunii. Lungimea părții superioare este de 2,50 m, baza de 1,90 m, iar adâncimea maximă este de 0,70 m, el fiind săpat de la cota de 0,40 m, față de nivelul actual de călcare. Materialul arheologic descoperit la baza acestui complex este compus din fragmente ceramice dacice ce se pot încadra în sec. I p.Chr. Stratigrafic, s-a observat că acest bordei este anterior amenajării structurii de fortificare din zona c.14-18, fiind umplut, parțial, cu pământ și pietre sparte folosite în amenajarea fortificației.

Piese descoperite au intrat în patrimoniul Muzeului Județean Buzău, unde vor fi supuse operațiunilor de conservare și restaurare.

S-au luat, de asemenea, măsuri primare de protecție și conservare a zidurilor și a complexelor descoperite, prin sprijinire și acoperire cu pietre, folii de plastic și pământ.

Note:

1. Costache D, *Unpublished findings belonging to Early Bronze in Buzau Valley*, p. 141 – 152. In: *The Thracians and Their Neighbours in Antiquity. Studia in Honorem Valerii Sirbu*, Brăila, 2010; *Idem*, *Noi date privind locuirea aparținând epocii bronzului timpuriu pe valea râului Buzău*, Drobeta, XIX, 2009, p. 79 – 90.

2. Andreescu R, *Sondajul arheologic efectuat la Târcov – Vârful Dâlma, jud. Buzău*, CA, 9, 1992, p. 44 – 45.

Bibliografie:

G. Trohani, R. Andreescu, *Cercetările arheologice din punctul „Piatra cu Lilieci” din satul Târcov, comuna Pârscov, județul Buzău*, în *Cercetări Arheologice*, IX, 1992, p. 46-51, pl. 1-18; CCA 2008, p. 308-309; CCA 2009, în *Valachica*, 21-22, 2008-2009, p. 216 – 217; CCA 2010, p. 187- 189.

72. Târgu Mureș, jud. Mureș

Punct: Cetate

Cod sit: 114328.03

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 184/2010

Colectiv: Soós Zoltán - responsabil, Ünige Bencze, Keve László (MJ Mureș)

Săpăturile arheologice din zona mănăstirii franciscane aveau ca obiectiv cercetarea zonei în afara teritoriului fostei mănăstiri, mai ales în zona nord-estică a aripii nordice, respectiv în zona grajdului militar de sec. XVIII, care ar urma să fie restaurat de către primăria municipiului Târgu Mureș și era necesară descărcarea de sarcină arheologică a terenului. De asemenea, am continuat cercetarea în zona sectorului D, unde se află clădirea Muzeului de Istorie și Arheologie.

În 2010 am deschis șase casete după cum urmează:

- C34, 5 x 6 m, orientat N - S, situat la N de C30 și C31/2009, în continuarea acestora, lăsând un profil de 1 m între cele două casete.

- C34a, 4 x 5 m, orientat N - S, situat la 0,5 m N de C34, lăsând un profil de 0,5 m între cele două casete.

Sectorul B

- BC2, 3 x 4 m, lângă zidul estic a grajdului, la V de BS1, lăsând un profil de 0,5 m.

Sectorul D

Secțiunile din sectorul D erau în interiorul clădirii:

- DC5, 5,5 x 6,7 m, situat în aripa vestică a muzeului de istorie în camera a treia.
- DC6, 6 x 2,3 m, situat în aripa vestică a muzeului de istorie în ultima încăpere.
- DC7

C34. Profilul vestic:

- stratul 1, solul vegetal avea grosimea de 0,1-0,2 m.

- stratul 2, umplutură modernă din sec. XVIII, avea grosimea de 0,2-0,3 m. Stratul avea culoarea brun deschis și conținea multe fragmente de cărămidă și mortar.

- stratul 3, avea grosimea de 0,6-0,7 m era umplutura superioară medieval târzie a construcției (sec. XV) pe toată suprafața casetei. Umplutura avea culoarea brun deschis și conținea fragmente de piatră și cărămidă.

- stratul 4, lentilă în umplutura construcției, avea grosimea de 0,3-1,3 m, avea culoarea brun roșcat, cu lentile de mortar și cărămidă, conținea pigmenti de mortar și pietre.

- stratul 5, umplutură medievală cu fragmente de cărămidă, situată în mijlocul profilului, avea o lungime de 1,1 m și o lățime de 1 m, era la adâncimea de 2,7 m.

- stratul 6, era în partea sudică a secțiunii, avea grosimea de 0,4-0,5 m și partea inferioară era la adâncimea de 3,1 m față de nivelul de călcare modern. Este primul strat de umplutură cu monede Ludovic de Anjou (1342-1382).

- stratul 7, umplutură în partea nord vestică a casetei, având grosimea de 0,2-1,4 m și lungimea de 1,5 m. Stratul reprezintă faza de demolare a primei mănăstiri de sec. XIV, când locul pivniței L3 era folosit pentru prepararea varului.

Adâncimea maximă a podelei L3 (identificată prima oară în 2009) este de 3,1 m.

C34/a. Caseta era deschisă în continuarea C34, la N de acesta. Intenția noastră era identificarea lungimii L3, deoarece în C34 nu am găsit zidul nordic al acesteia. Cel mai reprezentativ era profilul vestic, care parțial se continuă din C34.

- primul strat era stratul vegetal cu grosimea de 0,1 m.

- stratul 2, umplutură modernă din sec. XVIII, grosimea, 0,2-0,3 m; culoarea brun deschis; conținea fragmente de mortar și cărămidă.

- stratul 3, gros de 1,4 m era continuarea umpluturii din C34 datat la sfârșitul sec. XIV. Umplutura avea culoarea brun deschis și conținea fragmente de piatră și cărămidă.

- stratul 4 avea grosimea de 1,4 m era în colțul nord-vestic a casetei C34/a. Stratul era nederanjat de intervenții medievale conținea fragmente ceramice din epoca bronzului, avea culoarea de brun gălbui și se afla la adâncimea de 2,6 m.

- stratul 5 - sol steril nederanjat de pivnița L3 în colțul nord-vestic a casetei, avea grosimea de 0,5 m, culoare brun-gălbui.

Construcții identificate

C34. Caseta se afla la 0,5 m N de C30/2009, în continuarea acesteia. Materialul bogat și deosebit din C30 cum ar fi ștampila gardianului mănăstirii franciscane din Győr, promitea o cantitate importantă de rare artefacte arheologice. Toată suprafața C34 era de fapt peste umplutura clădirii L3 și conținea un număr însemnat de materiale din sec. XIV și de la începutul sec. XV.

La adâncimea de 3,1 m am identificat nivelul de călcare a clădirii L3, care se adâncea în solul viu format din lut galben. În c.1-6/e pe toată lungimea vestică a casetei am identificat un zid L3/Z2 orientat N - S, care de fapt era continuarea fundației identificate în C30. Zidul era compus din pietre de nisip legate cu lut galben între ele. Zidul avea două-trei rânduri de lespezi groase de 15- 30 cm amplasate una peste cealaltă, după care era nivelat și foarte probabil urma o structură de lemn. Înăuntrul clădirii ne-am adâncit încă 0,3 m atingând adâncimea de 3,4 m față de nivelul actual de călcare. În colțul sud-vestic a casetei am identificat o groapă de stâlp de mărimea 0,4 m care susținea nivelul 2 a clădirii identificate. Diametrul destul de mare ne indică o structură masivă de lemn care trebuia să facă față presiunilor pământului în pivnița clădirii. De-a lungul zidului am identificat încă două gropi de stâlp de 0,6 m diametru, a doua groapă era la distanță de 0,5 m față de fundație, foarte probabil era ulterior amplasat pentru întărirea structurii.

Umplutura din L3 era destul de omogenă din punct de vedere cronologic. Pe nivelul de călcare din pivniță am identificat monede Ludovic cel Mare, iar în restul umpluturii erau monede de Sigismund I și Vladislav I. Monedele ne dau un orizont cronologic destul de clar în ceea ce privește ultima perioadă de utilizare a clădirii (sfârșitul sec. XIV) și finalizarea demolării clădirii, respectiv umplerii pivniței, care se poate data până la mijlocul sec. XV.

C34/a, 4 x 5 m, orientată E - V, situată la 0,5 m N de C34, a urmărit continuarea clădirii L3. În această casetă am reușit să identificăm închiderea nordică a L3. La adâncimea de 1 m se putea distinge solul nederanjat în care era săpată pivnița clădirii identificate. La adâncimea de 2,4 m am identificat zidul construit cu tehnică identică zidului identificat în C34. Zidul format din două rânduri de lespezi era legat cu lut galben avea o lățime de 0,66 m pe latura sudică, iar latura nordică avea numai 0,5 m lățime. Am identificat colțul nord-vestic a clădirii la adâncimea de 2,6 m. La colțul fundației am găsit o bucată cubică de lut ars, care avea dimensiunea de 0,5 m. Fundația zidului nordic a clădirii nu s-a păstrat - a fost demolată, iar pietrele s-au refolosit. Am identificat numai urma fundației și câteva pietre care au rămas din vechea structură. Zidul nordic avea lățimea de 0,4 m. Aproape de profilul sudic a C34/a am identificat o groapă patruleteră, G2 care era lângă zidul vestic și avea dimensiunile de 2 x 1,5 m. Groapa avea o adâncime superficială de 0,2 m și

conținea un material osteologic bogat, multe coji de ouă. Nu am reușit să identificăm dacă groapa avea o funcțiune anume sau umplutura a ajuns în ea accidental, deoarece toată pivnița clădirii dezafectată era folosită ca groapă menajeră de către franciscani. Umplutura era similară cu materialul identificat în C34, compus din ceramică, material osteologic, oase prelucrate etc.

Latura sudică a clădirii L3 era de aproximativ 8 m, lungimea era în jur de 12 m. În 2010 am reușit să stabilim dimensiunea exactă a clădirii, care avea o suprafață de 96 m².

Sectorul B

BC2. Secțiunea a fost deschisă la V de BS1 în vederea verificării unui urme de zidărie identificată în c.3-5. În BC2 nu am identificat nici o urmă a zidăriei, iar în S1 am identificat numai fragmente din dărâmătura unei clădiri din apropiere. Stratul vegetal avea o grosime de 0,2 m, sub care am identificat o groapă din al doilea război mondial care cuprindea peste o mie de gloanțe de mitralieră. Groapa G1 avea adâncimea de 0,6 m.

- al doilea strat avea grosimea de 0,4 m, urmat de stratul trei gros de 0,6 m.

- al patrulea strat conținea material arheologic din epoca fierului și avea grosimea de 0,4 m. Sub acest nivel am identificat o groapă, G2, care conținea un vas de provizii din epoca bronzului și era la adâncimea de 1,52 m.

- al cincilea strat avea grosimea de 0,7 m conținea fragmente ceramice din epoca bronzului și avea adâncimea maximă de 2,2 m Sub acest nivel urma solul viu. În porțiunea de mijloc a casetei am identificat o groapă de gunoi din sec. XVII, G3.

Complexele identificate

G1. Avea adâncimea de 0,6 m, diametrul de 1,2 m conținea muniție din al doilea război mondial.

G2. Era situată lângă profilul estic, avea adâncimea de 1,52 m și conținea un vas de provizii întreg din epoca bronzului.

G3. Groapă de gunoi din sec. al XVII-lea, conținea material arheologic din sec. al XVII-lea, ceramică și fragmente de cahle, printre care am identificat un fragment de mură din sec. XV cu urme puternice de ardere.

Sector D

DC5. Caseta se află în interiorul clădirii Muzeului de istorie și arheologie, în aripa vestică, la parterul clădirii. Caseta era situată în a treia cameră din aripa vestică. În prima etapă, intenția noastră era coborârea nivelului de călcare, înlăturarea umpluturilor moderne pentru uscarea zidurilor. După coborârea nivelului cu 0,4 m, pe toată suprafața camerei (DC5) am identificat o serie de ziduri mai timpurii. Am dedus că, inițial, camera actuală avea cca. 36 m². Era împărțită în trei, respectiv două camere pe latura nordică care erau legate de un coridor pe partea sudică. Am decis efectuarea unor sondaje, având în vedere că trebuia păstrată stabilitatea clădirii. Primul sondaj I-am efectuat în colțul sud-vestic a secțiunii. Sondajul avea 2,2 x 1,8 m. La adâncimea de 1 m de la nivelul de călcare al camerei am identificat o groapă patruleteră care avea pereții zidiți din cărămidă. Zidul sudic al gropii era format de fundația clădirii, dar se vedea că era ulterior încastrat în zid acoperind un arc de descărcare, care era parte din fundația clădirii. Zidul vestic a gropii era asemănător construit peste fundația clădirii și era ușor oblic spre interior. Zidul estic și nordic erau formate dintr-un zid simplu de cărămidă având grosimea de 0,15 m. Groapa avea adâncimea de 4,4 m de la nivelul de călcare și avea o umplutură compactă din prima jumătate a sec. al XVIII-lea.

Pe baza analizei materialului am stabilit că groapa patruleteră ce avea dimensiunea de 1,3 x 1,3 m a fost umplută în jurul anilor 1740, după ce armata austriacă s-a instaurat în cetate și a desființat vechea primărie. Adâncimea gropii, zidăria cu cărămidă ne indică existența unui spațiu care avea justificare doar în locuri de judecată. Târgu Mureș a devenit oraș liber regal din 1616 deci avea dreptul la jude și la judecarea propriilor cetățeni. Așadar trebuia creată infrastructura necesară. Groapa identificată este, cu cea mai mare probabilitate, fosta temniță a orașului din sec. al XVII-lea. Umplutura pivniței conținea material arheologic din a doua jumătate a sec. al XVII-lea și prima jumătate a sec. al XVIII-lea. Materialul este bine datat de identificarea unui vas haban din 1708.

A doua casetă în DC5 a fost deschisă pe latura nord-vestică a camerei și avea dimensiunea de 3,3 x 3 m – care, de fapt, era dimensiunea camerei vestice desființate mai târziu.

Pe latura vestică a fundației am identificat un nou arc de descărcare, care era compus din două arcuri și din două rânduri de cărămidă. Sub al doilea arc de cărămidă era pământ nederanjat. Fundația clădirii era săpată până la solul viu galben la adâncimea de 2,1 m. Fundul casetei era la 2,4 m adâncime săpat în solul viu. Pământul din interiorul sondajului era nederanjat de alte perioade istorice și nu conținea material arheologic.

Al treilea sondaj era în colțul nord-vestic al camerei, avea dimensiunea de 3,1 x 1,5 m. Sondajul era efectuat în fosta cameră estică pe toată lungimea nordică a acesteia. Primul strat avea grosimea de 0,1 m și era compus din praf și mortar.

- stratul 2, avea grosimea de 0,2 m și era compus din umplutură modernă lutoasă cu bucăți de cărămidă și pietre;
- stratul 3, avea grosimea de 0,2-0,3 m era compus din sol brun nisipos;
- stratul 4, avea grosimea de 0,05 m era compus din mortar și nisip;
- stratul 5, avea grosimea de 0,4 m, avea culoarea brună cu fragmente de cărămidă.
- stratul 6, avea grosimea de 0,3 m, avea culoarea brun deschis conținea nisip, mortar și pietricele.
- stratul 7, avea grosimea 0,8 m, era compus din sol brun și conținea fragmente ceramice din epoca bronzului.
- stratul 8 era solul viu la adâncimea de 2,4 m.

Pe latura estică sondajului trei am identificat al treilea arc de descărcare la fundația camerei, interesant este că aceasta conținea pietre profilate din sec. al XVI-lea.

DC6. Caseta se situează în ultima parte a aripii vestice și este format din două încăperi înguste. Încăperile înguste erau de fapt structura băilor. Ambele spații erau folosite ca și wc-uri iar din sec. al XVIII-lea erau modernizate de armata austriacă având și scurgere spre exterior. Până atunci erau numai gropi care erau curățate ulterior. Prima încăpere dinspre E avea dimensiunea de 2,3 x 3 m, avea o umplutură care conținea material destul de bogat de sec. XVII. Acest fapt atestă că prima încăpere era transformată deja în sec. al XVIII-lea și nu servea ca baie.

Zidurile fundației era puțin îngroșate având o talpă de 0,2 m iar pe latura nordică era un zid superficial, gros de 1 m, care probabil era o cărare iar wc-urile erau alinate la zidul sudic. Solul viu galben era la adâncimea de 2 m, unde se termină și fundația clădirii. Pe latura estică a camerei la 1,6 m adâncime, se văd urmele unui zid superficial care probabil era substructura unei structuri pentru curățirea gropii. Groapa de wc nu avea pe fund nici o structură, numai lutul galben.

A doua încăpere este situată la nord-vestul clădirii, are dimensiunile de 3 x 2,3 m. După înlăturarea umpluturii de sec. XIX și a șapei de beton am identificat o structură de baie din sec. al XVIII-lea. Camera era pavată cu piatră, iar pe latura vestică era o piatră găurită de granit, sub care am identificat un canal care ducea spre exterior. În canal ulterior era amplasat o țeavă de fontă. Structura este interesantă și unică, printre puținele wc-uri din perioada barocă. După desfacerea pavajului de cărămidă am identificat o umplutură de la începutul sec. al XVIII-lea, care avea grosimea de 1,8 m. La această adâncime am identificat o nivelare din cărămidă peste care s-a pus o șapă de mortar de var cu înclinație spre N. În fundația nordică a clădirii se poate vedea o arcadă zidită care deservea curățirea toaletelor din exterior.

Fundația celor două băi era din cărămidă și se datează în sec. al XVII-lea.

DC7. Caseta DC7 era situat în aripa vestică a muzeului în a doua încăpere. DC7 era împărțit în două: DC7a având dimensiunile de 3,6 x 1,5 m situat în partea sud-estică a camerei și DC7b având dimensiunile de 3 x 2 m. Casetele au fost trasate pentru verificarea îmbinării fundației între camera I și camera II, respectiv verificarea fundațiilor între camera II și camera III, verificarea fundațiilor identificate între DC7a și DC7b.

După înlăturarea umpluturilor de sec. XX și XIX, la adâncimea de -0,3 m am identificat urmele unor ziduri de despărțire din interiorul camerei 2, respectiv două fundații de stâlp. În caseta DC7a am stabilit că fundația stâlpului era adâncită până la 1,2 m. Stâlpii aveau dimensiunea de 0,8 x 0,8 m și foarte probabil susțineau hornul bucătăriei casei de sec. XVI înglobat în aripa vestică a clădirii comandamentului baroc. La începutul sec. al XVII-lea casa a fost transformată în primărie iar spațiul din a doua cameră a fost reorganizat. Spațiul unitar a fost împărțit în două, s-a construit un zid despărțitor la linia stâlpului nordic paralel cu zidul nordic al camerei la 1,9 m față de acesta. Foarte probabil clădirea primăriei nu mai avea nevoie de funcționarea unei bucătărie și spațiul era DC7a. Fundația era destinată pentru alte activități. Așadar au fost create trei spații, primul era din cărămidă iar la adâncimea de 2,2 m lângă colțul sud estic a camerei am identificat un strat din epoca neolitică cu material ceramic din cultura Criș. Spațiul micșorat avea dimensiunea de 3,7 x 3,6 m.

În al doilea spațiu era situat DC7b. Aici am adâncit caseta în partea nordică până la solul steril la adâncimea de 1,9 m. Fundația clădirii era construită din cărămidă și pe latura nordică și estică am identificat două arcuri de descărcare zidite în fundație pentru mărirea stabilității clădirii. Latura vestică și sudică a casetei era formată din umplutură de sec. XVII la cote de adâncime de -0,6 -0,9 m. La adâncimea de 1,3 m am identificat o lentilă de mortar care reprezenta nivelul de construcție a fundației din sec. al XVI-lea. Spațiul doi avea dimensiunea de 3 x 2 m.

Al treilea spațiu era un coridor situat la V de cele două încăperi și asigura accesul în pivnița clădirii.

Materialul osteologic cuprinde oase de animale de la diferite specii după cum urmează: ovine, suine, bovine, păsări (în curs de prelucrare).

În C34 și C34a am identificat o serie de oase prelucrate - în marea majoritate coarne de cerb și de căprioară din care erau confecționate mărgelile de os pentru rozar. În total am descoperit 20 de fragmente prelucrate, găurite pentru mărgelile. Numărul mare de obiecte de os prelucrate precum și

aparitia materiei prime și a rebuturilor însemna existența unui atelier de prelucrat oase în cadrul mănăstirii. Rozarele și celelalte obiecte confecționate de călugări erau vândute pelerinilor. Această activitate economică reprezenta o contribuție consistentă la veniturile mănăstirii.

Cahlele au fost identificate în casele C34 și C34a, proveneau din aceeași perioadă, de la începutul sec. al XV-lea, deci perioada Sigismund de Luxemburg. Cahlele erau compuse din cahle oală în formă de ceapă și cahle oală simple. Acestea erau combinate cu plăci ceramice cu dimensiunea de 22 x 9 cm și piese de coronament care imitau forma unui turn gotic.

S-au identificat câteva piese de coronament de cahlă smălțuită care probabil sunt dintr-o altă sobă despre care avem foarte puține informații. Majoritatea cahlelor erau nesmălțuite, vărute. Am identificat o figurină de teracotă care foarte probabil era amplasată pe coronamentul sobei. Aceasta este prima piesă de acest tip identificată la Târgu Mureș. Reprezintă un cavaler stilizat și face parte din grupul de sobe identificate în cetățile regale din Visegrád și Diósgyőr.

O altă piesă rară de cahlă era o cahlă traforată de forma pătrată care avea în mijloc un decor de rozetă traforată. Piesa are dimensiuni mici 9 x 10 cm, adâncime de 5 cm și foarte probabil era încastrat în sobă ca și piesă de decor. Ceramica descoperită în zona mănăstirii se încadrează după cum urmează:

- material ceramic neolitic (cultura Criș);
- material ceramic din epoca bronzului (cultura Wietenberg);
- material ceramic din epoca fierului, Hallstatt;
- material ceramic din sec. XIV – XV;
- material ceramic din sec. XVI – XVII;
- material ceramic din sec. XVIII–XIX.

Paharul simplu urmărește forma paharelor de sticlă, are formă conică iar sub buza simplă a paharului sunt trei inele.

Am identificat fragmentele a patru pahare de tip pocal din ceramică cenușie cu pastă fină și cu decor incizat în formă de v. Pocalele imită forma pocalelor confecționate din cupru sau metale prețioase cu precădere argint.

Vasul cu toartă se numără printre piesele rare de import din zona Germaniei de S și este denumit vas de tip *schwab*. Vasul are un mâner sub care este o toartă iar partea laterală este bombată, puțin asemănător vaselor de bronz tip *grappe*.

Vasul de distilat este o piesă specială smălțuită în interior cu smalt verde. Vasul are un fund plat, diametrul de 38 cm și până la buză are înălțimea de 20 cm. În interior are un inel pentru capac, care a vea o toartă. Smălțuirea interioară a vasului ne indică faptul că era folosit pentru distilare.

Obiectele din metal sunt preponderent din fier, dar și câteva obiecte din bronz. Obiectele din metal sunt în general materiale de construcție, respectiv cuie de dulgher, piroane, cârlige, lanțuri etc.

Obiecte de bronz:

- *stilus* identificat în C34 la adâncimea 2,2 m - este al doilea *stilus* din sec. XIV identificat la mănăstirea franciscană din Târgu Mureș. *Stilus*-ul are două capete unul în formă de spatulă iar al doilea capăt era ascuțit. Este folosit la tăblițele de ceară.

- degetare - am identificat trei degetare din bronz în clădirea L3, C34. Pe suprafața lor se poate vedea un decor format din puncte adâncite în suprafața degetarului pentru a oferi sprijin acului. Degetarele au un inel în interior.

- aplică de carte - are formă pătrată, iar în mijloc o scenă reprezentând un șarpe încolăcit în jurul unui băț. Foarte probabil este simbolul șarpelui de foc din cartea lui Moise.

- mâner de cuțit - provine din Styria sau Germania de sud, piesa este confecționată din bronz, are capătul decorat cu trei petale, iar suprafața este incizată cu decor în formă de inele.

În 2010 am reușit să stabilim dimensiunile exacte ale clădirii L3, care avea aproximativ 8 m lățime și în jur de 12 m lungime. Clădirea avea o suprafață de 96 m². L3 este prima clădire de lemn (din cele două faze) din sec. XIV identificată în situl mănăstirii franciscane și este foarte interesant faptul că am reușit să surprindem fazele de lemn ale mănăstirii, care în sec. al XV-lea a fost zidită din piatră însă pe alt amplasament, permițând astfel identificarea primelor faze de lemn. Urmele clădirilor de lemn, de fapt, justifică informațiile provenite din documentele medievale despre fazele inițiale de lemn ale mai multor mănăstiri. În cazul abandonării construcției mănăstirii, de multe ori rămânea numai clădirea de lemn care era ulterior demolată. În cazul Târgu Mureșului, mănăstirea de piatră a fost finalizată până la mijlocul sec. al XV-lea.

În aripa vestică a clădirii muzeului de istorie și arheologie a Muzeului Județean Mureș (fostul comandament militar), care este în proces de restaurare din 2008, am identificat urmele unei case din sec. XVI-XVII. După identificarea temniței din camera 3 s-a adeverit că de fapt este prima primărie a orașului Târgu Mureș. În 1616, Târgu Mureș este ridicat la rangul de oraș liber regal. Cu acest prilej orașul avea nevoie de construcția unei primării unde să fie ținute ședințele, unde să fie locul de judecată și unde să-și exercite funcția judele orașului. Orașul a cumpărat o casă existentă în cetate și a transformat-o pentru nevoile sale cu funcțiunile necesare unei primării. Menționăm că identificarea temniței orașului de sec. XVII este unicat în țară, deoarece celelalte temnițe păstrate se află în cetăți, iar ceea descoperită la Târgu Mureș era o temniță care deservea jurisdicția orășenească. [Soós Zoltán]

73. Telița, com. Frecăței, jud. Tulcea

Punct: Celic Dere

Cod sit: 160412.08

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 65/2010

Colectiv: Valeriu Sirbu - responsabil (M Brăila), Gabriel Jugănar (ICEM Tulcea), Dan Ștefan, Maria-Magdalena Ștefan (SC Digital Domain SRL)

Cercetările arheologice din necropola tumulară și plană de la *Celic Dere* s-au desfășurat pe trei planuri: derularea unor săpături noi, explorări cu mijloace geofizice în teritoriul necropolei și reevaluarea cercetărilor mai vechi cu metode moderne de înregistrare și integrare a datelor.

Primul obiectiv al campaniei a constat în epuizarea martorilor arheologici rezultați în urma cercetării movilei T44 pe parcursul expedițiilor anterioare (2008-2009). Aceasta a fost investigată prin metoda secționării în sferturi și păstrării a doi martori în cruce, lați de 1 m și lungi de 11 m (E - V), trasați pe direcția punctelor cardinale. Cu ocazia epuizării acestor martori a fost cercetat integral mormântul secundar al movilei - T44M2, identificat încă din campania trecută, în profilul nordic al mormântului E - V. Acest mormânt se află imediat la V de rîngul mormântului M1. Amenajarea funerară a constat într-o groapă

ovală, orientată cu axul lung pe direcția N - S, cu dimensiunile de 2,20 x 1,50 m. Pe fundul gropii, chiar în limita sa estică (între adâncimile de 0,58-0,67 m de la nivelul actual de călcare) a fost identificat defunctul depus în poziție flexată, așezat pe dreapta, cu genunchii ușor îndoiți, cu capul spre S. Oasele au fost descoperite într-o stare relativ proastă de conservare și, aparent, deranjate din vechime. În mod particular craniul pare să fi fost cel mai afectat, el fiind zdrobit, cu fața în jos, mai multe fragmente de calotă fiind împrăștiate în partea vestică (stângă a defunctului). Deasupra craniului și părții superioare a corpului au fost depuse cu grijă (nu aruncate!) mai multe pietre de dimensiuni medii (15-25 cm), aranjate pe două-trei rânduri, într-o structură alungită. Inventarul mormântului era format dintr-un castron mic, lucrat la roată, un cuțit din fier, trei săgeți de bronz cu tub și trei aripiore, plus o mărgică. Umplutura gropii a fost destul de omogenă, constând în sol lutos de culoare brun-cenușiu amestecat cu fragmente foarte fine de piatră, foarte dur la săpat, cu o structură extrem de compactă. Limita inferioară a gropii mormântului M2 corespunde limitei inferioare de săpare a gropii mormântului M1 din movila T44, dar și a limitei pedologice de separație între orizontul B și C, ceea ce face ca diferențele între intervențiile antropice și structura naturală a solului să fie dificil de observat. Din punct de vedere al cronologiei relative, chiar dacă situația nu este pe deplin clară, cele mai multe argumente stratigrafice par să indice că groapa M2 a fost săpată ulterior amenajării M1, cu unele deranjamente produse în mantaua de piatră, vizibile în c.A - zona vestică. Analiza antropologică lămură starea neobișnuită în care au fost descoperite oasele defunctului, precum va și semnificația perforației în calota craniană. Tot la săparea mormântului E - V al movei T44, dar în capătul opus, spre E, a fost cercetată o altă groapă T44C3, ovală, cu fundul plat și colțuri rotunjite, puțin adâncă (până la -0,35 m), aflată imediat sub ringul pietre al movei. Groapa a avut umplutura omogenă și nu a conținut material arheologic. Această groapă ar putea fi interpretată ca având legătură cu momentul realizării ringului din lespezi mari de piatră al movei.

Tot în această campanie s-au verificat rezultatele investigațiilor geofizice realizate în campania trecută ce au indicat prezența unui noi movei aplatizate în zona de N a necropolei în apropierea movei T10. Au fost derulate prospecțiuni suplimentare: magnetice, electrice, georadar și măsurători topografice de detaliu pentru delimitarea clară a monumentului funerar și stabilirea poziționării mormântului de săpătură. Noua movilă, denumită T46, a fost dezvelită pe nivelul mantalei de piatră spartă. Are forma ovală, ușor alunecată pe pantă (spre E) și măsoară în diametru 5,5 m (E - V) x 4,5 m (N - S) și o înălțime de 0,55 m. Această movilă funerară face parte dintr-un grup distinct, împreună cu alte două movele, una mai mică, alta de dimensiuni similare celei cercetate de G. Simion în campaniile mai vechi.

Au fost, de asemenea, reluate cercetările în zona movelelor T17-20, localizate în extremitatea nordică a necropolei, în partea mai înaltă a dealului, movele a căror săpătură începută de Simion Gavrilă, în 2001, a rămas, din anumite motive, neîncheiată. Acest grup de tumuli se remarcă prin monumentalitatea construcțiilor de piatră, dimensiuni și volum, formând, în mod clar, un grup distinct, impresionant. Au fost trasați mormânti stratigrafice în zonele nesăpate, iar cercetarea s-a concentrat pe evidențierea dimensiunilor mantalelor de piatră. Cercetarea anterioară, focalizată pe mormântul central a omis excavarea zonelor adiacente,

dimensiunile amenajărilor exterioare de piatră rămânând astfel neclare. Cercetările vor continua în campaniile viitoare.

Un aspect important al acestei campanii a fost realizarea de studii pedologice în necropolă, însoțite de măsurători de susceptibilitate magnetică, și măsurători ale valorilor rezistivității electrice ale solului, realizate atât în zone de steril arheologic (sondaje), cât și în cadrul săpăturilor pentru a completa descrierile contextelor studiate și stratigrafia.

74. Turda, jud. Cluj

Punct: Dealul Cetății

Cod sit: 55268.01

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 125/2010

Colectiv: Mihai Bărbulescu - responsabil, Sorin Nemeti, Florin Fodorean, Mihaela Sălășan, Blaga Dragoș, Matei Dan (UBB Cluj), Mariana Pâslaru, Ana Căținaș, Claudia Luca (MI Turda), Irina Nemeti (MNIT), Pavel Huszarik (Liceul Nădlac)

Cercetările arheologice s-au desfășurat pe baza contractului nr. 2686/02.08.2010 încheiat între Ministerul Culturii și Patrimoniului Național ca finanțator și Universitatea "Babeș-Bolyai" Cluj- Napoca ca beneficiar.

În anul 2010 cercetările au continuat în curtea clădirea comandamentului (*principia*) având drept scop dezvelirea sistematică a treimii estice a curții, singura parte rămasă necercetată.

Cercetarea în suprafață a curții clădirii comandamentului a continuat spre E. Au fost practicate 11 suprafețe (toate orientate N - S): S1 (21 x 2,5 m), S2 (17 x 2,5 m), S3 (21 x 3 m), S4 (21 x 2,5 m), S5 (14,6 x 2,5 m), S6 (21 x 2,5 m), S7 (16,4 x 2,5 m), S8 (17 x 2,5 m), S9 (21 x 2,5 m), S10 (17 x 2,5 m), S11 (17 x 3,5 m). În colțul sud-estic al curții s-au practicat trei casete: C1 (5 x 4 m), C2 (5 x 4 m), C3 (7 x 4 m), iar în extremitatea nordică a secțiunii S3 a fost săpată caseta C4 (3 x 2 m), în vederea dezvelirii mormântului M1. Între suprafețe și casete s-au păstrat martori cu lățimea de 0,50 m. S-a dezvelit o suprafață totală de 591 m², cu o adâncime medie de cca. 0,80 -1 m.

Situațiile arheologice (complexe, amenajări anterioare pavajului curții, gropi de implantare de stâlpi, intervenții medieval-moderne etc.) vor fi prezentate în cele ce urmează:

S-au practicat inițial două casete (C1/2010 și C2/2010) cu dimensiunile de 5 x 4 m fiecare, amplasate în colțul sud-estic al curții.

C2/2010. În această casetă s-a putut verifica stratigrafia curții, care este similară stratigrafiei generale stabilite în urma cercetărilor din anii 2008 și 2009 și în această extremitate sudică a curții.

Stratigrafie:

- Humus modern (0 / - 0,35 m). Grosimea variabilă a humusului modern în curte se datorează în principal pământului rezultat din cercetările din camerele edificiului clădirii comandamentului și din porticul acestuia (cercetări din anii '80 și din anul 1994). Pământul rezultat din aceste săpături a fost depus în curte, fiind mutat cu ocazia unor nivelări.

- Pământ negru afânat cu fragmente de material tegular și pietre (- 0,35 / - 0,50 m). Acest nivel este interpretat ca un strat de depunere medieval - modernă, de demantelare a pavajului curții (nivelul de scoatere a lespezilor pavajului).

- Nivel de prundiș bine tasat amestecat cu fragmente de calcar de Podeni (- 0,50 / - 0,60 m). Acest nivel corespunde cu infrastructura ultimului pavaj al curții, cel realizat din lespezi de calcar rectangular.

- Pământ galben, lutos (- 0,60 / - 0,75 m). Nivel de depunere în care se găsesc materiale arheologice. Este nivelul de locuire roman din curte, depunerea din prima fază de existență a edificiului.

- Nivel de prundiș, lentile de mortar și fragmente de calcar de Podeni (- 0,75 / - 0,95 m). Acest nivel a fost identificat cu infrastructura primului pavaj al curții, pavaj desființat în timpul existenței castrului cu ocazia repavării curții.

- Pământ negru (steril arheologic). (- 0,95 / - 1,05 m).

În colțul nord-vestic al casei s-a conturat o groapă (G1) care începe din nivelul de dărâmtură medieval – modern. Groapa are un diametru de 0,50 m și este adâncă de 1,20 m (de la nivelul de unde a fost săpată). În umplutura gropii s-au descoperit fragmente de material tegular și fragmente ceramice.

C2/2010. La adâncimea de - 0,65 / - 0,70 m, la partea superioară a nivelului de infrastructură a ultimului pavaj al curții, s-a conturat, în partea estică și în centrul casei o groapă de mari dimensiuni care a fost săpată din nivelul de dărâmtură medieval – modernă. Groapa este intersectată de profilul estic și are un diametru maxim de cca. 3,40 m. În umplutura gropii s-a găsit foarte mult material arheologic rulat (material tegular, fragmente ceramice, monede).

Cercetarea a continuat prin golirea conținutului gropii și la adâncimea de -1,50 m a fost surprins un ring de pietre aranjate, formând un cerc cu diametrul (la interior) de 1,15 m. Astfel s-a dovedit că groapa era de fapt o intervenție modernă, o groapă de demantelare a ghizului unei fântâni romane. Într-o primă fază fântâna a fost golită până la adâncimea de - 2,80 m (de la nivelul actual de călcare) fiind dezvelite 7 asize de piatră din pereții interiori ai fântânii.

În continuare s-a procedat la golirea conținutului fântânii și s-a ajuns la adâncimea de -6,90 m de la nivelul actual de călcare. La adâncimea de cca. 6 m (de la nivelul actual) a fost atinsă pânza freatică. În continuarea s-a continuat scoaterea materialelor arheologice din nivelele aflate sub apă (ceramică, fragmente sculpturale – fragmente de statui, mai multe capitelluri doric fragmentare care ornamantau porticul clădirii comandamentului). Diametrul interior al fântânii este, la diferite adâncimi, de cca. 1,15 - 1,20 m.

Fântâna avea pereții construiți din piatră până la adâncimea la care a fost săpată, la -6,90 m. Pereții sunt construiți din piatră de carieră (diferite varietăți de calcar), nefasonată, pietrele nefiind prinse cu mortar. Asizele au grosimi relativ uniforme, de cca. 0,15 - 0,20 m. S-au numărat 30 de asize de la nivelul apei până la partea superioară a pereților.

S01/2010. Dimensiuni: 21 x 2,5 m, orientată N - S. În secțiunile trasate în partea centrală a curții se regăsește aceeași stratigrafie observată și în cercetările din anii 2008 și 2009. În partea sudică a secțiunii, spre porticul laturii de S, între m. 0 - 2,50, s-a observat existența unui nivel de lut tasat (la adâncimea de - 0,45 / - 0,75 m) iar la partea superioară a acestuia urme de cărămizi. Între m. 2,30 - 2,50 se observă în profilul vestic o mică adâncitură (rigolă?). De la m. 2,50 la m. 21 în stratigrafie se observă cele două nivele de infrastructură a pavajului sesizate în toate suprafețele care au dezvelit partea centrală a curții. Situația întâlnită în extremitatea sudică a secțiunii a mai fost surprinsă și în alte secțiuni care au dezvelit zonele dinspre porticul curții, pe laturile de S și de N. Se poate

preciza acum că pe o lățime de cca. 3 m (10 *pedes* = 2,98 m) (de la zidul porticelor nordic și sudic) exista o amenajare cu un pavaj de cărămidă, mărginit spre interiorul curții de o rigolă, amenajare destinată colectării apei pluviale care se scurgea de pe acoperișul porticului.

În centrul S01 a fost surprinsă o groapă modernă (G1) cu diametrul de cca. 0,70 / 0,75 m și adâncimea de -1,70 m (de la nivelul actual de călcare).

În extremitatea nordică a suprafeței, în c.19-20, au fost descoperite două blocuri de calcar masive, paralelipipedice, aliniate și așezate direct pe pământul steril (la adâncimea de - 0,75 m, partea superioară se află la -0,45 m). Blocul vestic, intersectat de profil, are dimensiunile de 1,30 x 0,55 x 0,30 m, iar cel estic de 1,22 x 0,70 x 0,30 m. Desființarea marmorului vestic a permis dezvelirea unui alt bloc cu dimensiunile de 1,15 x 0,85 x 0,25 m, mișcat din poziția inițială. Probabil cele trei blocuri paralelipipedice cu dimensiuni apropiate erau aliniate și formau o bază (postament).

S02/2010. Dimensiuni: 17 x 2,5 m, orientată N - S. Secțiunea a suprapus parțial o secțiune și o casetă din anul 1981, cea în care a fost descoperit mormântul cu nișă din epoca migrațiilor. În c.16-17 a fost surprins conturul gropii mormântului din 1981. În apropierea acestuia, la m. 15,85, profilul estic a intersectat urma unei gropi și calota craniană a scheletului. Prin urmare, spre E, a fost deschisă caseta C04/2010 (2 x 3 m) pentru dezvelirea mormântului. La adâncimea de - 0,90 m s-a putut observa conturul gropii, care avea dimensiunile de 1,15 x 0,40 m. Scheletul era incomplet, oasele au fost descoperite aranjate în poziție anatomică. Singura piesă de inventar este un pieptene bilateral din corn cu trei plăci (prinse cu patru nituri din fier). Mormântul este orientat V - E, cu capul la V ca și mormântul vecin descoperit în 1981. Orientarea similară pledează pentru aceeași datare (ca și singura piesă din inventar), respectiv sec. al VI-lea p.Chr.

S03/2010. Dimensiuni: 17 x 2,5 m, orientată N - S. Profilul estic al secțiunii a intersectat un număr de 5 gropi cu diametre de cca. 0,90 - 1 m (nivelare la adâncimea de - 0,90 m). Adâncimea gropilor (de la nivelul actual de călcare) variază de la 1,15 m (G1) la 1,70 m (G4). Distanțele dintre gropi variază între 2,90 m și 3,40 m. Gropile G1, G2, G4 și G5 au făcut parte dintr-o amenajare anterioară dezafectată (nivelul de infrastructură al ultimului pavaj le acoperă). G3 este o groapă medieval – modernă, săpată din nivelul de dărâmtură (cu pietre de mari dimensiuni căzute în groapă). Spre V de S03/2010 a fost trasată secțiunea S07/2010 (16,40 x 2,5 m), unde au fost identificate alte cinci gropi similare cu cele din S03.

La nivelarea secțiunii, la adâncimea de cca. -0,80 m au fost identificate, în centrul secțiunii, urmele a cinci gropi de implantare a stâlpilor unite de urmele unor pereții din lemn dezafectați. Gropile aveau formă circulară, cu diametre de cca. 1 - 1,20 m. Distanțele între gropile G1 și G5 din S07 variază între 2,90 - 3 m (aproximativ 10 *pedes*). După golire s-a putut preciza faptul că adâncimile gropilor variază între 1,30 m și 1,80 m (de la nivelul actual de călcare). În umplutura gropilor s-a găsit piatră, prundiș și material tegular (inclusiv țigle cu ștampila LVM). Lățimea urmei pereților din lemn este de cca. 0,20 - 0,30 m. Pereții sunt cel mai bine evidențiați între gropile G3 și G4 și G4 și G4. Situația coroborată din S03 și S07 (cu gropi provenind de la stâlpii aceleiași construcții dezafectate surprinși atât în profilul estic – în S03, cât și în plan – în S07) permite următoarele observații: gropile au fost săpate din nivelul de locuire în curte aflat sub ultimul pavaj al curții și sunt gropile de

implantare a unor stâlpi ce susțineau pereții unei clădiri de lemn dintr-o primă fază de locuire; construcția a fost dezafectată prin scoaterea stâlpilor, a pereților din lemn și nivelarea gropilor; construcția este anterioară ultimului pavaj al curții și a fost dezafectată de soldații romani. Profilul estic al S07/2010 diferă de profilele surprinse în alte puncte ale curții clădirii comandamentului și indică faptul că aici a existat o clădire din lemn dezafectată, din prima fază de existență a castrului.

În concluzie, S03 și S07 au dezvelit urmele unei construcții din lemn dezafectate ce aparținea fazei 1 de locuire în edificiul clădirii comandamentului. Clădirea a fost edificată și demolată de soldații legiunii a V Macedonica așa cum indică țiglele ștampilate din umplutura gropilor de stâlpi nivelate. Nu este o situație inedită pentru că în cercetările din anul 2009, în extremitatea vestică a curții, în fața basilicii, a fost descoperită o altă clădire din faza 1, nivelată și suprapusă de ultimul pavaj al curții.

S06/2010 (21 x 2,5 m). În jumătatea sudică a secțiunii (sub humusul modern, la -0,15 m) a fost găsită o lespede de calcar de formă dreptunghiulară cu dimensiunile de 1,25 x 1 x 0,10 m spartă în mai multe bucăți. În apropierea lespezii s-au găsit mai multe fragmente mici din bronz și o bucată masivă de bronz topit și zgură. În apropierea lespezii s-au găsit două fragmente dintr-o placă de marmură cu inscripție (un fragment din partea superioară a plăcii are inscripția *[In hono]rem [domus divinae]*). Inițial lespede a fost interpretată ca o bază de statuie, ulterior însă pe baza observațiilor stratigrafice (absența unei baze/structuri de piatră) s-a considerat că este o lespede de pavaj în poziție secundară.

În cercetările din curtea clădirii comandamentului din anul 2010 au fost descoperite diferite materiale arheologice: numeroase fragmente de bronz provenind de la statuile topite, monede romane, piese de echipament și harnașament, fragmente arhitectonice (capitule doric de la porticul curții), cărămizi cu ștampila legiunii, ceramic romană și medieval timpurie, etc. [Mihai Bărbulescu]

Bibliografie:

M. Bărbulescu, *Din istoria militară a Daciei romane. Legiunea V Macedonica și castrul de la Potaissa*, Cluj-Napoca, 1987.
M. Bărbulescu, *Das Legionslager von Potaissa (Turda). Castrul legionar de la Potaissa (Turda)*, Zalău, 1997.

Abstract

The archaeological diggings from 2010 in the Roman military camp from Potash had as main objective the investigation of the court of the *principia*. The research continued in Eastern part of the *principia*'s court. We opened 11 ditches (in surface): S1 (21 x 2.5 m), S2 (17 x 2.5 m), S3 (21 x 3 m), S4 (21 x 2.5 m), S5 (14.6 x 2.5 m), S6 (21 x 2.5 m), S7 (16.4 x 2.5 m), S8 (17 x 2.5 m), S9 (21 x 2.5 m), S10 (17 x 2.5 m), S11 (17 x 3.5 m). In the south-east corner of the court we opened three excavation areas: C1 (5 x 4 m), C2 (5 x 4 m), C3 (7 x 4 m). We excavated a surface of 591 m² at a medium depth of 0.80 -1 m.

During the archaeological investigations made in 2010 there were discovered various artifacts: bronze fragments from statues, Roman coins, harness and military equipment pieces, fragmentary inscription and statue in marble etc.

75. Țigău, com. Lechința, jud. Bistrița-Năsăud

Punct: La Dâmburi

Cod sit: 33499.01

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 5/2010

Colectiv: Dan Lucian Vaida (MG Năsăud), George G. Marinescu (CMJ Bistrița)

Campania de cercetări arheologice din 2010 de la Țigău „La Dâmburi”, punct situat pe un platou din partea nordică a localității, a reprezentat o continuare a investigațiilor efectuate în anul precedent. Pentru noile cercetări arheologice resursele financiare au fost asigurate integral de CMJ Bistrița-Năsăud. Obiectivul principal al cercetării a fost obținerea de noi informații de natură stratigrafică, privind locuirile de la sfârșitul epocii bronzului pentru această așezare și implicit pentru întreaga zonă nord-estică a Transilvaniei.

Cercetările din prezenta campanie s-au concentrat asupra unui sector situat între cele două perimetre investigate în anul anterior. Campania a constatat din două secțiuni paralele S6 (25 x 2,5 m) și S7 (35 x 2,5 m), cu un martor între ele de 0,50 m. Situația stratigrafică a celor două secțiuni este asemănătoare, diferența fiind marcată printr-un strat arheologic mai consistent în jumătatea nordică a S7 și prin constatarea în cadrul aceleiași secțiuni a unor intervenții moderne de nivelare, concretizate prin aducerea unui sol nou, de umplutură, care suprapune nivelurile preistorice. Stratigrafic situația se prezintă astfel: humus actual de culoare maronie deschisă, mai subțire la capătul sudic al secțiunilor (0,25 m) și mai gros în extremitatea nordică a S7 (0,40 m); următorul strat este continuu, identificat în ambele secțiuni, fiind constituit din pământ negru cu numeroase urme arheologice, cu o grosime de 0,25-0,30 m în capătul S6, pentru a ajunge la 0,50 m în capătul S7; sub acest nivel urmează un strat maroniu deschis cu aspect cenușos, bogat în urme arheologice, identificat parțial în S6 și continuu în S7, unde înregistrează o grosime cuprinsă între 0,50-0,60 m; sub acesta se află un strat subțire (0,20 m) de pământ negru, fără urme arheologice, care suprapune un sol asemănător, dar care conține slabe urme arheologice; sub acest nivel este stratul steril din punct de vedere arheologic care poate fi galben-lutos, identificat la adâncimi diferite pe parcursul celor două secțiuni (S6, m 2 la -0,55 m; m 8 la -0,80 m sau în S7 la m 16 la -1,60 m; la m 30 la -2,30) sau negru viu, cum a fost identificat în m 23 din S7, la -2,50 m, de unde continuă în adâncime.

Noile informații, corelate și cu datele obținute în campania anterioară, ne permit încercarea unei atribuirii culturale a nivelurilor succesive descrise anterior. Desigur, acestea sunt preliminare și se bazează pe informațiile cunoscute până în prezent. Primul nivel, situat imediat sub humus-ul actual, identificat pe toată suprafața așezării aparține unei locuiri de la sfârșitul epocii bronzului și de la începutul fazei Hallstatt A (Ha A1), respectiv purtătorilor culturii Noua. Tot în acest prim nivel, imediat sub humus-ul modern, apar sporadic și fragmente ceramice specifice culturii Gáva, fără a fi identificat un nivel continuu de locuire. Al doilea nivel surprins, mai ales pe traseul S7, aparține unei locuiri din Bronzul târziu, anterioară nivelului Noua, stratul gros de cultură indicând mai multe faze diferite. Al treilea nivel aparține unei locuiri de tip Wietersberg, identificat în campania prezentă prin două locuințe surprinse în cadrul S7 și mai ales printr-o locuință surprinsă în campania

anterioară (L12/2009) și un nivel discontinuu din bronzul timpuriu, aparținând culturii Coțofeni.

Dintre complexele identificate în campania din 2010, încă din primul nivel au fost reperate două gropi (Gr. 1/2010 descoperită în S6 de formă circulară cu dimensiuni de 1,10 x 0,70 m și adâncită până la -0,80 m și Gr. 2/2010 descoperită în S7 între m 10,60 și 12, care se adâncea până la -1,70 m) și urmele mai multor locuințe de suprafață care au fost doar cu aproximație delimitate, după materialul ceramic și urmele de chirpici. În al doilea nivel, specifice sunt locuințele adâncite și semiadâncite, dintre acestea remarcându-se (L14) de formă aproximativ patrulateră cu colțurile rotunjite, cu dimensiuni de 2,35 x 1,80 m, adâncită până la -1 m, cu podina lutuită și delimitată pe margini de pietre de râu. Aparținând nivelului al treilea au fost identificate două locuințe (L19 și 20), ele prezentând diferențe în modul de construcție față de cele prezentate anterior. În mod deosebit reține atenția L19, de formă patrulateră cu dimensiuni de 2,60 x 2,50 m, adâncită până la -1,60 m, cu podina lutuită și urme de stâlpi carbonizați. Din nivelul aparținând culturii Coțofeni nu a putut fi identificat cu precizie nici un complex arheologic, locuirea fiind sporadică.

Din punctul de vedere al materialului arheologic, constatăm că acesta este variat, cu o abundență mai ales în primele două niveluri. În partea superioară a primului nivel, imediat sub humus-ul actual, sporadic au apărut fragmente ceramice negre, lustruite la exterior și roșii la interior, decorate cu caneluri specifice culturii Găva. Inventarul arheologic al primului nivel este compus în mare măsură din ceramică (vase de tip sac, cești cu toarte supraînălțate, terminate în muchie sau cu butoni, străchini cu buza invazată, vase decorate cu perforații circulare, dispuse în linie orizontală sub buză etc.), omoplați crestați, sule și obiecte din os, lustruitoare din piatră și lut ars, fusaiole din lut, râșnițe fragmentare, obiectele din metal fiind rare. În al doilea nivel se remarcă în partea sa superioară un amestec de ceramică ornamentată cu elemente de decor de tip Wietenberg târziu în amestec cu ceramică de tip Noua, grosul inventarului ceramic al acestui strat fiind compus din ceramică decorată mai ales prin incizii, sub formă de striuri neregulate. Specifică acestui nivel este prezența inventarului metalic, în prezenta campanie fiind descoperite mai multe ace, un vârf de cuțitaș și un mic pumnal-pendantiv (S7, m. 10,80, - 0,85), toate fiind lucrate din bronz. Nivelul al treilea, este caracterizat printr-o ceramică fină, bine arsă, de foarte bună calitate, unele fragmente fiind ornamentate cu caneluri fine, cum sunt cele adunate de pe podina L19. Ultimului nivel, aparținând culturii Coțofeni, identificat doar în campania din 2010, îi aparține exclusiv doar material ceramic mărunț, decorat cu motive incizate, regăsit în repertoriul ornamental specific acestei culturi.

Obiectivele cercetării viitoare constau în delimitarea perimetrului așezării, în condițiile în care prin campania din 2010 s-a observat că stratul de cultură este mai consistent în zona nordică a sitului, dar și obținerea de noi date stratigrafice, care să deslușească cu mai mare precizie fazele succesive de locuire de la sfârșitul epocii bronzului.

Bibliografie:

G. Marinescu, *Depozitul de bronzuri de la Țigău (com. Lechința, jud. Bistrița-Năsăud)*, Marisia 9, 1979, p. 39-42.
I. Andrișoiu, V. Vasiliev, *Câteva considerații privind cultura Noua în Transilvania*, Apulum 27-30, 1990-1993, p. 126-146.

D. L. Vaida, G. G. Marinescu, *Țigău, com. Lechința, jud. Bistrița-Năsăud. Punct „La Dâmburi”*, CCA 2010, nr. 85, p. 198-199.

76. Țolici, com. Petricani, jud. Neamț

Punct: Hălăbutoaia

Cod sit: 123460.01

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 87/2010

Colectiv: Gheorghe Dumitroaia - responsabil, Roxana Munteanu, Daniel Garvăn, Vasile Diaconu (CMJ Neamț), Olivier Weller, Robin Brigand (UMR 6565, CNRS, Besançon, Franța)

În campania 2010 a fost redeschisă secțiunea notată SI și săpată în campaniile 2007 și 2008¹, pentru prelevarea de eșantioane pentru datări radiocarbon, analiza și determinarea cărbunelui de lemn, probe pentru analiza de polen și pentru determinarea structurilor arheologice din nivelurile atribuite unei faze Cucuteni A/A-B (nivelul cu materiale amestecate), Precucuteni și Starčevo-Criș (acesta din urmă fiind cel mai consistent, depășind 2 m în grosime). Din depunerea atribuită fazei Cucuteni B mai multe probe au fost recoltate în timpul campaniei din 2008. Paralel cu aceasta, s-au efectuat prospecțiuni și sondaje cu sonda pedologică în vederea descrierii secvențelor sedimentare din jurul izvorului actual de slatină, dar și pe valea Pârâului Slatinei.

Ca urmare a eroziunii accentuate provocate de nivelul crescut al pârâului din acest an, la 7 m V de SI a fost necesară efectuarea unei taluzări, într-o ruptură a malului. Pe profilul astfel creat (având lungimea de 2,30 m) se observă limita de V a depunerii antropice, constatându-se totodată că aici baza nivelurilor arheologice se află mai sus decât nivelul pânzei freatice (spre deosebire de situația înregistrată în SI, unde straturile cu materiale Starčevo-Criș coboară cu cca. 1 m sub oglinda apei pârâului). În straturile de cenușă, cărbune, pământ ars evidențiate în taluzare se aflau numai fragmente ceramice aparținând culturii Starčevo-Criș. S-au observat aceleași alveolări de pământ ars la roșu identificate și în SI².

A continuat și prelucrarea materialului arheologic recoltat în campaniile anterioare, fiind finalizat până în prezent lotul aparținând epocii bronzului³, cele din nivelurile neo-eneolitice urmând a fi prezentate împreună cu rezultatele datărilor radiocarbon și a celorlalte analize.

Note:

1. Gh. Dumitroaia, R. Munteanu, D. Garvăn, O. Weller, R. Brigand, *Țolici, com. Petricani, jud. Neamț. Punct: Hălăbutoaia*, în CCAR, campania 2007, București, 2008, p. 235-236; Gh. Dumitroaia, R. Munteanu, D. Garvăn, V. Diaconu, O. Weller, R. Brigand, *Țolici, com. Petricani, jud. Neamț. Punct: Hălăbutoaia*, în CCAR, campania 2008, București, 2009, p. 227-228.
2. Gh. Dumitroaia, R. Munteanu, O. Weller, D. Garvăn, V. Diaconu, R. Brigand, *Un nou punct de exploatare a apei sărate în preistorie: Țolici-Hălăbutoaia, jud. Neamț*, în D. Monah e talii (ed.), *Sarea, de la prezent la trecut*, BMA, XX, Piatra-Neamț, 2008, p. 219.
3. V. Diaconu, D. Garvăn, *Materiale arheologice din Bronzul timpuriu descoperite la Țolici-Hălăbutoaia, jud. Neamț*, în Memoria Antiquitatis, XXV-XXVI (2008-2009), 2010, p. 293-304.

Abstract

In 2010 campaign several samples for sediment, radiocarbon and pollen analysis were taken. Also, 7 metres west from SI, we realised, draw and photographed a new stratigraphic profile.

77. Vitănești, com. Vitănești, jud. Teleorman**Punct: Măgurice**

Cod sit: 153811.01

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 89/2010

Colectiv: Radian-Romus Andreescu – responsabil, Katia Moldoveanu (MNIR), Adrian Bălășescu, Radu Valentin, Constantin Haită (MNIR-CNCP), Ion Torcică, Pavel Mirea, Mădălina Dumitru, Pompilia Zaharia, Andreea Bârză (U București)

Tell-ul se află în valea Teleormanului, la 1,5 km E de șoseaua București-Alexandria, în apropierea terasei de NE. Primele cercetări au fost întreprinse în 1993. În prezent cercetările se derulează în cadrul programului „Începuturile civilizației europene. Neo-eneoliticul la Dunărea de Jos”, proiectul „Cercetarea locuirii neo-eneolitice din vestul Munteniei”.

Obiectivul principal al campaniei 2010 a constat în finalizarea cercetării ultimului nivel de locuire al *tell-ului*. Pentru atingerea obiectivului propus, cercetarea s-a concentrat inițial în suprafața SY, în sectoarele B-A III (1-5), A IV (1-5), S-Z (1-5) și în suprafața SX, în sectorul D-G (6-10). Pe parcursul campaniei, datorită tipului de complexe arheologice descoperite, s-au deschis noi suprafețe, una în continuarea sectorului B-A III (c.6-7), cu dimensiunile de 10 x 4 m și a alta cu dimensiunile de 2 x 14 m pe lungimea c.A IV (1-7). În zona c.A IV 5 a mai fost deschisă o casetă de 1 x 2 m. Între noile suprafețe au fost păstrați martori stratigrafici cu lățimea de 0,30 m.

În sectorul B-A III (1-5), nivelul vegetal și partea superioară a nivelului cultural erau afectate de activități contemporane, observându-se urmele arăturii. După demontarea nivelului vegetal, care avea grosimi de 10-15 cm și conținea multe materiale arheologice, s-a ajuns pe toată suprafața sectorului pe un nivel maroniu-închis, pigmentat cu chirpici ars. Acesta acoperea o zonă de culoare maroniu-roșcată, formată din chirpici ars, mărunțiți, ce se întindea în c.AIII (3-5) și AIII (3-5), pe panta lină a *tell-ului*. S-a considerat că acesta reprezintă nivelul de distrugere al unei locuințe incendiate, ce a primit indicativul numeric 16. Chirpiciul ars avea o grosime de 2-5 cm. Acesta se continua și în suprafețele noi deschise, în c.AIII 6 și AIV 3-6. În nivelul de distrugere, dar și sub acesta, au fost descoperite peste 15 vase sparte *in situ*, întregi și întregibile, 4 rășnițe fragmentare și greutate de lut ars. În unul din vase se afla un fragment distal dintr-o dăltiță de os. Materialul ceramic era concentrat în c.AIII 4 și AIV 5. S-a observat că o parte din latura de NV a locuinței a fost realizată prin tăierea nivelurilor anterioare acesteia, cu scopul probabil de a se obține o suprafață de călcare aproximativ orizontală.

În c.B3-5, A3-4 a fost descoperit un nivel neuniform format din fragmente de chirpici ars cu dimensiuni cuprinse între 0,5-5 cm, în care se găseau vase sparte *in situ*, întregi și întregibile. S-a considerat că acesta reprezintă nivelul de distrugere al unei locuințe incendiate, de mici dimensiuni, ce a primit indicativul numeric 17. Pe latura de S a locuinței s-a observat o tăiere a nivelurilor anterioare acesteia,

asemănătoare celei surprinse în cazul locuinței L.16. Scopul probabil al amenajării era de a se obține pe panta din vechime a *tell-ului* o suprafață de călcare aproximativ orizontală.

În cele două locuințe, L16 și L17 nu au fost descoperite vetre, ci doar plăcuțe de vatră amestecate în masa de chirpici. De asemenea, nu s-a observat vreo amenajare a nivelului de călcare. În suprafața dintre ele au fost cercetate o succesiune de 3-4 straturi cu caracter menajer.

În sectorul S-Z (1-5), după demontarea nivelului vegetal, s-a ajuns pe o zonă cu caracter menajer. Aceasta acoperea c.S-Z 1-4 și era formată din straturi cu grosimi variabile cuprinse între 1-4 cm. Aveau în compoziție fragmente ceramice, oase, piese de silex, os, corn, scoică, cupru și chirpici ars. Caracteristic acestei suprafețe este descoperirea unui număr mare de fragmente de coarne de cerb în diverse stadii de prelucrare și a numeroase fragmente de rășnițe cu dimensiuni cuprinse între 2-15 cm.

În sectorul D-G (6-10) din suprafața SX după demontarea nivelului vegetal ce avea grosimi cuprinse între 10-15 cm s-a ajuns pe un nivel cultural de culoare gri albicioasă cu o textură fină și compoziție diversă. Datorită acestor caracteristici dar și al materialului arheologic ce îl cuprindea s-a considerat că aparține nivelului Gumelnița A2.

La sfârșitul campaniei din anul 2010, considerăm că nivelul cultural Gumelnița B1 din amândouă suprafețele X și Y a *tell-ului* a fost săpat în totalitate.

Descoperirile arheologice constau din ceramică specifică fazelor B1 și A2 a culturii Gumelnița, material osteologic, plastică antropomorfă și zoomorfă din lut, plastică antropomorfă din os, unelte din silex, os, corn, scoică, cupru. De asemenea, au fost descoperite în nivelul arabil fragmente ceramice aparținând culturilor Cernavodă III și Glina.

Obiectivele următoarelor campanii vor fi cercetarea următorului nivel de locuire, Gumelnița A2 și stabilirea legăturilor așezării neolitice cu mediul înconjurător.

Bibliografie:

R. Andreescu *et alii*, Vitănești "Măgurice", com. Vitănești, județul Teleorman, CCA 2009, p. 229-230.

R.R. Andreescu, P. Mirea, K. Moldoveanu, I. Torcică, *Noi descoperiri în așezarea gumelnițeană de la Vitănești "Măgurice"*, BMJT. SA, 1, 2009, p. 75-92.

78. Vlădeni, com. Vlădeni, jud. Ialomița**Punct: Popina Blagodeasca**

Cod sit: 94802.01

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 47/2010

Colectiv: Emilia Corbu (MJ Ialomița)

Săpăturile arheologice desfășurate în perioada 16 august-10 septembrie, pe baza autorizației de cercetare sistematică nr.47/2010, au avut următoarele obiective:

- delimitarea limitei de E a așezării medieval-timpurii;
- cercetarea complexelor de locuire interceptate parțial în cursul campaniei din anul 2009.
- investigarea complexelor arheologice descoperite în 2010.

În sectorul A de pe grindul sudic au fost delimitate un număr de 10 casete (A 30-A40) de 4 x 4 m, însumând un total

de 160 m². Pe suprafața lor au fost descoperite un număr de nouă complexe arheologice din evul mediu și epoca getică.

Au fost cercetate integral: trei gropi de bucate medieval-timpurii; un atelier meșteșugăresc; o locuință de suprafață; o groapă cu funcționalitate neprecizată.

Au fost cercetate parțial următoarele complexe: un complex getic localizat în cas. A30; un complex getic aflat în cas. A37; un complex medieval-timpuriu aflat în A40; un segment de palisadă aflat în A40.

A fost întocmită toată documentația aferentă cercetării acestora: 18 desene de grund și de profil, 250 de fotografii, 60 de pungi cu material ceramic, 60 de pungi cu material documentar.

Atelier meșteșugăresc nr. 1 (Cas. A30- A35, A38)

S-a delimitat de la -0,35/-0,40. În profil se prezenta ca o alternanță de sedimente în lentile groase de detritus brun-cenușiu foarte afânat, alternate cu straturi de pământ galben. Era orientat E-V cu dimensiunile de 3,50 x 3,25 m. Avea podeaua din pământ bătut la -1,02 m pe care se afla un sediment de cenușă vegetală.

Cuptorul cruțat în lut se afla în colțul de SV și avea o amenajare unică din care se păstrau trei elemente după cum urmează:

- o groapă de alimentare aproximativ rotundă de 1 x 0,85 m și adâncă de 1,75 m din care se alimenta focul;

- o cameră de ardere care probabil că în vechime fusese cotlonită, boltită până sub coș. Era rotundă cu diametrul de 1,35 m și adâncimea de 1,65 m de la nivelul actual al solului. Față de nivelul podelei bordeiului avea adâncimea de doar 0,65 m. Se lega de coș printr-un canal lat de 0,60 m și lung doar de 0,10 m, ca o gâtuire. Groapa era plină cu arsură, cenușă, pământ ars, urme de luiture ale pereților.

- un coș de evacuare a fumului care se prezenta ca o platformă ovală de 1 x 0,75 m, de formă aproximativ ovală cu diametrul transversal de 1 m și longitudinal de 0,75 m caracterizat de un strat fin de cenușă. Avea două trepte, una la 0,95 m aproape de nivelul podelei și o alta la 0,75 m.

Detaliile constructive, dimensiunile și amplasarea ne fac să credem că este vorba de un cuptor de meșteșugar, probabil de olar căruia nu i s-a păstrat camera de coacere cruțată dar pe care o bănuim după sedimentele caracterizate de mult pământ galben dispus în straturi orizontale vizibile și pe profilul vestic al locuinței.

Inventarul atelierului era foarte sărac și consta dintr-un număr restrâns de fragmente ceramice neîntregibile provenite de la următoarele categorii ceramice: ceramica nisipoasă, ceramica cenușie, ceramica roșie, ceramica smălțuită, ceramica lucrată cu mâna. Ceramica din pastă nisipoasă prezentă în toate straturile complexului se află în cantitate foarte mică, de doar 38 fragmente. Unele erau din pastă foarte bună cu nisip fin, arsă reducător uniform, decorată cu striuri oblice pe orizontale, registre de striuri, striuri verticale pe cele orizontale. Altele conțineau nisip de granulație medie, arse la roșu, decorate cu striuri. Din ceramica cenușie, foarte rară în toată epoca, au apărut doar 13 fragmente din care unele lucrate la roata rapidă și de culoare neagră. Cele lucrate la roata de mână sunt de culoare gri-cimentos, exfoliate, lustruite cu linii în rețea.

Cele mai multe, 84 de fragmente, sunt din pastă roșie și provin de la vase diferite.

Un număr de 27 de fragmente erau din pastă roșie-cărămizie, din care unele cu angobă gălbuie și coaste la interior,

ca de amforă. Alte 15 fragmente erau din pastă roșie, din care unele cu miezul negru în spărtură, provenite de la oale cu fundul plat. Din pastă fină cu mică, cu perete subțire de doar 5 mm, ardere oxidantă uniformă, decorate cu humă albă au apărut 14 exemplare. O buză și o toartă păstrate de la o oală cu gura largă, buza răsfrântă, gâtul scurt, diametrul maxim în zona umerilor cu toartă lipită pe umăr și buză. Alt exemplar provine de la o ulcea cu toartă. Fragmente mici, smălțuite în diverse culori, au apărut în 13 exemplare. S-au găsit 15 fragmente lucrate cu mâna, la adâncimea cuprinsă între 0,65-0,80 m, decorate cu brâu alveolat, din pastă omogenă, cu pelicule de calcar.

Situația inventarului ceramic descoperit permite doar încadrarea cronologică largă în sec. XII - XIV. Datarea propusă are la bază:

- coexistența unor specii ceramice diferite: a ceramicii din pastă nisipoasă (continuă până în sec. XII - XIII) cu ceramica din pastă roșie (pare în sec. XII-XIII), ceramică smălțuită (început de sec. XIV) și ceramica din pastă fină, roșie cu mică decorată cu humă albă (apare în sec. XIII-XIV);

- cantitatea mare de ceramică roșie din care unele fragmente cu miezul negru în spărtură asigură limita inferioară în sec. al XII-lea.

În profilul de E se observă un alt complex, ce urmează a fi cercetat anul viitor.

Groapă cu funcționalitate neprecizată (Cas. A35, c.2)

În anii anteriori am descoperit pe traseul SF și în SA, c.1 o serie de gropi cu gura largă, fundul conic, formă neregulată considerate de noi ca fiind „gropi cu funcționalitate neprecizată”. Textura sedimentelor, dispunerea, compoziția din Cas. A35, c.2 ne sugerează că atelierul a fost intersectat de o astfel de groapă al cărei fund conic perfora podeaua acestuia până la -1,45 m. În fundul conic al gropii, care avea diametrul de 0,75 m și adâncimea de -0,45 m, s-a găsit un denar unguresc ceea ce datează aceste complexe în sec. al XVI-lea și le leagă de satul Blagodești, menționat în documente în 1508.

Locuința de suprafață (Cas. A36-A37)

La doar -0,26 m de la suprafața actuală a solului a apărut o pată caracterizată de un sediment brun, cenușos, cu arsură și paianță. Era orientată NE-SV și avea dimensiunile de 5 x 3,50 m. A avut podea din lut galben bătătorit la -0,60 m de la nivelul actual al solului. Două gropi de pari cu diametrul de 0,30 m se aflau aproximativ pe mijlocul laturilor lungi. Dintr-un par se mai păstra un fragment de aproape 1m, prăbușit. În colțul sudic era un cuptor cotlonit cu vatră în față. Vatra propriu-zisă era rotundă, cu diametrul de 1 m și prezenta o refacere. Vatra din față era de aprox. 0,60 m. Întreaga construcție a fost răvășită de lucrările agricole. Inventarul este foarte sărac.

Cantitativ predomină materialul ceramic din pastă roșie, fină, decorat cu humă alburie (29 ex.) și fragmentele din pastă roșie ca de amforă, dar de calități diferite (19 ex.). Au apărut, de asemenea, 33 de fragmente din pastă lucrată cu mâna, aflate până la adâncimea maximă de -0,45 m ceea ce ne face să presupunem că au fost purtate de plug. Din pastă nisipoasă cu scoică, arsă oxidant dar și reducător au fost găsite 8 fragmente. Din pastă cenușie arsă în ambele variante, oxidant dar și reducător, s-au găsit doar patru fragmente.

Pe baza situației stratigrafice, a detaliilor constructive ale complexului și a fragmentelor ceramice descoperite, complexul se datează în sec. XII - XIV.

Groapa de bucate nr. 22 (Cas. A32, c. 1,4)

S-a delimitat la -0,37 m de la nivelul actual al solului, ca o pată de sediment brun, afânat, pigmentat cu cenușă alburie. Avea formă de butoi, cu diametrul gurii egal cu diametrul fundului, de 1,20 m și umerii puternic bolțiți. Adâncimea era de doar 1,30 m. Inventarul era foarte sărac și consta din fragmente ceramice, paiață și puține oase fragmentare de animale.

Cele opt fragmente ceramice din pastă nisipoasă conțin nisip de granulație medie, sunt arse uniform, reducător și sunt decorate cu striuri și valuri pe striuri orizontale. Doar două fragmente din pastă cenușie au fost găsite. Au apărut în schimb 21 de fragmente din pastă roșie atipice de la vase diferite, oale sau probabil, amfore.

Groapa de bucate nr. 23 (Cas. A 34, c.1,4)

Se delimitează imediat sub stratul arabil, la -0,30 m de la nivelul actual al solului. Are umplutura brună, afânată pigmentată cu pelicule fine de cenușă vegetală. Avea formă de sac cu gura în formă de pâlnie, îngustându-se de la diametrul de 1,50 m la 1,10 m, de unde începea umărul gropii. Diametrul bazei era de 1,80 m. Adâncimea era de 2,10 m, iar pe fundul gropii erau pete de arsură.

Amestecate în toată umplutura se aflau 79 fragmente din pastă nisipoasă, 5 fragmente din pastă cenușie, 5 fragmente din pastă roșie, 15 fragmente lucrate cu mâna, paiață, oase fragmentare, zgură. Fragmentele ceramice din pasta nisipoasă conțin nisip fin, bine omogenizat, au angobă cărămizie în timp ce altele au pasta rugoasă cu nisip de granulație medie. Sunt decorate cu striuri dese, valuri pe umăr, striuri verticale pe incizii orizontale, valuri alternate cu striuri, valuri formând ochiuri între ele. Fragmentele lucrate cu mâna sunt, de asemenea, diferite. Unele, lustruite, sunt decorate cu pastile rotunde.

Groapa de bucate nr. 24 (Cas. A 34, c. 2, 3)

Este o groapă de bucate inclusă într-o anexă gospodărească, asemănătoare beciurilor din zilele noastre. Încă de la -0,25-0,45 s-a delimitat un sediment brun, afânat, cu pigmenți de arsură, pământ galben, paiață, orientată NE-SV, cu dimensiunile de 3 x 2,50 m, cu colțuri rotunjite. Adâncimea de la nivelul actual al solului era de 0,80 m din care cobora groapa. Pe latura estică avea o treaptă la 1,35 m și lată de 0,25 m. Pe latura vestică groapa a fost săpată de la 0,30 m și boltită în formă de sac. Umplutura era brună, foarte afânată. Avea adâncimea de 2,45 m și diametrul fundului de 1,65 m.

Inventarul gropii consta din ceramică nisipoasă, ceramică lucrată cu mâna, ceramică cenușie, ceramică smălțuită și ceramică din pastă roșie ca de amforă, zgură, paiață, fragmente de fier. La adâncimea de -1,80 m se aflau două schelete întregi de animale, probabil ovi-caprine. Este a doua groapă de bucate de pe Popina Blagodeasca în care s-au găsit schelete întregi de animale.

Cele 36 fragmente ceramice sunt din pastă de calitate diferită, după cum urmează: pastă cu nisip fin, angobă cărămizie, decor striat; pastă cu nisip, microprundiș, cioburi pisate, ardere pătată, angobă cărămizie. Se remarcă decorurile cu striuri oblice pe orizontale, registre de valuri pe striuri. Cele 65 fragmentele ceramice lucrate cu mâna sunt atipice atât în privința pastei cât și a calității. Unele erau lucrate din pastă cu cioburi pisate și calcar, în timp ce altele erau din pastă cărămizie cu miez negru. Fragmentele din pastă cenușie (17) sunt lucrate fie din pastă fină, arsă oxidant sau reducător, cu decor lustruit în rețea. Au mai apărut 28 de fragmente din pastă roșie ca de „amforă”, la fel de atipice, provenite de la vase

diferite. O prezență la fel de sporadică înregistrează fragmentele smălțuite (2 ex.) și din pastă roșie, fină, cu mică.

În concluzie gropile de bucate se încadrează în intervalul cronologic al sec. X-XI spre această datare corelându-se atât situația stratigrafică a acestora cât și inventarul.

Abstract

A pottery workshop, a house and three food pits are described in this report. The workshop looks like a dwelling-house and contains a pottery furnace. It has only one room of 3.50 x 3.25 m, 1 m deep with the pottery furnace in the west corner. But the gate of the furnace (feeder-chamber) and firing-chamber are well preserved. The broil-chamber was destroyed. Its remains, a yellow clay deposit, cover the firing chamber. The oval gate is 1 x 0.85 m and 1.75 m deep. The round firing chamber is 1.35 m diameter and 1.65 m deep. A round smoke-flue was linked by firing-room through a small channel. The inventory proposes a date of 12th-14th centuries.

The house consists of only one room of 5 m x 3.50 m with a clay oven in the south corner. We found two food pits of great sizes, bell-shaped, 2 and 2.35 m deep. The third has a barrel shape of 1.30 m deep. The food pits belonged to the first part of the 11th century level.

RAPORTELE DE CERCETARE ARHEOLOGICĂ PREVENTIVĂ

LISTA SITURILOR ARHEOLOGICE (CERCETĂRI PREVENTIVE)

79. Alba Iulia, jud. Alba	160
Punct: Catedrala romano-catolică	160
80. Arad, jud. Arad	160
Punct: Bariera - Centura ocolitoare Arad, km 12+250-11+950	160
81. Arad, jud. Arad	161
Punct: Grădinile CAP - Centura ocolitoare Arad, km 8+050 - 8+250; 8+540 - 8+840	161
82. Ardud, jud. Satu Mare	161
Punct: Cetatea Károlyi	161
83. Armășeni, com. Bunești-Averești, jud. Vaslui	162
Punct: Muncel	162
84. Băile Boboci, com. Jugureni, jud. Prahova	163
Punct: Tabăra de elevi	163
85. Botoșana, com. Botoșana, jud. Suceava	164
Punct: Dealul Gherman	164
86. Brăila	164
Punct: Orașul Vechi	164
87. București	165
Punct: Băneasa - Str. Gârlei nr. 1C și 1E	165
88. București	167
Punct: Curțile Văcărescu (Calea Victoriei nr. 9)	167
89. București	169
Punct: Centrul Istoric, str. Lipscani nr. 32 – 34	169
90. București	171
Punct: Centrul Istoric – Str. Lipscani nr. 86-88 și str. Gabroveni nr. 51-53, Hanul Gabroveni	171
91. Câmpina, jud. Prahova	173
Punct: Parohia Biserica Sf. Nicolae, cartier Slobozia	173
92. Cerneți, com. Șimian, jud. Mehedinți	174
Punct: Mănăstirea „Sfânta Treime”	174
93. Cioflinceni, com. Snagov, jud. Ilfov	174
Punct: La est de sat (tarlăua 222, parcela 807)	174
94. Crasna, com. Crasna, jud. Sălaj	176
Punct: Biserica Reformată	176
95. Crețești de Sus, com. Crețești, jud. Vaslui	177
Punct: La Intersecție	177
96. Crețuleasca, com. Ștefănești de Jos, jud. Ilfov	179
97. Dolhești, com. Dolhești, jud. Iași	183
Punct: La Ulm	183
98. Drobeta-Turnu Severin, jud. Mehedinți	185
Punct: Str. Independenței, nr. 2	185
99. Fulgeriș, com. Pâncești, jud. Bacău	185
Punct: Dealul Fulgeriș - La 3 cireși	185
100. Gârla Mare, com. Gârla Mare, jud. Mehedinți	187
Punct: La Dune	187
101. Hunedoara Timișană, com. Șagu, jud. Arad	187
Punct: Autostrada Arad-Timișoara, tronson Arad-Seceani, km 23+170 - 23+690 (siturile B0_7-B0_8)	187
102. Iepurești, com. Iepurești, jud. Giurgiu	192
Punct: La Izlaz	192
103. Joseni, com. Joseni, jud. Harghita	193
Punct: Biserica romano-catolică	193
104. Mangalia, jud. Constanța [Callatis]	194
Punct: str. dr. Motaș nr. 8 - 10, proprietatea Simion Căprar	194
105. Mangalia, jud. Constanța [Callatis]	195
Punct: str. Vasile Alecsandri, nr. 10, lot 2, proprietatea Iulian Gabriel Pralea	195

106. Mangalia, jud. Constanța [Callatis]	196
Punct: str. Mărășești nr.12, proprietatea Cornel Stoian	196
107. Mangalia, jud. Constanța [Callatis]	197
Punct: str. Libertății nr. 12, proprietatea Adrian Vladimir Erceanu	197
108. Marca, com. Marca, jud. Sălaj	197
Punct: Primăria Nouă, proprietatea Șumălan	197
109. Moara Vlăsiei, com. Moara Vlăsiei, jud. Ilfov	198
110. Moigrad-Porolissum, com. Mirșid, jud. Sălaj	199
Punct: Porolissum - Măgura Moigradului	199
111. Murani, com. Orțișoara, jud. Timiș	202
Punct: Obiectivul nr. 04 de pe autostrada Arad – Timișoara – km 29+500 – km 29+800	202
112. Negrilești, com. Negrilești, jud. Galați	205
Punct: Curtea Școlii	205
113. Niculițel, com. Niculițel, jud. Tulcea	206
114. Ohaba Ponor, com. Pui, jud. Hunedoara	208
Punct: Fântâna Socilor	208
115. Ohaba Ponor, com. Pui, jud. Hunedoara	208
Punct: Peștera Bordul Mare	208
116. Pantelimon, jud. Ilfov	209
Punct: Colțul Pădurii	209
117. Pârâu Boia, com. Jupânești, jud. Gorj	212
Punct: Scutaru Mic	212
118. Peștera, com. Moieciu, jud. Brașov	214
Punct: Peștera Liliecilor (Peștera Mare)	214
119. Peștera, com. Peștera, jud. Constanța	215
Punct: km 167+500-167+700 (Tumulul nr.5 și 6), km 168+600-169+100 (Tumulul nr. 3) și km 169+800-171+000 („Valul mic de pământ”)	215
120. Pianu de Sus, com. Pianu, jud. Alba	217
Punct: Cetățuia	217
121. Piatra Neamț, jud. Neamț	218
Punct: Curtea Domnească	218
122. Porț, com. Marca, jud. Sălaj	220
Punct: Corău	220
123. Răducăneni, com. Răducăneni, jud. Iași	223
Punct: Bazga - Cetățuie	223
124. Românești, com. Curtea, jud. Timiș	224
125. Sălard, com. Sălard, jud. Bihor	225
Punct: Valea Fărcașului, traseul Autostrăzii Brașov-Borș, Km 54+150-54+350	225
126. Sântimbru, com. Sâncrăieni, Harghita	226
Punct: str. Kuria (Conacul Henter)	226
127. Seceani, com. Orțișoara, jud. Timiș	227
Punct: Autostrada Arad-Timișoara, km 28+400 - 28+700	227
128. Seceani, com. Orțișoara, jud. Timiș	227
Punct: Obiectivul nr. 02 de pe autostrada Arad – Timișoara – km 29+500 – km 29+800	227
129. Seceani, com. Orțișoara, jud. Timiș	230
Punct: Obiectivul nr. 03 de pe autostrada Arad – Timișoara – km 29+500 – km 29+800	230
130. Sibiu, jud. Sibiu	232
Punct: Strada Ocnei	232
131. Sibiu, jud. Sibiu	234
Punct: Turnul mic al pulberăriei - str. Zidului, str. Ocnei	234
132. Sucevița, com. Sucevița, jud. Suceava	235
Punct: Mănăstirea Sucevița	235
133. Șagu, com. Șagu, jud. Arad	236
Punct: Sit A1_1 – traseu autostradă km 19+900 - 20+620	236
134. Șagu, com. Șagu, jud. Arad	237
Punct: Autostrada Arad-Timișoara, km 24+360 - 24+590	237
135. Șinca Nouă, com. Poiana Mărului, jud. Brașov	238

Punct: Șinca Nouă II	238
136. Șura Mică, com. Șura Mică, jud. Sibiu	238
Punct: Varianta de ocolire, secțiunea 2, Km 14860-17.500 și DJ 106B, km 0-3600.....	238
137. Tisa Nouă, com. Fântânele, jud. Arad	239
Punct: tronson Arad-Seceani, km 15+490-15+780 (situl B0_6) (Autostrada Arad-Timișoara).....	239
138. Turda, jud. Cluj	242
Punct: Turda Veche - Biserica reformată.....	242
139. Uileacu Șimleului, com. Măeriște, jud. Sălaj	243
Punct: Biserica Reformată	243
140. Vorniceni, com. Vorniceni, jud. Botoșani	244
Punct: Pod Ibăneasa	244

79. Alba Iulia, jud. Alba**Punct: Catedrala romano-catolică***Cod sit: 1026.07***Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 280/2010**

Colectiv: Daniela Marcu – responsabil, Gabriel Izdrăilă, Cristian Florescu (SC Damasus SRL)

În perioada 25.10-04.11.2010 la Catedrala romano-catolică Sfântul Mihail din Alba Iulia s-a degajat umplutura de pe bolta corului pentru a se permite accesul constructorilor la consolidarea structurii de rezistență, aflată într-o stare de conservare foarte proastă. Evacuarea umpluturii s-a realizat sub supraveghere arheologică, deoarece exista posibilitatea păstrării unor urme materiale medievale.

Intradosul bolții are o lungime de 11 m și o lățime de 10,50 m. Pentru o mai bună colectare a informațiilor și a materialului arheologic suprafața a fost împărțită în patru sferturi, numerotate în sensul acelor de ceasornic, astfel: sfertul 1 - colțul de SE; sfertul 2 - colțul de SV; sfertul 3 - colțul de NV; sfertul 4 - colțul de NE.

S-a constatat faptul că umplutura de pe bolta corului este uniformă, constând dintr-o depunere cenușie, prăfoasă, cu materiale de construcții (fragmente de țigle, de coame, bucăți de mortar de la prinderea coamelor) și mortar. De asemenea au mai fost recuperate pietre cioplite și profilate, fragmente de șindrilă și fragmente de hârtie între care și fragmente din ziare de la începutul sec. XX.

S-a constatat că zidul de pe partea sudică a fost refăcut în etapa de restaurare din primii ani ai sec. XX, condusă de inginerul István Möller. Este un zid lucrat din blocuri de piatră, cu dimensiunile în general de 0,60 x 0,40 m, legate cu un mortar albicios, care susține grinda șarpantei. Pe unul dintre blocurile de piatră este vizibilă inscripția *F. 1911*, reprezentând cel mai probabil anul de construcție a zidului. Zidăria veche observată este realizată din piatră medie și mare legată cu un mortar cenușiu.

După degajarea umpluturii au fost vizibile mai multe fisuri, unele dintre ele cu urme evidente de reparații. Între cotele de +16,30 +16,15 m, a fost surprins un nivel de pietre de dimensiuni mari și medii, unele cu urme de cioprire, având rolul de echilibrare a greutateii care se exercita asupra bolții.

Concluzia supravegherii arheologice a fost că bolta a suferit intervenții de consolidare la începutul sec. XX, cu această ocazie fiind refăcut parțial peretele sudic și fiind înlocuită umplutura veche.

80. Arad, jud. Arad**Punct: Bariera - Centura ocolitoare Arad, km 12+250-11+950***Cod sit: 9271.18***Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 229/2010**

Colectiv: Adrian Ursuțiu – responsabil, Sorin Ilie Cociș, Vitalie Bârcă, Roxana Elena Stăncescu, Cosmin Gabriel Onofrei (IAIA Cluj), Marius Vasile Ardeleanu (MJIA Maramureș), Costin Daniel Țuțuianu (MCDR Deva), Szabolcs Ferencz, Alpar Dobos (UBB Cluj)

Situl (cod B 0_5, din proiectul de cercetare arheologică) a fost identificat în urma periegezei efectuate de către un colectiv de arheologi de la CM Arad, în primăvara anului 2009. Porțiunea dintre km. 12+250-11+950 ai centurii ocolitoare a Aradului face parte din teritoriul orașului, cartierul Aradul Nou, situl fiind traversat pe latura lui sudică de șoseaua Arad - Timișoara, la cca. 500 m S de zona barierei CFR de la ieșirea din municipiu.

Pentru efectuarea cercetărilor s-a efectuat o decapare mecanică, pe întreaga suprafață supusă cercetării. Decopertarea a avut ca scop îndepărtarea stratului de teren arabil, grosimea acestuia variind de la 0,60-0,80 m (lucrarea s-a efectuat în intervalul 28.08.2010 - 19.09.2010). Pentru stabilirea limitelor locuirii, suprafețele deschise dinspre axul șoselei spre NV, respectiv SE au fost extinse cu cca. 30 m de la ultimele complexe. De asemenea nu s-a putut interveni în vecinătatea drumului european ce traversează situl din cauza diferitelor utilități aferente (fibră optică internațională, cablu telefonic interurban, conductă magistrală de apă etc.), astfel ca decopertarea s-a oprit la cca. 5, respectiv 7 m de rambleul șoselei Arad - Timișoara. Suprafața totală investigată a fost de 12.236 m².

Stratigrafic, pe suprafața cercetată de noi am identificat un nivel de vegetal, arabil, negru afânat, cu o grosime variabilă, între 0,60-0,80 m, steril din punct de vedere arheologic. Stratul inferior este reprezentat de un nivel de lut gălbui, compact, steril din punct de vedere arheologic. În partea superioară a acestui ultim nivel, au fost identificate, în urma răzuirii mecanice, complexele arheologice menționate.

Ca urmare a cercetărilor efectuate, au fost identificate 75 de complexe arheologice: 4 morminte de înhumatie, 6 locuințe rectangulare, 4 complexe cu rosturi incerte, iar restul de 61 au fost gropi menajere de diferite dimensiuni.

Nu a fost identificat un nivel arheologic aferent acestei locuiri situație datorată credem noi pe de-o parte caracterului superficial, temporar și de mică amploare al acesteia, fie faptului ca aria cercetată preventiv se află practic pe limita de SV a sitului.

Ca repere în încadrarea complexelor din situl B 0_5 dispunem de un bogat material ceramic specific, gri cenușiu, de tradiție romană, decorat cu ornamente lustruite precum și de inventarele relativ sărace ale mormintelor din limita extrem sud-estică a sitului. Toate acestea plasează cronologic situl în sec. II - III p.Chr. fiind documentată astfel o așezare specifică populațiilor sarmatice și parte din necropola aferentă precum și câteva elemente de „arhitectură” inedite, amenajări ale căror destinații specifice sunt greu de definit deocamdată.

81. Arad, jud. Arad

Punct: Grădinile CAP - Centura ocolitoare Arad, km 8+050 - 8+250; 8+540 - 8+840

Cod sit: 9271.17

Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 230/2010

Colectiv: Sorin Ilie Cociș - responsabil, Vitalie Bărcă, Cosmin Gabriel Onofrei, Adrian Ursuțiu, Roxana Elena Stăncescu (IAIA Cluj), Marius Vasile Ardeleanu (MJIA Maramureș), Costin Daniel Țuțuianu (MCDR Deva), Alpar Dobos, Szabolcs Ferencz (UBB Cluj)

Ca urmare a evaluării de teren efectuate de către un colectiv de arheologi de la CM Arad, în primăvara anului 2009 au fost identificate urme de locuire preistorice și ale epocii migrațiilor pe kilometrii 8+050 - 8+250, respectiv 8+540 - 8+840 ai tronsonului centurii ocolitoare a municipiului Arad, codificate drept sit B0_3 și B0_4 conform proiectului de cercetare arheologică preventivă. Tot aici a fost specificat ca situl B0_4, pe baza materialului recoltat în perieghetă pare o extensie a locuirii sarmatice din situl B0_3, practic o arie periferică a sitului principal ce părea să constituie nucleul locuirii. Cercetări arheologice au fost efectuate în intervalul august-septembrie 2010.

Situl B0_3 este localizat pe o terasă relativ plată, mărginită pe latura de N de zone joase cu stufăriș iar spre S de o pantă lină (aria cercetată 10.116 m²). Axa lungă este orientată E - V paralel cu Mureșul, situat la cca. 100 m N, perpendicular pe axul autostrăzii. Punctul se află pe malul stâng al Mureșului, la limita cartierului Aradul Nou, la circa 500 m V de capătul străzii Dogarilor, în dreptul accesului spre Rezervația Ceala situată pe malul opus. Limita nordică a următorului punct cercetat (sit B0_4) se află la cca. 300 m S, fiind de asemenea vorba de o terasă, paralelă cu prima, dar mai întinsă ca suprafață (aria cercetată 15.693 m²).

Pentru efectuarea cercetărilor s-a efectuat o decapare mecanică, pe întreaga suprafață supusă cercetării. Decopertarea a avut ca scop îndepărtarea stratului de teren arabil, grosimea acestuia variind de la 0,10 pe culmea teraselor la -0,80 m în zonele mai joase, de limită.

Ca o constatare generală am putut observa că siturile practic nu dispun de un nivel arheologic, complexe care au scăpat de plug fiind exclusiv cele adâncite.

În punctul B0_3 au fost cercetate 109 complexe arheologice (Cx001-Cx129, 20 de complexe contemporane datorate activităților CAP-ului, în special șanțuri de irigații, au fost desființate, scoase din numerotare), din care 16 locuințe, 65 gropi menajere, 5 vetre exterioare, un cuptor, 2 puțuri, o locuință de suprafață cu podeaua bine conservată, (complexele de locuire aparțin bronzului timpuriu și târziu, precum și unor secvențe diferite ale epocii migrațiilor și evului mediu). La acestea se adaugă 11 morminte de înhumare (fără elemente de datare și cu orientări extrem de variate) și 5 de incinerare în urne aparținând unei secvențe târzii a grupului Crucești-Belegis.

Stratigrafic, pe suprafața cercetată de noi am identificat un nivel de vegetal, arabil, cu o grosime variabilă, între 0,10-0,80 m, cu sporadice materiale arheologice amestecate, un nivel de lut negru situat la N și S de coama terasei, nivel datorat apelor stătătoare ce marcau terasa (fapt

dovedit de depunerile succesive de scoici și melci de apă). În partea superioară a acestui ultim nivel, au fost identificate, în urma răzuirii mecanice, complexe arheologice menționate.

În situl învecinat B0_4 au fost identificate și cercetate 82 complexe arheologice în principal locuințe adâncite și gropi menajere aferente acestora aparținând epocilor: neolitic, bronzului timpuriu, final, celei de-a doua vârste a fierului, evului mediu timpuriu sec. XI - XII. Și în cazul acestui sit, dispunem ca repere în încadrarea complexelor, de ceramică și artefacte specifice tuturor orizonturilor menționate. Intensitatea habitatului în acest punct este mult mai scăzută în raport cu situl anterior B0_3. De asemenea în cadrul cercetărilor preventive au fost descoperite și 12 morminte de înhumare și 4 de incinerare aparținând unei necropole celtice birituale ce poate fi încadrată undeva la jumătatea sec. IV a.Chr. Zona „Grădinilor CAP” din Aradul Nou a intrat în literatura de specialitate în deceniul șapte al secolului trecut prin publicarea unor materiale celtice provenind dintr-o necropolă nelocalizată pe teren până acum, necropolă căreia credem că îi aparțin și descoperirile noastre.

82. Ardud, jud. Satu Mare

Punct: Cetatea Károlyi

Cod sit: 136857.02

Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 41/2010

Colectiv: Daniela Marcu – responsabil, Gabriel Izdrăilă (SC Damasus SRL), Szócs Peter Levente (MJ Satu Mare), Georgeta El Susi (IAB), Dan Culic, Csok Zsolt (MJIA Zalău)

Prima mențiune documentară a cetății de la Ardud a fost făcută în 1456 când Nicolae Drágffy și Mihai, fiul lui Sandrinus, au obținut dreptul de a ridica în acest loc o cetate din lemn sau din piatră, cu ziduri, turnuri și șanțuri, cu condiția să nu o întoarcă împotriva locuitorilor. După o însemnare din anul 1545, construcția cetății a început abia în anul 1487, sub coordonarea lui Bartolomeu Drágffy. Un alt indiciu îl avem din anul 1565, când Ioan Sigismund, principele Transilvaniei și aliatul pașei de la Buda, nereușind să cucerească cetatea de la Satu Mare, și-a îndreptat atenția spre cea de la Ardud. În urma unui asediu, Ardudul a fost ocupat și cetatea grav afectată. Din 1711 contele Károlyi Sándor devine unic proprietar al Ardudului, unde va începe să-și construiască o reședință în stil baroc peste ruinele medievale. În anii 1890 turnul de SV a fost refăcut în totalitate în stil neo-gotic. Castelul a funcționat până în a doua jumătate a sec. XIX, când a fost abandonat, deteriorându-se treptat până la starea de ruină parțial îngropată în care se găsește astăzi.

Cercetarea arheologică a fost axată, la solicitarea proiectantului general, în zona ruinelor de pe latura de S a cetății, mai exact turnul de SV și cel de SE, turnul de poartă și clădirile dintre acestea. De asemenea, pentru stabilirea unei matrice stratigrafice și delimitarea edificiilor din jurul curții interioare au fost trasate două unități de cercetare magistrale, cu axa N - S și V - E. În total au fost realizate 14 unități de cercetare, 11 secțiuni și 3 suprafețe.

În urma cercetării arheologice au fost identificate 108 structuri zidite, 32 complexe și o mare cantitate de materiale arheologice.

Structura naturală a terenului, solul viu, este un lut gălbui compact pe care l-am identificat pe toată suprafața

cercetată, la cote diferite, în funcție de configurația naturală a terenului. Cea mai înaltă cotă se află la -1,20 m (medie). Peste solul viu a fost identificat primul nivel de locuire al actualului perimetru al cetății, aparținând epocii bronzului. Primul nivel cert de amenajare medievală, un strat gălbui amestecat pe alocuri cu pelicule de pământ negru, a rezultat foarte probabil din săparea șanțului de apărare, el fiind folosit pentru ridicare nivelului curții interioare a cetății.

Nivelul amintit mai sus este suprapus de amenajări databile, pe baza materialului arheologic, în sec. XVI. A fost identificat un nivel de călcare din piatră sfărâmată, cu o grosime medie de 0,12 m și limita superioară la -0,04 m. Nivelul ce ține de amenajarea castelului baroc are o grosime medie de aproximativ 0,20 m și are cota superioară la +0,18 m. Cetatea medievală

În urma cercetărilor arheologice a fost identificată ruina unei cetăți de piatră ce se încadrează cronologic în sec. XV-XVI. Cetatea are formă dreptunghiulară, cu patru turnuri de colț și un turn de poartă pe latura de S. Doar turnurile de pe latura de S a cetății au fost cercetate, ele fiind de formă circulară, cu partea dinspre interior deschisă (sub formă de buclă) și cu ziduri groase de 2 m. Zidul de incintă a fost văzut pe toate laturile cetății, în unitățile de cercetare. Turnul de poartă are dimensiunile de 7 x 6 m, cu axul mai lung orientat NV-SE și fundații late de 2,20 - 2,30 m.

Șanțul de apărare

În jurul cetății este vizibil un șanț de dimensiuni mari, datorat după toate probabilitățile locuirii preistorice și refolosit în etapa medievală. În cele două secțiuni magistrale s-a observat faptul că în etapa medievală șanțul era mai larg, avansând cu cca. 9 m spre platoul actual al cetății (atât dinspre N cât și dinspre S). Zidul de incintă fusese plasat astfel chiar la marginea șanțului. Ulterior, într-o perioadă pe care nu o putem preciza dar în orice caz înainte de etapa barocă, șanțul a fost umplut parțial, în jurul zidului de incintă creându-se un fel de bermă.

Etapă barocă

La începutul sec. XVIII la Arduș a fost construit un castel care a folosit în mare măsură ruinele medievale, în momentul respectiv probabil vizibile, măcar parțial, la suprafața terenului. Zidul perimetral de incintă a fost preluat ca atare, consolidat până la talpa fundației și înălțat. Cele două turnuri de colț de pe latura sudică au fost refăcute complet, cel de E pe același amplasament iar cel de V deplasat spre interiorul curții. Turnul de poartă a fost și el refăcut pe ruinele vechi. Nu am cercetat turnurile de pe latura nordică.

Etapă barocă a venit cu o încărcătură mult mai mare de construcții pe laturile cetății, toată suprafața fiind ocupată de corpuri de clădiri care făceau legătura între turnuri, multe dintre ele prevăzute cu pivnițe. În această etapă de cercetare au fost dezvelite: o parte din clădirile de pe latura de nord a castelului (încăperea VI); o pivniță pe latura de E (încăperea II) cu un culoar în față (încăperea VIII), din care se realiza accesul; 4 încăperi pe latura de V (încăperile I, III, IV și VII); 4 încăperi pe latura de S, între cele două turnuri (IX, X, XIV și XV). De asemenea, în turnul de poartă a fost identificată și golită parțial o încăpere (V). În fața turnului de poartă au mai fost identificate o serie de alte încăperi, cercetate doar parțial.

În săpătură a fost descoperită o cantitate destul de mare de materiale arheologice, constând în principal din fragmente de vase și cahle, cele mai multe dintre acestea datând din sec. XVI-XVII.

83. Armășeni, com. Bunești-Averești, jud. Vaslui

Punct: Muncel

Cod sit: 162942.01

Autorizația de cercetare arheologică preventivă 155/2010

Colectiv: Vicu Merlan – responsabil, Paul Salomeia (M Huși), Laurențiu Ursache, Cristian Onel, Marin Rotaru (M Bârlad)

Obiective:

- decopertarea integrală a secțiunii S5, pe direcția NV - SE, până la stratul de loess (nisipos) de la bază.

A fost trasată o nouă secțiune S5 pe direcția NV - SE în prelungirea celor realizate în ani 70 de către arheolog Violeta Bazarciuc (S2/1974). Secțiunea suprapune partea central-estică a platoului înalt de 332 m, având L = 15 m și l = 2 m.

Încă de la 0,30 m a apărut o statueta feminină la m.7 și numeroase fragmente ceramice, fiind scoase din profunzime de plugurile tractoarelor prin anii 80.

Între m.4 și m.5 la -0,60 m a fost găsit un complex ceramic alcătuit din fragmente de la vase de uz casnic și de provizii. Unele cu amprente de angobă și cu grosimea pereților cuprinsă între 0,7 - 1,5 cm.

De la -0,40 m la -0,90 m, în m.5 - m.6 s-a conturat o groapă menajeră G6 care iese în afara secțiunii spre SV și NE. În umplutura sa s-au descoperit: chirpici răzleți de culoare cărămidă, chirpici poligonali de la o vatră de foc cu grosimi cuprinse între 2-3 cm, fragmente ceramice, câteva așchii de silex de Prut, un fragment de la un capac de vas cu buton.

În colțul nord-vestic al caroului m.1 s-au descoperit câteva fragmente ceramice aparținând Culturii Precucuteni III.

Plastica descoperită:

- statueta feminină (m.7 -0,30 m) fragmentată, incizată, ce se păstrează doar pe partea dorsală. Statueta se păstrează din zona pieptului până sub genunchi, fiind de culoare cărămidă și de calitate foarte bună, dar fără urme de pictură. Ombilicul este schițat printr-o incizie adâncită. În zona bazinului este vizibil un triunghi cu vârful în jos. Din vârful triunghiului pleacă o linie verticală spre genunchi de desparte picioarele. Fesele sunt conturate în relief, formând o zonă proeminentă aproximativ convexă: L = 7,5 cm; l = 3 cm (bazin); gr. (fese) = 2 cm;

- fragment polonic (m.8 -0,04 m) din lut ars de culoare cenușie, păstrând zona de inserție dintre coadă și un fragment de cupă, ce formează o mică concavitate de 4 cm: L = 5 cm; gr. = 1,5 cm.

- fragment corn de taur din lut ars de culoare cenușiu - cărămidă, de calitate bună, fiind rupt din zona de inserție în bucraniu: L = 4,2 cm; diametrul = 1,7 cm;

- fragment corn de taur din lut ars de culoare cărămidă, de calitate bună, descoperit la m.6/- 0,60 m. Este ușor curbat dinspre zona de inserție spre vârf: L = 7,5 cm, l = 1,5 cm, diametrul = 1 cm (bază);

- fragment coadă de lingură, subțire, păstrată cam 1/3 dinspre coadă spre cupă, fiind descoperită la m.5 -0,50 m: L = 3,2 cm; l = 0,7 cm; diametrul = 0,5 cm.

Unelte și arme din silex de Prut și piatră:

- așchie silex de culoare neagră, cu un mic accident petrogenetic și urme de uzură lateral (m.6 -0,40 cm): L = 5,5 cm; l = 2,7 cm;

- așchie din silex, de culoare neagră cu urme de funcționare pe latura stângă, cu desprindere de tip "burin" (m.8 - 0,60 m). Partea activă este ușor convexă, putând fi folosită și ca gratoar, dar fără retușe: L = 7,5 cm, l = 4 cm.

- așchie din silex de culoare albicioasă cu pigmentii roșiați (oxizi de fier), (m.6 - 0,60 m) fără retușe sau urme de uzură: L = 2,5 cm, l = 1,2 cm;

- gratoar pe așchie, calcinat, cu retușe pe partea activă convexă (m.3 - 0,60 m): L = 2 cm, l = 1,5 cm;

- lamă carenată din silex, de culoare neagră-cenușie, cu pigmenti albi, descoperită la m.7 - 0,60 m. Talonul este în secțiune trapezoidală, iar partea ventrală se distinge prin bulbul de percuție. Pe latura stângă prezintă retușe până la vârf, iar pe cea dreaptă urme de uzură. Vârful lamei este rupt din vechime. Dimensiuni: L = 10,5 cm, l = 2 cm, gr. = 0,7 cm;

- gratoar pe capăt de lamă carenată (m.11 - 0,50 m), cu partea activă dreaptă, retușată abrupt. Lateral păstrează doar urme de uzură. Lama are o ușoară patină, ceea ce-i indică o vârstă mult mai mare, fiind astfel o piesă paleolitică adusă din altă parte. În secțiune este triunghiular. L = 3,5 cm; l = 1,7 cm;

- gratoar semicircular (m.12 - 0,60 m) pe așchie din silex, de culoare neagră, cu partea activă convexă. Pe partea verticală de păstrează amprente urmelor de șoc, bulbul de percuție pronunțat și cu crema înălțată, descoperită la m.14 - 0,60 m. L = 2 cm; l = 1,7 cm, gr = 1 cm.

- daltă cvasi-dreptunghiulară de tip "herminetă" din silicolit, de culoare galben - cenușie, ușor oblică, cu tăișul bine ascuțit, iar cu muchia prelucrată, fiind în secțiune trapezoidală. Laturile sunt fasonate prin desprindere, iar fețele fiind șlefuite: L = 6 cm; l = 3,5 cm; gr = 1,5 cm;

- topor cvasi-dreptunghiular prelucrat pe un lemn pietrificat (m.8 - 0,60 m). Este fasonat mediocru, cu muchie dublă (probabil folosit ca ciocan). Fețele sunt plane iar laturile fasonate stângaci, neuniform: L = 10,5 cm, l = 7 cm, l(capete) = 4 cm.

Stratigrafia S5 2010 este următoarea:

0 - 0,10 m - nivelul de călcare (covor vegetal);

- 0,20 - 0,30 m - cernoziom;

- 0,50 - 0,60 m - sol gleizat (gleizarea s-a produs în urma bălțirii de durată a unui luciu de apă, pe o suprafață cvasi-plană, cu aluvionar în aval (baraj) spre N. Este posibilă formarea chiar a unei mici turbării generată de o pseudo-mlaștină);

- nivel arheologic steril (loess-nisipos).

În concluzie, deși suprafața decopertată a fost relativ mică totuși materialul arheologic descoperit a fost relevant, completând noi date despre comunitățile eneolitice din Moldova.

84. Băile Boboci, com. Jugureni, jud. Prahova

Punct: Tabăra de elevi

Cod sit: 133884.02

Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 207/2010

Colectiv: Radian-Romus Andreescu – responsabil (MNIR), Alin Frînculeasa, Octav Negrea (MJIA Prahova)

Situl se află amplasat pe dreaptă a râului Puturosu, pe un grind natural. Are aspectul unei movile ce dă impresia prezenței în acest loc a unui *tell*. De altfel, a intrat în literatura de specialitate ca fiind un *tell* eneolitic. Situl a fost sondat în

anul 1985 de către V. Teodorescu și M. Peneș. Sondajul a fost realizat în urma săpăturilor preventive impuse de realizarea în zonă a unui bazin de înot, dar și a altor amenajări specifice unei baze turistice. Au fost identificate urmele unei așezări eneolitice, a unei așezări din sec. VI-VII p.Chr. și a uneia medievale. De asemenea, în spatele bisericii au fost descoperite morminte creștine de înhumare fără inventar.

În acest an, MJIA Prahova în colaborare cu MNIR au inițiat cercetări sistematice în acest punct de interes arheologic, în cadrul unui proiect ce vizează abordarea ariei de N a culturii Gumelnița în particular și în general dinamica locuirii neolitice în nordul Munteniei.

Obiectivele principale ale campaniei 2010 au fost următoarele: sondarea marginii de E a *tell*-ului în vederea identificării așezării, precizării stratigrafie și a altor elemente specifice; sondarea marginii de V a sitului în vederea precizării întinderii sitului spre acea zonă; identificarea și cartarea celorlalte obiective arheologice aflate în apropierea *tell*-ului, respectiv necropola medievală, situl medieval; identificarea altor obiective arheologice conexe sau nu cu acest sit. Toate aceste obiective au fost legate de stabilirea unei strategii de cercetarea arheologică în zonă pe termen scurt și mediu.

Sondarea sitului pe latura de E a impus o taluzare de o lățime de 6 m și o înălțime de 3,5 m. În urma acestei taluzări nu au fost identificate urme de locuire din epoca eneolitică, ci doar moderne. Au fost totuși descoperite materiale arheologice în poziție secundară, atât din epoca medievală cât și eneolitică. Datorită unor intervenții moderne generate probabil construcției „restaurantului” dar și a bazinului de înot, *tell*-ul este îngropat. Pământul rezultat a fost depozitat deasupra *tell*-ului amplitudinea sa actuală fiind astfel mult accentuată. Latura de E este taluzată și cimentuită pentru realizarea bazinului. Deasupra taluzării s-a realizat o rampă de acces pe o lățime de 7 m peste care s-a turnat ciment. Pe latura de V au fost realizate 4 sonde ce au avut dimensiunile de 4 x 1 m orientate N - S. Ele au fost aliniate pe două linii și intercalate. În aceste sonde au fost descoperite materiale arheologice specifice epocii eneolitice toate răvășite, în poziție secundară, respectiv ceramică, oase și unele din silex.

La 250 m N de situl eneolitic, pe marginea de V a terasei, am identificat mai multe cruci din piatră acoperite în cea mai mare parte de pământ scurs de pe dealurile din apropiere. Crucile, conservate destul de bine, au inscripții cu caractere chirilice, ceea ce pare să indice o vechime de peste 250-300 de ani. În zonă se află și biserica actuală, care este mult mai nouă, cu o orientare atipică - respectiv cu altarul la N. Cimitirul aparține probabil unei alte biserici, azi dispărută. Acest cimitir este supus distrugerii naturale datorită alunecărilor de teren.

Am realizat și cercetări de suprafață și sonde arheologice la V de sit. La aproximativ 150 m V de situl eneolitic, în punctul „La Mormiți”, a fost identificat un nou obiectiv arheologic. Se află pe o terasă joasă, pe partea dreaptă a pârâului, la V de un izvor. Am descoperit materiale arheologice din sec. III - IV p.Chr. Un alt sit descoperit se află vis-à-vis de situl eneolitic, pe terasa de pe partea stângă a pârâului. Materialele descoperite sunt atipice pot fi greu încadrate cultural.

Bibliografie:

M. Peneș, E. Paveleț, Așezarea de la Boboci, comuna Jugureni, județul Prahova, Mousaios 7, p. 9-15, 2001.

85. Botoșana, com. Botoșana, jud. Suceava**Punct: Dealul Gherman**

Cod sit: 147170.03

Autorizația de supraveghere arheologică nr. 141/2010

Colectiv: Mugur Andronic, Bogdan Petru Niculică (CMB Suceava)

Cercetarea arheologică de teren, desfășurată pe parcursul a mai bine de un deceniu, a întregului bazin hidrografic al râului Soloneț, important afluent de dreapta al râului Suceava, totalizând o suprafață de peste 200 km², a condus la numeroase descoperiri arheologice, creând totodată o imagine complexă, de ansamblu, a evoluției locuirii umane locale de-a lungul a numeroase milenii. Păstrându-se rezervele cuvenite unor investigații arheologice de suprafață, aici a fost totuși pus în evidență fenomenul de netăgăduit al unui important proces de extensie demografică pe parcursul epocii bronzului și a primei epoci a fierului.

Așa cum s-a constatat, și în acest bazin hidrografic, până în prezent cei care au realizat necropolele tumulare – indiferent de datarea lor prezumtivă – au preferat coamele deluroase ce se profilează, de regulă, pe cumpăna de ape dintre afluenții de stânga ai Solonețului. În cadrul arealului administrativ al comunei Botoșana, mai precis în partea sud-estică a satului cu același nume, denumită de localnici *Racova*, în locurile cunoscute sub numele *La Vârnav* și *Între Drumuri*, a fost pus în evidență un număr de șapte movile, bine conservate, puțin aplatizate, care au fost ipotetic atribuite, la vremea descoperirii lor, culturii Noua, aceasta datorită descoperirii în preajma lor a unor fragmente ceramice aparținând culturii Noua.

Elementele de noutate au survenit însă o dată cu începerea nu departe de acestea a ridicării unui rezervor de apă pe locul cel mai proeminent al prelungirii *Dealului Gherman*, situat în extremitatea sudică a satului Botoșana, teren cu un aspect de tumul de mari dimensiuni.

În cursul lunii iunie 2010, prin operațiunea de supraveghere a acestor lucrări de amenajare a terenului, s-au putut efectua mai multe observații:

- din punct de vedere stratigrafic, solul, tipic de pădure, se prezintă destul de uniform; sub un strat vegetal, cu grosimea de cca. 0,25 m, urmează un nivel arheologic cu grosimea de 0,20 m; sub acesta întâlnim, până la adâncimea de 1,10 m, un strat de lut gălbui, moale și omogen; de la această adâncime apare lutul galben în amestec cu conștrăni calcaroase;

- sub nivelul vegetal, la adâncimi de cca. 0,30-0,35 m, în urma răzuirii mecanice a pământului, s-au putut observa mai multe pete mai închise la culoare, compuse din mici bucăți de cărbune și cenușă, dispuse neregulat;

- în zona centrală a sectorului afectat de lucrări, pe porțiunea sa cea mai ridicată, s-au putut delimita trei astfel de aglomerări de cărbuni în care au apărut și câteva fragmente ceramice, suprafața afectată de lucrările edilitare aflându-se la marginea movilei;

- ceramica recuperată, deosebit de fragmentată, se caracterizează prin ardere oxidantă și reducătoare, unele fragmente fiind roșiatic, altele au miezul roșiatic și suprafețele exterioare cenușii-negricioase. Ca ingrediente s-au folosit atât nisipul grosier cât și, uneori, siliculul și silicolitul, pisate. Dintre

toate fragmentele ceramice descoperite, două sunt decorate, unul cu decor în „ghirlandă”, realizată cu șnurul răsucit, iar celălalt cu impresii unghiulare și verticale, dispuse în benzi orizontale. Ele aparțin, conform detaliilor de pastă și decor, *culturii amforelor sferice* (perioada timpurie a epocii bronzului);

- pe lângă acestea, au mai fost descoperite și câteva fragmente ceramice de mici dimensiuni, imposibil de prelevat, ele fiind practic macerate din cauza arderii lor inițiale insuficiente;

- din păcate, porțiunea cea mai înaltă a movilei nu a putut fi deocamdată investigată, ea aflându-se pe un teren alăturat, în proprietate privată, spațiu rămas neafectat de actualele lucrări pentru ridicarea rezervorului de apă.

În ceea ce privește contextul în care se plasează descoperirea de la Botoșana – *Dealul Gherman*, menționăm că în general, vestigiile aparținând culturii amforelor sferice din România sunt încă deosebit de rare; sub aspect arheologic, ele se prezintă sub forma cunoscutelor morminte de înhumare plane în cutii de piatră (*ciste*). Aceeași situație este valabilă și în cazul județului Suceava, pentru care avem în vedere doar un număr de alte șase asemenea descoperiri. Notabil este și faptul că noul sit arheologic se află la o altitudine deosebit de mare, atât absolută (450 m), cât și relativă (45 m), față de regula generală a amplasării în teren a acestui tip de vestigii.

Résumé:

Pendant une surveillance archéologique dans la zone de commune Botoșana, dép. de Suceava, sur la colline *Dealul Gherman*, ont été découverts plusieurs lentilles de cendres, du charbon et des fragments céramiques, qui font la documentation d'un niveau d'habitat appartenant à la culture des amphores globulaires (Bronze Ancien).

86. Brăila**Punct: Orașul Vechi**

Cod sit: 42691.04

Autorizațiile de cercetare arheologică preventivă nr. 45/2010, 74/2010, 97/2010, 98/2010

Colectiv: Ionel Cădea - responsabil, Costin Croitoru (M Brăila)

Ansamblul arheologic Cetatea Brăilei a fost cercetat în punctele str. Cetății nr. 70, nr. 53, str. C. A. Rosetti nr. 17, str. Zidari nr. 34 și faleză Dunării (Grădina Publică). Cercetarea a relevat prezența unei necropole creștine (necropola nr. 1) din sec. XIII – XIV, precum și a altor vestigii aparținând orașului medieval și modern.

Ansamblul arheologic „Cartier Biserica Veche” a fost cercetat în mai multe puncte: Biserica Sf. Arhangheli Mihail și Gavril, Piața Traian, Piața Poligon nr. 2, Calea Călărașilor nr. 19, str. Veche nr. 4B, str. Școlilor nr. 4, str. Logofăt Țăutu, descoperindu-se trei necropole creștine – necropola nr. 2 (sec. XV), necropolele nr. 3 și 4 (sec. XVI – XVIII), morminte izolate, precum și numeroase complexe de locuire. Strada Mihai Eminescu, Nr. 51

Datorită formei terenului, a vecinătății unor imobile pe trei laturi ale proprietății s-a hotărât deschiderea unei singure suprafețe de 15 x 8 m., orientată N - S (lungimile), carioată începând cu nr. 1 din colțul nord-vestic. La adâncimea de aproximativ -0,18 m am identificat stratul de sediment loessoid,

steril din punct de vedere arheologic. Pentru siguranță am continuat adâncirea în acesta până la – 0,20/0,22 m. Suprafața este puternic afectată de acțiunile edilitare ale sec. XX, astfel, au fost identificate câteva materiale arheologice rulate, altele într-o groapă menajeră. Pe latura de N, la aproximativ 0,80 m de profil au fost surprinse fundația și elemente din peretele unei construcții din cărămidă; iar în zona c. 5, 9 a fost identificată, de la adâncimea de 1,50 m o mare groapă menajeră, de formă aproximativ ovală, cu diametrul de cca. 4 m. În ultimul complex amintit, precum și în celelalte carouri am identificat material arheologic din care menționăm: ceramică fragmentară provenind de la recipiente de tip „borcan”, urcioare, ceramică smălțuită, lulele, fragmente de cahle, monede, inel, pandantiv și fragment de brățară din sticlă, oase de mamifer (bovideu, ovicaprine), pește, cochilii de scoici marine.

Str. Gh. Marinescu, Nr. 26-26A

S-a săpat o secțiune cu suprafața de 20 m² (5 x 4 m.), orientată N - S (lungimile), pe latura estică a proprietății (spre faleza Dunării). La adâncimea de aproximativ –0,30 m am identificat stratul de sediment loessoid, steril din punct de vedere arheologic. Pentru siguranță am continuat adâncirea în acesta până la –0,32 m. Suprafața este puternic afectată de acțiunile edilitare ale sec. al XX-lea. Nu au fost identificate nici un fel de complexe arheologice, doar materiale rulate, în special ceramică fragmentară și piese de podoabă caracteristice sec. al XVIII-lea. În cuprinsul secțiunii am identificat material arheologic, din care menționăm: ceramică smălțuită, monede, cruciulițe, accesorii vestimentare, pipe, cahle fragmentare, oase de mamifer (bovideu, ovicaprine), pește, cochilii de scoici marine.

Strada A. Rosetti, nr. 2 – Lot ½

S-au săpat două secțiuni în suprafața totală de 60 mp. Prima (S1 = 10 x 3 m.) dispusă aproximativ în zona mediană a proprietății, orientată N - S. Cea de-a doua (S2 = 10 x 3 m.), este dispusă perpendicular pe S1. La adâncimea de aproximativ –0,10 m am identificat stratul de sediment loessoid, steril din punct de vedere arheologic. Pentru siguranță am continuat adâncirea în acesta până la –0,12 m. Deși suprafața este afectată de acțiunile edilitare ale sec. XX, au fost identificate mai multe complexe. Pe latura de E a S1, chiar în profil a fost surprins peretele unei construcții rotunde, din cărămidă; aceasta, dezvelită integral, s-a dovedit a fi o fântână arteziană dezafectată; în capătul vestic al S2 a fost surprinsă țeava sa de evacuare, iar în capătul sudic al S1 căminul de apă, rectangular, din cărămidă. Următorul nivel arheologic este reprezentat de aproximativ 13 morminte de înhumăție, multe deranjate și împrăștiate de acțiunile edilitare din sec. al XIX-lea. În toate cazurile, în care s-a putut determina, poziția acestora era E - V, mâinile poziționate pe bazin, iar într-un singur caz (M1) pe piept, spre gât. Ultimul nivel identificat, surprins la baza pământului galben este reprezentat de șapte gropi menajere. Inventarul arheologic identificat este reprezentat majoritar din material ceramic. Au fost descoperite numeroase fragmente ceramice de la recipiente de tip „borcan” cu fundul perforat, dar și fragmente ceramice smălțuite, unele cu decor *sgraffito*, mai multe lulele, recipiente de sticlă, două cahle fragmentare, monede, inel etc. databile în sec. al XVIII-lea.

Strada Mărășești, nr. 37 bis

S-a săpat o secțiune cu suprafața de 20 m² (5 x 4 m.), orientată N - S (lungimile), pe latura estică a proprietății (spre faleza Dunării). La adâncimea de aproximativ – 0,30 m am identificat stratul de sediment loessoid, steril din punct de

vedere arheologic. Pentru siguranță am continuat adâncirea în acesta până la –0,32 m. Suprafața este puternic afectată de acțiunile edilitare ale sec. al XX-lea. Nu au fost identificate nici un fel de complexe arheologice, doar materiale rulate, în special ceramică fragmentară și piese de podoabă caracteristice sec. al XVIII-lea. În cuprinsul secțiunii am identificat material arheologic din care menționăm: ceramică smălțuită, monede, cruciulițe, accesorii vestimentare, pipe, cahle fragmentare, oase de mamifer (bovideu, ovicaprine), pește, cochilii de scoici marine.

Au fost identificate vestigiile arheologice (artefacte sau complexe arheologice) și urme ale activităților umane a doua jumătate a sec. XIX – începutul sec. XX. Se remarcă în special vestigiile din punctul 33 ce jalonează prezența unei noi necropole în zonă. Materialele arheologice descoperite se datează în perioada 2/2 sec. XIV – 1/2 sec. XVIII și sunt de tipul: ceramică *sgraffito* de tradiție bizantină, ceramică smălțuită, sticlărie, porțelan otoman; piese metalice (unelte), monede, bijuterii, oase de mamifer (bovideu, ovicaprine) și pește.

Am folosit pe lângă săpătura manuală și tehnicile moderne ale cercetărilor de tip *survey*.

Bibliografie:

I. Căndea, Brăila, origini și evoluție până la jumătatea secolului al XVI-lea, Brăila, 1995.

87. București

Punct: Băneasa - Str. Gârlei nr. 1C și 1E

Cod sit: 179132.148

Autorizația de evaluare de teren nr. 23/2008; autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 294/2008

Colectiv: Paul Damian – responsabil, Ionuț Bocan, Sorin Cleșiu, Silviu Ene, Mihai Florea, Constantin Haită, Cătălin Lazăr, Cătălina Neagu, Sorin Oanță-Marghitu, Silviu Oța, Mihaela Simion, Decebal Vleja (MNIR), Maria Beldiman, Valentin Bottez, Călin Cosma, Cristina Drăghici, Alexandru-Mircea Rațiu

Terenul investigat prin cercetări arheologice preventive, prilejuate de intenția beneficiarului (S.C. Dragon Medical Complex S.A.) de a dezvolta imobiliar zona, se află pe malul nordic al actualului Lac Băneasa, pe partea stângă a unui meandru al Colentinei. În documentațiile de urbanism terenul figurează la adresa str. Gârlei nr. 1C și 1E, sector 1, București, respectiv caroul cadastral 1 - 2; G F. Terenul apare ca o „peninsulă” orientată NE-SV fiind înconjurat de apele lacului la E, S și V. Malurile lacului din această zonă au suferit de-a lungul timpului diferite modificări, începând cu amenajările din anii 30 ai secolului trecut până la extinderea recentă a terenului în detrimentul lacului prin depunerea de pietre și pământ și amenajarea unei noi borduri de beton. Până la sfârșitul anilor '90, terenul a aparținut Stațiunii Centrale de Cercetări pentru Cultura și Industrializarea Tutunului. Cultivarea tutunului pe acest teren a început încă din perioada interbelică când a fost înființat Institutul Experimental pentru Cultivarea și Fermentarea Tutunului. La N, terenul este separat de Strada Gârlei (o ramificație spre stânga a Șoselei București-Ploiești), de mai multe clădiri ridicate în diferite perioade, un amestec compozit de construcții din cărămidă din perioada interbelică, construcții degradate din beton din perioada comunistă (în prezent deținute de Compania de Cercetări Aplicative și Investiții), fundația unei

foste benzinării, blocul-turn Romtelecom și parcuri din perioada post-socialistă.

Pe terenul cercetat sunt recognoscibile mai multe „accidente” ale configurației naturale. În primul rând, terenul este străbătut longitudinal, de la NE la SV, de un „val”, o ușoară ridicătură a terenului, care poate fi legată de o parcelare necesară cultivării tutunului. Terenul a fost divizat astfel în două părți cu suprafețe aproximativ egale. Un „val” asemănător, orientat E-V și intersectându-l pe primul, se poate observa spre capătul de SV al terenului. De asemenea, terenul este străbătut în partea de V de un drum lat de 6 m care unește Lacul Băneasa de clădirile fostei stațiuni de cercetare și, de aici, cu str. Gârlei. Drumul este mărginit la V de un șir de arbuști. Colțul de NV al terenului este ocupat de o clădire părăsită (în interior se mai păstrează dulapuri cu registre) și două sere dezafectate ale fostei stațiuni. În spatele acestora, locul este ocupat de o „plantație” deasă de arbuști și arbori care se întinde până la malul lacului, eventualele săpături în această zonă fiind foarte dificil de efectuat. De altfel, arbuștii mărginesc lacul pe aproape întreaga latură de V. În partea de S și SE, între zona de arbuști (care se întind până la un gard distrus dar ai căror stâlpi de beton se mai păstrează) și bordura betonată care întărește malul lacului există o fâșie de teren lată de cca. 3 m amenajată (în vederea aceluiași scop al întăririi malului) prin depunerea de pietre și pământ. Partea de NE a terenului este ocupat de fosta bază de agrement Băneasa (acum restaurantul Laguna Blue) și terenuri de sport transformate în parcuri.

În funcție de aceste amenajări ale terenului din perioada în care acesta era utilizat în scopuri agricole, dublate de liziere de arbuști și copaci, terenul a fost împărțit convențional în patru sectoare, notate I, II, III și IV. Primele două sectoare (I-II) prezintă suprafețe aproximativ egale (2,25 ha), orientate NE-SV. SIII are o formă dreptunghiulară, cu suprafața 0,7 ha și se află spre capătul de S al peninsulei. SIV reprezintă de fapt spațiul de teren dinspre malul de V cuprins între cele două șiruri de arbuști care mărginesc drumul mai sus amintit și, respectiv, malul lacului. Această împărțire în „sectoare” este convențională, fiind un instrument util pentru etapa de evaluare arheologică a terenului. „Sectoarele” I-III au fost împărțite, în funcție de un ax longitudinal, în 12 carouri de 50 x 50 m, respectiv către drumul de la V și șirul de arbori de la E, în 12 carouri de 25 x 25 m.

Evaluarea terenului a constat în săparea cu un utilaj mecanic (buldo-excavator) a 84 sondaje arheologice, de diferite dimensiuni (4 x 1,5 m până la 10 x 1,5 m), distribuite pe întreaga suprafață a terenului, cu excepția părții de E a acestuia, ocupată de clădiri și vegetație. Concomitent au fost efectuate măsurători geofizice în partea de S a terenului și pe traseul drumului care străbate partea de V a acestuia. Scopul cercetării a fost evaluarea potențialului arheologic al terenului, stabilirea stratigrafiei și delimitarea mai precisă a sitului arheologic. În sondajele de evaluare s-a surprins aceeași succesiune stratigrafică: o depunere naturală de nisip, omogen, grad de compactare scăzut, saturat mediu, aceasta este suprapusă de o depunere de argilă de culoare galben-castanie compactă, omogenă, permeabilă, saturată mediu; această depunere este suprapusă de un strat (având grosimea de 0,30-0,35 m) de culoare cenușie, uneori cu o tentă brună, omogen, compact, grad de saturație mic și de stratul vegetal, de culoarea negru-cenușie, grad de compactare mic, nesaturat, omogen, ce conține materiale organice și, uneori, materiale arheologice moderne/contemporane.

În ciuda suprafeței mari supusă investigației, prin cele 84 de sondaje excavate am reușit o delimitare a zonelor cu urme arheologice. Din acest punct de vedere, putem împărți în mod convențional suprafața terenului în trei zone. În partea de NE a terenului investigat (între țărâși de carouri 0 + 300, 75 + 300, 0 + 200, 75 + 200 m) există o zonă în care nu am descoperit complexe arheologice sau alte urme de locuire. Numărul semnificativ de sondaje efectuate aici, stratigrafia surprinsă, ne îndreptățește să propunem această zonă pentru a fi eliberată de sarcină arheologică. A doua zonă delimitată în urma etapei de evaluare o constituie situl arheologic propriu-zis. Așa cum se prezenta în momentul finalizării etapei de evaluare, locuirea era orientată către malurile actualei „peninsule”. Limita sigură a sitului în interiorul peninsulei îl constituie cele două axe longitudinale (+ 50 și - 50 m) din SI și II, aici fiind descoperite câteva complexe (două cuptoare, groapa unei construcții adâncite, câteva gropi). A treia zonă delimitată este cuprinsă între cele două axe longitudinale + 50 și - 50 m; în cele câteva sondaje efectuate aici, cu excepția sondajului 12A, nu am descoperit contexte arheologice, adesea stratul cenușiu fiind subțire probabil datorită lucrărilor de amenajare a „valului”. Sondajul 9 care a secționat „valul” ce traversează terenul de la N - S ne-a arătat că acesta este o amenajare din timpul funcționării fermei experimentale de cultivare a tutunului prin depunerea de pământ peste un canal de irigație străbătut de o conductă.

Pentru cercetarea preventivă a sitului am aplicat două sisteme diferite de săpătură. În partea de S a Sectorului I am optat pentru un sistem de suprafețe și șanțuri separate de martori de 1 m lățime, încercând să stabilim cât mai precis stratigrafia sitului precum și nivelul de săpare al gropilor. Terenul este puternic afectat de arături, urme ale acestora fiind surprinse în câteva secțiuni. De asemenea, în câteva complexe, chiar pe vatra unor cuptoare am găsit fragmente contemporane de sticlă. Complexele arheologice s-au păstrat doar de la limita dintre stratul cenușiu și depunerea de argilă galbenă. Ținând seama de aceste observații, în partea de V a SI și în SIV am decapat mecanic în suprafață, păstrând doar câțiva martori. În capătul de E al suprafeței decapate în SI, stratul cenușiu are o grosime mai mare (0,70 m), la limita cu depunerea de argilă galbenă fiind identificate urme ale arăturilor sub forma unor dungi paralele, orientate N-S, care afectau complexe arheologice. Acestea sunt materializări ale unor lucrări efectuate probabil în perioada interbelică (așa cum ar sugera distanța de 0,70 m dintre brazde), ulterior terenul fiind nivelat, în stratul cenușiu descoperindu-se multe materiale contemporane. Concomitent cu efectuarea decapării mecanice, cu identificarea, cercetarea și înregistrarea complexelor descoperite au fost cercetate complexele surprinse în sondajele de evaluare. În campania din 2008 am reușit să finalizăm cercetarea în SI precum și a complexelor descoperite în etapa de evaluare, să decapăm o mare suprafață din SI și IV, unde am cercetat un număr mare de complexe, alte câteva urmând a fi cercetate în viitor. Din păcate, din cauza crizei financiare care a afectat și beneficiarul, cercetările arheologice au fost întrerupte în 2009-2010.

Săpăturile arheologice preventive au condus la identificarea și cercetarea a mai multor complexe datate în patru momente semnificative ale biografiei terenului. Locuirea Latene clasică este concentrată în părțile de S și V ale peninsulei, în apropierea malului. Partea dintr-o groapă surprinsă într-un sondaj de evaluare a fost cercetată în partea de S a terenului.

Este o groapă de mari dimensiuni, cu profilul în formă de clopot, în umplutura cenușie cu multe lentile de argilă galbenă descoperindu-se o mare cantitate de fragmente ceramice caracteristice acestei epoci. În partea de V a peninsulei există un nivel marcat de câteva vetre și cuptoare cu bolta prăbușită în jurul cărora erau răspândite multe fragmente ceramice. O groapă de mari dimensiuni, de formă circulară în plan, având în umplutură multă cenușă urmează a fi cercetată.

Următorul moment biografic al terenului este reprezentat de urmele de locuire medievale timpurii (sec. VI-VII) descoperite în părțile de SE și NV ale peninsulei, către mal dar mai spre interior decât complexele din a doua epocă a fierului. Locuirea ne apare ca un sistem format din două grupuri de construcții aflate la mare distanță între ele. Un prim grup este reprezentat de șapte construcții distribuite în partea de S a SI. Celălalt grup este conturat în partea opusă, de NV a terenului, deocamdată prin trei construcții, una cercetată integral, celelalte parțial și conservate. Este probabil ca alte câteva complexe identificate în această zonă și care urmează a fi cercetate să aparțină acestei perioade. Toate construcțiile din această perioadă sunt adâncite în depunerea de argilă galbenă, cu gropile de formă rectangulară sau ovală având diferite orientări. În câteva cazuri am surprins gropi de pari; pe baza umpluturii de culoare negru-cenușiu a gropilor ce conținea uneori și fragmente de bărne presupunem că pereții erau amenajați la suprafață din lemn. Nu am găsit în interiorul gropii construcțiilor fragmente de chirpici cu amprente de nuiete. Toate construcțiile aveau cuptoare. Acestea erau amenajate în două stiluri, săpate direct într-un perete al gropii, fie într-un bloc de lut cruțat în interior, de obicei la unul din colțuri. Primul tip de cuptor are în plan formă circulară cu „bolta” înaltă de 0,20-0,30 cm. Cuptoarele de al doilea tip, descoperite cu bolta prăbușită, au formă rectangulară; pe vatra acestora am găsit mulți vâlătuci și fragmente ceramice. În două cazuri, construcțiile aveau două cuptoare folosite concomitent (CPL 85) fie, așa cum e cazul CPL 114, în etape de diferite, de (re)amenajare a construcției. Câteva vase întregi și cele mai multe fragmente ceramice au fost descoperite în și în preajma cuptoarelor. În umplutura construcțiilor cioburile erau asociate cu oase de animale, într-un caz descoperindu-se și un dinte uman.

Complexele medievale târzii (sec. XVII-XVIII) au o distribuție spațială asemănătoare cu aceea a vestigiilor din sec. VI-VII. Locuirea este caracterizată deocamdată (alte complexe fiind identificate și urmând a fi cercetate) prin cinci construcții și trei gropi având în umplutură multă cenușă, oase de animale și ceramică smălțuită. Construcțiile sunt adâncite în depunerea de argilă galbenă, cu gropile de formă rectangulară sau ovală în plan. În interior erau amenajate cuptoare cu bolta și vatra din cărămizi legate între ele cu lut. În aceste complexe am găsit multe fragmente ceramice smălțuite, fragmente de pipe, două inele din bronz (unul din ele fiind aurit), câteva fragmente din vase de sticlă. O monedă (*kreutzer* emis la 1816) descoperită la limita dintre stratul cenușiu și depunerea de argilă galbenă, în preajma unei gropi menajere medievale târzii, ar sugera faptul că locuirea continuă și în sec. XIX. Vestigiile din această perioadă aparțin unei rețele mai largi de amplasamente de tradiție istorică (Biserica Sf. Nicolae, palatul lui Bibescu), legată de istoria satului și moșiei Băneasa (menționat în documente încă din sec. XVI; Drăghiceanu 1914; Ghinea 1992; Ștefănescu 1997).

În toată suprafața decapată am cercetat un număr mare de gropi (cca. 300) fără material arheologic, cu excepția

uneia în a cărei umplutură am găsit o verigă din cupru sau bronz. Multe dintre ele, de mici dimensiuni (cu diametrul de 0,10-0,20 m), aliniolate, ar putea fi gropi de par. Două gropi de mari dimensiuni și adânci este posibil să fi fost destinate extragerii lutului.

Perioada de funcționare a stațiunii de cercetare este documentată de serele dezafectate, clădirea laboratoarelor invadate de vegetație în care se mai recunosc totuși urme ale fostelor ronduri de flori și ale gardului viu care mărginea o alee, de urmele arăturilor mai sus-amintite și de obiectele descoperite prin săpături arheologice în stratul cenușiu (o monedă din 1940, fragmente de piele provenite probabil dintr-o opincă, fragmente de cărămizi, țigle, porțelan, un ștergător de parbriz etc.). În sectorul I am surprins și două gropi de mari dimensiuni (cu diametrul de 8 m) și foarte adânci (peste 3 m, adâncime la care s-a oprit excavarea mecanică) pe care le interpretăm, ținând seama de structura umpluturii lor dar și de informații oferite de martori oculari, drept cratere formate de bombe din al doilea război mondial. „Inventarul” lor era constituit din fragmente de metal („schije”) având prins pe suprafață, nisip vitrifiat. Două șanțuri cu lățimea de 1 m, dispuse paralel, la o distanță de 6 m între ele, care străbăteau SII de la V către N mărgineau probabil un drum care a fost dezafectat la un moment dat, odată cu reamenajarea terenului cultivat. În clădirea fostelor laboratoare erau în dezordine, pe lângă legături de frunze de tutun, eprubete și alte recipiente din sticlă, țărushi metalici folosiți la marcarea parcelelor, o valiză, și o parte a arhivei și bibliotecii stațiunii de cercetare. Studiul dosarelor, inclusiv un raport pedologic al terenului efectuat de Institutul de Cercetări pentru Pedologie și Agrochimie I.C.P.A. București, dar și al seriei revistei „Buletinul cultivării și fermentării tutunului”, începând din anii '30, ne oferă detalii utile înțelegerii modului în care terenul a căpătat configurația actuală.

Abstract:

Following the preventive archaeological excavation undertaken in 2008 at București-Băneasa (Gârlei Street, no. 1C and 1E), a series of archaeological complexes from four main periods there were identified and investigated: Latène (a pit, hearths and kilns), 10 semi-sunken constructions from the 6th - 7th c., with kilns built directly in the pit's wall or in a specially cut block of clay, 5 semi-sunken constructions with kilns and hearths made of bricks from the 18th - 19th c. and contemporary objects.

Bibliografie:

- V. Drăghiceanu, *Palatul lui Bibescu de la Băneasa*, BCMI 7, 1914, 174-179.
N. Ghinea, *Sate din secolele XV-XIX pe teritoriul orașului București*. Clanța, Cârștienești, Herăstrău și Băneasa, București, 11, 1992, 78-92.
A. Ștefănescu, *Palatul Bibescu de la Băneasa*. Raport arheologic, București 12, 1997, 193-199.

88. București

Punct: Curțile Văcărescu (Calea Victoriei nr. 9)

Cod sit: 179132.62

Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 181/2010

Colectiv: Gheorghe Mănușu-Adameșteanu – responsabil, Raluca-Iuliana Popescu, Florina Cristina Mitroi (MMB)

Cercetările arheologice preventive au avut loc între 22 iulie și 17 august 2010, pe latura de S a imobilului din Calea Victoriei nr. 9, proprietate a Companiei Naționale "Loteria Română" SA, unde aveau loc lucrările pentru hidroizolație și canalizare. Imobilul cu zona înconjurătoare face parte din ansamblul „Curțile Văcărescu” înscrise în LMI 2004, București, nr. 2167 - B-II-m-B-19841.

Aceste cercetări s-au constituit, arheologic, ca o continuare a descoperirilor rezultate ca urmare a cercetării efectuate în 2004 de dr. Gheorghe Mănușu-Adameșteanu în curtea aflată la V de imobil¹.

Cercetările arheologice preventive au dus la descoperirea unui spațiu boltit și a unei amenajări semicirculare aparținând unui moment constructiv neprecizat (sec. XVIII - XIX), precum și a unor complexe de locuire anterioare acestora. Pentru a putea completa informațiile referitoare la aceste descoperiri, au fost realizate în exteriorul acestora cinci sondaje de diferite dimensiuni. Au fost identificate mai multe faze de edificare distincte și reamenajări ale acestei construcții.

Spațiul boltit, inițial o pivniță folosită în sec. XVIII - XIX (?), a fost refolosit probabil drept cămin de decantare în cadrul unui sistem de canalizare de la sfârșitul sec. XIX. În prima fază pivnița avea forma unui dreptunghi cu dimensiunile de 4,18 m (laturile de N și S) și 1,90 m (laturile de E și V). Tehnica de construcție este caracterizată de folosirea cărămizilor mai subțiri (25 x 13 x 4,5 cm, ? x 13 x 5 cm), cu rosturi de 2-2,5 cm, puțin umplute cu un mortar galben, friabil. Podeaua pivniței (nivelul 6), realizată din cărămizi acoperite cu un strat gros de mortar de var, se afla la cota de 4,95-5,00 față de nivelul de surprindere a laturii de S (Z13). Pe podea se afla un strat consistent de material arheologic, din care au fost recuperate câteva zeci de vase. Acestea sunt reprezentate de forme deschise (boluri, castroane, străchini, farfurii), vase pentru păstrat și folosit lichide (ulcele, cănițe, borcane, ulcioare) precum și două oale de noapte. Pe lângă ceramică au mai fost descoperite farfurii, castroane, platouri și două capace din faianță precum și flacoane, clondire, sticle, pahare și capace din sticlă. Pe baza materialului arheologic putem aprecia că această pivniță a fost folosită până în a doua jumătate a sec. al XIX-lea și, probabil, începutul sec. XX. Peste această umplutură a fost amenajat un nivel de călcare, respectiv un pavaj realizat din bolovani de râu (nivelul 3), ce se afla la cota de 4,00-4,10 m față de nivelul de surprindere a lui Z6.

La un moment ulterior realizării pavajului, suprafața pivniței a fost mărită prin distrugerea parțială a zidurilor nordic (Z12) și estic (Z15) și ridicarea a trei noi ziduri (Z3, Z4 și Z6). Această nouă secvență constructivă a dus astfel la extinderea spre E cu cca. 1,12 m și spre N, pe o lungime de 1,54 m și o lățime de 0,68 m. În colțul de N - E, între Z3, Z4 și Z6, a fost creat un spațiu ce adăpostea probabil scara de acces la parterul clădirii. Această zonă era delimitată de restul pivniței printr-un arc în plin cintru, ce avea o deschidere de 1,60 m și o grosime de 0,27 m. De acest moment constructiv se leagă și al doilea pavaj realizat din bolovani de râu (nivelul 4) aflat la cota de 3,42-3,44 m față de nivelul de surprindere a lui Z6. Nivelul 4 a fost amenajat după distrugerea lui Z15 (partea superioară a zidului și amenajarea din bolovani de râu care avea probabil un rol de nivelare aflându-se la aceeași cotă) dar înainte de construcția lui Z6 (fundăția acestuia suprapunând nivelul 4). Zidurile ce aparțin acestei faze constructive sunt construite din cărămizi mai groase (27 x 15 x 7 cm, ? x 15 x 6,5 cm), existând

însă și multe cărămizi refolosite de dimensiuni mai mici (25 x ? x 13 x 4,5 cm).

Zidurile erau acoperite de o boltă semicirculară care în prima etapă de construcție era întărită de un arc dublou, aflat la 1,90 m E față de Z14. Acesta, ce avea o lățime de cca. 0,40 m, a fost distrus, probabil, odată cu construcția șapei (nivelul 2) ce împărțea în două spațiul pivniței. Nivelul 2 are o lungime păstrată în cadrul pivniței de 1,45 m, o înălțime de 1,06 m și o lățime de 1,96 m în partea centrală și 0,88 m în apropierea căii de acces în amenajarea semicirculară.

Dispariția arcului dublou a făcut necesară consolidarea boltii prin ridicarea unei pile la 0,56 m față de Z15, 0,86 m față de Z12 și 0,80 m față de Z13. Aceasta avea laturile de 28x28 cm, o înălțime păstrată de 1,40 m și era construită din cărămizi (cu dimensiunile: 26x10x7,5 cm, 20,5x13,5x6,5 m) legate cu un mortar alb, dur.

Amenajarea semicirculară se află la V de pivniță, având o lungime surprinsă de cca. 5,00 m, o deschidere de 0,86 m și o înălțime de 1,16 m. Este orientată E - V, în capătul vestic însă se observă o schimbare ușoară a traseului spre NV. Laturile de S și de N au fost denumite Z10 și Z11. Acestea erau unite de o boltă semicirculară realizată din cărămidă (având dimensiunile de 26x13x5 cm), păstrată integral pe o porțiune de 0,77 m de la intrarea spre pivniță, spartă apoi pe o porțiune de cca. 1,90 m de câteva conducte contemporană și conservată pe încă o porțiune de 1,80 m. Nivelul de călcare² interior (nivelul 1) este format dintr-un pavaj de cărămizi (cu dimensiuni de 26 x 13,5 x ? cm, 26,5 x 13,5 x ? cm) legate cu un mortar galben nisipos. Această amenajare (tunel de refugiu sau canal) a fost surprinsă și în cursul săpăturilor arheologice din anul 2004. În interiorul ei, la cota de 1,50-1,70 m au apărut două ulcioare fragmentare, caracteristice pentru sec. XIX.

Pentru a putea completa informațiile referitoare la pivniță și amenajarea semicirculară au fost realizate cinci sondaje în exteriorul acestora, descoperindu-se câteva ziduri de cărămidă de la unele construcții anterioare.

Ridicarea spațiului boltit și a amenajării semicirculare a dus la distrugerea zidurilor Z19 și Z20, păstrate pe o înălțime de doar 0,58-0,76 m. Z19 aflat pe latura de S a sondajului 4, era orientat N-S, avea o lungime păstrată de 0,60 m și o lățime de 0,57-0,60 m. Z20, aflat la 0,22 m N față de amenajarea semicirculară, avea o lungime păstrată de 1,90 m și o lățime de cca. 0,60 m.

Alte două ziduri, (Z17 și Z18) dintr-o clădire anterioară celei de-a doua faze de edificare a pivniței au fost descoperite la E de pivniță. Pentru cercetarea lor a fost realizat sondajul 1 orientat E - V, cu dimensiunile de 1 x 1,75 m. Cele două ziduri fac corp comun la nivelul fundației înecate în mortar și sunt alcătuite din asize regulate de cărămizi (având dimensiunile de: 25 x ? x 4,5 cm, 25 x ? x 5 cm, ? x 13 x 4,5 cm) cu rosturile late de 2-3 cm, bine umplute cu un mortar galben, dur, având în compoziție pietricele de 0,5 cm diametru. Z17 orientat N - S, aflat la 0,65 m de clădirea actuală, are o lungime de 1,75 m, o lățime de 0,68 m și o înălțime de 1,65 m, din care elevația are 0,93 m. Z18, orientat N-S, are o lungime surprinsă de 1,05 m și o înălțime de 0,76 m, din care elevația s-a păstrat doar pe 0,13 m.

În interiorul sondajului 1 la adâncimea de 1,70-2,00 dintr-o groapă menajeră surprinsă parțial, într-un sol negru închis lutos, au apărut mai multe fragmente ceramice de vase borcan din pasată nisipoasă, caracteristice pentru sec. X - XI.

Descoperirile arheologice de pe terenul situat în Calea Victoriei nr. 9, contribuie la întregirea informațiilor referitoare la construcțiile aflate în acest perimetru arheologic.

Cercetările arheologice preventive au dus la descoperirea unui spațiu boltit și a unei amenajări semicirculare din sec. XVIII - XIX. Au fost identificate mai multe faze de edificare și reamenajări ale acestei construcții. Pe baza materialului arheologic putem aprecia că această pivniță a fost folosită până în a doua jumătate a sec. al XIX-lea și, probabil, începutul sec. XX.

Note:

1. Pentru rezultatele cercetărilor arheologice din 2004 vezi: Gheorghe Mănușu-Adameșteanu, CCA, 1999-2004, în CAB 6, București, 2005, p. 303-306; Gheorghe Mănușu-Adameșteanu, Dan D. Ionescu, 58. *București, Punct: Calea Victoriei, nr. 9 și str. Ilfov, nr. 5*, CCA 2005, p. 90-93; Gheorghe Mănușu-Adameșteanu, Ana-Maria Velter, Katiușa Pârvan, Aurel Vâlcu, *Monede medievale și moderne descoperite în București și în împrejurimi (sec. XIV - XIX)*, București 2005, p.285-286.

2. Nu s-a ajuns la un consens dacă această amenajare reprezintă un tunel de refugiu sau un canal pentru deversarea apelor.

Abstract:

Rescue archaeological excavations led to the discovery of a vaulted space and a semi-circular structure. Several distinct phases of building and rearrangements of this construction were identified. Based on the archaeological material, we appreciate that this cellar was used during the second half of the nineteenth century and, probably, the early twentieth century.

89. București

Punct: Centrul Istoric, str. Lipscani nr. 32 – 34

Cod sit: 179132.52

Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 40/2010

Colectiv: Gheorghe Mănușu-Adameșteanu – responsabil, Raluca-Iuliana Popescu, Elena Florentina Gavrilă, Florina Cristina Mitroi (MMB), Andrei Mircea Măgureanu, Adina-Elena Boroneanț, Meda Toderăș (IAB)

Între 22 martie și 14 iulie 2010 au fost efectuate cercetări arheologice preventive pe un teren cu o suprafață de 816 mp situat în strada Lipscani nr. 32 – 34, sectorul 3, în Centrul istoric al orașului București. Pe acest amplasament se află pivnițele a două clădiri (case cu prăvălie, sfârșitul sec. XIX) înscrise în LMI 2004, București, nr. 1315, B-II-m-B-19028 și nr. 1316, B-II-m-B-19029. Aceste cercetări s-au constituit, arheologic, ca o continuare a descoperirilor rezultate ca urmare a cercetării din anul 2008 a străzii Lipscani în cadrul Proiectului de Reabilitare Străzi și Utilități Zona Pilot Centrul Istoric București¹.

În funcție de natura descoperirilor, au fost trasate 22 de suprafețe, denumite convențional în interiorul cărora s-au descoperit urmele unor ziduri aparținând mai multor clădiri construite între sec. XVII-XIX², o conductă de apă care a funcționat în evul mediu, precum și diverse complexe ce

conțineau material ceramic și monede aparținând sec. XVII - XIX.

În urma cercetărilor arheologice s-a putut delimita un număr de cinci clădiri aflate în acest perimetru ridicate în sec. XVII-XIX. Două dintre clădirile cu frontul la strada Lipscani, casa 2 (camera 3) și casa 3 (camera 4) au fost descoperite și cercetate parțial în anul 2008.

Casa 2 (camera 3) - construită în sec. al XVII-lea, avea o arhitectură deosebită: spațiul interior al pivniței era acoperit cu o boltă în plin centru, peretele de N având două firide adânci încheiate în același sistem.

Casa a suferit schimbări la aliniera străzii Lipscani de la sfârșitul sec. XIX. Partea cercetată arheologic în cadrul Proiectului Centrul Istoric (Casa 5) a fost exclusă (după aliniere) din suprafața casei prin construcția zidului Z27 (numerotarea de pe planul arhitecților), de-a lungul noului aliniament, retras cu cca. 2,50 m față de cel precedent. Boltă întărită de trei arce dublouri (cu o lățime de 1,30 m și o grosime de cca. 0,40 m) avea o lungime în cea de-a doua etapă de funcționare de 12,90 m, o deschidere de 8,20 m și o înălțime de la cheia ei până la talpa fundației de cca. 4,57 m. Zidurile sunt realizate din cărămidă (24 x 12 x 3,5 cm) legată cu mortar cu var. Urmele sistemului de construcție al bolții Casei 2 și ale zidului Z27 sunt reprezentate de amprente cofrajului, vizibile pe intradosul fragmentelor de boltă conservată și respectiv, locașurile unde au fost încastrați, pe durata construirii, montanții schelei.

Mai multe etape constructive importante au avut loc în sec. XVIII - XIX, când are loc o refacere a casei 2, care se extinde și pe terenurile aflate la E (zonă ocupată până în acel moment de casa 3) și la S de ea. Clădirea se mărește considerabil atât prin construcția unei alte pivnițe orientate E-V (camera 6), cât și a mai multor anexe, ajungând să aibă cca. 18,75 m lățime și 39 m lungime. Pivnița nouă era acoperită cu o boltă semicirculară ce avea o deschidere de 4,45 m, zidurile având o înălțime păstrată de cca. 4,10 m. Pivnița era ventilată prin două răsuflători, una aflată pe latura sudică a bolții și una pe zidul de E (Z43). Existau două căi de acces în interior: în prima etapă, în sec. al XVIII-lea, când a fost adosată această pivniță, legătura s-a făcut prin spargerea zidului de S al pivniței 1; într-o etapă constructivă ulterioară a fost realizată o cale de acces ce ducea spre nivelurile superioare ale clădirii. Boltă era sprijinită în partea centrală de un arc dublu cu o deschidere de 3,85 m, aflat la 7,35 m V față de Z43, ce este evazat cu cca. 0,28 m față de linia lui Z16. Diferența dintre arcul dublu existent în camera 6 și cele trei arcuri duble existente în camera 3 este dată de modul de construcție, cel din camera fiind țesut în întregime de peretele bolții. Pe lângă acest arc, pentru susținere a fost ridicată, la un moment ulterior construcției bolții, o pilă aflată la cca. 3,40 m V față de Z43. De acest moment constructiv, care poate fi plasat în a doua jumătate a sec. al XIX-lea, este posibil să se lege și amenajarea, în camera 3, a trei pile, de formă relativ pătrată în secțiune (0,57 m x 0,55 m), realizate din cărămidă (cu dimensiunile 28 x 15 x 9 cm) în scopul susținerii arcelor duble.

Casa 3 (camerele 3 și 4) în prima etapă de construcție avea frontul la stradă de 5,40 m, o lungime a pivniței de cca. 9 m și o lungime maximă, incluzând casa scării, de 12,5 m. Ea era retrasă de casa 2 cu cca. 2,20 m și de casa vecină, de la nr. 36, spre E cu cca. 0,90 m. Zidurile sunt alcătuite din cărămizi (cu dimensiunile de: 25 x ? x 4 cm și ? x 12 x 4 cm) legate cu mortar de var, așezate în asize regulate cu rosturi egale. În zidul vestic au fost practicate două nișe încheiate în arc în plin centru.

La S de pivniță, au fost descoperite zidurile scării de acces, în care se păstrează lăcașurile de fixare de la nouă trepte din lemn. Pe baza materialului ceramic și numismatic putem considera că imobilul a funcționat din sec. al XVII-lea până în sec. al XIX-lea când a fost suprapusă de casa 2. În prima jumătate a sec. al XIX-lea aici a existat depozitul unui negustor: au fost descoperite teacuri de farfurii de faianță (câteva sute de bucăți), acoperite de un strat de arsură, ceea ce ne indică faptul că acest imobil a căzut pradă incendiului de la 1847. Peste stratul care conținea aceste farfurii au fost amplasate fundațiile casei 2: corelarea informațiilor stratigrafice cu cele arheologice, ne permite să afirmăm că extinderea casei a avut loc în a doua jumătate a sec. al XIX-lea.

Casa 7 (camerele 12 și 15)

În partea de SV al terenului au fost identificate o serie de ziduri aparținând unei alte clădiri alcătuite din trei camere înșiruite (casa 7) ce au o lungime surprinsă de 12,10 m și o lățime de 4,40 m. Zidurile erau construite din cărămizi (cu dimensiunile: 24 x 12 x 3,5 cm; 24 x 12 x 4 cm) cu rosturile late de cca. 2-3 cm umplute cu un mortar nisipos. Se observă că zidurile casei 7 suprapun tronsoane de ziduri cu trasee ușor schimbate, provenind probabil de la o construcție anterioară. Cercetările arheologice nu ne oferă repere cronologice clare, structurile de zid aparținând unor clădiri care au funcționat în sec. al XIX-lea.

Casa 4 (camerele 12, 15, 16, 20, 21 și 22)

În partea de V a perimetrului cercetat, au fost descoperite pivnițele, fundațiile și părți din elevația unei clădiri ce apare în planuri de la sfârșitul sec. XIX și începutul sec. XX și care se compunea din mai multe încăperi, coridoare, două scări de acces și un grup sanitar.

Casa 6 (camera 11)

În colțul de SV al terenului, au fost descoperite pe o lungime de 7,35 m și o lățime de 4,75 m, câteva ziduri dintr-o altă clădire denumită convențional casa 6. Din aceasta a fost surprinsă o încăpere în care la un moment ulterior construcției a fost amenajat un grup sanitar. La ridicarea zidului de V al camerei (Z167) au fost folosiți tiranți de lemn în poziție verticală, urmele acestora păstrându-se în mortarul părții inferioare a plintei. Ei se aflau la 15-30 cm unul de altul, amprenta lor fiind circulară cu diametrul de 9-10 cm. Un astfel de tirant s-a păstrat parțial la cca. 1,20 m S de Z168 și la cca. 10 cm de fundația lui Z167. În colțul de E al încăperii se afla grupul sanitar ce are o lungime surprinsă de 1,20 m și o lățime de 0,98 m. Podeaua acestuia era alcătuită din cărămizi dispuse pe cant, cu grosimea de 5 cm, în pantă. La un moment ulterior construirii ei, fosa a fost restrânsă în lățime adăugându-se pe un rând de cărămizi pe latura interioară estică ce a micșorat spațiul cu cca. 5 cm. Tot interiorul a fost tencuit cu un strat de mortar alb dur de cca. 1 cm.

În acest spațiu au fost descoperite materiale arheologice (vase ceramice de uz comun și cu destinație farmaceutică) care ne indică faptul că pivnița a fost folosită ca depozit în sec. al XIX-lea.

Conducta de apă din evul mediu

Una dintre descoperirile importante o reprezintă o conductă de apă care a funcționat în evul mediu, al cărei traseu a fost surprins în camerele 4 și 9. Orientată SE-V, aceasta a fost surprinsă pe o lungime totală de 7,8 m, din care a fost cercetat cca. 4,78 m. Protecția conductei era realizată dintr-un acoperiș de cărămizi (cu dimensiunile de 26 x 13 x 3 cm) dispus în „două ape”, legate între ele cu mortar de bună calitate, de

culoare gălbuie, având în componență mult nisip. Conducta are o lățime din lut ars, cu o culoare gri-cenușiu la interior, cu o grosime de 0,5 cm, cu diametrul exterior de cca. 14 cm, segmentul de tub având o lungime de 24 cm. Stă pe un rând de cărămizi înguste cu o lățime de 7-8 cm, o grosime de 3 cm, cărămizile fiind dispuse perpendicular pe axul conductei. Pe una dintre aceste cărămizi, a fost observată, incizată în pasta crudă, silueta schematizată a unui sfânt, având la picioarele sale un diavol. Tuburile erau învelite într-o pastă de var, înfășurate într-o țesătură (se păstrează amprenta fibrelor vegetale în pasta de var); ulterior a fost îngropată într-o masă de mortar foarte dur asemănător cu cimentul. Conducta de apă este posterioară locuinței 1, din sec. al XVII-lea, dar anterioară structurilor de zid din sec. XVIII, existente în acest perimetru.

Alte complexe de locuire:

Locuința 1

În interiorul camerelor 2, 7 și 9, la cota de 1,86-1,90 m față de nivelul de surprindere al lui Z23, a fost descoperit un nivel de dărâmătură cu o grosime de 0,16-0,20 m, alcătuit din pământ ars, chirpici arși, fragmente ceramice și de cahle, cărămizi fragmentare și întregi, provenit din umplutura unei locuințe, care a primit denumirea de Locuința 1. Acesta a fost surprinsă pe o suprafață de cca. 7 m pe direcție N - S și 3,60 m pe direcție E - V. În apropierea colțului de SV al camerei 2, la cota de -1,90 m față de nivelul de surprindere al lui Z85, a fost descoperită o crustă de arsură roșie deasupra căreia au fost găsite fragmente ceramice. Crusta, care aparținea unei podele, avea o grosime de cca. 2-2,5 cm și era formată din lut amestecat cu pietricele de dimensiuni medii și mici ars. Sub profilul camerei 2 se observă o bârnă de lemn și peste aceasta un strat de lipitură arsă, fapt ce ne sugerează ca locuința era construită din lemn. Bârna de lemn era într-o ușoară pantă, avea o lungime de 1,64 m și o grosime maximă de 0,15 m, fibrele fiind orientate E-V. În camera 9, la cca. 2,05 m față de nivelul de surprindere al lui Z8, pe acest nivel a fost descoperită o vatră amenajată pe un pat de cărămidă. Are o formă rectangulară în grund cu dimensiunile: 57 cm E - V și 60 cm N - S. Cărămizile sunt fragmentare, au 3 cm grosime și 13 cm lățime. Pe baza fragmentelor ceramice și a tipurilor de cahle plăci, se poate aprecia că această locuință a fost distrusă în cursul sec. al XVII-lea, de un incendiu puternic (stratul de arsură este consistent pe toată suprafața cercetată).

Locuința 1 este distrusă sau suprapusă de zidurile existente în zonă și tăiată de conducta de apă.

Locuința 2

Locuința 2 a fost observată la cota de -4,10 m, fiind localizată pe latura de V a Camerei 6. Complexul a fost cercetat doar parțial, el fiind tăiat de zidul Z51 și o parte a sa fiind distrusă de construcțiile moderne din beton din Camera 20.

Locuința avea probabil o formă rectangulară, dimensiunile surprinse ale complexului fiind de 3,20 x 2,10 m. Locuința fusese săpată într-un sol brun-gălbui cu pigment de cărbune. Groapa locuinței se adâncea cu 0,60 m, de la nivelul de surprindere, partea superioară fiind distrusă de fundațiile de la camera 6. Din materialul de umplutură al acesteia menționăm: fragmente de cahle și fragmente ceramice, o bucată de zăbală cu urme de lipitură și fragmente de „plasă” metalică, fragmente de cărămidă cu impresii verticale pe mijloc (? x 14 x 3 cm; lungime amprentă 7,5 cm), fragmente de chirpic cu urme de bârnă de lemn, fragmente de chirpic cu amprente și în exterior cu lipitură de mortar gălbui, gros de

câțiva milimetri, provenite de la suprastructura lemnoasă a construcției.

În colțul de SE al locuinței a fost semnalată, într-o zonă cu puternice urme de arsură, cenușă și cărbune, prezența unei sobe, de la care au provenit cahelele menționate anterior. Partea inferioară a locuinței era acoperită, uniform, cu un strat de cca. 5 cm de lemn carbonizat, sugerând prezența unei podele de lemn. Umplutura gropii era puternic arsă și întărită, pledând pentru distrugerea locuinței într-un incendiu, care poate fi plasat în sec. al XVII-lea, încadrare cronologică sugerată de cahele-placă descoperite aici³.

Informațiile obținute în urma săpăturilor arheologice efectuate pe acest teren contribuie la conturarea unei imagini mai clare a construcțiilor de pe Ulița Mare, cea mai importantă arteră comercială din Bucureștiul medieval.

Note:

1. Pentru rezultatele cercetărilor arheologice din anul 2008 vezi Gh. Mănușu-Adameșteanu, Elena Gavrilă, Raluca Popescu, Theodor Ignat, Andrei Măgureanu, Adina Boroneanț, Meda Toderas, Panait I. Panait, Cristina Mitroi, 107. *București. Punct: Centrul Istoric. Str. Lipscani (Tronsonul dintre str. Smârdan și Bulevardul I. C. Brătianu)*, CCA 2010, p. 241 – 243; V. Apostol, Șt. Bălici, *Structuri arhitecturale-arheologice din Centrul Istoric București*, Caiete ARA 1, 2010, p. 147 – 148.

2. Structurile de zid identificate în săpătură au fost documentate de o echipă de arhitecți compusă din: Virgil Apostol și Ștefan Bălici.

3. Datarea cahelelor o datorăm doamnei Venera Rădulescu.

Abstract:

Rescue archaeological excavations on the Nos. 32-34 Lipscani St. brought to light the remains of 17th century wooden habitation structures as well as walls of various buildings dating to the 17th – 19th centuries, a medieval water pipe, several archaeological complexes with pottery fragments and coins from the 17th – 19th centuries. The results obtained during the 2010 excavations on Lipscani Street come as completion of those of the 2008 excavations, improving our knowledge on the urban structure of medieval Bucharest.

90. București

Punct: Centrul Istoric – Str. Lipscani nr. 86-88 și str. Gabroveni nr. 51-53, Hanul Gabroveni

Cod sit: 179132.112

Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 202/2010

Colectiv: Emil Lupu - responsabil, Raluca-Georgeta Iosipescu, Cosmin-Gheorghe Moise, Ciprian Sandu (INP)

Clădirea care este acum denumită „Hanul Gabroveni”, conform LMI din 2004 și 2010, nu a purtat de fapt niciodată acest nume, de la construire și până la redactarea primei liste a monumentelor, din anul 1976. După marele incendiu din aprilie 1847, Constantin Hagi Tudorachi (fiul lui Tudor), cumpără proprietățile unor vecin armeni (Hagi Kervorok și Hagi Agop) și, posibil, cea a lui Ghinea Șalvaragiul, construind actuala clădire (la nivel de pivnițe și parter), înaintea anului 1852, când ea deja

apare pe planul Borroczy. Primele cercetări arheologice au fost efectuate între anii 1967 și 1974, în interiorul fostului „Han Hagi Tudorachi”, de către Panait I. Panait. În anul 2008 a fost realizată o săpătură arheologică pe tot traseul străzilor Lipscani și Gabroveni, cu această ocazie fiind surprinsă prezența unei intrări vechi în pivniță, dinspre strada Lipscani.

În campania anului 2010 au fost efectuate opt secțiuni arheologice și zece casete, fiind urmărită stabilirea planimetriei acestei clădiri, datarea ei cât mai strictă și stabilirea eventualelor etape constructive și recuperarea eventualelor complexe arheologice mai vechi.

Există trei zone cu stratigrafie total diferită, una de cealaltă. Prima este cea a spațiului viran de la nr. 88. Cercetarea arheologică realizată prin trei secțiuni a stabilit că practic întreg perimetrul este alcătuit dintr-un strat foarte gros de moloz, rezultat din demolarea clădirilor existente anterior și din umplerea cu el a fostelor pivnițe. Stratul este gros de peste 2,5 m (față de nivelul de călcare actual).

A doua zonă este cea a parterului fostului han (zona traveei centrale). Sub nivelul de călcare actual, reprezentat de cuburi bazaltice așezate la sfârșitul sec. al XIX-lea a fost descoperit *in situ* un nivel de construire al etajului, ce suprapune un pavaj anterior, realizat din bolovani de râu. Acolo unde pavajul a fost demontat, apare un strat de moloz de demolare și un strat gros de pământ purtat cu fragmente de cărămizi și mortar, aparținând unei nivelări de sec. XIX. El se așeza pe o șapă groasă de mortar din var și nisip, aparținând unei etape vechi de construire (probabil de sec. XVIII sau început de sec. XIX), sub care nu a coborât intervenția arheologică.

A treia zonă este cea din corpurile de pivnițe (traveea estică și cea vestică). Aici situația stratigrafică a fost tragic simplificată cu ocazia decapărilor executate în anii 1997-1998 (probabil fără supraveghere arheologică). S-a constatat că aproape toată suprafața a fost decapată, până sub nivelul de construire al pivnițelor, în toate zonele cercetate. Această „sistemizare verticală” a dus la dispariția tuturor straturilor arheologice cu excepția părților inferioare ale unor complexe medievale, anterioare clădirilor de zid.

În cursul anului 2009, în actuala curte de la nr. poștal Gabroveni 53 au fost efectuate lucrări de hidroizolare a fundației clădirii de pe strada Gabroveni nr. 55, care au presupus lucrări adânci de săpătură. Probabil cu această ocazie au ajuns în stratul de moloz, scos din SI, mai multe fragmente ceramice aparținând sec. VII - VIII (cultura Ipotești-Ciurel). Aceasta ne determină să afirmăm că în zona curții de pe Lipscani 88 și Gabroveni 53 poate exista un orizont arheologic din această perioadă.

În ce privește curtea actuală, stratul de moloz rezultat din demolarea părților supraterane ale clădirilor de la nr. 88 (strada Lipscani) și 53 (strada Gabroveni), cât și cel obținut din lucrările de construire și reabilitare ale clădirilor de la nr. 90 (strada Lipscani) și 55 (strada Gabroveni), având o grosime ce ajunge și la 3 m, netasat, a reprezentat un real pericol și a împiedicat ajungerea la eventuale depuneri arheologice mai vechi.

De aceea, pentru stabilirea potențialului arheologic din acest perimetru este necesară mai întâi o decapare a stratului de moloz, numai sub supraveghere arheologică.

În ce privește perimetrul fostului „Han Hagi Tudorachi”, în epoca medievală acesta a fost ocupat de mai multe amenajări antropice. O parte dintre acestea au fost puse în evidență de cercetarea arheologică din anii 1967-1974.

Având în vedere că cercetarea arheologică, atunci ca și acum, a fost posibilă mai ales în pivnițele din zona de nord a „Hanului Hagi Tudorachi”, acolo au și fost descoperite complexe arheologice medievale. Din acestea se păstrau doar părțile lor subterane, adânc săpate în pământul steril, care nu au fost astfel afectate la realizarea gropilor pentru construirea pivnițelor de sub han. Aceste complexe au un caracter modest, putând fi ușor considerate gropi menajere, sau pivnițele unor construcții supraterane ce nu vor putea fi niciodată descrise. Prezența constantă a acestor complexe în corpurile de pivniță D, E, H și A și M, ar conduce la cea mai facilă interpretare că ar jalona traseele a două ulițe medievale, ale căror trame au fost moștenite de străzile Gabroveni și Lipscani. Planimetria lor va trebui însă revăzută după cercetarea arheologică a zonei centrale a hanului. Cu siguranță ele marchează etapa medievală a orașului București, adică a unor locuințe caracterizate probabil mai ales prin precaritatea materialelor din care erau ridicate (lutul și lemnul); vecinătatea Curții Domnești nu a determinat un nivel ridicat de urbanizare sau o stabilitate ridicată a locuirii. Aceasta ar fi caracteristica acestei etape antropice, datată larg în sec. XV - XVII, extrem de importantă pentru cunoașterea începuturilor urbane și extrem de puțin cunoscută încă.

Următoarea etapă ar putea aparține sec. al XVIII-lea, conform datărilor propuse cu ocazia cercetărilor din anii 1967-1974. Acestea îi aparțin o construcție cu două corpuri de pivniță (B și O). În mod cert, peste acestea era ridicat cel puțin un parter, cu cel mai probabil rol comercial. În această etapă de cercetare, este imposibil de spus pe unde era realizat accesul, de la parter, în cele două corpuri de pivniță. Comunicarea între ele era realizată pe sub două arce dublouri, păstrate încă în structura montanului dintre pivnițele B și O. Cele două pivnițe erau acoperite cu bolți semicilindrice, acum dispărute începând de la nivelul nașterii lor. Construcțiile din această etapă au fost realizate temeinic, din cărămizi de epocă bine lucrate. Este foarte probabil ca, în această etapă să fi existat deja o aliniere a clădirilor din această zonă. O altă pivniță la fel de veche, identificată parțial la nivel de fundații (în pivnița H) și de elevații (pivnița I și J), a funcționat tot în sec. al XVIII-lea. Ea avea acces dinspre S, prin actuala pivniță I, pe o scară sau un gârlici, cu o altă pantă decât cel păstrat acum. Pentru a stabili datarea acestei pivnițe, va fi necesară cercetarea arheologică a suprafeței K, încă încărcată de gunoie de epocă contemporană. După părerea noastră, în cursul sec. al XVIII-lea și în prima jumătate a sec. al XIX, pe locul „Hanului Hagi Tudorachi” au funcționat două clădiri, independent una de cealaltă. Una se afla pe amplasamentul pivnițelor O și B, iar cealaltă pe amplasamentul pivnițelor I, J și H. Pe locul curții actuale se aflau alte două construcții subterane, independente de acestea: una era aliniată la frontul de clădiri de pe strada Lipscani, având peretele de V adosat la pivnița H-I, iar cealaltă era aliniată la frontul de pe strada Gabroveni. Aceasta din urmă avea aproximativ 20 de metri lungime, iar peretele său de V se mai păstrează și acum, fiind preluat ca montan al pivniței L. Nivelul de călcare din interiorul pivniței B era cu până la 1,55 m mai jos față de cel actual. În depozitul de moloz creat prin demolarea parțială a pivniței B au fost descoperite fragmente de olane și de cahle-placă micasate cu fața închisă. Așadar, încăperile de locuit supraterane aveau acoperiș din țiglă și erau dotate cu sobe cu cahle.

Actuala clădire a „Hanului Hagi Tudorachi” a fost construită după marele incendiu din ziua de Paști a anului 1847.

Pentru prima dată apare consemnată în planul Borroczyń din 1852 și purta denumirea de „Hanul Hagi Tudorache”. Potrivit documentelor de epocă, hanul a fost construit de acest negustor, pe terenuri și pe amplasamentul unor pivnițe arse, cumpărate de la mai mulți negustori armeni (Hagi Kervorok și Hagi Agop), care cereau aprobare în iunie 1847 să rezidească două bolți în ulița Lipscanilor. E posibil ca bolțile pivnițelor O și B să se fi prăbușit în timpul marelui incendiu. Constructorii au hotărât să renunțe la pivnița O, pe care au umplut-o cu molozul rezultat din curățarea terenului. Au reconstruit bolta în leagăn ce acoperea pivnița inițială B, dar au ridicat în prealabil montanții de V și E cu încă cel puțin 0,50 m, astfel că în zona cheii de boltă, nivelul extradosului era cu cel puțin 1 m mai ridicat decât nivelul de călcare stabilit pentru curtea interioară ce a înlocuit pivnița O. Faptul că bolta în leagăn ce acoperă acum pivnițele B și C este continuă, fără rost de adosare acolo unde se sfârșea inițial pivnița B, este o dovadă. Analiza de parament din zona C8 este iarăși dovada ridicării nivelului bolții. Rostul acestei ridicări a bolții este dat de practicarea unor ferestre de aerisire și vizitare a spațiului interior al pivniței, dinspre curtea interioară. În paralel, la E de pivnița O a fost realizată o travee estică de pivniță (L și M). La peretele de E al pivniței O a fost adosat un zid nou, cu rost de montan, iar la peretele de V al pivniței deja existentă în actuala curte, a fost adosat un alt zid cu rost de montan, cu grosimea unei cărămizi de epocă pusă pe lat. Între cele două structuri de zidărie a rămas un rost umplut cu pământ neumblat, observat începând din 1998, când acest placaj de cărămizi a început să se macine. Pe cei doi montanți rezultați se sprijinea o boltă în leagăn. Astfel a apărut o nouă pivniță L. Pentru comunicarea între cele două travee de pivnițe, a fost construită pivnița de legătură P. Corpurile de pivniță A și M sunt contemporane cu pivnița L.

Deoarece mari suprafețe ale „Hanului Hagi Tudorachi” sunt folosite pentru lucrări de sprijinire provizorie, nu au putut fi efectuate săpături arheologice unde se impunea. Pericolul de prăbușire a unor structuri din construcție era de asemenea foarte mare. Pe toată suprafața pivniței M exista o șapă groasă de beton care nu putea fi spartă fără a produce trepidații. În curtea actuală un strat gros de moloz a împiedicat adâncirea săpăturii arheologice peste 2 metri. Din aceste motive nu au putu fi rezolvate o serie de probleme de cronologie a monumentului. Nu a putut fi stabilită planimetria clădirii de pe strada Gabroveni 53, care a funcționat contemporan cu prima clădire de zid de sub actualul han (pivnițele B și O). Aceasta era o construcție alcătuită din parter și pivniță, din zidărie de cărămidă legată cu mortar de var și nisip și funcționa deja, cel puțin în prima jumătate a secolului al XIX-lea. Nu a putut fi stabilită planimetria clădirii adosată la pivnița alcătuită din compartimentele G, F, H, I, J. Pentru stabilirea raportului cronologic între cele două construcții este necesară investigarea arheologică între SII și latura estică a hanului. Nu a putut fi stabilit accesul în pivnițele B-O din exterior. Este foarte probabil ca acesta să se fi realizat dinspre N, însă cercetarea din sectorul casetei 6 nu a putut fi extinsă în această etapă. Nu a putut fi stabilită relația dintre corpul nord-vestic de pivniță (pivnițele D și E) și restul complexului. Pentru aceasta ar fi necesară cercetarea arheologică în capătul de N al curții interioare a hanului. Nu a putut fi cercetat sectorul K de pivniță, deoarece prin această zonă este realizată circulația personalului muncitor și aprovizionarea cu materiale a șantierului de restaurare.

Întregul material arheologic descoperit a fost triat, spălat, etichetat și fotografiat, fiind depozitat la sediul INP în vederea prelucrării științifice.

Abstract

In 2010 we made archaeological investigations of the building wrongly called "Gabroveni Inn", which established that there were dwellings in that place, with deeper floors, dating from the beginning of urban life in Bucharest. In the 18th century, on this place there was a building with commercial role, from which it was possible to investigate only two caves, and another part of the building, with a single cave. The actual building was erected between 1847 and 1852.

91. Câmpina, jud. Prahova

Punct: *Parohia Biserica Sf. Nicolae, cartier Slobozia*

Cod sit: 131265.06

Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 217/2010

Colectiv: Alin Frînculeasa, Octav Negrea (MJIA Prahova), Andrei Soficar (IAFR București)

Ansamblul bisericesc „Sf. Nicolae” din cartierul Slobozia se află pe terasa înaltă de pe partea dreaptă a râului Doftana, în apropierea zonei în care acesta se varsă în râul Prahova. Lucrările de amenajare a unui sistem de drenaj în jurul casei parohiale au dus la descoperirea unor oase umane asociate cu ceramică. Cercetările derulate în anii 2008 și 2009 au dus la identificarea unei necropole din epoca bronzului mijlociu cu elemente ce merg până în bronzul târziu. Au fost descoperite morminte de inhumatie și incineratie ce au încadrare culturală Monteoru și Noua, iar într-un mormânt de inhumatie a fost descoperit un vas din cultura Tei.

În anul 2010 au fost continuate cercetările la S de clădirea parohială. A fost caroiată o suprafață de 13 x 11m (N - S/E - V). Această suprafață fost împărțită în patru sectoare de 5 x 4 m (E - V/N - S). De asemenea am trasat o secțiune (SIII) de 8 x 2 m (N - S/E - V), SIII – 11 x 1,6 m (plasată la 0,70 m S de SI) și câteva casete adosate secțiunilor sau sectoarelor pentru surprinderea în întregime a complexelor funerare. Au fost demontați și martorii stratigrafici dintre sectoare sau sectoare și secțiunea III.

În această campanie arheologică au fost descoperite 19 morminte ajungându-se astfel la un număr de 33 de morminte. Dintre aceste noi morminte 3 sunt de incineratie, 11 de inhumatie. A fost descoperit izolat și un vas (ceașcă) lipsind oasele. Acesta ar putea fi legat de câteva oase descoperite izolat în campania din anul 2010 în SI deranjate de o groapă de va din epoca medievală târzie. De asemenea mai remarcăm descoperirea unei gropi peste care era amenajată o movilă de piatră, dar fără inventar funerar sau resturi de schelet uman.

Mormintele de inhumatie au gropile de formă dreptunghiulară cu colțurile rotunjite. Deasupra individului înhumat era amenajată o movilă din piatră și pământ. Scheletul era așezat chircit pe partea dreaptă sau stângă, avea brațele dușe spre față. Erau orientate aproximativ E - V cu capul la E

sau la V. Inventarul era format din vase dar și piese de podoabă din os, bronz, pastă sticloasă. Mormântul 20 avea inventarul format din două vase, dar și piese de podoabă (3 mărgelile din argilă, un cercel din bronz, 4 mărgelușe din pastă sticloasă). Într-un mormânt de copil (M26) a fost descoperită o brățară din bronz așezată pe mâna defunctului. Celelalte morminte de inhumatie avea depuse unul sau două vase în general în zona craniului, dar a existat și un mormânt (M22) ce avea un vas (o cană) depusă la picioare. Într-un alt mormânt (M30) au fost descoperite alături de un vas Monteoru numeroase astragale de ovicaprine prelucrate, neperforate totuși dar și două piese realizate din tablă de bronz. În M32 a fost descoperit un vas ce este decorat în manieră și tehnică Tei chiar dacă forma este una atipică. În M31 a fost descoperit un ac de os alături de două vase dintre care unul era o cană decorată cu măturica. A fost descoperit și un mormânt ce nu avea inventar funerar. Tipologia vaselor este una restrânsă formată din cești cu două torți suprainălțate mai rar cu una, o cană, un castron, posibil o cupă.

Mormintele de incineratie în număr de trei au amenajări simple. Era săpată o mică groapă în care erau așezate vase în care erau puse oasele incinerate. În cazul unui mormânt oasele incinerate au fost așezate direct pe pietre peste care s-a construit o movilă din piatră și pământ. Pentru fixarea vaselor din morminte erau realizate mici gropi de aproximativ 0,05 m adâncime. Un alt mormânt de incineratie avea depuse trei vase în care erau puse oase incinerate. Probabil în acest caz este vorba de un mormânt în care au fost depuse resturile a trei indivizi, fiecare în câte un vas. Unul din vase (vas 1) era depus cu gura în jos. Toate vasele au formă amforoidală, au gâtul înalt cu două torți, corpul sferoidal. Vasele realizate dintr-o pastă cenușie-negricioasă, cu nisip folosit ca degresant nu sunt decorate. În vasul trei am descoperit o piesă din os de mamifer. Al treilea mormânt de incineratie era format dintr-un singur vas în care erau depuse resturile incinerate ale unui individ.

În total au fost descoperite resturile de la aproximativ 20 de vase, un cercel din bronz, o brățară din bronz, alte 2 piese din bronz, 4 mărgelile din argilă, 4 mărgelile din pastă sticloasă, 32 de astragale de ovicaprină, trei piese din os. Inventarul descoperit în această campanie dar și în cele precedente are analogii cu cel al culturilor Monteoru, Noua dar și Tei.

Mormintele aparțin mai ales unor copii, unii având sub 3 ani, dar și adolescenți. Doar trei morminte din cele de inhumatie aparțin unor persoane mature.

Au fost descoperite și complexe medievale târzii de tipul gropilor de var, umplute apoi cu materiale de construcție, fragmente de ceramică, oase de mamifere. Una din aceste gropi era de mari dimensiuni (diam. E-V de aprox. 4,5 m), acoperea o mare parte din SIII, dar și SI. Astfel de complexe au fost descoperite și în campania din anul 2009 în S.I, inclusiv o parte din groapa identificată în această campanie în SIII.

Bibliografie:

- I. Chicideanu-Motzoj, *Câteva considerații asupra culturii Monteoru*, Mousaios 7, 2003, p. 37-59.
V. Leahu, *Cultura Tei. Grupul cultural Fundenii Doamnei. Probleme ale epocii bronzului în Muntenia*, Bibliotheca Thracologica 38, 2003, București.
C. Schuster, G. Crăciunescu, C. Fântăneanu, *Zur bronzzeit in Sudrumanien Drei Kulturen: Glină, Tei und Verbicioara*, Ed. Cetatea de Scaun, București.

92. Cerneți, com. Șimian, jud. Mehedinți**Punct: Mănăstirea „Sfânta Treime”***Cod sit: 109844.09***Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 85/2010**

Colectiv: Gabriel Crăciunescu – responsabil, Cristian Manea, Oana Neagoe, Mihai Stîngă (MRPF Drobeta-Turnu Severin)

Cercetările s-au desfășurat în intervalul 5 mai - 30 iunie, fără fonduri, cu persoane puse la dispoziție de Primăria Șimian, dintre cei care beneficiau de ajutor social, conform Legii 416.

Situl se află în satul Cerneți, com. Șimian, jud. Mehedinți, în incinta Mănăstirii „Sfânta Treime”. Vestigiile au fost descoperite în anul 1998 când, în timpul restaurării bisericii, s-a folosit buldozerul pentru nivelarea curții interioare. Cu acel prilej, am efectuat o mică intervenție pentru lămurirea situației zidurilor din cărămidă deranjate de lama buldozerului. Am constatat că în colțul de SV al incintei, realizată din zid de cărămidă și restaurată în totalitate, se aflau resturile unor chilii. Intervenția limitată și traseul actual al zidului de incintă care are o altă dispunere, situat către interior, nu ne-au permis să ne dăm seama de dimensiunile reale ale unei asemenea chilii. Am constatat totuși, că există mai multe faze de refacere, cu construirea zidurilor de etapă peste dărămurile fazelor anterioare, după o nivelare cu argilă roșie sau nisip. În acel an au fost descoperite șase monede turcești din care una era datată 1822, precum și o monedă austriacă de la 1816.

Actuala cercetare a fost solicitată și efectuată la cererea Mitropoliei Severinului și Strehaiei, care dorește să construiască noi chilii, dar care să respecte vestigiile descoperite, să le conserve și să fie vizitabile în cadrul complexului monahal. Pentru aceasta am deschis o suprafață de 8 x 8 m, pe care am extins-o cu încă 1,5 m către N din nevoia practică impusă de întinderea vestigiilor.

Am constatat că există patru faze de construcție a chiliilor: prima realizată din lemn, fazele doi și trei lucrate din cărămidă legată cu pământ iar faza a patra a fost lucrată din cărămidă legată cu mortar de var. Trebuie precizat că toate fazele au sfârșit prin incendiere. Diferențierea între fazele doi și trei s-a putut realiza datorită faptului că fundația fazei doi este mai adâncă iar a fazei trei are sub ea resturi de cărămidă de la faza a doua. În nici una din faze nu s-a realizat o răzuire a terenului și recuperare a materialului de construcție. În faza trei au fost folosite, parțial, ziduri ale fazei anterioare. Materialul arheologic este destul de sărac și constă într-un număr destul de mare de cuie scurte din fier, care au o trimitere specială la modul de realizare a acoperișului: șindrila prinsă cu cuie. Totuși, în una din încăperi au fost descoperite mai multe ulcele, unele aproape întregi, care aveau gura largă și urme de vopsea la interior. Cele mai multe aveau nuanțe de culoare roșie dar sunt și fragmente pe care se păstrează verdele și albastrul. Presupunem că aceste vase au servit la păstrarea unor vopsele cu care se pictau icoane sau se realiza pictura în interiorul bisericilor. Și trebuie avut în vedere că doar în Cerneți, fosta reședință a județului Mehedinți, existau patru biserici în sec. XIX. Un alt lucru trebuie semnalat și anume faptul că în această campanie s-au descoperit două monede turcești, din care una puternic deteriorată și deci inutilizabilă pentru datare. Cea de a

doua monedă, lucrată din argint, a fost datată de doamna Varvara Magdalena Măneanu de la Muzeul Regiunii Porților de Fier, care se ocupă de cultura și civilizația turcă din Ada Kaleh. Piesa a fost emisă la 1051 după calendarul mahomedan sau la 1643 după calendarul creștin. Este momentul să precizăm că biserica de zid a acestui complex, a fost ridicată la 1662 pe locul alteia din lemn, sesizată în timpul cercetărilor efectuate de domnul C. Stuparu înainte de restaurarea din 1998 a bisericii.

Către E zidurile chiliilor au fost pur și simplu rase de utilajele mecanizate cu care s-a săpat pentru executarea unui cavou, în urmă cu cca. 50 de ani. În acest cavou au fost depuse oase umane apărute în jurul bisericii, unde terenul a fost nivelat cu buldozerul.

Cercetarea viitoare trebuie să stabilească dacă complexul monahal se întinde și la E de cavoul menționat și cât de amplu este acesta către N. Pentru că am constatat că zidurile aflate în partea de NV, către biserică, au fost rase și abia se mai putea stabili partea inferioară a fundațiilor. [Gabriel Crăciunescu]

Bibliografie:Gabriel Crăciunescu, Cornelia Balaci, *Biserica Sfânta Treime din Cerneți*, Drobeta 9, 1999, p.128-133.Résumé:

Les fouilles archéologiques à l'église du monastère *La Sainte Trinité de Cerneți*, dép. de Mehedinți, ont mis en évidence les vestiges des murailles en briques des cellules. Ont été identifiés quatre phases de construction, dont la plus ancienne en bois. À l'intérieur d'une des pièces ont été découverts plusieurs pots de terre portant des traces de diverses couleurs, ce qui porte à supposer l'existence d'un atelier d'iconographie. Pour la datation nous rappelons une monnaie turque de 1643, mise au jour à cette occasion.

93. Cioflinceni, com. Snagov, jud. Ilfov**Punct: La est de sat (tarlău 222, parcela 807)***Cod sit: 105188.02***Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 253/2010**

Colectiv: Gheorghe Mănucu-Adameșteanu – responsabil, Camelia-Mirela Vintilă, Elena-Florentina Gavrilă (MMB), Andrei Măgureanu, Adina Boroneanț, Meda Toderăș (IAB)

Obiectivul cercetării din anul 2010 l-a constituit descărcarea de sarcină arheologică în vederea construcției unor locuințe proprietate personală. Zona cercetată (un teren cu o suprafață de 9.757 mp) se află în situl „Cioflinceni - La est de sat”. Terenul este amplasat pe un platou înalt, cu pante line, care coboară spre valea Orzarului spre E și lacul Snagov spre N.

Au fost trasate 20 secțiuni (SI - SXX) și șapte casete (Caseta 1-7). Dimensiunile acestora sunt: SI = 107 x 2 m; SII = 94 x 2 m; SIII = 95 x 2 m; SIV = 96 x 2 m; SV = 84 x 2 m; SVI = 84 x 2 m; SVII = 84 x 2 m; SVIII = 84 x 2 m; SIX = 84 x 2 m; SX = 15 x 2 m; SXI = 15 x 2 m; SXII = 14 x 2 m; SXIII = 13 x 2 m; SXIV = 12 x 2 m; SXV = 8 x 2 m; SXVI = 56 x 2 m; SXVII = 78 x 2 m; SXVIII = 13 x 2 m; SXIX = 44 x 2 m; SXX = 34 x 2 m.

Caseta 1 = 4,40 și x 1,60 m; Caseta 2 = 2 x 1,20 m; Caseta 3 = 5 x 1 m;

Caseta 4 = 6 x 1 m; Caseta 5 = 2 x 2,10 m; Caseta 6 = 2 x 1 m; Caseta 7 = 2,50 x 1,50 m.

Stratigrafia generală:

Terenul a fost nivelat, fiind decapat mecanic - 0,10 m.

- 0,00 - 0,25/0,30 m, stratul vegetal;

- 0,25/0,30 - 0,55 m, stratul de cultură (pământ negru amestecat cu fragmente de chirpici și ceramică) în care au fost descoperite majoritatea complexelor arheologice;

- 0,55 m - 0,95 m, strat de pământ galben, steril arheologic.

Pe acest teren au fost puse în evidență existența a 32 complexe arheologice: locuințe, gropi (uneori cu utilizare greu de determinat), cuptoare.

Complexele arheologice și materialul arheologic rezultat în urma săpăturii pot fi atribuite epocii bronzului (două locuințe, un cuptor, 19 gropi menajere, fragmente ceramice, resturi faunistice, piese silex și piatră) și sec. VI-VII p.Chr. (două locuințe, două cuptoare, două gropi menajere, fragmente ceramice, resturi faunistice). O parte dintre complexe (șase gropi și un cuptor), datorită materialului arheologic atipic, nu au putut fi datate.

L3 (Cpl.28), SVII, c.18-20, Caseta 3 (5 x 1 m) și Caseta 4 (6 x 1 m), atribuită epocii bronzului. A fost surprinsă la -0,37/0,42 m, față de nivelul actual de călcare. Pentru cercetarea integrală a locuinței, au fost deschise Casetele 3 (în partea de NE) și 4 (în partea de SV).

Dimensiunile maxime surprinse sunt: lungimea de 4,70 m iar lățimea de 4 m. Umplutura complexului este formată dintr-un pământ negru-brun cenușiu amestecat cu bucăți de cărbune, chirpici, fragmente ceramice, două pietre (una arsă). Printre fragmentele ceramice descoperite remarcăm, printre altele, un fragment de fund de vas, o ceșcuță arsă reducător, fragmente ceramice decorate cu brâu alveolar. Nu a avut instalație de foc.

Locuința coboară în pământul galben steril până la -1,25 m.

L4 (Cpl.23), SVI, c.1, Caseta 5 (2 x 2,10 m), atribuită epocii bronzului.

Este orientată NE - SV, observabilă fiind și pe ambele profile ale secțiunii. A fost surprinsă cu următoarele dimensiuni: lungimea de 2 m și lățimea 1,20 m. Pentru cercetarea ei, în capătul de SE al secțiunii, a fost deschisă Caseta 5.

Între -0,58/0,77 m s-a conturat o umplutură formată dintr-un sol brun cu fragmente de chirpici nears (cu dimensiunile de 0,03-0,05 cm și 0,01-0,02 m). Se mai observă rare fragmente de cărbune, de dimensiuni mari (cca. 0,02-0,03 m) și fragmente ceramice decorate cu brâu alveolar, un fragment de ceșcuță cu toartă suprainălțată, un vas miniatural decorat cu unghia.

L1 (Cpl.1), SI, c.46-48 și Caseta 1 (4,40 x 1,60 m), atribuită sec. VI-VII. A fost surprinsă la adâncimea de 0,30-0,33 m față de nivelul curățării mecanice. Reprezintă o locuință de suprafață, fiind semnalată de o zonă de pământ ars, cu chirpici, o bârnă de lemn carbonizată (0,36 x 0,16 m) dar și puține fragmente ceramice lucrate cu mâna și la roată. Această zonă, în secțiune, se întinde pe o lungime de 3,30 m (NV - SE) și o lățime de 1,60 m (NE - SV). Chirpicii sunt bine arși, la roșu cărămiziu iar consistența lor este compactă. Au fost surprinse și două gropițe de par: prima are diametrul de 0,22 x 0,25 m iar a doua, care intră în profilul de NE al casetei, are dimensiunile de 0,48 x 0,20 m.

Pentru cercetarea integrală a locuinței a fost deschisă Caseta 1, în partea de NE a SI. Pe latura de NV a locuinței, a apărut un cuptor realizat din lut și piatră, cu lungimea de 0,80 m și o lățime de 0,35 m. Grosimea pereților este de cca. 0,06 m. Umplutura cuptorului, a cărui parte superioară era distrusă, este formată din bucăți de chirpici, pietre cu urme de arsuri puternice, fragmente ceramice. Acestea din urmă aparțin unor funduri de oale sau pereți de oală confecționate cu mâna. Au fost identificate și două fragmente ceramice, lucrate la roata rapidă.

Sub nivelul podelei, a fost observată o groapă – Cpl. 1A, cu diametrul de 0,42 cm, având în umplutură arsură, fragmente de chirpici mari (0,12 x 0,14 m) cu miez negru, cărbune, bucăți de lemn (între 0,09 și 0,15 m) și fragmente ceramice din sec. VI - VII.

L2, (Cpl.31A), SIV, c.24 – 26, atribuită sec. VI - VII.

A fost observată imediat sub stratul vegetal, fiind surprinsă pe ambele profile ale secțiunii. Umplutura ei, este formată dintr-un pământ brun închis, amestecat cu bucăți de chirpici, pigmenți de cărbune și fragmente ceramice. Limitele sale, sunt slab vizibile și prezintă următoarele dimensiuni: lungimea de cca 2,40 m și lățimea de 2 m. Podeaua locuinței a fost surprinsă la -0,86 m, față de nivelul curățării mecanice.

În c.26, în partea de NE a locuinței, a fost dezvelit un cuptor din lut, de mici dimensiuni, păstrându-se doar partea inferioară a acestuia. Are formă de potcoavă, cu deschiderea spre SE. Lungimea păstrată a fost de 0,40 m iar lățimea de 0,34 m. În fața cuptorului, la 0,25 de m, a apărut o zonă de arsură întărită, cu dimensiunile de 0,35 x 0,20 m. Pereții laterali (cu o grosime variabilă, între 0,05-0,07 m), sunt păstrați pe o înălțime de 0,02-0,04 m.

Descoperirile din epoca bronzului sunt reprezentate, din fragmente ceramice (categoria cea mai numeroasă) și câteva vase întregibile, piese din silex și piatră. Ele provin în special din gropi dar și din umplutura locuințelor, precum L3 (Cpl.28), respectiv Locuința 4 (Cpl.23). De remarcat numărul relativ mare de cești, întregi sau fragmentare, cu torți suprainălțate, frecvent întâlnite în cultura Tei.

Aceste fragmente ceramice au ca degresant pietricele, cioburi pisate și mică. În special se remarcă ceramica din categoria semifină și semigrosieră, mai rar grosieră. Arderea este exclusiv reducătoare (culoare neagră-cenușie) în cazul ceștilor și oxidantă (diferite tonuri de cărămiziu) în cazul celorlalte categorii ceramice.

Materialul este în mare parte fragmentar (foarte multe fragmente de pereți și rar buze și funduri de vase), fiind destul de greu de precizat formele de vase.

În ceea ce privește decorul, de remarcat că foarte multe fragmente ceramice sunt decorate cu brâu alveolar realizat cu degetul, dispus sub buza vasului. Aceste fragmente provin de la vase de mari dimensiuni de genul vaselor-borcan, castroane etc.

De menționat două vase miniaturale (unul recuperat din umplutura Locuința 4 (Cpl.23), decorat cu unghia sub buză, celălalt din strat, SII, c.6, nedecorat) și fusaiole de formă bitronconică și circulare plate. Toate aceste piese din lut sunt arse oxidant și lucrate din pastă semifină, cu pietricele, cioburi pisate și mică în compoziție.

Materialul ceramic din epoca bronzului și început de Hallstatt¹, își găsește bune analogii în alte așezări din zona Bucureștiului, cum sunt cele de la Brănești-satul Pasărea², Militari-Câmpul Boja³, Buftea⁴ etc.

Descoperirile din perioada sec. VI - VII sunt reprezentate, în exclusivitate, din fragmente ceramice, din care se pot reconstitui doar câteva profile.

Ceramica de sec. VI-VII p.Chr. provine în marea majoritate din L1, dar au fost descoperite fragmente de aceeași factură și în Groapa nr.1A.

În general, ceramica recuperată se împarte în două categorii: lucrată cu mâna și lucrată la roata rapidă. Din punct de vedere numeric, ceramica lucrată cu mâna este mai numeroasă, ea dominând și când este vorba despre numărul posibil de vase.

Ca degresant a fost folosit nisipul, pietricelele (uneori de mari dimensiuni), concrețiunile calcaroase (la ceramica lucrată cu mâna) și foarte rar cioburile pisate. Arderea a fost oxidantă pentru toate fragmentele, culoarea fiind cărămizie.

Din cauza degresantului, ceramica lucrată la roată are un aspect zgrunțuros, cu degresantul la vedere. De asemenea, fragmentele ceramice lucrate cu mâna care au avut calcar în pastă, datorită exploziei acestor concrețiuni, au suprafața vasului plină de mici „cratere”.

Starea fragmentară a ceramicii face dificilă reconstituirea formelor de vase, fiind recuperate buze și funduri, dar și fragmente de pereți. Putem deduce unele forme de vase borcan, cu profilul în formă de „S”. Un singur fragment ceramic aparține unui vas de provizie lucrat la roata rapidă. De asemenea, o altă formă, tava cu buză înaltă, este sugerată tot de un singur fragment.

Din punctul de vedere al decorului, marea majoritate a vaselor nu au fost decorate. Apare, totuși, pe un fragment lucrat cu mâna o linie incizată în val, trasată stângaci pe umărul vasului. Pereții vaselor lucrate la roata rapidă prezintă caneluri fine.

Materialul ceramic din complexele atribuite sec. VI-VII p.Chr. își găsește bune analogii în alte așezări din zona Bucureștilor, cum sunt cele de la Străulești – Lunca⁵, București – Ciurel⁶ sau București - Cățelul Nou⁷.

Note:

1. Materialul ceramic a fost identificat de către Dr. Radu Băjenaru și Dr. Anca Popescu de la IAB
2. Sandu Cuculea, 2005, p. 41-42.
3. Negru, Schuster, Morintz, Bădescu, 2009, punctul 11.
4. Cercetări inedite la „Buftea – Calul Bălan”, efectuate în anul 2007 de Gh. Mănușu-Adameșteanu, Camelia-Mirela Ciocănel, Dan-Cosmin Pîrvolescu de la MMB.
5. Constantiniu 1963, p. 90
6. Dolinescu-Ferche 1979, p. 179 - 230
7. Leahu 1963, p. 39 – 43 și fig. 26 – 29.

Bibliografie

- M. Constantiniu, *Săpăturile de la Bucureștii Noi 1960. Sectorul Străulești-Lunca*, CAB 1, 1963, p. 79-104.
- S. Dolinescu-Ferche, *Ciurel, habitat des VIe-VIIe siècles de notre ère*, Dacia, NS 23, București, 1979, p.179-230.
- V. Leahu, *Raport asupra săpăturilor arheologice efectuate în 1960 la Cățelul Nou*, CAB 1, 1963, p.15-48.
- Mircea Negru, Cristian Schuster, Alexandru Morintz, Alexandru Bădescu, *Militari - Câmpul Boja*, CCA 2009, punctul 11.
- V. Sandu-Cuculea, *Descoperiri arheologice în comuna Brănești județul Ilfov*, MIM 19, 2005, p. 41-42.

Abstract

The 2010 archaeological excavations at “Cioflăeni – East of the village” covered an area of 9,757 sqm., lying on a higher plateau, with mild slopes, lowering towards the Orzarului Valley to the East and the Snagov Lake to the North. The recovered archaeological material consisted of pottery, flint and stone artifacts. The recorded archaeological complexes belong to the Bronze Age (two dwellings, one kiln, 19 garbage pits, pottery fragments, faunal remains, flint artifacts) and the 6th – 7th centuries AD (two dwellings, two kilns, two garbage pits, pottery fragments, faunal remains). Some of the complexes (six pits and a kiln), lacking any archaeological material, could not be dated.

94. Crasna, com. Crasna, jud. Sălaj

Punct: Biserica Reformată

Cod sit: 140636.05

Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 82/2010

Colectiv: Horea Pop – responsabil, Daniel Culic (MJIA Zalău)

Monumentul, cu cod LMI SJ-II-s-A-05043, a fost ridicat, în stil gotic, între 1380-1400 și a suferit transformări majore cel puțin în anul 1909, prin adăugarea unor colaterale masive.

Cercetarea a vizat o zonă cu plan neregulat care urma să afecteze posibile morminte de înmormântare. Monumentul nu a mai beneficiat anterior de cercetări arheologice.

Campania anului 2010

Au fost trasate patru unități de cercetare în funcție de traseul instalațiilor de încălzire proiectate. În acest sens a fost trasat un șanț S1 (lat de 1 m și lung de 12,25 m), o casetă S2 (4,6 x 4,8 m), o secțiune mică S3 (3,3 x 1,25 m), o casetă de mici dimensiuni S4 (0,75 x 1 m).

În aceste suprafețe au fost descoperite parțial sau integral 11 morminte de înmormântare (M1 în S4; M11 în S2; M2-10 în S1) și două osuare (O1, aprox. circular în S1 și S3, cu diametrul de cca. 2 m; O2, patrulater, surprins parțial în S2, cu laturile surprinse pe 2,25 m și 2,5 m. Ambele au o umplutură din sol maroniu cu pietriș și oase umane dispartate). Mormintele surprinse sunt orientate E-V și nu aveau piese de inventar. Construcția colateralei sudice, la 1909, a deranjat probabil o serie de morminte. Prezența osuarelor poate fi explicată prin selectarea și depunerea osemintelor deranjate cu acest prilej. Densitatea mormintelor este vizibil mai mare în vecinătatea edificiului ecleziastic. Stratigrafia verticală este simplă, iar mormintele se conturează clar în argila maronie amestecată cu pietriș. În general, scheletele apar la 1-1,3 m adâncime, iar gropile mormintelor nu pot fi observate decât la adâncirea în sterilul locului. Umplutura superioară a suprafețelor cercetate constă în nivelări cu sol negru amestecat cu moloz și cărămidă spartă provenind de la extinderea târzie din 1909. Suprafața cercetată este de 39,205 m².

Cercetarea de la Biserica Reformată Crasna a dus la descoperirea a 11 morminte de înmormântare, dificil de încadrat cronologic, în absența elementelor de inventar funerar. Cu siguranță acestea nu pot fi datate mai târziu de sec. al XVII-lea, când înmormântările nu se mai practică în jurul edificiilor religioase în Transilvania. [Horea Pop]

95. Crețești de Sus, com Crețești, jud. Vaslui**Punct: La Intersecție**

Cod sit: 163235.01

Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 154/2010

Colectiv: Vicu Merlan - responsabil, Paul Salomeia (M Huși), Laurențiu Ursache, Cristian Onel, Marin Rotaru (M Bârlad), Laurențiu Chiriac (MJ Vaslui)

Au fost trasate trei secțiuni (S9, S10 și S11) din partea de S-SE a sitului din fruntea promontoriului din apropierea pârâului Lohan.

Au fost săpate S9 cu L = 15 m, l = 2 m, S10 și S11 cu L = 20 m, l = 2 m. S9 este trasată paralel cu S8/2009, iar S10 și S11 paralele cu S5/2006. În S11/m.8 a fost surprins un mormânt Noua (M19) pentru care s-a realizat o casetă A cu 2 m lățime pe un metru din S11.

Prin decopertarea secțiunii S9 a fost identificată continuitatea locuinței L6 (latura estică) descoperită în partea nordică a S8/2009 și partea estică a S6/2007, între m.1 și m.4. Sub locuință, dar în partea de N, a fost surprinsă o nouă groapă menajeră G17, având în inventar următoarele: oase de animale, un fragment de statueta antropomorfă, două coarne de bovină șlefuite, fragmente ceramice, molari de animale prădătoare, o rășniță de mână din gresie dură, albiată și înroșită.

Groapa se extinde de la m.4 la m.6. Începând cu m.6/-0,70 m până la m.9 a fost găsită o nouă locuință L7, care fuseseră identificată în S6/2007, pe latura de E. În colțul nord-estic a fost descoperit un complex ceramic alcătuit din numeroase fragmente de la un vas de uz casnic, iar pe latura de nord un vâsuleț neîntregibil, la m.9/-0,70 m.

Încă de la m.1/-0,40 m, s-au găsit câteva fragmente ceramice de culoare neagră, cu incizii, de la un vas de calitate bună aparținând culturii Costișa.

De la m.7 până la m.15, la partea superioară între -0,1 -0,30 m, între nivelul de călcare și următorul nivel, cu adâncimi variabile (10 – 20 cm), dar mai mare în N, a fost identificată o groapă contemporană (G16).

Între m.13-m.15 și în afara S9 spre N și E au apărut chirpici cărămizii masivi, cu urme de lodbe și crengi, de la o altă locuință L8 identificată în S6/2007. De la aceasta am putut deduce că avem de-a face cu resturi de elevație și platformă pentru latura estică care se întindea până la jumătatea lățimii S.9/m13-m15/-1m.

Dacă în amonte (N-NV) resturile de locuință apar la -1 m adâncime, în zona mediană la -0,80 m iar în S-SE la -0,60 m. Diferența de strat este dată de înclinarea generală a promontoriului, de depunerile succesive de aluviuni. La m.8, pe latura nord-estică a secțiunii S9 au fost descoperiți chirpici poligonali, de la o vatră de foc, ce aveau grosimi cuprinse între 4-5 cm. La partea superioară au o "crustă" de cca. 1 mm, de culoare albicioasă, dură, iar restul în profunzime de culoare cărămizie.

Deasupra acestora și lateral s-au găsit bucăți de lut foarte bine ars, modelat, dar la partea inferioară cu amprente de lodbe, provenind probabil de la substratul lăvelei de vatră.

La m.2/-0,60 m au apărut câteva fragmente ceramice, de calitate mediocră, de culoare cenușie-gălbui cu scoică pisată în pastă, de tip „Cucuteni C”.

Au fost trasate încă două secțiuni, pe direcția NV-SE paralele cu S6/2008. S10 (L = 20 m, l = 2 m); S11 (L = 20 m, l = 2 m).

Atât în S10 cât și în S11 între m.1-m.7, nivelul arheologic este aproape de suprafață (la cca. 20 cm) deoarece, aluvionarul de la suprafață a fost înlăturat cu buldozerul la ordinul autorităților locale, pentru a fi nivelată groapa menajeră ce a apărut ca urmare a exploatarei lutului galben de către localnici.

Între m.5 și m.7 din S11 a fost identificată o groapă menajeră cucuteniană (G15) aproximativ ovală la partea superioară, dar restrângându-se concentric spre latura sud-estică (în aval).

În inventarul acestora s-au descoperit numeroase oase de animale, o piatră dreptunghiulară arsă (calcar oolitic), fragmente ceramice de la vase de uz casnic și de provizii, chirpici răzleți.

Între m.11 – m.20, în S10-S11, de la nivelul de călcare până la -0,30 m a fost identificată o groapă contemporană de uz casnic, cu material de la fostul CAP.

La nivelul epocii bronzului (Noua) a apărut la -0,60 m un nou mormânt de înhumare (M19)(S11/M8/-m9, cas. A).

În S11 au fost surprinse picioarele scheletului până puțin peste genunchi și o piatră înroșită ușor, albiată central, ce era poziționată în dreptul labei piciorului stâng la 20 cm. Înhumatul era orientat cu capul spre răsărit și fața orientată spre în sus. Datorită presiunii pământului, capul s-a deplasat, fiind surprins în partea superioară a pieptului, partea dreaptă. Antebrațele erau întinse, iar brațele plasate deasupra bazinului.

Poziția de orientare a mormântului E - V. În partea stângă a bazinului la 10 cm, a fost descoperită o ulcică din lut ars de culoare neagră-cenușie cu tortițe supraînălțate. Toarta din stânga era ruptă din vechime. De menționat că la toate vasele descoperite în inventarul necropolei de la Crețești *La Intersecție* lipseau o toartă din vechime, fapt care era legat de un element superstițios al comunităților preistorice.

Mormântul (M19) avea deci în inventar: o rășniță de mână din piatră la picioare și o ulcică în zona bazinului, ambele piese pe partea stângă.

Dimensiuni: L = 1,68 m; l = 45 cm, l(bazin) = 39 cm.

Dentiție bună de matur ce ar fi avut o vârstă cuprinsă între 25 -35 ani. Între m.8 –m.9/ S11, pe direcția SV-NE, au fost identificați chirpici de la o nouă locuință cucuteniană L9 (- 0,8 m) surprinsă încă din 2009 în S8.

Chirpicii cărămizii cu amprente de paie în interior, sunt răzleți la partea superioară (de la structura de elevație a pereților) și masivi cu urme de lodbe, crengi și pari în substrat. În partea de E a locuinței a fost găsită o rășniță cvasidreptunghiulară masivă din gresie dură, cu L = 45 cm, l = 35 cm, gr = 15 cm, albiere = 8 cm, fiind ruptă din vechime într-o parte (cam ¼). La m18 /S10, pe latura de NV a locuinței cucuteniene s-a depistat o aglomerație de pietre de mărimi variabile, unele înroșite.

Plastica:

- statueta masculină fragmentată (m.6 /-0,75 m, G15) din lut ars, ce păstrează incizată o bandă alcătuită din două linii paralele cu incizii punctiforme, aplicată împrejurul bazinului și care se prelungește pe coapsa dreaptă în jos. Este de calitate bună și de culoare cenușie. Sexul masculin este stilizat printr-o aplică. Statueta se păstrează doar din zona bazinului (trunchiul și picioarele fiind rupte). L = 3 cm, l = 3,5 cm, gr. = 2 cm.

- statueta masculină (fragment) (piciorul drept), descoperită în G15 /S15/m.11 -0,50 m. Se păstrează de la bazin la genunchi, fiind de culoare cărămizie. L = 4,5 cm, l = 1 cm, diametrul = 1 cm.

- fragment statueta (m.16/S10/-0,70 m) din lut ars de culoare cărămizie. Se păstrează piciorul stâng de la fesă până la genunchii, fiind ruptă din vechime. L = 5 cm, l = 1,5 cm, l(genunchi) = 0,8 cm.

- statueta antropomorfă (fragment) (m.18/S11/-0,80 m). Îi lipsește piciorul drept, rupt din zona bazinului. Este de calitate foarte bună, de culoare cărămizie. Trunchiul este subțiat la partea superioară. Abdomenul apare în profil ușor în față, iar ombilicul străpuns de două găuri pe un plan orizontal. De o parte și de alta a trunchiului apar două urechiuse în lutul ars, pentru a prinde statueta. Genunchiul stâng (intact) este subțiat posterior și străpuns orizontal de o gaură. Steatopigia este ușor pronunțată, iar fesa stângă bine evidențiată. L = 6 cm; l(bazin) = 2,5 cm; gr. (abdomen) = 1,5 cm.

- fragment de statueta feminină de culoare cenușie, descoperit la m.4/-0,30 m, ce păstrează incizii fine romboidale, concentrice, pe față. Dimensiuni: L = 2 cm, l = 1,5 cm, gr. = 1 cm.

- fragment picior de statueta (m.9/-0,70 m) (piciorul stâng) din lut ars de culoare cărămizie, ce se păstrează din zona fesei stângi până în apropierea genunchiului, fiind vizibilă desprinderea de cealaltă jumătate. L = 3,7 cm; l = 1,2 cm; gr. = 0,7 cm.

- fragment statueta (m.6/-0,70 m) păstrat în zona ombilicului până la gât (zona mediană). Lățimea maximă se înregistrează la umeri, unde sunt și două mici găuri pentru prindere. Umărul drept este rupt din vechime, fiind de calitate bună, de culoare cărămizie. L = 4 cm; l (umeri) = 2,5 cm, l (bazin) = 1,5 cm; l(gât) = 0,8 cm.

- protomă zoomorfă (de bovină) reprezentată pe un fragment ceramic, constituindu-se într-o toartă triunghiulară cu vârful în jos. În zona mediană, lateral are o străpungere care schițează cei doi ochi. Colțurile triunghiului de sus sunt ușor arcuite, ca niște coarne. Ceramica este cărămizie, fiind de calitate foarte bună, dar fără urme de pictură. L = 4,5 cm; l (latura superioară) = 4 cm; l (vf. jos) = 0,4 cm.

- fusaiolă bitronconică din lut ars (m.14/-0,6 cm), de culoare neagră, cu cioburi pisate în pastă.

Partea inferioară și superioară este plată, cu diametrul (median) al găurii = 0,8 cm; diametrul (exterior) = 2,2 cm.

Zona mediană exterioară este lătită printr-o creastă cu grosimea de 2 cm.

Unelte și arme din silex și os:

- gratoar dublu retușat pe așchie din silex de Prut de culoare neagră (S10 /m.9/-0,40 m) cu talonul înlăturat prin percuție. Dispune retușe fine și semi-abrupte pe laturi și părțile active ușor convexe. L = 2,5 cm; l = 1,5 cm;

- gratoar pe așchie din silex de culoare neagră cu un accident petrogenetic spre talon. Este retușat pe partea activă convexă și lateral. (S11/m.8/-0,60 m);

- așchie din silex de Prut, calcinată de culoare albă cu retușe laterale fine (m.9/S10 /-0,40 m). L = 2,5 cm, l = 1,5 cm;

- fragment corn șlefuit, folosit probabil ca împungător (m.7/S10/-0,60 m) cu l = 7 cm, diametrul = 1,5 cm.

- gratoar pe așchie din silex de Prut, de culoare neagră-cenușiu, cu accident petrogenetic pe latura stângă. Are partea activă convexă cu retușe abrupte, iar lateral - dreaptă,

retușe fine până la tablou. Pe partea dorsală are o carenă pronunțată. L = 3,5 cm; l = 2 cm; gr. = 0,7 cm.

- nucleu atipic așchiat (m.12/-0,40 m) cu urme de accident petrogenetic și pigmentații albicioase. Pe o parte se păstrează urme de rulare. L = 4,5 cm; l = 3,5 cm; gr. = 2 cm.

- lama retușată (m.9/-0,70 m) pe ambele laturi, de culoare alb-cenușie, cu carena desprinsă pe un plan de clivare. Pe partea ventrală este vizibil bulbul de percuție și undele de șoc. Retușele sunt semi-abrupte și mici. L = 7,2 cm; l(max.) = 2,5 cm.

- corn de os de bovină (m.2/-0,60 m), șlefuit la partea superioară (vârf) cu urme fine de prelucrare. Piesa se păstrează de la vârf până în zona de inserție în craniu. Cornul "îmbrăcat" cu o pojghiță subțire de cortex ce se îngroașă înspre partea inferioară. În zona superioară este ușor arcuit. L = 17,5 cm; diametrul(inserție) = 3 cm.

- microlamă din silex (m.6/-0,70 m) de culoare cenușie, cu talon mic, cu urme de uzură pe ambele laturi, fiind semitransparent și cu carena mediană. În secțiune este triunghiulară. L = 2 cm; l = 1 cm.

- lama-burin (m.14/-0,80 m), cu retușe pe latura dreaptă, cu desprindere la partea activă superioară, cu urme de uzură pe partea stângă. Este de culoare alb-maronie semitransparentă, fiind lucrată dintr-un silex de Prut. Prezintă o curbă ușoară în zona mediană. L = 5 cm; l = 1,6 cm.

- gratoar dublu pe așchie din silex (m.11/-0,80 cm) de culoare cenușie, cu talonul preparat și retușat. Pe laturi și părțile active are retușe continui, iar carena a fost dislocată prin desprindere. Cele două părți active sunt aproximativ convexe, iar pe partea ventrală sunt vizibile undele de șoc. L = 5 cm; l = 3,2 cm.

- vârf de săgeată șlefuit și retușat, din silex de Prut, de culoare alb-maronie, fin preparat pe ambele fețe cu retușe uneori solzoase. În zona de inserție în materialul lemnos sau os, a fost preparat atent prin subțiere. Partea activă este ascuțită. L = 2,5 cm; l (inserție) = 1 cm.

- rășniță cvasi-pătrată (m.5/-0,60 m) din gresie dură, înroșită, cu albire mediană. Piesa a fost folosită inițial ca rășniță, ca apoi să fie refolosită ca suport de vatra de foc. L = 24 cm; l = 22 cm; gr. = 3,5 cm; albire = 1,5 cm.

În concluzie în cadrul campaniei 2010, prin decopertarea celor 3 secțiuni (S9, S10, S11) au fost surprinse locuințele descoperite parțial încă din 2006, 2008, 2009. Una dintre ele dispunea de vatra de foc (S9), iar sub locuința cucuteniană o groapă de fundare. Au mai fost descoperite și alte gropi menajere atât din nivelul cucutenian cât și din nivelul contemporan cu materiale specifice epocilor istorice. În S11 a apărut un nou mormânt aparținând culturii Noua (m.19) cu inventarul obișnuit: ulcică și rășniță de mână, iar la marginea locuinței cucuteniene din aceeași secțiune spre ENE o rășniță masivă cu albire pronunțată.

Bibliografie:

Vicu Merlan, Paul Salomeia, *Crețești - La Intersecție, jud. Vaslui*, CCA 2003, 2004, 2005, 2006, 2007.

Vicu Merlan, *Noi descoperiri arheologice la Crețești, jud. Vaslui*, Cercetări Istoriale 3, 2007, p. 2.

Vicu Merlan, *Necropolă din Epoca Bronzului la Crețești, jud. Vaslui*, Lohanul 6, 2008, p. 1-2.

Vicu Merlan, *Arme și unelte din silex și piatră din eneoliticul Moldovei dintre Carpați și Prut*, Iași, 2005; ediția II: 2008.

Vicu Merlan, Paul Salomeia, *Crețeștii de Sus, comuna Crețești, jud. Vaslui*, CCA 2009.

Vicu Merlan, Paul Salomeia, *Crețeștii de Sus, comuna Crețești, jud. Vaslui*, CCA 2010.

96. Crețuleasca, com. Ștefăneștii de Jos, jud. Ilfov

Cod sit: 105437.01

Autorizațiile de cercetare arheologică preventivă nr. 154/2009, 240/2009, 124/2010

Colectiv: Paul Damian – responsabil, Ionuț Bocan, Corina Borș, Alexandru Ciornei, Sorin Cleșiu, Emil Dumitrașcu, Irina Ene, Silviu Ene, Mihai Florea, Ioana Grigore, Alexandru Cătălin Lazăr, Cătălina Neagu, Sorin Oanță-Marghitu, Alexandru Mircea Rațiu, Marius Streinu, Alis Ștefănescu, Ovidiu Țentea, Decebal Vleja (MNIR); Adrian Bălășescu, Valentin Radu, Constantin Haită, Gabriel Vasile, Elek Ioan Popa (MNIR-CNCP), Maria Beldiman, Diana Mocanu, Vasile Opriș, Flavius Roaită, Radu Sebastian, Gabriela Stroe, Laura Șendrea (studenți), Radu Pitiș, Tatiana Dvorac (elevi)

Pentru obținerea certificatelor și avizelor necesare, Impresa Pizzarotti & C. S.p.A. Italia Sucursala Cluj s-a adresat, în conformitate cu obligațiile sale legale, Muzeului Național de Istorie a României (MNIR) pentru perfectarea unui contract, în vederea realizării supravegherii arheologice și a cercetărilor arheologice preventive pe traseul viitoarei autostrăzi A3 București – Brașov, tronson București – Moara Vlăsiei (km 0 → km 19 + 500). Începând cu data de 24 aprilie 2009, în baza protocolului încheiat între Beneficiar, CNADNR și MNIR, iar ulterior a contractului încheiat cu firma Pizzarotti, s-a desfășurat supravegherea arheologică a lucrărilor de construire între km 6 + 500 (reper șoseaua de centură a mun. București) și km 19 + 500. În paralel cu aceasta, din ultima săptămână a lunii aprilie și până la jumătatea lunii mai 2009 am efectuat o evaluare teoretică și de teren pentru obiectivul menționat. În momentul începerii cercetării noastre, lucrările de construire a autostrăzii demaraseră cu ceva timp înainte (cel mai probabil la începutul primăverii anului 2009), astfel că în luna aprilie o porțiune de cca. 10 km din traseu, în sectorul Crețuleasca - Moara Vlăsiei (începând de pe malul drept al văii Pasărea), fiind deja decapată și, implicit, parțial afectată. Mai mult decât atât, pe o mare parte din traseul autostrăzii fusese deja amenajat terasamentul viitoarei autostrăzi, fiind realizate depuneri de pământ și nisip, înalte de cca. 0,50 m. Suprafața terenului a fost decapată mecanic de către firma constructoare până la 0,30 m adâncime, insuficientă pentru identificarea eventualelor complexe arheologice pe cea mai mare parte a traseului. O excepție o constituie resturile unui cuptor identificat în urma supravegherii lucrărilor de decapare efectuate de Beneficiar aproximativ la km 18+200 pe traseul viitoarei autostrăzi. Acesta se afla la limita de E a traseului, în zonă nefiind observate alte urme de locuire. Acest complex este posibil să aparțină marginii de V a unei locuiri medievale.

Singurul sit arheologic identificat în urma cercetărilor de suprafață a fost cel de pe malul drept al pârâului Pasărea, în dreptul satului Crețuleasca (cca. 150 m V-NV de cimitirul actual), într-o zonă pentru care existau date incluse în Lista

Monumentelor Istorice (2004) precum și în bibliografia de specialitate. În urma cercetărilor de teren au fost recoltate fragmente ceramice, dintre care aparținând sec. IX - XI (ceramică de tip Dridu). Etapa de evaluare arheologică a sitului a debutat prin efectuarea cu excavatorul a mai multor sondaje de-a lungul limitei de V a traseului viitoarei autostrăzi. În opt dintre aceste sondaje (respectiv S002, S005, S011, S012, S018, S019, S020 și SA) au fost observate indicii arheologice, anume fragmente ceramice tipice (Latène, Dridu), complexe arheologice (gropi, o vatră), care au confirmat existența unei arii cu potențial arheologic ridicat în zona km 7 + 900 → km 8 + 100. Principalul rezultat al acestui șir de sondaje, a fost stabilirea limitei de S a sitului aproximativ în dreptul km 7 + 900, în sondajele efectuate dincolo de aceasta nefiind descoperite urme de locuire. Următoarele sondaje, au avut drept scop stabilirea limitei de E a sitului, de-a lungul traseului autostrăzii. Acestea ne-au arătat că locuirea ocupă întreaga lățime a viitoarei autostrăzi, fapt întărit și de rezultatele obținute în urma săpării a două șanțuri magistrale (SA și SB, situate în dreptul km 8 + 075 și 8 + 025), orientate aproximativ E-V, pe întreaga lățime a viitoarei autostrăzi.

În data de 18 mai 2009, echipa de arheologi prezentă în teren, a fost anunțată de descoperirea unor oseminte umane cu ocazia unor foraje pentru construirea viaductului peste valea Pasărea. Începând de la această dată până la sfârșitul lunii noiembrie 2009, colectivul de arheologi de la MNIR a cercetat necropola medievală astfel identificată¹, precum și un număr mare de structuri de locuire (peste 250), fiind astfel studiată o suprafață de cca. 1,4 ha, anume zona cuprinsă între km 8 + 050 și km 8 + 250, pe traseul viitoarei autostrăzi A3, pe o lățime de circa 70 m. De asemenea, în perioada mai-iunie 2010, la solicitarea Beneficiarului, am efectuat săpături arheologice în partea de V a traseului autostrăzii, până la limita de expropriere, în scopul derulării procedurii de descărcare de sarcină arheologică a unei suprafețe necesară amenajării de către firma constructoare a unui drum de lucru. Datorită termenelor impuse de beneficiar, dar și a presiunilor exercitate printr-o serie de declarații publice făcute de conducerea Ministerul Transporturilor și nu numai, cercetarea sitului de la Crețuleasca a avut, în mare măsură, caracterul unei săpături de salvare, într-un timp scurt fiind necesară decaparea mecanică în suprafață, identificarea, delimitarea, cercetarea și înregistrarea unui număr mare de complexe distribuite pe o mare suprafață (peste 1,75 ha).

Cercetarea arheologică efectuată în campaniile 2009-2010 a condus la descoperirea unei necropole datând din perioada sec. XVI - XVII, cât și a unor structuri de habitat preistorice (epoca bronzului, Hallstatt timpuriu), din evul mediu timpuriu (sec. IX - XI, ceramică de tip Dridu) și din sec. XVII-XVIII. Au fost investigate 271 de morminte de înhumăție și 267 complexe arheologice (construcții adâncite cu cuptor amenajat într-un perete al gropii sau într-un bloc de lut cruțat cuptoare cu groapă de acces, gropi, vetre etc.), practic fiind cercetată integral întreaga suprafață afectată de construirea viitoarei autostrăzi A3. Din cauza întreruperii finanțării, au rămas necercetate alte cca. 30 complexe identificate în teren și conservate corespunzător. De asemenea, a mai rămas de cercetat într-o campanie viitoare o suprafață de cca 1 ha, aflată la limita sudică a sitului (între km 7 + 900 și km 8 + 050). Situl arheologic ocupă o suprafață mult mai mare decât aceea surprinsă pe traseul autostrăzii, zona investigată datorită construirii viitoarei căi rutiere fiind doar o parte a sitului clasat în

Lista Monumentelor Istorice 2004. Situl arheologic ocupă o suprafață mult mai mare decât aceea surprinsă pe traseul autostrăzii. Supravegherea arheologică și recunoașterea pe teren efectuate la E de traseul viitoarei autostrăzi, către zona rezidențială a satului Crețuleasca, au oferit indicii despre existența unui alt grup de înmormântări, aflat într-o posibilă legătură cu necropola cercetată. În luna iunie 2009, doi membri ai colectivului de cercetare au participat la supravegherea operațiunii de săpare a unui șanț pentru conducta de gaz care unea Crețuleasca de Tunari, traversând situl de la E la V. Astfel, de-a lungul malului drept al Pasărei au fost identificate cuptoare aflate la mare distanță între ele, acestea reprezentând un alt indice al intensității locuirii în acest punct.

Stratigrafia generală a sitului cercetat a fost studiată pe profilul de S al suprafeței SFII, pe o lungime de 24 m, și se prezintă după cum urmează:

- acumulare contemporană, constituită dintr-un sediment brun cenușiu, cu structură granulară, foarte eterogen, foarte compact, cu matrice silică nisipoasă, ce conține elemente de pietriș și fragmente siltice gălbui; această depunere ce acoperă nivelul de sol actual prezintă grosimi situate între 0,05 și 0,60 m;
- nivelul organic al solului actual este constituit din silt argilos, de culoare brun cenușiu închis, omogen, cu caracter organic, cu structură agregată și fisurație prismatică, compact, cu grosime de 0,30–0,40 m;

- nivelul organo-mineral al solului actual este constituit din silt argilos, de culoare brun-cenușiu deschis sau brun gălbui, relativ eterogen, cu structură agregată, compact, cu grosime de cca. 0,40 m; în acest nivel sunt săpate gropile mormintelor necropolei cercetate;

- nivelul mineral ce reprezintă materialul parental al solului actual (loess), constituit din silt argilos de culoare gălbui, omogen, compact; acest nivel a fost cercetat până la o adâncime de cca. 0,50 m, iar unele dintre gropile mormintelor pătrund în partea lui superioară.

Între straturile 2 și 3, cu precădere în partea de E a suprafeței SFI, către marginea terasei, exista o depunere intermediară, brun-castanie, cu multe fragmente ceramice lucrate cu mâna, piese litice, fragmente de chirpici, oase de animale. Odată cu extinderea săpăturii către S am păstrat mai mulți martori orientați E-V, de-a lungul pantei naturală. Stratigrafia este asemănătoare, observându-se, în plus, că unele gropi și construcții medievale, pornind imediat de sub stratul vegetal, arabil, se adânceau și în stratul cenușiu-închis (stratul 2), și foarte puțin în depunerea de argilă galbenă (stratul 3). Martorul dintre suprafețele SFIV și SFVI a fost curățat și desenat doar pe o porțiune unde au fost surprinse și complexe. În stratul brun-cenușiu, imediat de sub vegetal, se adânceau două complexe medievale (groapa CPL142 și construcția CPL122). Mai multe concentrări de fragmente de chirpici, unele putând fi interpretate locuințe de suprafață, datate în Latène timpurie, apar în partea inferioară a stratului brun-cenușiu, către limita cu stratul „intermediar” (format între stratul brun-cenușiu și depunerea de argilă-galbenă). De asemenea, de la acest nivel, se adânceau în stratul „intermediar” și în depunerea de argilă galbenă mai multe gropi cu materiale Latène timpurie și altele cu fragmente ceramice hallstattiene timpurii.

Urmele de locuire din epoca bronzului se concentrează mai ales în partea de NE și E a sectorului cercetat, către marginea terasei. Resturi de locuire mai consistente am descoperit în partea de E a suprafeței SFI, către marginea terasei, unde exista și un strat de culoare brun-

castanie care separa stratul brun-cenușiu (2) de depunerea de argilă galbenă (3). Stratul este perforat de numeroase gropi medievale, mai puternic fiind afectat în aria necropolei. De la baza acestui strat se adâncesc în depunerea de argilă galbenă câteva gropi, unele fiind simple alveolări. Gropile propriu-zise au în umplutura omogenă doar câteva fragmente ceramice. Într-o groapă a fost depus un vas de mari dimensiuni având în interior fragmente de chirpici, așchii de piatră și cioburi de la alte vase. O altă groapă conținea multe fragmente de chirpici, o greutate de lut, oase de animale, pietre mari din care fuseseră desprinse așchii, o grămăjoară de grâne carbonizate, fragmente ceramice. Materialul ceramic poate fi atribuit preliminar unor stiluri corespunzătoare diferitelor perioade ale epocii bronzului: fragmente ceramice decorate cu „găuri-buton” tipice stilului Glina, ceramică decorată cu măturica și/sau cu brăuri în relief, câteva fragmente de vase din pastă de culoare neagră, lustruită, cu decor realizat prin împunsături succesive și încrustat cu pastă albă (Tei clasic). Practica de depunere a fragmentelor de chirpici este documentată și în cazul celor câteva gropi descoperite în situl de la Crețuleasca datate în perioada hallstattiană timpurie. În aceste gropi am găsit fragmente ceramice decorate cu brăuri în relief și câteva fragmente decorate cu cercuri concentrice imprimate.

Locuirea din sec. IV - III a.Chr. este caracterizată prin câteva aglomerări de bulgări de chirpici ars la roșu, cu amprente de nulele, în asociere cu fragmente ceramice, contexte care sunt de obicei interpretate drept locuințe de suprafață, în ciuda faptului că în multe situații, așa cum e și cazul sitului de la Crețuleasca, nu au fost găsite instalații de foc. Acestei perioade îi aparțin și câteva gropi de mari dimensiuni, de formă ovală sau rectangulară, fără vetre sau cuptoare. Umplutura acestor gropi conținea oase de animale, fragmente ceramice, un topor fragmentar din fier, fragmente de chirpici. În această perioadă pot fi încadrate și unele gropi circulare având în umplutură fragmente de chirpici, cioburi, oase de animale, două vârfuri de săgeată din bronz cu trei muchii.

O locuire intensă este documentată pentru sec. IX - XI. Încadrarea cronologică are la bază ceramica de stil Dridu, din pastă cărămizie decorată cu striuri și motive în formă de val și din pastă cenușie, pereții vaselor fiind puternic lustruiți și decorați cu linii paralele, orizontale, executate prin incizie lată. Toate complexele sunt reprezentate de construcții adâncite; gropile construcțiilor sunt de formă rectangulară în plan, cu pereții săpați vertical, fără amenajări speciale ale „podelei”. Nu sunt disponibile date referitoare la accesul în construcții, cu excepția CPL29, unde în colțul de SV al gropii a fost identificată o treaptă cruțată în lut. Caracteristicile acestor construcții sunt instalațiile de foc, cuptoare sau vetre. Cuptoarele sunt amenajate în mai multe feluri, fie scobite direct într-un perete al gropii construcțiilor, fie într-un bloc de lut cruțat în interior, imediat lângă perete. Un alt sistem este sugerat de cuptorul construcției CPL 29, amenajat într-o groapă săpată în interiorul construcției, pereții și fundul acesteia fiind lutuite, ulterior fiind modelată și bolta. Un sistem asemănător îl întâlnim în construcția CPL 59 unde vatra a fost amenajată într-o groapă rectangulară, pereții și fundul acesteia fiind lutuiți, prin arderea repetată formându-se o crustă.

Cea mai intensă locuire de pe malul drept al văii Pasărea este cea medievală. Numărul mare de complexe cercetate, precum și observațiile făcute cu prilejul supravegherii lucrărilor de săpare a unui șanț pentru instalarea unei conducte de gaze care a surprins cuptoare de-a lungul întregului mal,

construiesc imaginea unei așezări întinse și, probabil, de lungă durată. Ceramica descoperită în complexe (oale cu toartă decorată cu linii pictate cu alb, vase nesmălțuite cu motive florale pictate cu alb sau galben, farfurii, străchini, ulcioare, "sfeșnice" smălțuite, fragmente de vase din porțelan cu decor de tradiție orientală), fragmentele de pipă, piesele de metal (cuțite, o seceră, o furculiță de fier cu mâner din os, un instrument din os de curățare a pipelor) ar sugera o încadrare a acestora în sec. XVII – XVIII. Spațiul locuit ne apare sub forma unei asocieri de construcții adâncite (o singură construcție de suprafață a fost identificată și cercetată) și gropi. Complexele sunt distribuite pe întreaga lățime a viitoarei autostrăzi, atât în zona de luncă cât și pe terasă. Construcțiile au gropile de formă rectangulară săpate în general în depunerea de argilă galbenă (4) de la nivelul căreia au și fost surprinse cele mai multe dintre acestea. Există indicii că unele gropi perforau și stratul cenușiu (2) dar în acest strat conturul lor este dificil de identificat. În general, cele mai multe construcții au spațiul locuibil restrâns, interpretarea lor drept locuințe părand exagerată. Imaginea oferită de săpătură este fragmentară fiind posibil ca gropile surprinse să reprezinte de fapt doar spațiul de acces la cuptor, construcția originală putând avea formă și dimensiuni diferite. Acest lucru ar putea fi susținut și de faptul că nu am descoperit nici o groapă de par în interiorul gropii construcțiilor. Acestea ar fi putut fi săpate în exterior, la suprafață, parte constructivă imposibil de determinat arheologic. Două complexe pot fi interpretate drept cuptoare cu groapă de acces. CPL3 este o construcție de mari dimensiuni, având groapa rectangulară (6 × 5 m), cu un cuptor amenajat în peretele de S. Cu excepția CPL7, pe a cărui „podea” constituită din depunerea de argilă alb-gălbuie cu mulți carbonați până unde a fost săpată groapa au fost amenajate două vetre, toate construcțiile au un cuptor amenajat într-unul din pereții gropi, de obicei la unul din colțuri. Bolta și vatra au fost apoi lutuite, datorită arderii formându-se o crustă cu grosimea variabilă (1–2 cm). Construcția CPL43 avea amenajate în peretele gropii două cuptoare alăturate având gura de acces comună. Pe stratul de cenușă al vetrei cuptorului CPL32 am găsit și câteva fragmente de lipitură cu urme de nulele, ceea ce ar putea indica un alt sistem de construire al cuptorului, asemănător celui întâlnit în alte așezări (tipul b de la Coconi²). Cuptoarele au în plan forma circulară, de diferite dimensiuni (diametrul cuprins între 0,70 și 1 m). Adesea, zona din dreptul gurii cuptoarelor (uneori crăpată în argilă ca un fel de banchetă) era și ea lutuită, un fel de continuare în interiorul construcției a vetrei cuptorului. În cazul vetrei din CPL4–5, la limita de N a acesteia a fost amenajată o gardină; uneori asemenea gardine erau un fel de continuare a pereților cuptorului în interiorul construcțiilor. În câteva cazuri au fost folosite pentru amenajarea și întărirea gurii cuptorului cărămizi așezate una peste cealaltă legate între ele cu lut galben. Uneori, gura cuptorului era marcată doar de două cărămizi așezate pe cant. Cărămizile erau folosite și pentru amenajarea vetrei din fața cuptorului. Bolta cuptoarelor a fost descoperită de obicei prăbușită pe stratul de cenușă aflat pe vatră, împreună cu argila galbenă din depunerea în care a fost amenajată. De pe fundul gropilor unor construcții se adânceau mai multe gropi, de regulă de formă ovală, puțin adânci (0,20–0,30 m). În umplutura unor asemenea gropi am găsit câteva cioburi sau fragmente mari de vase, o seceră. Aceste gropi puteau reprezenta locuri de depunere a unor obiecte scoase din uz (fragmente ceramice), fie spații de păstrare/depozitare a unor unelte, groapa umplându-se după abandonarea bruscă a construcției. În câteva construcții, în special în zona din fața

cuptorului, au rămas după abandon vase întregi și alte obiecte, precum furculița din fier cu doi dinți și mâner din os, descoperită în CPL38. Totuși, cele mai multe obiecte se aflau în umplutura gropii construcțiilor, depuse/aruncate aici probabil după abandon: cioburi (în cele mai multe cazuri), foarte multe oase de animale, părți din schelete de câine cu oasele aflate în conexiune anatomică, zgură de fier, un *chaton* cu piatră aparținând unui inel din bronz.

În jurul unor construcții și în spațiul dintre acestea, pe întreg traseul autostrăzii, sunt distribuite foarte multe gropi circulare sau ovale în plan, adânci (unele de aproape 2 m), cu profilul în formă de clopot. Inițial acestea au fost săpate fie pentru păstrarea alimentelor (așa cum sunt interpretate de obicei aceste complexe), fie pentru extragerea argilei, în special cea alb-gălbuie cu mulți carbonați, în această depunere fiind de obicei scobiți pereții gropilor (utilizarea acestui tip de argilă pentru lutuirea vetrei cuptoarelor este mai bine documentată în cazul CPL3 și CPL4–5); ulterior aceste gropi au avut alte destinații. Cele mai multe au umplutura omogenă, cenușie, cu lentile de argilă galbenă. În mai multe gropi au fost depuse cantități mari de cenușă și cărămizi, multe oase de animale, cochilii de scoici, fragmente ceramice, cuie, pipe fragmentare, crani de vită. Pe fundul unei asemenea gropi am găsit un schelet uman, în decubit ventral; o monedă (fals Dabija) se afla în umplutura altei gropi.

Este evidentă tendința de excludere spațială a necropolei și a construcțiilor, probabil multe dintre acestea din urmă fiind contemporane mormintelor. Multe construcții se află imediat lângă limitele de N, S și V ale necropolei, cu alte cuvinte, necropola se afla la un moment dat în cuprinsul așezării. Doar CPL16 a fost amenajat la marginea de NE a necropolei. Din păcate, în ciuda eforturilor, nu am reușit să stabilim cu certitudine relația dintre acest context și mormintele de aici. De asemenea, câteva gropi (CPL46, 60, 65) au fost săpate în zona necropolei distrugând mai multe morminte, oase umane fiind antrenate în umplutură. Este evident că acestea au fost săpate într-o perioadă în care memoria existenței cimitirului se pierduse. Viitoarele cercetări arheologice și istorice ar putea să stabilească relația dintre cimitirul cercetat de noi, cel semnalat în apropiere, spre NE, și cimitirul contemporan, unele cruci din acesta datând din sec. XIX. De asemenea, cercetarea viitoare a locuirii medievale de la Crețuleasca va trebui să surprindă mai elocvent relația cu alte descoperiri contemporane din valea Pasărei, precum cele de la Afumați (sat atestat pentru prima oară în 1510; aici au fost cercetate arheologic o construcție de la sfârșitul sec. XVII și mai multe morminte datate în sec. XV–XVIII³), Vadu Anei (așezare și necropolă din sec. XVI–XVII⁴). De asemenea, studiul istoric ar trebui să acorde atenție relațiilor cu București, cu Mănăstirea Plumbuita, în special. A fost accentuată de către istorici poziția favorabilă a acestei mănăstiri ca nod al unor drumuri care legau Bucureștii de satele din jur, precum Fundeni, Afumați, Ștefănești, Pipera. Trebuie amintit faptul că, în sec. XVII, pe moșia Ambești aparținând acestei mănăstiri, către capătul acesteia spre Ștefănești s-a format satul Lipovățu⁵, care poate fi pus în relație cu descoperirile noastre.

În ciuda caracterului de salvare al cercetării, am încercat stabilirea unui eșantion reprezentativ pentru tamisare cu scopul identificării unor categorii de materiale arheologice, imposibil de reperat macroscopic. În aceste condiții s-a decis ca din anumite complexe să se recolteze sediment (cantități cuprinse între 10–48 l). Cernerea s-a realizat sub jet de apă, cu două site (0,5 mm

și 2 mm). Din cauza termenelor impuse, efectuarea propriu-zisă a acestei operațiuni a fost limitată. Totuși există o serie de materiale rezultate în urma operațiilor de tamisare/sitare care vor fi triate și eșantionate, iar ulterior vor fi analizate arheobotanic, sedimentologic și arheozoologic. De asemenea, au fost prelevate probe pentru studii micromorfologice din bolta cuptoarelor și de la limita dintre acestea și depunerea în care au fost amenajate, de la „interfața” diferitelor umpluturi, de pe fundul gropii construcțiilor.

Eșantionul faunistic de la Crețuleasca, cu toate că este redus numeric pentru anumite epoci, se constituie într-o sursă valoroasă de informații în contextul penuriei de date ce pot caracteriza evoluția paleoeconomiei animaliere a comunităților umane în același spațiu. Fauna studiată provine din 16 complexe arheologice. Cele 2025 resturi osoase identificate variază în limite destul de mari pe diferite paliere cronologice analizate, de la câteva zeci (epoca bronzului – 82 fragmente; Latène – 6;) la câteva sute (Ev Mediu – 792 fragmente) și chiar mii (complexul medieval de sec. XVII-XVIII, CPL 198- 1145 fragmente). Mamiferele sunt predominante cu 1864 fragmente. Dintre alți taxoni au mai fost identificați (169 resturi) ce au aparținut moluștelor (Mollusca), broaștelor (Amphibia), peștilor (Pisces), păsărilor (Aves) și micromamiferelor.

Numărul relativ mic de complexe analizate pentru anumite epoci și cu cantități variabile de faună ne împiedică acum să avansăm diferite ipoteze de lucru, dar această problemă va fi urmărită cu ocazia studierii unor viitoare eșantioane faunistice. Singura perioadă pentru care putem în acest moment al studiului realiza o caracterizare preliminară în ceea ce privește mamiferele, este cea medievală. În urma determinărilor specifice s-au identificat atât animale domestice cât și sălbatice. În cazul celor domestice enumerăm: calul (*Equus caballus*), vita (*Bos taurus*), oaia (*Ovis aries*), capra (*Capra hircus*), porcul (*Sus domesticus*), câinele (*Canis familiaris*), pisica (*Felis catus*). Printre cele sălbatice s-au identificat zimbrii (*Bison bonasus*), cerbul (*Cervus elaphus*), căprioara (*Capreolus capreolus*) și iepurele de câmp (*Lepus europaeus*). Activitatea de creștere a animalelor pare să joace un rol de primă importanță, preferate de către comunitate medievală fiind ovicaprinele și bovinele. Porcinele sunt și ele bine reprezentate, ceea ce ar sugera existența unei comunități relativ sedentare, dar în cadrul căreia cornutele joacă un rol predominant. Vânatul are un rol secundar, de suplimentare și completare a cantității de hrană de origine animală ca de altfel și păsările domestice.

Lotul faunistic din cadrul complexului 198 prezintă un total de 1145 de fragmente osoase din care s-au determinat specific 1047 (91.4%). În acest complex mamiferele domestice sunt predominante printre care ovicaprinele sunt cele mai numeroase cu 58 % ele fiind urmate de către bovine cu 40 %. Repartiția pe elemente anatomice la cornutele mari și mici din acest complex arată o distribuție inegală în sensul unei predominări a fragmentelor de craniu (cu procese cornulare) și metapodii ceea ce ar sugera existența unui abataj specializat al acestor animale (măcelărie) în care părțile mai sărace în carne erau aruncate în acest complex medieval (sec. XVII-XVIII). Tot pentru acest complex medieval trebuie să semnalăm descoperirea inedită în Muntenia a unui metapod de zimbrii.

Ținând seama de experiența câștigată în aceste campanii, considerăm că cercetarea viitoare trebuie să aibă în vedere:

- o strategie coerentă de tamisare în sensul stabilirii unui eșantion reprezentativ pentru fiecare categorie de complexe; lipsa tamisării sau practicarea ei pe scară redusă oferă o imagine distorsionată a consumului practicat în trecut; oasele de pește, cerealele, dar și diferite obiecte de mici dimensiuni pot fi recuperate doar în acest fel;

- o strategie coerentă de prelevare de probe necesare studiului micromorfologic;

- o combinare a ambelor operațiuni pentru definirea unor eventuale zone funcționale de activități practicate în construcțiile adâncite; „podeaua” acestor construcții ar trebui caroiată cât mai strâns; sedimentul trebuie prelevat pe carouri și tamisat pentru recuperarea așa-ziselor microartefacte (așchii de os, silex, resturi de decorticare etc.) rezultate în urma activităților din trecut;

- o „calibrare” a decapării efectuate mecanic care afectează partea superioară a unor complexe medievale; este adevărat că acestea sunt dificil de identificat în stratul cenușiu, dar acest lucru trebuie și demonstrat; astfel, este necesară selectarea unei suprafețe care să fie săpată exclusiv manual;

- înmulțirea observațiilor stratigrafice prin păstrarea mai multor martori stratigrafici;

- studierea istoriei recente din perioada comunistă și post-comunistă a terenului unde se desfășoară cercetarea noastră, a transformărilor pe care acesta le-a suferit pentru a căpăta aspectul actual;

- detalierea studiului istoric al satului medieval;

Șantierul arheologic este un bun prilej pentru extinderea cercetării și în alte domenii; ar fi relevant un studiu sociologic al comunității de muncitori; un studiu al impactul construirii autostrăzii și al șantierului arheologic în comunitatea locală.

Note:

1. Damian *et alii* 2010.
2. Constantinescu 1972, p. 46.
3. Ciuceanu 1992; Mănușu-Adameșteanu *et alii* 2005, p. 459–461.
4. Damian *et alii* f.a.; Păunescu și Teodor 2003.
5. DIR IV, 1954, p. 252–253, doc. 268; Ghinea 1969, p. 238–243

Bibliografie:

- R. Ciuceanu, *Șantierul arheologic Afumați*, CAB 4, 1992, p. 281–285
- N. Constantinescu, *Coconi. Un sat din Câmpia Română în epoca lui Mircea cel Bătrân. Studiu arheologic și istoric*, București, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1972.
- P. Damian, E. Alexandrescu, E. Teodor, R. Andreescu, R. Medinceanu, E. Safta, A. Păunescu, L. Dumitriu, D. Mihai, L. Georgescu, P. Stancu, D. Moise (fără an) *Mărturii de civilizație străveche, veche și medievală, în zona afectată de realizarea autostrăzii București-Fetești, tronsonul București-Fundulea*, București: MNIR (nepublicat).
- P. Damian, I. Bocan, C. Borș, A. Ciornei, S. Cleșiu, E. Dumitrașcu, I. Ene, S. Ene, M. Florea, I. Grigore, A. C. Lazăr, C. Neagu, S. Oanță-Marghitu, A. Rațiu, A. Ștefănescu, O. Țentea, D. Vleja, C. Haită, G. Vasile, *Crețuleasca, com. Ștefăneștii de Jos, jud. Ilfov*, CCA 2010, p. 252–253.
- N. Ghinea, *Așezări satești din sec. XV - XIX pe teritoriul orașului București*, București 7, 1969, p. 237–252.

Gh. Mănușu-Adameșteanu, K. Pârvan, A.-M. Velter, A. Vilcu, *Monede medievale și moderne descoperite în București și în împrejurimi (secolele XVI-XIX)*, București: Muzeul Municipiului București, 2005.

A. Păunescu, și E.S. Teodor, *L'établissement rural médiéval des XVI-XVII siècles de Brănești-Vadu Anei*, CA 12, 2003, p. 249-271.

Abstract

The rescue archaeological excavations made along the route of the future A3 motorway Bucharest – Brașov in 2009 – 2010 located nearby Crețuleasca village, led to the discovery of a necropolis from the 16th – 17th c., as well as to a series of vestiges belonging to habitation structures dating to Prehistory (Bronze Age, Hallstatt), Latène Period, Middle Ages (9th – 11th c., Dridu type pottery) and 17th – 18th c. There were investigated a number of 271 inhumation graves and 267 archaeological complexes with different functionalities (semi-sunken construction with kilns built in one of the pit's walls or in a block of clay cut into a pit's corner, kilns with access pit, pits, hearths etc.). One can say that the entire area to be impacted by the construction of the future motorway was investigated throughout an open-area excavation system from km 7 + 900 to km 8 + 250. Due to a failure in financing the investigation on behalf of the beneficiary, there remained unexcavated about 30 archaeological complexes, located between km 7 + 900 to km 8 + 050, which are to be investigated during a future campaign.

97. Dolhești, com. Dolhești, jud. Iași

Punct: La Ulm

Cod sit: 96913.01

Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 154/2010

Colectiv: Vicu Merlan - responsabil, Paul Salomeia (M Huși)

Pentru a verifica până unde se delimitează latura vestică a sitului, am efectuat o nouă secțiune, paralelă cu S6/2009, însă la o distanță de 80 m V de zona centrală, acolo unde platoul cvasiplan prezintă o ușoară înclinare spre valea pârâului Crăciun.

Trasarea unei secțiuni de verificare a laturii vestice a sitului prin S7 și alta transversală, în partea centrală a sitului, în capătul nordic al secțiunilor S4/S5/S6/2007-2009, pentru surprinderea resturilor de locuințe descoperite în anii anteriori. S7/2010 a avut următoarele dimensiuni: L = 15 m; l = 2 m.

Stratul de cultură arheologică cucuteniană a fost surprins la -0,60 m, mai jos decât în secțiunile anterioare din perimetrul central al sitului, datorită declivității line a platoului. Totuși la M8/-0,50 m s-au găsit câteva fragmente ceramice, de culoare neagră, ușor friabile, de factură Costișa.

Între m.4-m.5 a fost surprins 9 (la -0,60 m) un complex ceramic alcătuit din fragmentele unui vas de provizii de mari dimensiuni, ce prezintă la partea exterioară urme de pictură roșie, iar la nivelul umerilor punctiform, două șiruri paralele, iar sub acestea, la nivelul torților și sub acestea, pe un plan orizontal, se observă trasată angoba. Unele fragmente au impresiuni de la degetele olarului.

Între m.14-m.15 la adâncimea cuprinsă între -1,20 m - 1,35 m (în groapa G8) a fost găsit un nou complex ceramic aparținând unui vas mare de provizii, posibil reîntregibil. La nivelul superior al gropii s-au descoperit resturile de la gura vasului.

Complexul era extins pe o suprafață de cca. 1,5 m - 2 m, cu fragmente ce depășeau 1 cm grosime, fiind protejate de un strat subțire de cortex (carbonați). Nu prezintă urme de pictură.

La m.9/-0,70 m au fost identificate câteva fragmente ceramic de la o amforă cucuteniană, cu urme de pictură roșie, iar la 50 cm spre E o piatră înroșită (gresie silicioasă dură).

De la -1,20 la -2,20 m, între m.14-m.15, a apărut o groapă (G8) cu material ceramic cucutenian, de la un vas de provizii și alte vâsulețe de uz casnic și câteva pietre înroșite. Nu s-au descoperit oase de animale.

Dimensiuni: L = 2 m, l = 1,3 m, h = 1 m. La partea superioară se prezintă ovală iar spre nivelul inferior sub forma unui „fund de sac”, restrângându-se concentric spre bază.

G9 a fost surprinsă între m.16-m.20/S8 în jumătatea nord-vestică a secțiunii S7, de la -0,80 la -1,20. Inventarul acesteia era alcătuit din oase de mărimi diferite, unelte din os șlefuite (un străpungător și un creștător), unelte și arme din silex, topoare din gresie sau menilit, fragment de râșnită de mână din gresie dură, fragmente ceramice cucuteniene (1/3 pictate policrom), valve de scoici de baltă de apă dulce, câteva fragmente de statuete antropomorfe feminine și zoomorfe. Plastica (S7/2010)

Statuetă feminină fragmentară, descoperită la m.13, (-1,15 m) de culoare cărămizie, de calitate bună spre mediocră. Nu păstrează urme de pictură, însă ombilicul este schițat printr-o aplică, iar sânii cu pastile mici în apropierea umerilor.

Zona inferioară a picioarelor lipsește, fiind ruptă din vechime și capul și gâtul. Măinile sunt sculptate prin două proeminente (cornișe) la nivelul umerilor, de câțiva milimetri. Decapitarea s-a efectuat în urma ritualului, pentru a nu mai putea fi refolosită cu alte ocazii.

În zona bazinului este vizibilă o incizie geometrică (triunghi în vârful în jos) care se prelungește, despărțind coapsele și picioarele până dincolo de genunchi. Pe partea opusă se observă o incizie orizontală deasupra feselor, iar pe mijloc, într-un plan vertical, o alta ce desparte zona fesieră, iar mai jos coapsele până la genunchi.

Unelte și arme

Topor dreptunghiular din silicolit (m.5/-0,55 m) șlefuit pe ambele fețe, cu laturile care păstrează urme de desprinderi succesive. Muchia este preparată atent, prin desprinderi repetate, iar tăișul, puternic accidentat în urma unei folosiri îndelungate. Tăișul este convex și ascuțit.

Dimensiuni: l = 7,5 cm, l = 4,5 cm, l (muchie) = 4 cm, gr. = 1,8 cm

S8 - A fost trasată transversal cu secțiunile anterioare (S4, S5, S6) în zona median-centrală, având următoarele dimensiuni: L = 20 m, l = 2 m.

Prin decopertarea suprafeței de 40 m² au fost identificate următoarele:

- locuința cucuteniană L8 (m.1-m.10);
- complex ceramic (m.4-m.5);
- groapă menajeră (G9) cucuteniană;

L8 a fost surprinsă între m.1-m.10, pe jumătatea nordică a secțiunii S8 (peretele sudic al locuinței). Restul locuinței (L8) se prelungește spre N în afara secțiunii.

În interiorul acesteia s-a descoperit (m.4-m.5) un complex ceramic alcătuit din

fragmente de la un vas mare de provizii, iar între m.8-m.9, latura nordică și în caseta A, alte fragmente cu grosime mare de la un alt vas de provizii de dimensiuni mari.

Acestea aveau aplicate la partea exterioară o peliculă groasă de angobă, cu amprente de degete, pe un plan orizontal. Fundul vasului (prin restaurare parțială) are un $d = 45$ cm, cu gr. = 2,5 cm.

În partea central-nordică a casei A/S8, între m.8-m.9, pe cca. 1,5 m – 2 m s-a descoperit un cerc de pietre înroșite („ring”) de mărimi diferite.

Un astfel de „ring de pietre” a fost descoperit și în situl de la Bâzga „Cetățuie”, jud. Iași, alcătuit din pietre de dimensiuni mai mari, dar într-o locuință getică din sec. IV - III a.Chr. Sub masa de pietre, după demontare, s-au găsit lipiturile succesive și chirpiciul unui cuptor de ars ceramică.

În Groapa G9 la - 1,20 m/ m.19 s-au găsit și câteva fragmente ceramice aparținând culturii Precucuteni III, cu incizii punctiforme, pe două rânduri paralele, la gâtul vasului, iar pe baza acesteia creștături adâncite. Inciziile punctiforme verticale sunt intercalate cu incizii liniare (4 șiruri) pe orizontală. Acestea sunt de culoare cenușie la exterior și neagră la interior.

S-au mai descoperit și fragmente cu incizii vălurite, dese și ceramică cu scoica pisată în pasta de tip „Cucuteni C”. Plastica (S8/2010)

- Fragment statueta feminină, descoperit în G9 la m.19/-1 m. Este de culoare cărămidă, păstrându-se din zona trunchiului (ombilic) până la genunchi (doar partea stângă). Sunt vizibile incizii oblice, verticale și orizontale, care se intersectează formând triunghiuri și romburi. Din zona fesei stângi pleacă radiații, incizii rectilinii spre trunchi și coapsă. Dimensiuni: L = 6 cm, l (max.) = 2,6 cm.

- Fragment statueta din lut ars, de culoare cărămidă, descoperit la m.19/-1,20 m (G9), ce are incizii fine pe întreaga suprafață. Se păstrează de la trunchi până la genunchi, cu ombilicul schițat printr-o aplică rotundă. Privit în secțiune se observă un strat de angobă peste care a fost aplicată pictura roșie. Dimensiuni: L = 4 cm, l = 3 cm.

- Fragment statueta antropomorfă, într-o stare de conservare mediocră (piciorul stâng). Nu prezintă urme de pictură și nici incizii, fiind descoperit la m.19/-1,30 m (G9). Dimensiuni: L = 2,5 cm, l = 1 cm.

- Fragment statueta zoomorfă (taur) descoperit la m.20/-1,20 m (G9), din lut ars de culoare cenușie. Se păstrează jumătatea superioară (trunchiul, piciorul drept din față și jumătate de bucraniu cu cornul drept), fiind rupt din vechime. Nu păstrează urme de pictură și nici incizii. Dimensiuni: L = 5,5 cm, l = 3,5 cm, gr. = 2,5 cm.

- Fragment statueta feminină (m.20/-1,20 m-G9). Se păstrează doar fesa dreaptă și o mică porțiune din coapsă. Nu prezintă pictură sau incizii. Dimensiuni: L = 2,5 cm, l = 2 cm și gr. = 1,5 cm.

- Statueta masculină, descoperită în caseta A/S8, m.9/-0,70 m, din lut ars, sub locuința L8, la limita sud-estică a ringului de pietre. Este prima piesă descoperită întreagă. Picioarele sunt depărtate de la bazin cu zona genunchilor ușor arcuite. *Phalus*-ul este schițat printr-o aplică proeminentă de circa 3mm. Deasupra pubisului se conturează o eșarfă, care a fost aplicată printr-o fâșie de 2 mm în lutul crud înainte de ardere, care înfășoară întreaga talie. Ombilicul este schițat printr-o aplică cu $\varphi = 3$ mm, iar în zona pieptului două aplice ce

ar reprezenta cele două mameloane. Gâtul subțire prelung este prevăzut la partea superioară cu o formă aproximativ tridimensională a capului (0,6 cm). Păstrează vag urme de vopsea roșie, dar nu dispune de incizii. Dimensiuni: L = 15,5 cm, l (bazin) = 5 cm, l (umeri) = 3 cm.

Unelte și arme

- Topor dreptunghiular din lemn pietrificat, descoperit la m.17/-0,90 m (G9), preparat prin desprindere grosolană, paralele. Muchia este aproximativ dreaptă, iar tăișul convex, cu urme de preparare accidentale. Pe una din fețe prezintă urme de cortex. (L = 10 cm, l = 5,5 cm).

- Fragment de topor dreptunghiular descoperit la m.9/-0,60 m, confecționat din menilit, fiind șlefuit pe o față, iar pe cealaltă prezintă o desprindere masivă pe toată lungimea acestuia. Pe fața șlefuită sunt vizibile trei desprinderi longitudinale, având muchia dreaptă fasonată atent. Tăișul se păstrează bine, fiind ascuțit, cu un colț puțin accidentat, fiind convex și fin șlefuit. Dimensiuni: L = 8 cm, l (tăiș) = 5,5 cm, l (muchie) = 4 cm, gr. = 1,5 cm.

- Fragment de percutor din gresie, descoperit la m.16/-1,05 m (G9) cu o crustă groasă de cortex. Are o formă aproximativ sferică, fiind secționat de la jumătate. Prezintă urme de tocire (folosință) la unul din capetele păstrate.

- Străpungător din os, fin șlefuit cu partea activă de peste 4 cm, cu o șanțuire laterală adâncă. Piesa a fost găsită în G9/m.18/-1 m. În secțiune are formă de pătrat, dar numai în partea inferioară. Dimensiuni: L = 11,5 cm, l (inf.) = 1,2 cm.

- Crestător din os (corn de bovină) ascuțit pe două laturi, secționat pe mijloc sub formă de V. Este fin șlefuit pe toată suprafața. Se păstrează într-o stare foarte bună. A fost folosit la modelarea lutului crud al vaselor ceramice, la incizarea acestora. Dimensiuni: L = 12 cm, d(baza) = 2,2 cm.

- Spatulă din os, descoperită în G9/m.20/-1,20 m, cu urme de tocire la partea activă, confecționată dintr-un os tubular secționat longitudinal (1/3).

Partea activă este convexă, iar tăișul se direcționează pe un plan oblic, dinspre interior spre exteriorul osului. Dimensiuni: L = 12 cm, l = 2,5 cm.

- Gratoar circular din silex retușat, descoperit în G9/m.19/-1,20 m, cu retușe circulare, iar în zona talonului prezintă urme de desprindere. A fost confecționat dintr-un silex de Prut de culoare cenușie-negricioasă, fiind semitransparent. L = 2,5 cm, l = 2,5 cm.

- Așchie din silex de Prut cu urme de uzura (m.19/G9/-1,25 m), de culoare neagră, semitransparent, cu bulbul de percuție proeminent.

- Așchie cu pojghiță din cortex, din silex de Prut de culoare neagră, cu talonul distrus, și unde de șoc vizibile din timpul percuției.

- Gratoar pe așchie din silex de Prut cu retușe semiabrupte, având partea activă oblică. Pe laturi prezintă retușe pronunțate (m.20/-1,25 m/G9). L = 3 cm, l = 1,5 cm.

- Așchie neregulată din silex de Prut, de culoare neagră, descoperită la m.20/-1,30 m în G9.

- Râșniță de mână de formă aproximativ pătrată (m.11/-0,60 m), cu partea activă ușor concavă, fină, descoperită în partea de SV a locuinței L8, confecționată dintr-o gresie silicioasă, fiind descoperită cu fața în jos, având partea inferioară înroșită de la un incendiu. Dimensiuni: L = 20 cm, l = 17 cm, gr. = 15 cm.

- Așchie din silex de Prut, trapezoidală, de culoare cenușie, fără retușe, descoperită la m.20/-1,20 m.

- Topor dreptunghiular din silicolit, descoperit la m.19/-1,30 m (G9), cu muchia dreaptă, iar tăișul convex știrbit. Laturile și muchia sunt preparate atent, iar fețele sunt ușor bombate. L = 6,5 cm, l (tăiș) = 4,5 cm, l (muchie) = 4 cm, gr. = 2,5 cm.

- Fragment de lamelă din silex, cu urme de uzură păstrate pe toate laturile, fiind de culoare neagră. L = 3 cm, l = 1 cm. A fost descoperită în groapa G9 la m.19/-1 m.

- 4 așchii neregulate din silex de Prut de culoare neagră descoperite în G9/-1,10/m.20.

- Percutor din bazalt cu urme de tocire (uzură), secționat (1/2 pe un plan orizontal perfect, descoperit în G9/-1,10 m/m.20. Pe partea activă prezintă luciu metalic negricios. L = 7,5 cm, l = 6,5 cm, gr. = 3,5 cm.

- Nucleu prismatic epuizat, din silex de Prut (G9/m.20) descoperit în groapa G9, patinat și calcinat, ce păstrează urme de desprinderi lamelare pe verticală. L = 4 cm, l = 2,2 cm, gr. = 2 cm.

În cadrul campaniei din anul 2010 s-a urmărit depistarea continuității nord-vestice a locuințelor descoperite în anii anteriori, dar și limita vestică a sitului arheologic dolheștean. Prin realizarea celor două secțiuni, s-a descoperit un nou material inedit de studiu, respectiv ringul cucutenian din pietre înroșite, o statueta masculină întreagă cu însemne de rang mare (eșarfa din jurul bazinului) și un topor prelucrat dintr-un fragment de lemn fosilizat silicificat.

98. Drobeta-Turnu Severin, jud. Mehedinți

Punct: Str. Independenței, nr. 2

Cod sit: 109782.05

Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 295/2010

Colectiv: Gabriel Crăciunescu – responsabil, Oana Neagoe, Marian Neagoe, Cristian Manea, Mihai Stîngă (MRPF Drobeta-Turnu Severin)

Situl de epocă romană este situat în jud. Mehedinți, Drobeta Turnu Severin, Str. Independenței nr. 2, la V de Biserica cu contraforți din curtea muzeului.

A fost depistat un amfiteatru de epocă romană, deși, după materialul descoperit în anii 1980-1982 când au mai fost efectuate cercetări în acel loc, a fost relevată o locuire din feudalismul timpuriu.

Amfiteatrul descoperit parțial se află în partea de SV a Bisericii cu contraforți și a apărut în urma unor lucrări de amplasare a unor construcții. Zona pe care se dorea amplasarea acelei construcții a mai fost sondată arheologic de Constantin Stuparu în 1980, dar la muzeu nu se găsește raportul acelei intervenții și nici domnul Mișu Davidescu, directorul de atunci al muzeului, nu ne-a putut oferi indicii în acest sens. Această construcție se află situată la cca. 200 m de colțul de SV al castrului Drobeta.

Amfiteatrul a apărut în urma intervenției mecanizate, moment când au fost sistate aceste lucrări și s-a trecut la decopertarea zidurilor pe o anumită porțiune. Am încercat să stabilim traseul zidurilor și perioada căreia îi aparțin.

În momentul acesta nu avem nici pe departe stabilit traseul complet al zidurilor și nici momentul când a fost ridicată construcția pentru că cercetarea nu a fost epuizată în nici un punct. Nivelele superioare ne-au oferit materiale ceramice

feudale, precum și două monede de sec. IV p.Chr., o fibulă, toate din bronz.

În scena XXXIII de pe Columna lui Traian apare, alături de podul peste Dunăre și castrul de la Drobeta, un amfiteatru. Este posibilă o folosire a acestei construcții, într-o formă sau alta, în secolele următoare.

Cercetările viitoare trebuie să stabilească stratigrafia acestei construcții și să ducă, în final, la decopertarea și conservarea zidurilor. Urmează apoi o expunere a acestora alături de celelalte monumente romane de la Drobeta. [Gabriel Crăciunescu]

99. Fulgeriș, com. Pâncești, jud. Bacău

Punct: Dealul Fulgeriș - La 3 cireși

Cod sit: 24221.02

Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 4/2011

Colectiv: Lăcrămioara Elena Istina (CMIA Bacău), Daniel-Constantin David (Școala „Nicolae Iorga” Bacău)

În anul 2010, ca urmare a prospecțiunilor arheofizice întreprinse în 2009 de un colectiv de la Universitatea „Al.I. Cuza” Iași – Platforma de formare și cercetare interdisciplinară în domeniul arheologiei – ARHEOINVEST, format din Andrei Asăndulesei, Diana Măriuca Vornicu, Bogdan Venedict, Radu Balaur, Felix-Adrian Tencariu, am întreprins o verificare în zona nordică-vestică a stațiunii, unde “din analiza datelor arheogeomagnetice corelate cu fotografiile aeriene din zonă s-a constatat prezența unei limite de nord reprezentată probabil de un șanț”¹.

În data de 12.07.2010, ne-am deplasat pe situl cucutenian de la Fulgeriș în vederea stabilirii zonei de sondare a presupusului șanț sau șanțuri de apărare împreună cu o parte din colectivul de prospecțiuni din anul anterior: Andrei Asăndulesei, Diana Măriuca-Vornicu și Felix-Adrian Tencariu. După analiza terenului și a înțelegerii cu proprietarii terenului din zonă, s-a decis amplasarea unei secțiuni de sondare în zona nord-estică a stațiunii, pe proprietățile: Hurlui Lucica și Fodor Vasile. În această fază a fost poziționată o secțiune de 30 m, câte 15 m pe fiecare proprietate în discuție.

Finanțarea cercetărilor a fost asigurată de către Consiliul Județean Bacău; forța de muncă fiind asigurată cu săteni din satul Fulgeriș, angajați cu contract de prestări de servicii.

După stabilirea zonei de cercetare, am considerat necesară trasarea a doar 15 m de secțiune, inițial, pe proprietatea nordică, adică a doamnei Hurlui Lucica, situație sugerată de planurile prospecțiunilor din 2009, cu posibilitate de prelungire a acesteia. În cele din urmă, secțiunea a fost prelungită de la 15 m la 29 m, atât către N, cât și către S, în funcție de evoluția cercetării și a necesității prelungirii secțiunii. Astfel, a fost trasată o secțiune SXI (dimensiuni 29 x 1,5 m, orientată NV-SE), care a depistat de fapt două șanțuri de apărare ale stațiunii de la Fulgeriș, suprafață care a depășit spre nord zona de cercetare prin prospecțiunile realizate în 2009. Numerotarea secțiunii SXI s-a făcut de la 0 la 24, iar prelungirea nordică cu 5 m de la A la E (pornind de la metrul 0 al trasării inițiale).

Astfel, în urma cercetării acestei secțiuni au fost descoperite două șanțuri de apărare, în formă de „V”, numerotate în ordinea descoperirii cu : Ș 1 surprins în partea

sudică a SXI, aflat în vecinătatea așezării; Ș 2 surprins în partea nordică a secțiunii, în exteriorul celui anterior față de așezare. Ambele șanțuri au generat prelungirea secțiunii inițiale (cătore S și N), în așa fel încât să le surprindem în totalitate configurația. Distanța dintre cele două șanțuri de apărare este de 9,60 m.

Șanțul Ș 1 a fost surprins de la metru 12,3 la metru 22 ai SXI, gura actuală de deschidere având 9,70 m, iar adâncimea de la nivelul actual de călcare e de -2,50 m. Șanțul Ș 2 a fost surprins de la m. E, 60 la 3,60 ai SXI (cu mențiunea că latura nordică a fost dificil de surprins, șanțul fiind deranjat de săparea gropii geto-dace Gr. 39), gura actuală de deschidere având 8,20 m, iar adâncimea de la nivelul actual de călcare e de -2,12 m.

În ceea ce privește realizarea celor două șanțuri, după structura pământului de umplere, a formei de săpare, precum și a materialului descoperit (exclusiv ceramică din cultura Cucuteni), putem presupune că ambele amenajări au fost realizate în perioada eneolitică, posibil în același timp; materialul ceramic descoperit în aceste amenajări aparține culturii Cucuteni. Ceramica din SXI care nu datează din această cultură, este descoperită în cele trei gropi menajere, care vor fi descrise mai jos, și sunt datate în epoca geto-dacă. Umplutura celor două șanțuri este similară la depunere (a se vedea profilul); ambele șanțuri prezintă aceeași structură de pământ în decursul umplerii acestora. Adică peste stratul de pământ mai galben de pe fundul șanțului, care poate fi nivelul vechi de săpare, există lentile de pământ de culoare negricioasă de umplutură. De asemenea, în ambele șanțuri pământul de umplutură este extrem de tasat, ceea ce ne determină să credem că astuparea acestora s-a produs în timp și nu în mod intenționat.

În ceea ce privește materialul descoperit în umplutura celor două șanțuri remarcăm în primul rând faptul că a fost extrem de săracios, însă acesta datează exclusiv din perioada culturii Cucuteni, fiind descoperite fragmente ceramice nepictate, precum și câteva fragmente ceramice pictate specifice fazei A3 la adâncimi cuprinse între -1,80-2,10 m în șanțul Ș1; au mai fost descoperite luteiile arse provenite de la vatră sau pereți, câteva oase și spărturi de piatră).

Putem concluziona că ambele șanțuri datează din perioada culturii Cucuteni, posibil săpate în același timp. Amplasarea șanțurilor cucuteniene a fost aleasă de locuitori pe singura latură neapărată natural a Dealului Fulgeriș, și anume zona nordică, laturile vestice, sudice și estice fiind protejate natural de eventualele probleme. Ca funcționalitate se cunoaște faptul că aceste șanțuri de apărare erau săpate de locuitorii așezărilor cucuteniene în vederea apărării acestora de eventuale atacuri umane, dar și de apărarea împotriva animalelor sălbatice. Mai trebuie menționat faptul că pământul excavat de cucutenieni din cele două șanțuri nu a rămas în zona acestora, nefiind surprins stratigrafic, fiind fie folosit în așezare pentru nivelarea terenului în vederea construcției locuințelor, fie rostogolit către laturile de E și V ale așezării, unde actualmente către V există o râpă, iar către E pâraul Fulgeriș, pentru întărirea zonelor laterale.

În cursul cercetării SXI au fost descoperite și trei gropi menajere. Prima dintre ele, groapa Gr. 37, a fost surprinsă în profilul estic, între metri 13,45 și 14,52, adâncimea acesteia fiind de -1,06 m, de la nivelul actual de călcare. Această groapă aparține civilizației geto-dace și intersectează șanțul de apărare cucutenian Ș 1 în extremitatea nordică a acestuia.

Groapa Gr. 38 a fost descoperită în S XI, E și D; este de formă ovală, L = 1,40 m, l max. = 0,75 m, adâncimea de -2,00 m, de la nivelul actual de călcare. Pământul de umplutură al acestei gropi e de culoare brună, iar ca inventar au fost descoperite materiale de factură geto-dacă, cum ar fi: fragmente întregibile de la un vas-borcan de mari dimensiuni, cu butonii decorați cu incizii în formă de cruce, un fragment de rășniță, o fusaiolă, precum și un foarfec de tuns oi, descoperit întreg, fiind știrbit doar un vârf de la una din lame (inventariat cu nr. 35766). Așezarea geto-dacă de la Fulgeriș este situată în apropierea davei de la Răcățau, fiind de fapt o așezare de tip „satelit” a acestei dave, unde au fost descoperite două fragmente de foarfece (inventariate la muzeul din Bacău cu nr. 12600 și 12704), similare cu foarfecele descoperite la Fulgeriș în groapa Gr. 38. Menționăm de asemenea, că această groapă a fost descoperită în exteriorul șanțului de apărare Ș2, ceea ce indică faptul că așezarea geto-dacă de la Fulgeriș a fost amplasată, față de cea cucuteniană, mai spre nord decât aceasta.

O altă groapă descoperită în SXI este cea numerotată cu Gr. 39, surprinsă în colțul nord-estic al secțiunii, între metri E și E, 70, cu o adâncime de -1,50 m; această groapă, datată tot în epoca geto-dacă, străpunge capătul nordic al șanțului Ș 2.

Materialul arheologic descoperit în această campanie este în curs de restaurare² sau pregătire a documentației în vederea inventarierii și clasării pieselor.

Note:

1. A se vedea raportul pe 2009: Lăcrămioara Elena Istina, A. Asăndulescu, Diana-Măriuca Vornicu, B. Venedict, R. Balaur, *Fulgeriș, com. Pâncești, jud. Bacău, Punct: Dealul Fulgeriș/ La 3 cireși*, CCA 2010, nr. 123; <http://www.cimec.ro/Arheologie/cronicaCA2010/cd/index.htm>
2. Mulțumim colegilor din cadrul Compartimentului de restaurare din cadrul instituției, Petru Voinescu, Iulia Voinescu și Andra Iuliana Ciocărlan, pentru ajutorul acordat în cadrul prelucrării și restaurării materialului descoperit în situl de la Fulgeriș.

Bibliografie:

- Alaiba, R., Istina, L.E., *Ceramica de tip Cucuteni C descoperită în stațiunea Fulgeriș-Dealul Fulgeriș, com. Pâncești, jud. Bacău*, Carpica 35, Bacău, 2006, p. 47-60.
- Artimon, Al., Istina, L.E., Istina, M.A., David, I., *Fulgeriș, com. Pâncești, jud. Bacău, Punct Dealul Fulgeriș/ La 3 cireși*, CCA 2004, p. 124-125, nr. 74.
- Căpitanu, V., *Cercetări arheologice de suprafață pe teritoriul județului Bacău (II)*, Carpica 14, Bacău, 1982, p. 148, nr. 33.
- Căpitanu, V., *Raport de săpătură Fulgeriș (jud. Bacău)*, în *Situri arheologice cercetate în perioada 1983-1992*, Brăila, 1996, p. 50, nr. 108.
- Cucuteni – un univers mereu inedit* (coord. L.E. Istina), Catalog de expoziție, Iași, Editura Documentis, 2006, 46 p.
- Haimovici, S., Vornicu, A., *Studiul arheozoologic al resturilor faunistice din situl Fulgeriș-Cucuteni A (com. Pâncești, jud. Bacău)*, Carpica 34, Bacău, 2005, p. 357-372.
- Istina, L.E., *A Copper Axe Found in the Cucuteni Settlement of Fulgeriș (Bacău County)*, Acta Musei Tutovens 3, Bârlad, 2008, p. 75-85.
- Istina, L.E., *Fulgeriș, com. Pâncești, jud. Bacău, Punct: Dealul Fulgeriș/ La 3 cireși*, CCA 2009, p. 301-303, nr. 149.

Istina, L.E., *Observații privind cercetările arheologice în situl cucutenian de la Fulgeriș, jud. Bacău. Campania 2004*, Carpica 34, Bacău, 2005, p. 55-75.

Istina, L.E., *Pintadere descoperite în situl cucutenian de la Fulgeriș, jud. Bacău*, Memoriae Antiquitatis 15-16 (2008-2009), Piatra Neamț, 2010, p. 171-179.

Istina, L.E., *Plastica antropomorfă descoperită în așezarea cucuteniană de la Fulgeriș. Repertoriu*, Carpica 35, Bacău, 2006, p. 39-46.

Istina, L.E., *O figurină zoomorfă descoperită în situl cucutenian de la Fulgeriș, com. Pânțești, jud. Bacău*, Carpica 37, Bacău, 2008, p. 123-129.

Istina, L.E., Asăndulescu, A., Vornicu, D.M., Venedict, B., Balaur, R., *Fulgeriș, com. Pânțești, jud. Bacău, Punct: Dealul Fulgeriș/ La 3 cireși*, CCA 2010, nr. 123.

Istina, L.E., Boldur, D.-O., David, D., Ursachi, L., *Fulgeriș, com. Pânțești, jud. Bacău, Punct Dealul Fulgeriș/ La 3 cireși*, CCA 2007, p. 158-160, nr. 82, pl. 36.

Istina, L.E., Boldur, D.-O., Istina, M.-A., *Fulgeriș, com. Pânțești, jud. Bacău, Punct Dealul Fulgeriș/ La 3 cireși*, CCA 2006, p. 162-166, nr. 79, pl. 29.

Istina, L.E., David, D., *Fulgeriș, com. Pânțești, jud. Bacău, Punct Dealul Fulgeriș/ La 3 cireși*, CCA 2008, p. 139-141, nr. 69.

Istina, L.E., Tencariu, F.A., *Fulgeriș, com. Pânțești, jud. Bacău, Punct Dealul Fulgeriș/ La 3 cireși*, CCA 2005, p. 152-153, nr. 100, pl. 15.

Mirajul așezărilor cucuteniene din județul Bacău: Lichișeni, Țigănești, Fulgeriș (coord. L.E. Istina), Catalog de expoziție, Bacău, Editura Corgal Press, 2009, 38 p.

Monah, D., Cucos, Șt., *Așezările culturii Cucuteni din România*, Iași, Editura Junimea, 1985, p. 96, nr. 430.

Popovici, D.N., *Cultura Cucuteni faza A. Repertoriul așezărilor (I)*, Bibliotheca Memoriae Antiquitatis, vol. VIII, Piatra Neamț, 2000, 55, nr. 58.3.1.

100. Gârla Mare, com. Gârla Mare, jud. Mehedinți

Punct: La Dune

Cod sit: 111792.03

Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 166/2010

Colectiv: Gabriel Crăciunescu – responsabil, Oana Neagoe, Mihai Stingă, Gavril Eugen Văcuță, Ersilia Marcu (MRPF Drobeta-Turnu Severin)

Situl de epoca bronzului cercetat în vara anului 2010 se află situat în satul Gârla Mare, jud. Mehedinți, în punctul „La Dune”. Au fost cercetate atât necropola cât și așezarea aparținând culturii Gârla Mare.

Necropola de incinerare se află situată pe prima din cele trei dune, situată în partea de V și perpendicular pe Dunăre.

Date despre existența acestei necropole avem din 2004, când, în zonă, fuseseră găsite fragmente ceramice aparținând culturii Gârla Mare. În anii următori, au fost descoperite alte trei morminte. Ca poziționare mai exactă, necropola se află la cca. 300 m de Dunăre, la km fluvial 836. Pe malul Dunării se mai păstrează foarte puțin din așezarea aceleiași perioade. Necropola a fost distrusă în proporție de o treime iar așezarea este complet distrusă. Datele care pot fi

obținute la sfârșitul cercetării, coroborate cu alte descoperiri similare de pe linia Dunării mehedintene, ar putea să reprezinte repere pentru o cronologie internă a acestei culturi.

Obiectivul cercetării a fost acela de a salva cât mai mult, atât din necropolă cât și din așezare.

Pe parcursul acestei campanii au fost descoperite cinci morminte, dintre care unul era triplu. M1 a fost descoperit în SI și avea resturile cinerare depuse în groapă iar ca inventar avea patru vase.

M2 a fost descoperit în SIII cu resturile cinerare depuse în urnă.

M3 a fost descoperit tot în SIII și era un mormânt triplu cu resturi de cremație depuse în trei urne și cu numeroase vase în jurul lor. În urna nr. 1 au fost găsite numeroase fragmente de podoabe lucrate din bronz. O parte a acestora fuseseră depuse la fundul urnei și învelite, probabil, în material textil. M4 a fost descoperit în SIII și avea resturile de cremație depuse în groapă iar ca inventar avea patru vase de mici dimensiuni, puternic degradate. Ultimul mormânt, M5, a fost descoperit tot în SIII și avea resturile cremației depuse în urnă.

Așezarea situată pe malul Dunării a fost complet distrusă de utilaje mecanice cu care s-a decopertat terenul și a fost excavat pietrișul. În zonă se mai află și acum betoane care provin de la stația de sortare a pietrișului. Grămezile de pământ strânse de buldozere ne-au ghidat în alegerea suprafeței pe care am trasat o singură secțiune. Cercetarea a evidențiat faptul că ne aflăm în exteriorul unei locuințe, din care am găsit câteva bucăți de chirpic și puține fragmente ceramice.

Tot materialul arheologic se află la Muzeul Regiunii Porților de Fier din Drobeta Turnu Severin unde urmează să intre în laboratorul de conservare-restaurare.

În timpul cercetărilor, s-a lucrat manual, iar resturile cinerare din cinci urne au fost predate Institutului de Antropologie spre cercetare.

Pe viitor ne propunem cercetarea integrală a necropolei și identificarea unor „insule” din așezare, care să ofere informații despre această locuire.

Materialele rezultate, la sfârșitul cercetării, vor fi valorificate expozițional și științific, prin publicarea lor în reviste de specialitate. [Gabriel Crăciunescu]

Résumé:

Les fouilles archéologiques de Gârla Mare, dép. de Mehedinți, ont mené dans l'été de 2010 à la découverte de cinq tombes d'une nécropole appartenant à la culture Gârla Mare. La tombe 3 était triple, les tombes 1 et 4 conservaient les restes cinéraires déposés directement dans la fosse. L'urne no. 1 de la tombe 3 contenait des fragments de parures travaillées en bronze. De sectionner le reste du terrain, on a constaté qu'il se conserve en mesure réduite. Les recherches vont continuer dans le site de Gârla Mare.

101. Hunedoara Timișană, com. Șagu, jud. Arad

Punct: Autostrada Arad-Timișoara, tronçon Arad-Seceani, km 23+170 - 23+690 (siturile B0_7-B0_8)

Cod sit: 9271.15, 9271.163

Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 169/2010

Colectiv: Vitalie Bărcă – responsabil, Adrian Ursuțiu, Sorin Ilie Cociș, Roxana Elena Stăncescu (IAIA Cluj), Costin Daniel

Țuțuianu (MCDR Deva), Luciana Irimuş, Alexandra Cociş, Cristian Sălcudean, Andrei Bondric, Alexandru Brehuescu (masteranzi şi licenţiaţi UBB Cluj)

Cercetarea arheologică preventivă a fost datorată construcţiei Autostrăzii Arad-Timişoara, respectiv tronsonului Arad-Seceani, beneficiarul fiind SC Tomis Research Center SRL (Asocierea FCC Construcciones SA – Astaldi SpA). Investigaţia a fost făcută în baza contractului nr. 976 din 30.06.2010, pentru km 23+170-23+690 şi a fost efectuată între 05.07.2010 şi 12.08.2010. Finanţatorul cercetării arheologice a fost SC Tomis Research Center SRL.

Suprafaţa supusă cercetării arheologice preventive este amplasată pe o terasă prelungă, relativ plană, orientată N - S pe axa lungă. Terasa este situată la SV de localitatea Hunedoara Timişană, mărginită la baza pantei pe latura de S de o vale. Terasa este situată pe partea stângă a drumului comunal de pământ pietruit Şagu - Hunedoara Timişană, la cca. 300 m E. În linie dreaptă situl se afla la cca. 2,5 km S de satul Şagu şi la cca. 1 km V de limita sud-vestică a satului Hunedoara Timişană, comuna Şagu.

Solul reprezintă un pământ brun-negricios, propice agriculturii, tocmai de aceea, suprafeţele de teren din zonă au fost şi sunt utilizate pentru cultivarea diferitelor culturi agricole. Stratul de pământ arabil brun-negricios atinge uneori grosimea de până la 0,50/0,60 m, iar lutul de culoare galbenă-roşiatică apare la adâncimea de 0,50/0,60-0,70 m de la actualul nivel de călcare.

Porţiunea kilometrilor 23+170-23+690, la fel ca şi restul tronsonului Arad-Seceani al viitoarei autostrăzi Arad-Timişoara, a fost verificată, în primăvara anului 2007, prin cercetări de suprafaţă, de către un colectiv de arheologi de la Complexul Muzeal Arad (Arad). Scopul acestor investigaţii de suprafaţă întreprinse de colegii arădeni a fost identificarea vestigiilor arheologice şi întocmirea unui diagnostic arheologic pe tronsonul Arad - Seceani. În urma acestor cercetări, pe o suprafaţă relativ mare, care se întinde la E de ductul autostrăzii în dreptul km 23+170-23+690, au fost descoperite izolat fragmente ceramice de culoare gri-cenuşie, care au fost datate în sec. III - V p.Chr. Diseminarea foarte largă a materialului arheologic şi numărul mic a acestuia a dus la concluzia că e vorba doar de „haloul” aşezării, datorat antrenării pieselor de lucrările agricole recente. În urma aceluiaşi cercetări de suprafaţă a fost identificat nucleul aşezării ce se afla la circa 150 m V de axul viitoarei autostrăzi. De aici a fost adunată o cantitate semnificativă de vase ceramice modelate la mână şi la roată, fragmente de răşniţă din tuf vulcanic, bucăţi de chirpic şi oase de animale.

Din zona nucleului aşezării antice au fost recoltate un număr semnificativ de fragmente de buze de căzâne/căldări de lut şi câteva fragmente de ulcioare care descriu o locuire restrânsă în spaţiu în perioada sec. XI - XIII.

Nu în ultimul rând ţinem să menţionăm că pe suprafaţa siturilor identificate de către arheologii arădeni în 2007 nu au fost efectuate cercetări arheologice preventive până la data începerii lucrărilor pe tronsonul Arad - Seceani al Autostrăzii Arad-Timişoara.

În urma verificărilor făcute la suprafaţa solului cu câteva zile înainte de începerea cercetărilor arheologice propriu-zise s-a constatat existenţa unei aşezări ce se afla la V de axul viitoarei autostrăzi în dreptul km 23+400-23+800. Izolat sau descoperit fragmente ceramice databile în sec. III - IV

p.Chr. şi la E de ductul viitoarei autostrăzi în dreptul km 23+400-23+800. Diseminarea foarte largă a materialului induce probabilitatea că este vorba doar „haloul” aşezării, datorat antrenării pieselor de lucrările agricole. Nucleul şi cea mai mare parte a aşezării se află la cca. 150 m V de axul autostrăzii, aşa cum bine au constatat şi colegii de la Complexul Muzeal Arad.

Scopul cercetărilor arheologice preventive efectuate a fost de a recupera cât mai multe date şi informaţii istorice referitoare la siturile afectate parţial de proiectul Autostrăzii Arad-Timişoara, tronsonul Arad-Seceani.

Siturile de la km 23+170-23+690 au oferit primele date concrete referitoare la stratigrafie în primele zile ale cercetării arheologice de teren efectuate începând cu data de 5 iulie 2010.

Ca o constatare generală s-a putut observa că practic suprafaţa afectată de proiect nu dispune de un nivel arheologic, complexele identificate fiind descoperite, cu excepţia celor moderne, aproape exclusiv la adâncimi mai mari de 0,50/0,60 m.

În condiţiile de urgenţă impuse de ritmul lucrărilor şi priorităţilor constructorului o suprafaţă de asemenea anvergură impunea o decapare mecanică a întregii suprafeţe afectate de proiect, în vederea respectării termenelor contractului şi a cercetării cât mai exhaustive a vestigiilor istorice de pe întreaga suprafaţă afectate de construcţia autostrăzii.

Decaparea stratului vegetal şi arabil, cu o grosime variabilă de 0,30-0,50 m s-a efectuat în intervalul 05.07.2010-05.08.2010. Deoarece delimitarea clară a complexelor nu a fost posibilă la baza arăturii (cele mai multe dintre complexele şi morminte, cu excepţia celor moderne, au fost delimitate la adâncimea de 0,70/0,90 m de la actualul nivel de călcare), pe anumite suprafeţe s-a decapat şi răzuit mecanic încă un strat subţire, iar apoi a fost săpat manual încă un strat de 0,10-0,15 m grosime, urmând răzuiri succesive (cu ajutorul a 45 de deţinuţi şi 11 muncitori necalificaţi, puşi la dispoziţia noastră de către constructorul autostrăzii), până la adâncimea la care a fost posibilă identificarea complexelor, urmând investigarea acestora şi înregistrarea informaţiilor.

Nu în ultimul rând ţinem să menţionăm că suprafaţa afectată de proiect a fost răzuită mecanic (excavator cupă de taluz), în straturi de 0,10-0,15 m grosime, intervenind apoi răzuirea manuală în cazurile porţiunilor cu complexe arheologice.

Suprafaţa totală excavată şi cercetată a fost de 23219,81 m². În total au fost cercetate 45 de unităţi stratigrafice: 34 sunt din sec. III - IV p.Chr., dintre acestea 17 sunt morminte Sarmatic de inhumatie. Acestora li se adaugă două locuinţe medievale timpurii (sec. VIII - IX) o locuinţă sezonieră (sălaş ?) din sec. XI - XIII şi 8 complexe moderne, dintre care 2 sunt cupatoare.

Coloana stratigrafică este în cea mai mare parte identică pe întreaga suprafaţă afectată de proiect. Stratul vegetal, împreună cu cel de arătură, are o grosime de 0,30-0,50 m, pe alocuri chiar şi 0,60 m, fiind de culoare brun-cenuşie şi consistentă relativ compactă. În partea sudică a suprafeţei cercetate (între km 23+530-23+690) în acest strat au fost descoperite sporadic mici fragmente ceramice. Urmează un strat de pământ brun-negricios cu o consistentă compactă, uneori lutoasă şi foarte dură, cu o grosime ce variază între 0,10 şi 0,15 m (în anumite porţiuni grosimea acestui strat este şi de 0,30 m). În câteva locuri în partea superioară a stratului brun-negricios din partea sudică a suprafeţei cercetate au apărut

câteva mici fragmente ceramice. Urmează stratul de argilă maronie (în anumite porțiuni este de culoare galben-roșiatică), compact și foarte dur, care apare la adâncimea de 0,50/0,60-0,70 m de la actualul nivel de călcare, în care au fost surprinse foarte clar o parte dintre unitățile stratigrafice (în anumite porțiuni stratul de argilă se afla la o adâncime mai mare de 0,70 m).

Morminte (sec. III - IV p.Chr.)

M1 - mormânt de înhumăție. Groapa mormântului, de formă dreptunghiulară cu colțurile rotunjite, era orientată pe axa NNW-SSE. Defunctul (adolescent) era întins pe spate cu capul spre SSE. Inventarul funerar: fibulă din fier; căniță modelată la roată. Datăre: a doua jumătate a sec. III p.Chr.

M2 - mormânt de înhumăție. Groapa mormântului, de formă dreptunghiulară, avea colțurile ușor rotunjite și era orientată pe axa NNW-SSE. Scheletul defunctului nu s-a păstrat. În partea nordică a mormântului au fost descoperite câteva fragmente de oase de la calota craniană și dinți. Inventarul funerar: patru mărgelă din sticlă. Datăre: sec. III p.Chr.

M3 - mormânt de înhumăție. Groapa mormântului, de formă dreptunghiulară cu colțurile rotunjite, era orientată pe axa NV - SE. Defunctul (femeie) era întins pe spate cu capul spre SE. Inventarul funerar: doi cercei din bronz; fibulă din argint în formă de disc; fibulă fragmentară din bronz; pandantiv cilindric din bronz; pandantiv cilindric din bronz cu două verigi de prindere; 592 de mărgelă; fragmente de la un vas de sticlă; o piesă fragmentară din fier; verigă fragmentară din fier. Datăre: sec. III p.Chr.

M4 - mormânt de înhumăție. Groapa mormântului, de formă dreptunghiulară, avea colțurile ușor rotunjite și era orientată pe axa N - S. Scheletul defunctului nu s-a păstrat. În partea nordică a mormântului au fost descoperite câteva fragmente de oase de la calota craniană și dinți umani. Inventarul funerar: fibulă fragmentară din bronz; cercel din bronz; 62 mărgelă din sticlă de diferite culori; căniță modelată la roată. Datăre: sec. III p.Chr.

M5 - mormânt de înhumăție. Groapa mormântului, de formă dreptunghiulară cu colțurile rotunjite, era orientată pe axa NNW - SSE. Mormântul a fost jefuit încă din vechime, iar scheletul, aparținând unui copil, era, practic, în totalitate distrus. Inventarul funerar: 26 mărgelă din sticlă de diferite culori. Datăre: sec. III p.Chr.

M6 - mormânt de înhumăție. Groapa mormântului, de formă dreptunghiulară neregulată cu colțurile ușor rotunjite, era orientată pe axa NNW - SSE. Scheletul defunctului nu s-a păstrat. În partea nordică a mormântului au fost descoperite fragmente de oase de la calota craniană și dinți umani. Inventarul funerar: 76 mărgelă (coral, sticlă de diferite culori, chihlimbar); obiect fragmentar din fier; clopoțel din fier, păstrat fragmentar; căniță modelată la roată. Datăre: sec. III p.Chr.

M7 - mormânt de înhumăție. Groapa mormântului, de formă dreptunghiulară cu colțurile rotunjite, era orientată pe axa NNW-SSE. În partea nordică a gropii sau păstrat în poziție anatomică craniul și coloana vertebrală. Inventarul funerar: colan din argint; doi cercei din argint; fibulă din bronz; fibulă fragmentară din fier; 200 mărgelă (sticlă de diferite culori, chihlimbar, coral); obiect din fier puternic corodat. Datăre: sec. III p.Chr.

M8 - mormânt de înhumăție. Groapa mormântului, de formă dreptunghiulară neregulată cu colțurile ușor rotunjite, era orientată pe axa NNW - SSE. Scheletul defunctului nu s-a

păstrat. În partea nordică a mormântului au fost descoperiți dinți umani. Inventarul funerar: fibulă din bronz; 122 mărgelă (sticlă de diferite culori, coral, chihlimbar). Datăre: sfârșitul sec. II - începutul sec. III p.Chr.

M9 - mormânt de înhumăție. Groapa mormântului, de formă dreptunghiulară, avea colțurile ușor rotunjite și era orientată pe axa NNE - SSV. Scheletul defunctului nu s-a păstrat. În partea nordică a mormântului au fost descoperite câteva fragmente de oase de la calota craniană și dinți umani. Inventarul funerar: fibulă din bronz; pandantiv din argint în formă de semilună; pandantiv din fier în formă de căldărușă; 249 mărgelă (sticlă de diferite culori, coral, chihlimbar); fusaiolă de formă bitronconică; ac (?) fragmentar din fier; căniță modelată la roată. Datăre: sec. III p.Chr.

M10 - mormânt de înhumăție. Groapa mormântului, de formă dreptunghiulară cu colțurile ușor rotunjite, era orientată pe axa N - S. Defunctul (băiat) era întins pe spate cu capul spre N. Inventarul funerar: fibulă din bronz (?); căniță modelată la roată. Datăre: sec. III p.Chr.

M11 - mormânt de înhumăție. Groapa mormântului, de formă dreptunghiulară, avea colțurile rotunjite și era orientată pe axa N - S. Scheletul defunctului nu s-a păstrat. În partea nordică a mormântului au fost descoperite câteva fragmente de oase și dinți umani. Inventarul funerar: obiect fragmentar din fier (fibulă?); căniță modelată la roată. Datăre: sec. III p.Chr.

M12 - mormânt de înhumăție. Groapa mormântului, de formă dreptunghiulară cu colțurile rotunjite, era orientată pe axa NNW - SSE. Scheletul defunctului nu s-a păstrat. În partea nordică a mormântului au fost descoperite câteva fragmente de oase și dinți umani. Inventarul funerar: fibulă din bronz; Căniță modelată la roată. Datăre: sfârșitul. sec. II – începutul sec. III p.Chr.

M13 - mormânt de înhumăție. Groapa mormântului, de formă dreptunghiulară cu colțurile rotunjite, era orientată pe axa NNW - SSE. În partea nordică a mormântului a fost descoperită o mare parte a craniului și dinții. Fragmente de oase umane au fost descoperite și la circa 0,10 m de craniu, cât și lângă perețele vestic al gropii funerare. Inventarul funerar: 48 mărgelă (sticlă de diferite culori, chihlimbar); pandantiv din fier în formă de căldărușă; căniță modelată la roată; bol modelat la roată. Datăre: sec. III p.Chr.

M14 - mormânt de înhumăție. Groapa mormântului, de formă dreptunghiulară cu colțurile rotunjite, era orientată pe axa NNW - SSE. Scheletul defunctului nu s-a păstrat. În partea centrală a mormântului au fost descoperiți câțiva dinți umani. Inventarul funerar: doi cercei fragmentari din argint; brățară inelară din bronz; fibulă din bronz; 41 mărgelă (chihlimbar, sticlă de diferite culori); căniță modelată la roată. Datăre: sec. III p.Chr.

M15 - mormânt de înhumăție. Groapa mormântului, de formă dreptunghiulară cu colțurile ușor rotunjite, era orientată pe axa NNW - SSE. În partea nordică a mormântului au fost descoperite câteva oase fragmentare de la calota craniană și dinți umani, iar în partea sudică tibia piciorului drept. Inventarul funerar: clopoțel din bronz de formă tronconică cu urechiușă de prindere; pandantiv arcuit din dinte de animal; 191 mărgelă (sticlă de diferite culori, coral); căniță modelată la roată. Datăre: sec. III p.Chr.

M16 - mormânt de înhumăție. Groapa mormântului, de formă dreptunghiulară cu colțurile ușor rotunjite, era orientată pe axa N - S. În partea nordică și centrală a gropii au fost descoperite oase fragmentare de la scheletul defunctului.

Inventarul funerar: două mărgel (sticlă de culoare verde, coral); cuțit fragmentar din fier; obiect fragmentar din fier, puternic corodat; obiect fragmentar din fier (verigă); căniță modelată la roată. Date: sec. III p.Chr.

M17 - mormânt de înhumatie. Groapa mormântului, de formă dreptunghiulară cu colțurile ușor rotunjite, era orientată pe axa N - S. În partea nordică a gropii au fost descoperiți dinți și fragmente de oase de la calota craniană. Inventarul funerar: colan din argint; trei pandantive din argint de formă lanceolată; cercel fragmentar din bronz; fibulă fragmentară din fier; 86 mărgel (sticlă de diferite culori, chihlimbar, coral); fragment de sticlă; căniță modelată la roată. Date: sec. III p.Chr.

Complex (sec. III - IV p.Chr.)

Cpl1 - groapă de formă circulară cu pereții drepti ce avea lungimea de 0,53 m, lățimea de 0,47 m, iar adâncimea de 0,44 m de la nivelul de conturare și săpare. La adâncimea internă de 0,12 m s-a conturat o treaptă. Acest complex este lipsit de inventar.

Cpl2 - groapă de formă circulară cu pereții drepti ce avea lungimea de 0,62 m, lățimea de 0,54 m, iar adâncimea de 0,47 m de la nivelul de conturare și săpare. Pe latura vestică, la adâncimea internă de 0,17 m și de 0,33 m s-a conturat câte o treaptă. Complexul este lipsit de inventar.

Cpl3 - groapă de formă circulară ce avea lungimea de 1,70 m, lățimea de 1,50 m, iar adâncimea de 1,72 m de la nivelul de conturare clară a gropii. În umplutura gropii, la diferite adâncimi, s-au observat fragmente de chirpic, oase de animale și numeroase fragmente ceramice modelate la roată.

Cpl4 - groapă de formă circulară ce avea lungimea de 1,23 m, lățimea de 1,13 m, iar adâncimea de 1,11 m de la nivelul de conturare clară a gropii. În umplutura gropii, la diferite adâncimi, s-au observat fragmente mărunte de chirpic, oase de animale și câteva fragmente ceramice modelate la roată.

Cpl5 - groapă de formă circulară ce avea lungimea de 1,23 m, lățimea de 1,11 m, iar adâncimea de 0,63 m de la nivelul de conturare clară a gropii. La adâncimea internă de 0,79 m și de 1,12 m s-a conturat câte o treaptă. În umplutura gropii, la diferite adâncimi, au fost descoperite oase de animale și fragmente ceramice modelate cu mâna și la roată.

Cpl6 - groapă de formă circulară ce avea în partea superioară lungimea de 1,08 m, lățimea de 0,96 m, iar adâncimea maximă de 0,95 m de la nivelul de conturare clară a gropii. Începând din partea mediană groapa se lărgeste astfel că lungimea în partea inferioară este de 1,24 m, iar lățimea de 1,20 m. Umplutura din partea superioară a gropii consta dintr-un strat de pământ de culoare brun-cenușie amestecat cu lut gălbui-roșcat în care s-au descoperit patru fragmente ceramice modelate la roată, oase de animale și scheletul unui câine. Sub acesta se afla un strat de amenajare din lut galben ce acoperea primul strat de umplere al gropii ce consta dintr-un pământ negru afânat în care s-au descoperit oase de animale de talie mare.

Cpl7 - acest complex este un cuptor. Întregul complex este orientat pe axa N - S. Starea de conservare precară îl face greu de determinat cu precizie. În interior a fost descoperit un strat consistent de cărbune și multe fragmente de chirpic (de la cupolă și probabil placa cuptorului). Lipsa unor elemente de datare cât și a materialelor ce au fost prelucrate în acest cuptor nu permite aprecieri legate de datare sau de scopul funcțional.

Cpl17 - groapă de formă circulară cu pereții drepti ce avea lungimea de 0,85 m, lățimea de 0,85 m, iar adâncimea de 0,51 m de la nivelul de conturare clară a gropii. La adâncimea

internă de 0,36 m s-a conturat o treaptă. Complexul este lipsit de inventar.

Cpl18 - groapă de formă circulară ce avea lungimea de 0,97 m, lățimea de 0,91 m, iar adâncimea de 1,44 m de la nivelul de conturare clară a gropii. La adâncimea internă de 1,10 m și de 1,33 m s-a conturat câte o treaptă. În umplutura gropii, la adâncimea de 1,08 m de la nivelul de conturare a gropii, a fost descoperit un fragment ceramic modelat la roată din pastă cenușie-deschisă.

Cpl20 - acest complex este un cuptor orientat pe axa N - S. În urma cercetării s-a putut constata că este vorba de un cuptor cu boltă ce avea focarul săpat în pământul viu, iar pe baza pereților verticali, păstrați destul de bine, se poate spune că au fost lutuiți în mai multe straturi. Pereții păstrați sunt puternic arși, până la vitrifiere, la fel și fundul cuptorului și gura de alimentare, păstrată parțial. În interiorul cuptorului a fost descoperit un strat consistent de cărbune și multe fragmente de chirpic (de la cupolă, placa cuptorului și pilonul de susținere). Lipsa unor elemente de datare cât și a materialelor ce au fost prelucrate în acest cuptor nu permite aprecieri legate de scopul funcțional.

Cpl22 - groapă de formă dreptunghiulară cu colțurile rotunjite ce avea lungimea de 1,56 m, lățimea maximă de 0,52 m, iar adâncimea maximă de 0,13 m de la nivelul de conturare clară a gropii. Umplutura omogenă a gropii consta dintr-un pământ brun-cenușiu. Judecând după forma acestuia, dimensiuni și orientare nu este exclus ca această unitate stratigrafică să fi fost un mormânt fără inventar funerar.

Cpl23 - groapă de formă circulară ce avea lungimea de 0,89 m, lățimea de 0,89 m, iar adâncimea de 0,23 m de la nivelul de conturare clară a gropii. Din inventarul acestui complex face parte un fragment ceramic modelat la roată din pastă cenușie-deschisă ce se găsea în zona centrală a gropii.

Cpl24 - acest complex este o construcție în pământ destinată, probabil, unor activități gospodărești. Partea principală a complexului este orientată pe axa E-V. Această construcție este formată dintr-o parte principală de formă dreptunghiulară neregulată ce se lărgeste în partea estică. De această parte principală este adosată, pe direcția de S, o extensie (prelungire) ce are forma unui șanț (lungimea - 2,40 m; lățimea - 0,65-0,70 m) care a servit, probabil, ca zonă de acces. Tot de această parte principală a complexului este adosată, pe direcția de nord-vest, o extensie de formă rotundă (lungimea - 1,34 m; lățimea - 1,05 m) care a servit, probabil, ca magazie. Umplutura omogenă a ambelor extensii consta dintr-un pământ brun-cenușiu compact amestecat cu lut galben-roșcat. În zona centrală a părții principale a acestui complex, la adâncimea de 0,50-0,60 m de la nivelul de conturare și săpare, se găsea o vatră de foc aflată într-o stare de conservare destul de precară. Pe suprafața vetrei au fost găsite câteva vase ceramice modelate cu mâna și la roată.

Cpl25 - acest complex este un șanț orientat NV - SE, cu o lungime de 12,9 m și o lățime maximă de 0,50 m. Umplutura șanțului a fost de culoare brun-cenușie închisă. Din inventarul acestui complex fac parte două fragmente ceramice modelate la roată din pastă semifină de culoare cenușie-deschisă găsite în zona estică a șanțului la o adâncime cuprinsă 0,15 de la nivelul conturării.

Cpl26 - acest complex este un șanț orientat NV - SE, cu o lungime de 12,4 m și o lățime maximă de 0,50 m. Umplutura șanțului a fost de culoare brun-cenușie închisă. Din inventarul acestui complex fac parte două fragmente ceramice

modelate la roată din pastă semifină de culoare cenușie-deschisă găsite în zona centrală a șanțului la o adâncime cuprinsă între 0,18-0,25 m de la nivelul conturării.

Cpl27 - groapă de formă circulară ce avea lungimea de 1,18 m, lățimea de 1,16 m, iar adâncimea de 1,18 m de la nivelul de conturare clară a gropii. Groapa se îngustează în regiunea mediană unde are diametrul de 0,90 m, iar apoi se lărgeste spre partea inferioară unde diametrul este de 1,30 m. La adâncimea internă de 0,96 s-a conturat o mică treaptă. În umplutura gropii, la diferite adâncimi, au fost descoperite oase de animale. Din inventarul acestui complex fac parte două fragmente ceramice modelate la roată din pastă cenușie-deschisă, un vâscior (pahar) fragmentar modelat cu mâna din pastă semigrosieră și un fragment de rășniță din tuf vulcanic.

Cpl28 - acest complex este o construcție în pământ de formă dreptunghiulară compusă dintr-o „anticameră” prevăzută cu treaptă, spațiul central și trei nișe dispuse pe laturile de est, V și S ale spațiului central. Complexul este orientat pe axa NNE-SSV. Lungimea totală a complexului în partea superioară este de 4,10, iar lățimea maximă în partea superioară de 1,40 m. Adâncimea de la nivelul de conturare și săpare este de 0,62 m în partea centrală, 0,34 m în zona „anticamerei”, 0,72 m în nișa sudică, 0,80 în nișa estică și de 0,44 în nișa vestică. Din inventarul acestui complex face parte un fragment ceramic modelat la roată din pastă cenușie-deschisă ce se găsea în umplutura nișei din partea sudică. Lipsa unor elemente de datare și a altor categorii de material din acest complex nu permite aprecieri legate de scopul funcțional. Cu toate acestea nu este exclus ca acest complex să fi fost destinat unor activități gospodărești, dar la fel de bine putea fi și un loc de cult.

Complexe medievale timpurii (sec. VIII - IX)

Cpl15 - acest complex este o locuință al cărei formă este dreptunghiulară, cu o lungime de 3,20 m, o lățime de 2,80 m și o adâncime de 0,26 m de la nivelul conturării și săpării. Umplutura locuinței a conținut sporadic fragmente ceramice, alături de care s-au mai putut observa, oase de animale, fragmente irecuperabile de chirpic și cărbune. În colțul nord-estic al locuinței se găsea o vatră. De-a lungul laturii estice a locuinței, pe vatră, dar și în jurul acesteia au fost găsite mai multe fragmente de vase ceramice modelate cu mâna și la roată. Printre inventarul acestei locuințe se numără și o cute.

Cpl16 - acest complex este o locuință al cărei formă este dreptunghiulară, cu o lungime de 3,10 m, o lățime de 3 m și o adâncime maximă de 0,25 m de la nivelul conturării și săpării. Umplutura locuinței a conținut fragmente ceramice modelate cu mâna și la roată, oase de animale, fragmente irecuperabile de chirpic și cărbune. În jumătatea sudică a locuinței au fost găsite două vase ceramice fragmentare. În zona mediană a profilului nordic s-a conturat o groapă de stâlp în umplutura căreia au fost găsite fragmente cu dimensiuni reduse de cărbune. O groapă de stâlp în umplutura căreia se aflau fragmente cu dimensiuni reduse de cărbune a fost descoperită și în apropiere de zona centrală a locuinței. Probabil groapă de stâlp este și cea identificată și cercetată în partea nord-estică a locuinței.

Complex medievale (sec. XI - XIII)

Cpl21 - complexul este, cel mai probabil, o locuință sezonieră (sălaș) formată dintr-o parte principală de formă dreptunghiulară neregulată, cu o lungime de 1,70 m și lățime de 1,60 m. De această parte principală este adosată, pe direcția de vest, o extensie (prelungire) ce are forma unui șanț (lungimea – 3,20 m; lățimea – 0,48-0,54 m) care a servit, probabil, ca zonă de acces. Umplutura locuinței a conținut fragmente ceramice

modelate cu mâna și la roată, oase de animale și fragmente irecuperabile de cărbune.

Complex moderne

Cpl8 - groapă în formă ovală neregulată ce avea lungimea de 0,80 m, lățimea maximă de 0,45 m, iar adâncimea de doar 0,5 m de la nivelul de conturare clară a gropii. Umplutura gropii consta dintr-un strat de cărbune cu pigmenți de lut ars. Acest complex este lipsit de inventar.

Cpl9 - acest complex este un cuptor cu focarul dreptunghiular. În urma răzuiei la nivelul solului a fost identificat și un șanț (*praeurnium*) legat de cuptor. Întregul complex este orientat NE - SV. Lungimea totală a complexului este de aproximativ 2,65 m. Lungimea șanțului este de 1,80 m, lățimea de 0,15-0,30 m, iar adâncimea de la nivelul de conturare și săpare de 0,25 m. În interiorul focarului a fost descoperit un strat consistent de cărbune, mici fragmente de zgură și fragmente de chirpic. Șanțul conținea mici fragmente de zgură și un puternic strat de cărbune. Lipsa unor elemente de datare cât și a materialelor ce au fost prelucrate în acest cuptor nu permite aprecieri legate de datare sau de scopul funcțional. Ținând cont de aspectul primitiv al acestui cuptor, cât și de faptul ca a fost surprins la o adâncime mică de la actualul nivel de călcare, putem afirma, cu probabilitate, că acest cuptor este unul relativ modern.

Cpl10 - Groapă de formă circulară neregulată ce avea lungimea de 0,80 m, lățimea maximă de 0,55 m, iar adâncimea de doar 0,5 m de la nivelul de conturare clară a gropii. Umplutura gropii consta dintr-un strat de cărbune și strat de lut amestecat cu pământ negru. Acest complex este lipsit de inventar.

Cpl11 - groapă de formă circulară ce avea lungimea de 0,92 m, lățimea maximă de 0,70 m, iar adâncimea de doar 0,15 m de la nivelul de conturare clară a gropii. Umplutura gropii consta dintr-un strat de cărbune și strat amestecat cu pământ și pigmenți de lut ars. În partea centrală a gropii se găsea o bucată de zgură de dimensiuni considerabile. Acest complex este lipsit de inventar.

Cpl12 - groapă de formă circulară ce avea lungimea de 0,75 m, lățimea de 0,58 m, iar adâncimea maximă de 0,22 m de la nivelul de conturare clară a gropii. Umplutura gropii consta dintr-un strat de cărbune cu pigmenți de lut ars, unul de arsură amestecat cu pământ și lut, iar altul de lut amestecat cu pământ. Acest complex este lipsit de inventar.

Cpl13 - acest complex este un cuptor cu focarul dreptunghiular. În urma răzuiei la nivelul solului a fost identificat și un șanț (*praeurnium*) legat de cuptor. Întregul complex este orientat N - S. Lungimea totală a complexului este de aproximativ 2,70 m. Lungimea șanțului este de 1,70 m, lățimea de 0,25 m, iar adâncimea maximă de la nivelul de conturare și săpare de 0,15 m. În interiorul focarului a fost descoperit un strat de cărbune, mici fragmente de zgură și fragmente de chirpic. Șanțul conținea mici fragmente de zgură și un strat subțire de pământ amestecat cu cărbune. Lipsa unor elemente de datare cât și a materialelor ce au fost prelucrate în acest cuptor nu permite aprecieri legate de datare sau de scopul funcțional.

Cpl14 - groapă de formă circulară neregulată ce avea lungimea de 0,90 m, lățimea de 0,90 m, iar adâncimea maximă de 0,10 m de la nivelul de conturare clară a gropii. Umplutura gropii consta dintr-un strat de cărbune. Acest complex este lipsit de inventar.

Cpl19 - Complexul s-a conturat sub forma unei pete de culoare maronie-închisă de forma literei L. Complexul era orientat pe axa E-V și avea lungimea de 2,60 m. Lățimea era de 1,20 m în partea vestică și de 1,72 m în cea estică. Umplutura complexului a fost omogenă, culoarea acesteia constând dintr-un pământ de culoare maronie-închisă amestecat cu lut gălbui. Acest complex este lipsit de inventar.

Cercetarea arheologică preventivă de pe siturile B0_7-B0_8 situate la kilometri 23+170 - 23+690 al viitoarei autostrăzi Arad-Timișoara, tronson Arad-Seceani a fost aplicată unor situri de importanță aparte (de rang B), cu rezultate care aduc contribuții importante la cunoașterea mai aprofundată a perioadei sec. III - IV p.Chr. a epocii medievale timpurii (sec. VIII - IX) și a celei corespunzătoare sec. XI - XIII.

În legătură cu locuirea din epoca romană imperială târzie este de remarcat, pe lângă cele 17 morminte, 17 unități stratigrafice situate în partea de S (între km 23+530-23+670) a perimetrului afectat de ductul autostrăzii. Acestea sunt reprezentate cu precădere de gropi de provizii, transformate ulterior în gropi menajere. Acestea li se mai adaugă 2 cuptoare cu boltă și 2 construcții de formă neregulată destinate, probabil, unor activități gospodărești. În una dintre acestea a fost identificată o vatră pe care au fost descoperite câteva vase ceramice modelate cu mâna și la roată. În aceeași suprafață au fost identificate și cercetate 2 șanțuri perpendiculare, orientate pe axa NV - SE, situate la o distanță de 9,90 m unul de altul. Faptul că cele 17 unități stratigrafice au fost descoperite în suprafața menționată induce probabilitatea că a fost surprinsă și cercetată o mică porțiune din latura sud-estică a așezării din sec. III - IV p.Chr., a cărui nucleu se afla la V de ductul viitoarei autostrăzi. Pe baza materialului arheologic (cu precădere ceramic) din complexele cercetate, se poate conchide că așezarea se datează în linii mari în sec. III - IV p.Chr.

În cazul mormintelor situația este mult mai clară datorită bogăției și diversității inventarului funerar, reprezentat de fibule, cercei, colane, brățări, pandantive din bronz și mărgelile. La o primă analiză succintă a inventarelor acestor morminte se poate conchide că necropola se încadrează în intervalul cronologic cuprins între sfârșitul sec. II și sfârșitul sec. III p.Chr.

Mormintele descoperite constituie o mică necropolă care ține de așezarea al cărui nucleu se afla la V de ductul autostrăzii. 15 dintre morminte se concentrau în suprafața cuprinsă între km 23+410-23+480. Acest fapt indică în termeni siguri marginea nordică și sudică a necropolei. Două dintre morminte au fost descoperite în marginea estică a suprafeței cuprinse între km 23+410-23+480 iar altele 3 în partea vestică, fiind de presupus că spre E și V, în afara autostrăzii, ar mai putea exista morminte. Celelalte două morminte sarmatice au fost descoperite în partea sudică a suprafeței cercetate, la o distanță de cca. 150-170 m de restul mormintelor.

Atât așezarea cât și necropola aparțin populației sarmatice ce a locuit în secolele I - IV p.Chr., cu precădere, în Câmpia Pannonică¹, dar și în teritoriile de la E de Tisa.

Elementele care definesc acest orizont, fără excepție prezente și în cazul necropolei cercetate, sunt gropile funerare de formă dreptunghiulară (au o lungime sau lățime variabilă), orientate pe axa N - S, caracteristice mormintelor sarmatice din întregul spațiu locuit de aceștia, pe durata mai multor secole. O altă caracteristică este orientarea cu capul spre S sau spre N a defuncțiilor. Orientarea nordică este caracteristică cu precădere sarmaților din stepele nord-pontice, dar își face apariția la

sarmații din Câmpia Panonică către finele sec. II p.Chr., în urma strămutării după războaiele marcomanice a unui grup de sarmați din spațiul NV pontic².

Certe este că, prezența în câmpiile vestice ale României a necropolelor și așezărilor sarmatice, trebuie legate de prezența și locuirea efectivă a acestora în aceste teritorii încă din sec. II p.Chr. (probabil doar din ultimul sfert).

Locuirea medievală timpurie este reprezentată de cele două locuințe de formă patrulateră, una cu vatră în colțul nord-estic. Materialul ceramic descoperit în interiorul lor indică o datare a acestora în sec. VIII - IX. De asemenea ținem să menționăm că una dintre locuințe (cpl16) a fost ridicată în mijlocul necropolei fapt ce a dus la distrugerea unui mormânt, în acest sens dovadă fiind descoperirea unei fibule și cănițe la cca. 4 m de aceasta, la nivelul de călcare din acea perioadă.

În ceea ce privește locuirea din sec. XI - XIII trebuie menționat că aceasta este reprezentată de o locuință sezonieră (sălaş?) care se încadrează în acest interval cronologic pe baza materialului ceramic (buze de căzanele etc.). De altfel, așa cum am mai amintit, din zona nucleului așezării antice situat la V de ductul autostrăzii au fost recoltate un număr semnificativ de fragmente de buze de căzanele și alte categorii de vase care descriu o locuire restrânsă în acel spațiu în sec. XI - XIII.

Note:

1. Sarmatii iazigi și-au făcut apariția în acest spațiu, cel mai probabil, cu puțin timp înainte de anul 50 p.Chr.
2. La finele sec. II p.Chr. în Câmpia Panonică, unde locuiau sarmatii iazigi, își fac apariția o serie de noi manifestări rituale și funerare. Este vorba de amenajările rituale de formă dreptunghiulară și circulară realizate prin săparea unui șanț și mormintele tumulare cu elemente estice, caracteristice pentru mormintele din Sarmatia Asiatică. Aceste manifestări rituale și funerare se datează în Câmpia Panonică la sfârșitul sec. II – începutul sec. III p.Chr. și fixează două valuri de strămutare în acest spațiu a sarmaților din est – roxolani (necropolele cu amenajări rituale de formă dreptunghiulară și circulară) și alani (mormintele tumulare cu elemente estice). La ora actuală în Câmpia Panonică sunt cunoscute cca. 35 de monumente unde au fost descoperite morminte înconjurate cu astfel de amenajări. În marea lor majoritate acestea sunt de formă circulară dar se întâlnesc și ovale și pătrate.

102. Iepurești, com. Iepurești, jud. Giurgiu

Punct: La Izlaz

Cod sit: 103693.01

Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 183/2010

Colectiv: Cristian Schuster - responsabil, Alexandru Morintz, Valentin Dumitrașcu (IAB), Raluca Kogălniceanu (MJTA Giurgiu), Loredana Niță, Monica Mărgărit (UV Târgoviște), Christine Markussen (EnviroSystems Inc., Flagstaff, Arizona, SUA), Măriuca Vornicu (UAIC Iași), Rosalia Gangemi (Universitatea La Sapienza Roma), Ovidiu Coca (Școala Generală Iepurești)

Zona în care se află situl este delimitată la N de Neajlov, la S de DJ 411, la V de satul Stâlpu și la E de satul

lepurești, ambele aparținând din punct de vedere administrativ de comuna Lepurești. Este vorba de un areal inundabil din lunca Neajlovului, supus unor eroziuni puternice, folosit în prezentă ca izlaz comunal.

Obiectivele cercetării au constat în săparea zonelor afectate de intervenții antropice și alunecări de teren. În campania din 2010 au fost continuate săpăturile din anii precedenți. Cercetările de anul acesta au avut două obiective:

- realizarea de măsurători magnetometrice la V de sit;
- continuarea săpăturilor în secțiunile deschise în campaniile anterioare și deschiderea unor noi suprafețe. Astfel, s-a deschis suprafața S4, la N de S3, de 16 m² (4 x 4 m). De asemenea, a fost demontat murtul care separa S3 de S4, cu scopul de a cerceta pe o suprafață cât mai mare locuința Gumelnița (L3). Suprafața astfel rezultată prin unirea celor două secțiuni a fost extinsă spre direcția N cu un șanț de 1,5 x 8 m, cu scopul de a surprinde în profilul său alveolarea care înconjoară situl (șanț numit S4 prelungire). Totodată, s-a continuat cercetarea în S2, pe porțiunea deschisă în campania precedentă.

S-a urmărit ajungerea pe aceeași adâncime în toate suprafețele săpate pentru a putea corela descoperirile din anii anteriori cu cele din anul curent.

Din punct de vedere stratigrafic situația se prezintă neschimbată față de cele observate în campaniile anterioare, respectiv un strat aparținând culturii Gumelnița, suprapus fără cezură de către un strat din bronzul timpuriu (cultura Glina).

Dintre descoperirile făcute în campania din anul 2010 menționăm o nouă locuință de suprafață (L4), identificată în jumătatea de E a S2. Locuința, aparținând nivelului Gumelnița, nu a fost demontată în întregime, deoarece intra în profilul de E al secțiunii. A fost demontat numai nivelul superior de chirpici, alcătuit din bucăți nu mai mari de 10 cm în diametru. În porțiunea cercetată din această locuință au fost prelevate cel puțin opt vase, sparte *in situ*.

În campania de anul acesta s-a continuat cu înregistrarea în sistem de coordonate x, y și z a tuturor pieselor deosebite.

Dintre piesele deosebite descoperite menționăm o a treia lamă de silex de tipul *super-blades*, descoperită în aceeași zonă a atelierului unde au fost descoperite și celelalte două piese similare în campania precedentă. Materialul arheologic descoperit este depus la MJTA Giurgiu.

Descoperirile făcute pe parcursul celor patru campanii, precum și faptul că situl este afectat de intervenții antropice și alunecări de teren determină și obiectivele cercetărilor viitoare, și anume includerea cercetării sitului de la Lepurești într-un proiect mai larg, care să vizeze cursul inferior al Neajlovului și cursul Câlniștei. De asemenea, se vizează investigarea zonei sitului utilizând și alte metode non-intruzive, precum măsurătorile cu GPR sau aero-fotografiile.

103. Joseni, com. Joseni, jud. Harghita

Punct: Biserica romano-catolică

Cod sit: 84567.02

Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 71/2010

Colectiv: Florin Gogâltan - responsabil (IAIA Cluj), Demjén Andrea (M Gheorgheni)

Biserica romano-catolică din Joseni, jud. Harghita se află amplasată în centrul localității, la o altitudine de 741-743 m,

coordonatele GPS măsurate lângă sanctuar fiind: N: 46,42022°, E: 25,30135°. Acest monument este considerat ca fiind una dintre cele mai vechi biserici din depresiunea Giurgeului. În dijele papale din anii 1332-1334 sunt menționate numele a doi prelați, Nycolaus și Thomas din Gheorgheni, fără a se desemna și parohiile în care activau. După părerea unor cercetători acestea ar putea fi Gheorgheni, Lăzarea și Joseni.

Conform inscripției de la baza turnului, acesta ar fi fost construit în anul 1213, în cinstea apostolilor Sf. Simion, Sf. Iuda Tade și a Sfintei Fecioare Margareta (AEDIFICATA MCCXIII / IN H(ONOREM) S(ACRO) S(SANCTORUM) SIM(EONI) ET IUDA(E) APOSTO / LORUM ET S(ANCTAE) MARG(ARETHAE) V(IRGINIA) ET MAR(TIRIS)). Data înscrisă pe poartă - 1213 - este considerată însă a fi neverosimilă. Elementele acestei (prime) biserici nu ne sunt prea cunoscute. Din aceasta s-a păstrat numai un ancadrament de ușă în peretele de V al bisericii actuale. Clădirea a suferit intervenții succesive în a două jumătăți a sec. al XVI-lea, în perioada barocă (între anii 1766-1773), iar în 1930 dimensiunile sale au fost extinse prin adăugarea unei nave laterale pe peretele nordic.

Cercetarea arheologică preventivă a făcut parte din proiectul de restaurare a ancadramentului de ușă aflat pe peretele vestic al turnului. Primul scop al cercetărilor a fost dezvelirea pragului și clarificarea situației sale stratigrafice: dacă portalul este *in situ* sau se găsește în poziție secundară. În acest scop a fost deschisă în fața ancadramentului de ușă, în interiorul turnului, o secțiune cu dimensiunile de 2,50 x 3,44 m.

Din punct de vedere stratigrafic, sub nivelul actual de călcare (realizat din piatră cubică) au ieșit imediat la iveală pragul ancadramentului și zidurile de fundație ale turnului. Nivelul de călcare original nu a putut fi observat din cauza gropii unui mormânt târziu, care a fost săpat în interiorul turnului. Umplutura mormântului s-a tasat cu timpul, locul fiind amenajat cu pietre, moloz, țigle de acoperiș etc. Sub nivelul de amenajare, pe aproape toată suprafața, în afara zidurilor și gropii mormântului târziu, exista un nivel compus dintr-un pământ negru, compact, amestecat cu puține pietre, fragmente de cărămidă, lut, moloz, oase umane etc., care poate fi atribuit etapei în care a funcționat cimitirul aferent bisericii romanice și gotice. Sterilul din punct de vedere arheologic este reprezentat de un lut gălbui.

Conform studiului de istoria artei (realizat de către Kósa Béla de la MSC Miercurea-Ciuc), formele și compunerea ancadramentului nu sunt cele obișnuite. Ancadramentul interior este compus din două colonete cilindrice, iar cel de la exterior din două sferturi de baghete separate de o scotie. Portalul este încheiat cu un arc în formă de cerc și încadrat de un tor cu muchie. În cursul săpăturilor s-a constatat că tor-ul pornește de pe prag, fără a avea o bază (pedestal).

După scoaterea pietrelor din nivelul de călcare actual a apărut pragul compus din patru părți. Pragul interior a fost realizat din două bucăți de andezit (79 x 30 cm și 60 x 30 cm), în partea de S (24 cm) și N (20 cm) piatra a fost cioplită cca. 5 cm pentru a se pune torul cilindric. Pragul exterior a fost realizat tot din două bucăți de andezit (76 x 30 x 28 și 88 x 30 x 24 cm), care au ajuns numai până la marginea torului de baghete (între două pietre în mijloc a rămas un spațiu gol, care a fost completat cu două pietre mici, ancadramentul stând astfel pe fundația turnului.

Fundația zidului turnului este compusă din pietre de andezit și rău legate cu un mortar cenușiu amestecat cu pietriș,

pigmenți de cărămidă și bucăți de var. Fundația sudică este cu 0,14-0,22 m mai lată decât zidul de elevație. Talpa de fundație ajunge până la adâncimea relativă de 1,60 m de la punctul X. Pe zidul nordic al turnului, la linia fundației și a zidului de elevație, au fost găsite trei bucăți de tencuială cu urme de vopsea roșie. După părerea noastră tencuiala provine dintr-un tavan anterior care a căzut pe podea.

În S1 au fost dezvelite 13 morminte cu 14 defuncții (în mormântul M3 au fost depuși doi copii). Pe baza unor criterii precum orientarea mormintelor, adâncimea lor, prezența sau absența sicriului, poziția scheletelor, inventarul funerar, sau observații de natură stratigrafică (suprapuneri) s-au putut distinge patru faze de înmormântare. Primei faze îi aparțin două morminte (M2 și M7) fără sicriu (orientare 270°), fiecare fiind tăiat de fundația de E a turnului. M7 a fost suprapus de M6 cu inventar (aplică de cunună) caracteristic sec. al XV-lea. Cea de-a doua fază de înmormântare este reprezentată de mormintele (M1, M3a,b, M4, M6, M8, M12, M13) cu sicrie de lemn fără cuie (orientare 270°), cu excepția mormântului M5. Sub înmormântarea dublă (M3a,b) și din M6 s-au găsit aplici de cunună din sec. al XV-lea. Cele de-a treia fază de înmormântări îi aparțin două morminte (M9, M10) în sicriu cu cuie forjate, cu aceeași groapă de mormânt și cu aceeași adâncime și orientare (268°). Nu s-a putut constata dacă au fost înhumați împreună sau nu, deoarece mormântul M11, din epoca modernă, a deranjat contextul arheologic. Fazei a patra îi poate fi atribuit un singur mormânt (M11), cu o groapă de formă trapezoidală cu colțurile rotunjite. Mormântului a fost săpat până la 1,00 m adâncime în steril, din fundul gropii ieșind apa freatică. În umplutura mormântului s-a găsit o ferecătură de carte și aplici de bronz aparținând unei cununi.

Mormintele medievale descoperite sub fundația turnului (M1, M2, M4, M5, M7, M12 și M13) și în interiorul său ne arată că acesta a fost construit probabil la sfârșitul sec. al XV-lea - începutul sec. al XVI-lea. Săpătura arheologică preventivă din primăvara anului 2010 a contribuit atât la datarea relativă a turnului bisericii romano-catolice din Joseni, jud. Harghita cât și la confirmarea poziției secundare a portalului aflat pe peretele vestic al turnului.

104. Mangalia, jud. Constanța [Callatis]

Punct: str. dr. Moțaș nr. 8 - 10, proprietatea Simion Căprar

Cod sit: 60491.13

Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 205/2010

Colectiv: Mihai Ionescu - responsabil, Sorin Marcel Colesniuc, Ion Păslaru (MA Mangalia)

Amplasamentul este situat în centrul orașului Mangalia, în apropierea Pieței Centrale.

Cercetarea s-a realizat pe cele trei secțiuni deja amintite.

Situația planimetrică este următoarea:

S1 - de 10 x 3 m.

În c.1-2 la o adâncime ce variază între -1,10 m și -1,30 m a fost descoperită o mică parte a unui pavaj databil în sec. XVII prin niște fragmente de pipe cu marca de olar, precum și blocuri rezultate din demontarea structurilor medievale și antice de intervenții moderne. Toate acestea însoțite de o variată ceramică databilă larg în sec. XVIII - XX.

În c.2, la -1,90 m a fost descoperită pe cca. 2 m lungime o trama a unui zid, Z4, realizat din blocuri de calcar legate cu pământ. Zidul se păstrează numai pe o asiză și este datat la sfârșitul sec. VI p.Chr. În c.2-3, la aceeași adâncime a fost cercetată continuarea spre N a aceluiași zid, afectată de intervenții medievale și moderne, zid din care se păstrează câteva mici blochete de calcar ce asigură marcarea traseului sau până în c.3, după care este și el afectat de o altă groapă modernă.

În c.2-4, la ca -2 m, a fost cercetat un tronson de cca. 4 m din Z3, lat de cca. 0,70 m, aparținând, aparent cel puțin, altei faze constructive ca Z1. Z3 este și el realizat din blochete de calcar legate cu pământ, iar la cca. -2,25 m, într-un sondaj din c.3-4, a fost descoperită talpa fundației acestui zid, mai lată cu cca. 10-15 cm decât zidul.

S2, de 2 x 10 m, paralel la E cu S1; martorul, de 1,50 m, pentru că cercetarea s-a realizat exclusiv manual, pentru a permite deplasarea roabelor pe martor, fără pericol de surpare.

În c.1-3, după scoaterea dărâmăturii rezultate de la locuințele moderne, cercetarea s-a oprit la cca. -1,70 -1,80m, pe un pavaj târziu datat prin ceramică și o monedă de bronz la sfârșitul sec. VI și începutul sec. VII p.Chr.

Acolo unde acest pavaj a fost scos de intervenții moderne, în c.4-5, am realizat un sondaj, până la cca. -2,50 m, sondaj în care a fost evidențiat un pavaj realizat din dale de calcar, ce a aparținut unei străzi ce a funcționat în cursul sec. VI p.Chr. și care, probabil, comunica spre N cu poarta de N a cetății cercetate de noi la Colțul de NV al Cetății.

S3, de 2 x 10 m, la E de S2, tot cu martor de 1,50 m.

În c.1-2 cercetarea s-a oprit la cca. -1,90 m pe un nivel de calcare romano-bizantin, sec. VI p.Chr. Format din mici blochete de calcar, chirpici, pământ galben bătătorit. Tot aici a fost descoperită trama zidului Z1 ce se pierde sub martorul de E al secțiunii.

În c.3-5 a fost descoperită continuarea pavajului străzii sus amintite în S2, la cca. -2,25-2,40.

În aceleași carouri a fost descoperit parțial, pe cca. 2,5 m lungime, Z2, din blochete de calcar legate cu pământ, și el parțial demontat de alte intervenții moderne.

În concluzie, suntem în fața unei străzi cu două faze, una în sec. VI și o alta târzie, la începutul sec. VII p.Chr. Cu orientare SE-NV, paralelă, ca și zidurile ce o bordau, Z1, Z2 și Z3, cu incinta cetății pe latura sa de V. Din păcate vestigiile antice sunt mai mult sau mai puțin afectate de intervenții medievale și moderne, care în această zonă a cetății au demontat structurile antice mult mai jos decât în alte zone, așa cum o evidențiază cercetările arheologice anterioare.

De remarcat ca nivelul final de distrugere al cetății nu este prezent aici decât în foarte mica măsură, datorită aceluiași intervenții medievale și moderne.

Cu privire la materialul arheologic acesta este compus în foarte mare parte din ceramica medievală târzie și modernă, cu smalt, cu diferite ornamente din care remarcăm un fragment de capac cu ornament în val și o oală ce are pe umăr un ornament realizat cu roți, ambele ornamente fiind întâlnite și în epoca medievală timpurie.

Epoca romano-bizantină este reprezentată prin fragmente de oale, amfore ornamentate cu striuri mărunte un fragment cu *dipinti*, o moneda de bronz corodată și o cheie de bronz.

Fragmentele ceramice romane sunt foarte puține, ca și cele elenistice, din care remarcăm un bol fragmentar databil

în sec. III a.Chr., datorită faptului că, după cum am demonstrat deja, în cercetarea arheologică din zona Hotelului President, fost Scala din anii 1993-1995, și în alte cercetări, în epoca romano-bizantină au avut loc nivelări ce au înlăturat în mare măsură edificiile și depunerile arheologice anterioare. Stratigrafia obținută în urma cercetării arheologice este următoarea:

S1, profilul de V

- 0 -0,30 vegetal; -0,30-0,60 dărâmată cu moloz și nisip; -0,60-1 m, dărâmată cu piatră și olane; -1 -1,15 m, lutuială; -1,15 -1,30 m dărâmată medievală; -1,30 -1,80 m dărâmată antică; -1,80 -2 m nivelare antică; -2 -2,25 m, brun cenușiu cu pigment de cărbune și rare fragmente ceramice.

Considerăm că prezenta cercetare aduce o contribuție în plus la cunoașterea cartierului callatian în epoca romano-bizantină, sec. VI-VII p.Chr., fiind evidențiată parțial o stradă cu orientarea SE-NV, ce avea legătura cu poarta de N a cetății și trame de ziduri parțial afectate de intervenții medievale și moderne.

A fost confirmată distrugerea acestui cartier, probabil undeva la începutul sec. VII p.Chr., în urma atacurilor avaro-slave.

Interesant de subliniat este că aliniamentul tramelor zidurilor antice și al străzii din cele două faze cercetate este păstrat și de construcțiile moderne și contemporane și că tramele zidurilor și traseul străzii antice sunt paralele, așa cum era și normal, cu incinta romano-bizantină.

105. Mangalia, jud. Constanța [Callatis]

Punct: str. Vasile Alecsandri, nr. 10, lot 2, proprietatea Iulian Gabriel Pralea

Cod sit: 60491.13

Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 102/2010

Colectiv: Mihai Ionescu - responsabil, Nicolae Alexandru, Robert Constantin, Alexandru Alexiu (MA Mangalia)

Amplasamentul este situat în centrul orașului Mangalia, în apropierea Pieței centrale și a hotelurilor de pe faleză.

Cercetarea s-a realizat pe cele trei secțiuni deja amintite.

Situația planimetrică este următoarea:

S1, de 12x3m, orientată N-S.

În c.1-2, la -0,5 m a fost cercetat o parte a unui pavaj ce aparține unei străzi magistrale a Callatisului din sec. VI p.Chr. Pavajul este realizat din dale mari de calcar și se află la -1,25 m. Din păcate, atât în partea de V, cât și în cea de N a pavajului, acesta a fost distrus de intervenții medievale și moderne.

La E pavajul este bordat de un zid, Z1, ce a avut cel puțin trei faze constructive, zid al unei clădiri romano-bizantine ce reprezenta și latura de E a străzii în discuție. Fundația zidului ce a fost cercetată până la cca.-2,50 m, este realizată din blochete de calcar legate cu un mortar friabil ce are în componență var și nisip de mare. La nivelul pavajului zidul are o lățime de 0,80 m, fiind realizat din blocuri foarte mari de calcar, legate cu pământ, iar, probabil a treia fază a zidului, ce s-a păstrat până la cca. 0,50 m, a fost realizată din blochete mici de

calcar, nefasonate și are o lățime de 0,70 m. Această ultimă fază a zidului poate fi datată la sfârșitul sec. VI și începutul sec. VII.

Este de remarcat faptul că, spre N, zidul a fost demantelat de intervențiile moderne până la o adâncime de cca. -2,20 m.

Pe latura de E a secțiunii și a lui Z1, la o adâncime de ca. -1,70 m, a fost cercetat Z2, perpendicular pe Z1, realizat în aceeași tehnică constructivă ca și fundația lui Z1. Z2 este lat de 0,50 m și realizat din blochete de calcar legate cu mortar, re folosind inclusiv *spolia*. Zidul Z2 este de fapt zidul de N al încăperii α, cercetată în S2.

În c.3 cercetarea s-a oprit la cca. -2,50 m, pe un strat de nivelare.

În c.3-4 a fost cercetată o parte a încăperii β, unde, între altele, au fost descoperite: un dolium fragmentar, fragmente din capacul acestuia, vase ceramice fragmentare databile la sfârșitul sec. VI și începutul sec. VII p.Chr. între care remarcăm fragmente de amfore cu striuri mărunte și partea inferioară a unui vas cu *umbo*, de asemenea, sticlă fragmentară de geam și două picioare de pahar din sticlă, o unealtă din fier cu belciug, toate într-un masiv nivel de incendiu ce a marcat sfârșitul vieții antice la Callatis, la începutul sec. VII p.Chr.

Latura de N a încăperii β este reprezentată de zidul Z3, descoperit în c.4, la -0,55 m, zid lat de 0,70 m, realizat din blochete de calcar legate cu mortar. Atât Z1, cât și Z3, au fost demantelate în această zonă de fundația unei locuințe moderne și de o groapă de var.

S2, paralelă cu S1, la 1,20 m E de S1: 7 x 2,20 m:

Până la cca. -2,25 m depunerile antice, inclusiv zidurile, au fost afectate de intervenții moderne.

La -2,25 m au fost descoperite Z4 și Z5, care întregesc încăperea α, împreună cu Z1 și Z2. Este vorba de ziduri late de 0,70 m, realizate din blochete de calcar legate cu pământ. Este posibil ca, pe latura de E a încăperii, să se fi aflat o intrare lată de 0,60 m. Fundația zidului a fost urmărită într-un sondaj până la adâncimea de -3,80 m, fără a fi descoperită plinta acestuia.

Din materialele recuperate din sondajul efectuat până la -3,80 m, amintim fragmente de vase ceramice databile în sec. II-III p.Chr., chiar ceramică getică și, de asemenea, fragmente ceramice romano-bizantine, ceea ce demonstrează, că atât nivelarea, cât și locuința în discuție sunt databile în această epocă.

S3, de forma trapezoidală, paralel, la cca. 1,50 m V de S1, cu latura lungă de 10,50 m.

În această secțiune a fost cercetată o stradă magistrală cu direcția N - S, al cărei pavaj, descoperit la -1,40 m, este realizat din plăci mari și foarte mari de calcar de cca. 1,40 x 1 x 0,25 m. Pe mijlocul străzii, datorită unei intervenții moderne ce a scos pavajul, a fost cercetat un canal de scurgere a apelor pluviale și menajere de dimensiuni monumentale: 0,85 m lățime și 1,45 m adâncime. Canalul este realizat în aceeași tehnică precum canalul descoperit în zona hotelului President, cu dale de mari dimensiuni pe fund, iar pereții sunt realizați din plăci foarte mari de 1,45 x 0,85 x 0,25 m așezate vertical pe placa de pe fundul canalului. Deasupra plăcilor așezate vertical sunt așezate orizontal două blocuri de calcar peste care, la rândul lui, este așezat capacul.

În colțul de NE al secțiunii, tot în zona străzii, a fost descoperită și o placă de calcar ce are deasupra cărămidă legată cu mortar, probabil, dărâmată de la una din clădirile din

zonă, realizată în *opus mixtum*, sau o refacere cu cărămidă a pavajului străzii.

Din păcate, intervenția modernă a scos materialul arheologic antic atât de pe stradă, cât și din interiorul canalului; din această secțiune putem aminti un suport din fier, ceramică fragmentară romano-bizantină, ceramică modernă și o paftă din bronz databilă în sec. XVIII - XIX.

Cu privire la strada principală cercetată subliniem faptul că lățimea acesteia este de 5,50 m și că, după orientare, făcea probabil joncțiune cu strada principală cu orientare E - V ce a fost descoperită în zona Hotelului President.

Tot în SIII, în partea sa nordică, sunt de semnalat zidurile unei locuințe moderne, descoperite la cca. -0,75 m, ziduri din blochete de calcar legate cu pământ, late de cca. 0,60 m.

Situația stratigrafică.

S1, profilul de E: 0-0,15, strat de nisip; -0,15-0,50m strat vegetal; cca. -0,50-1 m dărâmtură modernă, țigle, piatră; -1-1,25 brun-gălbui și arsură; cca. -1,50 -2 m nivel de incendiu țigle, olane, chirpic ars; -2 -2,50 m nivelare cu loess și pigment de arsură.

Considerăm ca prezenta cercetare aduce o contribuție în plus la cunoașterea Callatisului în epoca romano-bizantină și la datarea distrugerii acestuia la sfârșitul sec. VI și începutul sec. VII p.Chr., cu ocazia atacurilor avaro-slave la Dunărea de Jos după anul 602 p.Chr.

106. Mangalia, jud. Constanța [Callatis]

Punct: str. Mărășești nr.12, proprietatea Cornel Stoian

Cod sit: 60491.20

Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 293/2010

Colectiv: Mihai Ionescu - responsabil, Nicolae Alexandru, Sorin Marcel Colesniuc, Ion Pâslaru (MA Mangalia), Gheorghe Papuc (consultant științific)

Amplasamentul este situat în centrul orașului Mangalia, str. Mărășești nr. 12, jud. Constanța la cca. 150 m de faleză.

A fost trasată o secțiune principală de 4 x 25 m, orientată E - V și un carou de 4 x 4 m.

Cercetarea s-a oprit la adâncimea de -2,30 m pe nivelul de călcare de sec. VI p.Chr.

SI de 4 x 25 m, orientată E - V.

În c.2-4 au fost identificate, vestigiile locuinței α din care s-au păstrat zidurile de V, Z1, de N, Z2 și de E, Z3. Zidurile sunt de o lățime de aproximativ 0,60 m și sunt realizate din blochete de calcar legate cu pământ. Până la nivelul de călcare al locuinței, cca. -2,30 m zidurile se păstrează pe cca. 4-5 asize. În c.1 a fost cercetată o amenajare târzie, probabil de la începutul sec. VII p.Chr., ce consta dintr-un pavaj din piatră mărunță și probabil o intrare în locuința α, în ultima ei fază.

În c.4, la cca.-1,50m, a fost descoperit pavajul unei străzi orientate N - S, realizat din plăci de calcar de dimensiuni variate. Probabil strada a avut și un canal, așa cum indică descoperirea unei plăci de calcar în poziție secundară, aproape de murtorul de N al secțiunii în zona pavajului. Pavajul a avut două faze, faza anterioară celei descrise mai sus fiind descoperită la cca. -2,20 m. Faza anterioară a fost și ea

realizată în aceeași tehnică din plăci de calcar de diferite dimensiuni.

Latura de N a pavajului străzii a suprapus și dezafectat un zid, Z4, lat de cca. 0,90 m ce borda la E faza I a pavajului.

În c. 5-6 ale secțiunii cercetarea s-a oprit la cca. -1,70-1,80 m pe un nivel de călcare datat în sec. VI p.Chr. cu ajutorul materialului ceramic format din fragmente de coaste de amfore cu striuri mărunte, un ulcior fragmentar și alte fragmente ceramice.

În c.5-6 precum și în c.7, aflat pe latura de S a secțiunii, în extremitatea sa estică a fost identificat pavajul străzii II, aflat la cca. -1,20 m. Pavajul este realizat din plăci relativ mari de calcar, strada II intersectându-se cu strada I. Orientarea străzii II este NE-SV fiind strada ce ducea la poarta de V a cetății și respectiv la instalațiile portuare.

La limita dintre strada II și locuința β a fost descoperită o fântână ci diametrul interior de 0,80 m, fântână ce are caracteristicile fântânilor antice descoperite în zona complexului arheologic President și a fost refolosită atât în epoca medievală, cât și în cea modernă.

Locuința β, la S de strada II are zidul de N, lat de cca. 0,70 m format din blochete de calcar legate cu pământ și are, de asemenea, un prag realizat dintr-o placă masivă de calcar.

Locuința β este pavată cu plăci de calcar, pavajul său, ca și cel al străzilor I și II, fiind parțial demontat de intervenții medievale și moderne.

Situația stratigrafică:

S I, profil N: 0 -0,10m, beton, șapă; -0,10 -0,50 vegetal; -0,50-1,25 nivel medieval cu ceramică otomană; -1,50 m nivelul pavajului străzii I; -1,25 -2 m distrugerea finală de la începutul sec. VII p.Chr.; cărămidă, olane, chirpici toate în nivel de incendiu; -2 -2,30 m nivel de călcare de sec. VI p.Chr. cu materiale ceramice antice;

SI profil S: 0 -0,10m, beton, șapă; -0,10 -0,50 m vegetal; -0,50 -1,25 nivel medieval cu ceramică otomană; -1,20 m nivelul pavajului străzii I; -1 -cca. 2 m groapă medievală; -1,25 -2 m distrugerea finală de la începutul sec. VII p.Chr.; cărămidă, olane, chirpici, toate în nivel de incendiu; -2 -2,30 nivel de călcare de sec. VI p.Chr. cu materiale ceramice antice; S1, Caroul 7, profil E: 0 -0,10m, beton, șapă; -0,10-0,45 vegetal; -0,45-1m nivel medieval cu ceramică otomană; -1,20 m nivelul pavajului străzii I; -1,25 -1,70 m distrugerea finală de la începutul sec. VII p.Chr.; cărămidă, olane, chirpici, toate în nivel de incendiu.

-1,70 m nivelul pavajului locuinței β, nivel de călcare de sec. VI p.Chr. cu materiale ceramice antice;

De subliniat este faptul că ceramica elenistică este reprezentată doar de câteva fragmente de *tegulae* fabricate, după pastă, la Sinope. Ceramica romană este reprezentată de câteva fragmente ceramice de amfore fragmentare. În schimb ceramica romano-bizantină, databilă în sec. V - VI este bogat reprezentată prin amfore fragmentare cu striuri mărunte, oale, ulcioare și acestea fragmentare. A mai fost descoperit un *mortarium* fragmentar din marmură și o serie de monede antice și otomane ce urmează a fi curățate la laboratorul muzeului.

Materialul otoman este și el bogat reprezentat prin farfurii, străchini, urcioare fragmentare și o pipă databilă în sec. XVII.

Prezenta cercetare a dus la descoperirea a două trame stradale ce au aparținut orașului târziu, a unei fântâni și parțial a două locuințe ce bordau străzile I și II. Din păcate,

vestigiile antice, ca și în alte situații, sunt parțial afectate de intervenții medievale și moderne.

A fost confirmată distrugerea orașului antic, la începutul sec. VII p.Chr., ca urmare a atacurilor avaro-slave.

107. Mangalia, jud. Constanța [Callatis]

Punct: str. Libertății nr. 12, proprietatea Adrian Vladimir Erceanu

Cod sit: 60491.11

Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 178/2010

Colectiv: Mihai Ionescu - responsabil, Sorin Marcel Colesniuc, Ion Pâslaru (MA Mangalia)

S1: S-a săpat manual pe traseul secțiunilor de 13 x 2 m și respectiv 13 x 25 m până la adâncimea de cca. -2,20 m.

S1: în c.1-2, la cca. -2 m, a fost cercetat M1, mormânt de înhumare de adult în groapă simplă, orientat NE-SV, cu craniul spre SV; mâinile scheletului sunt așezate pe bazin. Fără inventar funerar.

M2, cercetat în c.4, la -2 m, este de fapt partea de E a unui mormânt în cistă din dale de calcar de mici dimensiuni, probabil un mormânt de copil. Orientarea este E - V, fără inventar funerar. Cista poate fi datată, în analogie cu monumente similare din marea necropolă romano-bizantină a Callatisului, în sec. IV p.Chr. Dimensiuni: 0,50 x 0,60 m.

În c.5-6, sub martorul de N, a fost descoperită o amenajare de blochete de calcar ce e posibil să aparțină unui alt mormânt.

S2: la cca. 1,30 m S de S1, de 13 x 2,50 m:

În c.1, în profilul de N, la cca. -1 m adâncime au fost descoperite oasele unui schelet fragmentar, M3, cu orientare E - V, fără inventar funerar; ca datare mormântul pare a fi medieval, cu caracter creștin, după orientare.

M4, cercetat în c.3-4, la ca -2 m, mormânt de înhumare în groapă simplă ce a avut, pe latura sa de S, o serie de blochete de calcar nefasonate. Scheletul de adult este orientat NE-SV, mâinile pe piept, iar picioarele sunt flexate de la genunchi spre S. Fără inventar funerar.

M5, de fapt un cenotaf, a avut deasupra o serie de blocuri de calcar și tegulae, groapă simplă, orientată SE-NV.

M6, cercetat în c.5-6, mormânt de copil în groapă simplă, cu aceeași orientare ca M1 și M4, scheletul așezat pe o parte, oasele parțial distruse, databil tot în epoca romano-bizantină.

Ca datare, M1, 4 și 6 pot fi încadrate în sec. V-VI p.Chr., întregind alături de cercetări mai noi, de la N de biserica Catolică, imaginea marii necropole romano-bizantine a Callatisului în sec.IV - VI p.Chr.

În stratul de umplutură antică, probabil unul din șanțurile de apărare ale cetății, au fost descoperite o serie de materiale ceramice: 2 unguentarii fragmentare, 3 opaițe romane fragmentare și diverse alte fragmente ceramice databile în epoca elenistică, romană și romano-bizantină.

Stratigrafie - profil N S2: 0 -0,50 m - sol vegetal; -0,50 -0,80 m depunere de resturi moderne, moloz; -0,80 -1,90 m, brun gălbui cu fragmente ceramice elenistice, romane și romano-bizantine; -1,90 -2,20 m loess.

Cercetarea arheologică de pe strada Libertății nr. 12 a evidențiat faptul că marea necropolă romano-bizantină a Callatisului se întindea până aproape de zidurile cetății în această zonă.

108. Marca, com. Marca, jud. Sălaj

Punct: Primăria Nouă, proprietatea Șumălan

Cod sit: 141955.04

Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 54/2010

Colectiv: Sanda Băcuet, Crișan - responsabil, Ioan Bejinariu, Dan Culic (MJIA Zalău)

În anul 2006, odată cu lucrările de construcție a sediului nou pentru Primăria Marca au fost efectuate cercetări arheologice preventive, constatându-se existența în zonă, a unor așezări atribuite grupului Pișcolt din neolitic, culturii Tiszapolgar, epocii bronzului și evului mediu timpuriu. Din cercetările de teren din anul 2003 se știa că în acest perimetru a existat și o așezare Tiszapolgar. În anul 2009 s-a mai efectuat o cercetare similară pe același sit, însă la un alt număr de casă.

Noul proiect de construcție amplasat în zonă nu a permis o cercetare extinsă dat fiind faptul că pe același amplasament au existat anexe gospodărești care au afectat complexele arheologice în cea mai mare parte a suprafeței propuse pentru descărcare.

Pe acest amplasament, anterior construcției pentru care s-a realizat cercetarea, au existat anexe gospodărești, astfel straturile de cultură arheologică au fost grav afectate sau chiar distruse în totalitate. Au fost deschise 3 suprafețe amplasate într-o zonă, care părea mai puțin afectată de vechile amplasamente. S1 - 1,90 x 6,60 m, S2 - 1,10 x 1,90 m, S3 - 5 x 5,40 m, pentru restul suprafeței fiind efectuată supravegherea arheologică.

În acest perimetru este greu a se vorbi de o stratigrafie, având în vedere existența unor alte construcții care au fost dărâmate și care în momentul ridicării lor au distrus aproape în totalitate zona locuită în preistorie. În general sub nivelul de depuneri antropice de aproximativ 0,30 - 0,40m, a urmat sterilul galben.

- C1 - groapă surprinsă atât în S1 cât și în S3, s-a conturat la o adâncime relativ mică, nefiind foarte adâncă. Din C1 au fost recoltate fragmente ceramice cultura Tiszapolgar.

- C2 - groapă circulară. Groapa a avut în umplutura sa bucăți de chirpic și fragmente de vase întregibile Tiszapolgar.

- C3 - groapă modernă.

- C4 - groapă modernă.

- C5 - groapă circulară, suprapusă de C1, și surprinsă în S1. În umplutura sa au fost descoperite fragmente ceramice Tiszapolgar.

- C6 - groapă circulară, surprinsă în S1 și tăiată de către profilul de N al acesteia. Ceramica recoltată aparține culturii Tiszapolgar.

- C7 - groapă modernă.

Cercetările cu caracter preventiv derulate în acest sit în anul 2010 s-au soldat cu descoperirea unui număr de 4 complexe preistorice împreună cu materialul arheologic aferent. La acestea s-au adăugat 3 gropi moderne. Situl era cunoscut pentru descoperirile aparținând grupului Pișcolt din neolitic dar și prin descoperirile Tiszapolgar, în anii anteriori la construcția

Căminului Cultural din localitatea fiind identificate fragmente ceramice aparținând acestei culturi. Acest fapt a fost confirmat de o altă cercetare preventivă la o construcție aflată în apropierea celei de la nr 106, cu aceea ocazie fiind identificată o groapă aparținând culturii Tiszapolgar.

Pe baza cercetărilor efectuate în anul 2010 avem indicii despre întinderea sitului de la Marca „Primăria Nouă”, dar din păcate alte cercetări în zonă vor fi îngreunate de existența caselor de locuit. Cunoaștem azi că în acest sit locuirea a început în perioada neolitică prin comunitățile grupului Pișcolt, continuată mai apoi de cele Tiszapolgar și de cele ale comunităților epocii bronzului (grupul cultural Cehăluț). Ultima locuire pare să aparțină comunităților evului mediu timpuriu, sec. VII - IX și cele ale secolelor XI - XIII.

Bibliografie:

I. Bejinariu, D. Băcuț Crișan, *Marca „Primăria Nouă”, CCA 2007*, p. 223-224.

Abstract:

In the archaeological excavations of 2010 we found four pits belonging to Tiszapolgar culture.

109. Moara Vlăsiei, com. Moara Vlăsiei, jud. Ilfov

Cod sit: 104252.02

Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 56/2010

Colectiv: Radian-Romus Andreescu - responsabil științific (MNIR), Nicolae Șerban, Alin Anton, Alin Frînculeasa, Octav Negrea (MJIA Prahova)

Situl arheologic de la Moara Vlăsiei se află situat pe teritoriul administrativ al comunei Moara Vlăsiei, sat Moara Vlăsiei, pe terasa de N a râului Cocioaliștea.

Cercetările arheologice efectuate aici au fost prilejuate de lucrările de construcție a autostrăzii București - Brașov. Situl intersectează firul autostrăzii între km. 20+050 m - 20+150 m. În anul 2009 în timpul supravegherii lucrărilor de decapare realizate pentru construcția autostrăzii București - Ploiești au fost descoperite fragmente ceramice care indicau prezența unor vestigii databile în epoca bronzului. S-a impus derularea unor cercetări arheologice cu caracter preventiv pentru descărcarea de sarcină arheologică a terenului afectat de lucrările de infrastructură. Pentru stabilirea cât mai exactă a limitelor sitului afectate de construcția autostrăzii s-au practicat 4 secțiuni mecanizate dispuse pe marginile și centrul suprafeței decapate, având lungimi aproximative între 50 și 80 m, lățimi de 0,50 m - 0,80 m. Trebuie menționat faptul că situl de la Moara Vlăsiei ocupă o suprafață mult mai mare decât cea afectată de lucrările de construcție a autostrăzii, ocupând practic cea mai mare parte a terasei de Nord a râului Cocioaliștea (zona cea mai înaltă).

În etapa de pregătire a cercetării arheologice a fost realizată ridicarea topografică în sistem Stereo 70 a perimetrului. Ridicarea topografică a fost completată de o imagine aeriană în sistem ortofoto. Peste ridicarea topografică a fost suprapus planul săpăturii arheologice. Situl a fost împărțit în 2 zone (firul autostrăzii și parcare adosată firului autostrăzii în acea zonă), datorită

priorităților constructorului în realizarea lucrării în urma decapării stratului vegetal, firul autostrăzii fiind prioritar.

Din punctul de vedere al strategiei de săpătură situl a fost abordat prin trasarea de secțiuni paralele, orientate nord - sud între care s-au păstrat martori stratigrafici cu lățimi cuprinse între 0,5 și 3 m. Acolo unde a fost necesar au fost deschise suprafețe de tipul casetelor. Astfel, în zona firului autostrăzii au fost trasate unsprezece secțiuni dintre care 4 secțiuni au fost inițial secțiuni mecanizate SI - SIV (SI = 100 x 2 m, SII = 33 x 1,5 m, SIII = 52 x 1,5 m, SIV = 22 x 2 m, SV = 39 x 1,5 m + 15 x 1,5 m, SVI = 39 x 1,5 m + 12 x 1,5 m, SVII = 39 x 1,5 m + 12 x 1,5 m, SVIII = 39 x 1,5 m + 12 x 1,5 m, SIX = 39 x 1,5 m + 45 x 1,5 m, SX = 39 x 1,5 m, SXIII = 21 x 1 m) și 14 casete (CAS 1 = 3 x 2 m, CAS 2 = 2 x 1 m, CAS 3 = 3 x 2 m, CAS 4 = 4 x 2 m, CAS 5 = 4 x 2 m, CAS 6 = 7 x 2 m, CAS 7 = 4 x 3,50 m, CAS 8 = 4 x 2,40 m, CAS 9 = 6 x 4 m, CAS 10 = 3,50 x 2 m, CAS 11 = 6 x 6 m, CAS 12 = 6 x 6 m, CAS 13 = 3 x 2 m, CAS 14 = 6 x 4,50 m); în zona parcerii au fost trasate 2 secțiuni (SXI = 30 x 1,5 m, SXII = 45 x 1,5 m). A mai fost trasată o secțiune transversală către limita de sud a sitului numită S. XIV = 59 x 1,5 m. Traversează firul autostrăzii și parcare de la E la V. În total suprafața cercetată a fost abordată prin practicarea unui număr de 14 de secțiuni și 14 casete. Suprafața totală a suprafețelor deschise în timpul cercetărilor arheologice de la Moara Vlăsiei este de 1292,1 m².

În urma cercetărilor arheologice, a analizei materialului arheologic descoperit și a corelațiilor specifice, succesiunea stratigrafică a locuirii în cadrul sitului aflat pe terasa râului Cocioaliștea, sat Moara Vlăsiei, comuna Moara Vlăsiei se prezintă astfel (de la cel mai nou la cel mai vechi nivel de locuire):

- sub nivelul arabil actual există un singur nivel antropic, afectat într-o oarecare măsură de decaparea efectuată de firma EUROCONSTRUCT; nivelul arheologic coboară cca. 0,30 m sub nivelul de decapare - epoca bronzului, cultura Glina.
- anterior locuirii de epoca bronzului există un strat de pământ brun-roșcat gros de aproximativ 0,40 m; acest strat este steril din punct de vedere arheologic.
- un strat bogat în concrețiuni calcaroase de asemenea steril arheologic. Acest nivel are o grosime de 0,20-0,25 m.
- un nivel argilos la baza căruia nu am ajuns.

Precizăm că la toate adâncimile de identificare a complexelor arheologice trebuie adăugați în medie 0,30 m, reprezentând decaparea mecanizată realizată de către firma care construiește autostrada. În urma decapării, cea mai mare parte a complexelor de locuire de suprafață au fost afectate sau distruse. Complexele arheologice cercetate sunt în marea lor majoritate adâncite sau ușor adâncite.

În timpul cercetărilor întreprinse în cursul anului 2010 au fost identificate și cercetate un număr de 39 de complexe. Dintre acestea 4 complexe sunt de tip locuințe, 27 de complexe sunt gropi de diferite forme, iar 8 complexe au fost definite prin observarea unor zone cu aglomerări ale materialului ceramic. Din punct de vedere cronologic 30 complexe aparțin nivelului de locuire al epocii bronzului, 6 complexe pot fi încadrate cronologic în cea de a doua epocă a fierului, iar 3 complexe au o atribuire incertă.

În nivelul de locuire Glina au fost identificate 30 de complexe. Acestea constau în locuințe de suprafață și gropi. De asemenea, unele zone cu o concentrare a materialului ceramic și cu o textură ușor diferită de cea a stratului, au fost înregistrate ca și complexe, fără a fi delimitate clar în plan.

Materialul arheologic descoperit în interiorul complexelor aparținând culturii Glina este alcătuit în marea majoritate din fragmente ceramice și osteologice, dar a fost recuperată și o brățară fragmentară confecționată din metal. Din punctul de vedere al formei recipientelor confecționate din lut descoperite în situl de la Moara Vlăsiei acestea se încadrează în categoria oalelor cu una sau două toarte, cu dimensiuni medii sau mari fiind descoperite însă și vase de dimensiuni mici sau chiar vase miniaturale. Materialul ceramic identificat în cadrul celor 30 complexe cercetate se înscrie din punct de vedere tipologic în cadrele specifice culturii Glina. Motivele decorative cele mai frecvent întâlnite în materialele ceramice descoperite la Moara Vlăsiei sunt reprezentate de „găurile-buton” respective brăul alveolat. Destul de des întâlnite sunt și torțile tubulare. Ceramica descoperită este arsă atât oxidant cât și reducător.

Alături de vase din lut, la Moara Vlăsiei a fost descoperită și plastică zoomorfă ce constă atât în statuete de mamifere domestice (bovinee în general) cât și sălbatice, fiind descoperită și o statueta ce înfățișează un mamifer rozător.

În categoria pieselor din ceramică descoperite la Moara Vlăsiei se numără și fusaiolele, roțițele de car votiv (fragmentare în general), un ciocan miniatural precum și un fragment de lingură. Utilajul litic constă, în general, în lamele de silex, gratoare, vârfuri, precum și reziduuri de prelucrare (așchii). Piese din os-corn descoperite sunt reprezentate de o sulă, un obiect din os utilizat probabil în cadrul plasei de pescuit și două săpăligi din corn de cerb.

La Moara Vlăsiei au fost descoperite și urme sporadice de locuire databile în a doua epocă a fierului. Au fost identificate 6 astfel de complexe: o locuință ușor adâncită (cpl. 37/L 4- descrisă mai jos), 4 gropi și o zonă cu o concentrare de material ceramic definită ca și complex. De menționat că materialul ceramic este redus din punct de vedere cantitativ, foarte fragmentar și puțin semnificativ ca și forme sau decor, o datare mai exactă fiind imposibil de realizat.

O parte din complexele (3) descoperite în timpul cercetărilor arheologice de la Moara Vlăsiei aparțin unui nivel de locuire neidentificat. Este vorba de o groapă fără inventar, un complex surprins pe profilul unei secțiuni și respectiv locuința cu cuptor – Cpl.16/L1, descrisă mai jos. Datarea nivelului de locuire în epoca bronzului (cultura Glina) de la Moara Vlăsiei a fost realizată pe baza materialului ceramic, în special pe numeroasele fragmente de vase decorate specific și pe baza multitudinii de statuete zoomorfe.

Majoritatea vestigiilor identificate în situl arheologic de la Moara Vlăsiei sunt încadrabile din punct de vedere cronologic în epoca bronzului, cultura Glina. Din cele 39 de complexe identificate, 30 pot fi date pe baza materialului descoperit în această epocă. Două din cele 4 locuințe descoperite aparțin de asemenea culturii Glina, cu posibilitatea ca și o a treia să fie datată în aceeași perioadă. Nivelul arheologic identificat, cu o grosime de cca. 30 cm (la care se adaugă porțiunea din strat afectată de decaparea efectuată de constructor) conținea o cantitate însemnată de material ceramic și osteologic. O principală caracteristică a sitului de la Moara Vlăsiei este dată de fragmentaritatea materialului ceramic, nici un vas nefiind întregit. De asemenea, numărul mic al locuințelor identificate comparativ cu cel al gropilor poate conduce la două ipoteze:

- nucleul așezării nu coincide cu suprafața cercetată (firul autostrăzii) fiind situat în zona parcurii. De altfel este interesant faptul că la nivelul decapării au fost observate în zona

parcurii o serie de cuptoare de tipul celui identificat în L1 (cpl.16);

- complexele de suprafață au fost afectate de decapare.

O altă caracteristică a nivelului cultural Glina din situl de la Moara Vlăsiei o reprezintă numărul relativ mare de statuete zoomorfe, o parte dintre ele fiind decorate cu împunsături, sau roțițe de car votiv.

Bibliografie:

R. Băjenaru, *Date noi privind cronologia bronzului timpuriu în jumătatea sudică a României*, Apulum 39, 2002, p. 107-143.

C. Schuster, *Perioada timpurie a epocii bronzului în bazinele Argeșului și Ialomiței superioare*, Bibliotheca Thracologica 20, București, 1997.

C. Schuster, G. Crăciunescu, C. Fântăneanu, *Zur bronzzeit in Sudrumänien drei kulturen: Glina, Tei und Verbicioara, Bd. II*, Târgoviște, 2006.

110. Moigrad-Porolisum, com. Mirșid, jud. Sălaj

Punct: Porolisum - Măgura Moigradului

Cod sit: 142159.03

Autorizațiile de cercetare arheologică preventivă nr. 403/2009; 73/2010

Colectiv: Alexandru V. Matei - responsabil, Horea Pop, Zsolt Csok (MJIA Zalău), Ioana Marchiș (UBB Cluj), Rob Wanner (Univ. Leicester - Anglia)

Prezența așezării fortificate de pe Măgura Moigradului în zona Porții Meseșene nu este întâmplătoare. Punct obligatoriu de trecere, principală cale de acces nord-vestică spre și dinspre Transilvania, locul ne apare ca o importantă cale de comunicație frecventată atât de negustori cât și de oricine căuta să iasă sau să intre în Transilvania.

Deal de origine vulcanică, o masivă masă de piatră (andezite, granite, etc.) care este exploatată în prezent de o carieră situată pe versantul de SV al dealului, Măgura Moigradului ne apare ca un impresionant trunchi de con cu altitudinea maximă de 514 m și o diferență de nivel de 224 m față de valea Ortecului, care a creat trecătoarea amintită. Platoul superior al conului vulcanic amintit, de formă ovală, are un diametru mare de cca. 400 m, iar cel mic de cca. 250 m, suprafața totală a acestuia fiind de 7 ha.

Pe Măgura Moigradului au fost făcute fortuit descoperiri arheologice încă din anul 1855 (descoperirea unui dacic tezaur din podoabe din argint), dar cercetări sistematice începând cu anii 1940, 1958 - 1959, însă cu o anumită constanță și rigoare doar în anii 1984, 1987 - 1995, 2002. Considerată inițial ca necropolă dacică de incinerare, Măgura Moigradului ne apare tot mai mult și mai sigur ca un spațiu sacru destinat depunerilor rituale (sec. I a.Chr.), iar mai apoi o întinsă așezare dacică fortificată (sec. I p.Chr.), precedată de locuri sporadice preistorice și succedată de o fortificare romană (sec. II - III) și mai apoi medievală (sec. XII - XIV) a dealului.

Obiectivul principal al cercetării preventive de pe Măgura Moigradului, l-a constituit salvarea vestigiilor și eliberarea terenului de sarcină arheologică în vederea predării amplasamentului pentru obiectivul *Drum de acces și extindere exploatare carieră*.

Planimetria stațiunii arheologice de la Moigrad, precizarea cadrului cronologic în care se desfășoară evoluția sa, stabilirea caracterului sitului, a etapelor evolutive, toate au reprezentat obiective prioritare ale cercetării. Nu în ultimul rând ne-am propus, precizarea relației și succesiunii fazelor evolutive și componentelor stațiunii. Toate aceste aspecte sunt dificil de sesizat, mai ales datorită faptului că am avut suprafețe cercetate anterior, greu de sesizat acum în teren, iar în urma amenajărilor antropice realizate de carieră, în anii 80, terenul a căpătat o configurație relativ nouă.

Campania anului 2009-2010 a constat în trasarea a 8 unități de cercetare menite atât să ofere profile prin sit (S1, 2, 4) cât și imagini generale de ansamblu prin decopertare în suprafață (S3, 5). Suprafețele 1-6 au căutat să investigheze zona platoului, iar suprafețele S7 și S8 au completat, pe drumul de acces, imaginea oferită de evaluarea de teren pentru acest obiectiv, evaluare realizată anterior în anul 2009.

Pentru o evidență primară a săpăturii, fiecare complex a fost marcat din momentul conturării cu un număr scris pe un material rezistent la intemperii, iar datele minimale de identificare au fost notate pe o fișă împreună cu evidența fotografierii, desenării și descrierea aspectului umpluturii și a inventarului arheologic. Materialul arheologic a fost conservat și o parte restaurat, prelucrarea primară a acestuia fiind deja realizată.

Pentru degajarea umpluturilor moderne care suprapuneau nivelele arheologice (acumulate din cauza exploatării de piatră din anii 80) au fost utilizate mijloace mecanice de decapare. Astfel au fost investigate suprafețele S1-5 de pe platou.

Stratigrafia generală a sectorului

Din punct de vedere stratigrafic situația sitului nu este complexă. În toate suprafețele excavate se observă aceeași succesiune cu mici excepții privind grosimea straturilor. În general humusul nu depășește 0,10-0,25 m. Sub acesta de obicei apare sterilul locului în care se conturează complexele arheologice. În alte situații există și un nivel de cultură gros cât humusul. Toate aceste situații sunt determinate de poziția complexului față de înclinația terenului. Spre perimetrul fortificat dădă grosimea depunerilor crește simțitor. Pe de altă parte din cauza exploatărilor de piatră mai vechi se constată masive nivelări cu pământ care au suprapus zona cercetată. În plus investigațiile arheologice anterioare au schimbat și ele parțial peisajul anterior.

Sector drum de acces

Evaluarea de teren, pentru acest sector (efectuată în luna septembrie 2009) a fost necesară deoarece în anul a fost amenajată o nouă cale de acces spre platoul superior al dealului Măgura Moigradului (beneficiarul fiind S.C. GRANDEMAR S.A. CLUJ). Suprafața supusă evaluării de teren, lungă de 150 m, lată de 10 m, a relevat existența unor complexe arheologice și în acest sector aparent nelocuit în antichitate. Conform documentației existente, tronsonul noului drum amenajat permite SC GRANDEMAR SA accesul la treapta superioară de exploatare a pietrei din cariera Moigrad. Obiectivul principal al evaluării a fost acela de identificare și salvare a vestigiilor arheologice de pe traseul proiectului investițional. Evaluarea s-a făcut în baza Autorizației de evaluare de teren nr. 63/2009. Fiind cunoscute descoperiri mai vechi pe acest versant (o groapă dacică rituală în anul 1992, alte complexe din 1998), luând în calcul posibilitatea apariției altora, am efectuat cercetarea de teren pe întreg perimetrul

supus evaluării. În spațiul supus evaluării au apărut vestigii arheologice, în special în profilul vestic al drumului. În vederea conturării complexelor arheologice s-a "împropătat" manual acest profil și au fost fotografiate și desenate complexele identificate cu acest prilej. Unele complexe au fost cercetate integral cu prilejul evaluării din anul 2009 (C1, 2/1, 3, 4, 8), celelalte (C2, 5, 6, 7) rămânând pentru campania anului 2010.

Cercetarea noastră a permis, în final, identificarea a 10 complexe arheologice care se desfășoară la V de drumul recent amenajat, supus evaluării. Complexele descoperite au fost amenajate în sterilul locului (rocă sau argilă sterilă). Foarte probabil aceste complexe sunt legate de vechiul drum antic de acces spre platoul superior, în interiorul incintei fortificate dacice și mai apoi medievale.

Sector platou

În buza carierei, spațiu investigat parțial în campaniile anilor 1984-1989, au fost identificate și cercetate 121 complexe arheologice. În acest sector, "frământat" de amenajările vechii cariere și de secțiunile anterioare, decaparea a fost realizată cu succes prin mijloace mecanice care au grăbit și eficientizat cercetarea preventivă.

Astfel, din punct de vedere tipologic, au fost cercetate 75 de gropi (de provizii, menajere, de stălp și rituale), 15 locuințe, 10 cuptoare menajere, 7 vetre de foc, 8 tălpi de implantare a palisadelor, un șanț defensiv. Cinci complexe s-au dovedit a fi doar nivele de cultură sau secțiuni mai vechi.

În cel puțin 17 dintre cazuri au fost „reinvestigate” complexe cercetate în anii precedenți.

Din punct de vedere cronologic majoritatea complexelor aparțin epocii dacice (Latène D1-2). Situația, din acest punct de vedere, se prezintă în felul următor: complexe preistorice (neolitice 5), dacice (99), din epoca romană (7) și evul mediu (10).

Cercetările de la Moigrad-Măgură, de mare anvergură, desfășurate într-un timp relativ scurt, au evidențiat, încă o dată, faptul că spațiul investigat este unul cu un potențial arheologic deosebit. Mai mult, în zona drumului de acces, unde existau slabe indicii de locuire, au apărut complexe arheologice. Chiar dacă sărace în materiale arheologice, acestea demonstrează faptul că cel puțin în preajma căii de acces au fost amenajate construcții, gropi și instalații de foc (vetre și cuptoare).

Din punct de vedere cronologic majoritatea complexelor aparțin epocii dacice (Latène D1-2). Situația, din acest punct de vedere, se prezintă în felul următor: complexe preistorice (neolitice 5), dacice (99), din epoca romană (7) și evul mediu (10).

În sprijinul încadrărilor cronologice făcute cu prilejul cercetării complexelor arheologice a venit prelucrarea primară a materialului recoltat. Din nefericire nu în toate complexele au fost descoperite materiale relevante, dar în general nu au fost probleme privind datarea lor.

În ceea ce privește perioada neolitică, materialele, nu foarte numeroase cantitativ, și complexele aparținând acestei perioade, au fost astfel date prin analogie cu altele descoperite și publicate anterior. Multe din materiale au fost descoperite în poziție secundară, fiind rulate în epocile anterioare.

Perioada dacică se poate divide în două orizonturi cronologice distincte în funcție de materialele descoperite. Un prim orizont cronologic debutează în a doua jumătate a sec. II a.Chr. și se încheie în perioada augustee, la începutul sec. I

p.Chr. În general în acest orizont pe platou au fost amenajate în special gropi în care era depus un inventar care le poate atribui caracterul ritualic. Gropile dacice de „tip Porolissum” nu au excelat în inventare deosebite (ceramică fragmentară, cenușă, lemn ars, lipitură de perete și de vatră, mici ustensile: cute, fusaiole, fragmente de rășnițe etc.), iar forma (circulară și ovală în plan și cilindrică în profil, mai rar tronconică) și dimensiunile (de la 0,8 la 1,8 m diametru la gură și adâncimi de la 0,2 la 0,9 m) au păstrat parametri cunoscuți anterior. Excepție au făcut gropile C11, 15, 55B, 81 cu inventare metalice și ceramice deosebite.

Pentru acest orizont locuințele dacice surprinse complet sunt circulare cu diametre de maxim 3 m, puțin adâncite (0,2-0,3 m), dar cu inventar bogat (ceramică întregibilă, unelte, ustensile din fier, piatră, lut, os, ceramică) ceea ce sugerează faptul că au fost surprinse de un eveniment neprevăzut (C63). Unele locuințe aveau instalații de foc (cuptoare sau vetre).

Caracterul profan al descoperirilor dateate în acest interval cronologic este sesizabil mai ales în zona drumului de acces, chiar dacă numărul complexelor descoperite este relativ mic.

Pentru cel de-al doilea orizont cronologic dacic de pe Măgura Moigradului numărul complexelor scade, dar caracterul lor cultic dispare, deoarece sunt reprezentate de locuințe cu instalații de foc și o serie de gropi (din S4), masate mai ales în preajma palisadei complexe ridicată în acest interval de timp (încep. sec. I - încep. sec. II p.Chr.).

Palisada prezintă caracteristici speciale nemăintâlnite până acum în cercetările noastre. În spatele șanțului defensiv, la 4,5 m de icul șanțului a fost săpat în stâncă un șanț de implantare a feței exterioare a palisadei cu o lățime de 0,35m și adâncime de 0,3-0,4m. La 3m în spatele acestei tălpi a fost descoperit un șir de gropi de stâlpi săpate aprox. din 2 în 2 m, care țineau de fața interioară a palisadei complexe.

Materialele arheologice speciale dacice descoperite în campania 2009-2010, sunt reprezentate de piese din fier: unelte (seceri, cuțite, ciocănel bijutier, foarfecă), arme (spade, cuțite de luptă, săgeți), piese de harnașament și echipament (pintenii, zăbale, pafte), ustensile (stilusuri), dar și din bronz (ciocănel bijutier, pandantiv, fibulă, monedă) și argint (pandantiv-aplică?). Ceramica este tipologic identică cu cea descoperită în întreg arealul dacic. Cea specială este reprezentată de ceramică pictată celtică, jetoane, fusaiole.

Piese din piatră sunt reprezentate de fragmentele de rășniță, cute, proiectile, gresii pentru tipare (?), frecătoare.

Majoritatea acestor materiale se datează în primul orizont cronologic dacic de pe Măgura Moigradului (a doua jum. a sec. II a.Chr. - încep. sec. I p.Chr.) ajutând la încadrarea cronologică a complexelor.

Perioada romană este caracterizată prin prezența unor gropi care țin probabil de amenajări de locuit specifice mediului militar. Totodată au fost redescoperite și reinterpretate două tălpi de palisade (C76, 78) care se închid în unghi drept și care pot ține de un posibil fort roman din lemn din jumătatea de sud a platoului Măgurii. Materialele arheologice romane sunt însă puține și greu de încadrat mai strâns cronologic.

Epoca medievală prezintă la rândul său elemente de habitat mai ales în preajma palisadei amenajate în acest interval de timp (sec. XII - XIV). Locuințele sunt poligonale, cu instalații de foc (cuptoare), dar cu un inventar arheologic sărac. Palisada a fost surprinsă doar în S5, dar probabil exista și în sectorul S4, dar erodarea cauzată de exploatarea de piatră din anii 80, au făcut-o nedetectabilă de către noi. Foarte probabil șanțul mai vechi dacic a fost refolosit în epoca medievală, măcar pe unele tronsoane mai bine conservate, mai ușor de reajustat.

Suprafața cercetată: 3.454,9 m².

Cercetarea arheologică preventivă a fost necesară deoarece suprafața respectivă a fost afectată de amenajarea unui drum de acces spre platoul superior al Măgurii Moigradului, zonă de asemenea supusă investigațiilor arheologice pentru extinderea treptei superioare de exploatare. Drumul permite accesul pe treptele superioare ale carierei de piatră exploatare de S.C. GRANDEMAR S.A. Cluj Napoca și a fost amenajat în anul 2009 pe versantul estic al dealului.

Cercetările anterioare sugerau existența unor posibile complexe arheologice în spațiul supus investigațiilor. Obiectivul principal al acestei operațiuni a fost acela de identificare a posibilelor vestigii arheologice pe traseul acestei noi căi de acces și pe platou unde au mai fost efectuate săpături în anii 1984-1989. În zona cercetată arheologic au fost descoperite 132 complexe arheologice, majoritatea datând din epoca dacică clasică (sec. II a.Chr. - I p.Chr.). [Horea Pop]

Bibliografie:

- M. Macrea, D. Protase, M. Rusu, *Șantierul arheologic Porolissum*, MCA 7, 1960, p. 361-391;
M. Macrea, M. Rusu, *Der Dakische Friedhof von Porolissum und das problem der Dakischen Bestattungsbräuche in der spätlătènezeit*, Dacia, NS 4, 1960, p. 201-229;
M. Macrea, M. Rusu, I. Mitrofan, *Șantierul arheologic Porolissum*, MCA 8, 1962, p. 485-504;
Al.V. Matei, *Repertoriul de așezări și descoperiri dacice pe teritoriul județului Sălaj*, AMP 3, 1979, p. 11-40;
Al.V. Matei, *Așezarea dacică fortificată de pe Măgura Moigradului*, AMP 10, 1986, p. 126-128;
Al.V. Matei, C. Stoica, *Cercetări arheologice pe Măgura Moigradului. Campanie 1987*, AMP12, 1988, p. 158-160;
Matei, Al.V., Pop, H., *Șantierul arheologic Porolissum-Moigrad*, CCA Satu Mare, 1994, p. 50-51;
Matei, Al.V., Pop, H., *Raport preliminar în legătură cu săpăturile arheologice și lucrările de conservare și restaurare executate la Porolissum în anul 1993*, AMP 18, 1994, p. 111-134;
Matei, Al.V., Pop, H., *Șantierul arheologic Porolissum-Moigrad*, CCA Cluj-Napoca, 1995, p. 55-57;
Matei, Al. V., Pop, H., *Măgura Moigradului*, Situri arheologice cercetate în perioada 1983-1992, Brăila, 1996, p. 73-74,
Al. V. Matei, H. Pop, *Măgura Moigradului-zonă sacră (sec. I î.e.n.) și așezare dacică fortificată (sec. I e.n.)*, Studii de istorie antică. Omagiu profesorului Ioan Glodariu, Cluj Napoca, 2001, 253-277.

111. Murani, com. Orțișoara, jud. Timiș

Punct: Obiectivul nr. 04 de pe autostrada Arad – Timișoara – km 29+500 – km 29+800

Cod sit: 158056.03

Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 233/2010

Colectiv: Ion Pâslaru - responsabil, Sorin Marcel Colesniuc, Mihai Ionescu (MA Mangalia), Liubov Geraskova, Petre Colțeanu, Mădălina Dimache, Ștefan-Viorel Georgescu, Andrei Heroiu, Radu Petcu

Cercetarea arheologică preventivă a fost determinată de construcția autostrăzii Arad – Timișoara. Terasa de interfluviu pe care este situat situl arheologic este cuprinsă între Pârâul Carani și Pârâul Valea Viilor, la distanța cca. 2 km VNV de satul Murani. Cercetarea arheologică a fost efectuată în intervalul 02.09.2010 – 30.09.2010.

Porțiunea kilometrilor 34+000-34+400, ai tronsonului Seceani-Geamata, al autostrăzii Arad-Timișoara, a fost inițial verificată, prin cercetări de suprafață, de un colectiv de arheologi ai Muzeului Banatului Timișoara, condus de prof. dr. Florin Drașovean, în cursul anului 2008. Ca urmare a cercetărilor făcute, a fost descoperită o așezare care este situată la distanța de 200 m S de Pârâul Valea Viilor, pe axul autostrăzii. Numai perimetrul sudic al așezării se află pe traseul autostrăzii Arad - Timișoara. Pe locul sitului au fost găsite diverse materiale între care amintim: fragmente de rășnițe din tuf vulcanic, bucăți de chirpici, fragmente ceramice, precum și ceramică lucrată la roată, care din punct de vedere cronologic se încadrează în epoca romană, în sec. II - IV p.Chr. În jurul așezării nu au fost găsite elemente de fortificare.

Suprafață totală excavată și cercetată a fost de 20.362 m². În total au fost cercetate 21 de complexe, între care unele aparțin perioadei daco-romane, iar altele sunt morminte sarmatice de înhumatie și unul de incineratie, din epoca medievală timpurie. Complexele aparținând epocii romane reprezintă o margine a așezării daco-romane, unde se află o stână și locuințe sezoniere. O parte a gropilor cercetate s-au dovedit a fi gropi săpate de animale.

Au fost executate secțiuni paralele cu axul autostrăzii: lățime 10 m, lungime 400 m. Am constatat că toate profilele au situația stratigrafică similară. Pe suprafața cercetată am identificat un nivel de vegetal arabil, cu o grosime de 0,30 m în partea nordică a sitului, care crește până la 0,50 m de la mijlocul sitului spre partea de sud. Numai în partea nordică au apărut foarte puține materiale arheologice, ceea ce arată că putem vorbi despre faptul că a fost cercetată numai o parte periferică a așezării. Sub stratul vegetal arabil a apărut un nivel de lut roșu-maroniu compact.

Au fost identificate două nuclee de complexe arheologice: unul pe partea de N (C1 - C12, C14) și altul pe partea de S a șantierului (C15 - C21). Între primele, C1, C5 și C12, sunt locuințe sezoniere, unde a fost descoperit material arheologic. Complexele C2 și C11 sunt gropi de provizii, iar C8 și C9 sunt vetre dintr-o curte pentru animale, precum și C3, C4, C6, C7 și C14 ele fiind elemente ale acestei curți. În partea centrală a sitului 04 am găsit un complex, C13, care reprezintă un mormânt de incineratie. Pe partea sudică am descoperit mai multe complexe, printre care C15 - C20 - morminte ce reprezintă partea periferică a unei necropole din epoca romană.

Cpl.1 se află în c. D1 și a apărut, după răzuială, la adâncimea de -1,10 m față de nivelul actual de călcare, în profilul de N, colțul de NE al săpăturii, sub forma unei pete mai închise la culoare, pigmentată cu chirpici ars și puține fragmente ceramice. Pentru săparea acestui complex în întregime a fost necesară trasarea unei casete exterioare zonei sitului, cu dimensiunile de 2,90 x 5,00 m, cu un martor central având grosimea de 0,30 m. La adâncimea de -0,40 m față de nivelul actual de călcare, în interiorul casetei, complexul C1 s-a conturat sub forma unei pete mai închise la culoare, cu dimensiunile de 3,20 x 0,95 m. Se poate spune că C1 este un bordei cu dimensiunile de 3,20 x 2,10 m, de formă patrulateră, orientat V - E. Umplutura bordeiului este omogenă, lutoasă, de culoare cenușie, cod 5Y4/1 catalog Münsell, conturarea realizându-se după culoarea și textura solului, limitele complexului fiind clare. În interior, C1 prezintă două gropi de par de formă ovală, cu dimensiunile de 0,46 x 0,34 m și 0,50 x 0,30 m. Umplutura gropilor este de culoare gri-închis, cod Münsel 5Y 3/1. Fundul gropilor de par a fost atins la adâncimea de -0,20/-0,25 m față de fundul locuinței, care a apărut la adâncimea de -1,45 m față de nivelul actual de călcare (-0,40/-0,35 față de nivelul de conturare). Din punct de vedere al interpretării arheologice, C1 reprezintă o locuință de tip semibordei, fără vatră, orientat vest-est. Prezența celor două gropi de par sugerează faptul că C1 a avut un acoperiș în două ape, iar intrarea în locuință se realiza pe latura de vest. În plus, faptul că materialul arheologic este slab reprezentat, ne îndreptățește să credem că C1 a fost golit de inventar și părăsit. Inventar arheologic: 11 fragmente ceramice, dintre care o toartă și o buză și o fusaioală din lut de culoare roșiatică.

Cpl.2 a apărut la adâncimea de -0,90 m față de nivelul actual de călcare, după răzuiala mecanică. Se află în caroul C1 și are dimensiunile de 1,20 x 1,25 m, este de formă patrulateră neregulată, cu latura de S arcuită spre profilul de V; limitele sale au fost clare, bine conturate, umplutura neomogenă, lutoasă, de culoare gri-închis, cod Münsel2.5Y4/1; în amestec cu un sediment de culoare brună, cod Münsel7.5YR 5/4. După răzuiala manuală, C2 a fost conturat sub forma a două gropi de formă ovală, neregulată, care se uneau tangent, în jurul lor existând un pământ de culoare roșiatică, cu pigmenți de culoare neagră. Pereții și fundul gropii sunt drepecți, fundul gropii fiind atins la adâncimea de -1,07m și -0,17m față de nivelul de conturare. Fără inventar arheologic. Acest complex poate fi interpretat ca o groapă de provizii.

Cpl.3 a apărut la decopertarea mecanică, la adâncimea de -1 m față de nivelul actual de călcare, în c.B1-C1. Limitele sale au fost bine conturate. Umplutura a fost omogenă, lutoasă, de culoare gri-închis, cod Münsel2.5YR 3/1. Reprezintă un șanț cu dimensiunile medii de 20 x 0,40 m, care intră în profilul de N al săpăturii. Aproximativ în zona sa mediană s-a conturat o alveolă lăă de 1,20 m, în interiorul căreia, la demontare, a apărut o zonă de arsură în care se aflau fragmente milimetrice de chirpici și cărbune. Fundul șanțului a fost atins la adâncimea de -1,20 m față de nivelul de călcare și -0,20/-0,25 m față de nivelul de conturare. Fără inventar arheologic. Acest complex poate fi interpretat ca fiind urmele unui gard.

Cpl.4, 6, 7, 14 au apărut la decopertarea mecanică, la adâncimea de -0,90 m față de nivelul actual de călcare, în c.C1-C4, sub forma unor pete mai închise la culoare, în loessul brun-roșcat. După răzuirea manuală s-a putut observa că reprezintă un ansamblu format din mai multe șanțuri paralele și

perpendiculare, care se închid într-o formă patrulateră de tipul unei strungi. Dimensiunile lor sunt următoarele: șanțul C4: lungime 41,5 m, lățime 0,50 m, adâncimea maximă -0,35 m. Este orientat sud-nord, capătul de sud este închis de șanțul C14, cel de nord fiind liber. În prima pătrime a șanțului dinspre S, șanțul C7 pornește din șanțul C4, perpendicular cu acesta, îndreptându-se spre șanțul C6, pe care însă nu îl atinge. Șanțul C6: lungime 30,5 m, lățime 0,50 m, adâncimea maximă -0,20 m. Este orientat N - S. La capătul de S este închis de șanțul C14, capătul de N fiind liber. Șanțul C7: lungime 6 m, lățime 0,80/0,90 m, adâncimea maximă -1,25 m față de nivelul de conturare. Este orientat aproximativ V - E. Pornește din prima pătrime a șanțului C4 spre E, înspre șanțul C6. Șanțul C14: lungime 10,50 m, lățime 0,50 m, adâncimea maximă -0,25 m. Orientat aproximativ V - E, închide capetele de S ale șanțurilor C4 și C6. Limitele acestor complexe au fost vizibile, relativ ușor de conturat. Conturarea a fost făcută după culoare. Umplutura a fost omogenă, lutoasă, de culoare gri foarte închis, cod Münsell 5YR3/1. Inventar arheologic: un mâner al unui ulcior realizat cu roata, provenind din C6.

Cpl.5 a apărut la decopertarea mecanică, la adâncimea de -0,40 m față de nivelul actual de călcare sub forma unei pete de culoare neagră în loessul brun-roșcat, în c.C3/C4. Limitele sale au fost vizibile, ușor de conturat, umplutura a fost cenușoasă, neomogenă, de culoare maro foarte închis, cod Münsell 10YR2/2. Prezenta un amestec de cărbune, chirpici ars și fragmente ceramice. Este de formă rotundă, neregulată, orientat E - V. Dimensiunile sunt de 3,60 x 3,50 m. La demontare au fost identificate două nivele arheologice, după cum urmează: NI - nivel de locuire; NII - nivel de abandon. Fundul bordeiului a fost atins la adâncimea de -1,55 m și -1,15 m față de nivelul de conturare. Complexul nr. 5 reprezintă o locuință de tip bordei, cu acoperiș rotund și prevăzut cu un stâlp central. Inventar arheologic: 789 fragmente ceramice dintre care 605 nedeterminabile, iar 184 fragmente reprezintă buze și baze; două greutăți de lut; un netezitor; o mârgea; fragmente de fier.

Cpl.8 a apărut la decopertarea mecanică, în c.A3, la adâncimea de -0,40 m față de nivelul actual de călcare, sub forma unei aglomerări de chirpici ars (plăcuțe de vatră). După răzuiala manuală s-a putut stabili că forma acestei vetre a fost, probabil, rotundă, ea fiind puternic afectată de lucrările agricole. Ca urmare, limitele sale au fost greu de stabilit, conturarea realizându-se din șpaclu, după culoarea și textura solului. Plăcuțele de vatră sunt de culoare brun roșcat, catalog Münsell 7.5YR 6.6. Dimensiunile sale sunt de 0,50 x 0,60 m. Conturarea a fost făcută la adâncimea de -0,80 m față de nivelul actual de călcare. Reprezintă o vatră simplă, deschisă, fără substrucție, plăcuțele de vatră fiind dispuse pe un singur strat. Grosimea acestui strat variază între 0,05m și 0,07 m. La distanța de 4 m spre S de cpl. 8 am descoperit fragmentele unei oglinzi din metal.

Cpl.9 a apărut la decopertarea mecanică, în c.A2, la adâncimea de -0,40 m față de nivelul actual de călcare, sub forma unei pete mai închise la culoare. Limitele sale au fost vizibile, ușor de conturat, aceasta realizându-se după culoare și textura solului. Umplutura a fost cenușoasă, de culoare gri, cod Münsell 2.5Y 6/1. Este de formă rotundă, cu diametrul de 1,10 m. Fundul gropii apare la -0,55m și -0,15 m față de nivelul de conturare. Datorită apropierii de C8, complexul C9 poate fi considerat ca fiind groapa de cenușă a acestuia.

Cpl.10 a fost descoperit în c.A3, la adâncimea de -0,40 m față de nivelul actual de călcare. Fragmentele de plăcuțe de vatră, care au apărut la decopertarea mecanică, reprezintă resturi deplasate de lucrările agricole, din cpl.8.

Cpl.11 a apărut la decopertarea mecanică, în c.B1, sub forma unei pete mai închise la culoare, la adâncimea de -0,85 m față de nivelul actual de călcare. Limitele sale, după răzuiala manuală, au fost clare, conturarea realizându-se după culoarea și textura solului. Forma este patrulateră, orientat aproximativ NNW-SSE. Cpl.11 este alcătuit din trei gropi. Două gropi au formă ovală, cu dimensiunile de 1,10 x 1,20 și 1 x 0,95 m. Umplutura lor este neomogenă, lutoasă, de culoare gri închis, cod Münsell 7.5YR 4/1. Acestea sunt tăiate de a treia groapă, de formă patrulateră, cu dimensiunile de 2,70 x 1,35 m. Umplutura ei este omogenă, lutoasă, de culoare gri foarte închis, după catalogul Münsell 5YR 3/1. Fundul complexului a fost atins în cele 2 gropi ovale la adâncimea de -1,35/-1,55m față de nivelul de călcare și -0,50m /-0,70 m față de nivelul de conturare. Inventarul arheologic a apărut în umplutura acestor două gropi și constă din: 2 fragmente ceramice (un perete și un fragment de mâner) confecționate la roata, de culoare gri.

Cpl.12 a apărut la decopertarea mecanică, la adâncimea de -0,40 m față de nivelul de călcare, în c.D6, sub forma unei pete mai închise la culoare. Deoarece complexul se continuă în profilul de est al săpăturii, a fost necesară deschiderea unei caste cu dimensiunile de 4,50 x 5,50 m. După răzuiala manuală, limitele cpl.12 au apărut clar, conturarea complexului realizându-se după culoarea și textura solului. Umplutura este omogenă, lutoasă, de culoare cenușie, cod 5Y4/1 catalog Münsell. Dimensiunile sunt de 3,50 x 3,80 m, forma este patrulateră, iar orientarea complexului este N - S. Cpl.12 este un bordei/adăpost temporar. Acest fapt este susținut de lipsa unor elemente arhitectonice care să ateste o locuire îndelungată în acest complex, precum și adâncimea mică la care a fost săpat. Lipsa unor stâlpi de susținere a acoperișului vetrei, precum și a unor amenajări interioare, susțin această ipoteză. Fundul complexului a fost atins la adâncimea de -0,80 m și -0,40 m față de nivelul de conturare. Inventar arheologic: 156 fragmente ceramice între care 3 buze și 2 funduri de vase; 2 fragmente de rășniță din tuf vulcanic.

Cpl.13 a apărut la decopertarea mecanică, în caroul D12, la adâncimea de -1,10 m față de nivelul actual de călcare, sub forma unei pete mai închise la culoare. După răzuiala manuală limitele complexului au fost clare, conturarea realizându-se după culoarea și textura solului. Umplutura a fost neomogenă, cenușoasă, cu amestec de cenușă, cărbune și lut ars, de culoare gri, cod Münsell 2.5Y 6/1 și maro foarte închis, cod Münsell 10YR2/2. Dimensiunile sunt de 0,90 x 2,00 m, orientarea fiind NNE-SSV. Cpl. 13 reprezintă un mormânt de incinerare în groapă simplă. Rămășițele incinerate ale defunctului au fost depuse alături de o parte din inventarul arheologic, depus în groapa purificată în prealabil prin foc. Ulterior, în groapă au fost depuse: un vas ceramic, o foiță de aur și resturile unei unelte de fier precar conservată. Fundul gropii a fost atins la adâncimea de -1,70 m și -0,60 m față de nivelul de conturare.

Inventar arheologic: o fusaiolă de plumb arsă secundar; o pereche de cercei de argint; 6 mărgelile de sticlă; resturile unui „corn” de lemn acoperit probabil cu piele; deoarece lângă el au fost descoperite și câteva scoabe din fier; un vas ceramic; o plăcuță din foiță de aur de formă circulară;

resturile unei unelte de fier slab conservată. Acest complex reprezintă un mormânt de incinerare.

Cpl.14 se află în c.B6 și a apărut la răzuială, sub forma unei pete mai închise la culoare, la adâncimea de -1,10 față de nivelul actual de călcare. Fundul gropii a apărut la -0,18 m. Limitele sale sunt clare și au fost ușor de stabilit. Conturarea complexului a fost realizată după culoarea și textura solului. Forma sa este ovală și este orientat N - S. Dimensiunile sunt de 1,70 x 1 m. Umplutura este omogenă, compactă, de culoare brun-închis, corespunzând codului 75YR 3.3 din catalogul Munsell. Fundul complexului a fost atins la adâncimea de -1,80. Fără inventar arheologic. Acest complex reprezintă urmele unui gard.

Cpl.15 se află în c.A20 și a apărut la răzuială, sub forma unei pete mai închise la culoare, la adâncimea de -0,60 m față de nivelul actual de călcare. Limitele sale sunt clare și ușor de stabilit. Conturarea complexului a fost realizată după culoarea și textura solului. Forma sa este patrulateră și este orientat E-V. Dimensiunile sale sunt de 1,10 x 2,20 m, iar umplutura este omogenă, compactă, de culoare brun-roșcat, corespunzând codului 5YR 6.2 din catalogul Munsell. Fundul complexului a fost atins la adâncimea de -1,90. Fără inventar arheologic. Acest complex poate fi definit ca un mormânt de inhumare.

Cpl.17 se află în c.A17 și a apărut la răzuială, sub forma unei pete mai închise la culoare, la adâncimea de -0,60 m față de nivelul actual de călcare. Limitele sale sunt clare și ușor de stabilit. Conturarea complexului a fost realizată după culoarea și textura solului. Forma sa este patrulateră, neregulată, orientat N-S. Dimensiunile sunt de 2,10 x 0,70 m, iar umplutura este omogenă, compactă, de culoare brun-roșcat, corespunzând codului 5YR 6.2 din catalogul Munsell. Fundul complexului a fost atins la adâncimea de -0,78 m. Fără inventar arheologic. Acest complex poate fi definit ca un posibil mormânt.

Cpl.20 se află în c.B17/C17 și a apărut la răzuială, sub forma unei pete mai închise la culoare, la adâncimea de -1,10 m față de nivelul actual de călcare. Limitele sale sunt clare și ușor de stabilit. Conturarea complexului a fost realizată după culoarea și textura solului. Forma sa este patrulateră, neregulată și este orientat N - S. Dimensiunile sunt de 1,20 x 1 m, iar umplutura este omogenă, compactă, de culoare brun-roșcat, corespunzând codului 2.5YR 3/4 din catalogul Munsell. Fundul complexului a fost atins la adâncimea de -1,44 m. Fără inventar arheologic. Acest complex poate fi definit ca un posibil mormânt.

Cpl.21 se află în caroul B16/B17 și a apărut la răzuială, sub forma unei pete mai închise la culoare, la adâncimea de -1,15 m față de nivelul actual de călcare. Limitele sale sunt clare și ușor de stabilit. Conturarea complexului a fost realizată după culoarea și textura solului. Forma sa este patrulateră, neregulată și este orientat N-S. Dimensiunile sale sunt de 1,10 x 0,60 m, iar umplutura este omogenă, compactă, de culoare brun-roșcat, corespunzând codului 2.5YR 3/4 din catalogul Munsell. Fundul complexului a fost atins la adâncimea de -1,45 m. Fără inventar arheologic. Acest complex poate fi definit ca un posibil mormânt.

Ca elemente de datare pentru complexele sitului de epocă post-romană dispunem exclusiv de materialul ceramic, provenind din locuințele (C1, C5, C12), groapa de provizii (C11) și șanțul gardului (C6), care pot fi datate în sec. III - prima jumătate sec V p.Chr. Acest material ceramic ne arată că alături

de vasele făcute cu mâna sunt și cele de culoarea gri, efectuate cu rota olarului, păstrând tradițiile romane, după formele ceramice, dar și după tehnologia de producție. În ceea ce privește complexul C13 (mormânt de incinerare), după ritul funerar și inventarul arheologic găsit, el poate fi datat la sfârșitul sec. IV - prima jumătate sec. V p.Chr. și poate fi atribuit, din punct de vedere cultural, hunilor. Pentru același orizont post-roman au fost identificate și câteva complexe (C15-C21), reprezentând morminte sarmatice (?), care sa află pe latura sudică a sitului. În nici unul dintre morminte nu a apărut material arheologic. Însă, având în vedere asemănarea gropilor de morminte din siturile 01, 02 și 03, datate după materialul arheologic găsit în sec. II - III p.Chr., și atribuit din punct de vedere cultural sarmaților, putem presupune că și în cazul acesta avem de-a face cu o necropolă sarmatică.

Situl 04 a fost inedit, anterior nefiind menționat în literatura de specialitate, deși în apropiere, la punctele *Pustă* sau *Rătu cu Peri* și la punctul *Dealul Cornet*, lângă satul Cornești, com. Orțișoara, au fost descoperite materiale ale epocii bronzului, reprezentând o mare așezare fortificată – care are trei sau patru valuri. În urma cercetărilor noastre am reușit să descoperim un grup de complexe care pot fi interpretate ca fiind o stână. Șanțurile (C3 și C4) conturează gardul din partea de NE și E. În același timp, șanțurile C4, C6 și C14 reprezintă, probabil, un țărc pentru animale. Partea gardului dinspre sud nu a avut aceeași soliditate, în comparație cu cele construite pe baza șanțurilor C3, C4, C6 și C14 și, de aceea, nu au putut fi observate pe nivelul solului steril, întrucât gardul a fost construit la adâncimea solului vegetal. În interiorul stânei se remarcă prezența vetrei. Gropile de provizii (C11), în interiorul stânei și lângă ea (C2), au putut fi folosite ca spații pentru păstrarea temporară a produselor lactate. În ceea ce privește locuințele descoperite lângă stână (C1, C5 și C12), acestea au fost folosite de cei care lucrau la stână și, după construcția acestor locuințe, putem presupune caracterul lor sezonier. Trebuie remarcat faptul că acest complex a fost situat la periferia așezării dacice din partea sudică, lângă văile pârului Valea Viilor. Nu este de mirare că, la distanța de aproximativ 0,5 km S de așezarea dacică, am descoperit și necropola atribuită de noi, după analogii, sarmaților (?), care au constituit o componentă a populației așezării cercetate. Mormântul de incinerare C13 era situat la sud de așezare, dar la mare distanță de necropolă. Vasul descoperit în mormânt seamănă, pe de o parte, cu urnele din mormintele de incinerare dacice (sec III p.Chr.), din Poieniști (jud. Vaslui), cu vasele din așezările dacice din Obreja și din Cartal (sec. II - III p.Chr.), iar pe de altă parte seamănă cu cele din mormintele hunilor. Astfel de tipuri de vase-urne sunt realizate manual. Trebuie să avem în vedere că, la sfârșitul sec. III - începutul sec. IV p.Chr., cultura populației locale a avut un caracter predominant de tradițiile geto-dacice, cu oarecare influențe ale culturii romane provinciale și ale culturilor popoarelor nomade. Ne referim la ritul de incinerare în gropi simple, cu depunerea în ele a resturilor de incinerare și a vaselor-urne împreună cu alte obiecte, între care: mărgelă, cercei, cataramă și altele. De obicei, aceste morminte nu conțineau multe obiecte. În cazul nostru avem un inventar bogat, în care putem regăsi diferite elemente culturale. Ca un element al culturii sarmaților sunt și mărgelă din sticlă colorată, fusaiolă din plumb și un fragment de ocră. Ritul incinerării este cunoscut nu numai la geto-dacii din Transilvania, ci și la populația culturii Sântana-Mureș (Cerneahov) și la hunii de la sfârșitul sec. IV – prima jumătatea

sec. V p.Chr. Mormintele de incinerare ale hunilor sunt bine cunoscute și nu prea departe de punctul descoperirilor noastre, în Ungaria, în localitățile: Szeged-Nagyszéksős, Törtel, Tápiógyörgye, Csorna și Apahida (Gyula László, *The Art of the Migration Period*, Budapest, 1974, p.33,36-40, 136-137). Prin urmare, am considerat că acest complex trebuie să fie datat în epoca post-romană – sec. IV - V p.Chr. Prezența, în mormântul cercetat, a unui vas de lemn și a unei plăcuțe tăiate din foiță de aur seamănă cu inventarul unor morminte ale hunilor din sec. IV - V p.Chr. Acest mormânt reprezintă un caz rar, în care putem observa îmbinarea mai multor elemente culturale.

112. Negrilești, com. Negrilești, jud. Galați

Punct: Curtea Școlii

Cod sit: 75285.01

Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 150/2010

Colectiv: Costel Ilie - responsabil, Adrian Adamescu (MI Galați), Mircea Nicu, Paul Ciobotaru, Daniela Alecsă (MM Tecuci), Ovidiu Soleriu Cotoi (UDJ Galați)

Istoricul cercetărilor în situl arheologic Negrilești „Curtea Școlii” începe în anul 1981, când a fost localizat și cercetat pentru prima oară. Cercetările preventive și sistematice din anii 2007-2010 au pus în evidență complexe de locuire umană încadrate cronologic din neolitic până în epoca modernă¹.

Obiectivul cercetării din acest an a fost acela de a elibera de sarcină arheologică perimetrul pe care va fi amplasată centrala termică. Au fost cercetate trei secțiuni numerotate Sc3 (12 x 2 m), Sc4 (10 x 4 m), Sc5 (9 x 2 m), orientate NE-SV și respectiv ESE-VNV și o casetă Cs7 (2,3 x 0,8 m). De menționat faptul că, anul acesta, secțiunile au fost trasate de o parte și de alta a Sc1 și Sc2, cercetate în anul 2009. Complexele au fost numerotate în continuarea celor apărute în timpul campaniei de anul trecut.

Stratigrafia secțiunilor cercetate în acest an, este relativ simplă, cele cinci straturi surprinse fiind în bună măsură similare cu situația din unitățile de săpătură din anul 2009. Nivelul actual de călcare are o grosime de 0,1 - 0,3 m și este format dintr-un sol negru care are la partea superioară o mică depunere de pietriș, material folosit la lucrările edilitare actuale. Sub acest nivel urmează un strat cu grosimea cuprinsă între 0,2 - 0,4 m, constituit dintr-un sol negru-cafeniu, în care se regăsesc urme de chirpici și materiale ceramice, specifice culturii Sântana de Mureș-Černjachov. Acest strat reprezintă partea superioară, deranjată, a nivelului de locuire din secolul IV p.Chr. În următorul strat, format dintr-un sol negru granulos, gros de circa 0,5 m, s-au găsit fragmente ceramice din secolul al IV-lea p.Chr. Stratul de pământ negru în amestec cu galben, cu o grosimea ce variază între 0,2m - 0,6m, în care au fost găsite urme materiale (ceramică, oase de animale, arsură) din epoca bronzului, este ultimul cu depuneri arheologice, fiind urmat de solul viu.

În cele trei secțiuni cercetate au fost surprinse parțial trei locuințe, o vatră și un număr de opt gropi de forme și dimensiuni diferite.

Un prim complex de locuire, locuința L1, a fost surprins în Sc4, în carourile 4a, 4b și 5a, 5b, începând de la adâncimea de -0,4 m, având o formă rectangulară cu colțurile rotunjite și dimensiunile de 4,60 x 3,8 m. Adâncimea maximă la care coboară locuința este de -0,86 m. Complexul se prezintă sub forma unei pete de formă rectangulară constituită dintr-un sol de culoare gălbuie, prezentând ușoare urme de arsură, precum și

fragmente de chirpic. În interiorul ei, la adâncimea de -0,5 m, a fost descoperită o ceașcă întregibilă, având două torți supraînălțate rupte din vechime, precum și fragmente ceramice aparținând perioadei târzii a epocii bronzului, respectiv cultura Noua.

La adâncimea de -0,2 m, în c. 1a1b-2a2b, din Sc 4, a fost surprinsă parțial o amenajare de locuire având o formă neregulată, notată L2. Dimensiunile surprinse sunt de 3,8 x 2,3 m. Amenajarea a apărut la adâncimea de -0,2 m și se prezintă sub forma unei platforme de chirpic, dispusă neregulat pe întreaga suprafață a carourilor menționate, cu o grosime de 0,1-0,2m. După demontarea chirpicului au fost descoperite numeroase fragmente ceramice aparținând secolului IV. p.Chr. Rămâne ca în campaniile viitoare locuința L2/2010 să fie decopertată în întregime.

Locuința L3 a fost surprinsă în secțiunea Sc5, la adâncimea de -0,8 m, în c. 3-4. Este o locuință semi-adâncită, ce coboară în trepte până la adâncimea de -1,4 m, de formă rectangulară, cu dimensiunile de 3,5 x 2,4 m. Locuința se continuă în profilul de V al secțiunii, profil în care apare cu o grosime de 0,5m-0,6m, pe o lungime de 2,4m. Au fost surprinse și trei gropi de par cu diametrul de 0,2 m, două pe latura de E și una pe cea sudică. Materialul prelevat din respectiva amenajare aparține culturii Sântana de Mureș-Černjachov.

G7 a fost surprinsă în profilul de V al Sc3, respectiv c.4 și 5, la -0,5 m. Groapa are pereți drepecți, este ovală cu dimensiunile de 1,5 x 2 m. Fundul gropii a fost surprins la -2,55 m și se încheie în trepte. Groapa a fost tăiată în două de către conducta contemporană de aducțiune a apei. Gr.7 taie o parte din groapa Gr.10, iar materialul recoltat din pământul de umplutură este format din cărbuni, lipitură arsă, precum și fragmente ceramice specifice culturii Sântana de Mureș-Černjachov.

G8 a apărut în c.2a al Sc4, în pământul negru granulos, la adâncimea de -0,55 m, este de formă circulară în plan și rotundă în secțiune și are un diametru de 1,1 m. Fundul gropii a ajuns până la adâncimea de -1,2 m de la suprafața solului. Materialul recoltat, ceramică și fragmente osteologice, aparține sec. IV p.Chr.

G9 a fost semnalată în SC 3, la -1,6 m, în partea de S a secțiunii Sc3, în c.1, adâncimea maximă fiind de -2 m. Conținutul ei era format din fragmente osteologice, precum și un fragment ceramic caracteristic epocii bronzului (cultura Noua). Groapa este tăiată de către conducta contemporană de aducțiune a apei.

G10 a fost semnalată la -1,1 m în profilul de V al secțiunii Sc3, în c.4. Fundul gropii a fost surprins la -1,9 m, iar materialul recoltat din conținutul ei este caracteristic sfârșitului epocii bronzului. Groapa nu a fost afectată de traseul conductei contemporane de aducțiune a apei, dar ea a fost tăiată de către o altă groapă (Gr. 7).

G11 apărută la -0,8 m în Sc3, în profilul de E, c.5, a fost cercetată și prin deschiderea casetei Cs7. Această groapă, cu adâncimea maximă de -2 m, este circulară în plan. În profil, groapa are pereții nordic drept, iar cel sudic, înclinat, prezintă două trepte. Din pământul de umplutură al acestei gropi au fost prelevate bucăți de cărbuni, arsură, precum și fragmente ceramice ce provin de la un castron caracteristic pentru epoca bronzului, respectiv cultura Noua.

G12 a fost surprinsă în c.3a din Sc4, la adâncimea de -1,2 m. În plan este o groapă de formă ovoidală, cu diametrul maxim de 1,2 m. După secționarea complexului s-a observat, în

profilul gropii, că aceasta este de tip clopot. Pământul de umplutură a gropii este de culoare negru-cafeniu. În umplutura gropii au fost descoperite oase ce provin de la diferite animale, precum și fragmente ceramice specifice epocii bronzului. Tot în pământul de umplutură al gropii, la adâncimea de -1,78 m, a fost descoperit un vas întregibil, având buza evazată, corpul sferoidal și fundul drept și prezentând urme de ardere secundară. La adâncimea de -1,9 m, în jurul vasului s-a putut constata un strat consistent de arsură, atingând pe alocuri grosimi de până la 0,14 m. Fundul gropii a fost surprins la -2,05 m, în solul viu.

G13 a apărut în profilul de S al Sc4, în c.2a, la adâncimea de -1,2 m. Este o groapă de formă circulară, cu pereții drepți și un diametru de 1 m. Conținutul gropii a constat din câteva fragmente ceramice atipice, probabil tot din epoca bronzului și câteva fragmente de chirpic.

G14 este o groapă cu un diametru de 1,1 m, circulară, cu pereții drepți, care a fost surprinsă în Sc5, c.4, pe profilul de V, la adâncimea de 0,8 m. Groapa, care are fundul drept, se încheie la adâncimea de -1,5 m. Această groapă a oferit material ceramic din epoca bronzului (cultura Noua), precum și fragmente osteologice, printre care și un corn de cerb.

La S de locuința L3 a fost surprinsă o vatră, în profilul de V al Sc5, la 2,3 m de profilul de S. Apare la adâncimea de -1,1 m și se încheie la -1,3 m. Vatra se continuă pe jumătate în profil și are dimensiunile de 0,4 x 0,3 m. Era așezată direct pe pământ bătut, avea suprafața fățuită și crusta groasă de 0,06 m.

Materialul arheologic descoperit anul acesta, aparținând epocii bronzului, se înscrie în repertoriul formelor ceramicii aparținând culturii Noua. Din dimensiuni mari, cu pereții mai mult sau mai puțin drepți, vase borcan, cupe, iar decorul cel mai des întâlnit este brăul continuu sau alveolar. Fragmente asemănătoare au fost descoperite și în alte puncte ale sitului.

Materialul ceramic, specific culturii Sântana de Mureș-Černjachov³, este în stare fragmentară, fiind reprezentat prin trei tipuri, ce provin de la diferite forme de vase.

Ceramica lucrată cu mâna, este din pastă grosieră, în compoziția căreia au intrat pietricele, nisip, cioburi și scoici pisate, este arsă incomplet sau la temperaturi joase. Dintre formele de vase amintim oala și ceștile fără toartă, de culoare cărămizie și cenușie, unele oale având angobă gălbui-roșiatică, iar ca decor s-a folosit incizia.

Ceramica lucrată la roată este realizată din pastă grosieră sau fină și este foarte bine arsă. Ceramica grosieră are în compoziția pastei nisip, pietricele și scoică pisată și este de culoare cenușie, cărămizie și roșiatică. Ca forme de vase amintim oala și cana, unele fiind acoperite cu angobă, iar ca decor întâlnim canelura, brăul simplu în relief și liniile vălurite. Ultimul element decorativ se întâlnește atât pe corpul vaselor, cât și pe buzele în formă de „T”.

Ceramica fină este de culoare cenușie și cărămizie, formele de vase întâlnite fiind oala, cana și ulciorul, iar ca elemente decorative s-au folosit canelura, brăul simplu în relief și liniile vălurite. Ceramica de import, din pastă fină de culoare roșie și albicioasă, este foarte bine arsă. Ca forme întâlnim, cana, farfuria, oala, amfora și opaițul. Unele dintre ele sunt de culoare roșie, iar ca decor întâlnim canelura, brăul simplu în relief, precum și liniile în zig-zag realizate prin lustruire.

Materialul osteologic, rezultat din cercetarea complexelor, este compus din oase de ovicaprine, bovidee și alte specii. Bogatul material faunistic va face obiectul unui studiu arheozoologic.

Cercetarea preventivă derulată în situl Negrilești, pe latura de V a școlii din localitate, a pus în evidență urme de locuire din epoca bronzului (cultura Noua) și sec. IV p.Chr. Au fost cercetate opt gropi, trei locuințe și o vatră. Densitatea mărturiilor arheologice surprinse pe o suprafață relativ mică, impune continuarea cercetărilor și în anii următori.

Note:

1. Mircea Nicu, Costel Ilie, *Situri și puncte arheologice din județul Galați*, în *Danubius*, XX, Galați, 2002, p.5-42. Idem, *Raport cercetare arheologică preventivă Negrilești Curtea Școlii*, în CCA 2007; Mircea Nicu, Costel Ilie, Admesu Adrian, Ciobotaru Paul, CCA 2008; Costel Ilie, Mircea Nicu, Admesu Adrian, Ciobotaru Paul, *Raport cercetare arheologică preventivă Negrilești Curtea Școlii*, în CCA 2009.

2. A. C. Florescu, *Contribuții la cunoașterea culturii Noua*, în AM, II-III, 1964, p. 166, fig. 14/2, 6; Idem, *Repertoriul Culturii Noua - Coslogeni din România, Așezări și necropole*, în CCDJ, vol. IX, 1991, p.351, fig.179-N/6; p. 356, fig. 184-N/7; p.365, fig.193-N/2; p.378, fig.206-N.ma/5; Sava E., *Epoca bronzului - perioada mijlocie și târzie (sec. XVII - XII a.Chr.)*, în *Thraco-Dacica*, XV, 1994 p. 141-158.

3. V. Palade, *Așezarea și necropola de la Bârlad – Valea Seacă sec. III - IV*, Editura Arc 2000, București, 2004, p. 574, fig.219/9; p. 590, fig. 233/9; O. L. Șovan, *Necropola de tip Sântana de Mureș-Černeahov de la Mihălășeni (județul Botoșani)*, Editura Cetatea de Scaun, Târgoviște, 2005, pl. 317/9;

Abstract

The preventive excavation made at Negrilești site, Galați county, in the summer of 2010, led to the discovery of remains of settlements from the Bronze Age (Noua culture) and from post-Roman Period (4th century A.D.). In the three excavated trenches we found eight pits: six from the Bronze Age (Noua culture) and two from 4th century A.D. Three dwellings, one from the Bronze Age and two from the Sântana de Mureș-Černeahov culture, were also partially uncovered. The main discovery is the ceramics from the two historical periods already stated. Also of importance is the rich fauna remains that was discovered at Negrilești site.

113. Niculițel, com. Niculițel, jud. Tulcea

Cod sit: 161044.11, 161044.12

Autorizațiile de supraveghere arheologică nr. 96/2010; 115/2010

Colectiv: Dorel Paraschiv - responsabil, Georgică Costea, George Nuțu, Marian Mocanu, Liliana Marcu, Vera Rusu (ICEM Tulcea)

Supravegherea arheologică a fost realizată în perioada iunie – august 2010, fiind prilejuită de unele lucrări edilitare (aducțiune apă, canalizare, realizarea unei stații de epurare) pe întreaga suprafață a localității Niculițel. Înregistrarea complexelor arheologice s-a făcut în funcție de numărul străzii (după numerotarea dată de investitor), punctele arheologice fiind marcate cu ajutorul unui aparat GPS. În cazul în care am beneficiat de informații, s-a înregistrat și numele proprietarului și numărul proprietății în zona căreia a fost descoperit complexul arheologic.

Lucrările realizate pe strada numărul 18 au dus la descoperirea izolată de material ceramic roman, iar în urma săpăturilor realizate pe drumul județean Niculițel - Valea Teilor au fost semnalate mai multe gropi ce au în componență material contemporan și izolat material ceramic roman și medieval; alături de aceste gropi a fost semnalată și o varniță în zona morii actuale. Săpăturile realizate pe acest drum, până în zona primăriei, au dus la descoperirea de noi complexe arheologice (gropi, varnițe ce datează cel mai probabil din prima jumătate a sec. XX).

Supravegherea realizată pe strada 33 (zona din apropierea Primăriei) unde adâncimea a variat între 1 - 1,50 m a dus la descoperirea unei suprafețe, de aproximativ 10 m, din care a fost recoltată ceramică din perioada medievală târzie, cu smalt verde și maroniu (sec. XVIII - XIX).

Săpăturile realizate pentru instalarea canalizării pe strada 38, în zona proprietății Mutu, au dus la descoperirea unui număr de patru morminte de înhumatie, unele din acestea fiind afectate de lucrările mecanice. Pentru cercetarea acestor morminte a fost deschisă o secțiune SI necropolă, cu dimensiunile de 3,50 x 1,70, ce a avut o adâncimea maximă de 1,50 m. Orientarea acesteia a fost N - S. În această secțiune au fost descoperite și cercetate două morminte.

Primul mormânt, M1 (inhumație) a fost descoperit în c1. Groapa are forma dreptunghiulară cu colțurile rotunjite și a fost observată la adâncimea de 1,50 m. Scheletul are orientarea V - E, fiind așezat în poziția decubitus dorsal cu brațele pe lângă corp. Lungimea scheletului e de 1,17 m. Inventarul funerar a constat într-o mărgică din sticlă.

Al doilea mormânt, M2 (inhumație) a fost descoperit în c2. Groapa, surprinsă parțial, are forma dreptunghiulară cu colțurile rotunjite și a fost observată la adâncimea de 1,40 m. Scheletul are orientarea V - E, fiind așezat, probabil, în poziția decubitus dorsal, deoarece în cadrul secțiunii a fost cercetată doar zona inferioară a mormântului. Lungimea cercetată a scheletului (membrile inferioare) a fost de 0,47 m. Inventarul funerar este alcătuit din două obiecte din fier, în formă de potcoavă descoperite în zona călcâielor și resturi ale unui obiect din cupru identificat în zona femurului stâng.

Alte două complexe funerare au fost înregistrate: primul, M3, pe strada 34, în zona actualului cămin pentru decantarea apei ce aparține cișmelei de lângă biserica Sf. Atanasie iar al doilea, M4, a fost semnalat pe drumul județean Niculițel - Valea Teilor, la aproximativ 20 m de biserica Sf. Atanasie, în dreptul proprietății Caraignat. Informațiile sumare au permis realizarea următoarelor observații:

M3 este un mormânt de înhumatie, ce a apărut la 0,70 m adâncime. A fost orientat V - E. Nu au fost semnalate obiecte de inventar. Coordonatele mormântului: N 45°10'800"; E 028°28'804".

M4 este un mormânt de înhumatie ce a fost surprins în momentul lucrărilor realizate pentru aducțiune apă la adâncimea de 1,20 m. În șanțul realizat de investitor, cu o lățime de 0,60 - 0,80 m, au fost surprinse, parțial, oasele bazinului și femurele; mormântul a fost orientat V - E. Groapa surprinsă în profilele șanțului are lățimea de 1 m. Nu au fost semnalate obiecte de inventar. Coordonatele mormântului: N 45°10'711"; E 028°28'840".

Mormintele prezentate aparțin foarte probabil cimitirului ce a funcționat în jurul Bisericii Sf. Atanasie și se pot încadra perioadei medievale târzii și chiar epocii moderne.

Inventarul funerar din jurul celor două morminte cercetate, M1 și M2, permite datarea acestora în secolul XIX.

Supravegherea realizată pe strada 34 a dus la descoperirea unui cuptor (varniță) de mari dimensiuni, în fața porții parohiale. În șanțul realizat de investitor, cu lățimea de 0,60 - 0,80 m și adâncimea de 1 m, a putut fi stabilit diametrul cuptorului de 3,40 m. Pereții varniței au fost realizați din piatră fățuită la interior și lut la exterior. Grosimea lor era de 0,60 - 0,70 m. Această instalație datează cel mai probabil din prima jumătate a sec. XX.

Lucrările realizate pe strada 34 și în spațiul din apropierea actualei cișmele, de lângă biserica Sf. Atanasie, au dus la identificarea unor apeducte ce au fost cercetate prin deschiderea a patru casete. Cele patru casete au fost trasate într-o zona relativ apropiată, fapt ce indică posibila existență a unui traseu folosit cu predilecție în antichitate, în zona fiind în uz și azi două cișmele.

Prima casetă, CI apeduct, a fost deschisă în zona Cișmelei de lângă biserica Sf. Atanasie. A avut dimensiunea de 4,20 x 1,70 m și adâncimea de 0,90 - 1 m, fiind orientată aproximativ E - V. Au fost descoperite două apeducte de tip *tubuli*, A1 și A2 și unul de tip *specus*; sub acestea au fost observate resturile unui cuptor cu diametrul de 2 m. Dimensiunile apeductelor ceramice au fost surprinse pe lungimea a șase sau șapte *tubuli* în cazul A1, înecat în mortar. Apeductul A2, a fost surprins pe lungimea a șapte *tubuli* ce au lungime cuprinsă între 0,31 și 0,34 m și diametrul de 13,5 cm. Apeductul de tip *specus* a avut următoarele dimensiuni: lățimea 0,85 m, înălțimea 0,60 m, lățimea canalului de scurgere 0,20 m, înălțimea canalului de scurgere 0,25 m. Interiorul canalului a fost căptușit cu un mortar de culoare roșie (hidrofug), iar exteriorul cu un morar de culoare albă cu multe scoici pisate în compoziție. Coordonatele casetei: N 45°10'785"; E 028°28'804".

Cea de-a doua casetă a fost realizată la 30 m V de prima, pe drumul ce urcă către zona vestică a satului, pornind din zona cișmelei Sf. Atanasie. CII apeduct, cu dimensiunile de 3,30 x 2,50 m a fost orientată aproximativ E - V. Au fost identificate două apeducte din *tubuli* suprapuse. Primul, foarte bine păstrat, orientat E - V, a fost surprins pe lungimea a nouă *tubuli* ce au lungimi variabile (între 0,44 m și 0,47 m), iar cel de-al doilea, suprapus de primul apeduct, era puternic afectat, deși era protejat de straturi de mortar și cărămidă. Coordonatele casetei: N 45°10'777"; E 028°28'791".

Cea de-a treia casetă a fost realizată la aproximativ 10-15 m N de prima. CIII apeduct, cu dimensiunile de 4 x 2,20 m, a avut adâncimea de 0,90 - 1 m și a fost orientată NV - SE. În cadrul acestei casete au fost verificate, foarte probabil, apeductele semnalate în prima secțiune. Au fost identificate un apeduct de tip *specus* și unul de tip *tubuli*. Apeductul ceramic a fost surprins pe lungimea a zece *tubuli* (nouă întregi și unul distrus) ce au lungimi variabile, cuprinse între 0,29 și 0,33 m. Diametrul tuburilor este de 0,16 m. Apeductul de tip *specus* are o grosime de 0,50-0,55 m (0,16-0,17 m deschiderea canalului de scurgere) și o înălțime de 0,24-0,25 m. Interiorul canalului a fost căptușit cu un mortar de culoare roșie (mortar hidrofug), iar exteriorul cu un morar de culoare albă cu multe scoici pisate în compoziție. Sub apeductul de tip *specus* a fost observat un apeduct ceramic, puternic afectat. Coordonatele casetei: N 45°10'775"; E 028°28'789".

A patra casetă a fost deschisă pe strada Dispensarului, în fața porții mici a proprietății Porneală

Valentina, în această zonă semnalându-se apariția unor noi tuburi ceramice, la adâncimea de 1,20 m. Noua casetă (CIV apeduct) a avut dimensiunile de 4,50 x 2 m și a fost orientată N - S. În urma deschiderii acestei suprafețe (puternic afectată de lucrări edilitare anterioare, pentru amplasarea unor conducte de apă) a fost surprins primul apeduct, orientat N - S ce a avut lungimea de 2,45 m, fiind descoperite șapte tuburi cu lungimea de 0,35 m. Apeductul era racordat la un cămin realizat din cărămidă, cu dimensiunile de 0,85 x 0,65 m și o grosime de 0,23 m. Din latura estică a căminului pornea un alt apeduct, orientat către proprietatea Porneală. Apeductul a fost observat doar pe lungimea unui tub ceramic extrem de afectat. Coordonatele casetei: N 45°10'740"; E 028°28'846".

Săpăturile realizate pe str. Dispensarului în zona inferioară casetei prezentate mai sus, au arătat ca terenul a fost puternic afectat de lucrări edilitare realizate în zona prin depuneri semnificative de piatră, până în zona clădirilor Poștei și a CEC-ului.

114. Ohaba Ponor, com. Pui, jud. Hunedoara

Punct: Fântâna Socilor

Cod sit: 90609.02

Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 118/2010

Colectiv: Marin Cărciumaru - responsabil, Elena Cristina Nițu (UV Târgoviște), Cristian Constantin Roman (MCC Hunedoara), Radu Ștefănescu (MJL Brașov), Ovidiu Cîrstina (CNMCD Târgoviște)

Punctul Fântâna Socilor se află la o distanță de 5-6 km de peștera Bordul Mare (sat Ohaba Ponor, com. Pui, jud. Hunedoara), la o altitudine de 965 m. În anul 2009 au fost descoperite mai multe piese litice încadrate paleoliticului mijlociu. Materialul litic a fost descoperit în mare parte *in situ*, într-un profil săpat de localnici pentru amenajarea unui drum. De asemenea, lângă așezarea musteriană, a mai fost descoperită o așezare dacică.

În 2010 a fost efectuat un sondaj de verificare în punctul cu descoperiri paleolitice. Cu ocazia aceasta au fost recuperate mai multe materiale litice. Piese sunt reprezentate prin așchii, o parte din ele fiind retușate, fragmente de așchii și nuclee fragmentate. Materia primă din care sunt debitate este silexul, sursa fiind locală. Acesta se găsește din abundență în apropierea așezării, sub formă de conglomerate, care apar la zi pe platoul de la Fântâna Socilor. Din punct de vedere tehnologic, o parte din piese provin dintr-un debitaj Levallois, fiind destul de caracteristice și ușor de încadrat. Acestea sunt așchii fine, cu talon fațetat și bulb proeminent, caracteristicile morfo-tehnice pledând pentru încadrarea lor în categoria produselor Levallois. Având în vedere raritatea uneltelor Levallois în musterianul din România, cercetările din acest punct trebuie continuate și în anii următori.

Cu ocazia săpăturilor din așezarea paleolitică, s-au continuat și cercetările de pe platoul Fântânei Socilor, unde a fost descoperită așezarea dacică. Materialele recuperate aparțin fazei a III-a de dezvoltare a civilizației dacice (sec. I a.Chr. - I p.Chr.). Ceramica aparține celor trei categorii: grosieră, fină, semi-fină. În ciuda faptului că sunt puține ornamente și forme reconstituibile grafic, factura materialului pledează pentru faza a III-a. Toată ceramica descoperită poate fi corelată cu descoperirile din peștera Bordul Mare și cu cele de pe Bordul

Mic. Având în vedere cantitatea mare de zgură descoperită în jurul așezării, asociem descoperirile cu o locuire specializată pe reducerea minereului de fier.

Abstract

On the plateau of the Fântâna Socilor (Ohaba Ponor), we discovered two sites that belong to Middle Palaeolithic and the Dacian Period. In the Mousterian settlement we found lithic material that belongs to Levallois technique. Near the Palaeolithic settlement we collected pottery, framed in Phase III of development of the Dacian Civilization.

115. Ohaba Ponor, com. Pui, jud. Hunedoara

Punct: Peștera Bordul Mare

Cod sit: 90609.01

Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 118/2010

Colectiv: Marin Cărciumaru - responsabil, Elena Cristina Nițu (UV Târgoviște), Radu Ștefănescu (MJL Brașov), Ovidiu Cîrstina, Daniela Iamandi (CNMCD Târgoviște)

Peștera Bordul Mare de la Ohaba Ponor (com. Pui, jud. Hunedoara) este situată la marginea satului Ohaba Ponor, fiind săpată într-o bordură calcaroasă a munților Șureanu. Prin poziția sa, aceasta domină întreaga depresiune a Hațegului, ceea ce a constituit probabil o motivație destul de importantă pentru alegerea acestei așezări de către comunitățile paleolitice.

Peștera Bordul Mare a fost cercetată în mai multe etape arheologice. Prima campanie de cercetări arheologice s-a desfășurat între 1923 și 1929 sub conducerea lui M. Roska, care și-a axat săpăturile pe terasa din fața peșterii și puțin în interiorul acesteia¹. Săpăturile realizate de M. Roska, cât și materialele arheologice descoperite de acesta, nu au fost exploatate suficient din punct de vedere științific. Trebuie să precizăm că cel mai bogat material musterian din această peșteră, dar și în comparație cu toate peșterile care prezintă urme de locuire din paleoliticul mijlociu, a fost descoperit în această perioadă. Mai mult, determinările stratigrafice realizate sunt destul de pertinente, M. Roska descriind patru niveluri musteriene, acestea fiind identificate și în campaniile de săpături ulterioare. De asemenea, tot în această perioadă au fost descoperite singurele fosile umane încadrate de Istvan Gaal omului de Neanderthal.

În perioada 1954 - 1955, cercetările arheologice din această peșteră au fost reluate de un colectiv condus de C.S. Nicolăescu-Plopșor, iar în 1983, 1986 și 1994, Al. Păunescu realizează câteva sondaje de verificare².

Săpătura din acest an a constat dintr-o secțiune de 4 m², situată în partea stângă a peșterii, în mijlocul acesteia. La aproximativ 0,97 m adâncime de la punctul 0 (diferența dintre punctul 0 și suprafața solului este de 90 cm), a fost descoperită o crustă de calcit, foarte friabilă, având o grosime cuprinsă între 0,03 și 0,09 m. Din această crustă au fost luate probe pentru datări absolute. Succesiunea stratigrafică stabilită în urma acestei campanii va fi descrisă în continuare, împreună cu descoperirile cele mai importante realizate.

Strat 1: lutos, slab argilos, cu aport de calcar de dimensiuni foarte mici, prezent în cantități mari; mai rar sunt prezente și bucăți de calcar de dimensiuni medii.

Strat 2: strat de pietre de calcar de dimensiuni mari, fragmentate, cu continuitate pe întreaga suprafață.

Strat 3: nisipos lutos, cu urme de cărbuni diseminate. La aproximativ 1,90 m adâncime, a fost descoperită pe o piatră de calcar o urmă puternică de arsură și cărbuni. De asemenea, tot în acest nivel a fost descoperită o structură de combustie. Aceasta era delimitată spre N cu pietre de calcar de dimensiuni mari, iar spre SV și SE cu pietre de dimensiuni mici. Între pietrele de calcar care delimitau structura, au fost descoperite mai multe bucăți dintr-o rocă strălucitoare, cu conținut foarte bogat de mică. Prezenta acestei roci poate fi explicată prin două ipoteze: fie funcția acesteia era practică, pentru menținerea căldurii în structura de combustie, fie aceste bucățile aveau o conotație simbolică, comunitățile musteriene fiind impresionate de strălucirea lor.

Strat 4: nisipos-lutos, cenușiu gălbui, cu pietre mari de calcar.

Strat 5: nisipos, mai deschis la culoare decât precedentul, cu pietre medii de calcar rulate. În acest nivel au fost identificate foarte multe urme de arsură, pământ ars, piese arse și cărbune diseminat.

Strat 6: nisipos, gălbui, structură găunoasă, cu pietre mari de calcar

Spre deosebire de campaniile precedente de săpături efectuate de-a lungul timpului în această peșteră, direct pe patul peșterii am descoperit un nivel de travertin, depus în pantă spre mijlocul peșterii. În mod surprinzător, în travertin au fost descoperite unelte litice, cât și cărbuni întregi.

În această campanie, a fost descoperit un bogat material litic și faunistic. Mai mult, o serie de piese păstrează pe laturile folosite urme puternice de ocru. Din punct de vedere tehnofuncțional, acestea sunt racloare utilizate pentru răzuirea bucăților de hematit. Având în vedere că au fost descoperite mai multe urme de arsură și vetre, au fost luate numeroase probe pentru datări absolute.

Note:

1. Roska M., 1943, A Ponorárbai Bordu-Mare Barlangjának Paleolithikuma, Közlemények, III, 1, p. 47-61.

2. Nicolăescu-Plopșor C. S., Gheorghiu Alex., Haas N., Maximilian C., Nicolaescu-Plopșor D., Papazoglakis M., Comșa E., 1955, Șantierul arheologic Cerna-Olt - Ohaba Ponor, Băile Herculane) (Le chantier archéologique de Cerna-Olt - Ohaba Ponor, Băile Herculane), SCIV, T. VI, nr. 1-2, p.129-149.

Nicolăescu-Plopșor C. S., Haas N., Păunescu Al., Bolomey Al., 1957, Șantierul arheologic Ohaba-Ponor (reg. Hunedoara, r. Hațeg), Materiale și cercetări arheologice, Vol. III, p. 41-49.

Păunescu Al., 2001, Paleoliticul și Mezoliticul din spațiul Transilvan, Editura AGIR, București, 574 p, 246 fig., ISBN 973-8130-28-X.

Abstract

The important discoveries made over the time in Bordul Mare cave prompted us to continue the archaeological excavations in order to save the cave deposit. In the year 2010 we discovered a rich fauna and lithic material. Also, were delimited few fuel structures, of which we took many samples for dating. The stratigraphy is the same as in the previous years, except at the bottom of the deposit, were a layer of travertine was found.

116. Pantelimon, jud. Ilfov

Punct: Colțul Pădurii

Cod sit: 179524.02

Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 210/2010

Colectiv: Gheorghe Mănușu-Adameșteanu - responsabil, Raluca-Iuliana Popescu, Florina Cristina Mitroi (MMB), Adina Elena Boroneanț (IAB)

Săpăturile arheologice din anul 2010 reprezintă o continuare a cercetării efectuate în 2004 de Gheorghe Mănușu-Adameșteanu în localitatea Pantelimon, pe parcela situată imediat la N de zona cercetată anul acesta, și pe care se află în prezent un sediu al companiei Peugeot.

Cercetări arheologice și periegeze efectuate în anii '70-'80 în zonă și publicate au identificat în zona lacului Pantelimon și pe malul râului Colentina locuiri aparținând paleoliticului, neoliticului, epocii bronzului, Hallstatt, epocii romane, secolelor III - IV, X, XIV, XVI-XVII, XIX¹.

Cercetările din anul 2004, au pus în evidență urme de locuire din epoca bronzului (material ceramic), Hallstatt timpuriu (material ceramic), Latène (material ceramic), sec. III - IV (locuință), VI - VII (fragmente ceramice), X - XI (fragmente ceramice, două gropi menajere, două cuptoare) și XIX (cinci locuințe și cinci gropi menajere)².

Pentru o bună cercetare a suprafeței ce urmează a fi afectată de un proiect investițional, au fost trasate 19 secțiuni (denumite de la S1 la S19). Fiecare secțiune a fost împărțită în carouri având dimensiunile 2 x 2 m.

Dimensiunile secțiunilor: S1: 97 x 2 m; S2: 97 x 2 m; S3: 97 x 2 m; S4: 93,5 x 2 m; S5: 93 x 2 m; S6: 40,5 x 2 m; S7: 41 x 2 m; S8: 43 x 2 m; S9: 84 x 2,20 m; S10: 84 x 2,20 m; S11: 84 x 2,20 m; S12: 142 x 2,00 m; S13: 140 x 2,00 m; S14 A: 60 x 2,00 m; S15 B: 34 x 2,00 m; S16: 52 x 2,00 m; S17: 49 x 2,00 m; S18: 31,5 x 2,00 m; S19: 18 x 2,00 m; S14 B: 42 x 2,00 m; S15 A: 56 x 2,00 m.

Pentru degajarea completă a unora dintre complexele arheologice surprinse, s-au trasat 5 casete, după cum urmează: Caseta 1 (4 m x 5,10m) în S2, pentru Cpl.4; Caseta 2 (2,45m x 1,10m) în S3 pentru Cpl.11; Caseta 3 (3,90x1,45 m.) în S5 pentru Cpl.13; Caseta 4 (3,70 m x 1,90) în S1 pentru Cpl.18; Caseta 5 (1,10 x 2m) în S3 pentru Cpl.5.

Stratul arabil de la suprafața terenului a fost decapat mecanic până la adâncimea de 0,30 m. Fragmentele ceramice izolate rezultate din solul decapat mecanic au fost recuperate și înregistrate. Până la atingerea lutului galben steril arheologic săpătura s-a efectuat manual, în nivele arbitrare de câte 15-20 cm.

Stratigrafia generală a fost afectată de procese antropice de naturi diferite în anumite zone ale terenului, după cum urmează:

- În zona secțiunilor S1-S8, anterior anilor '90, terenul a fost acoperit cu pădure iar la defrișarea acesteia solul (până la o adâncime de cca. 0,60-0,70m) a fost puternic afectat de un scarificator (utilaj agricol folosit la îndepărtarea trunchiurilor și rădăcinilor de copaci și la afânarea solului).

- În zona secțiunilor S9-S11 stratigrafia a fost deranjată de existența a numeroase gropi/șanțuri de gunoi de epocă contemporană. De asemenea, în profilul de V al lui S9 au fost identificate urmele unora dintre secțiunile realizate cu ocazia

cercetărilor arheologice din anul 2004, respectiv SIII, SI, SII și SVI.

- în zona secțiunilor S11-S19 stratigrafia a fost deranjată de existența a unor gropi/șanțuri de gunoi de epocă contemporană și de fundația unei clădiri de epocă contemporană (o fostă fermă), țevi de beton și fontă.

În zonele nederanjate, stratigrafia generală se prezenta după cum urmează:

- sol negru arabil cu o grosime de cca. 0,30-0,40 m;
- sol brun-castaniu, grosime de cca. 0,30-0,40 m; este stratul din care porneau complexe arheologice observate.
- stratul de lut galben, steril din punct de vedere arheologic, pornind de la o adâncime de cca. 0,70-0,90 m.

Material arheologic a apărut și în afara celor 31 de complexe identificate: ceramică (extrem de fragmentară), sticlă, oase de animale (într-o stare foarte proastă de conservare), piese de silex, fragmente de chirpic, câteva obiecte de metal. Complexele arheologice și materialul arheologic rezultat în urma săpăturii pot fi atribuite următoarelor epoci: paleolitic superior (piese de silex), epoca bronzului (locuință, fragmente ceramice, resturi faunistice, piesă silex), Hallstatt (material ceramic), sec. II-III (locuință, fragmente ceramice, resturi faunistice), sec. IX - X (locuințe, fragmente ceramice, obiecte de metal, resturi faunistice), sec. XIX - XX (cuptoare, fragmente ceramice, sticlă, resturi faunistice). O parte dintre complexe (Cpl.10, Cpl.16, Cpl.20, Cpl.22, Cpl.23, Cpl.27, Cpl.29), în lipsa materialului arheologic (atipic sau lipsind în totalitate), nu au putut fi date. Nu au mai fost menționate mai jos așa-zisele complexe de epocă contemporană (Cpl.14, Cpl.15, Cpl.19, Cpl.25, Cpl.26, Cpl.30, Cpl.31).

Pentru o mai bună urmărire a lor, prezentăm complexe în ordinea descoperirii lor în cadrul secțiunilor.

Cpl.1, S2, c. 35-36 observat la -0,65 m față de nivelul actual de călcare, Cpl. 1 era o groapă de formă circulară (în secțiune a fost observată doar jumătatea sa de nord), cu diametrul maxim de 1,46 m. Umplutura sa era formată dintr-un sol castaniu, cu puține fragmente de lipitură arsă și câteva fragmente ceramice. În profil, groapa se lărga în partea inferioară, diametrul pe fund (la adâncimea - 0,86 m) fiind de 1,52 m. La secționare gropii Cpl.1, pe fundul său a apărut baza unui vas negru cenușiu și câteva fragmente de lipitură arsă de perete (2-6 cm/3 cm grosime). Complexul a fost datat în sec. II-III.³

Cpl.2, S1, c.15-18. Adâncimea de surprindere a fost cea de 0,35 m, marcată prin frecvența apariției cioburilor. Lungimea sa aproximativă era de 4,5 x 2 m, întinzându-se pe toată lățimea secțiunii. La 0,50 m față de nivelul actual de călcare, în caroul 15, la 0,50 m față de profilul de N și 1,20 m de capătul de E al caroului 16 a apărut un vas mare, lucrat la mână, din pastă cărămidie, căzut pe o parte, cu gura către V (îi lipsea partea superioară). În vas par să fi fost două fragmente mari de os (un cap femural și o vertebră, probabil de bovid), descoperite de noi alături de vasul spart. Ceramica din acest complex se datează în secolele II-III.

Cpl.3, S1, c.32-33

La -0,50 m adâncime față de nivelul actual de călcare, în lutul galben s-a conturat pe o lungime de cca. 3,25 m (în profilul de N), respectiv cca. 2 m în profilul de S și pe toată lățimea secțiunii (2 m) umplutura unui complex adâncit, ale cărui dimensiuni indicau existența unei locuințe. Partea sa superioară a fost distrusă de lucrările de descăricare. De o formă probabil trapezoidală, locuința era ușor adâncită, cu pereții săpați drept.

Dimensiunile sale la profilul de sud erau următoarele: lungimea 3,30 m, adâncită cu cca. 0,30 m, de la nivelul de surprindere - 0,27 m până la baza locuinței 0,60 m.

Umplutura locuinței era formată dintr-un sol castaniu închis, în care, către baza gropii locuinței, erau fragmente mici de lut galben crud descompus și câteva bucăți de lipitură de perete, cărbone, precum și câteva oase de animal. Pe fund se observa podina bătătorită cu lentile de cărbone și pământ ars, groasă de maxim 0,5 cm. În anumite porțiuni, podeaua locuinței prezenta urme de ardere la roșu, dar fără ca acestea să formeze o zonă continuă.

Materialul arheologic rezultat a fost puțin și se rezumă la fragmente ceramice de vase borcan lucrate din pastă nisipoasă (șase ex), și un fragment dintr-o oală din pastă fină, cenușie: prima categorie este reprezentată de două buze, cu marginea răsfântă și rotunjită și patru panse, decorate cu un fascicol de linii în val, amplasat în zona umărului și incizii orizontale trasate pe toată suprafața corpului. Inventarul este completat de un vas de dimensiuni medii, din pastă fină, cu buza răsfântă și rotunjită. Pe latura de E a locuinței, pe podina de lut galben bătătorit a apărut un fragment de vas cu buza evazată, teșită și decor vârluit pe umăr. Locuința, pe baza fragmentelor de borcan din pastă nisipoasă – profilul buzelor și decor - a fost datată în secolul X.

Cpl.4, S2, c.27-28. A fost observat la -0,40 m adâncime față de nivelul actual de călcare, complexul pierzându-se în profilul de S al secțiunii. Formă locuinței era rectangulară cu colțuri rotunjite, cu dimensiunile de 2,60 m x 2 m. Vatra, observată la adâncimea de 1,05 m, avea diametrul maxim de 0,50 m. Grosimea arsurii vetrei era de 2 cm. Pe laturile de sud și nord, aproximativ pe mijlocul acestor laturi, se observau două gropi de pari, cu diametre de cca 0,30-0,40 m, săpate cca. 0,10-0,15 m sub nivelul podelei locuinței. Înspre colțul de SE al locuinței, pe latura sa de S, se afla un cuptor cotlonit, cu gura către N. Din gura cuptorului și până la vatra locuinței menționată mai sus, pe o direcție aproximativ SE-NV, se observa o zonă de pământ ars la roșu, cu dimensiunile 1,60 x 0,35/0,50m. Cuptorul locuinței avea o formă pătrată, cu colțuri rotunjite, cilindric în secțiune. Dimensiunile vetrei cuptorului erau de 0,40 x 0,35 m, cu o grosime a vetrei sale de 4 cm. Înălțimea cuptorului pe interior, măsurată de la patul vetrei era de 0,26 m. El se îngusta la partea superioară, căpătând dimensiunile (la interior) de 0,30 x 0,31 m. Umplutura sa era asemănătoare cu cea a întregii gropi a locuinței: un sol castaniu cu lentile de lut galben crud, pigmenți de cărbone și arsură. Materialul arheologic cules din umplutura gropii locuinței și de pe fundul său, este constituit din fragmente ceramice, un ciocan mic din fier, un fragment de zgură (0,96-1 m adâncime, la baza Cpl.4), bucăți de pământ ars. Ceramica este reprezentată de patru fragmente de vase borcan, de dimensiuni mai mari, cu pereții groși, din pastă nisipoasă. Cele două buze sunt evazate, cu marginea rotunjită sau teșită, decorate cu unul sau mai multe fascicole de linii în val, amplasate pe umăr. Una dintre cele două panse este acoperită cu linii orizontale, fine. Complexul, pe baza ceramicii, a fost datat în secolul IX.

Cpl.5, S3, c.15-16

Cuptorul, sesizat la adâncimea 0,30 m, avea diametrul de 1,15 m (N-S) și 1,10 m (E-V). Partea superioară a cupolei probabil că s-a prăbușit în vechime ceea ce a dus la utilizarea interiorului Cpl.5 ca și groapă de gunoi. Grosimea arsurii pereților era de 4-5 cm. Înălțimea păstrată a cuptorului era de 0,85 m.

Cuptorul avea o formă globulară, cu diametrul maxim (1,28 m) surprins la adâncimea de 0,92 m în timp ce pe fundul cuptorului (adâncime 1,35 m) era de numai 1,06 m. Gura boltită a cuptorului se deschidea către S, având o înălțime de 0,60 m și o lățime la bază de 0,58 m, o lungime 0,45 m și arsura pereților de 3-7 cm. Cuptorul a funcționat în sec. XIX și aparține așezării rurale cercetată în anul 2004. Materialele din umplutura sa – oale borcan, străchini, dar și recipiente din sticlă cu destinație farmaceutică, care par să provină de la spitalul care a funcționat în vecinătate - pot fi datate la sfârșitul sec. XIX – începutul sec. XX.

Cpl.7, S4, c.18-19

Cpl.7 reprezintă resturile unui cuptor distrus. Fragmente din pereții arși apar pe profilul de S ca o zonă de dărâmatură de 1,65 m lungime, de la cca 0,17 m la 0,55 m adâncime și au fost surprinse sub o placă de beton. Restul cuptorului a fost distrus. S-a secționat groapa sa de acces, având la -0,54 m, adâncimea de secționare, cu dimensiunile de 0,90 x 2,10m. Baza gropii se afla la 1,21 m adâncime. Groapa de alimentare avea o umplutura compactă de cenușă. Era probabil contemporan cu Cpl 5.

Cpl 8, S2, c. 1B-1C

Cpl 8 reprezenta foarte probabil baza unei gropi, conținând material ceramic fragmentar, dar întregibil, spart pe loc, din pastă cărămie (un vas lucrat cu mâna și unul lucrat la roată) și oase de animal (cinci fragmente de oase mari între care două capete femurale de bovid). Adâncimea de surprinderea gropii, identică cu cea de depunere a materialului, a fost de - 0,81-0,90 m. Complexul a fost datat în secolele II-III.

Cpl 9, S3, c. 45-46 Situat la capătul de V al lui S3, Cpl. 9 a fost surprins la adâncimea de 0,46 m. Complexul avea o formă rectangulară, cu dimensiunile de 2,80 x 0,60 m și intra în profilul de S. Umplutura sa era compactă, slab pigmentată cu lipitură arsă, cărbune și lut galben crud. Din solul de umplutură au fost culese câteva fragmente ceramice, de culoare cărămie lucrate la mână și fragmente de crustă de vatră 1,5 x 3 cm (1,5 grosime). Pe baza materialului ceramic, Cpl 9 a fost atribuit epocii bronzului, fără a se putea face alte precizări.

Cpl 11, S3, c.23

Cpl 11 a fost observat în același timp ca și Cpl 5, fiind localizate la numai 10 m unul de celălalt. Adâncimea de observare a fost aproximativ aceeași (0,40-0,50 m), aceeași, ambele fiind distruse în partea superioară de lucrările agricole. Diametrul exterior al cuptorului la surprindere (partea superioară a cuptorului) era de 0,90 m, pereții având o grosime de cca. 3-4 cm. Cuptorul a fost secționat pe direcția SE-NV, surprinzându-se astfel groapa de alimentare și gura cuptorului (lată de 0,80 m și înaltă de 0,26-0,40 m, lungimea 0,64 m). Umplutura sa, la partea superioară, formată dintr-un sol brun compact avea cca. 0,20-0,30m grosime. Mai jos, până la fundul sau, aflat la 1,44 m adâncime, cuptorul a fost plin de cenușă de lemn, cu granulație mare de o culoare negru intens. Aproape de fundul cuptorului au apărut 5 bucăți de cărămizi și o cărămidă întreagă (dimensiuni: 28x13x8 cm), cu ștampilă de fabrică (E²I) de la sfârșitul secolului XIX și începutul secolului XX. La secționare au fost notate înălțimea păstrată de 0,98 m și diametrul vetrei de 1,62 m. Acesta este de altfel și diametrul maxim al cuptorului, care avea o formă de sac (formă tronconică în profil), fiind ușor deformat în partea de sus. Pereții sunt mai puțin arși decât cei ai cuptorului Cpl 5 (până la 0,30 m înălțime nu se observă urme de ardere, lutul rămânând galben). Cuptorul a

funcționat în secolul XIX și aparține așezării rurale cercetată în anul 2004.

Cpl.12, S5, c.36-37

Cpl.12 reprezintă groapa unei locuințe cu o treaptă, având o lungime maximă de 3,30 m la profilul de N și lățimea observată în S5 de cca 1,40 m. Avea în plan o formă aproximativ rectangulară (axul lung pe direcția E-V). Adâncimea pe profil de la care s-a observat partea superioară a Cpl. 12 a fost de -0,40 m-0,45 m, de la partea superioară a depunerii de sol cafeniu. Umplutura era un sol castaniu (având aceeași culoare ca și stratul geologic din care pornea groapa) cu fragmente mici de lipitură arsă, pigmenți de cărbune (cca 3 cm lungime) și foarte mici fragmente de lut galben. În umplutura gropii au apărut și câteva fragmente ceramice, aparținând epocii bronzului.

Cpl.13, S5, c.30-32

Cpl.13 reprezintă groapa unei locuințe surprinsă la profilul de N la 0,75 m față de nivelul actual de călcare, având în S5 o lungime de 3,33 m și o lățimea este de 1,70 m. Pe partea de N, limita complexului a fost distrusă de o groapă de gunoi contemporană. Fundul Cpl 13 se găsea la -0,85 m față de nivelul de călcare. Umplutura gropii conținea fragmente de chirpic arse și urme de pereți descompuși. În centrul laturii de S a Cpl 13, a fost observată o groapă de par cu diametrul de cca. 0,40-0,60 m, ce cobora 10 cm față de nivelul de călcare al locuinței. Pe latura de E, la 0,68 m a fost identificat un cuptor. Latura propriu-zisă de S avea 2,43 m lungime, restul de 0,90 m fiind alocați spațiului cuptorului. Grosimea peretelui cuptorului era de 3-8 cm. Conturul cuptorului a fost surprins complet în grund la -0,65 m. El avea o formă rectangulară cu colțurile rotunjite. Dimensiuni sale la surprindere erau de 0,54 m (N-S) x 0,34 m (E-V). Mai jos, cuptorul se îngusta, dimensiunile sale devenind 0,37 m x 0,22 m (la gură) și 0,37 x 0,26 m (la fund). Gura era orientată către N, fundul său fiind la -0,84 m. Pe fund, deasupra crustei de vatră (groasă de 2 cm) se găsea un strat de 2 cm de cărbune și cenușă. Lângă cuptor, către V, la -0,87 m adâncime, s-a conturat o groapă de 0,70 m lungime (E-V) x 0,52 m, de forma unei pere. Adâncimea gropii a fost de cca 10-15 cm, pare să se fi format în urma curățării cenușii scoase din cuptor. Așa se explică forma și adâncimea (groapa fiind mai curând o alveolă). Umplutura sa era neagră, cu mult cărbune și cenușă, în care au apărut mai multe fragmente ceramice de dimensiuni mici. Cu excepția unei panse, cu linii lustruite, orizontale și verticale, dispuse în rețea, inventarul ceramic este format numai din fragmente ceramice de vase borcan, din pastă nisipoasă. Au fost descoperite patru buze cu marginea rotunjită, decorate pe umăr cu un fascicol de linii în val, sub care începe o rețea de linii orizontale. Pe cele 10 panse se poate observa că liniile orizontale acoperea aproape toată suprafața vasului. Singurele două fragmente de bază nu prezintă urme de mărci. Studiul materialului ceramic rezultă permite datarea în secolul X.

Cpl.15, S5, c. 25-26.

Cpl.15 reprezintă o groapă, surprinsă în profilul de S al secțiunii S5, la adâncimea de 0,69 m, chiar de la limita inferioară a solului castaniu. Partea superioară a gropii a fost distrusă de lucrări agricole. Avea o formă circulară cu diametrul de 1,10 m. În profil, groapa avea o secțiune aproximativ trapezoidală, subțindu-se puțin în centru. Umplutura sa era formată dintr-un sol castaniu amestecat cu lut galben și cărbune, dar și câteva fragmente ceramice de la vase borcan lucrate din pastă nisipoasă: un fragment de buză cu marginea

rotunjită, un umăr pe care se afla un fascicol de linii în val incizate adânc, sub care s-au trasat linii orizontale cu pieptenele, trei panse cu linii în val și un fragment de fund, fără marcă. Pe baza vaselor borcan, grosimea pereților și decor, groapa a fost datată în secolul X.

Cpl.17, S4, c.24-25

Este o groapă circulară, cu diametrul de cca. 1,30-1,40 m, surprinsă la -0,70 m față de nivelul actual de călcare. Umplutură sa era compactă, dură, castanie, ușor pigmentată cu cărbune și lipitură. Avea o adâncime păstrată de cca. 1,10 m. Ceramica recoltată este reprezentată de trei fragmente de vase borcan confecționate din pastă nisipoasă, panse decorate cu incizii orizontale pe toată suprafața corpului cât și cât și de o buză de oală, lucrate din pastă cenușie, cu buza rotunjită. În umplutură au apărut câteva oase de mari dimensiuni (bovideu) și fragmente de lipitură de perete ars de cca. 5-10 cm grosime. A fost datată în secolul X.

Cpl.18, S1, c.38-39

Era o locuință semi-adâncită, de formă rectangulară, cu colțurile rotunjite, având laturile de 2,62 m (N - S) și 2,84 m (E - V). A fost observată la -0,14 -0,20 m față de nivelul actual de călcare și a fost cercetată pe o adâncime de cca 0,50 m. Umplutura ei era formată din pământ cenușiu amestecat cu concrețiuni calcaroase, puțin cărbune, fragmente de lipitură arsă, fragmente ceramice și multe bucăți de zgură. În colțul de NE se afla cuptorul, cotlonit în perete. Gura sa era orientată spre S, baza avea o formă trapezoidală (0,45 m x 0,54 m) și o grosime a peretelui de cca. 2 cm. Locuința a fost datată în secolul X, pe baza materialului ceramic reprezentat, în exclusivitate, din patru fragmente de pansă, din pastă nisipoasă, de la vase borcan, decorate cu incizii orizontale pe toată suprafața corpului. Unele dintre ele prezintă urme de ardere secundară la interior.

Cpl. 21, S9, c.10

În profilul de E al secțiunii S9, la adâncimea de 0,53 m față de nivelul actual de călcare, a fost observat un vas de dimensiuni medii spre mari (diametru bază = 0,23m, diametru maxim=0,29 m, înălțime păstrată=0,27 m, grosime perete vas=1-1,5 cm), păstrat numai pe jumătate. Fusesse distrus de un deranjament anterior greu de precizat. Partea sa superioară se afla în stratul brun iar baza sa în cel galben lutos. A fost probabil depus într-o groapă de dimensiuni foarte apropiate de cele a vasului, fiind astfel imposibil de observat. Este un vas lucrat cu mâna, de culoare cărămizie. Sub nivelul său au fost observate alte două fragmente ceramice aparținând unui alt vas. Vasul a fost încadrat epocii bronzului.

Cpl.24, S9, c.27

Cpl.24 a fost surprins doar parțial, fiind o groapă de dimensiuni mici ce intra în profilul de E al secțiunii. Ea pornea de sub nivelul de sol brun cu fragmente de cărămizi și pigment de var având fundul în stratul galben lutos. Adâncimea sa era de 0,52-0,58 m, având la bază un diametru (pe profil) de cca. 0,75m. În grund forma sa părea un segment de cerc. Pe fund, Cpl 24 avea un strat de cenușă de grosime variabil de 12 cm - 7 cm. Materialul arheologic rezultat (fragmente ceramice) sugerează datarea complexului în secolul XIX.

Cpl.28, S11, c.15

Vas de mari dimensiuni, observat la nivelul 0,70-0,90m și având fundul la 1,10 m. Diametrul său maxim era de cca 0,50-0,55 m. Partea superioară a vasului apărea într-un sol compact, de culoare brun-negru, având fundul în solul galben

lutos. În interiorul acestui vas se aflau fragmente ceramice provenind de la alte vase. A fost datat ca Hallstatt B.

Note:

1. Gh. Mănușu-Adameșteanu, Dan Căpățână, Vasile Boroneanț, Nona Palincaș, Andrei Măgureanu, *Săpături arheologice de salvare la Pantelimon (2004)*, CAB 6, 2005, p. 83-90.

2. *Idem*, p. 90-183.

3. Ceramica din secolele II-III a fost identificată de Andrei Măgureanu de la IAB, căruia îi mulțumim și pe această cale.

Abstract

Rescue archaeological excavations took place in 2010 at Pantelimon - Colțul Pădurii (Forest's Corner) uncovering an important number of archaeological complexes (31), dating to the Bronze Age, Hallstatt, 2nd - 3rd centuries A.D., 9th - 10th centuries, and 19th - 20th centuries. Archaeological finds were also found outside the complexes (flint cores belonging to Upper Palaeolithic, pottery and faunal remains belonging to the other periods mentioned above). This text mainly outlines the most important results, allowing for a later more detailed field report.

117. Pârâu Boia, com. Jupânești, jud. Gorj

Punct: Scutaru Mic

Cod sit: 80640.01

Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 244/2010

Colectiv: Gheorghe Calotoiu - responsabil, Adina Gabriela Cotorogea (MJ Gorj)

Satul Pârâu Boia, comuna Jupânești-Gorj este situat pe DJ 66 Tg-Cărbunești – Țântăreni la 4 km SV de orașul Tg-Cărbunești și la 800 m de râul Gilort și de-a lungul pârâului Boia, care-și adună apele de pe dealurile din nord-vestul satului.

Cercetările arheologice de la „Scutaru Mic” satul Pârâu Boia, Jupânești au fost efectuate în perioada 11-29 octombrie 2010 cu săteni din localitate și sprijinul domnului primar Petre Gușă. Situl se întinde la câțiva metri mai la sud de Pârâu Boia și pe o terasă superioară estică a Gilortului.

Obiectivul cercetării arheologice a constat în salvarea informației arheologice deoarece în zonă se efectuau arături agricole de toamnă. În acest sens au fost trasate două secțiuni S1 (10 x 1,5 m) și S2 (10 x 1,5 m) orientate E-V cu punctul zero în colțul vestic al secțiunilor, care sunt paralele și se află la 4 m una de cealaltă.

Stratigrafia S1/2010 este următoarea:

- 0 – 0,15/0,20 m, strat vegetal;
- 0,15 / 0,20 – 0,55/0,68 m, strat de culoare gălbuie deschisă;
- 0,55/0,68 – 0,90/0,96 m, strat galben închis cu urme arheologice puține;
- 0,90/0,96 – 1,23/1,32 m, strat de culoare cenușie cu materiale arheologice;
- 1,23/1,32 m începe stratul galben steril din punct de vedere arheologic.

S2/2010 prezintă următoare situație stratigrafică:

- 0 - 0,18/0,25 m, strat vegetal;
- 0,18/0,25 – 0,60/0,74 m, strat galben de culoare deschisă;

– 0,60/1,74 – 0,95/1,02 m, strat galben închis cu urme arheologice;
 – 0,95/1,02 – 1,25/1,36 m, strat de culoare cenușie cu materiale arheologice;
 – 1,25/1,36 m începe un strat galben steril din punct de vedere arheologic.

În cele două secțiuni practicate a fost surprins un singur nivel arheologic cuprins între 0,30-45 m grosime de culoare cenușie.

În S1 C1 între -0,98 și -1,06 m au fost descoperite mai multe fragmente ceramice: un perete de vas din pastă semifină cenușie care are ca ornamente linii paralele dispuse vertical, baza inelară de la un vas din pastă cenușie, perete și buză dreaptă cu o toartă ruptă din vechime confecționată din pastă semifină cenușie.

În S1 C2 la -1,11 m a fost descoperit un fragment ceramic de la un perete de vas cu un ornament incizat sub formă de meandru, iar în același carou la -1,16 m a fost găsit un perete de vas din pastă semigrosieră roșiatică care are incizate romburi și triunghiuri hașurate încadrate de trei linii paralele dispuse orizontal. În C3 la -1,09 m a fost întâlnit un perete de vas din pastă semigrosieră cu marginea dreaptă de culoare castanie care are sub buză un ornament șnuruit. Tot în C3 la -1,04 m a fost găsit un fragment de vas de la un perete cu toartă rotundă din pastă semigrosieră, cenușie; iar la -1,08 m au fost găsite o tortiță din pastă cenușie și un fragment de vas miniatural cu buza dreaptă sub care este un șir sub formă de puncte.

În C4 la -1,14 m a fost descoperit un fragment de vas tronconic din pastă semigrosieră cu buza dreaptă și marginea rotundă cu urme de arsură secundară, iar la -1,21 m a fost găsit un perete de vas din pastă semigrosieră cu buza dreaptă și marginea rotundă. În C5 la -1,12 m a fost descoperit un fragment de vas cu buza dreaptă, cu marginea rotundă din pastă cenușie sub care sunt incizate două linii dispuse orizontal și paralel, sub care sunt reprezentate trei triunghiuri incizate vopsite cu angoba albă. Sub acestea încadrate de alte două incizii sub care sunt trei romburi nehașurate. În C6 la -1,16 m a fost descoperit un perete de vas de culoare cenușie cu o toartă sub buză și un alt perete de vas cu romburi incizate hașurate încadrate de linii paralele dispuse vertical.

În C8 la -1,23 m au fost găsite o toartă fragmentară cu incizii paralele și o protomă pe înălțimea maximă a toartei; la -1,20 m a fost descoperită o tortiță și un perete de vas din pastă cărămie cu buza dreaptă de la un vas de provizii. În C9 la -0,98 m a fost depistată baza plată de la un vas din pastă castanie cu urme de arsură secundară. În același carou la -1,04 m a fost descoperit un fragment de vas cu baza inelară și un fragment de toartă de culoare roșie; în C10, la -1,03 m au fost găsit un fragment de vas ce are sub buză ca ornament brăul alveolat, în același context arheologic a mai fost descoperită o toartă mică pe pântec și un perete de vas cu buza dreaptă de culoare neagră.

În S2/2010 în C8,9,10 a fost descoperită parțial o locuință de suprafață la -1,02 m. Aceasta pornește de la -1,02 m și se adâncește până la -1,36 m și conține mult material arheologic. Complexul arheologic - cercetat parțial în S2 a dus la descoperirea unor bucăți de lipitură în mare parte arsă și S2 fragmente ceramice specifice perioadei bronzului târziu, material arheologic caracteristic culturii Verbicioara faza IV (D. Berciu). În acest complex închis a fost descoperit un fragment de rășniță la -1,22 m în apropierea căruia au fost găsiți 4

bolovani mari de râu grupați și urme de cenușă de la o vatră, care era slab conservată. În cele trei carouri menționate astfel: de la -1,02 m și -1,35 m a fost descoperită o locuință de suprafață, unde au fost depistate multe fragmente ceramice și lipitură arsă cu urme de nuiele folosite la construcția locuinței. În C8 la -1,23 m a fost descoperit un fragment de vas de formă bitronconică din pastă cenușie cu buza ușor evazată, care are pe exterior ornamentate două spirale și un triunghi hașurat sub ele. În același carou la -1,28 m a fost depistat un capac din pastă semigrosieră cenușie cu un orificiu circular în partea superioară. Alături de acesta au fost descoperite fragmente ceramice de la un vas borcan din pastă grosieră cu fundul plat. În C9 la -1,26 m a fost descoperit un perete de vas de culoare cărămie ce are ca ornament incizat o spirală, din pastă cărămie; la adâncimea de -1,32 m a fost descoperit un perete de vas ce are incizat un meandru; o buză de vas cu marginea rotundă sub care au fost incizate linii oblice scurte sub ea, a mai fost descoperit un fragment de capac ce are incizat un triunghi hașurat. În același context arheologic a fost descoperită la -1,28 m o căniță miniaturală fragmentară cu toartă suprainălțată ruptă din vechime din pastă cărămie semigrosieră; o buză de vas din pastă semigrosieră cu marginea dreaptă ce are ca ornamente triunghiuri hașurate incizate și linii verticale incizate în interior. Tot în C9 la -1,31 m a fost găsită o toartă ruptă din vechime de culoare cenușie din pastă semigrosieră.

În C10 la -1,20 m a fost descoperită o toartă din pastă semifină de culoare roșie și un fragment de vas tronconic cu buza dreaptă ce are sub ea un ornament alveolat. La -1,26 m a fost găsit un fragment de vas din pastă cenușie cu buza dreaptă, ce are ca motiv ornamental șnurul.

La -1,32 m în același carou a fost depistat un fragment de vas tronconic de culoare roșie, care are sub buză un ornament alveolat. Între -1,20 -1,34 m au fost descoperite baza de la un vas din pastă grosieră sub formă de postament, pereți de vase din pastă grosieră cu decor alveolat sub margine.

În S2 a fost descoperită o parte dintr-o locuință de suprafață, unde urmează a fi efectuate noi investigații arheologice în vederea descoperirii întregului complex arheologic.

În C1 al secțiunii S2 la -1,04 m a fost descoperită baza de la un vas sub formă de postament din pastă semigrosieră, castanie cu urme de arsură secundară. În același carou la -1,16 m a fost găsit un perete de vas cu buza dreaptă și marginea rotundă, un fragment de vas din pastă semifină cu buza dreaptă și o incizie dispusă orizontal sub aceasta. În C2 la -1,20 m a fost descoperit un perete de vas tronconic cu buza dreaptă iar sub marginea acestuia sunt dispuse incizii oblice. Tot în același carou la -1,12 m a fost depistat un fragment de vas tronconic cu buza dreaptă și marginea rotundă ce prezintă un ornament alveolat sub ea, un perete de vas cu buza dreaptă și marginea rotundă, fragmente de toarte de diferite dimensiuni, unele rupte din vechime. În C3 la -1,24 m a fost descoperită buza evazată de la un vas care atât în interior și exterior sunt reprezentate triunghiuri hașurate cu vârful în sus, în același context arheologic la -1,28 m a fost găsit un perete și o buză de vas din pastă semigrosieră.

În C4 la -1,12 m a fost găsit un fragment ceramic cu buza evazată sub care sunt incizate romburi dispuse pe orizontal într-un șir, fragmentul este din pastă semigrosieră de culoare roșie. În C5 la -1,28 m din aceeași secțiune S2 au fost depistate un fragment ceramic de culoare cenușie cu buza dreaptă sub care se află un ornament șnuruit și baza plată de la

un vas de culoare cenușie din pastă grosieră. În C6 la -1,17 m a fost găsit un fragment de vas tronconic din pastă semigrosieră de culoare cărămizie cu buza dreaptă. În același carou la -1,23 m a fost descoperită baza plată de la un vas de provizii. În C7 la -1,23 m a fost găsit peretele unui vas tronconic din pastă semifină, cenușie ce are incizat pe pântec linii orizontale paralele pentru ca la -1,18 m să apară un fragment ceramic cu buza dreaptă și marginea rotundă ce are sub ea un brâu alveolat iar sub acesta linii paralele dispuse orizontal.

Tot pe teritoriul comunei Jupânești în satul Vierșani, punctul „Poarta Luncii”, la 6 km S de situl „Scutarul Mic” descoperit în toamna anului 2010, Muzeul Județean Gorj „Alexandru Ștefulescu”, prin Gheorghe Calotiu a efectuat cercetări arheologice în perioada 1989-1991, unde a fost descoperită o așezare din epoca bronzului târziu.

Fragmentele de vase tronconice descoperite la Pârâul Boia – Jupânești își au analogii în mai multe descoperiri din Oltenia: Vlădești¹ (Vâlcea), Oprișor² (Mehedinți), Vierșani – Jupânești³. Vasele bitronconice fragmentare găsite la Pârâul Boia prezintă asemănări cu descoperirile de la Ceplea – Plopșoru⁴, (Gorj), Cârcea – „Viaduct”⁵ (Dolj), Malovăț⁶ (Mehedinți).

Fragmente de castroane cu buza dreaptă se întâlnesc la Pârâul Boia și își găsesc analogii în descoperirile de la Vierșani – Jupânești⁷ Căzănești – Săveasca⁸ (Vâlcea), Orevița Mare⁹ (Mehedinți), Roșia de Amaradia¹⁰ (Gorj). Analogii cu fragmentele de cești descoperite la „Scutarul Mic” – Pârâul Boia întâlnim la Vierșani – Jupânești¹¹, Orevița Mare¹² (Mehedinți), Ponoarele¹³ (Mehedinți), Roșia de Amaradia¹⁴ (Gorj). Capace fragmentare asemănătoare cu cele de la Pârâul Boia s-au descoperit la Vierșani – Jupânești¹⁵.

Ca elemente decorative întâlnim pe fragmentele ceramice descoperite la Pârâul Boia – Jupânești brâul alveolat sau crestat, decor ce apare în special pe vasele tronconice, descoperite în tot arealul culturii Verbicioara.

Motivul meandruului întâlnit la Pârâul Boia își are analogi la Vierșani-Jupânești¹⁶ și Roșia de Amaradia¹⁷. Acest motiv ornamental decora ceștile și castroanele fragmentare. Spirala este întâlnită pe cești fragmentare la Pârâul Boia dar și la Vierșani – Jupânești¹⁸. De asemenea, în cercetările arheologice de la Pârâul Boia s-au descoperit fragmente ceramice cu triunghiuri și romburi incizate de multe ori hașurate. Aceste ornamente își au analogi în descoperirile arheologice de la Vierșani-Jupânești¹⁹, Roșia de Amaradia, Orevița Mare²⁰ (Mehedinți) cât și în siturile arheologice din perioada bronzului târziu din nord-estul Olteniei.

Situl arheologic de la Pârâul Boia – Jupânești se încadrează cronologic în perioada bronzului târziu, în cultura Verbicioara faza IV (D. Berciu).

Note:

1. D. Berciu, P. Purcărescu, P. Roman, M.C.A, VII, 1959, p.131-134.
2. G. Crăciunescu, *Cultura Verbicioara în județul Mehedinți*, Drobeta, VII, 1996, p. 41; Idem, *Cultura Verbicioara în jumătatea vestică a Olteniei*, Craiova, 2004, p.131, pl. LXVII/4.
3. Gh. Calotiu, *Contribuții la cunoașterea culturii Verbicioara în județul Gorj*, Litua, VI, 1994, fig.1/1,2.
4. Idem, *Cercetările arheologice de la Ceplea- Plopșoru, jud. Gorj*, Drobeta, XVII, 2007, p. 42.

5. M. Nica, *Date noi cu privire la geneza și evoluția culturii Verbicioara*, Drobeta, VII, 1996, fig. 12/1a, 1b, p.27.
6. G. Crăciunescu, *op.cit.*, Craiova, 2004, p.189.
7. Gh. Calotiu, *Descoperiri arheologice din epoca bronzului din Gorj*, Litua, XII, 2009, p.76; Idem, *op.cit.*, Litua, VI, 1994, pl.II/4,6.
8. Gh. Petre-Govora, *O preistorie a nord-estului Olteniei*, 1995, fig. 10/1,9.
9. G. Crăciunescu, *op.cit.*, Craiova, 2004, pl.LXXIII/1.
10. Gh. Calotiu, *op. cit.*, Litua, XII, 2009, p.78.
11. Idem, *Așezări traco-geto-dacice în bazinul mijlociu al Jiului*, Tg-Jiu, 2007, p.39.
12. G. Crăciunescu, *op.cit.*, Craiova, 2004, pl.LXXII/1.
13. *Ibidem*, pl.XXI/1.
14. Gh. Calotiu, *op.cit.*, Litua, XII, 2009, p. 87.
15. Idem, *op.cit.*, Litua, VI, 1994, fig.6/6.
16. *Ibidem*, pl.I/7; II/5.
17. Gh. Calotiu, *op.cit.*, Litua, XII, p. 79.
18. Idem, *op.cit.*, Litua, VI, 1994, pl.II/5,6, pl. IV/4.
19. *Ibidem*, pl.II/4; pl.III/5;pl.V/4.
20. G. Crăciunescu, *op.cit.*, Craiova, 2004, pl.LXXXVII/1.

118. Peștera, com. Moieciu, jud. Brașov

Punct: Peștera Liliecilor (Peștera Mare)

Cod sit: 41532.02

Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 120/2010

Colectiv: Marin Cărciumaru - responsabil, Elena Cristina Nițu, Emanuel Tudor (UV Târgoviște), Radu Ștefănescu (MJ Brașov), Daniela Iamandi (CNMCD Târgoviște)

Peștera Liliecilor aparține arealului carstic Bran-Drăgoslavele, fiind săpată în calcarul jurasic din Dealul Bisericii situat în nord-estul satului Peștera, com. Moieciu, jud. Brașov.

A fost cercetată pentru prima oară în perioada 1957-1958 de un colectiv condus de C.S. Nicolăescu Plopșor. În 1957 a fost săpată o secțiune orientată longitudinal, pornind de la gura peșterii și până în fundul acesteia, însumând 44 m². Prima parte a peșterii a fost deranjată de construirea unei mănăstiri în incinta acesteia, de aceea sedimentul nu depășea 0,50 m grosime. Adâncimea la care s-a ajuns variază în funcție de orientarea patului peșterii, ajungând până la maxim 1,95 m.¹ În 1958, săpăturile din această peșteră continuă, realizându-se trei secțiuni care însumau 32 m. p. După cum se poate observa, vechile săpături s-au concentrat în galeria principală a peșterii, unde au fost identificate trei niveluri arheologice încadrate în gravettian, aurignacian și musterian.²

Săpăturile de salvare din anul 2010 au fost motivate de mai multe aspecte. Primul motiv este legat de verificarea stratigrafiei peșterii, care, după cum am menționat, prezintă trei niveluri arheologice. Piese încadrate în musterian sunt destul de puține și greu de atribuit unui anumit facies, de aceea, este necesară descoperirea unui material litic mai bogat. În privința nivelului aurignacian, de asemenea trebuie realizate mai multe observații, mai ales că în ultimul timp s-a demonstrat că în cazul așezărilor paleolitice în peșteră, acest facies a fost prost definit. Putem da exemplu în acest sens peștera Gura Cheii-Râșnov și peștera Cioarei, unde se vorbea în literatura arheologică despre existența unor nivele aurignaciene, care s-au dovedit ulterior a fi alte faciesuri de paleolitic superior.

A fost săpată o secțiune de 2 m² situată în continuarea SI/1957, în partea din spate a peșterii. La fel ca și în anul precedent, nu s-au putut delimita mai multe niveluri arheologice, așa cum au fost publicate în studiile anterioare. De asemenea, s-a constatat o acumulare mare de galeți rulați pe întreaga coloană stratigrafică. Acest lucru este un element important pentru determinarea modului de sedimentare a peșterii. Considerăm că sedimentarea s-a realizat prin aport fluvial, o dovadă în plus fiind și activarea frecventă a peșterii după perioadele ploioase.

Săpătura a fost îngreunată de existența blocurilor mari de calcar, însă cu toate acestea, în campania din acest an secțiunea a fost săpată până la patul peșterii. Întreg sedimentul a fost trecut prin sită, iar înregistrările au fost realizate tridimensional, adâncimile fiind raportate la un unic punct 0.

Descoperirile constau în materiale litice și faună foarte bogată și bine conservată. Piese sunt reprezentate prin așchii, fragmente de lame și deșeuri, realizate din silex și jasp. Din punct de vedere tehnologic, acestea se înscriu într-un facies din paleoliticul superior.

Ca urmare a constatărilor efectuate în urma acestei campanii arheologice, a fost reanalizat întreg materialul litic descoperit de-a lungul timpului în această peșteră. Analiza materialului litic din peștera Liliecilor a implicat o serie de dificultăți privind încadrarea pieselor într-un anumit nivel arheologic. Conform marcatului de pe piesele care proveneau din săpăturile vechi, s-a putut observa cu ușurință că materialul reflectă un context stratigrafic destul de nesigur al descoperirilor.

Având în vedere rezultatele arheologice din săpăturile realizate de-a lungul timpului în această peșteră, inclusiv cele efectuate de noi în 2009 și 2010, considerăm că în peștera Liliecilor nu se pot delimita cu exactitate niveluri arheologice individuale, acest lucru fiind datorat sedimentării peșterii și activării frecvente a acesteia.

Note:

1. Nicolăescu-Plopșor S. C., 1959, *Săpăturile de la Peștera (Les fouilles de Peștera)*, Materiale, VI, p. 25-31.
2. Nicolăescu-Plopșor S. Constantin, Nicolăescu-Plopșor Dardu, Pop Ion, Rîșcuța Cantemir, 1961, *Cercetări paleolitice în peșterile din Țara Birsei (Recherches paléolithiques dans les cavernes de Țara Birsei)*, Materiale, VII, p.15-19.

Abstract

The rescue excavations from Liliecilor Cave (Brașov County) were focused on verifying the deposit stratigraphy. The findings consist of lithic materials and very rich and well preserved fauna. The pieces are represented by flake, blade fragments and debris made of flint and jasper. From technologically point of view, the lithic materials belong to Upper Palaeolithic.

119. Peștera, com. Peștera, jud. Constanța

Punct: km 167+500-167+700 (Tumulul nr.5 și 6), km 168+600-169+100 (Tumulul nr. 3) și km 169+800-171+000 („Valul mic de pământ”)

Cod sit: 62716.05; 60428.18

Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 113/2010

Colectiv: Cristian Schuster – responsabil, Alexandru Morintz, Radu Băjenaru, Adrian Ioniță, Andrei Măgureanu, Cristian Ștefan, Anca Popescu, Dorin Sârbu, Despina Măgureanu (IAB), Raluca Kogălniceanu (MJTA Giurgiu), Emil Dumitrașcu, Mihai Vasile (MNIR), Monica Constantin, Cătălin Constantin (Univ. București)

Cercetările arheologice preventive din zona Medgidia a Tronsonului Cernavodă-Medgidia a Autostrăzii Cernavodă-Constanța (A2), s-au derulat în perioada 25.05-08.08.2010 în baza Autorizației nr. 113/2010 a MCPCN și a Contractului nr. 68/2010 / 725/2010 încheiat între Colas S.A. Franța Sucursala România și Institutul de Arheologie „Vasile Pârvan”. Punctele de interes arheologic (km 167+500-167+700, km 168+600-169+100 și km 169+800-171+000) erau situate, ultimul într-o zonă ușor înaltă, prezentând o pantă descendentă spre E și SE, iar primele două în areale ce domină prin înălțime peisajul înconjurător. Respectiv zone de interes arheologic își aveau locația nu departe de orașul Medgidia, pornind la V de acesta de la Drumul Județean 222 Medgidia - Peștera. Toate cele trei porțiuni se găseau pe terasa înaltă din dreapta văii Carasu a Canalului Dunăre - Marea Neagră.

Anterior și în timpul săpăturilor arheologice au fost efectuate măsurători magnetometrice. Pe baza raportului de densitate din sol, dat de diferențele de gradient ce se mențin pentru unele structuri cu aceleași caracteristici geomagnetice, au fost stabilite unele puncte de interes arheologic. Pentru T5 și T6 s-au trasat 8 griduri, iar în urma măsurătorilor s-au putut determina atât structurile centrale din piatră, care acopereau înmormântările principale, cât și unele structuri aparținând unor înmormântări secundare. De asemenea a fost determinată și mantaua tumulului distribuită în jurul mormântului central. Structurile arheologice au generat în sol anomalii negative, având valori cuprinse între 2-12 nT, tipice pentru aglomerările calcaroase. Magnetometric, au fost depistate anomaliile din această zonă, indicând informații pentru strategia de săpătură. Datorită împărțirii zonei în griduri succesive, a fost posibilă și delimitarea structurilor sesizate în teren, acestea fiind protejate de săpătura mecanizată. În cazul mormântului principal din T5 anomaliile magnetice pozitive (aproximativ 100 nT) au indicat o compoziție formată din structuri foarte arse sau chiar metal (fier). [Cătălin Constantin]

Tumulul nr. 5 a avut o formă aproximativ circulară, cu diametrul de cca. 60 m pe direcția E-V și cca. 52 m pe direcția N-S. Înălțimea păstrată, măsurată cu stația totală dinspre S, de pe drumul de acces (situat între T5 și T6) era de 2,40 m; măsurătoarea efectuată din partea de NE a tumulului, de la aprox. 10 m distanță de poalele sale, a indicat o înălțime de 2,80 m. Tumulul a fost împărțit în patru sectoare prin cei doi martori, de 2 m lățime, trasați perpendicular, aproximativ pe mijlocul său, astfel încât aceștia să se întretaie în partea cea mai înaltă a tumulului. În trasarea marilor magistrali s-a avut în vedere și posibilitatea obținerii unui profil comun cu T6, prin unirea marelui magistral N -S al lui T5 cu cel orientat N - S al lui T6. Pe marorii magistrali au fost fixați țaruși din 2 în 2 m, cu

stația totală, ei constituind axul principal la care au fost raportate complexele arheologice găsite. În fiecare sector al tumulului au fost trasate câte trei, patru sau cinci secțiuni, în funcție de dimensiunea sectorului, secțiunile din sectoarele opuse având aceeași orientare; de exemplu, secțiunile din sectoarele de NE și SV aveau axul lung orientat pe direcția N - S, iar cele din sectoarele de NV și SE aveau latura lungă pe direcția E - V.

În tumul au fost identificate mai multe complexe (cpl.1 - M1); cpl.2; cpl.3 (M3); cpl.5; cpl.6 (M2); cpl.7 (M7); cpl.8 (M5); cpl.9 (M4); cpl. (M6); cpl.11 (M8). Cel mai vechi complex arheologic este cpl.7 (M7). Groapa mormântului pornea de la nivelul antic de călcare și a fost acoperită cu un capac de bârne, o movilă de bolovani și o movilă de pământ cu diametrul de 13,30 x 11,60 m. La 1 m spre S față de movila de pământ a cpl.7 (M7), de la nivelul antic de călcare a fost săpată groapa cpl.11 (M8). Lutul galben scos în momentul săpării gropii lui M8 acoperea o mică parte din movila de pământ a lui M7, ceea ce arată, o dată în plus, că acesta din urmă a reprezentat prima înmormântare din tumul. Ambele complexe au fost înglobate apoi într-o movilă mai mare, cu diametrul de cca. 30 m (atât cât se întindea și ceea ce am considerat a fi nivel antic de călcare), zona cea mai înaltă a movei fiind chiar între cele două complexe. În interiorul acestei movei se situează complexele cpl. 3 (M3) din sectorul de NV, cpl. 9 (M4), Cpl. 10 (M6) din sectorul de SE, cpl. 8 (M5) din același sector aflându-se chiar în marginea mantalei tumulului. cpl. 3 (M3) este cu certitudine mormânt secundar, observându-se clar că groapa sa a tăiat mantaua tumulului. Groapa cpl. 8 (M5) pare să plece de la nivelul antic de călcare, așa cum s-a putut observa pe profilul magistral sudic, ceea ce ar însemna că această înmormântare ar fi printre înmormântările timpurii din tumul. Nivelul de săpare a gropilor mormintelor M4 și M6 nu a fost observat, astfel încât nu putem preciza dacă ele sunt sau nu morminte secundare. De remarcat că toate mormintele din această movilă au conținut resturi de materie vegetală de culoare brun-roșcată.

În afara movei secundare au fost construite complexele cpl.1 (M1), cpl.4 și cpl.6 (M2). Aglomerările de bolovani ale cpl.1 și 4 se aflau chiar la nivelul antic de călcare. Probabil pentru a îngloba aceste complexe s-a adăugat o ultimă manta tumulului secundar, de culoare cenușiu-închis. Nu este clară relația dintre cpl. 4 și cpl.6 (M2), datorită și faptului că nivelul de săpare a gropii M2 nu a fost văzut. Este posibil însă ca cpl.4 să reprezinte amenajarea exterioară a M2.

Deși în ridicarea Tumulului 5 au existat cel puțin trei etape de construcție și s-a observat o anumită succesiune a înmormântărilor, toate mormintele din tumul aparțin perioadei timpurii a epocii bronzului. Această încadrare cronologică este susținută de prezența ocrului pe oasele umane găsite în 7 dintre cele 8 înmormântări și de aspectul vaselor din M1, considerat a fi unul dintre complexele târzii din cadrul tumulului. [Radu Băjenaru, Anca Popescu, Dorin Sârbu]

Tumul nr. 6 a măsurat 70 m (E - V) x 81,5 m (N - S), înălțimea 1,28 m față de nivelul câmpului pe care se află; suprafața totală cercetată – 4500 m². Pe suprafața tumulului s-au trasat două axe magistrale pe direcția N - S și E - V. Acestea au fost marcate cu țărși plasați la 2 m distanță unul de celălalt. Astfel, suprafața T6 a fost împărțită în sferturi, marorii stratigrafici magistrali având 2 m lățime. În toate secțiunile a fost întâlnită aceeași stratigrafie generală: strat arabil gros de 0,20-0,40 m, strat de pământ cenușiu gros în medie de 0,50 m după care urma un pământ lutos de culoare galbenă, steril din punct de vedere arheologic. Stratigrafia se schimba doar în zona unde

era identificată amenajarea antică a tumulului, unde stratul de pământ cenușiu nu a fost surprins, apărând mantaua de pământ. Adâncimea maximă de săpare a variat de la o secțiune la alta, valorile fiind aproape și depășind 2 m înspre centrul tumulului și fiind mai reduse spre capătul opus al secțiunilor, dar nu inferioară valorii de 1 m.

Au fost descoperite nouă complexe (cpl.1-4, 6-9 adăposteau morminte, cpl.5 o aglomerare de pietre). Dintre acestea se remarcă cpl.7 dezvelit în secțiunile SXIV și SXVI. În apropierea profilului de V al secțiunii SXIV, la -0,79/-0,84 m ad. s-au descoperit câțiva bolovani de calcar, majoritatea complexului apărând în SXVI. Este un complex funerar de mari dimensiuni, care constă dintr-o structură circulară din bolovani de calcar, în centrul căreia se află o cistă construită din blocuri – lespezi de calcar. În cistă a fost depus un singur individ (copil).

Cantitatea mare de pietre care marcau mormintele, în special cpl.7, prezentă atât pe T6, cât și pe T5, ne-au ridicat problema provenienței lor. Preliminar, propunem ipoteza existenței unei cariere la aproximativ 2 km NV față de cei doi tumuli și la aproape 3 km față de .3, în zona respectivă existând un afloriment de piatră asemănătoare celei descoperite în tumuli. [Andrei Măgureanu, Adrian Ioniță, Despina Măgureanu] Tumul nr. 3

Planul evidențiază o formațiune circulară al cărei diametru variază între 40 și 50 m. Alungirea maximă este înregistrată pe direcția NNE-SSE. Diferența maximă de nivel dintre partea cea mai înaltă a movei și piciorul pantei este de 1,20 m. Trasarea marilor în cruce a condus la împărțirea tumulului în 4 zone (sferturi), denumite de noi, în sensul acelor de ceasornic, după cum urmează: Sf.I – zona de VNV; Sf.II – zona de NNE; Sf.III – zona de ESE; Sf.IV – zona de SSV).

Tumulul a avut un diametru de aproximativ 25 m. Se pare că, inițial, pe locul respectiv a existat un cimitir de inhumație plan, din epoca bronzului (posibil Jamnaja), cu defuncții înmormântați în poziție chircit pe o parte, dreapta sau stânga. Deasupra acestui cimitir plan s-a ridicat un tumul, care avea un șanț circular la bază și un mormânt deranjat din vechime, care, foarte probabil era constituit dintr-o cistă înconjurată de un ring de pietre. Șanțul circular, localizat în interiorul tumulului, a avut probabil menirea de a proteja mormântul principal, situat în oarecare măsură excentric, spre V față de centru. Au fost identificate o serie de complexe, o parte dintre ele aglomerări de pietre sau alte materiale (cpl.2; cpl.3; cpl.4), altele morminte (M1-16). Dintre acestea din urmă, se remarcă M11, 12 și 16, înregistrate separat, dar care fac parte dintr-un mormânt colectiv. Mormântul triplu a fost descoperit în Sfertul II, în c.C-D 8-9, la adâncimea de -1,40 m (față de cota 119,59). Toți trei defuncții au fost depuși în poziție chircit pe partea dreaptă și orientați cu capul aproximativ spre N - E. M11 și M16 sunt adulți, în vreme ce M12 este un copil. M16, la care s-a putut determina mai bine poziția, avea mâna dreaptă întinsă pe lângă corp, iar mâna strângă îndoită din cot, cu palma pe abdomen. Au fost găsite câteva scoicuțe în dreptul pubisului lui M16 și urme de ocră în dreptul craniului, la ceafă. Cum M11 îl atinge pe M16 fără să îl deranjeze, această observație fiind valabilă și pentru raporturile cu M12, putem presupune că cei trei indivizi au fost înmormântați simultan. În zona lui M16 (la ceafă) a fost descoperită o așchie de silex. [Alexandru Morintz, Raluca Kogălniceanu, Cristian Ștefan, Cătălin Constantin, Monica Constantin].

Cercetarea sectorului Valului mic de pământ intersectat de Autostrada A2, a adus date noi și importante

referitoare la această fortificație. Acestea se referă în special la șanțul construcției, valul fiind complet distrus în această zonă (acesta este perfect vizibil la V de sectorul cercetat, unde se observă clar șanțul orientat spre S și valul spre N). Au fost trasate secțiuni de identificare a traseului Valului mic de pământ, paralele cu axul autostrăzii, pe marginile de N și S ale acesteia (SI, SII, SIII). Ulterior identificării Valului mic de pământ, au fost trasate trei secțiuni perpendiculare pe traseul Valului mic de pământ (SIV, SV, SVI).

Trei sunt elementele care au atras atenția: profilul în forma unui „U” larg, care contrastează cu forma în „V” identificată în alte sectoare (în apropiere de Constanța de pildă); umplutura compactă, lutoasă, care indică o abandonare bruscă și o distrugere (prin umplere) rapidă a șanțului Valului mic de pământ; identificarea în umplutura șanțului a două fragmente ceramice, primele surprinse până acum în toate sectoarele (Constanța, Straja, Medgidia) cercetate ale Valului mic de pământ, fragmente care indică epoca romană. [Adrian Ioniță, Andrei Măgureanu]

Zusammenfassung

Die Rettungsgrabungen neben Medgidia hatten zum Ziel die Erforschung von drei Hügelgräbern (T3, 5 und 6) und dem frühmittelalterlichen „Kleinem Erdwall“. Der letzte hatte in dieser Gegend der Dobrogea eine U-Form. Im Lichte der Zusammensetzung der Grabenfüllung, kann von einer rascher Zuschüttung gesprochen werden.

In den Tumuli wurden mehrere Gräber und andere Komplexe (hauptsächlich Steinkomplexe entdeckt). Interessant waren das Hauptgrab im T5, ein Steinkistengrabergrab im T6 und eine dreifache Beerdigung im T3. Die meisten der Gräber müssen der sog. Jamnaja-Kultur zugeordnet werden.

120. Pianu de Sus, com. Pianu, jud. Alba

Punct: Cetățuia

Cod sit: 6226.02

Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 167/2010
Colectiv: Petre Beșliu Munteanu (MN Brukenenthal)

Pe dealurile de la NE de satul Pianul de Sus se află un loc numit Cetățuia. Pe botul de deal astfel denumit de săteni se poate ajunge din Pianul de Sus pe sub releul de telefonie mobilă. Ca să ajungi la locul Cetățuii mergi din Pianul de Sus deasupra livezilor satului sau de la ieșirea din Pianul de Jos trecând peste locurile arate ale sătenilor și apoi peste râul Pian cu direcția spre Dealul Cocos. Poziția fortificației este înșelătoare, partea mai înaltă a dealului fiind alta, numită Cetățeaua. Observarea Văii Sebeșului este însă mai bună, iar poziția mai ușor de apărut dat fiind pantele abrupte apropiate. În partea opusă, pe dealurile de dincolo de sat, *Culmea* sau *Piscul Cetățelii* nu lasă să se vadă urme evidente de amenajare umană.

Săpătura arheologică s-a efectuat în parteneriat cu Muzeul Unirii din Alba Iulia. Ajutor consistent am avut însă numai de la comunitatea satului, mulțumiri datorând în primul rând primarului Marin Petruș. La cercetare arheologică efectuată datorită unei mici sponsorizări și cu participarea unor asistați din sat a participat ca voluntar studentul Lucian Munteanu

din Cluj-Napoca. Ridicarea topo a fost efectuată de Ana David, angajată a Primăriei din Pian, căreia îi mulțumesc și pe această cale.

Istoria satului Pianul de Jos este superficial cunoscută. Capitoul despre localitate din Repertoriul arheologic al județului Alba este scris în primul rând pe baza unor informații orale, dovadă a interesului inițial. Identificarea tipului de așezare de pe Cetățeaua este însă corectă.¹ Ioan Berciu descria o cetate de pământ la Pianul de Jos, la cota 236 m, având dimensiunile de 54 x 30 m² deasupra drumului de hotar al Sebeșului.

Botul de deal al Cetățelii sau Cetățuii de lângă Dealul Cocosului, evident marcat de gropile căutătorilor de comori, a fost separată de culmea Cetățelii printr-un șanț. Profilul șanțului sec se vede la V, N și NE. Drumul forestier înconjoară botul de deal și se continuă spre SE. Spre N și NE se văd urmele unor terase în panta dealului. La E, terasa inferioară se termină cu o groapă, rezultat al activității umane.

Pe terasa superioară sunt dificil de diferențiat movilele de pământ de eventuale lucrări defensive. Din acest motiv marginea terasei a fost în două rânduri secționată. Evident în cercetarea de suprafață este segmentul de cerc ce-l formează valul de la SE, dincolo de care este un șanț și culmea dealului cu locul numit impropriu Cetățeaua.

Botul de deal a fost secționat pe direcția N - S cu un șanț lung de 24 m. Secțiunea a intersectat groapa căutătorilor de comori. La N a fost practică SII de 5 x 1,50 m. O altă secțiune de aceleași dimensiuni a săpat-o tot responsabilul șantierului. Cea mai productivă a fost secțiunea de 4 x 1,50 m prin valul de la S. Săpătura arheologică s-a adâncit superficial în straturile de depunere peste solul stâncos. Pământul de pădure brun-maroniu a depozitat în unele sectoare din SI fragmente ceramice preistorice (Coțofeni?), fragmente de rocă roșiatică și excepțional fragmente ceramice medievale. Mai multe fragmente ceramice preistorice au apărut în capătul de sud al secțiunii I și în valul așezat în poziția cea mai înaltă a platoului.

Pentru identificarea tipului de așezare finală și a cronologiei lui atrag atenția două piese: un fragment de oală cu buza lătită (*kragenrand*) și un cuțit fragmentar.

Cea mai importantă piesă descoperită este o lamă de cuțit lată de 1 cm, păstrată pe o lungime de 14 cm. Cuțitul are găuri pentru nituirea mânerului și semn de meșter din Styria. Evident, botul dealului a fost amenajat în preistorie și refolosit în Evul Mediu. Un bot de deal amenajat pentru apărare doar cu un segment de val și eventual cu șanț nu poate fi încadrat tipologic. Din aceeași categorie de boturi (terase) de dealuri amenajate într-o perioadă mai veche pentru supraveghere și apărare și refolosite cu un minim de dotări în Evul Mediu fac parte locurile fortificate de la Căpâlna, Cugir și Piatra Roșie. Înălțimea superficială a valului de la Pianul de Sus (0-70-0,90 m) este comparabilă cu cea a valului de la Tălmăcel de pe terasa superioară. Lățimea valului de la Pianul de Sus este de 3 - 3,70 m. Marginea dinspre șanț a fost întărită la bază cu pietre.

Toate amenajările defensive amintite sunt așezate în zona de locuire mai densă a românilor din sudul hotarului transilvănean subcarpatic. Cronologia valului de pământ este asigurată de cuțitul cu nituri, care este datat în regiunile central europene în sec. a XV-lea. Amenajarea valului format din pământ adus din imediata vecinătate a dus la distrugerea așezării preistorice din partea cea mai înaltă a terasei. Urmele

ei nu au fost găsite în SII și III, plasate perimetral. Materialul ceramic preistoric stă încă la dispoziția celor interesați.

Lipsa materialului arheologic medieval în secțiunile perimetrale și răscolirea centrului terasei descurajează viitoare cercetări în locul amintit.

Note:

1. *Repertoriul arheologic al județului Alba*, Alba Iulia, 1995, p. 145.
2. I. Berciu, *Descoperiri din epoca feudală timpurie în raionul Alba Iulia*, în MCA, p. 342-343.

Abstract

The archaeological excavations on a hill near Pianul de Sus (Alba County) uncovered the traces of a small prehistoric settlement superposed by a small earth and timber atypical fortification in the Medieval Period. The Romanian villagers protecting the frontier were the constructors of this medieval fortification. A knife from the 15th century dated this atypical fortification.

121. Piatra Neamț, jud. Neamț

Punct: Curtea Domnească

Cod sit: 120735.01

Autorizațiile de cercetare arheologică preventivă nr. 9/2010, 163/2010 și 185/2010

Colectiv: Gheorghe Dumitroaia – responsabil, Adrian Corneliu Bătrâna-Milencovici, Roxana Munteanu, Daniel Garvăn, Vasile Diaconu, Silviu Ceașu, Lucian Uță (CMJ Neamț)

Cercetarea arheologică preventivă s-a desfășurat în baza autorizațiilor de cercetare preventivă nr. 9 și 185 (respectând contractele încheiate cu Primăria Municipiului Piatra-Neamț, inițiatora a unor proiecte de reamenajare urbană în centrul istoric al orașului), precum și a autorizației nr. 163 (pentru eliberarea de sarcină istorică a unei suprafețe pe care urma să se construiască o extindere a unei locuințe particulare, în strada V.A. Urechia nr. 3).

Situl „Curtea Domnească” este amplasat în centrul municipiului Piatra-Neamț, în zona delimitată de strada Dimitrie Emici și latura de sud a Pieței Libertății. Este situat pe un mic platou aflat pe terasa de 8-12 m a Bistriței, care este mărginit spre nord de versantul dealului Cozla, în timp ce spre est și sud se deschide panorama largă a văii râului. Perimetrul sitului este traversat de străzile Ștefan cel Mare și V.A. Urechia, amenajate pe traseul unor vechi viroage care segmentau platoul în două suprafețe: cea dinspre sud-vest corespunde zonei Bisericii „Sf. Ioan Botezătorul” și a complexelor istorice și arheologice aflate în legătură cu aceasta (turnul-clopotniță, cimitirul, diversele anexe ale bisericii), în timp ce suprafața aflată spre nord-est, mai înaltă cu cca. 1-2 m, a fost destinată locuirii.

Curtea Domnească de la Piatra-Neamț este atestată documentar la 20 aprilie 1491¹, fiind prezentă în documente, prin mențiuni lacunare, până la începutul sec. al XVII-lea². Ulterior acestei date rolul său politico-administrativ scade concomitent cu înstrăinarea și degradarea construcțiilor din cadrul ansamblului. Singura care funcționează fără întrerupere este Biserica „Sf. Ioan Botezătorul”.

Situat în centrul zonei urbane, ansamblul medieval Curtea Domnească a suferit numeroase intervenții de-a lungul timpului, atât în privința arhitecturii cât și a configurației terenului. Cu precădere în ultima sută de ani, lucrările de amenajare (ale străzilor V.A. Urechia și Ștefan cel Mare, a Pieței Libertății, a parcului din jurul Bisericii „Sf. Ioan”), precum și construirea mai multor clădiri (actualele sedii ale Primăriei municipiului, Colegiul „Petru Rareș”, locuințe particulare, Muzeele de Artă și Etnografie și Muzeul Cucuteni) au schimbat radical aspectul zonei și au distrus o bună parte din informația arheologică inițială.

Primele cercetări arheologice în cadrul sitului se datorează lui Constantin Matasă, care efectuează în anii 1954 - 1955 câteva sondaje de informare, în special în jurul clădirii Liceului „Petru Rareș”³. Obiectivele cercetării de atunci au fost urmărirea zidului vizibil în câteva porțiuni, în preajma construcțiilor din cadrul ansamblului medieval, cât și a urmelor propriu-zise ale Curții Domnești. Cercetările continuă, sub forma intervențiilor preventive, până în spre jumătatea deceniului al șaptelea, fără ca rezultatele să mai fie publicate. Platoul de sud este investigat destul de sporadic, inițial prin două sondaje⁴ întreprinse de către L. Bătrîna și A. Bătrîna în partea de V a sitului, apoi prin săpături preventive efectuate în special după 2000. Dintre acestea din urmă, cele mai consistente au fost cercetările întreprinse atât în Piața Libertății, cât și pe două proprietăți particulare din imediata apropiere în 2005⁵.

Într-o primă etapă a cercetării din 2010 am avut în vedere zona în care urmează să se desfășoare proiectele de reamenajare urbană. Lucrările preconizate se referă la modificarea aspectului Pieței Libertății, prin construirea unui pasaj rutier acoperit de o dală pietonală, pe un segment din traseul străzii Ștefan cel Mare. Totodată, se are în vedere restaurarea și consolidarea unor clădiri monument, parte a ansamblului medieval (becul în care este organizată Expoziția Curtea Domnească, turnul-clopotniță) sau ridicate în ultimul secol (sediile Muzeelor de Artă și Etnografie, Teatrul Tineretului). Evaluând proiectele de restaurare și fazele de execuție, am considerat necesar ca intervenția noastră să se desfășoare etapizat, după cum urmează: determinarea potențialului arheologic, ținând cont de intervențiile antropice și de cercetările anterioare; investigarea zonei imediat învecinate a fiecărui monument, pentru recuperarea unui maximum de informații arheologice; urmărirea lucrărilor de consolidare limitând la minimum caracterul intruziv al cercetării.

Ținând cont de configurația terenului, de regimul și limitele de proprietate actuale, în cadrul sitului Curtea Domnească s-au delimitat mai multe sectoare de cercetare, după cum urmează: 1. sectorul sud-vest – în zona Muzeelor de Artă și Etnografie și a locuințelor particulare aflate la V de instituțiile muzeale; 2. sector centru – Piața Libertății, cu turnul-clopotniță; 3. sector sud-est – parcul Bisericii „Sf. Ioan Botezătorul”; 4. sector nord-est – curtea Liceului „Petru Rareș”; 5. sector nord-vest – pe proprietatea Primăriei Piatra-Neamț.

Au fost deschise 26 de secțiuni și casete, a căror notare și amplasare o prezentăm mai jos, în funcție de dispunerea lor în plan.

În jurul Muzeului de Artă:

SI – în spatele clădirii, în partea de V a sitului; dimensiuni: 36 x 2 m;

SIII – pe latura de S a construcției, spre marginea terasei; dimensiuni: 7,5 x 2 m;

SVI – pe latura de S, perpendiculară pe SIII; dimensiuni: 5,5 x 2 m;

Cas. 8 – în fața clădirii; dimensiuni: 2 x 2 m.

În jurul Muzeului de Etnografie:

SII – în spatele clădirii; dimensiuni: 10,70 x 1 m;

Cas.1 – în continuarea secțiunii II, spre sud; dimensiuni: 3,40 x 2 m;

Cas 9 – în fața muzeului; dimensiuni: 2 x 2 m.

În preajma turnului:

SXVI – pe latura de NV a turnului; dimensiuni: 2,40 x 0,80 m;

SXVII – pe latura de NE; dimensiuni: 2 x 1,5 m.

În apropierea Muzeului Curtea Domnească:

SVII – la S de beci; dimensiuni: 5 x 1,5 m;

SIX – pe aceeași latură, paralelă cu SVII; dimensiuni: 5 x 1,5 m;

SX – pe latura de V, perpendiculară pe zidul beciului; dimensiuni: 12 x 1,5 m.

În parcul din jurul Bisericii Sf. Ioan:

SXII – pe latura de N a altarului; dimensiuni: 3,2 x 1,5 m;

SXIII – pe latura de E a altarului; dimensiuni: 3,5 x 1,7 m;

SXIV – pe latura de E a altarului, paralelă cu SXIII; dimensiuni: 4,7 x 1,5 m;

SXV – pe latura de N a altarului, paralelă cu SXII; dimensiuni: 5,4 x 1,5 m;

Cas.2 – pe latura de N a parcului bisericii; dimensiuni: 8 x 3,5 m;

Cas.3 – paralelă cu Cas.2, la E de aceasta; dimensiuni: 2 x 3,5 m;

Cas.4 – paralelă cu Cas. 3, la E de aceasta; dimensiuni: 2 x 3,5 m;

Cas.5 – paralelă cu Cas. 4, spre E; dimensiuni 4 x 3 m;

Cas.6 – între SXIV și SXV; de formă triunghiulară;

Cas.7 – la V de Cas. 2, paralelă cu aceasta; dimensiuni: 2 x 2 m;

Pe terenul Colegiului Petru Rareș, pe spațiul verde aflat în lungul străzii Ștefan cel Mare:

SVIII – la VSV de clădirea Colegiului; dimensiuni: 20 x 1,5 m;

În grădinița delimitată de clădirile Primăriei și strada Ștefan cel Mare:

SIV – la SE de corpul principal al Primăriei; dimensiuni: 14 x 2 m;

SV – pe aceeași parte, paralelă cu S. IV; dimensiuni: 13 x 2 m;

Pe proprietatea B. Sturzu-Cosma, de pe strada V.A. Urechia nr. 3:

Cas α – la N de clădirea existentă, pe locul unei extinderi preconizate pentru pridvor; dimensiuni 3,30 x 5,45 m.

Secțiunile au fost săpate până la stratul steril din punct de vedere arheologic, obținându-se o serie de secvențe stratigrafice pe baza cărora se poate reconstitui stratigrafia sitului. În secțiunile trasate în zona Muzeelor de Artă și Etnografie, grosimea straturilor cu urme antropice variază în jur de 1,60 m, nivelurile superioare fiind deranjate de numeroase intervenții moderne; stratigrafia acestui sector este puternic influențată de activitatea constructivă din ultimele 200 de ani, pe locul actualului Muzeu de Artă fiind ridicate și demolate, în acest interval, alte două construcții. Stratigrafia din jurul turnului-clopotniță este în mare parte deranjată de lucrări edilitare recente (o intervenție de consolidare a fundației și montarea reflectoarelor pentru iluminatul ambiental). Pământul viu a fost interceptat, în cele două secțiuni practicate aici, la 0,80 m. Până la această adâncime se observă un singur strat, de culoare brun-cenușie, de duritate medie, sărac în materiale arheologice, dar conținând pietre, lentile de mortar și cărămizi sparte.

În ceea ce privește nivelurile antropice din secțiunile cercetate pe platoul de N, s-a constatat că și acestea au fost în cea mai mare parte amputate.

Pe platoul de S au fost cercetate mai multe complexe, majoritatea de natură funerară – morminte de înhumare, făcând parte din cimitirul care a funcționat în jurul Bisericii „Sf. Ioan”. Este vorba atât de morminte de înhumare *in situ*, în care indivizii au fost depuși în decubit dorsal, cu mâinile (de regulă) încrucișate pe piept, cât și de reînhumări, cu oasele (uneori de la mai mulți indivizi) depuse pachet. Au fost cercetate integral sau parțial în această campanie 232 de morminte, datate, pe baza inventarului (constând în special din monede) în sec. XVI-XIX.

Alte 9 morminte din cadrul aceluiași cimitir au fost dezvelite, într-o a doua etapă a cercetării, pe proprietatea aflată la V de Muzeele de Artă și Etnografie, pe strada V.A. Urechia nr. 3.

O descoperire valoroasă, care ajută la înțelegerea evoluției ansamblului medieval din cadrul acestui sit, a constituit-o identificarea pe latura de nord a parcului Bisericii „Sf. Ioan”, în casele 3 – 5, a unor segmente din fundația unui zid de incintă al bisericii, care suprapunea mai multe morminte (din care unul datat cu monedă). S-au păstrat doar fragmente din fundația acestui zid, care a avut lățimea de 0,60 m și care a fost ridicat din piatră cioplită având ca liant un mortar slab. Zidul, păstrat încă în elevație pe latura de sud a aceluiași locaș de cult, a fost considerat până nu de mult ca delimitând incinta Curții Domnești, în timp ce situația stratigrafică surprinsă în săpătură arată clar că împrejmuirea nu poate fi mai veche de jumătatea sec. al XVII-lea. Zidul de pe latura de nord a bisericii, a fost demantelat cel mai probabil spre sfârșitul sec. al XIX-lea, odată cu lucrările de amenajare a străzii Ștefan cel Mare.

În S. VIII a fost dezvelită, o structură constând din piatră cioplită, reprezentând, cel mai probabil, resturile de la demolarea unei clădiri. O parte dintre aceste pietre păstrau urme de mortar, iar pe o porțiune a secțiunii, în carourile 8-10, stratul de pietre suprapunea un nivel gros de mortar de cca. 10-15 cm. Din zona acestei construcții demolate a fost recuperată cea mai mare cantitate de ceramică medievală, aflată acum în curs de conservare primară și restaurare.

În SX, în c.1-2, la 2,40 m distanță de zidul de Val Muzeului Curtea Domnească, la -1,10 m față de nivelul actual de călcare, a fost interceptat un nivel ce conține puternice urme de arsură – lemn ars, pigmenți de cărbune și pământ ars la roșu. Acest nivel, cu grosimea de 0,06 m a fost tăiat atât la est, cât și la vest, de două gropi moderne, păstrându-se pe o lungime de 3,12 m. A fost surprinsă o talpă de lemn, carbonizată, cu lungimea păstrată de 1,5 m și lățimea de 0,25 m, dispusă oblic în lungul secțiunii. Aceasta reprezintă limita de NV a unei construcții de lemn, a cărui interior a fost amenajat cu un strat de lut galben având grosimea de 0,05-0,12 m, așezat peste un strat subțire de prundiș de granulație medie, al cărui rol va fi fost acela de compactare a solului. Partea superioară a nivelului de argilă, pe care s-au găsit câteva fragmente ceramice aparținând unor vase arse în mediu reducător și oxidant, ce pot fi atribuite sfârșitului de sec. XIV și începutului secolului următor, constituie nivelul de călcare pe tot timpul funcționării construcției, nefiind observate urme de defecare.

Dezafectarea construcției s-a produs ca urmare a unui puternic incendiu, ce a mistuit în totalitate structura sa de lemn, mărturie în acest sens constituindu-l stratul cu lemn ars, pigmenți

de cărbune și pământ ars la roșu care suprapunea complexul de locuire.

La demontarea tălpii carbonizate, între aceasta și stratul de argilă reprezentând nivelul de călcare din locuință a fost descoperită o monedă, în stare proastă de conservare, ce reface parte, cel mai probabil, din ultima serie de emisiuni monetare (1386-1391) datorate lui Petru I (1375-1391). În baza acesteia, apreciem că locuința a fost construită în ultimii ani ai domniei voievodului amintit, sau în anii imediat următori.

În cadrul sitului Curtea Domnească au fost identificate, așadar, repere ale unor monumente arheologice distincte din punct de vedere al funcționalității, al cronologiei și al amplasamentului: unei așezări civile, de a sfârșitul sec. al XIV-lea și începutul sec. al XV-lea, care a ocupat, probabil, întreaga terasă, îi succede Curtea Domnească ridicată în a doua jumătate a sec. al XV-lea, în timpul căreia cele două platouri capătă funcțiuni distincte – cel de nord păstrează resturi civile și administrative, în timp ce cel de S devine spațiu religios, pe care, după ridicarea bisericii, începe să funcționeze un cimitir. În bună parte, evoluția diferită a acestor două zone imprimă aspectul actual al zonei: Biserica Domnească va continua să funcționeze mult timp după ce Curtea din Piatră va înceta să mai existe.

Întregul material arheologic descoperit (ceramică, monede, obiecte de podoabă, alt inventar metalic, resturi osteologice umane și animale) a fost recoltat, marcat și ambalat în mod corespunzător, notarea coordonatelor topometrice făcând posibilă corelarea datelor obținute din analiza tipologică și cronologică cu stratigrafia și planimetria sitului.

Artefactele descoperite au intrat în evidența Muzeului de Istorie și Arheologie Piatra-Neamț și urmează a fi prelucrate din punct de vedere științific după conservarea primară (curățare și stabilizare prin tratamente fizico-chimice).

Note:

1. *Documente privind Istoria României*, veacul XV, A, Moldova, vol. II, 1954, p. 158-159.
2. L. Șimanschi, *Curtea și Biserica Domnească din Piatra-Neamț*, București, 1969, p. 11.
3. C. Matasă, *Șantierul arheologic Piatra-Neamț (r. Piatra-Neamț, reg. Bacău)*, în *SCIV*, VI, 3-4, 1955, p. 819-840. La cercetările din 1955 participă și delegați ai Academiei Române, care publică rezultatele în nume propriu: N. Constantinescu, S. Morintz, *Sondajele de la Piatra-Neamț*, în I. Nestor et alii, *Șantierul arheologic Suceava. Raport preliminar asupra săpăturilor din campania anului 1955*, în *MCA*, IV, 1957, p. 261-264.
4. Ce vor fi valorificate în publicarea preconizată, a tuturor săpăturilor de la Curtea Domnească.
5. Gh. Dumitroaia, R. Munteanu, L. Uță, *Piatra-Neamț, jud. Neamț. Punct: Curtea Domnească*, în *Cronica Cercetărilor Arheologice din România. Campania 2005*, București, 2006, p. 261-262.

Abstract

During the 2010 archaeological campaign, several medieval complexes were investigated. On the southern plateau of the site, most of the complexes were of funerary type: 241 inhumation burials, representing part of St. John Church cemetery, being uncovered.

On the northern plateau we discovered a part of a burnt dwelling dating to the 14th century.

122. Poș, com. Marca, jud. Sălaj

Punct: Corău

Cod sit: 141982.01

Autorizațiile de cercetare arheologică preventivă nr. 84/2010, 241/2010

Colectiv: Sanda Băcuet, Crișan - responsabil, Ioan Bejinariu, Dan Băcuet, Crișan, Dan Culic, Horea Pop (MJIA Zalău)

Situl identificat din anii 80 se întinde atât pe teritoriul județului Sălaj, cât și pe teritoriul județului Bihor, fiind tăiat de limita celor două județe. Situl este cunoscut în literatura de specialitate ca Suplacu de Barcău „Corău”, beneficiind de cercetări sistematice efectuate de Doina Ignat. În această zonă, a fost realizat un baraj de acumulare, potrivit planurilor beneficiarului doar o suprafață de aproximativ 2 ha din sit urmează a fi acoperită de apă. Până în prezent în cadrul cercetărilor întreprinse în anii 2002, 2003, 2010 au fost sesizate complexe sau niveluri de locuire aparținând culturilor Starčevo-Criș, Pișcolt timpuriu și târziu, așa-numitul grup Suplac, cultura Coțofeni, bronz târziu, Hallstatt, cultura Sentesvekerzug și epoca romană, sec. II - III.

Cercetările preventive derulate ca urmare a intenției de construire a unui baraj de acumulare, au început în anul 2002 și au fost continuate în anul 2003. După o întrerupere de 7 ani, cercetările au fost reluate în anul 2010.

În campania anului 2010 au fost realizate un număr de 5 suprafețe de cercetare amplasate în general în partea de N a sitului, zonă care va fi prima afectată de revărsarea de apă. Potrivit documentației beneficiarului din cele 6 ha, cât însumează situl pe teritoriul județului Sălaj, vor fi afectate 2,14 ha, areal care necesită descărcare de sarcină arheologică.

Intr-o primă etapă a fost îndreptat unul din malurile unei gropi de scos pământ executată în anul 2004. S1/2010 a fost amplasată pe malul vestic al gropii executate de beneficiar, având dimensiunile de 30 x 1,5 m.

Stratigrafic au fost surprinse două niveluri de locuire, separate între ele de un nivel steril. Au fost cercetate șapte complexe arheologice dintre care o parte dintr-o locuință, un mormânt de înhumare foarte prost păstrat, 3 șanțulețe de la o palisadă interioară, două gropi.

S2/2010 amplasată la marginea vestică a sitului avut dimensiunile de 24 X 1,5 m, fiind trasată pentru urmărirea stratigrafie în această zonă.

Au fost sesizate două nivele de locuire neolitice și sporadic un nivel de locuire Sentesvekerzug. Au fost identificate și cercetate 11 complexe dintre care 4 aparținând culturii Sentesvekerzug.

Dintre complexele neolitice se remarcă C11, locuință adâncită cu un bogat material ceramic pictat aparținând unui nivel timpuriu de locuire (de tip Suplac I la D. Ignat) și 2 șanțulețe provenite de la o palisadă interioară.

S3/2010 avut dimensiunile de 70 x 5 m, orientată E-V amplasată în paralel cu șanțul de delimitarea al județelor Sălaj-Bihor.

În general pe traseul suprafeței de cercetare au fost identificate 4 niveluri de locuire neolitice, din păcate suprafața nu a putut fi epuizată din cauza acumulării de apă.

S4/2010- a fost trasată de la nord la sud perpendiculară pe S3, și a avut dimensiunile de 50 x 5 m.

Stratigrafic au fost identificate 4 niveluri de locuire neolitice, de la nivelul humusului fiind conturate complexe aparținând 2 complexe de epocă romană.

Dintre cele 4 niveluri neolitice cel superior a fost identificat pe tot traseul suprafeței, nivelul 3 (niv. 1 humus, niv. 2 neolitic superior, niv. 3 neolitic intermediar, niv. 4 steril, niv. 5 nivel neolitic inferior, niv. 6 nivel Pișcolt) apare de la m. 8 al secțiunii, niv 5 de la m. 30, iar nivelul inferior aparținând culturii Pișcolt a fost surprins doar în apropierea complexelor corespunzătoare complexelor.

S5/2010 a fost trasată în paralel cu S2/2010, orientată nord-sud, cu dimensiunile de 31 x 5 m. Pentru primii 13 m ai secțiunii nu a fost identificat un nivel de cultură, sub humus urmând direct sterilul galben, de la m 13 apare un nivel de locuire neolitic surprins în continuare până la m. 31, iar de la m. 21 spre m. 31 apar alte două niveluri de locuire. Au fost preparate două locuințe de suprafață din nivelul superior, 3 complexe de mari dimensiuni din nivelul inferior de locuire, numeroase gropi, două șanțulețe de la palisada interioară, două gropi aparținând epocii romane.

În cadrul cercetării efectuate în anul 2010 au fost identificate și preparate 165 de complexe dintre care locuințe: 24 locuințe, 23 neolitice și una Sentesvekerzug, morminte de înhumatie trei certe și alte cinci posibile, morminte de incineratie - 2, gropi - 73, urme de la două sisteme de protecție de tip palisadă, numeroase gropi de stâlp.

Complexele neolitice

Locuințe

Dintre locuințele identificate exemplificăm cu cele mai reprezentative:

C1- locuință de suprafață surprinsă parțial în secțiunea S1 la îndreptarea profilului unei gropi de foarte mari dimensiuni. Locuința s-a conturat ca o aglomerare de piatră având dimensiunile surprinse în secțiune 1,50 x 0,80 m. Au fost recoltate numeroase fragmente ceramice precum și utilaj litic. Stratigrafic aparține nivelului superior.

C11- locuință adâncită surprinsă parțial în secțiunea 2/2010, și parțial în S5/2010 având dimensiunile de 4,40X 2,4 m. A fost recoltat numeros material ceramic de foarte bună calitate, ceramică pictată, utilaj litic. Pe baza ceramicii pictate locuința poate fi atribuită unui nivel timpuriu de locuire (Suplac I la D. Ignat).

C20 - locuință de suprafață cercetată în S3/2010, la - 0,30m formă patrulateră surprinsă parțial, având dimensiunile cunoscute de 3,80 x 3 m. S-a conturat ca o aglomerare de piatră de râu, comasată în special spre latura de N, NV până aproape de centrul complexului în rest fiind identificată o podea de lut galben alocuri arsă la roșu. Printre pietre au fost identificate materiale ceramice, 5 dălți și bulgări de piatră cu urme de desprindere a unor dălți. Aparține nivelului superior de locuire neolitic de la Porț.

C21 - locuință de suprafață, având dimensiunile surprinde de 2 X 2,40m, conturată la - 0,30 m, ca o zonă puternic pigmentată la roșu. În colțul vestic a fost identificată o aglomerare de piatră. Aparține nivelului superior de locuire neolitic de la Porț. Din locuință a fost recoltat numeros material ceramic, dălți, o statueta antropomorfă.

C22 - locuință de suprafață conturată în S3/2010, c.28-30 ca o aglomerare de piatră de râu, surprinsă parțial la - 0,33m, având dimensiunile de 2 X 1,80m. La îndepărtarea

nivelului de piatră, sub acesta au apărut urme de lutuală galbenă, parțial arsă la roșu. Au fost recoltate numeroase fragmente ceramice care atribuie complexul nivelului superior de locuire.

C33 - locuință de suprafață identificată în S3/2010, c.13,5-14,8, la -0,28 m. S-a conturat ca o podea de lut arsă la roșu, în care au fost sesizate gropi de stâlp. Sub nivelul de lut ars apare un nivel de piatră de râu printre care se observă urme de lutuală galbenă, sub acest nivel de piatră apare baza construcției din plăci de micașist. Lângă latura de NV au apărut fragmente de 6 vase întregibile, iar pe podea a apărut un vas de tip cupă în care a fost identificat un disc cu marginile ușor înălțate (capac), ornamentat prin incizie în manieră Turdaș.

C44 - locuință de suprafață marcată de un aliniament de gropi de stâlp la -0,60 m, S3/2010, c.22-28. Pe nivelul de săpătură la -0,50 -0,60 m a apărut o cantitate impresionantă de material ceramic, dălți, statuete antropomorfe, utilaj litic. Stratigrafic aparține nivelului intermediar de locuire (Suplac II la D. Ignat).

C48 - locuință de suprafață conturată în S3/2010, m. 65-69,7, la -0,30, fund la -45 m. Surprinsă parțial având dimensiunile cunoscute de 3,20 x 1,60 m. Conturată ca o aglomerare de piatră și fragmente ceramice. Pe marginea de V a apărut o rășniță. În aceeași zonă au apărut fragmente de vase întregibile de mari dimensiuni. Au fost recoltate numeroase fragmente ceramice, dălți, utilaj litic, o statueta antropomorfă, o lingură. Pe marginea complexului au fost conturate gropi de stâlp. Aparține nivelului superior de locuire neolitic de la Porț. (Suplac III la D. Ignat).

C64 - o posibilă locuință adâncită, conturată în S3/2010, m. 72-75, complex surprins parțial în suprafața de cercetare (3 x 2,40 m), conturat la 1,12 m fund la 1,96 m. În umplutură foarte mult pământ ars la roșu și lentile de cărbune. Pe baza materialului ceramic pictat complexul aparține unui nivel timpuriu de locuire (anterior Suplac I, la D. Ignat).

C65 - posibilă locuință adâncită, conturată în S3/2010, m. 68-72, la -1 m, fund la 1,68. Pe fundul complexului au apărut 3 gropi de stâlp, iar în jurul lui alte 4 gropi. Din umplutură au fost recoltate fragmente ceramice, o statueta, o daltă, vase miniaturale. Aparține unui nivel timpuriu de locuire (Suplac I la D. Ignat).

C108 - locuință de suprafață, cercetată în S4/2010, la -0,35-0,40 m, c. 40-46/0-3, marcată pe baza unui nivel de chirpic amestecat cu piatră și fragmente ceramice. Aparține nivelului superior de locuire, Suplac III la D. Ignat.

C120 - locuință de suprafață cercetată parțial în S5/2010, c.27-31, având dimensiunile de 3,60 x 1,30, conturată la -0,35 m ca un nivel de chirpic, piatră de râu, ceramică. Pe alocuri a fost identificată podeaua de lut galben, parțial arsă la roșu. Au fost recoltate fragmente ceramice și 2 dălți. Aparține nivelului superior de locuire, Suplac III la D. Ignat.

C121 - locuință de suprafață cercetată parțial în S5/2010, la 0,45, fund la -0,60. S-a conturat ca o platformă de piatră sub care a apărut podeaua de lut galben, parțial arsă la roșu. În zona centrală a fost identificată o vatră simplă pe care era așezat un vas întreg. Sub nivelul primei podele a apărut o a doua podea din lut galben. Au fost recoltate fragmente ceramice, o daltă, utilaj litic.

C135 - o posibilă locuință adâncită, cercetată parțial în S5/2010, având dimensiunile de 3,10 x 2m, de forma ovală, conturată la -0,85 fund la 2 m adâncime. În profil sunt sesizate niveluri succesive de cenușă, lut galben, lut cenușiu, lentile de

cărbune. Pe marginea sudică a fost identificată o groapă de stâlp. Posibil ca acest complex să fie o locuință adâncită sau o groapă de provizii acoperită. Din complex au fost recoltate numeroase fragmente ceramice pictate. Complexul aparține unui nivel timpuriu de locuire, dar nu cel mai timpuriu, de tip Suplac I la D. Ignat.

C137 - posibilă locuință adâncită, cercetată în apropierea C135, S5/2010, la 0,80 m adâncime fundul la -1,20, - 1,90. Complexul este format dintr-o groapă de mari dimensiuni, 2,60 x 2,60 m, pe marginea căreia la 1,20 a fost conturată o treaptă de unde a fost recoltată o cupă cu picior întregibilă. De la groapă s-a conturat un culoar de 2 x 2,10 m având adâncimea de 1,05. În groapa centrală pe fund în opoziție au apărut 2 gropi de stâlp, iar de la nivelul de conturare pe marginile de N - V și E alte două gropi de stâlp. Din complex au fost recoltate numeroase fragmente ceramice pictate, vase întregibile sau parțial întregibile, un ac din os etc. Complexul aparține nivelului timpuriu de locuire.

C143 - locuință de suprafață cercetată în S4/2010, având dimensiunile de 3,80 x 1,80 m, la -0,80 m. Locuință rectangulară identificată după urma de podea de lut galben, spre peretele de NE fiind observată o vatră distrusă. Aparține nivelului intermediar de locuire (Suplac II la D. Ignat).

C155 - locuință de suprafață, sesizată în S4/2010, la -0,80 în apropierea C143. A avut dimensiunile de 3,80 X 2 m, podea de lut galben, aproximativ central a fost observată o urma de vatră distrusă. Pe marginea complexului au apărut 2 gropi de stâlp. (Suplac II la D. Ignat)

C 161- locuință de mari dimensiuni 5 X4m, sesizată pe baza podelei de lut galben și pe alocuri arsă la roșu. Pe nivelul de conturare a fost înregistrat și un nivel de dărâmtură (chirpic) precum și numeroase blocuri de micășist. La -0,80 apare prima podea de lut de aproximativ 10 cm grosime, iar la 1,20 apare cea de-a doua podea de lut galben, sub nivelul celei de-a doua podea apar aliniamente de gropi de stâlp. Complexul aparține unui nivel timpuriu de locuire, de pe podele fiind recoltate numeroase fragmente ceramice, vase miniaturale, utilaj litic.

Morminte

C45 - mormânt de înhumatie cercetat în S3/2010 la -0,80 m, c.48-49; orientare N-S. Nu a fost sesizată groapa mormântului, scheletul precum și inventarul fiind depuse în umplutura unui alt complex. Din schelet s-au păstrat craniul, foarte prost preservat, și un fragment de os lung de la picior. La picioare au fost depuse 3 vase întregibile dintre care 2 amfore și o statueta antropomorfă. În zona capului au apărut fragmente de la un alt vas.

C61/1 - mormânt de înhumatie, orientat V-E, cercetat în S3/2010, c.50-52., la -0,89 m. Nu a fost sesizată groapa mormântului, scheletul din care s-a păstrat doar fragmente de craniu și mandibulă de asemenea foarte prost păstrate a avut probabil orientarea V-E. După amplasarea vaselor probabil ca acestea au fost depuse de-a lungul corpului. Au fost recuperate 4 vase întregibile, unul având în interior ocră roșu.

C61/2 - mormânt de înhumatie cercetat în S3/2010, c.52-53/3-4, la -0,84, pe marginea de V a complexului C61. Nu a fost sesizată groapa mormântului fiind amplasat în umplutura complexului C61. Nu au fost recuperate oase, doar 2 vase și o daltă.

C163 - mormânt de incineratie, cercetat în S4/2010, m. 47-49. Groapa de formă patrulateră a avut dimensiunile de 1,60 x 1,30 s-a conturat la -1,07 m. În centrul gropii au fost

depuse în linie 3 vase, 2 cupe fără picior și o strachină, lângă acestea fiind amplasate, pachet, oase incinerate. Toate oasele precum și pământul dintre ele au fost colorate cu o substanță roșie (ocră roșu).

Același tip de depunere a fost înregistrată pe fundul unui șanțuleț de palisadă, C68, din S3/2010, m. 58-59, la -1,60, dar în acest caz au fost depuse doar resturile cinerare vopsite cu roșu.

Este posibil ca următoarele complexe să fi reprezentat morminte:

C66 - depunere de 2 vase întregibile și unul fragmentar, S3/2010, m. 64-65,2/0-1, la -1 m.

C80 - depunere 2 vase întregibile (o strachină și o cupă fără picior), S3/2010, m. 57-58/3-4, la -1m.

C82 - pe nivelul de conturare al acestui complex aflat în colțul opus al C45, S3/2010, c.49-50/4-5 au fost identificate 3 vase întregibile. Complexul nu a putut fi cercetat în întregime fiind inundat.

C84 - o înșiruire de 4 vase, în S3/2010, m 53-54,2/2-3, la -1m.

C97 - depunere de 7 vase întregibile, cupe, străchini cu picior sau cupe fără picior, în S4/2010, m 9-10, -0,60.

În toate suprafețele deschise au fost sesizate unul sau două șanțulețe care provin de la o palisadă interioară. După orientarea acestora și zona în care au fost sesizate par să indice existența a două sisteme. Un prim sistem este format din urmele sesizate în S1/2010 și care pot să se continue cu cele sesizate în S0, CA, S1/2002, și care par să închidă o suprafață din zona centrală a sitului de la Porț „Corău”. Șanțulețele din S3, S4, S5, S2/2010 par să aparțină unui al doilea sistem amplasat în zona inferioară a sitului de la Porț. Nu avem date despre existența unui astfel de sistem în zona de sit de la Suplac.

La aceste complexe se adaugă un număr de 73 gropi dintre care 65 neolitice, 3 Hallstatt, 5 epocă romană. [Sanda Bacuț Crișan]

Descoperirile din perioada târzie a primei epoci a fierului (Ha D)

În campania de cercetare a stațiunii arheologice de la Porț Corău din anul 2010 au fost descoperite patru complexe arheologice, atribuite perioadei târzii a primei epoci a fierului. Toate cele patru complexe au fost descoperite în secțiunea S2/2010, trasată aproximativ la NNV de suprafețele cercetate în campaniile anilor 2002-2003.

Primul complex atribuit acestei perioade a apărut chiar în zona primilor metri ai secțiunii menționate. Este vorba despre C16 probabil o construcție, surprinsă parțial între m 0-2,4. În sectorul surprins în secțiunea S2 construcția se adâncea până la 1,50 m. Au fost surprinse două gropi de stâlpi, ambele aparținând acesteia. Construcția a suprapus un complex mai vechi, din care a mai fost evidențiată o parte spre est. Acest ultim complex se adâncea doar până la cca. 1 m. Este vizibilă în profil o lentilă cenușiu-gălbuie, cu aspect lutos ce reprezintă sterilul excavat pentru amenajarea construcției cu indicativul C16. Caracterul complexului C 16 este dificil de precizat, mai ales că urmele sale nu au fost evidențiate și în secțiunea S5, trasată paralel cu S 2, la o distanță de 0, 50 m. În imediata apropiere a acestui complex au apărut două gropi (C 9 și C 12) ambele tronconice în secțiune, cu diametrul maxim pe fundul gropii. După aspect cele două par să fie gropi pentru păstrarea proviziilor, ceea ce ar sugera că acesta (complexul C 16) ar putea reprezenta o locuință. Inventarul complexului C 16 este reprezentat de ceramică fragmentară. Se remarcă printre acestea câteva fragmente lucrate la roată. Cele două gropi de

provizii au un inventar modest constând din puține fragmente ceramice și chirpici sfărâmat. Ultimul complex arheologic (C10) ce datează din perioada târzie a primei epoci a fierului, descoperit în campania de cercetări a anului 2010 s-a conturat între m. 13,80 – 16,20 ai secțiunii S2. Pe latura scurtă lățimea maximă a complexului era de cca. 2,00 m. Pare să fie vorba despre o construcție adâncită, cu accesul în trepte dinspre nord-est, către zona centrală care se adâncește până la 1,60 m. Umplutura acestui complex era cenușoasă, relativ afânată cu mult cărbune. Inventarul este mai bogat în comparație cu precedentele complexe și constă dintr-o cantitate importantă de ceramică, inclusiv numeroase fragmente lucrate la roată. Din umplutura construcției provine un vârf de săgeată din bronz, de tipul fără duliș și cu trei muchii, identic cu alte două piese descoperite în campaniile precedente din acest sit.

În celelalte suprafețe cercetate în campania anului 2010 nu au mai surprins alte complexe ce datează din perioada târzie a primei epoci a fierului. Sporadic au apărut însă fragmente ceramice din această perioadă dar și o serie de piese din metal. Este vorba în primul rând despre o psalie din fier, respectiv un fragment de brățară din bronz, ultima probabil datând din aceeași perioadă. Ca și în cazul cercetărilor anterioare, din anii 2002-2003 am constatat că un strat de cultură aferent prezenței umane din perioada târzie a primei epoci a fierului a fost surprins doar în preajma complexelor descoperite. În S2/2010 grosimea maximă a stratului de cultură din această perioadă atinge 0,22 m. Dacă prima grupare de complexe (două locuințe și o serie de gropi) din această perioadă a apărut în zona mai înaltă a sitului, cea de-a doua grupare, cercetată în anul 2010, se plasează la cca. 130 m distanță. Se pune întrebarea dacă cele două grupări sunt contemporane, deși ambele se datează în cadrul mai larg al perioadei târzii a primei epoci a fierului. Vârfurile de săgeți, precum cele descoperite în ambele grupări au o perioadă de utilizare mai lungă. În aceste condiții analiza ceramicii descoperite în complexele din cele două grupări poate oferi o serie de indicii. Un prim indice îl reprezintă ponderea ceramicii lucrate la roată. Dacă în complexele primei grupări, cercetate în 2002 – 2003, a apărut un singur fragment lucrat la roată, în cazul celor descoperite în campania anului 2010 această categorie este bine reprezentată cantitativ prin fragmente ce provin de la diverse forme. Deși materialul ceramic din campania anului curent nu a fost analizat decât sumar, impresia noastră este că aceste ultime complexe, aparțin unei etape mai recente a perioadei târzii a primei epoci a fierului. Este utilă în acest sens și o analiză comparativă cu ceramica ce provine din stațiunea de la Poștă Paliș (așezare fortificată și necropolă), stațiune ce poate fi datată mai pe larg la sfârșitul primei epoci a fierului – începutul celei de-a doua epoci a fierului. [Ioan Bejinariu]

Complexele de epoca romană

Cele 5 complexe aparținând epocii romane, toate gropi, au fost identificate în S3/2010, c.28-29, complexul C23, în S4/2010 2 gropi C54/1 și C54/2 și S5/2010 alte 2 gropi C128 și C129. Din complexe și în special C54/2 a C128 au fost recoltate numeroase fragmente ceramice provenite de la vase de provizii, ornamentate cu brăuri în ghirlandă și incizii. Din C23 a fost recoltat un fragment de vas de tip Przseversk. Ceramica datează complexele în sec. II - III.

În campania anului 2010 au fost cercetați 836 m².

În cei 836 m² cercetați în anul 2010, au fost identificate și cercetate un număr de 165 de complexe,

morminte, locuințe, gropi și sisteme de protecție (palisade). Majoritatea complexelor aparțin celor 4 niveluri neolitice sesizate diferit pe traseul suprafețelor deschise, existând 4 complexe care se atribuie Hallstatt-ului, cultura Sentesvekerzug, și 5 complexe de epocă romană. Din complexe au fost recoltate numeroase vase întregi sau întregibile, vase miniaturale, 20 de statuete antropomorfe, 2 zoomorfe, linguri de lut, plăci decorate în stil Turdaș, aproximativ 200 de dălți din piatră, numeros material litic cioplit. De remarcat complexele aparținând culturii Pișcolt, extrem de bogate în material ceramic pictat dar și incizat, la materialul ceramic adăugându-se bulgări și lame de obsidian. Pe lângă cele 200 de dălți, au mai fost recoltați numeroși bulgări de piatră cu urme de desprindere, fapt ce certifică producție în așezare a acestora.

Bibliografie:

I. Bejinariu și colab., *Șantierul arheologic Poștă "Corău", în CCA 2004*, p. 245-247.

Al. V. Matei și colab., *Șantierul arheologic Poștă "Corău", în CCA 2003*, p. 246-248.

Abstract:

In the archaeological investigations from 2010 we discovered 165 archaeological features, 24 dwellings (one Sentesvekerzug, and 23 Neolithic ones), 10 graves (8 inhumation graves and 2 cremation graves), and a high number of pits.

123. Răducăneni, com. Răducăneni, jud. Iași

Punct: Bazga - Cetățuie

Cod sit: 98694.03

Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 153/2010

Colectiv: Vicu Merlan - responsabil, Paul Salomeia (M Huși)

Obiectivul acestei campanii de cercetare a fost salvarea vestigiilor arheologice din perimetrul alunecărilor de teren, sectorul estic al sitului.

În cadrul campaniei din anul 2010 au fost realizate următoarele: s-a trasat o nouă secțiune S10, a fost săpată caseta A în partea de NV a secțiunii S3/2004 pentru salvarea unui cuptor cucutenian și o altă casetă B, în partea de SE a S10, între m.1-m.4.

Secțiunea S10 a fost săpată pe direcția NE-SV, paralelă cu S1/2003, având următoarele dimensiuni: L = 15 m, l = 2 m.

Încă de la m.1-m.3 s-au descoperit bucăți de zgură cu fier de la un atelier de fierărie getic (Latène), identificat și în S1/2003. Alături de acestea s-au mai găsit și câteva fragmente metalice, puternic oxidate.

La m.8/-0,50 m a fost intersectată o groapă getică (G23) de sec. IV a.Chr., având în inventar următoarele: oase de animale, chirpici răzleți, cărbuni, pietre înroșite.

La nivelul cucutenian, la peste 1 m adâncime, în partea de NV a secțiunii S10 a fost identificată o vatră de foc, bine păstrată, cu o formă aproximativ circulară și gardină în forma de potcoavă, având deschiderea spre E. Vatra a fost reperată la -1,05 m în m.13. Gardina dinspre N este mai groasă,

prăbușindu-se spre zona central-nordică a vetrei. În centrul vetrei s-au găsit numeroși cărbuni, cenușă și chiar oase mici calcinate, iar în partea de E (la gura vetrei) câteva fragmente de ceramică cucuteniană. Împrejurirea cu gardină îi conferă o formă generală cvasi-dreptunghiulară, îngustându-se ușor spre partea de E. Deschiderea spre E este de cca. 0,50 m, lungimea (interiorul vetrei) = 1,2 m, lățimea (max.) = 0,8 m. La exterior L = 1,6 m; l = 1 m. Grosimea gardinei variază: spre VNV la 12 - 13 cm, spre S și NE la 6 - 8 cm. Adâncimea maximă până la care au fost descoperite resturi de vatra ajunge la - 1,25 m. Fundul vetrei este prevăzut cu chirpici poligonali tipici, cu grosimi cuprinse între 1-2 cm, fiind de culoare cenușie.

În nivelul cucutenian au fost identificate și câteva pietre înroșite la m.3, m.4, m.8 și m.9 de mărimi relativ mari, din gresie friabilă și una din calcar oolitic.

În nivelul getic a fost descoperită o podoabă la m8/-0,50 m (cercel). Cercelul poartă urme de patină verzuie, fiind alcătuit din două piese: suportul dintr-o sârmă de cupru, prevăzut la unul din capete cu o gaură (prinsoare) și corpul propriu-zis în formă de semilună, bombat la exterior (zona mediană), cu o carenă groasă la exterior. Văzut din profil, corpul cercelului se aseamănă cu o barcă arcuită. Starea de conservare este bună spre mediocră, fiind ușor corodat spre urechiușa de prindere, iar pe celelalte părți componente prezintă un strat subțire de patină verde. La prima vedere corpul cercelului pare a fi din cupru, fiindu-i aplicată o peliculă de argint la suprafață. Deși descoperită în nivelul getic de sec V - IV a.Chr., nu excludem să aibă o vechime mai mare din Hallstatt sau chiar epoca bronzului.

Cercelul are o greutate de circa 1,5 g cu următoarele dimensiuni:

L = 3,5 cm; l = 1,8 cm; φ (centru) = 3,5 cm; φ (sârmă) = 1,5 mm.

Până la această dată, cercelul descoperit este inedit ca formă în situl de la Bazga, dar în campania din anul 2008/Ş7/m86 a mai fost descoperită o piesă dintr-o singură bucată cu dimensiuni mult mai mici.

Unelte din metal:

- fragment de vârf de lance (mg/-0,50 m), rupt din treimea superioară și desprins în două. Lateral și la partea activă (vârf) este ușor subțiată ("retușată") pentru a facilita pătrunderea în corpul străpuns. Are culoare neagră și este confecționat dintr-un metal inoxidant (probabil plumb în aliaj cu alte metale), fiind greu și având un luciu metalic. Pe partea dorsală prezintă o ușoară carenă, asemănător pieselor din silex. Lateral se prezintă cu o lamă perfect ascuțită. Dimensiuni: L = 3,6 cm, l = 1,8 cm.

- cui cu „floare” lată (plată) din fier, puțin oxidat, descoperit la m.4/-0,70 m, în nivelul hallstattian. „Floarea” cuiului are cam 1/2 din lungimea totală, fiind puternic ruginită în zona mediană a axului vertical. L = 2,8 cm; l (floare) = 1,6 cm.

- obiect din fier, oxidat, răsucit la partea superioară asemănător unui „clenci” de prindere, de tip agrafă (m5/-0,7 m). Este oxidat la suprafață, fiind puternic afectat de rugină mai ales în zona de prindere. L = 12,5 cm; l = 0,4-0,6 cm; L(arcuire) = 0,8 cm.

- dorn din fier descoperit în nivelul Hallstatt la m.12/-0,90 m, cu o starea de conservare bună și urme de oxidare, dar cu partea activă tocită. În secțiune apare de formă dreptunghiulară, iar marginile sunt drepte. Dornul se subțiază ușor dinspre muchie (cap) spre vârf. L = 6,5 cm; l = 1 cm; L (vârf) = 0,5 cm; l(cap) = 1 cm.

Unelte din lut, piatră și silex:

- fusaiolă bitronconică din lut ars, de bună calitate, de culoare cenușie, cu φ (max.) = 3 cm; φ (perforație) = 0,8 cm; h = 3 cm.

- fusaiolă tubulară, din lut ars, de culoare cărămiziu-cenușie, de calitate bună spre foarte bună. Gaura de perforație are φ = 0,6 cm; φ (max.) = 3,5 cm; h = 1,8 cm.

- fusaiolă bitronconică de culoare galben-cenușie și de calitate bună, descoperită la m.10/-0,75 m. Gaura de prindere (perforația) are φ = 1,3 cm; iar φ zonei mediane (maxim) = 3 cm.

- dălțiță dreptunghiulară de tip herminetă, confecționată din menilit de culoare maronie. Are tăișul convex, cu o latură dreaptă și una ușor bombată, fiind fin șlefuită. Muchia prezintă urme de fasonare, iar tăișul este ascuțit cu câteva știrbituri laterale. L = 3,5 cm; l = 2,5 cm.

- gratoar din silex de Prut, preparat pe o așchie, cu partea activă convexă și cu rețușe pronunțate lateral, fiind de formă aproximativ triunghiular. A fost descoperit la m.9/-0,60 m, având următoarele dimensiuni: L = 3,5 cm; l = 1,8 cm.

- râșniță cvasi-pătrată din gresie silicioasă de duritate medie, descoperită la m.11/-1 m, la cca. 1,5 m NE de vatra de foc, cu o ușoară albiere în partea centrală. L = 42 cm; l = 38 cm; gr. = 6,5 cm.

- nicovală din gresie slabă descoperită la m.6/-0,80 m, de formă cvasi-pătrată cu laturile 25 x 2 cm.

Caseta A/Ş3/2004

În partea de NV a secțiunii Ş3 realizată în anul 2004, a fost depistat în secțiunea malului abrupt (primăvara anului 2010), în urma prăbușirilor gravitaționale de versant, resturile unui cuptor de ars ceramică cucutenian. Pentru salvarea acestuia s-a realizat o casetă A cu următoarele dimensiuni: L = 3 m; l = 2,5 m. Prin decopertarea nivelului superior cucutenian, au fost identificate fragmentele bolții centrale a cuptorului prăbușite, iar sub acestea, resturi de la placa de separație a camerelor de coacere a ceramicii. Placa avea numeroase perforații la nivelul inferior, ce aveau ca scop distribuția controlată a temperaturii de ardere a vaselor ceramice. Astfel de cuptoare cucuteniene au fost descoperite și într-un alt sit eneolitic de la peste 10 km, în punctul Dolhești „La Ulm”.

În caseta B, materialul arheologic este răzleț, găsindu-se doar o singură concentrare la m.2, -0,60 m ce s-a constituit într-un mic complex ceramic cucutenian, fără urme de pictură.

Pe ansamblu, campania din anul 2010 din acest sit, deși restrânsă din motive financiare, a avut ca surpriză descoperirea celei mai bine conservate vetre de foc cucuteniene din câte s-au descoperit până acum, permițându-ne să putem concluziona numeroase informații de ordin tehnologic privind instalațiile de foc preistorice.

124. Românești, com. Curtea, jud. Timiș

Cod sit: 158957.01

Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 176/2010

Colectiv: Mircea Anghelinu - responsabil, Loredana Niță (UV Târgoviște), Ion Cornel Bălțean (RMGC) Valery Sittlivy (Univ. din Köln), Holger Kels (Univ. din Aachen), Victor Chabai, Andrej Vesselsky (Institutul de Arheologie, Simferopol, Ucraina)

Cercetările din acest an au avut drept obiective lărgirea colecției litice, într-un cuantum relevant pentru a analiză statistică a atributelor, verificarea limitelor concentrației de artefacte litice din nivelul aurignacian (nivelul aurignacian III, cf. Mogoșanu 1978), dar și recuperare unei serii de probe pentru analize palinologice, OSL și tephrocronologie (secvența arheologică nu conservă material organic). Unul dintre sondajele de 2 x 1 m deschise în campania din 2009, în extremitatea nordică a sitului, orientat E - V, a fost extins la o suprafață de 5 x 1 m (sondajul nr. 4, adâncimea maximă 0,80-0,90 m). Întrucât secvența geologică a fost descrisă în raportul campaniei din 2009, ne vom rezuma aici la prezentarea conținutului arheologic.

În partea superioară (0-0,15 m), afectată în general de lucrări agricole în timpuri istorice, materialul arheologic apare amestecat (câteva fragmente de ceramică preistorică și medievă, piese litice, resturi de chirpic). Locuirea paleolitică include cel puțin două episoade distincte de concentrare a prezenței umane în perimetrul sitului: un subțire nivel gravettian (0,10/0,20 m) și o mult mai consistentă prezență atribuită Aurignacianului. Cele două etape majore de ocupare a sitului se reflectă în categorii tehnologice și tipologice distincte: nivelul gravettian este caracterizat de nuclee prismatice cu două planuri de lovire opuse și vârfuri La Gravette, care folosesc drept suport atât lame, cât și lamele; nivelul aurignacian este predominant reprezentat de nuclee piramidale sau, în mai mică măsură, crenate, cu un singur plan de lovire, iar majoritatea pieselor retușate sunt lamelele Dufour fragmentare, rareori întregi. În ambele cazuri, materialul litic descoperit a utilizat aceleași categorii de materii prime, dominate de opalul maroniu-gălbui.

Dimensiunile mici ale săpăturii ne-au permis trecerea prin sită, sub jet de apă, a întregii cantități de sediment decapate. S-a recuperat, astfel, un număr total de 5562 de piese litice (1123 de artefacte recuperate *in situ*, 4439 la sită). Prelucrarea statistică preliminară a repartiției pe verticală a artefactelor evidențiază un interval de densitate maximă a materialului litic aurignacian (51,66% din totalul pieselor) cuprins între 0,43-0,51 cm (orizontul prismatic – GH 3).

În vederea analizelor OSL, tephrocronologie, sedimentologie și palinologie s-a încercat eșantionarea întregii secvențe geologice. Eșantioanele au acoperit fiecare din cele patru mari unități stratigrafice identificate (sol actual, sediment loessoid, sediment prismatic, sediment argilos): trei probe OSL în caroul 85/222, de pe profilul vestic; patru probe de sediment din caroul 86/221, profilele nordic și sudic; două eșantioane de polen în bloc din c.86/221, profilul estic; 20 de eșantioane de sediment pentru identificarea particulelor microscopice de tephra, recoltate de pe profilul sudic al c.86/221, de la 0,15 m la 0,95 m.

Bibliografie:

F. Mogoșanu, 1978, *Paleoliticul din Banat*, Biblioteca de Arheologie, 32, Ed. Academiei, București.

125. Sălard, com. Sălard, jud. Bihor

Punct: Valea Fărcașului, traseul Autostrăzii Brașov-Borș, Km 54+150-54+350

Cod sit: 31020.10

Autorizațiile de cercetare arheologică preventivă nr. 111/2009, 112/2010

Colectiv: Gruia Fazecaș - responsabil, Corina Toma (MTC Oradea), Cristina Popescu (MNIT)

La km 54+200 al ABB, pe malul stâng al văii Fărcașului, în zona extravilană a satului Sălard, în faza de diagnostic, arheologul Sorin Bulzan a identificat fragmente ceramice aparținând unor epoci diferite. Cercetarea preventivă a terenului cuprins între km 54+150-54+350 a debutat în primăvara anului 2009 și a fost finalizată în vara anului 2010, interval în care au fost deschise 17 secțiuni și suprafețe.

În zece dintre aceste secțiuni de control (S 1, 3-9, 16-17) solul s-a dovedit a fi steril din punct de vedere arheologic, sporadic, la adâncimi de -0,20/40 m, fiind descoperite bucăți de chirpici și fragmente ceramice de mici dimensiuni, nedatabile. Stratigrafia generală a secțiunilor se prezintă astfel: 1. humus vegetal (aprox. 0-0,25/30 m grosime), 2. strat de pământ brun-cenușiu (0,25/30-0,55/60 m), 3. strat de argilă galbenă, lutoasă (0,55/60-0,75/80 m).

S10 (40x1,5 m) a fost trasată în partea dreaptă a tronsonului, spre vale, în dreptul Km 54+150-54+200. În stratul vegetal (0-0,30 m) au fost găsite urme sporadice de chirpici, care au continuat să apară și în stratul următor de pământ brun-cenușiu (0,30-0,65 m). În acest strat în dreptul metrilor 15,10-16,70 m, la o adâncime de aproximativ -0,45 m, s-a conturat o groapă (C3) care conținea fragmente ceramice (neolitice), bucăți de chirpici, cărbune, bucăți provenite de la o vatră de foc, obsidian, fragmente de os și piatră. Groapa de formă ușor tronconică se adâncea încă aproximativ 0,35 m, străpungând stratul de argilă galbenă.

În S2 (40x1,5 m), trasată în partea dreaptă a tronsonului în dreptul Km 54+300-54+350, au apărut două complexe arheologice, care s-au dovedit a fi două șanțuri paralele, contemporane, de dimensiuni diferite (C1 și C2). Complexele amintite au fost surprinse, în dreptul metrilor 18,20-21,50 m (C1) și 23-24,20 m (C2), în stratul de pământ brun-cenușiu, la aproximativ -0,55 m, ele adâncindu-se în straturile argiloase până la aproximativ -1,95 m (C1), respectiv -1,45 m (C2). În umplutura celor două șanțuri au fost descoperite fragmente ceramice corodate, greu de atribuit tipologic sau cronologic, și urme slabe de cărbune și chirpici.

Pentru a urmări traseul acestor șanțuri au fost deschise două suprafețe, S11 (12 x 5 m) și S12 (8,5 x 4 m). Profilele secțiunilor S2, S11, S12 prezintă patru straturi: pământ vegetal (0-0,25 m), pământ brun-cenușiu (0,25-0,60/70 m), strat de argilă galbenă (0,60/70-1,65/70 m) și un strat de argilă roșcată (1,65/70-1,90/2,20 m).¹

În suprafața S11, trasată în partea dreaptă a secțiunii S2, în stratul de pământ brun-cenușiu, la o adâncime de -0,70 m, în dreptul m. 4,50-8,80, s-a conturat deschiderea șanțului C1, și, paralel cu acesta, în dreptul m. 10,20-11,40 șanțul C2. Șanțurile se adâncesc. În suprafața S12, trasată în partea stângă a secțiunii S2, șanțurile au apărut de asemenea în stratul de pământ brun-cenușiu, la o adâncime de -0,65 m; deschiderea șanțului C1 fiind surprinsă în dreptul metrilor 1,25-

5,50, iar a șanțului C2, în dreptul m. 6,55-8,25 m. Șanțul C1 se adâncește până la -1,95 m, iar șanțul C2 străpunge stratul de argilă, până la aproximativ -1,35 m. Material arheologic descoperit în umplutura celor două șanțuri, în perimetrul suprafețelor S11 și S12, este identic cu cel descris pentru secțiunea S2.

Șanțurile C1 și C2 continuă dincolo de suprafețele S11 și S12. Urmărirea traseului lor a fost posibilă doar spre S - V, în continuarea suprafeței S12, unde, în acest scop, au fost trasate suprafața S13 și secțiunile S14 și S15. Dincolo de suprafața S11, traiectul șanțurilor nu a putut fi urmărit, ele depășind limita autostrăzii.

S13 rezultă prin decopertarea mecanică a solului vegetal, a ajuns în urma îndreptării profilelor la o formă neregulată (29,20 x 9,20 x 14,20 x 18 m). Stratigrafia prezintă aceeași structură cu secțiunile S2, S11, S12. Șanțurile au apărut în strat de pământ brun-cenușiu, la o adâncime de -0,60/65 m. Deschiderea șanțului C1 este de aprox. 2,20 m, iar a șanțului C2 este de cca. 1/1,10 m; distanța dintre ele fiind de 0,45/50 m. Șanțul C1 străpunge stratul de argilă galbenă și se adâncește până la -1,90 m în stratul de argilă roșcată. Șanțul C2 se afundă până la aproximativ -1,35 m în stratul de argilă galbenă. Umplutura șanțurilor constă în pământ negricios, ușor de scos, care conține bucăți infime de chirpici și fragmente ceramice atipice, dar care pot fi atribuite, de această dată, după pastă, epocii neolitice.

Secțiunea S14 (3 x 11,60 m), trasată în partea stângă a tronsonului, în continuarea suprafeței S13, urmează șanțurile în traiectul lor spre S - V. Șanțurile au fost surprinse la o adâncime de -0,75 m, unde aveau o deschidere de 2,80 m pentru șanțul C1 și 0,95 m pentru șanțul C2; distanța dintre ele fiind de 0,40/45 m. Stratigrafia general este aceeași, șanțurile adâncindu-se aici până la -2,10 m (C1) și -1,45 (C2). În umplutura șanțurilor nu au fost găsite resturi arheologice.

S15 (9x2,5 m) urmărește direcția șanțurilor, dincolo de suprafața S14, până la marginea autostrăzii. Aici, șanțurile au fost surprinse la o adâncime de -0,80 m, unde aveau o deschidere de 2,90/3 m pentru șanțul C1 și 1,20/25 m pentru șanțul C2, distanța dintre ele fiind de 0,45/50 m. Aici, șanțurile se adâncesc până la -2,09/15 m (C1) și -1,48/50 m (C2). În umplutura șanțurilor nu au fost găsite resturi arheologice.

În urma cercetării arheologice efectuate s-a constatat că șanțurile C1 și C2 traversează oblic autostrada, în dreptul km 54+300-54+400, pe direcția NE - SV. Raritatea urmelor de cultură materială și continuarea traseului lor dincolo de suprafața supusă cercetării preventive, ne determină să fim rezervați în ceea ce privește funcționalitatea și încadrarea cronologică a celor două șanțuri descoperite.

Notă:

1. Stratigrafia prezentată este valabilă și pentru secțiunile descrise în continuare (S13-15).

Abstract:

The preventive investigation of the site that is situated along the Transylvania Highway, between km 54+150 - 54+350 started in the spring of 2009 and was finalized in the summer of 2010. During this time, 17 sections and digging sites have been unearthed.

In ten of these sections, no object of archaeological interest was found. In the section S 10, drawn along km 54+150

- 54+200, a pit was discovered (C3) which contained pottery fragments, adobe pieces, coal, remains from a fire hearth, obsidian, bone fragments and stone.

The sections S2, S11-15, opened along km 54+300 - 54+400, revealed two contemporary parallel ditches that obliquely cross the width of the highway, following a NE-SW direction.

These ditches were observed at a depth of approx. -0.65/0.80m, where C1 had a span of 2.20 - 4.10m while C2 had a span of 1 - 1.70m. The distance between the two ditches is 0.40/0.45m. In the filling of the ditches that go as deep as -2.10m for C1 and -1.45m for C2, we found few pottery fragments belonging to the Neolithic period.

126. Sântimbru, com. Sâncrăieni, Harghita

Punct: str. Kuria (Conacul Henter)

Cod sit: 85742.09

Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 234/2010

Colectiv: Botar Istvan (MSC Miercurea Ciuc)

Situl cercetat se află pe teritoriul satului Sântimbru pe prima terasă a Oltului, pe malul stâng (estic), la limita sudică a intravilanului, la cca. 270 m la V de DN Sântimbru - Sântsimion, în strada Kuria (conacul Henter). Terasa Oltului a fost locuită în mai multe epoci, iar așezările deschise aparțin mai multor culturi de la Hallstatt până în secolul al XVIII-lea.

Scopul cercetării arheologice preventive a fost documentarea complexului de secol IV (un cuptor), care a fost deranjat cu ocazia lucrărilor de canalizare din anul 2007.

Inițial a fost deschisă o suprafață mică de 3 x 1,5 m, cu scopul cercetării părții nederanjate a cuptorului. Odată cu atingerea nivelului, s-a observat că acesta aparține unui complex mai mare. Ca urmare, suprafața de cercetare a fost extinsă (5 x 5 m) cu ajutorul excavatorului sub o atentă supraveghere. După îndepărtarea pământului, trasarea secțiunii, a profilelor, taluzarea și adâncirea s-au făcut manual.

S-a realizat ridicarea topografică în sistem Stereo70.

În urma cercetării arheologice a fost descoperită o groapă de mari dimensiuni, neregulată, cu diametrul de 2,2-3,5 m, în pereții căreia au fost săpate, spre exterior șapte cuptoare. Astfel diametrul total a complexului ajunge la 4-5,2 m.

Groapa mare are nr. 3 (încă din numerotarea din 2007), iar cuptoarele au fost numerotate în ordinea de apariție de la 1-7. Cuptoarele, în general, au forme ovale, dar dimensiunile, nivelul și tehnice de execuție diferă. Diametrul cuptoarelor variază între 2,50/2,00 - 1,90/1,60 m - 1,10/1,20 m. Toate au vetre arse, în care ocazional a fost amplasată ceramică (cuptoarele 1 și 7) sau fragmente de rășniță (cuptorul 4) pentru menținerea căldurii. Din umplutura gropii de lucru au fost colectate fragmente ceramice și oase de animale.

Nu am descoperit elemente de cronologie absolută. Materialul arheologic colectat poate fi datat, pe baza analogiilor, în secolele III - IV și aparține orizontului cultural Sântana de Mureș - Cerneahov.

127. Seceani, com. Orțișoara, jud. Timiș**Punct: Autostrada Arad-Timișoara, km 28+400 - 28+700***Cod sit: 158056.04***Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 221/2010**

Colectiv: Adrian Ursuțiu – responsabil, Vitalie Bărcă, Sorin Ilie Cociș (IAIA Cluj), Roxana Elena Stăncescu

Cercetările de suprafață care au condus la identificarea punctului (cu număr de cod Ob_01 din proiectul de cercetare preventivă), au fost efectuate de către un colectiv de arheologi de la Muzeul Banatului Timișoara, Muzeul Banatului Montan Reșița, Complexul Muzeal Arad, prilej cu care au fost recoltate fragmente ceramice preistorice aparținând unei etape târzii a epocii bronzului.

Obiectivul cercetat se află localizat pe un promontoriu relativ înalt, cca. 25 m diferență relativă față de zona învecinată, parte a unei terase înalte pe care se află amplasat satul Seceani. Situl se află localizat la cca. 2 km V de localitate.

Cercetările arheologice preventive au fost efectuate între 10.08.2010-26.08.2010 fiind practică decaparea mecanică a întregii suprafețe delimitată, conform proiectului, ca sit (cca. 3 ha). Stratigrafic, pe suprafața cercetată de noi am identificat un nivel de vegetal, arabil, cu o grosime variabilă, între 0,20-0,90 m, steril din punct de vedere arheologic. Stratul inferior este reprezentat de un nivel de lut de culoare galben deschis, compact, steril din punct de vedere arheologic. În partea superioară a acestui ultim nivel, au fost identificate, în urma răzuirii mecanice, complexele arheologice menționate mai jos.

Pentru documentarea stratigrafiei sitului, au fost executate 33 de profile, (P001-P033), repartizate cât mai uniform în suprafața cercetată. Pe întregul sector situația stratigrafică este asemănătoare, diferă doar grosimea straturilor.

În total au fost identificate 14 complexe (Cx001-Cx014), din care patru sunt morminte de înhumare (Cx001-Cx004) cu gropi rectangulare aparținând populației sarmatice, un cuptor (Cx005) fără elemente de datare, iar nouă reprezintă gropi menajere (Cx006-Cx014 - aparținând probabil bronzului târziu pe baza fragmentelor atipice de mici dimensiuni).

Mormintele de înhumare au fost identificate pe limita nord-estică a zonei de interes delimitate. Din cauza proprietăților acide ale solului din zonă oasele umane nu s-au păstrat. Deși bine conturate în nivelul steril, cu orientare comună, complexele menționate nu au prezentat resturi osteologice cu excepția lui Cx001, din defunct fiind prezervați doar dinții și un fragment de urcior cenușiu lucrat la roată. De altfel acesta este singurul element care a permis identificarea ca atare a acestui grup mic de descoperiri.

128. Seceani, com. Orțișoara, jud. Timiș**Punct: Obiectivul nr. 02 de pe autostrada Arad – Timișoara – km 29+500 – km 29+800***Cod sit: 158056.05***Autorizațiile de cercetare arheologică preventivă nr. 79/2010; 175/2010**

Colectiv: Mihai Ionescu, Ion Păslaru – responsabili, Sorin Marcel Colesniuc (MA Mangalia), Sote Angeleski, Liubov Geraskova, Arpad Tatar, Petre Colțeanu, Cătălina Cernea, Ioan Cernău

Cercetarea arheologică preventivă a fost determinată de construcția autostrăzii Arad-Timișoara. Platoul interfluvial, pe care se află situl arheologic, este cuprins între Pârâul Valea Zorilor și Pârâul Valea Ronului. Situl este situat la aproximativ 1500 m V de satul Seceani. Cercetarea arheologică a fost efectuată în intervalul 10.05.2010 - 31.07. 2010.

Perimetrul dintre km. 29+500 și 29+800, ai tronsonului autostrăzii Arad-Timișoara, a fost inițial verificat, prin cercetări de suprafață, de un colectiv de arheologi ai Muzeului Banatului Timișoara condus de prof. dr. Florin Drașovean, în cursul anului 2008. Ca urmare a cercetărilor făcute au fost descoperite materiale de o mare diversitate: ceramică fragmentară, bucăți de chirpici și oase de animale. Ceramica se datează în preistorie (mileniul III a.Chr.) și Evul Mediu (sec. XIII - XVI). Așezarea a fost deschisă și a avut caracter rural. Marginea de sud a așezării a fost tăiată de traseul autostrăzii. Scopul cercetărilor arheologice preventive a fost de a recupera cât mai multe date și informații istorice referitoare la situl afectat, parțial, de proiectul autostrăzii.

Au fost executate secțiuni paralele pe axul autostrăzii (lățime 10 m, lungime 300 m). S-a constatat că toate profilele au situația stratigrafică similară. Pe suprafața cercetată am identificat un strat vegetal, arabil, cu o grosime de 0,30-0,40 m, în care apar sporadic materiale arheologice și sub care apare un nivel de lut gălbui-marونی compact, în care sunt conturate fundurile complexelor. Acest nivel de lut gălbui-marونی are grosimea cca 1,70m și este urmat de un strat de lut galben-deschis cu grosimea 0,30 m, după care, din nou, se află un strat de lut marونی-roșcat. În partea nordică a șantierului, la distanța de cca 50 m (km.29+450), unde panta coboară spre Valea Pârâului, Valea Zorilor, stratul de lut gălbui-marونی este urmat de un strat de lut alb, care conține depuneri calcaroase în interiorul cărora sunt întâlnite formațiuni de piatră.

Au fost identificate două nuclee de complexe arheologice, unul în partea de N (C1- C28, C44, C45) și altul în partea de S a șantierului (C30-C41). Primele sunt cele de locuire, aparținând epocii neolitice, iar ultimele reprezintă partea periferică a unei necropole din epoca romană și un complex din epoca medievală târzie.

Cpl. 4 se află în c.B2 și a apărut sub forma unei pete de culoare închisă, la adâncimea de 0,7 m față de nivelul actual de călcare. Limitele complexului au fost clare, iar conturarea a fost făcută după culoarea și textura solului. Consistența umpluturii este omogenă, lutoasă. Umplutura este de culoare brun-închis și corespunde codului 7.5YR 5/3 din catalogul Münsell. Dimensiunile sunt de 3,30 x 2,10 m, orientarea fiind N - S. Acest complex reprezintă o locuință de formă ovală, neregulată, cu intrarea pe latura de S. La intrare există o platformă de pământ cu lățimea de 0,90 m, iar în centrul locuinței a apărut o vatră în jurul căreia au fost descoperite mai multe fragmente ceramice, aflate într-o stare avansată de degradare. Vatra prezintă, ca elemente de substrucție, fragmente ceramice puternic arse. În jurul vetrei s-au descoperit: cărbuni, material litic, ceramică și câteva resturi osteologice de animale. Materialul litic este reprezentat de: un fragment de unealtă din obsidian negru, transparent; un

fragment de silex (lamă) de culoare alb-gălbuie; o piatră de râu de culoare roșie, cu urme de utilizare. În complexul nr. 4 au fost descoperite aproximativ 50 de fragmente ceramice, între care au putut fi identificate cinci vase parțial întregibile. Una dintre piesele care a apărut la conturarea complexului este reprezentată de un idol antropomorf stilizat, din pastă fină, de culoare cenușiu-deschis. Arderea a fost reducătoare.

Cpl. 5 se află în c.C2 și a apărut la aproximativ – 0,65/- 0,70 m față de nivelul actual de călcare. Reprezintă resturile unei locuințe de tip bordei, de formă patrulateră, neregulată, cu dimensiunile de 2,70 x 2 m. În partea nord-estică a locuinței a fost identificată o vatră cu gardină. Aceasta are o formă neregulată, aproximativ circulară, cu dimensiunea de 1,30 x 1,35 m și a apărut sub forma unei aglomerări de fragmente de lut ars la roșu și fragmente de gardină cu urme de nuiile imprimate. Vatra era deranjată. Intrarea în locuință se efectua prin partea sudică a acesteia. Materialul arheologic descoperit în jurul vetrei este reprezentat de: material litic, fragmente ceramice, resturi de oase de animale. Materialul litic: o dăltiță din gresie de culoare alb-gălbuie; o piatră din rocă dură, cu forma trapezoidală (nicovală?), 11 așchii de silex, dintre care nici una nu are aspect de unealtă, ci prezintă doar urme de prelucrare, ceea ce indică faptul că acestea au fost desprinse în urma unui șoc puternic, în vederea confecționării unor unelte. O altă piesă litică este reprezentată de o așchie de obsidian. Culoarea este fumurie-translucidă, sticloasă. Piesa prezintă retușuri foarte fine pe ambele laturi. O altă piesă este un fragment de unealtă (percutor?) din rocă dură, de culoare gălbuie, pigmentată cu granule de șist negru. Are urme de prelucrare pe toate laturile. În afară de piesele enumerate au mai fost găsite câteva bucăți de formațiuni calcaroase. După analiza fragmentelor de lut ars, din vatră, s-au putut constata următoarele: fragmentele de lut ars, în majoritate, reprezintă părți ale vetrei. Pe pământul uscat a fost depusă o masa lutoasă cu o grosime cuprinsă între 5 și 10 cm. Suprafața a fost tasată și finisată cu mâinile. Pe suprafața bucăților de lut ars au fost observate impresii digitale umane. Au fost strânse peste 100 de fragmente ceramice, care provin de la 13 vase. Aproximativ 90 de fragmente reprezintă pereți de vase grosiere, având ca degresant nisipul. Multe fragmente ceramice au apărut la conturarea complexului. În inventarul acestui complex au mai apărut fragmente de oase de animal foarte friabile. Acest complex este o locuință cu atelier, unde erau prelucrate: silexul, obsidianul și piatra.

Cpl. 6 reprezintă resturile unei vetrei. Aflat în c.C2, a apărut la adâncimea de -0,60 m față de nivelul actual de călcare. Identificarea complexului s-a făcut pe baza fragmentelor de lut ars, apărute în timpul efectuării răzuiei manuale în suprafață. În timpul curățării s-a putut constata că, din vatră, au mai rămas numai câteva bucăți de lut ars. După poziția unui asemenea bulgăre, cu diametrul de 0,20 m, putem considera că vatra a fost construită pe nivelul pământului steril. Culoarea fragmentelor de pământ ars este galben-roșcată, corespunzând, în catalogul Münsell, codului 7.5 YR 7/6.

Cpl. 7 se află în c.D2 și a apărut la aproximativ –0,45 m față de nivelul actual de călcare, în nivelul vegetal modern. Conturarea complexului s-a făcut după bucățile de lut ars apărute la decapare, iar, ulterior, din șpaclu. Umplutura se prezintă omogenă, lutoasă, cu fragmente de cenușă și cărbune de mici dimensiuni, de culoare galben-roșcat și brun închis, corespunzând codurilor 7.5 YR 7/6 și 7.5 YR 3/4 din catalogul Münsell. Fundul vetrei se află la –0,70 m față de nivelul de

identificare. Printre fragmentele de lut ars au fost găsite câteva fragmente ceramice. Fragmentele de lut, ars la roșu, ce formau plăcuțele de vatră, se aflau împrăștiate pe o suprafață de cca. 2 m². Nu se aflau *in situ*, vatra fiind puternic deranjată de lucrările agricole. Ceea ce s-a păstrat are formă patrulateră, cu dimensiunile de 1,90 x 1 m. În apropiere de vatra deschisă au fost găsite câteva silexuri și fragmentele unui vas de provizii.

Cpl. 8 se află în c.C2 – C3 și a apărut sub forma unei pete mai închise la culoare, la adâncimea de -0,60 m față de nivelul actual de călcare. Limitele sale au fost clare, conturarea complexului realizându-se după culoarea și textura solului. Forma sa este patrulateră, neregulată; este orientat E - V, dimensiunile sale fiind de: 4,50 x 3,15 m, fundul gropii aflându-se la -0,30 m. Umplutura este omogenă, lutoasă, cu pigmenți de cenușă și fragmente de cărbune, de culoarea brun-închis, corespunzând codului 7.5 YR 3/4 din catalogul Münsell. Cpl. 8 reprezintă o locuință de tip bordei, cu intrarea pe latura de E. În zona centrală a locuinței a fost descoperită vatra, de formă patrulateră, cu dimensiunile de 2,80 x 1,85m. Vatra era construită pe o amenajare din lut, în acesta descoperindu-se mai multe fragmente din ceea ce poate fi numită podina vetrei. Totodată, în jurul vetrei, au apărut mai multe fragmente de lut ars, care prezintă impresiunile gardinei. În fața vetrei a fost descoperită o groapă de formă patrulateră, cu dimensiunile de 1,10 x 0,75 m, pe pereții căreia au fost identificate, pe toate laturile, urme de ardere. Această groapă a fost interpretată ca „lădița de cereale” a locuinței. La demontarea complexului au apărut mai multe fragmente ceramice neolitice, resturi de material litic și o lamă de obsidian translucid. Materialul litic este reprezentat de: o lamă de obsidian, un fragment de râșniță și trei fragmente din diferite roci. Din totalul de 500 de fragmente ceramice s-au putut reconstitui parțial 21 de vase, între care reprezentative sunt nouă. Acest complex este o locuință.

Cpl. 9 se află în c.C3 și a apărut sub forma unei pete mai închise la culoare, la adâncimea de –0,60 m față de nivelul actual de călcare. Limitele sale au fost clare, ușor de stabilit, conturarea complexului realizându-se după culoare și textura solului. Forma complexului este patrulateră, neregulată, cu dimensiunile de 4,90 x 2,70 m, orientat N - S. Umplutura este omogenă, lutoasă, cu pigmenți de cenușă și cărbune, de culoare brun-închis, corespunzând codului 7.5 YR 3/4 din catalogul Münsell. Complexul reprezintă o locuință de tip bordei, cu intrarea pe latura de S. Este puternic afectată de C8, care o suprapune pe aproximativ jumătate din suprafața sa. De asemenea, pe latura de S a C9, în apropierea C8, în spatele vetrei acestuia, a apărut o groapă în umplutura căreia se aflau resturile de ardere ale vetrei C8. La mijlocul c.C9 s-au păstrat resturile din lut ars ale unui posibil stâlp de susținere a acoperișului locuinței, în jurul căruia s-au descoperit mai multe fragmente ceramice ale unor vase de provizii. În acest complex au apărut 33 de fragmente ceramice. Acest complex este o locuință.

Cpl. 16 se află în c.B4 și a apărut la –0,80 m față de nivelul actual de călcare, conturându-se în solul viu. Are o formă circulară, cu diametrul de 1,80 m, umplutura se prezentându-se sub o formă compactă, omogenă, ce conține fragmente mici de chirpici ars la roșu și mici fragmente ceramice. Culoarea umpluturii este brun-închis, corespunzând codului 7.5 YR.3.4 din catalogul Münsell. Fundul gropii a fost atins la –0,30 m față de nivelul la care a fost identificată groapa. La conturarea complexului au fost recuperate 11 fragmente ceramice, reprezentând pereți de vase. Arderea este oxidantă, iar

culoarea este portocalie atât la exterior, cât și la interior, cu nisip fin în compoziție. În umplutura complexului 16 au fost găsite 17 fragmente ceramice, dintre care 16 sunt pereți de vase, iar unul reprezintă o buză de vas. În compoziția pastei se găsesc: nisip, pietricele și cioburi pisate. Arderea este slab reducătoare, iar culoarea este cafenie la exterior și neagră la interior. Acest complex este o groapă de provizii.

Cpl. 21 se află în caroul B5 și a apărut la răzuială sub forma unei aglomerări de chirpic ars și cărbune, la adâncimea de -0,70 m față de nivelul actual de călcare. Este de formă ovală neregulată, cu orientare nord-sud. Umplutura este omogenă, cenușoasă, având în componență bulgări de chirpic ars și cărbune. Dimensiunile complexului sunt de 2 x 1,15 m. Vatra a fost afectată de arăturile adânci, fragmente din aceasta fiind identificate pe o suprafață neregulată de aproximativ 1 mp. În substrucția ei au fost descoperite fragmente ceramice de două vase, a căror formă nu poate fi precizată datorită profunde lor deteriorări. Acestea prezintă urme de ardere secundară profundă, fiind foarte friabile. Pasta conține, ca degresant, nisip fin de râu; culoarea este neagră-cenușie; grosimea este de cca. 3 mm; forma nu poate fi precizată. Materialul ceramic descoperit în acest complex este redus numeric, iar după analiză s-a constatat că provenea de la două vase. În jurul complexului 21 a fost găsit un fragment de silex care, după părerea noastră, este legat de această vatră și de groapa de provizii (C16).

Cpl. 22 se află în c.B6 și a apărut, după răzuială, sub forma unei pete mai închise la culoare, la adâncimea de -0,70 m față de nivelul actual de călcare. Forma sa este aproximativ rotundă, având dimensiunile de 1,55 x 1,45 m. Limitele sale au fost clare, bine conturate. Umplutura este omogenă, lutoasă, de culoare gri-închis, corespunzând codului 7.5YR4/1 din catalogul Münsell. Au fost descoperite fragmente mici de chirpic, arse la roșu. Pe latura de E a complexului apare o treaptă din pământ cruțat cu lățimea maximă de 0,20 m. Fundul gropii a fost atins la 0,50 m față de adâncimea la care a fost identificat. Acest complex reprezintă o groapă de provizii.

Cpl. 27 se află în caroul D6 și a apărut sub forma unei pete mai închise la culoare, la adâncimea de -0,90 m față de nivelul actual de călcare. Forma sa este rotundă, având diametrul de 2,20 m. Umplutura este omogenă, lutoasă, de culoare brun-negricios, corespunzând catalogului Münsell la codul 7.5YR4/2. La demontare, în umplutura sa, au fost descoperite trei fragmente ceramice de la același vas, între care o buză. În umplutură au mai apărut și fragmente milimetrice de chirpic ars la roșu. Fundul gropii a fost atins la -1,10 m față de adâncimea la care a apărut. În apropiere de acest complex a fost descoperit un fragment de silex. Deoarece la 30 de metri spre V față de C27 se află vatră C21, iar în apropierea acesteia se află o altă groapă de provizii, putem considera ca între aceste trei complexe există o legătură. Ca inventar, avem trei fragmente ceramice reprezentând buza fragmentară a unui vas, de culoare cafenie atât la interior, cât și la exterior, iar arderea este slab oxidantă. Pasta are în compoziție nisip și pietricele, iar suprafața este aspră la atingere. Acest complex reprezintă o groapă de provizii.

Cpl. 28 se află în c.B9 și a apărut sub forma unui amestec de chirpic ars cu cenușă, la adâncimea de -0,40 m față de nivelul actual de călcare. Forma sa nu a putut fi stabilită deoarece acest complex a fost puternic deranjat de lucrările agricole. Umplutura se prezintă ca un amestec neomogen de culoare brun-închis, cu bulgări de chirpic ars la roșu și cenușă, de culorile brun închis și galben roșcat, culori ce pot fi regăsite

în catalogul Münsell - codurile 7.5YR2.5/3 și 7.5 YR 7/6. Între bucățile de chirpic a fost descoperit și un fragment ceramic de culoare cenușie, foarte friabil, ce nu poate fi încadrat cultural. Acest complex reprezintă un rest de vatră simplă.

Cpl. 30 se află în c.C13-C14 și a apărut sub forma unei pete mai deschise la culoare la adâncimea de -0,60 m față de nivelul actual de călcare. Este de formă patrulateră, cu dimensiunile de 1,20 x 0,40 m, orientat S - N. Umplutura a fost omogenă, lutoasă, de culoare brun-închis cu codul 7.5YR3/3 din catalogul Münsell. Fundul gropii a fost atins la adâncimea de 0,40 m. Pe fundul gropii au fost identificate fragmente osteologice friabile, ce nu au putut fi determinate. Din inventarul mormântului fac parte: o lamă de cuțit friabilă și recuperată în mai multe fragmente; un pivot de fier de mici dimensiuni care, la fel ca și lama, este puternic corodat; o mârgea de sticlă formată din trei fragmente. Culoarea de fond a mârgelei este gălbuie, iar motivele ornamentale sunt în formă de cruce, de culoare roșie-vișinie. În continuare sunt motive geometrice de culoare gri și verde. Complexul a fost puternic afectat de gropi de rozătoare. Din punct de vedere cultural poate fi atribuit sarmaților. Acest complex reprezintă un mormânt de înhumatie în groapă simplă.

Cpl. 31 se află în c.D13 și a apărut sub forma unei pete mai închise la culoare, la adâncimea de -0,60 m față de nivelul actual de călcare. Este de formă patrulateră, cu dimensiunile de 1,50 x 0,40 m, și este orientat sud-nord. Umplutura a fost omogenă, lutoasă, de culoare brun-închis, codul 7.5YR4/3 din catalogul Münsell. Fundul gropii a fost atins la adâncimea de -1,00 m față de nivelul la care a apărut. Pe latura de sud-vest a acestui complex au apărut două trepte din pământ cruțat, de dimensiuni mici. Nu are inventar arheologic. Acest complex reprezintă un mormânt de înhumatie, probabil un cenotaf.

Cpl. 35 se află în c.C13 și a apărut sub forma unei pete mai închise la culoare la adâncimea de -0,60 m față de nivelul actual de călcare. Este de formă patrulateră, cu capetele rotunjite și are dimensiunile de 2,05 x 1,15 m, cu orientare S - N. Umplutura a fost omogenă, lutoasă, de culoare brun închis, codul 7.5YR4/3 din catalogul Münsell. Pe jumătatea de V a complexului a fost identificată o treaptă din pământ cruțat. Pe fundul gropii au apărut fragmente osoase foarte friabile, slab conservate. Fundul gropii a fost atins la adâncimea de -1,20 m față de nivelul actual de călcare. Fără inventar arheologic. Acest complex este un mormânt de înhumatie.

Cpl. 37 se află în c.C13 și a apărut la răzuială sub forma unei pete mai închise la culoare, la adâncimea de -0,70 m față de nivelul actual de călcare. Este de formă patrulateră, cu dimensiunile de 1,30 x 0,45 m; este orientat S - N. Limitele sale sunt clare, fiind ușor de stabilit. Umplutura este omogenă, lutoasă, de culoare brună, corespunzând codului 7.5 YR 5/4 din catalogul Münsell. Pe fundul gropii, în zona mediană a acesteia, au fost descoperite mai multe fragmente osteologice umane, slab conservate. Dintre acestea s-a reușit curățarea unui os de la scheletul mâinii. Fundul gropii apare la -0,45 m față de nivelul de călcare. Fără inventar arheologic. Acest complex reprezintă un mormânt de înhumatie.

Cpl. 38 se află în c.B14 și a apărut sub forma unei pete mai închise la culoare, la adâncimea de -0,60 m față de nivelul actual de călcare. Este de formă patrulateră, are capetele rotunjite și dimensiunile de 1,80 x 1,83 m; este orientat SE - NV. Limitele complexului au fost clare, iar conturarea a fost făcută după culoare și textura solului, prin răzuirea cu șpaclul. Umplutura a fost omogenă, lutoasă, de culoare brun-închis,

codul 7.5YR4/4 din catalogul Münsell. Pe jumătatea de E a complexului a fost identificată o treaptă. Fără inventar arheologic. Fundul gropii a fost atins la adâncimea de -0,64m. Acest complex reprezintă un mormânt de înhumăție

Cpl. 39 se află în c. C15 și a apărut sub forma unei pete roșiatice, la adâncimea de -0,20 m față de nivelul actual de călcare. În urma răzuierilor succesive, la adâncimea de -0,80 m față de nivelul vegetal actual, a fost identificat și un șanț (*praefurnium*) legat de cuptor în colțul de sud-est. Limitele complexului au fost clare; conturarea a fost făcută după culoare și textura solului, prin răzuirea cu șpaclul. Culoarea umpluturii, conform codului Münsell, este 2.5Y 2.5/1 sau neagră. Întregul complex este orientat NE - SV. Lungimea totală a complexului este de 3,40 m. Șanțul are următoarele dimensiuni: L = 2,8 m și l = 0,75 m, iar adâncimea este de -0,42 m. Cuptorul are următoarele dimensiuni: L = 0,62 m și l = 0,42 m, adâncimea păstrată fiind de -0,80 m. Cuptorul este construit în solul crușat. În interior au fost descoperite fragmente de cărămizi, de chirpici ars și zgură provenită de la arderea puternică a solului. Dispunerea fragmentelor de chirpici în interiorul cuptorului ne determină să apreciem că aceste cărămizi formau cupola prăbușită în interior. Șanțul conținea fragmente mici de chirpici ars, cenușă, bucăți de zgură, întreaga umplutură fiind acoperită cu 15-20 cm de loess, bine tasat. Șanțul se leagă de cuptor în colțul de SE. Lipsa unor elemente de datare și materialele prelucrate din acest cuptor nu permit aprecieri legate de datare sau de scopul funcțional. Au fost recuperate, pentru analize, fragmente de cărămizi de chirpici și sol vitrifiat din interiorul cuptorului și din umplutura șanțului. Suntem de părere că acest complex este, probabil, un cuptor de topit metale.

Cpl. 41 se află în c.D13 și a apărut sub forma unei pete mai închise la culoare, la -0,60 m față de nivelul actual de călcare. Este de formă patrulateră, cu capetele rotunjite, și are dimensiunile de 1,40 x 0,70 m și este orientat S - N. Umplutura a fost omogenă, lutoasă, de culoare brună, codul 7.5YR4/3 din catalogul Münsell. Fundul gropii a fost atins la adâncimea de -0,44 m de la nivelul descoperirii. Fără inventar arheologic. Acest complex reprezintă un mormânt de înhumăție în groapă simplă.

Cpl. 45 se află în c.A5, într-o casetă trasată în profilul de V al săpăturii cu scopul de a recupera materialul ceramic care se afla în profil. Dimensiunile casetei sunt de 10 x 1 m și este orientată nord-sud. În urma cercetărilor a apărut partea estică a unei locuințe. Limitele complexului, de unde provine materialul ceramic, au fost neclare și greu de stabilit. Am urmărit partea estică a complexului, care are dimensiunile, după axa N-S, de cca 3,2 m. Fundul complexului a apărut la adâncimea 1,10m de la suprafața actuală de calcare, iar în pământul galben se adâncește la -0,30 -0,40m. Umplutura este omogenă, de culoare brun-deschis, corespunzând codului 7.5 YR 6/3 din catalogul Münsell. Inventarul este alcătuit din: nouă fragmente de pereți de vase. Pasta pereților conține, în amestec: nisip, pietricele și cioburi. Culoarea este cafenie pe ambele fețe, arderea slab reducătoare, iar suprafața este aspră la atingere. Din inventar mai fac parte: un fund de vas; 5 butoni de vas cu forme diferite: alungită, conică, triunghiulară, rotundă și ovală. În pastă predomină amestecul din: nisip, pietricele și fragmente ceramice pisate. Arderea este slab reducătoare, iar culoarea este de la negru la cafeniu, cu suprafața aspră. Un alt obiect este un picior de cupă format din două fragmente. Conținutul pastei este nisipos, iar culoarea este cenușiu-închis, arderea fiind reducătoare, iar suprafața poroasă. Acest complex reprezintă o parte a unei locuințe.

S1 se află în c. A7-A8 și reprezintă o secțiune de control. În acest loc solul este mai închis la culoare și prezintă o fâșie care trece de la marginea vestică a șantierului în direcția N - E, spre marginea opusă lui. Dimensiunile secțiunii sunt de 12 x 3 m și este orientată nord-sud. Umplutura este de culoare brună, corespunzând codului 7.5YR 5/3 din catalogul Münsell. Fundul a fost atins la -0,35 m față de nivelul de decopertare, aflat la -0,70m față de nivelul actual de călcare. Fără inventar arheologic.

Ca elemente de datare, pentru acest sit neolitic, dispunem exclusiv de materialul ceramic provenit din complexe cercetate (C4, C5, C8, C9). Un fragment de buză de vas, cu diametrul de 31 cm, cu nisip, pietricele și cioburi pisate în compoziția pastei, de culoare brună, arderea slab reducătoare și suprafața poroasă, cu alveole, indică apartenența la neoliticul timpuriu, respectiv cultura Starčevo-Criș, fazele IIA-IIB. Ulterior, aparținând perioadei romane, au fost identificate câteva complexe (C30, C31, C35, C37, C38, C41) reprezentând morminte sarmatice, care se află pe latura sudică a platoului. Materialul arheologic descoperit în mormântul C30 are cadre cronologice largi, însă poate fi atribuit sarmaților. Cpl. C39, aflat în partea sudică a șantierului, din cauza lipsei materialului arheologic databil, poate fi atribuit Evului Mediu târziu (sec. XIII - XVI).

Situl identificat cu ocazia proiectului investițional autostrada Arad - Timișoara a fost inedit până la data construirii tronsonului Seceani - Gearmata a autostrăzii, anterior nefiind menționat în literatura de specialitate, deși în apropiere, la punctul Jadani-Iugoslaveni, au fost descoperite materiale din vremea culturilor: Bucovăț, Vinča C și Tiszapolgar. Tot aici se semnalează și materiale ceramice ce aparțin culturii Coțofeni.

129. Seceani, com. Orțișoara, jud. Timiș

Punct: Obiectivul nr. 03 de pe autostrada Arad – Timișoara – km 29+500 – km 29+800

Cod sit: 158056.03

Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 209/2010

Colectiv: Ion Păslaru – responsabil, Sorin Marcel Colesniuc, Mihai Ionescu (MA Mangalia), Liubov Geraskova, Petre Colțeanu, Mădălina Dimache, Ștefan-Viorel Georgescu, Andrei Heroiu

Cercetarea arheologică preventivă a fost determinată de construcția autostrăzii Arad - Timișoara. Terasa de interfluviu pe care este situat situl arheologic se află între izvoarele Pârâului Carani și izvoarele Pârâului Valea Viilor, la distanța de cca 2,7 km S - V de satul Seceani. Cercetarea arheologică a fost efectuată în intervalul 07.08.2010 - 01.09. 2010.

Porțiunea kilometrilor 32+450-32+700, ai tronsonului Seceani-Gearmata, de pe autostrada Arad - Timișoara, a fost inițial verificată, prin cercetări de suprafață, de un colectiv de arheologi ai Muzeului Banatului Timișoara condus de prof. dr. Florin Drașovean, în cursul anului 2008. Ca urmare a cercetărilor făcute, a fost descoperită o așezare la distanța de 150 m de axul autostrăzii. Numai perimetrul vestic al așezării intersectează traseul autostrăzii Arad - Timișoara. Pe locul sitului au fost descoperite materiale între care amintim: fragmente ceramice și bucăți de chirpici. Ceramica se datează în perioada romană, secolele III - IV p.Chr. În jurul așezării n-au fost găsite elemente de fortificare.

Suprafață totală excavată și cercetată a fost de 16.326 m². În total au fost cercetate 18 complexe, între care unele aparțin epocii eneolitice, iar celelalte sunt morminte sarmatice de înhumare. O parte dintre complexele descoperite erau gropi făcute de animale.

Au fost executate secțiuni paralele pe axul autostrăzii (lățime -10 m, lungime 250 m) și am constatat că toate profilele au situația stratigrafică similară. Stratigrafic, pe suprafața cercetată de noi, am identificat un strat vegetal, arabil, cu o grosime de 0,30 m în partea nordică a sitului care crește până la 0,40-0,50 m de la mijlocul sitului spre partea de S. Din acest strat provin foarte puține materiale arheologice, datorită activității agricole intensive, care aproape că a distrus urmele așezării. Sub stratul vegetal arabil apare un nivel de lut roșu-maroon compact. Acest strat, după investigații geologice, are grosimea cca. 1,70 m. În centrul sitului, în câteva locuri diferite, au apărut izvoare de apă.

Au fost identificate două nuclee de complexe arheologice, unul pe partea de N (C13, C14, C15, C16 și secțiunile SI, SII, și SIII) și altul pe partea sudică a șantierului (C1-C12). În secțiunile SI și SII sunt urme ale unei așezări eneolitice, unde au fost găsite fragmente ceramice. În secțiunea SIII a apărut o vatră datată în sec. XVIII - XIX. Pe partea sudică am descoperit mai multe complexe, dintre care unul poate fi un bordei (C7), iar celelalte reprezintă o parte periferică a unei necropole din epoca romană.

Cpl. 1 se află în c.B12 și a apărut, după răzuială, sub forma unei pete mai închise la culoare, la adâncimea de -0,80 m față de nivelul actual de călcare. Fundul gropii a apărut la -0,26 m. Limitele sale sunt clare și au fost ușor de stabilit. Forma sa este rectangulară și este orientat NE-SV. Dimensiunile sunt de 2,60m x 1,04m. Umplutura este omogenă, compactă, lutoasă, de culoare brun-închis, corespunzând codului 75YR 3.3 din catalogul Münsell. Fără inventar arheologic. Acest complex, după toate probabilitățile, poate fi definit ca un mormânt, care, din cauza absenței oaselor, nu trebuie neapărat să fie interpretat ca un cenotaf. Trebuie să ținem cont de proprietățile solului, care este foarte agresiv, motiv pentru care oasele nu s-au păstrat.

Cpl. 2 se află în c.B10 și a apărut, după răzuială, sub forma unei pete mai închise la culoare, la adâncimea de -1,00 m față de nivelul actual de călcare. Fundul gropii a apărut la -0,37 m. Limitele sale sunt clare și au fost ușor de stabilit. Forma sa este triunghiulară și este orientat NV - SE. Dimensiunile sunt de 1,70 x 0,80 m. Umplutura este omogenă, compactă, de culoare brun-închis, corespunzând codului 75YR 3.3 din catalogul Münsell. Fără inventar arheologic. Acest complex, ca și precedentul, poate fi definit ca fiind un mormânt.

Cpl. 3 se află în c.B9 și a apărut, după răzuială, sub forma unei pete mai închise la culoare, la adâncimea de -1 m față de nivelul actual de călcare. Fundul gropii a apărut la -0,22 m. Limitele sale sunt clare și au fost ușor de stabilit. Forma sa este rectangulară, are colțurile rotunjite și este orientat NV - SE. Pe latura de N - V a gropii a apărut o treaptă. Dimensiunile sale sunt: 1,60 x 0,83 m. Umplutura este omogenă, compactă, de culoare brun-roșcată, corespunzând codului 75YR 3.3 din catalogul Münsell. Fără inventar arheologic. Acest complex poate fi definit ca un posibil mormânt.

Cpl. 6 se află în c. A11 și a apărut, după răzuială, sub forma unei pete mai închise la culoare, la adâncimea de -1,20 m față de nivelul actual de călcare. Fundul gropii a apărut la -0,40 m. Limitele sale sunt clare și au fost ușor de stabilit. Forma sa

este ovală și este orientat N - S. Pe latura de S prezintă o treaptă din pământ. Dimensiunile sale sunt de 2,50 x 2,01 m. Umplutura este omogenă, compactă, de culoare brun-închis, corespunzând codului 75YR 3.3 din catalogul Münsell. Fără inventar arheologic. Acest complex poate fi definit ca un posibil mormânt.

Cpl. 7 se află în c.B10 și a apărut, după răzuială, sub forma unei pete mai închise la culoare, la adâncimea de -1 m față de nivelul actual de călcare. Fundul gropii a apărut la -0,16 m. Limitele sale sunt clare și au fost ușor de stabilit. Forma sa este aproape circulară și este orientat pe axa E - V. Dimensiunile sale sunt de 2,27 x 2,10 m. Umplutura este omogenă, compactă, de culoare brun-închis, corespunzând codului 75YR 3.3 din catalogul Münsell. Fără inventar arheologic. Acest complex poate fi definit ca un semibordei sau ca o locuință temporară.

Cpl. 8 se află în c. A10 și a apărut, după răzuială, sub forma unei pete mai închise la culoare, la adâncimea de -1 m față de nivelul actual de călcare. Fundul gropii a apărut la -0,10 m. Limitele sale sunt clare și au fost ușor de stabilit. Forma sa este ovală, neregulată, și este orientat E - V. Dimensiunile sale sunt de 1,80 x 1,10 m. Umplutura este omogenă, compactă, de culoare brun-închis, corespunzând codului 75YR 3.3 din catalogul Münsell. Fără inventar arheologic. Acest complex poate fi definit și el ca un posibil mormânt.

Cpl. 9 se află în c.B11-B12 și a apărut, după răzuială, sub forma unei pete mai închise la culoare, la adâncimea de -1 m față de nivelul actual de călcare. Fundul gropii a apărut la -0,37 m. Limitele sale sunt clare și au fost ușor de stabilit. Conturarea complexului a fost realizată după culoarea și textura solului. Forma sa este rectangulară, cu colțurile rotunjite cu o treaptă pe latura de V, cu prelungire pe colțul de NV. Este orientat N - S. Dimensiunile sale sunt de 1 m x 0,70 m. Umplutura este omogenă, compactă, de culoare brun-închis, corespunzând codului 75YR 3.3 din catalogul Münsell. Fără inventar arheologic. După construcție, acest complex poate fi definit ca un posibil mormânt.

Cpl. 10 se află în c.B10 și a apărut la răzuială, sub forma unei pete mai închise la culoare, la adâncimea de -1 față de nivelul actual de călcare. Fundul gropii a apărut la -0,33 m. Limitele sale sunt clare și au fost ușor de stabilit. Forma sa este rectangulară, colțurile rotunjite și este orientat E - V. Dimensiunile sale sunt de 1,75 x 1,00 m. Umplutura este omogenă, compactă, de culoare brun-închis, corespunzând codului 75YR 3.3 din catalogul Münsell. Fără inventar arheologic. Acest complex poate fi definit ca un posibil mormânt.

Cpl. 11 se află în c.B7 și a apărut la răzuială, sub forma unei pete mai închise la culoare, la adâncimea de -1,10 față de nivelul actual de călcare. Fundul gropii a apărut la -0,30 m. Limitele sale sunt clare și au fost ușor de stabilit. Forma sa este rectangulară, colțurile drepte și este orientat E - V. Dimensiunile sunt de 1,70 x 0,85 m. Umplutura este omogenă, compactă, de culoare brun-închis, corespunzând codului 75YR 3.3 din catalogul Münsell. Fără inventar arheologic. Acest complex poate fi definit ca un posibil mormânt.

Cpl. 12 se află în c.B7 și a apărut, după răzuială, sub forma unei pete mai închise la culoare, la adâncimea de -1,10 față de nivelul actual de călcare. Fundul gropii a apărut la -0,16 m. Limitele sale sunt clare și au fost ușor de stabilit. Forma sa este rectangulară, colțurile drepte și este orientat E-V. Dimensiunile sale sunt de 1,55 x 0,90 m. Umplutura este

omogenă, compactă, de culoare brun închisă, corespunzând codului 75YR 3.3 din catalogul Münsell. Fără inventar arheologic. Acest complex poate fi definit ca un posibil mormânt.

Cpl. 13 se află în c.B7 și a apărut, după răzuială, sub forma unei pete mai închise la culoare, la adâncimea de -1,10 față de nivelul actual de călcare. Fundul gropii a apărut la -0,17m. Limitele sunt clare și au fost ușor de stabilit. Forma sa este rectangulară, colțurile drepte și este orientat NE-SV. Dimensiunile sunt de 2,10 x 1 m. Umplutura este omogenă, compactă, de culoare brun-închis, corespunzând codului 75YR 3.3 din catalogul Münsell. Fără inventar arheologic. Acest complex poate fi definit ca un posibil mormânt.

Cpl. 14 se află în c.B6 și a apărut, după răzuială, sub forma unei pete mai închise la culoare, la adâncimea de -1,10 față de nivelul actual de călcare. Fundul gropii a apărut la -0,18 m. Limitele sale sunt clare și au fost ușor de stabilit. Forma este ovală și este orientat N-S. Dimensiunile sunt de 1,70 x 1,00 m. Umplutura este omogenă, compactă, de culoare brun-închis, corespunzând codului 75YR 3.3 din catalogul Münsell. Fără inventar arheologic. Acest complex poate fi definit ca un posibil mormânt.

Cpl. 15 se află în c.B6 și a apărut, după răzuială, sub forma unei pete mai închise la culoare, la adâncimea de -1,10 față de nivelul actual de călcare. Fundul gropii a apărut la -0,50m. Limitele sunt clare și au fost ușor de stabilit. Forma este rectangulară, are colțurile drepte și este orientat NE - SV. Dimensiunile sunt de 1,55 x 0,75 m. Umplutura este omogenă, compactă, de culoare brun-închis, corespunzând codului 75YR 3.3 din catalogul Münsell. Fără inventar arheologic. Acest complex poate fi definit ca un posibil mormânt.

SI se află în c.B5. A fost trasată în urma descoperirii unor fragmente ceramice. Dimensiunile secțiunii sunt: 5 x 1,50 m. Fragmentele ceramice, împrăștiate pe o suprafață de cca. 6 m², au fost găsite la o adâncime 1 m față de nivelul actual de călcare, într-un strat de culoare brun-închis, ce corespunde codului 75YR 3.3 din catalogul Münsell. Pentru a verifica existența unor gropi sau obiective de altă natură, secțiunea a fost adâncită până la -0,30 m de la nivelul descoperirii. După amplasarea fragmentelor ceramice, secțiunea a fost orientată pe axa est-vest. Descrierea fragmentelor ceramice: au fost identificate trei părți de vase diferite, respectiv, două fragmente de bază care se unesc și două fragmente de bază, la care se adaugă un fragment de corp și o altă bază a unui vas. Ca element decorativ este întâlnit butonul de formă alungită, de dimensiuni mari și mici. Arderea este oxidantă, pasta este semifină, iar suprafața fragmentelor este netezită. După caracteristici, vasele par a fi bitronconice. Numărul fragmentelor ceramice este mare: mai mari de 30 mm - un singur fragment, iar sub 30 mm sunt 45 bucăți. Complexul poate fi interpretat ca fiind resturile unui popas sau a unei locuințe de tip adăpost temporar.

SII se află în c.B6. A fost trasată în urma descoperirii unor fragmente ceramice. Dimensiunile secțiunii sunt: 1 x 1 m. Fragmentele ceramice au fost împrăștiate pe o suprafață de cca. 8 m²; au apărut la adâncimea de -0,13 m față de nivelul actual de călcare, într-un strat de culoare brun-închis, care corespunde codului 75YR 3.3 din catalogul Münsell. Pentru a verifica existența unor gropi sau obiective de altă natură, secțiunea a fost adâncită până la -0,60 m de la nivelul descoperirii. După amplasarea fragmentelor, secțiunea a fost orientată pe axa E - V. Descrierea fragmentelor ceramice: Din

secțiunea SII avem: o buză, pereți de vase și trei butoni perforați, având rol decorativ și funcțional. Fragmentele prezintă elemente comune pentru ardere, pastă și culoare. Astfel, arderea este slab reducătoare; pasta este semifină, de culoare cafenie, iar suprafața este poroasă. În această secțiune numărul fragmentelor ceramice este destul de mare: avem 9 fragmente cu dimensiunile mai mari de 30 mm, iar sub 30 de mm sunt 46 bucăți. Arderea este oxidantă, incompletă; pasta este semifină, iar culoarea cafenie. Aceste vase sunt și ele bitronconice. Complexul poate fi interpretat ca reprezentând urmele unui popas sau locuință de tip adăpost temporar. Trebuie avută în vedere existența, în apropiere, a unei mari așezări a culturii Tiszapolgar, cu ceramică asemănătoare.

SIII se afla în c.C3. A fost trasată în urma descoperirii unor fragmente de cărbune, într-o pată de cenușă, la adâncimea de -0,20 m față de nivelul actual de călcare, într-un strat de culoare brun-închis, care corespunde codului 75YR 3.3 din catalogul Münsell. Diametrul petei a fost de cca. 0,45 m. Dimensiunile secțiunii sunt: 2 x 2 m. În urma cercetării au fost găsite oase de pasăre și câteva fragmente ceramice de mici dimensiuni. Descrierea fragmentelor ceramice: în SIII s-au găsit trei fragmente ceramice datând din perioada medievală. Unul dintre aceste fragmente prezintă un decor cu pastă albă pe fond negru, reprezentat printr-o bandă cu lățimea de cca. 6 mm. Două fragmente de dimensiuni mici sunt smălțuite. Arderea este oxidantă, iar pasta este fină. După tehnica de prelucrare și ornament, aceste fragmente pot fi datate în secolele XVIII - XIX. Tot în această secțiune s-a găsit și chirpici ars. Complexul poate fi interpretat ca fiind o vatră.

Ca elemente de datare dispunem exclusiv de materialul ceramic provenind din secțiunile cercetate (SI, SII). Un fragment de buză cu diametrul de 310 mm, cu fragmente ceramice pisate în compoziția pastei, de culoare brună, arderea slab reducătoare și suprafața poroasă, cu mânere-urechi indicând apartenența la epoca eneolitică, aparține culturii Tiszapolgar. Ulterior, la orizontul epocii romane, au fost identificate câteva complexe (C1, C3, C4, C8-C15) reprezentând morminte sarmatice, care se află pe latura sudică a sitului. În nici un mormânt nu s-a descoperit material arheologic. Însă, având în vedere asemănarea gropilor de morminte din situl 03, cu cele din situl 02, datate după materialul arheologic găsit, de sec. I - III p.Chr., atribuit din punct de vedere cultural sarmaților, putem presupune că și în cazul de față avem de-a face cu o necropolă sarmatică. În apropiere de sit, în partea de V și în partea de E, pe arătură, am găsit materiale arheologice aparținând epocii romane și Evului mediu timpuriu. Materialul arheologic din SIII este datat, după ceramica găsită în vatră, în secolele XVIII - XIX.

Situl identificat, cu ocazia construirii autostrăzii Arad-Timișoara, a fost inedit până la data construirii tronsonului Seceani-Geamata, al autostrăzii Arad-Timișoara, anterior nefiind menționat în literatura de specialitate, deși în apropiere, la punctul Jadani Iugosloveni, au fost descoperite materiale din vremea culturilor: Bucovăț, Vinča C și Tiszapolgar. Tot aici au apărut și materiale ceramice ce aparțin culturii Coțofeni.

130. Sibiu, jud. Sibiu

Punct: Strada Ocnei

Cod sit: 143469.22

Autorizația de supraveghere arheologică nr.188/2010

Colectiv: Petre Beșliu Munteanu – responsabil, Claudia Urduzia (MN Brukenthal)

Asistența arheologică la săpăturile pentru înlocuirea conductei de canalizare de pe strada Ocnei din Sibiu au fost efectuate în baza contractului nr. 2327 din 1.09. 2010 și a autorizație de supraveghere arheologică nr.188 din 2010 în perioada septembrie - noiembrie 2010.

Asistența arheologică a fost încredințată potrivit contractului unui singur arheolog, Petre Beșliu Munteanu și, în lipsa acestuia, Claudia Urduzia.

Săpăturile pentru înlocuirea conductelor de canalizare de pe strada Ocna au fost precedate de aceleași lucrări pe străzile Târgul Fânului și Engels unde nu s-a solicitat asistența arheologică. În capătul dinspre strada Ocnei, șanțul practicat pe strada Engels a intersectat urmele unor substructii din cărămizi din perioada post medievală.

Terenul este cunoscut prin săpături de salvare mai vechi efectuate în 1998 și prin cercetarea sistematică a casei cu numărul 22 de pe strada Ocna.¹

Substructiile Porții Ocnei sau cele în legătură fortificația au ieșit la iveală în urma săpăturii mecanice și au fost bine evidențiate într-un șanț "generos".

Podul din fața Porții Ocna

Dintre amenajările podului, în malul șanțului a fost evident un parapet format din loazbe prinse pe stâlpi din lemn dispuși vertical. Stâlpii au fost înfiți în solul negru. Între parapet și substructiile Porții Ocnei este o distanță de 90 cm. Amenajarea din lemn este ulterioară zidului din piatră.

Substructiile Porții Ocna

Săpătura mecanică a dezvelit un zid din pietre lat de 1,50 m - 1,80 m, cu o fundație adâncă de 1 m. Spre exterior, zidul lasă o crepidă de 0,30 m. Pe soclu se înalță un zid din pietre și cărămizi de 4-5 cm grosime.

Talpa zidului a fost așezată pe o rețea de stâlpi din lemn înfiți în pământ. Densitatea mai mare a stâlpilor este la marginea tălpii zidului. În suprafața săpată au apărut stâlpi. Un al doilea zid din structura porții intersectat de săpătura mecanică are lățimea de 1,80 și a fost urmărit până la adâncimea de 2,50 m față de solul actual.

Sub nivelul de construcție se vede un strat de pietriș cu fragmente de cărămizi. Sub el s-a depus pământ negru cu resturi de lemne. Nivelul de construcție este la -1,85 față de solul actual și cu 50 cm deasupra nisipului (solul viu).

Deasupra nivelului de construcție este un strat gros de 30-40 cm de pământ brun-verzui cu fragmente de cărămizi. Superior este așezat pământ brun nisipos în care au fost amenajate construcțiile din lemn (parapetul podului).

Pe malul estic, la baza zidului Porții Ocnei a rămas o grămadă de pietre și cărămizi. Peste ea s-a depus pământ negru, mălos. Pe malul opus, de la -1,80 m în jos se vede pământ negru, mălos. Peste el s-a așezat un strat de pământ negru cu resturi de lemne, lat de 0,20-0,30 m și unul superior de pământ negru-verzui, la fel de consistent.

Caseta de 1,70 x 2 m practică în zona Porții Ocnei a avut ca finalitate evidențierea stratigrafiei arheologice a terenului, traseul laturii Porții Ocnei fiind evidențiat de săpăturile mecanice anterioare. Intenția săpăturii controlate a fost de a stabili raporturile stratigrafice între cele mai vechi construcții din lemn, fundațiile din piatră ale turnului și clădirea adosată. Dimensiunile reduse ale casetei se datorează vecinătății școlii.

Șantierul a pus la dispoziție doar un excavator și excavatorist. Astfel că, în straturile adânci, săpătura a fost efectuată de arheolog și excavatorist.

Două din laturile turnului și ale presupusei barbacane au constituit maluri ale casetei. În general, depunerile arheologice au fost deranjate de o groapă de var modernă. Numai pe profilul mai îngust, de sud, a înregistrate până la adâncimea de 2,60 m depuneri arheologice neafectate de groapa de var. Nivelele de depunere și amenajările inferioare au primit o atenție aparte, în săpăturile anterioare ieșind la lumină stâlpi din lemn dispuși asimetric. Ipoteza unei palisade devenise credibilă. În realitate, stâlpii din lemn dispuși asimetric, adânc înfiți în nisipul aluvionar sau în solul mălos au avut menirea de a consolida terenul, pregătindu-l pentru construcția masivă din piatră și cărămidă. Densitatea lor este mai mare sub talpa fundațiilor turnului. Amenajarea are limita exterioră în fața turnului, în zona presupusei barbacane. Stâlpii aveau diametrul de 15 - 20 cm. Terenul în care s-a efectuat substructiia cu piloți prezenta depuneri de măr cu fragmente ceramice, bucăți de lemn și de chirpici.

La adâncimea de 2 m a apărut o structură de zidărie legată de fundația turnului, suprapusă de straturi de arsură compactă sau de depuneri de pământ cu arsură. Stratul superior, gros de 0,70 m, are în compoziție pietriș și pigmenți de mortar. El este suprapus de un strat de dărâmături în care a fost fundată o construcție modernă.

Stratigrafia șanțului de canalizare între casele de la nr.27-29.

La adâncimea cuprinsă între 1,20 și 1,90 m se observă pământ negru, mălos. Între -0,90 m și -1,20 m se vede pietriș. Stratul de depunere dintre -0,80 -0,90 m conține dărâmături. Stratul superior de 0,20 m grosime are pigmenți de arsură; între -0,60 -0,30 m este pietriș; sub cota -1,70 m s-a depus nisip.

Stratigrafia șanțului în dreptul casei nr. 31

Stratul inferior este format din nisip. Deasupra este pământ negru cu arsură (-1,20 -1,50 m); stratul de pietriș superior are grosimea de 0,40 m; nivelul superior (-0,70 -0,50 m) este format din dărâmături; superior lui este un strat de pietriș și la suprafață asfalt. Adâncimile au fost date față de nivelul actual al străzii.

Din săpătura mecanică au fost recuperați și predați spre conservare stâlpi din lemn cu următoarele dimensiuni: 80 x 10 x 12 cm; 100 x 20 x 20 cm; cm; 170 x 13 x 13 cm; 50 x 6 x 6 cm și o scândură de 15 x 5 cm.

Fragmente ceramice medievale provin din nivelul medieval inferior, pe care s-au așezat constructorii fortificației.

Săpătura preventivă din 2010, cercetările arheologice de salvare din 1998 și observațiile prilejuite de săpăturile de canalizare au permis evidențierea stratigrafiei și morfologiei generale a Turnului Ocnei. Rezultatele finale vor fi publicate în sinteză.

O bună parte din substanța arheologică a zonei a fost distrusă datorită săpăturilor mecanice necesare, dar planificate și organizate deficient.

Perspectiva remodelării arhitectonice a zonei și a distrugerile istorice obligă ca rezultatele cercetării arheologice să fie luate în considerare și valorificate. În acest moment nu există o placă de informare a turiștilor în zona Porții Ocnei, un acces important în orașul medieval. De asemenea, este necesară implicarea directă și mai activă a consilierilor Direcției pentru Cultură Sibiu în promovarea și protejarea urmelor sitului arheologic.

Notă:

Petre Beșliu Munteanu, *Le bâtiment - monument historique de Sibiu, Rue d'Ocnei, 22. Etude archéologique*, în Brukenenthal. Acta Musei, II. 1, 2007, p. 165-187.

Abstract

The traces of the Burger Gate (the wooden bridge outside the fortification and the foundation of the gate) were uncovered during the rescue archaeological excavations in Sibiu, Ocna Street area. The gate structure was brick and stone made. There was a marshy area, therefore wooden pillars were placed under the walls of the fortification.

131. Sibiu, jud. Sibiu

Punct: Turnul mic al pulberăriei - str. Zidului, str. Ocnei

Cod sit: 143469.04

Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 238/2010
Colectiv: Petre Beșliu Munteanu - responsabil, Claudia Urduzia (MN Brukenenthal)

La solicitarea EON Gaz în perioada noiembrie-decembrie am efectuat cercetări arheologice preventive pe străzile Zidului și Ocnei. Săpătura arheologică preventivă a fost autorizată de MCPN cu autorizația nr. 238 din 2010.

Săpătura arheologică preventivă a fost justificată de proiectarea traseului șanțului pentru noua conductă de gaz într-o zonă cu vestigii istorice. Ea s-a desfășurat potrivit termenilor contractului încheiat cu EON Gaz, cel anterior cu SC Beef International, constructorii amenajării pentru transportul gazului, nefiind pus în practică. Traseul conductei de gaz a obligat constructorii să intersecteze și să distrugă structuri de zidărie medievală și post medievală în Piața Cibin și în curtea fabricii Simmens (fosta Fabrică de Pielărie 13 Decembrie): un canal din cărămizi din secolul al XVI-lea, refăcut în perioada modernă, fundații ale unor clădiri și ale zidului de incintă pe strada Pulberăriei până la Turnul Mic al Pulberăriei.¹ Contractele de arheologie au intrat în vigoare tardiv, după ce șanțul conductei a depășit turnul medieval astăzi în picioare, numit al *tăbăcarilor*.

Cercetarea arheologică a fost efectuată potrivit contractului de către arheologul Petre Beșliu și în colaborare cu dr. Claudia Urduzia la dezvelirea turnului de incintă și la prelucrarea-desenarea materialului arheologic. Analizele resturilor de oase de animale se datorează lui Alexandru Dobrescu, biolog.

Străzile Zidului și Ocnei au ocupat un teren din partea de jos a orașului medieval puțin cunoscut prin supravegheri arheologice anterioare și degajări ale substrucțiilor Porții Ocnei în 1998, ca și din puține informații de arhivă. În zonă, în curtea Colegiului Tehnic Independența, se păstrează Turnul Mic al Pulberăriei (Turnul Pielarilor) și Turnul Mare al Pulberăriei. Planurile orașului din secolele XVII - XVIII au marcat amplasamentul turnurilor care făceau parte din centura exterioară a orașului medieval și protejau Poarta Ocnei.

Strada Ocnei era una din căile de acces principale în localitate, urcând dinspre Cibin spre terasa superioară. Terenul în care a fost amenajată conducta de gaz este parte a luncii inundabile a Cibinului, zonă mlăștinoasă, amenajată prin desecări și ridicarea nivelului de călcare. Terenul a devenit locuibil înaintea construirii zidului de apărare, clădirile ridicate până pe aliniamentul străzii Zidului fiind anterioare.

Raportul conține și informațiile rezultate din săpătura arheologică la Turnul Mic al Pulberăriei, cercetare sponsorizată, ce a însemnat practicarea unei secțiuni care secționa terenul dinspre strada Turnului și interiorul fortificației post medievale.

Încercând să eludeze obligația descărcării arheologice, constructorii au săpat două șanțuri pentru identificarea trasului zidului de incintă. Am considerat că sondajul efectuat de constructorii anterior încheierii contractului nu este relevant și am hotărât practicarea a patru secțiuni late de 1,50 m perpendiculare pe frontul caselor cu numerele 3-5 și o casetă pentru dezvelirea unui turn de incintă. În urma sondajelor efectuate în patru locuri a fost aleasă o variantă a traseului conductei de gaz care să afecteze minimal substrucțiile zidului medieval.

Observațiile arheologice au fost limitate la condițiile de timp, teren și organizare impuse. Perioada înaintată de desfășurare a săpăturilor, noiembrie-decembrie, și timpul nefavorabil au afectat acuratețea observațiilor directe și a înregistrărilor foto. Nici dimensiunile șanțurilor, înguste și puțin adânci, nu au favorizat înregistrarea unor informații complete și pe deplin relevante. Timpul scurt în care s-a lucrat pe tronsoane de săpătură pe un drum parțial circulat a precipitat activitatea de înregistrare arheologică. Având în vedere condițiile puțin favorabile, săpătura de descărcare cu sondaje la cele două repere importante (Turnul Mic al Pulberăriei și Poarta Ocnei) și asistența arheologică au realizat un optim de informații.

Pentru a evidenția traseul zidului de incintă de pe strada Zidului au fost săpate cu mijloace mecanice și finalizate manual patru șanțuri: în S1 lățimea zidului de incintă era de 1,90 m; SII lățimea zidului de incintă de 1,80 m; SIII nu s-a evidențiat decât fața exterioară a zidului; SIV nu s-a evidențiat decât fața exterioară a zidului. Stratigrafia a fost deranjată de lucrări moderne de gaz, electricitate și canalizare. Șanțurile controlate s-au adâncit până la 1,30 - 1,80 m în stratul de nisip.

A fost evidentă tehnica de construire a zidului de incintă dublat spre interior de o structură (cămășuire) din cărămizi și pietre. Arcele formate erau susținute de tălpi de zidărie care se ritmau la din 4 în 4 m, având lățimea de un metru.

Un fragment din turnul de incintă amplasat în locul devierii zidului spre Turnul Mare al Pulberăriei a fost dezvelit manual cu acordul proprietarului magazinului Gama care a amenajat trotuarul.

În vecinătatea lui a fost amenajat în epoca modernă un pod de beton, o placă din acest material adosându-se substrucției. Fața zidului a fost afectată de săpături anterioare (electricitate, gaz, apă, canalizare). Latura turnului dezvelită de săpătura în trotuar la o adâncime superficială (10 - 40 cm), în fața magazinului de confecții, a fost construită din pietre de carieră și cărămizi. Latura turnului dezvelită pe o lungime de 2,20 m avea lățimea de 1,40 m. Săpătura s-a putut adânci numai până la 1,10 m. Zidul de incintă deviat spre Turnul Mare al Pulberăriei a fost evidențiat în pivnița clădirii magazinul Gama. Turnul Mic al Pulberăriei

Turnul Mic al Pulberăriei, astăzi numit Turnul pielarilor, este o construcție din cărămizi, cu etajul separat de o boltă din cărămizi. La etaj au fost organizate trei nivele de tragere, separate prin podină de lemn. Turnul are un plan octogonal la etaj, iar tavanul este boltit. Accesul se făcea la demisol printr-un coridor lateral. El a fost înlocuit cu un acces direct pe scări din beton. Există și un acces direct la etaj.

Cercetarea arheologică a adus următoarele informații:

- zona în care s-a amenajat turnul a fost una mlăștinoasă, în care au fost depozitate gunoaiile orașului. Nivelul masiv de pământ adus pentru înălțarea terenului a păstrat multe fragmente ceramice, oase de animale, cuie din fier și un străpungător din os. Cantitatea mare de oase de berbec se datorează meșterilor tăbăcari care locuiau și lucrau în zonă.

- relația stratigrafică între zidul coridorului și turn a fost întreruptă de scările din beton. Nivelul de construcție al primului suprapune straturi de depunere cu urmele constructorilor și urme de incendiu.

- subsolul interiorului turnului a fost afectat de amenajări contemporane cu scările din beton. Pământul din subsol a fost scos și înlocuit cu zidărie modernă, care a prins bucăți de beton cu fier-beton.

Materialul arheologic a constat în fragmente ceramice medievale și moderne și câteva fragmente de piese din fier.

Excepție este un vas mic, fragmentar, parțial smălțuit, ce face parte din ceramica post medievală.

Ceramica medievală face parte din categoria celei lucrate la roata rapidă, bine arsă, cu formă diferită a buzelor. Predomină însă vasele cu buza lățită (*kragenrand*). O bună parte din fragmentele de vase au urme de ardere pe foc. Ceramica de lux, din import, nu este reprezentată, formele fiind produse în atelierele locale.

În straturile de depunere inferioare de la Poarta Ocnei au apărut fragmente de oale arse oxido-reducător și de chirpici.

Fragmentele aparțin în cele mai multe cazuri unor oale cu capac, capacelor de oală, cănilor. Căhilele-oale sunt reprezentate de un singur fragment

Cercetarea arheologică a arătat că nivelul de construcție al Turnului Mic al Pulberăriei este ulterior primelor construcții din material durabil din zonă. Apartenența la o etapă ulterioară de fortificare a zonei împreună cu Turnul Mic al Pulberăriei trebuie demonstrată de o cercetare ulterioară, extinsă.

Traseul zidului de apărare în zona străzii Zidului este definitiv compromis de săpăturile recente, distructive. Cu atât mai mult este necesară punerea în valoare culturală a celor două turnuri de apărare postmedievale și zona adiacentă.

Analiza resturilor de oase descoperite în săpăturile din Sibiu, Turnul Mic al Pulberăriei

În urma săpăturilor de pe Strada Zidului din Sibiu au fost recuperate 494 fragmente osoase. Fragmentele de oase provin de la 10 berbeci, 1 miel, 2 porci, 1 purcel, 2 găini (pui).

Notă:

1. Denumirile turnurilor vor fi cele consemnate în secolul al XVIII-lea.

Abstract:

The traces of the medieval precinct were uncovered on Zidului Street. We noticed the building technique: to adjoin the inner brick&stone arch structure to the exterior wall. The modern constructors damaged the underneath of the post-

medieval tower. They replaced the inner archaeological levels with cement and transformed the entrance in the basement.

132. Sucevița, com. Sucevița, jud. Suceava

Punct: Mănăstirea Sucevița

Cod sit: 150427.01

Autorizația de supraveghere arheologică nr. 208/2010

Colectiv: Bogdan Petru Niculică (MB Suceava)

În baza autorizației de supraveghere arheologică nr. 208/2010, a fost efectuată supravegherea arheologică a lucrărilor efectuate de firma SC LOIAL din Suceava, în perioada octombrie-noiembrie, conform planului de lucru al firmei sus menționate, în cadrul complexului monumental medieval Mănăstirea Sucevița. Lucrările au presupus efectuarea, atât în exteriorul mănăstirii cât și în incinta acesteia, a unor șanțuri cu lățimea de 0,50 m și adâncimea de 0,70/0,80 m, necesare îngropării cablurilor electrice și montării unor reflectoare pentru luminarea monumentului medieval. De asemenea, a fost supravegheat traseul unui drum din zona de răsărit a exteriorului mănăstirii, care a presupus o minimă intervenție în adâncime, de 0,25 m, pentru așezarea și compactarea patului de pietriș.

Dacă în ceea ce privește zona exterioară a Mănăstirii Sucevița, pe parcursul lucrărilor nu au fost identificate complexe sau obiecte arheologice, în schimb, situația din interiorul mănăstirii a fost cu totul alta. La adâncimea de -0,70 -0,80 m la care au fost săpate șanțurile pentru instalarea cablurilor electrice, au apărut, pe alocuri, oseminte umane și porțiuni de sicrie. Drept urmare, s-a procedat la casetarea și exploatarea mormintelor. Ca observație, adâncimea mică la care au fost semnalate mormintele poate ridica unele semne de întrebare, însă există o explicație logică: în trecut, în timpul mai vechilor săpături arheologice și lucrări de consolidare/restaurare a mănăstirii Sucevița, din spațiul interior al acesteia a fost „mutată” o impresionantă cantitate de pământ, până la adâncimea de -0,85 -0,95 m. Așadar, aceasta este explicația pentru adâncimea redusă la care au fost descoperite mormintele în toamna anului 2010.

În grund, nu a fost posibilă observarea formei/conturului gropilor mormintelor, ele practic fiind depistate doar în momentul în care se ajungea la adâncimea lor (cea reală fiind de aproximativ 2 m). Infiltrațiile de apă freatică consistente au determinat păstrarea în condiții precare (în mod deosebit pe laturile de V și N ale mănăstirii), a osemintelor dar și a lemnului sicriilor.

Subliniem faptul că toate mormintele sunt inedite, nu s-a știut până în prezent de existența lor, pe cale arheologică probându-se astfel ceea ce arhiva mănăstirii consemnează, și anume existența unui cimitir de la sfârșitul sec. al XVIII-lea și din secolul al XIX-lea, în împrejurările în care mai mulți călugări ruteni se stabilesc la Sucevița, mănăstire care era, la acea vreme, metoh al unei mănăstiri din Galiția.

Ca observație principală notăm faptul că toate mormintele au drept caracteristici comune aceeași orientare creștină (est-vest, cu privirea orientată spre răsărit), au fost descoperite la aceeași adâncime (-0,70 -0,80 m de la nivelul actual de călcare, respectiv cca. 2 m dacă ne raportăm la

adâncimea reală, așa cum am arătat mai sus), iar mâinile defuncților au fost așezate pe piept. Ca diferențiere, arătăm că în cazul unor morminte a existat o înmormântare în sicriu din lemn de brad (uneori geluit, de cele mai multe ori însă negeluit, cu scoarța păstrată); alți defuncți au fost așezați direct pe fundul gropii mormântului. Un singur mormânt a avut inventar și anume M4, situat în fața laturii de V a bisericii mănăstirii, care consta într-o cruciuliță confecționată din lemn de chiparos, cu laturile protejate de o bandă lată de cositor și o bonetă.

M1: -0,70 m; fără sicriu; 1,70 m lungime; fără inventar.

M2: -0,74 m; fără sicriu; 1,76 m lungime; inventar.

M3: -0,72 m; fără sicriu; 1,77 m lungime; fără inventar.

M4: -0,80 m; sicriu; 2 x 0,60 x 0,52 m; a avut ca inventar o cruciuliță din lemn de chiparos, frumos decorată, cu Maica Domnului și Isus răstignit pe cruce; lateral, bandă de cositor cu rol de protecție, cu inel de prindere. De asemenea, în zona capului defunctului s-au descoperit resturile unei bonete, accesoriu funerar care a fost prelevat de către conservatorii și restauratorii pielei ai Muzeului Bucovinei Suceava, piesa aflându-se în acest moment în stabilizare.

M5: -0,80 m; sicriu; 180 x 60 x 55; fără inventar.

M6: -0,80 m; sicriu; 178 x 50 x 40 cm; fără inventar.

M7: -0,78 m; sicriu; 180 x 55 x 45 cm; fără inventar.

M8: -0,77 m; fără sicriu; 180 cm lungime; fără inventar.

M9: -0,75 m; fără sicriu; 176 cm lungime; fără inventar.

În concluzie, mormintele descoperite în incinta Mănăstirii Sucevița pot fi datate în sec. al XIX-lea, ele aparținând unor călugări care au fost înhumați cu un inventar modest și în conformitate cu ritul creștin. Singura piesă arheologică cu valoare cronologică este reprezentată de cruciulița din M4, care se datează destul de larg, de la sfârșitul sec. al XVIII-lea până pe parcursul sec. al XIX-lea. [Bogdan Petru Nicolici]

Résumé

Pendant l'automne de l'année 2010, la surveillance archéologique effectuée par le Musée de Bucovine de Suceava dans le cadre de la Monastère de Sucevița, département de Suceava, ont été découvertes neuf tombe appartenant à des moines (dans l'intérieur de monastère), qui ont vécu ici à la fin de XVIIe siècle et au cours de XIXe siècle. Les tombes sont inédites, c'est pourquoi nous considérons que les résultats obtenus sont importants et doivent être mentionnées dans le contexte général de connaissances archéologiques consacrées aux Monastère de Sucevița.

133. Șagu, com. Șagu, jud. Arad

Punct: Sit A1_1 – traseu autostradă km 19+900 - 20+620

Cod sit: 12153.01

Autorizațiile de cercetare arheologică preventivă nr. 85/2010, 86/2010

Colectiv: George Pascu Hurezan - responsabil, Florin Mărginean, Victor Sava (CM Arad)

Dezvoltarea infrastructurii din județul Arad a adus numeroase beneficii arheologiei, astfel că din anul 2006 și până în 2009, au fost identificate și repertoriate peste 50 de noi situri în urma evaluărilor de teren efectuate pentru viitorul tronson de autostrada care leagă Nădlacul de Timișoara, parte a coridorului

IV european. Printre aceste situri se numără și cel din hotarul comunei Șagu, descoperit în urma diagnosticului arheologic efectuat în anul 2007.

Cercetarea arheologică preventivă a fost determinată de necesitatea descărcării de sarcină arheologică a sitului identificat în hotarul comunei Șagu, situat pe viitorul tronson al autostrăzii Arad-Timișoara, între kilometrii 0+19.900 – 0+20.620. Localitatea Șagu se află situată la aproximativ 15 km sud de municipiul Arad, pe drumul european Arad-Timișoara. Din punct de vedere al reliefului, localitatea Șagu se plasează în Câmpia de Vest a României, subunitatea Câmpia Aradului.

În urma repetatelor cercetări de suprafață a fost observat faptul că situl se desfășoară pe prima terasă a unei foste albie (sau a unui fost braț) al Mureșului. Amplasamentul este ideal, șansele unei eventuale inundații sunt minime, totodată locul este ferit de vânt, iar vizibilitatea este foarte bună, în special spre N. Măsurătorile efectuate în 2009 confirmă, în parte, dimensiunile redată în raportul de diagnostic arheologic pentru autostrada Arad-Timișoara. Situl a fost localizat la 200 m sud de jumătatea distanței dintre Șagu și Crucișeni, pe șoseaua ce unește cele două localități.

Din raportul întocmit de către specialiștii Complexului Muzeal Arad (P. Hügel, G. P. Hurezan, Fl. Mărginean, Zs. Kopeczny) aflăm că situl se desfășoară, pe lungime, între kilometrii 0+19.900 – 0+20.620 m, iar suprafața estimată a întregului sit se ridică la 357.700 m² (720 x 496 m; 35,77 ha). Din situl multistratigrafic au fost recoltate fragmente ceramice de rășniță și bucăți de chirpic databile în secolele III - V p.Chr., precum și ceramică, un cuțitaș de fier și o scăriță de șa databile în perioada secolelor X – XIII p.Chr. Doi ani mai târziu, în 2009, cu ocazia expertizei arheologice în vederea amplasării unui deponeu pentru pământ, Fl. Mărginean și V. Sava au efectuat cercetări de suprafață a zonei sitului. Astfel au fost strânse numeroase fragmente ceramice ce aparțin epocii târzii a bronzului, câteva fragmente tipice pentru secolele III - V p.Chr. și X - XIII p.Chr. Din punct de vedere al cantității ceramicii descoperite, cea mai mare parte aparține epocii târzii a bronzului (BD), celelalte două epoci (secolele III - V p.Chr. și X - XIII p.Chr.) sunt reprezentate prin câteva fragmente atipice. Maxima densitate a ceramicii se situează în perimetrul sud-estic, pe o suprafață de 100 x 100 m.

Conform metodologiei stabilite de către coordonatorul științific al tronsonului de autostradă Arad - Timișoara, Dr. Florin Drașovean (Muzeul Banatului Timișoara), decaparea s-a efectuat mecanizat. Astfel, a fost decapat stratul vegetal (grosime aproximativă de 0,40 m) de pe o suprafață de 720 x 40 m (28.800 m², 2,88 ha).

Au fost descoperite 321 de complexe arheologice (numerotate de la 1 la 321 – Cx_1/Cx_321). Dintre acestea au fost descoperite 13 complexe ce aparțin secolelor III - V p.Chr., iar 308 aparțin epocii târzii a bronzului (BD și HA1).

În urma decapării s-a putut constata faptul că pe toată suprafața sitului, nivelul arheologic de cultură s-a păstrat, într-o oarecare măsură (marea majoritate a complexelor au fost răvășite de plug, printre fragmentele ceramice ale epocii bronzului au apărut și fragmente ceramice moderne), pe doar 90 m (0+20.230 – 0+20.320 m). În acești 90 de m fost descoperite 41 de complexe ce aparțin epocii târzii a bronzului. Printre acestea se numără vetre și aglomerări de fragmente ceramice. Restul nivelului de cultură de pe suprafața sitului a fost distrus de către lucrările agricole moderne, care au putut fi observabile până la -0,60 m. Pe toată suprafața sitului sterilul

arheologic (lutul galben) a apărut la o adâncime variabilă, cuprinsă între -0,60 m și 0,75 m.

Dintre toate complexele arheologice săpate se remarcă Cx_39; Cx_78; Cx_85; Cx_92; Cx_149; Cx_180; Cx_184. Aceste se remarcă față de majoritatea descoperirilor prin faptul că în ele au fost identificate numeroase resturi de cuptoare, greutăți de lut sau ceramică. Inedit este faptul că în toate aceste gropi au fost descoperite numeroase părți de cuptoare decorate.

Cpl39 reprezintă o groapă menajeră, în care au fost identificate două vase mari bitronconice, decorate prin tehnica canelării, o câniță întreagă și bucăți dintr-un alt vas mare de provizii. Importanța acestor descoperiri se reflectă atât în valoarea patrimonială a recipientelor ceramice, cât și din punct de vedere al cronologiei relative. Aceste tipuri de vase decorate cu caneluri dispuse în ghirlandă reprezintă un element de datare sigur, el fiind specific etapei HA1.

Printre descoperirile cele mai interesante se numără și cpl72, care reprezintă o groapă menajeră în care au fost depuse numeroase bucăți din pereții unor locuințe. Importanța acestor artefacte rezidă în posibilitatea de a reconstitui modalitatea de construcție a locuinței respective. Aceasta s-a putut realiza datorită numeroaselor impresii de crengi și scânduri prezente pe aceste bucăți de pereți.

Una dintre cele mai interesante descoperiri o reprezintă cpl81. În această groapă au fost identificate resturile unui cuptor de ars ceramică, împreună cu un lot de vase ceramice (o parte dintre acestea sunt rebuturi) și greutăți de lut. Resturile de cuptor și ceramică au fost aruncate în această groapă în urma unei „defecțiuni tehnice”, care a survenit probabil în timpul arderii lotului de ceramică. În concluzie cpl81 reprezintă o groapă în care a fost dezafectat un cuptor de ars ceramică, împreună cu un lot de ceramică.

Descoperirile efectuate certifică existența a trei orizonturi cronologice. Cel mai timpuriu orizont este cel reprezentat prin descoperirile din epoca târzie a bronzului (BD), fiind urmat de HA1 și de cel din secolele III - V p.Ch. Din unitățile arheologice descoperite și săpate până în prezent se poate afirma că cele mai multe descoperiri aparțin orizontului cronologic HA1.

În zona centrală a așezării au fost descoperite două complexe arheologice care se întretaie și în care au fost descoperite artefacte ce reprezintă indicatori preciși ai cronologiei relative. Aceste complexe sunt Cx_154 și Cx_155. În Cx_154 au fost descoperite câteva recipiente întregibile, câteva dintre acestea sunt ca și coloristică roșii la interior, gri la exterior. Aceste recipiente aparțin unei faze incipiente a HA2, iar fragmentele ceramice descoperite în Cx_155 aparțin HA1.

Săpătura extinsă a unui asemenea sit duce la o mai bună cunoaștere a finalului epocii bronzului din Banat și Crișana, iar surprinderea orizonturilor cronologice BD și HA1 oferă o mai bună cunoaștere a cronologiei relative.

Toate descoperirile efectuate până în prezent arată importanța acestui sit în rafinarea cronologiei relative a finalului epocii bronzului din această zonă. Pe lângă aceasta situl oferă informații vaste cu privire la habitatul acestei comunități, îndeletnicirile acestor oameni, organizarea internă a așezării și nu în ultimul rând asupra credințelor magice ale acestei comunități umane.

134. Șagu, com. Șagu, jud. Arad

Punct: Autostrada Arad-Timișoara, km 24+360 - 24+590

Cod sit: 12153.02

Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 170/2010

Colectiv: Adrian Ursuțiu – responsabil, Vitalie Bărcă, Sorin Ilie Cociș (IAIA Cluj), Roxana Elena Stăncescu

Cercetările de suprafață la nivelul solului efectuate de către un colectiv de arheologi de la Muzeul Banatului Timișoara, Muzeul Banatului Montan, Reșița, Complexul Muzeal Arad, au dus la recoltarea unor fragmente de ceramică smălțuită și caolinică, fără alte urme de habitat mai consistente, indicându-se prezența unei locuiri de scurtă durată, plasată cronologic în intervalul sec. XVIII - XIX.

Situl se află localizat pe o terasă înaltă, mărginită pe laturile de N, V și S de pante relativ abrupte, cu orientare E - V pe axa lungă, situată la cca. 2,5 km V de localitatea Hunedoara Timișană.

Cercetările arheologice preventive au fost efectuate între 05.07.2010 - 08.08.2010 fiind practică decaparea mecanică a întregii suprafețe delimitată ca sit (2,57 ha). Decopertarea a avut ca scop îndepărtarea stratului de teren arabil, cu o grosime variind de la -0,80 m. în zona mediană a terasei, la -0,10 m spre limitele exterioare. Sub acest nivel urmează un lut galben roșcat, compact în care s-au conturat complexele arheologice.

În vederea documentării stratigrafiei sitului, au fost executate și documentate 52 de profile, (P001-P052), repartizate uniform pe întreaga suprafață. Pe întregul sector situația stratigrafică este asemănătoare celei deja menționate. Diferă doar culoarea și consistența pământului care reprezintă nivelul de steril arheologic.

În total au fost identificate opt complexe (Cx001-Cx008), din care șapte gropi menajere. Șase din aceste gropi (Cx001,003,005,006,007,008) sunt dispuse grupat în jurul unei locuințe adâncite (Cx004). Gropile sunt de dimensiuni variabile, cu inventar menajer (fragmente ceramice atipice, chirpici), în timp ce cel de-al 8-lea complex (Cx004), din care provin și cele câteva fragmente ceramice relevante, reprezintă o locuință sezonieră, ce aparține bronzului timpuriu, mai precis grupului cultural Gornea-Orlești (BT III, după periodizarea lui Fl. Gogăltan), plasat în cronologia absolută în sec. XXIII - XXII a.Ch. Locuința adâncită împreună cu gropile aferente constituie un ansamblu.

O altă groapă menajeră aparține perioadei medievale timpurii (Cx002) și se află la cca. 100 m S de complexele preistorice. Complexul poate fi plasat cronologic în sec. XI-XII exclusiv pe baza materialului ceramic. Din cele câteva fragmente recoltate din conținut menționăm o buză de vas borcan decorată cu ciupituri și un fragment din buza îngroșată a unui căzanel.

Nu a fost identificat un nivel arheologic aferent acestor locuiri, fapt datorat credem noi, caracterului superficial, temporar și de mică amploare al acestora. Pe restul suprafeței cercetate nu a fost identificat nici un alt complex arheologic.

Ca urmare a investigațiilor efectuate a fost identificat un nou reper în repertoriul descoperirilor epocii bronzului timpurii din Banat, pentru o secvență relativ puțin cunoscută.

Chiar dacă avem de-a face cu o locuire temporară, de mică amploare (fapt probat și de cantitatea redusă de ceramică), practic de o locuință izolată cu gropile menajere aferente, importanța acesteia în contextul epocii este semnificativă.

De asemenea, complexul medieval timpuriu „izolat” probează existența în apropiere a unui sit aparținând acestui interval, sit de asemenea inedit anterior începerii proiectului de autostradă. Locuirea medievală timpurie trebuie să se extindă spre latura de V a terasei, în afara arealului ce a constituit obiectul contractului.

135. Șinca Nouă, com. Poiana Mărului, jud. Brașov

Punct: Șinca Nouă II

Cod sit: 41658.03

Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 121/2010

Colectiv: Marin Cărciumaru – responsabil, Elena Cristina Nițu (UV Târgoviște), Radu Ștefănescu (MJI Brașov)

În localitatea Șinca Nouă au fost descoperite, începând cu anul 2008, trei puncte paleolitice. Cercetările arheologice din această așezare sunt în curs de desfășurare, scopul principal fiind definirea cât mai exactă a stratigrafiei depozitelor.¹

În campania din anul 2010 au fost realizate trei secțiuni în punctul Șinca Nouă II. Acesta este situat la ieșirea din comună, pe ruta spre comuna Șinca Veche, la intersecția văii Strâmba cu valea Șercaia.

O parte din materialul litic descoperit în punctul Șinca Nouă II a fost recoltat de la suprafața solului, acolo unde porțiunea de sol arabilă a afectat parțial depozitul. Din acest motiv ansamblul litic este foarte neomogen, iar piesele au fost fragmentate destul de mult de-a lungul timpului. În urma sondajelor realizate, materialul provine dintr-un singur nivel arheologic, situat la o adâncime de maxim 0,40 m de la suprafața solului, ceea ce ne face să credem că este vorba de un facies paleolitic destul de târziu.

Ansamblul litic din acest punct este foarte diversificat și cuprinde produse din toate etapele unui lanț operațional. Din punct de vedere tehnologic, acestea provin din sisteme de debitaj axate pe producția de lame și lamele. Materia primă din care sunt realizate este foarte diversificată și cuprinde mai multe tipuri de silex și jasp, chaille, șist și gresie silicioasă. Rocile silicioase din care au fost debitate sunt de foarte bună calitate, îndeosebi silexul. Nu au fost identificate decât foarte puține produse care par a proveni din același tip de silex.

Au fost descoperite doar trei nuclee din silex, toate fiind fracturate accidental. Unul dintre ele mai păstrează o serie de negative laminare unipolare pe suprafața de debitaj. Un nucleu de dimensiuni mici este de tip carenat, scopul producției fiind obținerea de lamele.

Așchiile descoperite păstrează, în general, plăje corticale pe suprafață, în cazul acesta așchiile fiind elemente de început de debitaj. Unele au fost debitate în scopul refacerii suprafeței de debitaj (așchii de reamenajare). Câteva așchii au fost transformate în gratoare, frontul lor prezentând urme de folosire intensă, la fel ca și gratoarele pe lamă. Lamele sunt în general fragmentate, doar câteva produse fiind întregi. În foarte puține cazuri s-au observat rețușe fine neregulate, ceea ce ne

face să credem că produsele laminare erau folosite în stare brută. Majoritatea negativelor de desprindere de pe suprafața lor demonstrează utilizarea unui debitaj unipolar. Câteva produse au accidente de tip *réfléchissement* și mai puțin *ourepasé*. Interesant este un fragment distal de lamă care prezintă două accidente tip *réfléchissement* laterale simetrice, morfologia acesteia fiind de vârf. Deșeurile de debitaj sunt numeroase, printre acestea fiind identificate multe *esquille* și așchii de rețușe. Acest lucru ne îndeamnă să credem că o parte din unelte au fost reamenajate în sit. Majoritatea produselor sunt de dimensiuni mici.

În 2010, a mai fost descoperit încă un punct cu materiale litice, care nu sunt în corelație cu ceramică sau alte artefacte post-paleolitice (punctul Șinca Nouă III - Podul Chirbii). Tehno-tipologic, acestea par diferite de materialele litice descoperite în celelalte două puncte. Produsele descoperite sunt reprezentate de lame, cu o bună regularitate a nervurilor și negative unipolare.

Lamele prezintă accidente de debitaj de tip *ourepasé*, de aceea au un profil foarte curbat. Au fost descoperite două nuclee: unul din silex și celălalt din gresie silicifiată, ambele foarte interesante din punct de vedere tehnologic. Așa de exemplu, nucleul din silex este exploatat pe două suprafețe opuse, fiecare din ele având negative unipolare. Se poate identifica cu ușurință regularitatea lamelor care au fost debitate din acest nucleu.

Având în vedere existența a trei puncte paleolitice în aceeași localitate, cercetările din comuna Șinca Nouă vor trebui continuate în anii următori, atât pentru recuperarea materialelor din așezările deja descoperite, cât și pentru identificarea de noi puncte arheologice.

Note:

1. Cărciumaru M., Nițu E.-C., Murătoreanu G., Ștefănescu R., 2008, *Deux nouveaux habitats sur la carte du Paléolithique de Roumanie, découverts en 2008 à Șinca Nouă (département de Brașov)*, Annales d'Université «Valahia» Targoviste, Section d'Archéologie et d'Histoire, T. X, Nr. 1, p. 47-54, ISSN: 1584-1855.

Abstract

In Șinca Nouă village (Brașov county) since 2008, three Palaeolithic settlements were discovered. In the archaeological campaign of 2010, were performed three new sections in the settlement of Șinca Nouă II.

As a result of our investigation, the lithic material comes from a single archaeological level, at a maximum depth of 40 cm from soil surface, which makes us to believe that in this settlement is a late Palaeolithic culture.

The lithic material discovered in this point is highly diversified, and in terms of technology, these derived from knapping systems focused on the production of blades and bladelllets.

136. Șura Mică, com. Șura Mică, jud. Sibiu

Punct: Varianta de ocolire, secțiunea 2, Km 14860-17.500 și DJ 106B, km 0-3600

Cod sit: 145809.06

Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 64/2010

Colectiv: **Dragoș Diaconescu** - responsabil, **Florian Dumitrescu-Chioar**, **Gheorghe Vasile Natea** (MN Brukenthal)

Cercetările arheologice de suprafață efectuate pe zona de dezvoltare a traseului tronsonului II din centura ocolitoare a municipiului Sibiu a dus la identificarea în imediata apropiere a satului Șura Mică (la SE), pe o terasă joasă aflată în partea stângă a pârâului Rusciorului și puternic afectată de lucrările agricole moderne a unei zone cu fragmente ceramice aparținând după părerea noastră, la acel moment (conform raportului de diagnoză întocmit atunci), Eneoliticului final sau perioadei timpurii a Epocii Bronzului.

Demararea lucrărilor propriu-zise de construcție a tronsonului de șosea mai sus menționat a dus la derularea unui contract de supraveghere arheologică încheiat între Muzeul Național Brukenthal din Sibiu și Vectra Service (nr. contract. 722/17.03.2010).

Sondajele efectuate mecanic de către constructor în vederea observării structurii geologice a ductului viitoarei centuri a dus, în zona menționată mai sus, la "tăierea" cu un asemenea sondaj a unui complex arheologic, după toate aparențele adâncit. Cu această ocazie au fost identificate fragmente ceramice și o fusaiolă întreagă. Necesitatea unei săpături preventive în această locație a dus la solicitarea autorizației de cercetare arheologică preventivă (nr. aut. 1175/20.04.2010) și la încheierea unui nou contract între cele două părți menționate mai sus (nr. 805/29.03.2010).

Decopertarea mecanică a dus la identificarea unui singur complex adâncit ce avea o umplutură de culoare neagră-cenușie cu aspect dens. În umplutura acestui complex, de culoare negru cenușie cu aspect dens, lutos, au fost identificate un număr mare de fragmente ceramice (1444) aflate într-o stare de fragmentare puternică, fusaiole întregi și fragmentare, foarte puține fragmente osteologice precum și cărbune de lemn în cantități mici.

Cercetarea a fost efectuată folosind metoda *half-section*, prima jumătate excavată fiind cea nordică. Profilul intermediar a fost păstrat pe axa AB.

Complexul avea o formă ușor rectangulară cu colțurile puternic rotunjite și era puțin adânc (adâncimea maximă era de 0,32 m), prezentând în mijloc o groapă circulară cu diametrul de 0,36 m. Datele GPS luate din centrul complexului sunt 45°49'11.2" N și 24°04'29.5" E fiind "intersectat" de axa transversală a șoselei de la km 17 240. Aspectul precum și materialul arheologic descoperit în această unitate arheologică ne face să credem că avem de-a face cu o locuință semi-adâncită de tip colibă, locuință ce a avut o durată de viață scurtă.

Bazându-ne pe aspectul morfologic și tehnologic al ceramicii (principalul indiciu în vederea stabilirii cronologiei relative a descoperirilor) considerăm că acest complex arheologic aparține perioadei timpurii a Epocii Bronzului. Menționăm că au fost prelevate probe de cărbune de lemn, elemente importante pentru obținerea datelor de cronologie absolută pentru acest complex arheologic.

Lipsa unui nivel de cultură aferent acestui complex poate fi o consecință a lucrărilor agricole moderne care, așa cum precizăm mai sus, au afectat puternic botul de terasă pe care a fost identificat complexul în discuție sau și a perioadei scurte de folosire a acestui areal de către comunitatea din epoca bronzului.

Identificarea doar a acestui complex pe zona afectată de viitoarea centură, ne face să credem că oamenii din perioada timpurie a Epocii Bronzului au folosit doar botul terasei și că era vorba de o comunitate redusă numeric.

Lucrarea a durat timp de 5 zile în perioada 29 martie - 2 aprilie 2010, fiind efectuată de doi arheologi ai Muzeului Național Brukenthal.

Toate materialele și documentațiile aferente sunt depozitate la Muzeul Național Brukenthal din Sibiu, demersurile de valorificare științifică ale acestora fiind în curs.

Având în vedere caracterul descoperirilor de aici, nu avem propuneri de conservare *in-situ* a acestora.

Având în vedere că cealaltă zonă ce furniza materiale arheologice aparținând Epocii Paleolitice (conform raportului de diagnoză arheologică) nu a fost afectată de lucrările de reabilitare ale drumului județean 106B (conform rapoartelor de supraveghere arheologică întocmite pentru tronsonul II al centurii Sibiului) nu a fost nevoie de o cercetare arheologică preventivă și aici, fapt ce face ca prezentul raport să finalizeze prevederile din contractul de cercetare arheologică preventivă nr. 805/29.03.2010.

137. Tisa Nouă, com. Fântânele, jud. Arad

Punct: tronson Arad-Seceani, km 15+490-15+780 (situl B0_6) (Autostrada Arad-Timișoara)

Cod sit: 9324.01

Autorizația de cercetare arheologică preventivă: 222/2010

Colectiv: **Vitalie Bărcă** – responsabil, **Adrian Ursuțiu**, **Sorin Ilie Cociș**, **Roxana Elena Stăncescu** (IAIA Cluj), **Costin Daniel Țuțuianu** (MCDR Deva), **Luciana Irimuș**, **Alexandra Cociș**, **Cristian Sălcudean**, **Andrei Bondric** (masteranzi și licențiați UBB Cluj)

Cercetarea arheologică preventivă a fost datorată construcției Autostrăzii Arad-Timișoara, respectiv tronsonul Arad-Seceani, beneficiarul fiind SC Tomis Research Center SRL (Asocierea FCC Construcciones SA – Astaldi SpA). Cercetarea a fost făcută în baza contractului nr. 976 din 30.06.2010, pentru km 15+490-15+780 și a fost efectuată între 16.08.2010 și 20.09.2010. Finanțatorul cercetării arheologice a fost SC Tomis Research Center SRL.

Situl este amplasat pe o terasă înaltă din preajma Văii Tisa Nouă ce este orientată N - S pe axa lungă. Terasa este situată la cca. 4 km S (în linie dreaptă) de râul Mureș, 2 km E (în linie dreaptă) de șoseaua E671 ce leagă Arad de Timișoara și cca. 2,5 km (în linie dreaptă) NV de localitatea Tisa Nouă. Așezarea este mărginită la baza pantei pe latura de S de Valea Tisa Nouă.

Solul reprezintă un pământ brun-negricesc, propice agriculturii, tocmai de aceea, suprafețele de teren din zonă au fost și sunt utilizate pentru cultivarea diferitelor culturi agricole. Stratul de pământ arabil brun-negricesc atinge uneori grosimea de până la 0,50/0,60 m, iar lutul de culoare galbenă-roșiatică, compact, foarte dur, apare la adâncimea de 0,70 - 0,80 m de la actualul nivel de călcare. În anumite porțiuni ale suprafeței cercetate există și un strat de argilă neagră, foarte dură, care atinge uneori grosimea de 0,20 - 0,30 m. Nu în ultimul rând ținem să menționăm că pe suprafața de mijloc a ductului autostrăzii, pe porțiunea cuprinsă între km 15+550-15+630, a

fost surprins și un strat de cca. 0,50 - 0,70 m ce constă dintr-un pământ brun-cenușiu care a fost depus pentru amenajarea drumului folosit de către constructorul autostrăzii.

Porțiunea kilometrilor 15+490-15+780, la fel ca și restul tronsonului Arad-Seceani al viitoarei autostrăzi Arad-Timișoara, a fost verificată, în primăvara anului 2007, prin cercetări de suprafață, de către un colectiv de arheologi de la Complexul Muzeal Arad (Arad). Scopul acestor investigații de suprafață întreprinsă de colegii arădeni a fost identificarea vestigiilor arheologice și întocmirea unui diagnostic arheologic pe tronsonul Arad-Seceani.

În urma acestor cercetări, pe o suprafață relativ mare, care se întinde la E și V de ductul autostrăzii în dreptul km 15+490-15+780, au fost descoperite fragmente ceramice modelate cu mâna și la roată, fragmente de rășniță din tuf vulcanic, bucăți de chirpic. Pe baza acestor descoperiri așezarea a fost datată în sec. III - V p.Chr. Diseminarea foarte largă a materialului arheologic și numărul destul de mare a acestuia a dus la concluzia că e vorba de una dintre cele mai mari așezări, dintre cele ale perioadei, cu o suprafață clar definită. De asemenea s-a constatat că situl prezintă elementele definitorii ale unei comunități prospere de agricultori.

În urma cercetărilor de suprafață s-a mai constatat că cea mai mare parte a așezării se află la E de ductul viitoarei autostrăzi. Dovadă în acest sens fiind numeroasele fragmente de vase ceramice modelate cu mâna și la roată, fragmente de rășniță din tuf vulcanic și bucăți de chirpic descoperite pe această suprafață de către colegii de la Complexul Muzeal Arad în primăvara anului 2007, care au efectuat cercetarea arheologică de suprafață, au făcut evaluarea de teren și au întocmit proiectul de cercetare arheologică preventivă a suprafeței afectată de viitoarea autostradă pe tronsonul Arad-Seceani (km 0-25+400).

Nu în ultimul rând, ținem să menționăm că pe suprafața sitului identificat de către arheologii arădeni în 2007 nu au fost efectuate cercetări arheologice preventive până la data începerii lucrărilor pe tronsonul Arad-Seceani al Autostrăzii Arad-Timișoara.

Scopul cercetărilor arheologice preventive efectuate a fost de a recupera cât mai multe date și informații istorice referitoare la situl afectat parțial de proiectul Autostrăzii Arad-Timișoara, tronsonul Arad-Seceani.

Situl a oferit primele date concrete referitoare la stratigrafie în primele zile ale cercetării arheologice de teren. Ca o constatare generală am putut observa că practic suprafața afectată de proiect nu dispune de un nivel arheologic, complexe identificate fiind descoperite, cu excepția celor trei morminte sarmatice, aproape exclusiv la adâncimi mai mari de 0,50/0,60 m de la nivelul actual de călcare.

În condițiile de urgență impuse de ritmul lucrărilor și priorităților constructorului, o suprafață de asemenea anvergură impunea o decapare mecanică a întregii suprafețe afectate de proiect, în vederea respectării termenelor contractului și a cercetării cât mai exhaustive a vestigiilor istorice de pe întreaga suprafață afectată de construcția autostrăzii.

Decaparea stratului vegetal și arabil, cu o grosime de cca. 0,40/0,50 m s-a efectuat în intervalul 16.08.2010 - 10.09.2010. Deoarece delimitarea clară a complexelor nu a fost posibilă la baza arăturii (cele mai multe dintre complexe au fost delimitate la adâncimi mai mari de 0,60/0,80 m de la actualul nivel de călcare), pe anumite suprafețe s-a decapat și răzuit mecanic încă un strat subțire, iar apoi a fost săpat manual

încă un strat de 0,10-0,15 m grosime, urmând răzuiri succesive (cu ajutorul a 45 de deținuți și 10 muncitori necalificați, puși la dispoziția noastră de către constructorul autostrăzii), până la adâncimea la care a fost posibilă identificarea complexelor, urmând investigarea acestora și înregistrarea informațiilor.

Nu în ultimul rând ținem să menționăm că suprafața afectată de proiect a fost răzuită mecanic (excavator cupă de taluz), în straturi de 10 cm grosime, intervenind apoi răzuirea manuală în cazurile porțiunilor cu complexe arheologice.

Suprafață totală excavată a fost de 14579,71 m². În urma investigațiilor arheologice efectuate în perioada august-septembrie 2010 au fost identificate și cercetate exhaustiv 132 unități stratigrafice (majoritatea complexelor sunt gropi de provizii, transformate ulterior în gropi menajere), dintre acestea 3 sunt morminte de înhumăție. Complexele descoperite și cercetate aparțin cu precădere perioadei secolelor II - IV p.Chr.

Cea mai mare parte a complexelor identificate și cercetate au fost descoperite în jumătatea nordică (între km 15+510-15+630) a suprafeței cercetate. Faptul că acestea se concentrează cu precădere pe laturile de V și de E ale suprafeței menționate certifică odată în plus că așezarea se întindea atât la V cât și la E de ductul viitoarei autostrăzi, confirmând odată în plus rezultatele cercetărilor arheologice de suprafață efectuate de colegii de la Complexul Muzeal Arad din primăvara anului 2007, care au întocmit și proiectul de cercetare arheologică preventivă a suprafeței afectată de viitoarea autostradă pe tronsonul Arad-Seceani.

Coloana stratigrafică este în cea mai mare parte identică pe întreaga suprafață afectată de proiect. Stratul vegetal, împreună cu cel de arătură, are o grosime de 0,40/0,50 m, pe alocuri chiar și 0,60 m, fiind de culoare brun-negricioasă și consistență relativ compactă. În partea de mijloc și de S a suprafeței cercetate (între km 15+600-15+780) în acest strat au fost descoperite fragmente ceramice modelate cu mâna și la roată, fragmente de rășniță din tuf vulcanic și bucăți de chirpic. În anumite porțiuni ale suprafeței cercetate există și un strat de argilă neagră, foarte dură, care atinge uneori grosimea de 0,20-0,30 m. În câteva locuri în partea superioară a stratului de argilă neagră au apărut mici fragmente ceramice. Urmează stratul de argilă galben-roșcată, compactă, foarte dură, care apare la adâncimea de 0,70-0,80 m de la actualul nivel de călcare, în care au fost surprinse foarte clar cea mai mare parte din complex.

M1 - Mormânt de înhumăție, distrus în cea mai mare parte de lucrările agricole. Conturul gropii nu a putut fi surprins din cauza faptului că înmormântarea era efectuată în stratul de pământ arabil brun-negricios. Scheletul distrus în proporție de 90%, era întins pe spate cu capul spre N. Din schelet s-au păstrat atât mici fragmente de la calota craniană și bazin, cât și resturi de la tibia piciorului drept. Mormântul este lipsit de inventar. Dată: începutul/prima jumătate a sec. III p.Chr.

M2 - Mormânt de înhumăție. Contururile gropii nu au fost surprinse din cauza faptului că înmormântarea a fost efectuată în stratul de pământ brun-negricios. Defunctul era întins pe spate cu capul spre N. Inventarul funerar: 1. Două mărgelile din sticlă verde. 2. Mărgea din sticlă albastră. 3. Cataramă dreptunghiulară din bronz cu limbă din fier. Dată: începutul/prima jumătate a sec. III p.Chr.

M3 - Mormânt de înhumăție. Groapa mormântului, de formă dreptunghiulară cu colțurile ușor rotunjite, era orientată pe axa N-S. Scheletul defunctului nu s-a păstrat. Inventarul funerar: 1. Fibulă din bronz; 2. Castron modelat la roată; 3.

Văscior fragmentar modelat cu mâna. Date: sfârșit de sec. II – primul sfert a sec. III p.Chr.

Cele trei mormintele, descoperite în stare de conservare precară, au fost identificate în partea de mijloc a suprafeței afectate de proiect, în dreptul kilometrului 15+660-15+670 al viitoarei autostrăzi. Trebuie menționat că mormintele sunt izolate de restul complexelor.

În cazul acestora se poate spune, la o primă analiză succintă, că se datează la sfârșitul sec. II p.Chr. - începutul/prima jumătate a sec. III p.Chr. și aparțin populației sarmatice ce a locuit în sec. II - IV p.Chr. în Câmpia de Vest a României.

Elementele care definesc acest orizont, fără excepție prezente și în cazul mormintelor cercetate, sunt gropile funerare de formă dreptunghiulară, orientate pe axa N - S, caracteristice mormintelor sarmatice din întregul spațiu locuit de aceștia, pe durata mai multor secole. O altă caracteristică este orientarea cu capul spre S sau spre N a defuncților. Aceasta din urmă este caracteristică cu precădere sarmaților din stepele nord-pontice, dar își face apariția la sarmații din Câmpia Pannonică către finele sec. II p.Chr., în urma strămutării după războaiele marcomanice a unui grup de sarmați din spațiul nord-vest pontic.

Cert este că, prezența pe teritoriul Banatului a vestigiilor sarmatice trebuie legată de prezența și locuirea efectivă a acestora în acest spațiu încă din secolul II p.Chr. (probabil doar după războaiele marcomanice).

Cea mai mare parte a complexelor identificate și cercetate (108) au fost descoperite în jumătatea nordică (între km 15+510-15+630) a suprafeței afectate de proiect. Majoritatea complexelor sunt gropi de provizii și menajere. 102 dintre acestea sunt de formă circulară și aveau pereții drepți, oblici sau arcuiți, iar fundul drept sau alveolat. Șase dintre complexe sunt de formă dreptunghiulară cu pereții drepți sau ușor oblici, iar fundul alveolat sau drept. Lungimea acestor gropi variază între 2,43 m și 4,54, iar lățimea între 0,43 m și 0,80 m. Adâncimea gropilor dreptunghiulare alungite variază între 0,65 m și 0,97 m de la nivelul de conturare și săpare.

Inventarul acestor complexe este compus cu precădere din vase și fragmente ceramice modelate cu mâna și la roată. Cele modelate cu mâna sunt de regulă din pastă semigrosieră de culoare cărămiziu-cenușie, maroniu-cărămizie și cenușie, unele cu urme de ardere secundară pe ele. O bună parte a acestora sunt decorate cu brăuri alveolate, alveole, creștături și proeminențe circulare în relief. Într-o serie de complexe au fost descoperite cești dacice, în unele chiar câte două sau trei exemplare, vase miniaturale, greutăți tronconice din lut, cute, rășnițe și fragmente de rășnițe. În unele complexe au fost descoperite și unelte din fier (ex. clește).

Vasele și fragmentele ceramice modelate la roată sunt din pastă semifină de culoare cenușie, cărămiziu-cenușie, cărămiziu-gălbui. Fragmentele descoperite sunt buze, funduri și pereți de la vase de provizii, câni, ulcioare, castroane, boluri etc.

Unele fragmentele ceramice modelate la roată de culoare cenușie sunt decorate cu linii verticale, în val și în zigzag obținute prin lustruire. De asemenea sunt și câteva cazuri când fragmentele ceramice de culoare cărămizie sunt decorate cu linii orizontale, verticale sau în val realizate prin incizare.

Pe baza materialului ceramic modelat cu mâna și la roată, dar și a puținelor piese din metal (inel din bronz, oglindă

din bronz, clește din fier etc.), se poate conchide că cele 108 complexe cercetate în jumătatea nordică a suprafeței afectate de proiect aparțin unei așezări dacice, din a cărei suprafață a fost cercetată doar o porțiune, ce se datează în linii mari în sec. II-III p.Chr. Faptul că așezarea funcționa în sec. II p.Chr. este confirmat atât de materialul ceramic modelat cu mâna și la roată cât și de inelul și oglinda din bronz.

Inelul este realizat dintr-o singură bucată de bronz, dreptunghiulară în secțiune, și are capetele petrecute unul pe lângă altul. Unul din capete este lățit. Suprafața inelului este decorată cu ornament „în brăduț”.

Oglinda este de formă discoidală și aparține celui mai simplu tip de oglindă. Diametrul acesteia este de 6,9 cm, iar grosimea de la 0,12 cm. Astfel de piese erau încăstrate cel mai frecvent într-o ramă din lemn. Oglinzile tipului dat se întâlnesc o perioadă îndelungată de timp fiind predominante în anumite intervale cronologice. Cel mai frecvent, însă, oglinzile acestui tip se întâlnesc în secolele I a.Chr. – I p.Chr., cu preponderență în cel din urmă. Oglinzile cu discul rotund și plat se întâlnesc în diferite medii culturale. Într-un număr foarte mare se întâlnesc astfel de oglinzi în mediul sarmatic, unde acestea au fost dominante în sec. I p.Chr. Începând cu sec. II p.Chr. acest tip de oglindă se întâlnește tot mai rar atât în mediul sarmatic cât și cel roman.

Pe baza materialului arheologic descoperit în cele 108 complexe cât și a analogiilor cu alte monumente contemporane, așezarea cercetată aparține populației dacice. Din punct de vedere cultural lucrurile vor fi pe deplin lămurite după analiza fiecărui complex în parte. Se remarcă prezența în cultura materială a unor materiale alogene ce țin de lumea romană. O bună analogie pentru acest sit o constituie așezările specifice dacilor liberi din această regiune, precum cele de la Biharea (BH), Cefa (BH), Cicir (AR), Cociuba Mare (BH), Zerind (AR), Oradea (BH), Vânători (AR), Zăbrani (AR), Zimandu Nou (AR), Sântana-Arad (AR), Arad-Ceala (AR).

Materialul arheologic descoperit în complexele cercetate prezintă elementele definitorii ale unei comunități prospere de indigeni a cărui principală ocupație a fost agricultura, racordată atât la lumea romană (vezi vasele ceramice modelate la roată și fragmentele de rășniță) cât și la cea din *barbaricum* (se poate recunoaște cu ușurință ceramica tipică atelierelor de la Arad-Ceala și celor romane provinciale).

Analiza detaliată a inventarelor complexelor, alături de examinarea cronologiei orizontale a așezării, va puncta în termeni mai clari discuțiile referitoare la dacii liberi din această regiune, la fel ca eventuala posibilitate ca unele dintre complexe să clarifice limita cronologică inferioară și superioară deja propusă. În orice caz, este cert că în partea nordică a suprafeței afectate de proiect (15+500-15+640) avem de-a face cu un orizont al locuirii dacice în epoca romană (sec. II-III p.Chr.), care îl continuă pe cel din epoca Latène târzie care a existat pe teritoriile de V ale României.

Nu în ultimul rând ținem să menționăm că în partea sudică a suprafeței investigate (15+680-15+780) au fost cercetate 20 de complexe. Majoritatea acestora sunt gropi de provizii transformate ulterior în gropi menajere. Dintre acestea se mai remarcă un bordei și o construcție în pământ de formă dreptunghiulară neregulată prevăzută cu o mică treaptă. Bordeul de formă circular-ovală neregulată era prevăzut în partea sudică cu o nișă ce avea lungimea de 1,10 m, lățimea de 0,96 m, iar înălțimea de 0,92 la intrare și de 0,70 m în partea de mijloc. Alte două nișe de dimensiuni mai mici se aflau dispuse

pe latura nordică și nord-estică a bordeiului. Probabil că nișa de mari dimensiuni a servit ca spațiu de dormit. Inventarul acestui bordei este compus din numeroase fragmente ceramice modelate cu mâna din pastă semigrosieră de culoare cărămizie, brun-maronie și neagră-maronie. Unele dintre acestea sunt decorate prin incizare cu benzi de linii drepte și în val, incizii circulare și dreptunghiulare, dar și linii în zigzag. Acestea li se adaugă numeroase fragmente ceramice modelate la roată din pastă semifină de culoare cenușie-deschisă și cenușie-închisă, trei fragmente de rășniță din tuf vulcanic, o fusaiolă și o cute. Construcția de formă dreptunghiulară neregulată avea în partea estică pe colțuri câte o nișă. Ambele nișe sunt mai adâncite față de nivelul de călcare din spațiul complexului. Lungimea totală a complexului în partea superioară era de 3,30 m, iar lățimea maximă în partea superioară de 1,60 m. Adâncimea maximă de la nivelul de conturare și săpare era de 0,90 m. Lungimea nișei din colțul sud-estic era de cca. 1,20 m, iar a celei din colțul nord-estic de cca. 0,60 m. Inventarul complexului este compus din fragmente ceramice modelate cu mâna din pastă semigrosieră de culoare cărămiziu-maronie cu urme de ardere secundară pe ele. Acestea li se adaugă mai multe fragmente ceramice modelate la roată din pastă semifină de culoare cenușie-închisă. Unul dintre fragmente este decorat cu benzi de linii în val realizate prin incizare. În inventarul complexului se numără și un fragment de rășniță din tuf vulcanic.

Cert este că materialul arheologic descoperit în complexele din partea sudică aparțin unui alt nivel cronologic și cultural (sec. IV p.Chr.), diferit de cel din partea nordică.

138. Turda, jud. Cluj

Punct: Turda Veche - Biserica reformată

Cod sit: 55268.11

Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 224/2010

Colectiv: Daniela Marcu – responsabil, Gabriel Izdrăilă, Cristian Florescu (SC Damasus SRL), Horațiu Groza (MI Turda)

Istoriografia modernă identifică biserica reformată din Turda Veche cu mănăstirea augustiniană menționată prima dată în 1331. Biserica monumentală se ridică la capătul sudic al pieței centrale, din fosta mănăstire păstrându-se doar nava bisericii și arcul de triumf.

Investigațiile arheologice au avut loc în perioada 01.11 – 13.11. 2010, în contextul cercetărilor preliminare pentru întocmirea unui proiect de reabilitare și restaurare a monumentului. Au fost trasate trei unități de cercetare, în puncte de interes stabilite împreună cu proiectantul principal: S1 pe latura de S a bisericii, perpendicular pe aceasta, cu dimensiunile de 1,5 x 6 m; S2 pe latura de S a corului, cu dimensiunile de 2 x 2,5 m; S3 pe latura de N a casei parohiale, cu dimensiunile de 2,5 x 2,5 m.

Obiectivul principal al acestei cercetări a fost acela de a furniza echipei tehnice informații despre structura și starea fundațiilor și despre evoluția nivelurilor de călcare. De asemenea, s-a avut în vedere posibilitatea localizării limitei estice a corului bisericii (astăzi complet dispărut) precum și identificarea unor posibile ruine ale mănăstirii. Săpătura foarte restrânsă a furnizat răspunsuri parțiale, urmând ca pe viitor acestea să fie completate și detaliate prin investigații de suprafață.

Au fost cercetate un număr de patru structuri zidite (Z) și au fost descoperite 39 de morminte de înhumăție (M).

Fundația navei bisericii este construită din piatră de dimensiuni medii și mari, legată cu un mortar de culoare alb-gălbui; pentru egalizare s-au folosit rare fragmente de cărămizi romane. Partea inferioară a zidului coboară la -3,16 m. La -1,40 m fundația prezintă un decroș cu o lățime de 0,40 m, dar nu am reușit să stabilim dacă acesta corespunde unui nivel de construcție sau doar unei etape tehnologice. Stratigrafia, foarte răscolită de morminte, nu a păstrat urmele unui astfel de nivel. Pe de altă parte, portalul sudic al navei, aparent *in situ*, are limita superioară a pragului la -0,56 m, astfel că un nivel de construcție la -1,40 m ar fi greu de acceptat.

În S2 a fost dezvelită fundația corului, cu o structură asemănătoare celei a bisericii dar cu un decroș lat de 0,46 m la -2,44 m. De la acest nivel până aproximativ la cota de -0,90 m se observă o zidărie neregulată, din pietre mari și medii, legate cu un mortar gălbui, foarte sfărâmicos, ceea ce ne face să credem în stadiul actul al cercetării, că această zonă a fost la un moment dat refăcută. La -0,50 m a fost identificată limita inferioară a soclului compus din blocuri de calcar fasonate.

Pe latura de S a bisericii solul viu este reprezentat de balast, la partea superioară amestecat cu un lut gălbui cu multe concrețiuni calcaroase. Acesta este suprapus de un pământ negru compact, fără materiale arheologice, în care s-au adâncit gropile mormintelor cimitirului dezvoltat în jurul bisericii. În special în dreptul portalului sudic s-a înregistrat o mare densitate de înhumări (35 de schelete), care au transformat stratigrafia într-o umplutură uniformă. În apropierea corului densitatea de înhumări este mai scăzută, dar straturile au fost distruse prin amenajarea unei gropi de var.

În S3 a fost descoperit un fragment dintr-o absidă poligonală, constând din latura de E, pornirea laturii de NE și un contrafort. Ruina, demolată neregulat (între -0,68 m și -1,08 m) păstrează un fragment de elevație netencuită așezat pe o fundație decroșată cu 0,10 m, la -1,46 m. Absida pare să fi fost construită în sistem emplecton, cu un miez din piatră de diferite dimensiuni și un parament din blocuri ecarisate. În zidărie se observă de asemenea rare fragmente de *tegulae*, iar mortarul conține mult pietriș, fiind totuși destul de compact.

Dacă considerăm această absidă ca aparținând corului bisericii medievale, atunci rezultă o lungime totală a acestui compartiment al clădirii de 18,80 m – ceea ce corespunde de altfel, cu știrile istorice despre acest monument. Dacă dimensiunile ar fi astfel de acceptat, situația stratigrafică în care se găsește ruina pune această ipoteză sub semnul întrebării. În primul rând avem în vedere faptul că șanțul de fundare a tăiat un mormânt orientat V-E, a cărui groapă avea o umplutură cu mult pigment de mortar - ceea ce arată că înainte de absidă pe acest amplasament a existat un alt lăcaș de cult. În al doilea rând folosirea blocurilor ecarisate la o adâncime de -1,46 m nu este în concordanță cu situația înregistrată pe latura de S a corului, sugerând o altă etapă de construcție. În stadiul actual al cercetărilor suntem înclinați să presupunem că biserica medievală a avut un cor mai mic, structura identificată în săpătură aparținând unei etape ulterioare.

Mormintele sunt întinse pe spate cu brațele în general de-a lungul corpului. După umplutura gropilor se deosebesc două orizonturi, primul cu o umplutură curată, fără mortar, al doilea cu o umplutură afânată conținând în proporții variabile resturi de materiale de construcție.

Materialul arheologic descoperit este sărac, constând în principal din fragmente ceramice de vase și cahle databile în sec. XVI-XVII.

139. Uileacu Șimleului, com. Măeriște, jud. Sălaj

Punct: Biserica Reformată

Cod sit: 142060.02

Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 298/2010

Colectiv: Horea Pop - responsabil, Zsolt Csok (MJIA Zalău)

Monumentul, cu cod LMI Sj-II-m-B-05137, a fost ridicat, în stil roman, în jurul anului 1260 și a suferit transformări majore ulterior. Cercetările au fost realizate pentru stabilirea cotelor fundațiilor turnului și navei necesare pentru întocmirea proiectului de reabilitare a monumentului, Biserica fostei Mănăstiri Benedictine, azi Biserica Reformată Uileacul Șimleului.

La acest obiectiv nu au fost efectuate cercetări arheologice sistematice. În campania anului 2010 au fost deschise un număr de 2 suprafețe (suprafețele S1-2) de cercetare la racordarea dintre cor și navă și la îmbinarea dintre navă și turn.

În perioada 25-28 octombrie 2010, cu scopul de a stabili cotele de fundare ale diferitelor elemente ale bisericii în discuție, au fost efectuate două sondaje de săpătură arheologică. Cele două suprafețe de cercetare au fost trasate astfel:

S1/2010: 1,90 x 1,50 m, a fost trasată pe latura sudică a monumentului, la colțul format de colaterala sudică a navei, respectiv latura estică a porticului.

S2/2010: 1,90 x 1,50 m, a fost trasată pe latura nordică a monumentului, la colțul format de latura nordică a turnului, respectiv latura vestică a navei.

S2/2010

Structuri zidite

Z1 - zidul laturii estice a porticului. Zidărie realizată prin așezarea de pietre (micașist) de dimensiuni neregulate, înecate în mortar gri curat. Paramentul zidului are aspect îngrijit și coboară până la adâncimea de -1,15 m (Toate adâncimile sunt date în cota Wagris).

Z2 - zidul colateralei sudice a bisericii. Constatăm o zidărie mixtă, efectuată neglijent. Materialele folosite sunt cărămizi (30 x 15 x 5 cm), alternate cu blocuri de gresie fasonată, respectiv lespezi de micașist. Până la adâncimea de -2,03 m paramentul este regulat, dar, sub acesta, apare un nivel, până la -2,80 m, de fundație aparentă realizată prin așezarea lespezilor de micașist. În ceea ce privește liantul folosit, în cazul zidăriei regulate, este mortar gri, degresat cu nisip fin, iar în cazul fundației aparente, lespezile au fost prinse cu lut maroniu bătut, compact.

Z3 - colaterala sudică a navei inițiale. Fiind cel mai vechi element de zidărie surprins în această suprafață de cercetare, acesta este încălecat de Z2. Realizat din pietre de dimensiuni neregulate, așezate cu grijă, prinse cu mortar gri degresat cu nisip fin, structura apare la -2,80 m și pătrunde până la -3 m. Această structură denotă faptul că planimetria inițială a bisericii era diferită de cea vizibilă astăzi, afirmație argumentată prin faptul că structura în discuție este capătul

colateralei navei, unde ia o turnură în direcția N, formând un decroș lung de 0,70 m, de unde începe să se formeze corul inițial. Planimetria inițială a corului nu a putut fi stabilită, datorită faptului că structura este încălecată de Z4, structura corului de sec. XIX.

Z4 - latura de S a corului semicircular. Datorită incendiului petrecut în 1884, corul inițial a bisericii a fost reconstruit. De la -1,20m și până la -1,80m asistăm la asize așezate regulat, din micașist, prinse cu mortar gălbui, cu consistență slabă. De la -1,80m și până la cota de fundare, la -3,00m, structura este realizată prin înecarea în mortar a pietrelor de dimensiuni mici și mijlocii (micașist). Structura este adosată la Z2, la bază fiind observată chiar o distanță de 40-50 cm între cele două structuri.

Au fost surprinse 4 morminte, după cum urmează:

M1. Parțial deranjat, orientat E - V, este un mormânt dublu. Surprins de la zona bazinului spre gambă, pe lângă osemintele de matur, s-au sesizat și osemintele unui copil, surprins de la bazin spre gambă, așezat pe partea stângă a individului matur. Fără inventar.

M2. Surprins parțial, anume zona capului și a claviculei drepte, orientat E - V, mormântul este suprapus de Z4. Fără inventar.

M3. Surprins doar oasele brațului drept, mormântul a fost sesizat între Z2 și Z3. Fără inventar.

M4. Surprins parțial, zona bazinului și a picioarelor, orientat E - V, mormântul este încălecat de Z1. Fără inventar.

Pe întreaga adâncime a suprafeței cercetate asistăm la aceeași stratigrafie: sol maroniu afânat, pigmentat cu fragmente de cărămidă și pelicule de mortar gălbui. Solul steril apare la -3,00m, constă în nisip gri-gălbui.

S2/2010

Structuri zidite

Z5 - latura vestică a navei. Elevația zidului, care începe de la -1,80 m este realizată prin așezarea regulată de cărămizi, sub care au fost așezate două asize din blocuri fasonate, prinse cu mortar gri, degresat cu nisip fin. Fundația a fost realizată din lespezi de micașist prinse cu lut maroniu bătut, realizată prin rânduri alternante de piatră cu lut. Cota de fundare este la -3,30 m.

Z6 - latura nordică a turnului. Zidărie din cărămidă, prinsă cu mortar galben cu consistență slabă. În ceea ce privește decroșul, acesta iese 0,30 m de la paramentul elevației și este realizat prin așezarea îngrijită a cărămizilor, prinse cu mortar galben (-1,90 m). Foarte important de remarcat este faptul că nivelul de decroșare a fundației pătrunde peste decroșul navei, în ciuda faptului, că cele două structuri sunt total diferite atât din punctul de vedere al realizării cât și din punctul de vedere al relației dintre ele. Fundația este realizată din rânduri alternante de cărămidă așezată oblic spre interiorul turnului, alternată cu rânduri de lut maroniu compact, bătut. Precum am amintit, legătură între navă și turn există doar la nivelul decroșului, la nivel de fundație asistăm la o distanță de 0,30-0,40 m între cele două structuri. Mai mult, zidul turnului face un colț rotunjit, luând direcția S. Talpa fundației a fost atinsă la -3,70 m.

A fost surprins un singur mormânt (M5), orientat E - V, fiind vizibil doar din zona capului, restul corpului pătrunzând sub profilul nordic al suprafeței de cercetare.

Pe întreaga adâncime a suprafeței de cercetare asistăm la o stratigrafie unitară, adică lut maroniu compact cu pelicule de lut maroniu-deschis.

Suprafața cercetată: 5,7 m².

Cercetarea de la Biserica Reformată din Uileacu Șimleului a dus la descoperirea a 5 morminte de înhumatie, dificil de încadrat cronologic, în absența elementelor de inventar funerar. Cercetarea, de mică anvergură, a avut ca scop determinarea cotelor de fundare ale structurilor vizate, în vederea întocmirii proiectului de reabilitare a monumentului. [Horea Pop]

140. Vorniceni, com. Vorniceni, jud. Botoșani

Punct: Pod Ibăneasa

Cod sit: 39845.02

Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 199/2010

Colectiv: Maria Diaconescu - responsabil, Eduard Gheorghe Setnic, Daniel Ciucălău (MJ Botoșani)

În acest an s-au încheiat cercetările arheologice preventive din punctul Pod Ibăneasa, sit cu o suprafață estimată la cca. 2 ha, afectată de lucrările hidrotehnice pentru prevenirea inundațiilor, în zona de vărsarea a râului Ibăneasa în Jijia. Situl cucutenian cunoscut și anterior deteriorări ce au fost amintite în primele rapoarte preliminare.

Prin săpăturile de la Vorniceni nu s-a urmărit cercetarea integrală a așezării cucuteniene, ci identificarea principalelor vestigii - locuințe, gropi menajere sau de cult, în suprafața aparținând „Apelor Române”. Cercetările din acest an s-au concentrat în zona de S - V a platoului în vederea eliberării de sarcină arheologică. Secțiunile realizate pe platoul propriu-zis și pe pante se încadrează într-un sistem ce permite identificarea modului de dispunere a locuințelor în cadrul așezării, cercetarea zonei centrale a platoului ce coboară în șea și surprinde o zonă cu un strat gros de pământ negru-măzărș - cernoziom aflat sub stratul arabil, ce ajunge la o grosime de cca. 1 m, suprapunând nivelul cucutenian. Stratul respectiv conținea foarte puține materiale cucuteniene. Am căutat o explicație acestui fenomen, astfel au fost trasate S21 perpendicular pe S22 spre a observa ce suprafață acoperă acest strat de pământ negru, proveniența sa. De asemenea, urma a fi cercetată și partea mai înaltă a platoului, în aria căreia se afla L10, identificată în 2003 în S11, locuință ce speram că va releva prin poziția sa unele dintre cele mai interesante aspecte. Cu surprindere am constatat că tocmai această parte a platoului a fost afectată de lucrări antropice inițiate în 1987 de C.A.P. de atunci, de umplere a gropilor lutăriei aflate în pericol de prăbușire. În acest scop a fost utilizat un utilaj ce a „ras” inclusiv stratul cucutenian făcând inutilă cercetarea în acest spațiu.

Situl cucutenian de la Pod Ibăneasa a furnizat și în acest an 2010 materiale semnificative ce îi confirmă importanța deosebită între așezările atribuite fazei A-B a culturii Cucuteni.

În ultima campanie de săpături arheologice au fost trasate șase secțiuni, cinci orientate E - V și una orientată N - S. Încă de la începutul campaniei, în partea centrală a S21 s-au distins resturile unei locuințe cucuteniene.

L17 - construcția nu a avut platformă, astfel forma și dimensiunea acesteia s-a făcut cu oarecare aproximație. Totuși se poate afirma, după materialele răspândite că locuința propriu-zisă avea orientarea E - V. Locuința a avut o lungime de cca. 7 m și o lățime de cca. 5 m. Drept amenajare interioară a

fost sesizată o râșniță mozaicată spartă în 7 bucăți în capătul de SV al acestei construcții. Alte două râșnițe de gresie s-au găsit pe latura de E și NV a locuinței. Resturi de la pereții construcției s-au prăbușit peste ceramică pe latura de S și de E. Lutuieli mărunte cu urme de nuiel, friabile, neuniforme, făcând parte din structura pereților se găsesc pe latura de S-V și N-E, însă cele mai multe apar în zona centrală a locuinței. Acestea sunt arse de la roșu intens la portocaliu având în compoziție pleavă și șamotă. Materialul osteologic în L17 s-a dovedit sărăcăcios. Ceramica descoperită în locuință este extrem de fragmentată, aparține tuturor categoriilor: grosieră, fină, ornamentată prin pictură, inclusiv ceramică de tip „C”. Din inventarul acestei locuințe putem aminti fragmentele ceramice de la un vas tip amforă de la care lipsește gura, două statuete antropomorfe, trei percutoare și diverse alte unelte realizate din silex.

Groapa nr. 40 se distinge prin diversitatea și cantitatea materialelor descoperite. Aceasta apare pe traseul S22, între m. 12-17 fiind poziționată pieziș pe lungimea acestuia la adâncimea de -1,10 – 3,10. Nu a putut fi cercetată integral, continuându-se în profilul secțiunii. Pe una din laturi are profil neregulat, în trepte, baza albiată. Groapa a fost săpată probabil pentru lutul nisipos folosit la ceramică, apoi a fost utilizată drept groapă menajeră. Conținutul acesteia se compune din: bucăți de chirpic, straturi diverse de cenușă, cărbune, lentile de pământ negru, mai puțin de cel galben, nisip, humă, în straturi succesive, intercalate cu fragmente ceramice, oase de dimensiuni mari, de bovine, câteva gresii. Materialul ceramic din groapă a fost bine conservat datorită mediului oferit de prezența cenușii. Partea superioară a Gr. 40 a fost umplută cu bucăți de chirpic, resturi de vatră. A fost recoltată o cantitate însemnată de fragmente ceramice, în special de dimensiuni medii, cele mai multe acoperite de calcar. Au fost recunoscute următoarele forme: pahare, vase binoclu, vase suport, capace, vase globulare. Pe lângă ceramică s-au mai găsit: statuete antropomorfe, unelte de os, corn de cerb.

Groapa nr. 41 s-a ivit în capătul de E al S22, între m. 1,80 și 3. Privită din profil aceasta are forma unei alveolări, gura circulară, fundul concav. E săpată din stratul de pământ galben murdar și ajunge în stratul galben de la -1,50 la 1,86 m. Pământul de umplutură e de culoare cenușie mai ales datorită conținutului acesteia compus din cenușă, pământ galben nisipos, suprapus de un strat negru-cenușiu. Inventarul Gropii 41 cuprinde fragmente ceramice de la capace, vase binoclu, vase suport, bucăți de vatră fățuită, chirpic, oase, coarne de cerb prelucrate.

Groapa nr. 42 a apărut pe traseul S21, în capătul de N, m. 1,70 – 3,60, la o adâncime de 1,70 la 2,15 m. Are formă aproape rotundă în plan, profilul tronconic, pereții drepecți, baza puțin albiată. Pământul de umplutură este cenușiu în amestec cu negru cenușiu. Inventarul gropii e compus din bucăți de vatră fățuită, chirpic, fragmente ceramice de la vase binoclu, străchini, vase crater, pahare, castroane, vase bitronconice, statuete antropomorfe.

Groapa nr. 43 a atras atenția prin faptul că a apărut la o adâncime foarte mică, la - 0,10 m (datorită lucrărilor antropice amintite) și ajunge la - 1,40, în S25 în capătul E al S25. Are formă ovală în plan, profilul în trepte, baza sub formă de castron. Pământul de umplutură este brun – cenușiu cu lentile de cenușă, nisip murdar, pământ galben. Conține puține oase, fragmente ceramice, râșniță, chirpic, fragmente de la o placă de cuptor, chirpic cu amprente de frunză.

Groapa nr. 44 era situată în apropierea L17, probabil groapa sa menajeră, situată dincolo de capătul de N-E al acesteia. Are forma aproape rotundă, fund ușor albiat, situată la adâncimea de 0,40 – 0,70. Este destul de săracă, sunt puține resturi menajere: cenușă, pământ brun-cenușos, fragmente ceramice, puține oase, o râșniță.

Pe parcursul desfășurării cercetărilor arheologice am observat că în stratul de cernoziom având o grosime de cca. 1 m, ce a suprapus nivelul cucutenian s-au aflat mai ales fragmente ceramice din pastă neagră – cenușie, cu striuri în val sau continui, aparținând culturii Dridu.

Dintre piesele deosebite descoperite în acest an putem aminti: două fragmente ceramice cu protome animaliere, o lamă de silex lungă de 17,5 cm, statuete antropomorfe lucrate cu deosebită atenție, unelte de os și corn. Multe fragmente de vase sugerează prezența în acest sit a unor forme ceramice noi, dovedind creativitatea și ingeniozitatea artiștilor ceramiști din această așezare. Descoperirile de la Vorniceni au îmbogățit repertoriul de forme și decor ceramic pentru faza A-B, au confirmat existența unor caracteristici locale ale așezării de aici. O parte din piesele întregite au intrat în expoziția de bază a Muzeului Botoșani. După ce au făcut parte din diverse expoziții tematice, un număr de vase au fost selectate pentru a participa în expozițiile externe dedicate neoliticului românesc. Cu siguranță cercetările de la Vorniceni vor contribui la îmbunătățirea periodizării fazei de mijloc a culturii Cucuteni.

Materialele descoperite în această campanie au fost aduse la Muzeul Județean Botoșani pentru a fi restaurate, cercetate.

RAPOARTELE DE EVALUARE DE TEREN

LISTA SITURILOR ARHEOLOGICE (EVALUĂRI DE TEREN)

141. Adamclisi, com. Adamclisi, jud. Constanța	249
142. Murighiol, com. Murighiol, jud. Tulcea	250
143. Zalău, jud. Sălaj	
Punct: Cartier Ortelec - Burgus.....	250

141. Adamclisi, com. Adamclisi, jud. Constanța

Colectiv: Cristian Olariu (FIB)

Cercetări de teren în Adamclisi și aria înconjurătoare

Ca urmare a colaborării cu Institutul de Memorie Culturală (clMeC), în cursul campaniei desfășurate în perioada august-septembrie 2010 s-a continuat cartarea și înregistrarea punctelor de interes arheologic din teritoriul comunei Adamclisi, jud. Constanța. Pentru documentare au fost folosite informațiile existente în Repertoriul Arheologic Național și hărți ale regiunii cercetate după cum urmează:

- Hărți sovietice militare editate în perioada 1972-1983, sc. 1:50.000;
- Harta topografică a României, editată în 1982, sc. 1:25.000;
- Plan de tragere pentru zona Adamclisi, realizat de Serviciul Geografic al Armatei, editat în 1929, sc. 1:20.000;
- Plan de tragere pentru zona Aliman, realizat de Serviciul Geografic al Armatei, editat în 1928, sc. 1:20.000;
- Harta militară austro-ungară, editată în 1910, sc. 1:200.000;
- Imagini prin satelit furnizate prin intermediul aplicației Google Earth.

Au fost făcute cercetări de teren în teritoriile localităților Abrud, Adamclisi, Șipote, Zorile. La acestea se pot adăuga cele din zonele Ispanaru/Cucuruz și Valea Polucci (între localitățile Urluia și Aliman).

Abrud

În timpul cercetării efectuate în și în jurul localității Abrud, au fost identificate mai multe fragmente de tubuli de apeduct turcesc (AA1). În localitate, au fost identificate fragmente ceramice din felurite perioade – Hallstatt (AB1), Latène (BA1) și romane târzii (AB1-2). Punctele AB3-5 corespund unei clădiri de formă rectangulară cu dimensiunile 52 x 22 m. Încă mai sunt vizibile fundațiile de piatră ale clădirii, iar în apropiere au fost descoperite mai multe fragmente ceramice de factură romană târzie. Încă nu este clar dacă această fundație aparține unei clădiri moderne (care însă nu apare marcată pe hărțile avute la dispoziție) sau uneia antice.

De asemenea, la cca. 800 m N de punctul BA1 și 400 m V de Movila lui Agap, au fost descoperite mai multe fragmente ceramice aparținând unor amfore romane târzii, împrăștiate pe o suprafață de cca. 600 m².

Adamclisi

În apropiere de Adamclisi, în punctul numit „Mina Nouă”, a fost descoperită o structură rectangulară cu fundație de piatră (MN1-4), cu dimensiunile 40 x 27 m. În apropierea acestuia se găsesc urmele unui apeduct tip *canalis structilis*, deja cercetat pe alocuri de către Al. S. Ștefan¹ (A1-3). De asemenea, în proximitatea acestei structuri au fost descoperite mai multe fragmente ceramice aparținând epocii romane târzii.

La NV de Adamclisi, în stânga șoselei Constanța - Ostrov, pe un platou surprinzător de asemănător cu cel pe care se găsește cetatea Tropaeum Traiani, au fost descoperite numeroase fragmente ceramice de epocă romană târzie (AD1-3). În aceeași zonă se găsește și un tumul, din păcate cercetat ilegal în epoca modernă (TTA4).

Tot în apropierea cetății Tropaeum Traiani, pe panta de V a Platoului Est, a fost înregistrată așezarea medievală timpurie identificată și cercetată de Dr. Mihai Ionescu în 2005² (TTE1-2).

La ieșirea dinspre Constanța, în apropierea intersecției cu drumul spre monumentul triumfal, a fost înregistrată necropola de epocă Latène menționată în RAN, cu codul 60892.08 (AN1).

Ispanaru/Valea Polucci

La N de actuala localitate Urluia se găsește Valea Polucci, parte a complexului de văi care unește Dunărea cu litoralul. În această zonă, bogată în situri arheologice (unele dintre ele deja identificate de către Mihai Irimia³), au fost descoperite în mai multe puncte fragmente ceramice Latène și romane târzii (ISPT1, VP1-3), confirmând astfel cercetările de teren anterioare. În special în punctul VP3, unde au fost descoperite fragmente ceramice Latène și romane târzii, coroborarea cu informațiile din imaginile aeriene avute la dispoziție duce la presupunerea (care, sperăm că va fi confirmată în cercetări ulterioare) existenței unei așezări importante romane târzii. Aceasta ar avea dimensiunile de 380 x 140 m, fiind de formă rectangulară. Inclusiv apeductul identificat în 2005⁴, a cărui completare a fost identificată și înregistrată (ISP1-3) ar avea legătură cu această așezare, data fiind orientarea sa în această direcție.

Șipote

În împrejurimile localității Șipote, au fost cartati 3 tumuli (TS1-3) și au fost descoperite mai multe fragmente ceramice de epocă Latène și romane târzii (ST1).

Zorile

În și în împrejurimile localității Zorile au fost identificate mai multe puncte de interes arheologic. Astfel, în zona cișmelelor satului, au fost descoperite fragmente ceramice aparținând mai multor epoci: Latène, elenistică și romană târzie (Z1-6). Dintre acestea, informații suplimentare au oferit punctele Z1-2, unde au fost identificate elementele unei fundații de piatră (este încă neclar dacă această fundație este antică sau modernă) și Z4, unde, într-o alunecare de mal, a fost identificat, alături de fragmente ceramice Latène și romane, un nivel de călcare la -1,20 m față de cel actual. A fost, de asemenea, înregistrat un tumul (TZ1), iar în punctul numit de localnici „La Albeală”, aflat la cca. 1,5 km S de localitate, au fost descoperite mai multe fragmente ceramice de epocă medievală timpurie (Z8-10). Nu în ultimul rând, la cca. 100 m N de cișmeaua Ghiolpunar, au fost identificate fragmente ceramice de epocă Latène și romane târzii.

Note:

1. Al. S. Ștefan, *Apeductele cetății Tropaeum Traiani*, BMI, XLI, 3, 1972, p. 45.
2. CCA 2005,

<http://www.cimec.ro/scripts/arh/cronica/detaliu.asp?k=3282>,
06.11.2010.

3. Mihai Irimia, *Descoperiri getice în zona Adâncata (com. Aliman, jud. Constanța)*, în *Pontica*, 37-38, 2004-2005, p. 319-384. Autorul a identificat două așezări getice, două romane și una medievală timpurie.

4. Cristian Olariu, în *Cronica Cercetărilor Arheologice*, campania 2005,

<http://www.cimec.ro/scripts/arh/cronica/detaliu.asp?k=3286>,
22. 11. 2010.

142. Murighiol, com. Murighiol, jud. Tulcea

Colectiv: Cristian Olariu (FIB)

Cercetări de teren în Peninsula Dunavățului

Ca urmare a colaborării cu Institutul de Memorie Culturală (cIMeC), în cursul campaniei desfășurate în perioada iulie-august 2010 s-a continuat cartarea și înregistrarea punctelor de interes arheologic din Peninsula Dunavățului. Pentru documentare au fost folosite informațiile existente în Repertoriul Arheologic Național și hărți ale regiunii cercetate după cum urmează:

- Hărți sovietice militare editate în perioada 1972-1983, sc. 1: 50.000;
- Harta topografică a României, editată în 1982, sc. 1: 25.000;
- Plan de tragere pentru zona Sarinasuf, realizat de Serviciul Geografic al Armatei, editat în 1917, sc. 1: 20.000;
- Harta militară austro-ungară, editată în 1910, sc. 1: 200.000;
- Imagini prin satelit furnizate prin intermediul aplicației Google Earth.

S-a continuat procesul de înregistrare a tumulilor din Peninsula Dunavățului, ale căror coordonate pot fi regăsite în tabelul anexat (încă nouă tumuli înregistrați; dintre aceștia, TM2 și TM3 au fost deja cercetați de către Simion Gavrilă). De asemenea, au fost înregistrate mai multe așezări/situri din diferite epoci. Pe Dealul Dunavățului, a fost înregistrat un turn de observație de epocă romană târzie (BM1), distrus în mare parte de o stație meteorologică modernă¹. Pe același deal, pe pantele aflate la N de turn, au fost descoperite fragmente ceramice de epocă Hallstatt și medievale timpurii (ADN1).

În punctul Ghiolul Petrii a fost înregistrată o așezare medievală timpurie (GP1-3), aflată în proximitatea unei foste ferme, astăzi într-o stare avansată de degradare.

În apropierea Movilei Duna, la stânga șoselei Murighiol-Mahmudia, a fost cartată una dintre carierele romane din care se extrăgea piatra folosită la construirea incintei cetății de la Halmyris² (MUR3). Nu în ultimul rând, pe malul de V al Sărăturii Beibugeac, a fost identificată o așezare romană târzie (MUR4-5).

Note:

1. Suceveanu, Alexandru, Zahariade, Mihail, Topoleanu, Florin, Poenaru Bordea, Gheorghe, *Halmyris I. Monografie arheologică*, Cluj Napoca, Editura Nereamia Napocae, 2003, p. 88.

2. *Ibidem*, p. 18.

143. Zalău, jud. Sălaj

Punct: Cartier Ortelec - Burgus

Cod sit: 139713.21

Colectiv: Horea Pop – responsabil, Zsolt Csok (MJIA Zalău)

Obiectivul vizat este reprezentat de urme vizibile pe teren a elementelor (șanț, val, zid de incintă) unei fortificații romane de tip *burgus*. Punctul se află pe malul drept al văii Ortelecului, pe a doua terasă a văii, între culmile Poguior și Măgurița, în locul cunoscut sub toponimul „La Strâmtoare”.

Au mai existat preocupări privind investigarea burgusului în anii 70, rezultatele fiind neconcludente.

Datorită faptului, că obiectivul este amplasat în *Poarta Meseșană*, s-a dorit, în primă fază verificarea elementelor de fortificație ale *burgus*-ului, dacă acestea au fost refolosite și în Evul Mediu. Un al doilea scop al cercetării a fost stabilirea stratigrafiei monumentului, respectiv relațiile stratigrafice dintre șanț, val, incintă, zidul *limes*-ului, respectiv interiorul *burgus*-ului.

Metode de investigare: În primă fază s-au efectuat cercetări de teren pentru a stabili perimetrul *burgus*-ului, respectiv suprafața acestuia. S-au practicat două suprafețe de cercetare, după cum urmează: S1/2010 (18 x 1,5 m), orientată E - V, trasată perpendicular pe sistemul defensiv al obiectivului (pe latura vestică orientată către Barbaricum). S2/2010 (8 x 1,5 m) a fost trasată în continuarea S1, dar datorită vegetației existente, s-a trasat din colțul sud-estic al S1, spre interiorul *burgus*-ului, păstrându-se astfel un profil comun între cele două suprafețe de cercetare.

S1: După degajarea nivelului vegetal, pe întreaga suprafață a secțiunii, s-a putut observa un nivel foarte consistent de dărâmatură, care consta în pietre, mortar și material tegular roman.

Între m. 0-2, la -0.40 s-a conturat o vatră de foc, amenajată în interiorul *burgus*-ului, realizată din lut bătut, împrejmuită cu pietre și fragmente de cărămidă.

De la m. 2 s-a conturat un zid, orientat NE - SV, care, după curățire, s-a observat clar, că este în legătură cu zidul de incintă a *burgus*-ului. Zidăria a fost realizată din pietre de dimensiuni mari, ecarisate în fața paramentului, prinse cu mortar alb degresat cu nisip și fragmente de cărămidă, iar emplectonul, cu pietre înecate în mortar. Lățimea zidului este de 1 m. La nivel de fundație, această structură se adosează incintei *burgus*-ului, dar la primele asize din elevație s-a putut observa clar că cele două structuri zidite sunt țesute. După toate probabilitățile această structură este de fapt latura nordică a unui turn de colț patrulater a cărui dimensiuni încă nu le putem preciza.

Zidul de incintă, al obiectivului în discuție, se prezintă a fi o structură foarte masivă, cu o lățime de 2,20 m, realizată din pietre prinse cu mortar alb, curat, degresat cu nisip, cu o consistență uscată, foarte puternică. În exteriorul acestuia, s-a observat o bermă cu o lățime de 0,50 m. Atât zidul incintei cât și al turnului au talpa fundației la -2 m adâncime, iar decroșul fundației la -1,13 m. Zidul turnului a fost descoperit la -0,3m, deci acesta s-a păstrat pe 0,83 m înălțime.

Șanțul de apărare al obiectivului are o deschidere de 3,5 m și se conturează printr-un aspect negricios, umplutura fiind foarte compactă, sol negru pigmentat cu fragmente

ceramice, cărbune, cărămizi fragmentare. Timpul capricios ne-a împiedicat să finalizăm golirea acestuia.

În ceea ce privește materialul arheologic recoltat, acesta constă în ceramică romană cenușie și cărămizie, respectiv materiale de construcție (*tegulae*). Din nivelul de dărâmtură al zidului de incintă a fost recuperat un vârf de lance din fier, cu nervură mediană. De asemenea a fost recoltat și un bogat material osteologic, mai ales din zona vetrei de foc identificată.

Suprafața S2 este paralelă cu latura de S a *burgus*-ului, la o distanță de 4 m N de acesta. După degajarea stratului vegetal (-0,40 m), s-au conturat urmele unei presupuse barăci de lemn incendiată. Urmele sunt materializate prin arsură foarte puternică, respectiv o concentrare foarte mare de cărbune. Materialul arheologic recoltat constă în ceramică de uz comun, respectiv material osteologic.

Suprafața cercetată este de 39 m².

Deși nu au fost finalizate, cele două suprafețe trasate au oferit importante indicii privind structura internă și maniera de realizare a fortificației romane din *Poarta Meseșană*. Un deziderat, pentru campaniile viitoare, este finalizarea celor două suprafețe și continuarea S2 ca magistrală prin întregul *burgus*, surprinderea zidului la care acesta se adosează, pe lungimea sa în traseul prin care Valea Ortelecului (*Poarta Meseșană*) este complet blocată. [Horea Pop]

Abstract

Identified during several field surveys, the Roman *burgus* from Ortelec is part of the limes of Dacia Porolissensis Province and it is thought to have been reused during the early Middle Ages as well. The excavation aimed to determine if the fortification system of the *burgus* suffered modifications, other than the ones made during the Roman period. The trenches (S1/2010 and S2/2010) revealed the ditch, *vallum* and the wall of the limes/*burgus*. Further excavations will hopefully reveal other elements of the *burgus* as well.

ANEXE

1. Cheia, com. Grădina, jud. Constanța (13)

Numărul speciilor identificate

LEVEL	TAXA	N
8	<i>Quercus</i> sp.	19
9-10	<i>Fagus sylvatica</i>	4
10-11	<i>Fagus sylvatica</i>	4
10-11	Dicotyledon	13
11-12	<i>Fagus sylvatica</i>	1

2. Istria, com. Istria, jud. Constanța [Histria] (28)

Tabel nr. 1. Histria 2006 – Sector Basilica *extra muros*. Artefacte de os: ace de păr, ac de cusut, mâner de cuțit (repertoriu)

HST/2006-BEM 14	S I Caroul 5 -2,15-2,30 m La îndreptarea profilului S Din umplutura cuptorului 15 · Ac de păr cu extremitatea proximală conică; întreg (reamenajat); ușor îndoit la PM/PD (anatomic); secțiuni circulare și poligonale; fasonare integrală prin Ra, probabil cu o lamă de cuțit și At/Ao; corp fațetat; urme de utilizare: tocire și lustru intense; ED fracturată și reamenajată abrupt prin Am; aspect fațetat; L tot. 113,4; diam. PD 2,2; diam. PM 4; diam. PP 5; diam. EP 5,1/4,8.
HST/2006-BEM 15	S I Caroul 5 -2,60 m La îndreptarea profilului S · Ac de păr cu extremitatea proximală conică; întreg (reamenajat); rectiliniu; secțiuni circulare și ovale; fasonare integrală prin Ra, probabil cu o lamă de cuțit și At/Ao; finisare prin lustruire; urme de utilizare: tocire și lustru intense; ED fracturată și reamenajată abrupt prin Am; tratament termic la ED, care are culoare maro; L tot. 112; diam. PD 3,5; diam. PM 4,6; diam. PP 5,2; diam. EP 5,6/5,4.
HST/2006-BEM 16	S I Caroul 4 -2,45 m În exteriorul clădirii o.g. (<i>opus Graecum</i>) (colțul ei de NE) · Ac de păr cu extremitatea proximală globulară; întreg (reamenajat); secțiuni ovale și poligonale; fasonare integrală prin Ra, probabil cu o lamă de cuțit și At; corp fațetat; urme de utilizare: tocire și lustru intense; ED fracturată și reamenajată abrupt prin Am; L tot. 112; diam. PD 2,4; diam. PM 4; diam. minim PP 2,1; diam. maxim PP 4,7; diam. EP 5,6/4,8.
HST/2006-BEM 17	S I Caroul 4 -1,40 m la curățarea profilului S · Ac de păr cu extremitatea proximală globulară; fragmentar; secțiuni poligonale; fasonare integrală prin Ra, probabil cu o lamă de cuțit și At; corp fațetat; urme de utilizare: tocire și lustru intense; ED fracturată; urme de ardere; se pare că acul a fost utilizat după fracturare; L tot. cca 103; L 101; diam. PD 2,6; diam. PM 3,5; diam. minim PP 2; diam. maxim PP 4; diam. EP 6,6/5,9.
HST/2006-BEM 18	S I Caroul 4 -2,80 m La curățarea zidului clădirii porticului orientat NE-SV, la 2 m E de latura E a clădirii în o.g. (<i>opus Graecum</i>); la 1,10 m N de profilul S · Ac de păr cu extremitatea proximală concavă (nefasonată) și partea proximală decorată (cu extremitatea proximală în formă de con de pin); întreg (reamenajat?); secțiuni ovale și circulare, poligonale; fasonare integrală prin Ra, probabil cu o lamă de cuțit și At/Ao; fațetare; decor realizat la PP prin crestare transversală și oblică; decorul se compune din două șanțuri paralele transversale spre PM și șanțuri oblice intersectate în rețea (hașuri) spre EP; urme de utilizare: tocire și lustru intense; ED fracturată și reamenajată abrupt prin Am; L tot. 93; diam. PD 2,3; diam. PM 5,1/4,5; diam. minim PP 5,6/5; diam. maxim PP 6,8/5,7; diam. EP 4,5/4,3; L PP decorate 12,5; lăț. șanțuri decor 0,6-1.
HST/2006-BEM 19	S I Caroul 5 -2,66 m Din umplutura cuptorului 8 · Ac de păr cu extremitatea proximală concavă (nefasonată) și partea proximală decorată (cu extremitatea proximală în formă de con de pin); fragmentar; lipsește PD, fracturată recent; secțiuni ovale și circulare, poligonale; fasonare integrală prin Ra, probabil cu o lamă de cuțit și At/Ao; fațetare; finisare prin lustruire; decor realizat la PP prin crestare transversală și oblică; decorul se compune din două șanțuri paralele transversale spre PM și alte două spre EP și șanțuri oblice intersectate în rețea (hașuri) în sectorul PP dintre șanțurile transversale; urme de utilizare: tocire și lustru intense; L tot. cca 95; L 89; diam. PD 3,2; diam. PM 4,6/4,4; diam. minim PP 5,2/3,7; diam. maxim PP 6/4,7; diam. EP 4,9/3,5; L PP decorate 17,2; lăț. șanțuri decor 0,6-1.

- HST/2006-
BEM 20 S I Caroul 4 -2,50 m Lângă fundația clădirii în o.g. (*opus Graecum*), latura de E, la 0,60 m N de profilul S - Ac (de cusut? de păr?) perforat la partea proximală; partea proximală subțiată, de secțiune plată rectangulară și extremitatea proximală triunghiulară; fragmentar; lipsește ED, fracturată în vechime; urme de ardere la ED; secțiuni circulare, ovale, fațetate; fasonare integrală prin Ra, probabil cu o lamă de cuțit și At; fațetare; PP cu diametrul subțiat prin amenajarea prin At a două planuri oblice prelungi; finisare prin lustruire; perforație îngustă, cu pereți perfect paraleli, dispusă longitudinal, cu extremitățile convexe asimetrice la nivelul suprafeței acului, având la interior planuri oblice scurte de amenajare; la interior, perforația este mai scurtă în raport cu conturul exterior, având aceeași morfologie; perforația pare amenajată foarte precis bilateral simetric prin scobire, operație realizată probabil prin folosirea unei dălți înguste cu extremitate rectilinie; la una dintre extremități, plasată spre EP se observă urme reziduale superficiale de amenajare; urme de utilizare: incerte; fracturarea posibilă a ED; piesa nu prezintă urme de tocire și lustru intense și localizate la PD, specifice acelor de cusut; la nivelul perforației nu se observă nici un fel de urme de tocire, lustru sau microfracturi rezultate prin solicitările mecanice pe care le produce, în mod normal, firul de coasere; se poate considera astfel că acul nu a fost utilizat la coasere sau nu a fost folosit deloc?, fracturarea ED fiind accidentală; ca și în cazul piesei nr. 34, perforația avea rolul de a permite fixarea firului de coasere (utilizarea ca ac de cusut) sau a unui element decorativ metalic, de piele sau textil (ciucur, canaf) sau de a fixa ligaturi pentru coafură (utilizarea ca ac de păr); L tot. cca 113; L 109; diam. PD 3,4; diam. PM 4,4; diam. PP 5,6/3,2; diam. EP 5,9/3,6; L ext. perf. 14,5; L int. perf. 8,8; lăț. perf. 1,2; dist. EP-perf. 15,8.
- HST/2006-
BEM 21 S I Caroul 5 -2,54 m Din stratul de pietre și fragmente ceramice din zona locuinței L2 - Mâner de cuțit de os; fragmentar; piesă fracturată în vechime; se păstrează partea proximală și mezială; formă generală trapezoidală; EP are contur convex asimetric; sediment și concrețiuni aderente pe suprafață; mâner format din două plăci subțiri, simetrice, având secțiuni plate și plan-convexe, confecționate probabil din fragmente de oase lungi de bovine; la extremitatea proximală se păstrează un nit (de bronz? fier?), corodat, care fixează lama (de bronz? fier?); segmentul lamei este păstrat în interiorul mânerului, vizibil pe una din laturi; lama este subțire, puternic corodată, cu secțiunea triunghiulară alungită; L 88,2; lăț. max. 31,6; lăț. min. (la EP) 19,2; gros. 11,4; gros. min. 10; diam. nit 4; gros. lamă 3-4.

3. Hârșova, jud. Constanța (24)

Tabel 1. Hârșova-tell 2010, SC/PP, st 20. Grupele de animale identificate în materialele recoltate direct

Harsova 2010	US	Cplx	SL	Mamifere	Pesti	Mollusca	Aves	Micromamifere	Reptilia	coprolite	Homo sapiens
SC/PP	20023	1079		X	X	X					
st 20	20029	1080		X	X	X					
	20050		105	X	X	X	X				
	20053			X	X	X	X	X		X	
	20054	2008		X	X	X	X			X	
	20055		106	X	X	X			X	X	
	20056			X	X	X			X	X	
	20058	2017		X	X	X				X	
	20135	1093		X	X	X					
	20144					X					
	20145	2008		X		X					

20148	2017	X	X	X		X	X	
20148	2017	X	X	X				X
20148		X		X				
20150		X	X	X				
20503		X	X					
20504				X				
20507	2004			X				
20510	2006	X	X	X		X		
20512	2007	X	X	X	X			
20521		X			X			
20523	2013	X	X	X				
20525	2014	X	X	X	X			
20531		X		X				
20800		X	X	X				
20801		X	X	X				

Tabel 2. Hârșova-tell 2010, SC/PP, st 20. Grupele de animale identificate în eşantioanele obținute prin cernerea sedimentului arheologic

Hârșova 2010	US	Careu	Cplx	Volum (l)	Mamifere	pesti	Mollusca	Aves	Reptilia	coprolite
	20054	B3	2008	50	X	X	X	X		X
	20054	C2	2008	50	X	X	X			X
	20054	C3	2008	50	X	X	X	X		
	20056	A2	2017	50	X	X	X			X
	20056	B3	2017	50	X	X	X		X	X
	20148	C1	2017	50	X	X	X		X	X
	20148	C3	2017	50	X	X	X			X

4. Slava Rusă, jud. Tulcea [(L)Ibida] (63)

(L)Ibida – amfore pe tipuri și pe sectoare

		EM N 1	B 3	X	Terme	T 10	E 1	EM V 1	EM V 2	Total
1	Dr 24	1								1
2	MR 5	2					1	1		4
3	LR 1	21	23	16	16	7	7			90
4	LR 2	37	22	23	9	13	3	1	1	109
5	LR 3	5		3			1	2	2	13
6	LR 4		4	4	2			2		12
7	LR 5					1				1
8	Burduf	9			1	3	1	5	1	20
9	Cil. eg.				1					1
10	Alte eg.	10								10
11	Zeest 99					1				1
12	Ant. 9		2	3	1					6
13	Alte cretane	3	2	4		1		1		11
14	Afr. I								1	1
15	Keay 8				1					1
16	Spath.				2					2
17	Alte afr.	1	1				2			4
18	Zeest 64	6				2				8
19	Zeest 72	6			1	3				10
20	Amf. pește	11	2		1	3			4	21
21	Sinope M	21	1		3	1	1	4	1	32
22	Sinope LR 1				1					1
23	Heracl. M	8			1		1			10
24	Șelov D							2		2
25	elov E								1	1
26	NP Morcov	23			4					27
27	Colchida						1			1
28	Kuzm 15	21	6	9	4	2	3			45
29	Kuzm 16	23	6		8	2	3			42
30	Opaiț B V	2	4	10	2	3	1			22
31	Burduf pont.				1					1
32	Ulc. amf.	4							1	5
33	Amf. masă	35	22	21	7	16	5	6		112
34	Amf. neid.	22	14	6	6	2		3	1	54
35	Capace	8		6	2	4			2	22
	Total	279	109	105	74	64	30	27	15	703

(L)Ibida – amforele pe zone de producție – nr. de ex. și reprezentare procentuală

	Categorie	Nr. ex.	%
1	Amf. Orientale	279	39,69
2	Amf. Africane	8	1,14
3	Amf. Pontice	223	31,72
4	Ulc. Amf. + Amf. de masă	117	16,64
5	Amf. Neidentificate	54	7,68
6	Capace	22	3,13
	Total	703	100

(L)Ibida – ceramica de masă pe categorii și sectoare

		EM N 1	B 3	X	Terme	T 10	E 1	EM V 1	EM V 2	Total
1	Orient. timpurii	1	1	2						4
2	LRCW	24	26	28	4	2	1			85
3	Cnidos? (LW)			1						1
4	ARSW		2	4	1					7
5	Pontic W	10		3	1					14
6	Cer. prov.	16		1		3			2	22
	Total	51	29	39	6	5	1		2	133

(L)Ibida – ceramica de masă pe zone de producție – nr. de ex. și reprezentare procentuală

	Categ.	Nr. ex.	%
1	Cer. Orientală	90	67,67
2	Cer. Africană	7	5,26
3	Cer. Pontică	14	10,53
4	Cer. Provincială	22	16,54
	Total	133	100

(L)Ibida – ceramica pe categorii funcționale și sectoare

		EM N 1	B 3	X	Terme	T 10	E 1	EM V 1	EM V 2	Total
1	Amfore	279	109	105	74	64	30	27	15	703
2	Masă	51	29	39	6	5	1		2	133
3	Băut	45	14	28	7	23		5	1	123
3	Bucătărie	206	39	69	13	37	3	3	10	380
5	Depozitare	3		1						4
	Total	584	191	242	100	129	34	35	28	1343

(L)Ibida – ceramica pe categorii funcționale – nr. de exemplare și repartitie procentuală

	Categorie	Nr. ex.	%
1	Amfore	703	52,35
2	Masă	133	9,90
3	Băut	123	9,16
4	Bucătărie	380	28,29
5	Depozitare	4	0,30
	Total	1343	100

5. Șoimeni, com. Păuleni-Ciuc, jud. Harghita (68)

Indicativ / Tip	Nr. inv.	Descriere piesă	Cultură	Context
PCD/I 59 I G9	17168	Vârf oblic perforat. Corn de cerb. Rază. Păstrat fragmentar. Fracturat în vechime. În partea mezială perforație transversală de formă circulară pentru fixarea cozii de lemn. Dimensiuni: L 71; diam. perf. 10.	Cucuteni-Ariușd	2010 S II Caroul B / 3' - 0,50 m Groapă stâlp nr. 223
PCD/I 60 Tub	17227	Tub. Corn de cerb. Păstrat fragmentar, fracturat în vechime. Fasonare integrală. Perforație axială de formă tronconică. Piesa are culoarea brun-cafenie și este probabil arsă. Posibil mărghea. Dimensiuni: L 63; diam. perf. max. 12; diam. perf. min. 7.	Cucuteni-Ariușd	2010 S II Caroul C / 6' - 0,55 m Complex 43
PCD/I 61 III A2 c	17086	Pandativ/mărghea. Fragment de os lung de erbivor de talie mare, probabil bovină. Piesă întreagă. Imitație a caninului rezidual de cerb. La partea proximală perforație circulară plasată asimetric (spre marginea dreaptă). Fasonare integrală. Culoarea neagră-brună (probabil ars). Dimensiuni: L 26; diam. max. 8,5/9,5; diam. perf. 2,5.	Cucuteni-Ariușd, faza A2	2010 S II Caroul E / 3'? - 0,40 m Din nivel epoca bronzului Complex 40
PCD/I 62 V A1 b2	17100	Piesă tehnică. Eboșă de vârf oblic, mâner sau <i>chasse-lame</i> . Corn de cerb. Rază. Piesă întreagă. Extremitatea distală prezintă urme de debitaj prin cioplire pe întreaga circumferință. Dimensiuni: L 100; diam. max. 36; diam. min. 28.	Cucuteni-Ariușd	2010 S II Caroul C / 6' - 0,60 m Complex 43
PCD/I 63 V A1 b2	17155	Piesă tehnică. Eboșă. Ax. Corn de cerb. Fragmentară. Dimensiuni: L 23; diam. max. 28; diam. perf. 17.	Cucuteni-Ariușd	2010 S II Caroul C / 5' Groapă stâlp nr. 228
PCD/I 64 I G4	17170	Vârf oblic perforat. Corn de cerb. Topor-ciocan sau perculator amenajat pe bază de ax. Fragmentar. Fracturat în vechime. Perforație transversală pentru fixarea cozii de lemn; plasată în partea mezială, formă circulară. Culoare brun-cafenie. Dimensiuni: L 58; diam. max. 35/30; diam. perf. 10.	Cucuteni-Ariușd	2010 S II Caroul B / 5' - 0,50 m L 41
PCD/III 1 V A3	17082	Piesă tehnică. Deșeu de prelucrare. Corn de cerb. Rază. Piesă fragmentară, fracturată în vechime. Arsă. Culoarea brun deschis. Urme de debitaj prin cioplire sau tăiere pe o parte a suprafeței. Dimensiuni: L 31; diam. max. 12/10.	Wietenberg	2010 S II Caroul E / 3' - 0,45 m Complex 40
PCD/III 2 Mărghea III D3	16955	Mărghea. Fragment diafizar de os lung de mamifer. Fragmentară, fracturată în vechime. Fasonare integrală. Formă tubulară. Perforată axial. Culoarea alb-gălbuie. Dimensiuni: L 24; diam. max. 6; diam. perf. 5.	Wietenberg, faza II	2010 S I Caroul M / 1 - 0,30 m L 32

6. Moigrad-Porolisum, com. Mirșid, jud. Sălaj (110)

Complexe arheologice – tipologie și cronologie

Nr.	Cx.	G	L	C	V	N	T	Ș	DA	P	D	R	M
1	1	X									X		
2	2	X									X		
3	3=23		X								X		
4	4		X								X		
5	5				X						X		
6	6												
7	7	X									X		
8	8	X									X		
9	9	X									X		
10	10	X									X		
11	11			X							X		
12	11A	X									X		
13	12		X							X			
14	13	X									X		
15	13A	X								X			
16	14	X								X			
17	15			X							X		
18	16	X									X		
19	17		X							X			
20	18=29	X									X		
21	19	X							G6/84		X		
22	20	X									X		
23	21	X									X		
24	22				X						X		
25	24						X					?	
26	25					X							
27	26		X										?
28	26/1	X											?
29	26/2			X									?
30	27	X									X		
31	28	X							G7/84		X		
32	30=48		X										?
33	31	X									X		
34	32				X						?		
35	33	X									X		
36	34	X							G10/84?		X		
37	35	X									X		
38	36	X									X		
39	37		X										?
40	37A	X							G19/84		X		
41	38	X							G9/84	?			
42	39	X							G18/84		X		
43	40					X					?		
44	41			X							X		
45	42	X									X		
46	43				X						X		
47	44	X									X		
48	45	X									X		
49	46	X									X		
50	46A			X							X		
51	47	X									X		
52	49	X									X		
53	49A			X							X		
54	50	X							G28/84		X		
55	51	X									X		
56	52	X									X		
57	53	X							G1/88		X		
58	54					X					?		
59	54A	X									X		
60	54B	X									X		
61	55					X					?	?	?
62	55A	X									X		

63	55B	X										X		
64	55C	X										X		
65	55D	X										X		
66	56	X							G25/84			X		
67	57	X										X		
68	58			X								X		
69	59			X								X		
70	60	X							G20/84			X		
71	61	X										X		
72	62	X										X		
73	63		X									X		
74	64		X									X		
75	65	X										X		
76	66	X										X		
77	67	X										X		
78	68	X										X		
79	69	X											?	
80	70				X							X		
81	71	X										X		
82	72	X										X		
83	73	X										X		
84	74	X										X		
85	75	X							G10/89			X		
86	76						X						X	
87	77						X					X		
88	78						X						X	
89	79						X							X
90	80		X											X
91	81	X										X		
92	82		X									X		
93	83		X									X		
94	84		X											X
95	85		X									X		
96	86			X								X		
97	87			X										X
98	88							X				X		
99	89						X					X		
100	90	X										X		
101	91	X										X		
102	92	X										X		
103	93	X										X		
104	94	X										X		
105	95	X										X		
106	96	X										X		
107	97				X							?		
108	98	X							G22/89			X		
109	99	X							G11/89			X		
110	100	X							G12/89			X		
111	101	X										X		
112	102	X							G14/89			X		
113	103	X							G23/89			X		
114	104	X							G3/89			X		
115	105	X										X		
116	106						X						?	
117	107	X											?	
118	108		X									X		
119	108/1	X										X		
120	108/2				X							X		
121	109						X					?		
T	121	75	15	10	7	5	8	1		17	5	99	7	10

Nr.	Număr curent	T	Talpă palisadă
Cx.	Număr complex	Ș	
G	Groapă (menajeră, rituală, de stâlp, de provizii)	DA	Descoperire anterioară
L	Locuință	P	Preistorice (neolitic)
C	Cuptor menajer	D	Dacice
V	Vatră de foc	R	Romane
N	Nivel, secțiuni vechi	M	Medievale

7. Moigrad-Porolissum, com. Mirșid, jud. Sălaj (110)

Materialul special metalic și ceramic (2009-2010)

Metal				Ceramică, Piatră		
Nr.	PIESĂ	MAT.	CONTEXT			
1.	Seceră	FE	S3, C11, -0,15m	45.	Cute	P S2, C15, -0,6-1,25m
2.	Cuțit	FE	S3, C11, -0,1m	46.	Cute	P C80, -0,8m
3.	Pandantiv	BZ	S2, C15	47.	Cute	P C63, -0,4m
4.	Cuțit	FE	S2, C15, -0,6-1,25m	48.	Cute?	P C23=C3, -0,4-0,8m
5.	Frg. Sica	FE	S2, C15, -0,6-1,25m	49.	Cute	P C88, -0,0-0,6m
6.	Frg. Cuțit luptă	FE	S2, C15, -0,6-1,25m	50.	Frecător	P C12, -0,1-0,8m
7.	Vârf spadă	FE	S2, C15, -0,6-1,25m	51.	Frecător	P C15, -0,4-1,25m
8.	Verigă	FE	S2, C18	52.	Frecător	P C82
9.	Cui	FE	S3, C37	53.	Frecător-proiectil?	P C18=C29, -0,0-0,65m
10.	Monedă (as)	BZ	S3, C37, -0,32m	54.	Proiectil	P C84, -0,0-0,6m
11.	Cui	FE	C55	55.	Nucleu silex	P C88, -0,5-1,55m
12.	2 frg. Cuțit	FE	C55	56.	Silex?	P C83, -0,0-0,6m
13.	Săgeată?	FE	C55A, -0,2m	57.	Daltă	P C82, -0,45m
14.	Ciocănel bijutier	BZ	C55 B	58.	Frg. Rășniță	P C85
15.	Seceră	FE	C55 B, -0,25m	59.	Frg. Rășniță	P C73, -0,0-0,4m
16.	Frg. Oblindă	BZ	C55 B, -0,3m	60.	Frg. Rășniță	P C55
17.	Cui	FE	C55 B, -0,25m	61.	Frg. Rășniță	P C9, -0,0-0,5m
18.	Cuțit	FE	C55 B, -0,25m	62.	Frg. Rășniță	P C63, -0,0-0,4m
19.	Sica	FE	C55 B, -0,25m	63.	Gresie cenușie	P C6, -1,0-1,25m
20.	Aplică	AR	C63, -0,4m	64.	3 fusaiole	C C55 B, -0,25m
21.	Verigă	FE	C63, -0,4m	65.	Frg. Fusaiolă	C C63, -0,4m
22.	Stilus?	FE	C63, -0,4m	66.	Fusaiolă	C S2, C18
23.	Stilus?	FE	C63, -0,4m	67.	Fusaiolă	C C81, -0,85m
24.	Cuțit	FE	C63, -0,0-0,4m	68.	Fusaiolă	C C82, -0,45m
25.	Cuțit	FE	C63	69.	Fusaiolă	C C80, -0,9m
26.	Verigă	FE	C63	70.	Frg. Vas ștampilat	C C80, -0,8m
27.	Ax pafta	FE	C63	71.	Buză vas roman	C C55
28.	Pinten	FE	C63	72.	Cățuie	C C57, -0,0-0,4m
29.	Vârf spadă	FE	C81, -0,4m	73.	Cățuie	C C11, -0,05-0,25m
30.	Zgură	FE	C81, -0,3m	74.	Oală mică	C C18
31.	Cui-cârlig	FE	C80, -0,8m	75.	Cioc de cățel de vatră	C C81, -0,85m
32.	Frg. Pafta	FE	C80, -0,8m	76.	2 jetoane	C C81, -0,3m
33.	Fibulă	BZ	C73	77.	2 jetoane	C C63
34.	Zgură	FE	C73, -0,4m	78.	2 jetoane	C C63, -0,0-0,4m
35.	Scoabă	FE	S4, L2 (C82)	79.	2 jetoane	C C47, -0,6m
36.	Foarfecă?	FE	S4, m 15-17, -0,6m	80.	Jeton	C C81, -0,85m
37.	2 cuie	FE	PERIEGHEZĂ	81.	Jeton	C C81, -0,85m
38.	Cuțit	FE	PERIEGHEZĂ	82.	Jeton	C C81, -0,3m
39.	Vârf cuțit	FE	PERIEGHEZĂ	83.	Jeton	C C7, -0,3-0,5m
40.	Frg. Seceră	FE	PERIEGHEZĂ	84.	Jeton	C C1, -0,0-0,15m
41.	Dorn	FE	PERIEGHEZĂ	85.	Jeton	C C47, -0,8-1,1m
42.	Tablă	AE	S6, m6, -0,6m	86.	Jeton	C C55, -0,2m
43.	Ciocănel de bijutier	FE	C9 DRUM	87.	Jeton	C C23=C3, -0,4-0,8m
44.	Cuțit cu garnitură	FE- AE	S6, m3/1-2, -0,6m	88.	Jeton	C C82
				89.	Ceramică celtică	C C81, -0,3m
				90.	Ceramică celtică	2C C73, -0,0-0,4m
				91.	Ceramică celtică	3C C15, -0,4-1,25m
				92.	Ceramică celtică	3C C57, -0,15-0,35m
				93.	Ceramică celtică?	C S4, m11-21, -0,0-0,4m
				94.	Ceramică celtică?	2C C30, 0,1-0,6m
				95.	Ceramică celtică	C S4, m26-29, -0,5-1,55m
				96.	Ceramică celtică	C C6 DRUM, 1,0-1,25m

8. Moigrad-Porolissum, com. Mirșid, jud. Sălaj (110)

Lista complexelor descoperite pe drumul amenajat pe versantul estic al Măgurii Moigradului în anul 2009

COMPLEX	INVENTAR	DATARE	VATRĂ	CUPTOR	LOCUINȚĂ	GROAPĂ
C1	1 buză de cătuie, 4 frg. atipice lucrate cu mână	I p.Chr.	X			
C2	1 fragm. atipic ceramic lucrat cu mână	I p.Chr.		X		
C2/1	cenușă și arsură neagră	I a.Chr.-I p.Chr.				X
C3		I a.Chr.-I p.Chr.		X		
C4		I a.Chr.-I p.Chr.		X		
C5		I a.Chr.		X		
C6		I a.Chr.			X	
C7	os de animal și 2 fragmente de oale	I a.Chr.				X
C8	buză de oală lucrată cu mână	I a.Chr.		X		
C9	două capace modelate cu mână	I a.Chr.		X		
C10		I a.Chr.	X			
Total 11			2	6	1	2

9. Adamclisi, jud. Constanța (141)

Tabel 1: Puncte GPS înregistrate în zona Adamclisi și împrejurimi

INDICATIV	LATITUDINE	LONGITUDINE	DESCRIERE
A1	44.07728012	27.95879331	Apeduct tip <i>canalis structilis</i>
A2	44.07545856	27.95908744	Apeduct tip <i>canalis structilis</i>
A3	44.07430312	27.95932707	Apeduct tip <i>canalis structilis</i>
AA1	44.15227577	27.99475587	Fragment de tubul apeduct turcesc, la cișmelele de la Abrud
AB1	44.14809915	27.98608848	Fr. ceramic Hallstatt
AB2	44.14965425	27.98714493	Fr. ceramice romane târzii
AB3	44.15013780	27.98709431	Fundație de piatră a unei structuri rectangulare
AB4	44.15033938	27.98706790	Fundație de piatră a unei structuri rectangulare
AB5	44.15033159	27.98641345	Fundație de piatră a unei structuri rectangulare
AD1	44.08997694	27.93881614	Fragmente ceramice romane târzii, piatră
AD2	44.08858739	27.93941611	Fragmente ceramice romane târzii, piatră
AD3	44.08886852	27.94075688	Fragmente ceramice romane târzii, piatră
AN1	44.08839670	27.96338911	Necropola Latène din RAN, 60892.08
BA1	44.14858446	28.00290509	Fragment ceramic Latène
ISP1	44.12578787	27.91693895	Apeduct tip <i>canalis structilis</i>
ISP2	44.12764873	27.91960482	Apeduct tip <i>canalis structilis</i>
ISP3	44.12783498	27.92027394	Apeduct tip <i>canalis structilis</i>
ISPT1	44.12751596	27.91434224	Fragmente ceramice Latène și romane
MN1	44.07832769	27.95866256	Structură rectangulară cu fundație de piatră
MN2	44.07811001	27.95888091	Structură rectangulară cu fundație de piatră
MN3	44.07814848	27.95877362	Structură rectangulară cu fundație de piatră
MN4	44.07825233	27.95854772	Structură rectangulară cu fundație de piatră
ST1	44.04316267	27.96666224	Fragmente ceramice Latène și romane târzii
TS1	44.03744948	27.97328588	Tumul
TS2	44.04239682	27.96769984	Tumul
TS3	44.07015131	27.97831921	Tumul
TTA3	44.08191053	27.93949977	Tumul lângă Adamclisi, cercetat ilegal
TTA4	44.08918259	27.94008985	Tumul jefuit în epoca modernă
TTE1	44.08998197	27.94858432	Bordei medieval timpuriu și mormânt de copil
TTE2	44.09007928	27.94849782	Bordei medieval timpuriu și mormânt de copil
TZ1	44.07358705	27.91602817	Tumul tăiat pe laterale de două drumuri de pământ
VP1	44.13229021	27.89209725	Fragmente ceramice Latène și romane târzii
VP2	44.13453975	27.89574296	Fragmente ceramice Latène și romane târzii
VP3	44.13396006	27.90067974	Fragmente ceramice Latène și romane târzii
Z1	44.07589895	27.92874478	Fundație de piatră; în apropiere, fragmente ceramice romane târzii
Z10	44.05730571	27.93320881	Fragmente ceramice medievale timpurii
Z11	44.06380939	27.94319325	Fragmente ceramice Latène și romane târzii, la c. 100 m nord de cișmeaua Ghiolpunar

Z2	44.07591806	27.92855610	Fundație de piatră
Z3	44.07586584	27.92894879	Fragmente ceramice Latène, elenistice și romane târzii
Z4	44.07567691	27.92743485	Fragmente ceramice Latène și romane; nivel de călcare, la -120 cm față de nivelul actual
Z5	44.07731381	27.92588839	Fragmente ceramice Latène, romane
Z6	44.07579057	27.92562478	Fragmente ceramice romane; piatră
Z7	44.07068281	27.92344389	Mâner de amforă romană târzie
Z8	44.05763964	27.93397877	Fragmente ceramice romane
Z9	44.05501669	27.93324485	Fragmente ceramice medievale timpurii

10. Murighiol, jud. Tulcea (142)

Tabel 1. Cercetări de teren în Peninsula Dunavățului

INDICATIV	LATITUDINE	LONGITUDINE	DESCRIERE
ADN1	45.01986964	29.22142024	Fragmente ceramice Hallstatt și medievale timpurii
BM1	45.02016074	29.21889310	Burgus pe Dealul Dunavățului
GP1	45.05133958	29.13264968	Ghiolul Petrii. Așezare medievală timpurie
GP2	45.05168550	29.13176774	Ghiolul Petrii. Așezare medievală timpurie
GP3	45.05134804	29.13219237	Ghiolul Petrii. Așezare medievală timpurie
MUR2	45.02655194	29.17616291	Posibilă așezare, conform informațiilor preluate de la Mihai Ivanov
MUR3	45.04049214	29.14265458	Carieră de piatră romană
MUR4	45.03124145	29.11205895	Fragmente ceramice romane târzii (așezarea de pe malul sărăturii Beibugeac)
MUR5	45.02386889	29.10771201	Fragmente ceramice romane târzii (așezarea de pe malul sărăturii Beibugeac)
TM1	45.01638813	29.20005108	Tumul
TM2	45.01668669	29.20653314	Tumul cercetat de Gavrilă Simion
TM3	45.01708467	29.20661017	Tumul cercetat de Gavrilă Simion
TM4	45.02130789	29.15214172	Tumul
TM5	45.00821963	29.20492625	Tumul
TM6	45.01662492	29.16022967	Tumul
TM7	45.01430280	29.15747554	Tumul
TM8	45.01357944	29.15676358	Tumul
TM9	45.01789100	29.10919343	Tumul

INDICI

INDICE DE LOCALITĂȚI

Adamclisi, com. Adamclisi, jud. Constanța	1, 141
Alba Iulia, jud. Alba	2, 79
Albești, com. Albești, jud. Constanța	3
Arad, jud. Arad	80, 81
Ardeu, com. Balșa, jud. Hunedoara	4
Ardud, jud. Satu Mare	82
Armășeni, com. Bunești-Averești, jud. Vaslui	83
Babadag, jud. Tulcea	5
Băile Boboci, com. Jugureni, jud. Prahova	84
Bordușani, com. Bordușani, jud. Ialomița	6
Botoșana, com. Botoșana, jud. Suceava	85
Brăila, jud. Brăila	86
Bucșani, com. Bucșani, jud. Giurgiu	7
București	87, 88, 89, 90
Capidava, com. Topalu, jud. Constanța	8
Câmpina, jud. Prahova	91
Câmpulung, jud. Argeș	9
Cârlomănești, com. Vernești, jud. Buzău	10
Cefa, com. Cefa, jud. Bihor	11
Ceplea, com. Plopșoru, jud. Gorj	12
Cerneți, com. Șimian, jud. Prahova	92
Cheia, com. Grădina, jud. Constanța	13
Cioflinceni, com. Snagov, jud. Ilfov	93
Ciuperceni, com. Ciuperceni, jud. Teleorman	14
Corabia, jud. Olt	15
Coțatcu, com. Podgoria, jud. Buzău	16
Crasna, com. Crasna, jud. Sălaj	94
Crețeștii de Sus, com. Crețești, jud. Vaslui	95
Crețuleasca, com. Ștefăneștii de Jos, jud. Ilfov	96
Curățești, com. Frăsinet, jud. Călărași	17
Dolhești, com. Dolhești, jud. Iași	97
Drobeta-Turnu Severin, jud. Mehedinți	98
Fântânele, com. Matei, jud. Bistrița-Năsăud	18
Fulgeriș, com. Pâncești, jud. Bacău	99
Garvăn, com. Jijila, jud. Tulcea	19
Gârla Mare, com. Gârla Mare, jud. Mehedinți	100
Gheorghieni, jud. Harghita	20, 21
Gherghița, com. Gherghița, jud. Prahova	22
Grădiștea de Munte, com. Orăștioara de Sus, jud. Hunedoara	23
Hârșova, jud. Constanța	24, 25
Hunedoara Timișană, com. Șagu, jud. Arad	101
Iepurești, com. Iepurești, jud. Giurgiu	102
Isaccea, jud. Tulcea	26
Isaia, com. Răducăneni, jud. Iași	27
Istria, com. Istria, jud. Constanța	28
Jac, com. Creaca, jud. Sălaj	29
Joseni, com. Joseni, jud. Harghita	103

Jupa, mun. Caransebeș, jud. Caraș-Severin	30
Jurilovca, com. Jurilovca, jud. Tulcea	31
Limba, com. Ciugud, jud. Alba	32
Luncavița, com. Luncavița, jud. Tulcea	33
Mangalia, jud. Constanța	104, 105, 106, 107
Marca, com. Marca, jud. Sălaj	108
Mălăiești de Jos, com. Dumbrăvești, jud. Prahova	34
Măxineni, com. Măxineni, jud. Brăila	35
Mehadia, com. Mehadia, jud. Caraș-Severin	36
Miercurea Sibiului, jud. Sibiu	37
Mironești, com. Gostinari, jud. Giurgiu	38
Moara Vlăsiei, com. Moara Vlăsiei, jud. Ilfov	109
Moigrad-Porolissum, com. Mirșid, jud. Sălaj	110
Murani, com. Orțișoara, jud. Timiș	111
Murighiol, com. Murighiol, jud. Tulcea	142
Negrilești, com. Negrilești, jud. Galați	112
Niculitel, com. Niculitel, Tulcea	113
Nufăru, com. Nufăru, jud. Tulcea	39
Ocna Sibiului, jud. Sibiu	40
Oltina, com. Oltina, jud. Constanța	41
Ostrov, com. Ostrov, jud. Constanța	42, 43
Ostrovu Mic, com. Râu de Mori, jud. Hunedoara	44
Pantelimon, jud. Ilfov	116
Pantelimonu de Sus, com. Pantelimon, jud. Constanța	45
Pârâu Boia, com. Jupânești, jud. Gorj	117
Peștera, com. Moieciu, jud. Brașov	118
Peștera, com. Peștera, jud. Constanța	119
Petreștii de Jos, com. Petreștii de Jos, jud. Cluj	46
Pianu de Sus, com. Pianu, jud. Alba	120
Piatra Neamț, jud. Neamț	47, 121
Pietrele, com. Băneasa, jud. Giurgiu	48
Pietroasa Mică, com. Pietroasele, jud. Buzău	49
Platonești, com. Platonești, jud. Ialomița	50
Porț, com. Marca, jud. Sălaj	122
Racoșu de Jos, com. Racoș, jud. Brașov	51
Radovanu, com. Radovanu, jud. Călărași	52
Rapoltu Mare, com. Rapoltu Mare, jud. Hunedoara	53
Răcarii de Jos, com. Brădești, jud. Dolj	54
Răducăneni, com. Răducăneni, jud. Iași	123
Râmnicelu, com. Râmnicelu, jud. Brăila	55
Râșnov, județul Brașov [56
Românești, com. Curtea, jud. Timiș	124
Ruginoasa, com. Ruginoasa, jud. Iași	57
Sarmizegetusa, com. Sarmizegetusa, jud. Hunedoara	58
Sălard, com. Sălard, jud. Bihor	125
Săvârșin, com. Săvârșin, jud. Arad	59
Sântimbru, com. Sâncrăieni, jud. Harghita	126
Sibiu, jud. Sibiu	130, 131
Sucevița, com. Sucevița, jud. Suceava	132
Sultana, com. Mănăstirea, jud. Călărași	64
Seceani, com. Orțișoara, jud. Timiș	127, 128, 129
Șagu, com. Șagu, jud. Arad	133, 134
Șeușa, com. Ciugud, jud. Alba	65
Șinca Nouă, com. Poiana Mărului, jud. Brașov	135

Șimleu Silvaniei, jud. Sălaj	66, 67
Șoimeni, com. Păuleni-Ciuc, jud. Harghita	68
Șura Mică, com. Șura Mică, jud. Sibiu	136
Șutești, com. Șutești, jud. Brăila	69
Tărtăria, com. Săliște, jud. Alba	70
Târcov, com. Pîrscov, jud. Buzău	71
Târgu Mureș, jud. Mureș	72
Telița, com. Frecăței, jud. Tulcea	73
Tisa Nouă, com. Fântânele, jud. Arad	137
Turda, jud. Cluj	74, 138
Țigău, com. Lechința, jud. Bistrița-Năsăud	75
Țolici, com. Petricani, jud. Neamț	76
Uileacu Șimleului, com. Măeriște, jud. Sălaj	139
Vitănești, com. Vitănești, jud. Teleorman	77
Vlădeni, com. Vlădeni, jud. Ialomița	78
Vorniceni, com. Vorniceni, jud. Botoșani	140
Zalău, jud. Zalău	143

INDICE CRONOLOGIC

1 - Preistorie

Ardeu (4), Băile Boboci (84), Botoșana (85), Crețuleasca (96), Gârla Mare (100), Moara Vlăsiei (109), Pianu de Sus (120), Limba (32),

11 - Paleolitic

Ciuperceni (15), Românești (124), Piatra Neamț (47), Silvașu de Jos (62)

112 – Paleolitic mijlociu

Ohaba Ponor (114), Ohaba Ponor (115), Peștera (118)

113 – Paleolitic superior

Pantelimon (116), Peștera (118), Șinca Nouă (135)

13 – Neolitic

Arad (81), Curățești (17), Limba (32), Luncavița (33), Marca (108), Moigrad-Porolissum (110), Ocna Sibiului (40), Poț (122), Sălard (125), Seceani (128), Pietrele (48), Șimleu Silvaniei (66), Tărtăria (70)

131 – Neolitic timpuriu

Miercurea Sibiului (37), Poț (122)

132 – Neolitic mijlociu

Miercurea Sibiului (37), Negrilești (112), Petrești de Jos (46)

133 – Neolitic târziu

Poț (122)

14 - Eneolitic

Armășeni (83), Băile Boboci (84), Bordușani (6), Bucșani (7), Cheia (13), Crețești de Sus (95), Dolhești (97), Hârșova (24), Isaiia (27), Luncavița (33), Marca (108), Mălăiești de Jos (34), Petrești de Jos (46), Pietrele (48), Pietroasa Mică (49), Radovanu (53), Răducăneni (123), Rapoltu Mare (53), Râmnicelu (55), Ruginoasa (57), Scânteia (60), Sultana (64), Șoimeni (68), Tărtăria (70), Vitănești (77), Vorniceni (140)

141 – Eneolitic timpuriu

Cheia (13), Coțatcu (16), Marca (108), Miercurea Sibiului (37)

142 – Eneolitic mijlociu

Băile Boboci (84), Coțatcu (16), Fulgeriș (99), Iepurești (102), Rapoltu Mare (53)

143 – Eneolitic târziu

Ardeu (4), Mironești (38), Șeușa (65)

15 – Epoca bronzului

Ardeu (4), Botoșana (85), Capidava (9), Câmpina (91), Cărlomănești (10), Ceplea (12), Cheia (13), Cioflinceni (93), Crețuleasca (96), Isaiia (27), Moara Vlăsiei (109), Moigrad-Porolissum (110), Pantelimon (116), Pietroasa Mică (49), Poț (122), Silvașu de Jos (62), Șimleu Silvaniei (66), Șimleu Silvaniei (67), Târcov (71)

151 – Epoca bronzului timpuriu

Arad (81), Ardeu (4), Iepurești (102), Mironești (38) Moara Vlăsiei (109), Peștera (119), Șagu (134), Săvârșin (59), Sultana (64), Șeușa (65), Șura Mică (136)

152 – Epoca bronzului mijlociu

Ardeu (4), Câmpina (91), Fulgeriș (99), Mironești (38), Porț (122), Șoimeni (68), Țigău (75)

153 – Epoca bronzului târziu

Arad (81), Ardeu (4), Capidava (9), Câmpina (91), Gârla Mare (100), Mironești (38), Pârâu Boia (117), Seceani (127), Șagu (133), Țigău (75)

16 - Hallstatt

Ardeu (4), Botoșana (85), Capidava (9), Cheia (13), Moara Vlăsiei (109), Pantelimon (116), Porț (122), Racoșu de Jos (51), Rapoltu Mare (53)

161 – Hallstatt timpuriu

Ardeu (4), Babadag (5), Capidava (9), Crețuleasca (96), Platonești (50), Șimleu Silvaniei (66), Țigău (75)

162 – Hallstatt mijlociu

Capidava (9)

163 – Hallstatt târziu

Fântânele (18)

21 - Latène

Arad (81), București (87), Capidava (9), Cârlomanești (10), Cheia (13), Curățesti (17), Moara Vlăsiei (109), Mălăiești de Jos (34), Ohaba Ponor (114), Pietroasa Mică (49), Racoșu de Jos (51), Radovanu (53), Rapoltu Mare (53), Săvârșin (59), Șimleu Silvaniei (66), Șimleu Silvaniei (67), Târcov (71), Vlădeni (78)

211 – Latène timpuriu

Arad (81), Capidava (9), Crețuleasca (96), Fântânele (18), Telița (73)

212 – Latène mijlociu

Capidava (9), Fântânele (18), Fulgeriș (99), Miercurea Sibiului (37), Mironești (38), Moara Vlăsiei (109), Platonești (50)

213 – Latène târziu

Arad (80), Ardeu (4), Capidava (9), Cheia (13), Fântânele (18), Grădiștea de Munte (23), Hunedoara Timișană (101), Miercurea Sibiului (37), Moigrad-Porolissum (110), Murani (111), Pantelimon (116), Seceani (127), Seceani (128), Șoimeni (68), Șutești (69), Tisa Nouă (137)

31 – Epoca greacă

Istria (28), Jurilovca (31)

313 – Epoca elenistică

Albești (3), Istria (28), Jurilovca (31), Mangalia (106)

32 – Epoca romană

Alba Iulia (2), Cheia (13), Drobeta-Turnu Severin (98), Hârșova (25), Istria (28), Jac (29), Jupa (30), Jurilovca (31), Luncavița (33), Mangalia (106), Moigrad-Porolissum (110), Niculițel (113), Ocna Sibiului (40), Ostrov (42), Ostrovu Mic (44), Porț (122), Răcarii de Jos (54), Râșnov (56), Sarmizegetusa (58), Seceani (128), Șimleu Silvaniei (67), Slava Rusă (63), Turda (74)

321 – Epoca romană timpurie

Adamclisi (1), Capidava (9), Istria (28), Jac (29), Ostrov (42), Răcarii de Jos (54)

322 – Epoca romană târzie

Adamclisi (1), Capidava (9), Câmpulung (9), Drobeta-Turnu Severin (98), Istria (28), Jurilovca (31), Mehadia (36), Nufăru (39), Porț (122), Ostrov (43), Pantelimonu de Sus (45), Pietroasa Mică (49)

33 – Epoca post-romană

Ardeu (4), Seceani (128), Șagu (133), Pietroasa Mică (49)

34 – Epoca romano-bizantină

Adamclisi (1), Capidava (9), Cheia (13), Corabia (15), Garvăn (19), Isaccea (26), Jurilovca (31), Mangalia (104), Mangalia (105), Mangalia (106), Mangalia (107), Nufăru (39), Ostrov (43), Pantelimonu de Sus (45), Slava Rusă (63)

41 – Epoca bizantină

Capidava (9), Nufăru (39), Ostrov (43)

42 – Epoca migrațiilor

Arad (81), București (90), Capidava (9), Cheia (13), Cioflinceni (93), Curățestii (17), Murani (111), Miercurea Sibiului (37), Pietroasa Mică (49), Sântimbru (126), Sighișoara (61)

43 – Epoca medievală

Alba Iulia (79), Arad (81), Ardeu (4), Capidava (9), Câmpina (91), Cefa (11), Cerneți (92), Cheia (13), Crețuleasca (96), Curățestii (17), Gheorghieni (20), Gheorghieni (21), Gherghița (22), Hârșova (25), Hunedoara Timișană (101), Isaccea (26), Joseni (103), Mangalia (106), Pianu de Sus (120), Piatra Neamț (121), Sibiu (130), Sighișoara (61), Sucevița (132), Șimleu Silvaniei (66), Șimleu Silvaniei (67), Târgu Mureș (72), Uileacu Șimleului (139)

431 – Epoca medievală timpurie

Ardeu (4), Brăila (86), București (87), Capidava (9), Cefa (11), Crețuleasca (96), Curățestii (17), Drobeta-Turnu Severin (98), Hunedoara Timișană (101), Marca (108), Miercurea Sibiului (37), Mironești (38), Peștera (119), Moigrad-Porolissum (110), Negriștea (112), Nufăru (39), Oltina (41), Pantelimon (116), Pietroasa Mică (49), Sighișoara (61), Șagu (134), Șuștea (69), Uileacu Șimleului (139), Vlădeni (78)

432 – Epoca medievală târzie

Ardeu (4), Ardud (82), Băile Boboci (84), Brăila (86), București (87), București (89), București (90), Câmpina (91), Cefa (11), Cerneți (92), Crasna (94), Crețuleasca (96), Gheorghieni (21), Joseni (103), Mangalia (104), Măxineni (35), Moigrad-Porolissum (110), Niculițel (113), Seceani (128), Sibiu (130), Sibiu (131), Turda (138)

5 – Epoca modernă

Alba Iulia (79), Brăila (86), București (87), București (88), București (89), București (90), Capidava (9), Curățestii (17), Hunedoara Timișană (101), Moigrad-Porolissum (110), Măxineni (35), Niculițel (113), Pantelimon (116), Piatra Neamț (121), Seceani (128), Sibiu (130), Sibiu (131), Șimleu Silvaniei (67), Târgu Mureș (72)

7- Epoca contemporană

Pantelimon (116)

INDICE DE TIPURI DE SIT

1 – locuire

Ardeu (4), Băile Boboci (84), Botoșana (85), București (87), București (90), Capidava (9), Ciuperceni (15), Crețuleasca (96), Curățesti (17), Drobeta-Turnu Severin (98), Gârla Mare (100), Hunedoara Timișană (101), Isaccea (26), Istria (28), Limba (32), Luncavița (33), Mangalia (104), Mangalia (106), Marca (108), Moara Vlăsiei (109), Moigrad-Porolissum (110), Murani (111), Negrilești (112), Niculițel (113), Pantelimon (116), Pianu de Sus (120), Porț (122), Românești (124), Sălard (125), Sântimbru (126), Seceani (127), Seceani (127), Silvașu de Jos (62), Șagu (133), Șagu (134), Șoimeni (68), Șura Mică (136), Șuțești (69), Tisa Nouă (137), Tărtăria (70)

11 – locuire civilă

Adamclisi (1), Ardeu (4), Capidava (8), Gârla Mare (100), Gheorghieni (21), Moara Vlăsiei (109), Moigrad-Porolissum (110), Sighișoara (61), Ocna Sibiului (40), Ostrovu Mic (43)

111 – așezare deschisă

Adamclisi (1), Arad (80), Arad (81), Armășeni (83), Babadag (5), București (87), Capidava (9), Cărlomănești (10), Ceplea (12), Cheia (13), Cioflinceni (93), Crețuștii de Sus (95), Crețuleasca (96), Curățesti (17), Dolhești (97), Fulgeriș (99), Gârla Mare (100), Grădiștea de Munte (23), Hunedoara Timișană (101), Isaiia (27), Mălăiești de Jos (34), Miercurea Sibiului (37), Mironești (38), Moara Vlăsiei (109), Ohaba Ponor (114), Pantelimon (116), Pârâu Boia (117), Platonești (50), Porț (122), Răcarii de Jos (54), Răducăneni (123), Râmnicelu (55), Ruginoasa (57), Săvârșin (59), Scânteia (60), Seceani (128), Seceani (129), Șeușa (65), Șimleu Silvaniei, (66), Șimleu Silvaniei, (67), Șura Mică (136), Tisa Nouă (137), Țigău (75), Vlădeni (78), Vorniceni (140)

112 – așezare fortificată

Adamclisi (1), Capidava (9), Cărlomănești (10), Miercurea Sibiului (37), Mironești (38), Moigrad-Porolissum (110), Oltina (41), Pietroasa Mică (49), Răcoșu de Jos (51), Șimleu Silvaniei, (66), Șoimeni (68), Târcov (71)

113 – așezare urbană

Adamclisi (1), Alba Iulia (2), Albești (3), Brăila (86), București (88), București (89), București (90), Capidava (9), Drobeta-Turnu Severin (98), Gherghița (22), Istria (28), Jac (29), Jurilovca (31), Mangalia (104), Mangalia (105), Mangalia (106), Piatra Neamț (121), Sarmizegetusa (58), Sibiu (130), Sibiu (131), Slava Rusă (63)

114 – așezare rurală

Capidava (9), Cheia (13), Gherghița (22), Măxineni (35), Moara Vlăsiei (109), Ostrovu Mic (43), Șuțești (69), Vlădeni (78)

115 – locuire în peșteră

Cheia (13), Ohaba Ponor (115), Peștera (118), Petreștii de Jos (46), Piatra Neamț (47)

116 – locuire sezonieră

Șinca Nouă (135)

117 – tell

Băile Boboci (84), Bordoșani (6), Bucșani (7), Coțatcu (16), Hârșova (24), Iepurești (102), Pietrele (48), Sultana (64), Șeușa (65), Vitănești (77)

12 – locuire militară

Capidava (9), Jupa (30), Ostrov (42), Rapoltu Mare (53), Răcarii de Jos (54), Râșnov (56)

121 – castru

Capidava (9), Câmpulung (9), Jupa (30), Mehadia (36), Răcarii de Jos (54), Râșnov (56), Turda (74)

122 – cetate

Adamclisi (1), Ardeu (4), Ardud (82), Capidava (9), Corabia (15), Garvăn (19), Gheorghieni (20), Grădiștea de Munte (23), Hârșova (25), Isaccea (26), Istria (28), Jurilovca (31), Nufăru (39), Ostrov (43), Pantelimonu de Sus (45), Racoșu de Jos (51), Rapoltu Mare (53), Slava Rusă (63), Șimleu Silvaniei (66), Târcov (71), Târgu Mureș (72)

124

Capidava (9)

125 – fortificații

Hârșova (25), Jac (29), Peștera (119), Pantelimonu de Sus (45), Pianu de Sus (120), Radovanu (52), Sibiu (130), Sibiu (131), Slava Rusă (63), Târcov (71)

13 – structură de cult

Capidava (9), Cemeți (92), Crasna (94), Istria (28), Moigrad-Porolisum (110)

132

Grădiștea de Munte (23)

133 – biserică

Alba Iulia (79), Capidava (9), Crasna (94), Joseni (103), Turda (138), Uileacu Șimleului (139)

134 – mănăstire

Cemeți (92), Măxineni (35), Sucevița (132), Târgu Mureș (72)

14 – amenajare/construcție

Gheorghieni (21)

2 – descoperire funerară

Capidava (9), Platonești (50), Rapoltu Mare (53), Sultana (64), Șimleu Silvaniei (66), Șoimeni (68)

21 – necropolă

Arad (80), Arad (81), Capidava (9), Câmpina (91), Cefa (11), Crețuleasca (96), Curățești (17), Gârla Mare (100), Gherghița (22), Hunedoara Timișană (101), Isaccea (26), Istria (28), Joseni (103), Jurilovca (31), Mangalia (107), Murani (111), Niculițel (113), Piatra Neamț (121), Porț (122), Seceani (127), Seceani (128), Seceani (129), Sultana (64), Sighișoara (61), Silvașu de Jos (62), Șimleu Silvaniei (66), Tisa Nouă (137)

211 – necropolă plană

Capidava (8), Câmpina (91), Crețuleasca (96), Fântânele (18), Gârla Mare (100), Platonești (50), Telița (73)

212 – necropolă tumulară

Capidava (8), Platonești (50), Silvașu de Jos (62), Telița (73)

22 – mormânt

Capidava (8), Uileacu Șimleului (139)

221 – mormânt tumular

Capidava (8), Peștera (119)

3 – descoperire izolată

Capidava (8)

313 - – tezaur monetar

Grădiștea de Munte (23)

4 – exploatare/carieră

Capidava (8)

INDICE DE INSTITUȚII

Aarhus University	Pietrele (48)
ArheoBioMedia	Cheia (13)
ARCHEOTECH-Canada	Râșnov (56)
Baza 90 Transport Aerian, Otopeni	Adamclisi (1)
BCU București	Adamclisi (1)
Center for Baltic and Scandinavian Archaeology, Schleswig	Pietrele (48)
CCB Iași	Ruginoasa (57)
cIMeC	Bucșani (7)
CM Arad	Șagu (133)
CMIA Bacău	Fulgeriș (99)
CMJ Bistrița	Fântânele (18), Țigău (75)
CMJ Neamț	Piatra Neamț (121), Țolici (76)
CMNM Iași	Isaia (27), Ruginoasa (57)
CNMCD Târgoviște	Hârșova (24), Ohaba Ponor (114), Ohaba Ponor (115), Peștera (118), Piatra Neamț (47)
CTE Erfurt	Jac (29)
DAI-Eurasien Abteilung, Berlin	Pietrele (48)
DAI-Naturwissenschaften, Berlin	Pietrele (48)
Deutsches Bergbau-Museum, Bochum	Pietrele (48)
DCPN Alba	Alba Iulia (2)
DCPN Hunedoara	Rapoltu Mare (53)
DCPN Prahova	Coțatcu (16)
DCPN Mehedinți	Sultana (64), Iepurești (102)
EnviroSystems Inc., Flagstaff, Arizona, SUA	Bucșani (7)
FGB	Adamclisi (1), Babadag (5), Bucșani (7), Capidava (8), Câmpulung (9), Garvăn (19), Istria (28), Mironești (38), Nufăru (39), Ostrov (43)
FIB	Adamclisi (1)
GEI PROSECO	Pietrele (48)
Georgian National Museum; O. Lordkipanidze	Pietrele (48)
Archaeological Center, Tbilisi	Pietrele (48)
Hochschule für Technik und Wirtschaft-Berlin	Isaccea (26), Jurilovca (31), Oltina (41), Petreștii de Jos (46), Ruginoasa (57)
IA Iași	Adamclisi (1), Ardud (82), București (89), Capidava (8), Câmpulung (9), Cărlomănești (10), Cioflinceni (93), Ciuperceni (15), Iepurești (102), Istria (28), Jurilovca (31), Miercurea Sibiului (37), Nufăru (39), Ostrov (43), Pantelimon (116), Peștera (119), Pietrele (48), Pietroasa Mică (49), Radovanu (52), Răcarii de Jos (54), Sighișoara (61)
IAB	Câmpina (91), Cheia (13), Slava Rusă (63)
IAFR București	Arad (80), Arad (81), Gheorghieni (20), Gheorghieni (21), Hunedoara Timișană (101), Jac (29), Joseni (103), Seceani (127), Șagu (134), Tisa Nouă (137)
IAIA Cluj	Babadag (5), Isaccea (26), Jurilovca (31), Luncavița
ICEM Tulcea	

	(33), Nufăru (39), Niculițel (113), Slava Rusă (63), Telița (73)
INP	București (90), Capidava (8)
Institut für Physische Geographie, Freie Universität Berlin	Pietrele (48)
Institut für Physische Geographie, Universität Frankfurt a.M.	Pietrele (48)
Institut für Prähistorische Archäologie, Freie Universität Berlin	Pietrele (48)
Institut für Vor – und Frühgeschichte, Leipzig	Pietrele (48)
Institute of Archaeology and Ethnology Polish Academy of Sciences, Kraków, Poland	Cheia (13)
Institutul de Arheologie Simferopol, Ucraina	Românești (124)
ISSEE București	Jurilovca (31)
John Cabot University Roma, USA	Jac (29)
Liceul Nădlac	Turda (74)
M Bârlad	Armășeni (83), Crețestii de Sus (95)
M Brăila	Babadag (5), Brăila (86), Isaccea (26), Măxineni (35), Pietroasa Mică (49), Râmnicele (55), Șuțești (69), Târcov (71), Telița (73)
M Gheorghieni	Gheorghieni (20), Gheorghieni (21), Joseni (103),
M Huși	Armășeni (83), Crețestii de Sus (95), Dolhești (97), Răducăneni (123)
MA Mangalia	Adamclisi (1), Albești (3), Isaccea (26), Mangalia (104), Mangalia (105), Mangalia (106), Mangalia (107), Murani (111), Petreștii de Jos (46), Seceani (128), Seceani (129)
Maison René Ginouvès, Nanterre Cedex	Pietrele (48)
MB Suceava	Botoșana (85), Sucevița (132)
MC Franța	Hârșova (24)
MG Năsăud	Țigău (75)
MCC Hunedoara	Ardeu (4), Ohaba Ponor (114), Petreștii de Jos (46), Ruginoasa (57)
MCDR Deva	Arad (80), Arad (81), Ardeu (4), Grădiștea de Munte (23), Hunedoara Timișană (101), Ostrovu Mic (44), Rapoltu Mare (53), Râșnov (56), Sarmizegetusa (58), Șeușa (65), Tisa Nouă (137)
MCG Oltenița	Curățestii (17), Radovanu (52)
MCPN	Istria (28), Pantelimonu de Sus (45)
MDJ Călărași	Hârșova (24), Ostrov (42)
MG Năsăud	Fântănele (18)
MI Galați	Negrilești (112)
MI Turda	Turda (74), Turda (138)
MINAC	Adamclisi (1), Albești (3), Capidava (8), Cheia (13), Hârșova (25), Oltina (41), Pantelimonu de Sus (45)
Mission Archéologique Française	Ciuperceni (15)
MJ Argeș	Câmpulung (9), Râșnov (56)
MJ Botoșani	Vorniceni (140)
MJ Buzău	Cărlomănești (10), Coțatcu (16), Pietroasa Mică (49), Târcov (71)
MJ Gorj	Ceplea (12), Pârâu Boia (117)
MJ Ialomița	Bordușani (6), Hârșova (24), Platonești (50), Vlădeni (78)
MJ Mureș	Târgu Mureș (72)

MJ Satu Mare	Ardud (82)
MJ Vaslui	Crețești de Sus (95)
MJ Vâlcea	Radovanu (52)
MJI Brașov	Ohaba Ponor (114), Ohaba Ponor (115), Peștera (118), Piatra Neamț (47), Râșnov (56), Șinca Nouă (135)
MJIA Maramureș	Arad (80), Arad (81)
MJIA Prahova	Băile Boboci (84), Câmpina (91), Gherghița (22), Mălăiești de Jos (34), Moara Vlăsiei (109)
MJIA Zalău	Ardud (82), Crasna (94), Jac (29), Marca (108), Moigrad-Porolissum (110), Porț (122), Șimleu Silvaniei (66), Șimleu Silvaniei (67), Uileacu Șimleului (139)
MJTA Giurgiu	Mironești (38), Iepurești (102), Peștera (119)
MM Tecuci	Negrilești (112)
MMB	București (88), București (89), Cioflinceni (93), Pantelimon (116), Pietrele (48), Sultana (64),
MN Brukenthal	Limba (32), Miercurea Sibiului (37), Petrești de Jos (46), Pianu de Sus (120), Sibiu (130), Sibiu (131), Slava Rusă (63), Șura Mică (136), Tărtăria (70)
MNIR	Băile Boboci (84), Bordușani (6), Bucșani (7), București (87), Coțatcu (16), Luncavița (33), Crețuleasca (96), Garvăn (19), Hârșova (24), Isaccea (26), Istria (28), Jurilovca (31), Mălăiești de Jos (34), Moara Vlăsiei (109), Ostrov (42), Peștera (119), Răcarii de Jos (54), Râșnov (56), Sarmizegetusa (58), Târcov (71), Sultana (64), Vitănești (77)
MNIR-CNCP	Bordușani (6), Cheia (13), Luncavița (33), Crețuleasca (96), Hârșova (24), Sultana (64), Vitănești (77)
MNIT	Alba Iulia (2), Ardeu (4), Grădiștea de Munte (23), Istria (28), Ostrovu Mic (44), Sarmizegetusa (58), Sălard (125), Turda (74)
MNUAI	Alba Iulia (2), Tărtăria (70)
MRPF Drobeta-Turnu Severin	Cerneți (92), Drobeta-Turnu Severin (98), Gârla Mare (100)
MSC Miercurea Ciuc	Sântimbru (126)
MTC Oradea	Cefa (11), Sălard (125)
Muzeul BNR	Istria (28)
Muzeul Speyer, Germania	Ostrovu Mic (44),
Netherlands Organisation for Scientific Research	Pietrele (48)
Nov Bilgarski Universitet, Sofia	Pietrele (48)
RMGC	Românești (124)
SC Damasus SRL	Alba Iulia (79), Ardud (82), Turda (138)
SC Digital Domain SRL	Cârlomănești (10), Isaccea (26), Telița (73)
Școala Antropologică Superioară, Chișinău	Pietrele (48)
Școala Generală Iepurești	Iepurești (102)
Școala "Nicolae Iorga" Bacău	Fulgeriș (99)
TOPOI, Berlin	Pietrele (48)
UAIC Iași	Bucșani (7), Iepurești (102), Isaccea (26), Isaiia (27), Jurilovca (31), Ruginoasa (57)
UAM Köln	Jac (29)
UBB Cluj	Alba Iulia (2), Arad (80), Arad (81), Gheorghieni (20), Gheorghieni (21), Grădiștea de Munte (23), Hunedoara Timișană (101), Istria (28), Jac (29), Jurilovca (31), Moigrad-Porolissum (110), Râșnov (56),

UCE Budapesta	Sarmizegetusa (58), Tisa Nouă (137), Turda (74)
UCDC București	Jac (29)
UDJ Galați	Capidava (8), Gherghița (22), Istria (28), Miercurea
UEM Reșița	Sibiului (37), Șoimeni (68)
UH Berlin	Isaccea (26), Jurilovca (31), Negriștești (112)
ULB Sibiu	Petrești de Jos (46), Ruginoasa (57)
	Jac (29)
	Capidava (8), Ciuperceni (15), Istria (28), Limba (32),
	Miercurea Sibiului (37), Ocna Sibiului (40), Petrești de
	Jos (46), Râșnov (56), Șeușa (65), Șoimeni (68),
	Tărtăria (70)
UMR 5140 Lattes, Franța	Luncavița (33)
UMR 5602 Geographie de l'Environnement, Toulouse, Franța	Luncavița (33)
UMR 5608 TRACES-CRPPM, Franța	Luncavița (33)
UMR 6565, CNRS, Besançon, Franța	Țolici (76)
Univ. Alba Iulia	Alba Iulia (2), Ardeu (4), Limba (32), Petrești de Jos
	(46), Șeușa (65)
Univ. București	Peștera (119), Vitănești (77)
Univ. Craiova	Corabia (15)
Univ. din Aachen	Românești (124)
Univ. din Köln	Românești (124)
Univ. din Nantes	Bucșani (7)
Univ. din Sienna, Italia	Cheia (13)
Univ. Eötvös Lóránd Budapesta	Gheorghieni (20), Gheorghieni (21), Jac (29)
Univ. Leicester – Anglia	Jac (29), Moigrad-Porolissum (110)
Univ. Petroșani	Rapoltu Mare (53)
Universitatea La Sapienza Roma	Iepurești (102)
Université de Provence Aix Marseille I – CNRS MMSH- Centre Camille Jullian	Jurilovca (31)
UO Constanța	Albești (3), Hârșova (25)
UTSE Budapesta	Jac (29),
UV Târgoviște	Iepurești (102), Ohaba Ponor (118), Ohaba Ponor
	(114), Peștera (115), Piatra Neamț (47), Românești
	(124), Șinca Nouă (135)
UV Timișoara	Jupa (30), Mehadia (36)

INDICE DE PERSOANE

Abuladze Joni
Irina Adriana ACHIM
Adrian ADAMESCU
Dorin ALICU
Sorin AILINCĂI
Daniela ALECSĂ
Cristina G. ALEXANDRESCU
Nicolae ALEXANDRU
Alexandru ALEXIU
Dorin ALICU
Lucian AMON
Radian-Romus ANDREESCU

Răzvan ANDREI
Mugur ANDRONIC
Mircea Victor ANGELESCU
Sote ANGELESKI
Mircea ANGHELINU
Alin ANTON
Dan APARASCHIVEI
Virgil APOSTOL
Marius Vasile ARDELEANU
Adrian ASĂNDULESEI
Mircea BABEȘ
István BAJUSZ
Mariana BALACI
Alexandre BARALIS
Ioana BARBU
Marius BARBU
Alexandru BARNEA
Ionel BAUMAN
Dan BĂCUEȚ-CRIȘAN
Sandală BĂCUEȚ-CRIȘAN
Alexandru BĂDESCU
Gică BĂEȘTEAN
Radu BĂJENARU
Constantin BĂJENARU
Gabriel BĂLAN
Adrian BĂLĂȘESCU

Sandală BALESCU
Angelica BĂLOS
Ion Cornel BĂLTEAN
Maria BĂRBULESCU
Mihai BĂRBULESCU
Theodor BĂRBULESCU
Adrian Corneliu BĂTRÂNA-MILENCOVICI

Pietrele (48)
Capidava (8), Istria (28)
Negriștești (112)
Ostrovu Mic (44)
Babadag (5)
Negriștești (112)
Răcarii de Jos (54)
Adamclisi (1), Albești (3), Mangalia (105)
Adamclisi (1), Mangalia (105)
Sarmizegetusa (58)
Corabia (15)
Băile Boboci (84), Coțatcu (16), Mălăiești de Jos (34), Moara Vlăsiei (109), Sultana (64), Vitănești (77)
Șeușa (65)
Botoșana (85)
Istria (28)
Petrești de Jos (46), Seceani (130)
Românești (124)
Moara Vlăsiei (109)
Isaccea (26), Oltina (41), Slava Rusă (63)
Jurilovca (31), Nufăru (39), Oltina (41)
Arad (80), Arad (81)
Bucșani (7), Isăia (27)
Cărlomănești (10)
Jac (29)
Jupa (30)
Jurilovca (31)
Rapoltu Mare (53)
Rapoltu Mare (53), Sarmizegetusa (58)
Adamclisi (1), Garvăn (19)
Râșnov (56)
Porț (122)
Marca (108), Porț (122)
Istria (28)
Ostrovu Mic (44), Sarmizegetusa (58)
Peștera (119)
Pantelimonu de Sus (45)
Tărtăria (70)
Borduşani (6), Cheia (13), Crețuleasca (96), Hârșova (24), Luncavița (33), Sultana (64), Vitănești (77)
Ciuperceni (15)
Răcoșu de Jos (51), Rapoltu Mare (53)
Românești (124)
Albești (3)
Țigău (75)
Capidava (8)
Piatra Neamț (121)

Eliza Raluca BĂTRÂNIOIU
Vitalie BÂRCĂ

Andreea BÂRZU
Adela BĂLTĂC
Ioan BEJINARIU

Corneliu BELDIMAN
Maria BELDIMAN

Carmen BEM
Cătălin BEM

Doina BENEĂ
Norbert BENECKE

Ûnige BENCZE
Irma BERDZENISHVILI

Hendrik BERNERT
Erica BERTOLI

Petre BEȘLIU-MUNTEANU
Katrin BEUTLER

George BILAVSCHI
Diana BINDEA

Dragoș BLAGA
Ionuț BOCAN

Vitalie BODOLICĂ
Cristina BODÓ

Dragomira BOEVA-KANCEVA
Mericka BOHUSLAV

Andrei BONDRIC
Adina Elena BORONEANȚ

Corina BORȘ
Istvan BOTAR

Valentin Victor BOTTEZ
Sever BOȚAN

Katrin BRANDEL
Alexandru BREHUESCU

Robin BRIGAND
Alec BROWN

Elisabeth BROWN
Sven BRUMMACK

Misty C.-M BRUM
Christofer M BUDZINSKI

Victor BUNOIU
Margaret BURR-AUSTEN

Raluca BURLACU-TIMOFTE
Livia BUZOIANU

Gheorghe CALOTOIU
Romeo CAVALERIU

Carol CĂPIȚĂ
Laurent CAROZZA

Vlad CĂRĂBIȘ
Cornelia CĂRPUȘ

Leonid CĂRPUȘ

Pietroasa Mică (49)

Arad (80), Arad (81), Hunedoara Timișană (101), Șagu (134), Tisa
Nouă (137)

Vitănești (77)

Oltina (41)

Marca (108), Porț (122)

Capidava (8), Istria (28), Miercurea Sibiului (37), Șoimeni (68)

București (87), Crețuleasca (96)

Bucșani (7)

Bucșani (7)

Jupa (30), Mehadia (36)

Pietrele (48)

Jac (29), Târgu Mureș (72)

Pietrele (48)

Pietrele (48)

Racoșu de Jos (51)

Pianu de Sus (120), Sibiu (130), Sibiu (131)

Pietrele (48)

Isaccea (26)

Petreștii de Jos (46)

Turda (74)

București (87), Crețuleasca (96)

Adamclisi (1)

Grădiștea de Munte (23), Săvârșin (59)

Ostrov (42)

Racoșu de Jos (51)

Hunedoara Timișană (101), Tisa Nouă (137)

București (90), Cioflinceni (93), Ciuperceni (15), Pantelimon (116)

Crețuleasca (96)

Sântimbru (126)

București (87), Istria (28),

Slava Rusă (63)

Pietrele (48)

Hunedoara Timișană (101)

Țolici (76)

Racoșu de Jos (51)

Râșnov (56)

Pietrele (48)

Racoșu de Jos (51)

Racoșu de Jos (51)

Jupa (30), Mehadia (36)

Racoșu de Jos (51)

Gheorghieni (20), Gheorghieni (21), Jurilovca (31)

Albești (3)

Ceplea (12), Pârâu Boia (117)

Isaccea (26),

Adamclisi (1)

Luncavița (33)

Pietroasa Mică (49)

Cheia (13)

Cheia (13)

Mihai Cristian CĂSTĂIAN
Ana CĂTINAȘ
Ionel CÂNDEA
Marin CÂRCIUMARU

Silviu CEAUȘU
Ioan CERNĂU
Cătălina CERNEA
Victor CHABAI
Ioana CHIRA
Costel CHIRIAC
Laurențiu CHIRIAC
Mădălin CHITONU
Adam M. CHRISTIAN
Paul CIOBOTARU
Mihaela CIOC
Theodor CIOFLAN
Alexandru CIORNEI
Daniel CIUCĂLĂU
Beatrice CIUTĂ
Marius-Mihai CIUTĂ
Ovidiu CÎRSTINA
Sorin CLEȘIU
Roxana COADĂ
Ovidiu COCA
Alexandra COCIȘ
Sorin Ilie COCIȘ

Mirela COJOC
Sorin Marcel COLESNIUC

Petre COLȚEANU
Radu COMAN
Cătălin CONSTANTIN
Monica CONSTANTIN
Robert CONSTANTIN
Emilia CORBU
Elena Cristina CORDOȘ
Ion COROPCEANU
Călin COSMA
Daniel COSTACHE
Georgică COSTEA
Stelian COȘULEȚ
Ovidiu Soleriu COTOI
Adina Gabriela COTOROGEA
Zaharia COVACEF
Gabriel CRĂCIUNESCU
Silviu CRISTACHE
Ștefan CRISTEA
Ioan CRIȘAN
Costin CROITORU
Zsolt CSOK

Ardeu (4)
Turda (74)
Brăila (86), Măxineni (35), Șuțești (69)
Ohaba Ponor (114), Ohaba Ponor (115), Peștera (118), Piatra Neamț (47), Șinca Nouă (135)
Piatra Neamț (121)
Bordușani (6), Hârșova (24), Seceani (128)
Bordușani (6), Hârșova (24), Seceani (128)
Românești (124)
Fântânele (18)
Oltina (41), Slava Rusă (63)
Crețești de Sus (95)
Sultana (64),
Racoșu de Jos (51)
Negriștești (112)
Racoșu de Jos (51)
Câmpulung (9),
Crețuleasca (96)
Vorniceni (140)
Limba (32), Șeușa (65),
Limba (32), Petrești de Jos (46), Șeușa (65),
Piatra Neamț (47), Ohaba Ponor (114), Ohaba Ponor (115)
București (87), Crețuleasca (96)
Jurilovca (31), Slava Rusă (63)
Iepurești (102)
Hunedoara Timișană (101), Tisa Nouă (137)
Arad (80), Arad (81), Hunedoara Timișană (101), Petrești de Jos (46), Seceani (127), Șagu (134), Tisa Nouă (137)
Corabia (15)
Mangalia (104), Mangalia (106) Mangalia (107), Murani (111), Seceani (128), Seceani (129)
Murani (111), Seceani (128), Seceani (129)
Platonești (50)
Peștera (119)
Peștera (119)
Adamclisi (1), Mangalia (105)
Vlădeni (78)
Gheorghieni (20), Gheorghieni (21)
Jurilovca (31), Slava Rusă (63)
București (87)
Cârlomănești (10), Pietroasa Mică (49), Târcov (71)
Niculițel (113), Slava Rusă (63), Racoșu de Jos (51)
Râșnov (56)
Negriștești (112)
Pârâu Boia (117)
Capidava (8), Pantelimonu de Sus (45)
Cerneți (92), Drobeta-Turnu Severin (98), Gârla Mare (100)
Curățești (17)
Slava Rusă (63)
Cefa (11)
Brăila (86), Măxineni (35), Șuțești (69)
Ardud (82), Jac (29), Moigrad-Porolissum (110), Uileacu Șimleului

Daniel CULIC	(139), Zalău (143)
Andreea CUMURCIUC	Ardud (prev), Crasna (94), Marca (108), Porț (122)
George CUPCEA	Sarmizegetusa (58)
Mircea Mihail DABÎCA	Sarmizegetusa (58)
Oana DAMIAN	Istria (28)
Paul DAMIAN	Nufăru (39), Ostrov (43)
Sebastian DANCIU	București (87), Crețuleasca (96), Oltina (41)
Daniel-Constantin DAVID	Jurilovca (31)
Diana DAVÂNCĂ	Fulgeriș (99)
Marian DĂNDĂRILĂ	Pietroasa Mică (49)
Valentin DELEANU	Gheorghieni (20), Gheorghieni (21)
Andrea DÉMJEN	Ostrovu Mic (44), Sarmizegetusa (58)
Amanda M.G. DENMAN	Gheorghieni (20), Gheorghieni (21), Joseni (103)
Dragoș DIACONESCU	Racoșu de Jos (51)
Maria DIACONESCU	Miercurea Sibiului (37), Silvașu de Jos (62), Șura Mică (136)
Vasile DIACONU	Vornicenii (140)
Cristian DIMA	Piatra Neamț (121), Țolici (76)
Mihai DIMA	Ardeu (4)
Mădălina DIMACHE	Istria (28)
Niculina DINU	Murani (111), Seceani (128)
Alpar DOBOS	Isaccea (26),
Maria Violeta DOBRESCU	Arad (80), Arad (81), Jac (29)
Roxana DOBRESCU	Jurilovca (31)
Cătălin DOBRINESCU	Ciuperceni (15)
Alexandra DOLEA	Capidava (8)
Gregor DÖHNER	Jurilovca (31)
Andreea DRĂGAN	Jac (29)
Cristina DRĂGHICI	Istria (28),
Filica DRĂGHICI	București (87)
Matei DRĂMBĂREAN	Adamclisi (1)
Traian DUMBRĂVEANU	Alba Iulia (2)
Emil DUMITRAȘCU	Râșnov (56)
Valentin DUMITRAȘCU	Crețuleasca (96), Peștera (119)
Ion DUMITRESCU	Nufăru (39), Iepurești (102)
Florian DUMITRESCU-CHIOAR	Câmpulung (9), Râșnov (56)
Gheorghe DUMITROAIA	Șura Mică (136), Miercurea Sibiului (37), Petrești de Jos (46),
George DUMITRU	Silvașu de Jos (62), Tărtăria (70)
Mădălina DUMITRU	Piatra Neamț (121), Țolici (76)
Tatiana DVORAC	Hârșova (25)
Daniel ENE	Vitănești (77)
Ion Theodor ENE	Crețuleasca (96)
Irina ENE	Capidava (8), Nufăru (39), Ostrov (43)
Silviu ENE	Racoșu de Jos (51)
Gruia FAZECAȘ	Crețuleasca (96)
Smaranda FÂRNOAGĂ	București (87), Crețuleasca (96)
Cristinel FĂNTÂNEANU	Sălărd (125)
Iosif Vasile FERENCZ	Pietroasa Mică (49), Târcov (71)
Szabolcs FERENCZ	Tărtăria (70)
Manuel FIEDLER	Ardeu (4)
Thomas FISCHER	Arad (80), Arad (81)
	Jac (29)
	Jac (29)
	281

Alexandra FLOAREA
Ana-Maria FLOCA
Gelu FLOREA
Mihai FLOREA
Cristian FLORESCU
Florin FODOREAN
Alin FRÎNCULEASA

Radu FURNICĂ
Erwin GALL
Rosalia GANGEMI
Daniel GARVĂN
Ivan GATSOV
Lili GATSOVA
Elena Florentina GAVRILĂ
Emilian GĂMUREAC
Mihaela GĂTEJ
Alexandra GĂVAN
Maria GEBA
Cristina GEORGESCU
Ștefan Viorel GEORGESCU
Liubov GERSAKOVA
Alexandra GHENGHEA
Gabriela GHEORGHIU
Petre GHERGHE
Camelia GEANBAI
Ruben GIAQUINTA
Bogdan GIOSANU
Florin GOGĂLTAN
Andrei GONCIAR
Laurențiu GRIGORAȘ
Gabriel GRIGORE
Ioana GRIGORE
Nina GRIGORE
Horațiu GROZA
Nicolae GUDEA
Constantin HAITĂ

Svend HANSEN
Radu HARHOIU
Megan HARRIS
Philip R. HEISLER
Maria HERLEA
Andrei HEROIU
David HÉRRISON
Ștefan HONCU
Constanze HÖPKEN
Katherine S.A HOPPE
Lazrak HOUDA
Peter HUGEL
George Pascu HUREZAN

Gheorghieni (20), Gheorghieni (21)
Capidava (8)
Grădiștea de Munte (23)
București (87), Crețuleasca (96), Isaccea (26), Luncavița (33)
Alba Iulia (79), Turda (138)
Turda (74)
Băile Boboci (84), Câmpina (91), Mălăiești de Jos (34), Moara Vlăsiei (109)
Ruginoasa (57)
Sighișoara (61)
Iepurești (102)
Piatra Neamț (121), Țolici (76)
Pietrele (48)
Pietrele (48)
București (89), Cioflinceni (93), Pietrele (48)
Pantelimonu de Sus (45)
Slava Rusă (63)
Pietrele (48)
Scânteia (60)
Pietrele (48)
Cheia (13), Murani (111), Seceani (128)
Murani (111), Seceani (128), Seceani (129)
Radovanu (52)
Grădiștea de Munte (23)
Corabia (15)
Slava Rusă (63)
Cheia (13)
Jurilovca (31)
Gheorghieni (20), Gheorghieni (21), Joseni (103)
Racoșu de Jos (51)
Coțatcu (16), Pietroasa Mică (49)
Pietrele (48)
Crețuleasca (96), Garvăn (19), Oltina (41)
Gherghița (22)
Turda (138)
Jac (29)
Borduşani (6), Bucşani (7), București (87), Coțatcu (16), Crețuleasca (96), Hârșova (24), Luncavița (33), Sultana (64), Vitănești (77)
Pietrele (48)
Sighișoara (61)
Racoșu de Jos (51)
Racoșu de Jos (51)
Capidava (8)
Murani (111), Seceani (129)
Ciuperceni (15)
Jurilovca (31), Slava Rusă (63)
Jac (29)
Racoșu de Jos (51)
Racoșu de Jos (51)
Săvârșin (59)
Săvârșin (59), Șagu (133)

Pavel HUSZARIK
 Arina HUȘLEAG
 Mihaela IACOB
 Daniela IAMANDI
 Eugen IAROSLAVSCHI
 Ana Lucreția IGNAT
 Theodor IGNAT
 Ana ILIE
 Costel ILIE
 Constantin INEL
 Mihaela ION
 Clara IONESCU
 Mihai IONESCU

Mihai Severus IONESCU
 Adrian IONIȚĂ
 George Adrian IORDĂCHESCU
 Vladimir IOSELIANI
 Raluca-Georgeta IOSIPESCU
 Luciana IRIMUȘ
 Lăcrămioara Elena ISTINA
 Cami ISTRATE
 Gabriel IZDRĂILĂ
 Susanne JAHNS
 Gabriel JUGĂNARU
 Mehmet KARAUCAK
 Kaleigh R.D KENNEY
 Jorrit KELDER
 Nina KELLER
 Holger KELS
 Florian KLIMSCHA
 Raluca KOGĂLNICEANU
 Ute KOPRIVC
 Antoine KOSTEK
 Alexandru Cătălin LAZĂR
 Attila LAZAR
 Vlad Andrei LĂZĂRESCU
 Cornelia-Magda LAZAROVICI
 Gheorghe LAZAROVICI
 Keve LÁSZLÓ
 Bertrand LEFEVRE
 Patrick LEIDNER
 Marian Adrian LIE
 Iulian LEONTI
 Maria LITYŃSKA-ZAJAC
 Sabin Adrian LUCA
 Claudia LUCA
 Liviu LUNGU
 Vasilica LUNGU
 Emil LUPU
 Michel MAILLE
 Cristian MANEA

Turda (74)
 Scânteia (60)
 Jurilovca (31), Slava Rusă (63)
 Ohaba Ponor (115), Peștera (118), Piatra Neamț (47)
 Grădiștea de Munte (23)
 Gheorghieni (20), Gheorghieni (21)
 Sultana (64)
 Hârșova (24)
 Negriștești (112)
 Alba Iulia (2)
 Rapoltu Mare (53), Sarmizegetusa (58)
 Capidava (8)
 Mangalia (104), Mangalia (105), Mangalia (106), Mangalia (107),
 Murani (111), Seceani (prevSIT2), Seceani (prevSIT2)
 Adamclisi (1)
 Peștera (119), Sighișoara (61)
 Gheorghieni (20), Gheorghieni (21)
 Pietrele (48)
 București (90)
 Hunedoara Timișană (101), Tisa Nouă (137)
 Fulgeriș (99)
 Pietroasa Mică (49)
 Alba Iulia (79), Ardud (82), Turda (138)
 Jac (29)
 Babadag (5), Telia (73)
 Pietrele (48)
 Racoșu de Jos (51)
 Pietrele (48)
 Pietrele (48)
 Românești (124)
 Pietrele (48)
 Iepurești (102), Peștera (119)
 Pietrele (48)
 Ciuperceni (15)
 București (87), Crețuleasca (96), Sultana (64),
 Râșnov (56)
 Istria (28), Jac (29)
 Petrești de Jos (46), Ruginoasa (57), Scânteia (60)
 Petrești de Jos (46), Ruginoasa (57)
 Târgu Mureș (72)
 Ciuperceni (15)
 Pietrele (48)
 Gheorghieni (20), Gheorghieni (21)
 Isailia (27), Ruginoasa (57)
 Cheia (13)
 Limba (32), Miercurea Sibiului (37), Silvașu de Jos (62), Tărtăria (70)
 Turda (74)
 Adamclisi (1), Pantelimonu de Sus (45),
 Jurilovca (31)
 București (90)
 Luncavița (33)
 Cerneți (92), Drobeta-Turnu Severin (98)
 283

Antoniou MARC
 Ioana MARCHIȘ
 Daniela MARCU
 Ersilia MARCU
 Felix MARCU
 Liliana MARCU
 George G. MARINESCU
 Christine MARKUSSEN
 Jelena MARTINI
 Răzvan MATEESCU
Alexandru V. MATEI
 Cosmin MATEI
 Dan MATEI
 Sebastian MATEI
 Florian MATEI-POPESCU
 Anca MATIȘ
 Andrei Mircea MĂGUREANU
 Despina MĂGUREANU
 Chris MAZEY
 Mihaela MĂNUCU-ADAMEȘTEANU
 Gheorghe MĂNUCU-ADAMEȘTEANU
 Monica MĂRGĂRIT
 Florin MĂRGINEAN
 Monica MĂRGINEANU-CÂRSTOIU
 Sean MCDOWALL
 Laurențiu MECU
 Vicu MERLAN

Christoph MERZENICH
 Cristian MICU
 Simona MICU
 Natalia MIDVICH
 Florian MIHAIL
 Mihaela MIHALACHE
 Lucrețiu MIHĂILESCU-BÎRLIBA
 Pavel MIREA
 Nicolae MIRIȚOIU
 Cristina MITAR
 Florina Cristina MITROI
 Andreea MÎRZAN
 Diana MOCANU
 Marian MOCANU
 Cosmin-Gheorghe MOISE
 Katia MOLDOVEANU
 Alexandru MORINTZ
 Bret G. MOORE
 Roxana MORTEANU
 Alex MOSKOVITZ
 Aurel MOTOTOLEA
 Michael MÜLLER
 Teodor MUNTEAN
 Claudiu MUNTEANU

Rapoltu Mare (53), Șeușa (65)
 Moigrad-Porolissum (110)
 Alba Iulia (79), Ardud (82), Turda (138)
 Gârla Mare (100)
 Sarmizegetusa (58)
 Niculițel (113), Slava Rusă (63)
 Fântânele (18), Țigău (75)
 Iepurești (102), Radovanu (52)
 Pietrele (48)
 Grădiștea de Munte (23)
 Jac (29), Moigrad-Porolissum (110)
 Jupa (30), Mehadia (36)
 Turda (74)
 Cărlomănești (10), Pietroasa Mică (49), Târcov (71)
 Câmpulung (9)
 Ostrovu Mic (44), Sarmizegetusa (58)
 București (89), Cioflinceni (93), Peștera (119)
 Cărlomănești (10), Peștera (119)
 Racoșu de Jos (51)
 Jurilovca (31)
 București (88), București (89), Cioflinceni (93), Pantelimon (116)
 Iepurești (102)
 Șagu (133)
 Jurilovca (31), Nufăru (39)
 Racoșu de Jos (51)
 Radovanu (52)
 Armășeni (83), Crețești de Sus (95),), Dolhești (97), Răducăneni (123)
 Jac (29)
 Luncavița (33)
 Jurilovca (31)
 Slava Rusă (63)
 Luncavița (33)
 Pietrele (48)
 Slava Rusă (63)
 Vitănești (77)
 Slava Rusă (63)
 Râșnov (56)
 București (88), București (89), Pantelimon (116)
 Ruginoasa (57)
 Crețuleasca (96)
 Niculițel (113), Slava Rusă (63)
 București (90)
 Coțatcu (16), Sultana (64), Vitănești (77)
 Iepurești (102), Peștera (119)
 Racoșu de Jos (51)
 Târcov (71),
 Râșnov (56)
 Cheia (13), Hârșova (25)
 Pietrele (48)
 Alba Iulia (2)
 Slava Rusă (63)
 284

Florentin MUNTEANU
Lucian MUNTEANU
Roxana MUNTEANU
Simona MUNTEANU
Silvia MUSTAȚĂ
Alina MUȘAT
Crișan MUȘETEANU
Irina NASTASI
Gheorghe Vasile NATEA

Alexandru NĂLBITORU
Marian NEAGOE
Oana NEAGOE
Alina NEAGU
Alexandra NEAGU
Cătălina NEAGU
Petranka NEDELICHEVA
Reinder NEEF
Octav NEGREA

Sorin NEMETI
Irina NEMETI
Cătălin NICOLAE
Constantin NICOLAE
Corina NICOLAE
Mircea NICU
Bogdan Petru NICULICĂ
Loredana NIȚĂ
Elena Cristina NIȚU

Florina Maria NIȚU
Kristin NOACK
Cătălin-Mircea NOPCEA
Heide NORGAARD
Dirk NOWACKI
George NUȚU
Sorin OANȚĂ-MARGHITU
Cristian OLARIU
Ștefan OLTEANU
Cristian ONEL
Cosmin Gabriel ONOFREI
Andrei OPAIȚ
Coriolan Horațiu OPREANU
Ioan Carol OPRÎȘ
Vasile OPRÎȘ
Marius OPRÎȚA
Alisa ORLOVA
Silviu OȚA
Vasile PALAGHIE
Cristian PANAIOTU
Adriana PANAIT
Marian PANAIT

Capidava (8), Istria (28)
Slava Rusă (63)
Piatra Neamț (121), Țolici (76)
Platonești (50)
Jac (29)
Jurilovca (31)
Oltina (41)
Albești (3)
Miercurea Sibiului (37), Petreștii de Jos (46), Silvașu de Jos (62), Șura Mică (136), Tărtăria (70)
Radovanu (52)
Drobeta-Turnu Severin (98)
Cerneți (92), Drobeta-Turnu Severin (98), Gârla Mare (100)
Slava Rusă (63)
Istria (28)
București (87), Crețuleasca (96)
Pietrele (48)
Pietrele (48)
Băile Boboci (84), Câmpina (91), Mălăiești de Jos (34), Moara Vlăsiei (109)
Țigău (75)
Turda (74)
Bucșani (7)
Hârșova (25)
Răcarii de Jos (54)
Negriștii (112)
Botoșana (85), Sucevița (132)
Iepurești (102), Românești (124)
Ohaba Ponor (114), Ohaba Ponor (115), Peștera (118), Piatra Neamț (47), Șinca Nouă (135)
Miercurea Sibiului (37), Tărtăria (70)
Pietrele (48)
Pantelimonu de Sus (45),
Pietrele (48)
Pietrele (48)
Niculițel (113), Slava Rusă (63)
București (87), Crețuleasca (96)
Adamclisi (141), Murighiol (142)
Gherghița (22)
Armășeni (83), Crețestii de Sus (95)
Arad (80), Arad (81)
Jurilovca (31), Slava Rusă (63)
Jac (29)
Capidava (8)
Crețuleasca (96)
Sarmizegetusa (58)
Racoșu de Jos (51)
București (87)
Petreștii de Jos (46), Silvașu de Jos (62), Tărtăria (70)
Bucșani (7)
Adamclisi (1)
Mironești (38),
285

Stănică PANDREA
Gheorghe PAPUC
Dorel PARASCHIV
Eugen-Marius PARASCHIV
Valentin PARNIC
Cătălin PASCU
Mihaela PAȘCA
Romică PAVEL
Eugen PAVELEȚ
Szilamér-Péter PÁNCZÉL
Xenia PĂUȘAN
Ion PĂSLARU

Mariana PĂSLARU
Jacques PELEGRIN
Marinela PENEȘ
Julien PENO
Adriana PESCARU
Radu PETCU
Liviu PETCULESCU
Constantin C. PETOLESCU
Paul PETRIC
Richard PETROVSZKY
Dávid PETRUȚ
Zeno Karl PINTER
Ioan PISO
Radu PITIȘ
Viola PODSIADLOWSKI
Darren POLTORAK
Anca POP
Horea POP

Cristian Ioan POPA
Dumitru POPA
Elek Ioan POPA
Traian POPA
Anca POPESCU
Cristina POPESCU
Raluca-Iuliana POPESCU
Dragomir POPOVICI
Tiberiu POTĂRNICHE
Michael PRANGE
Noelle PROVENZANO
Paul PUPEZĂ
Silviu Istrate PURECE
Frederic PUSKÁS
Laurențiu RADU
Valentin RADU

Elena RAICU
Maria-Violeta RĂILEANU
Bernard RANDOIN

Râmnicelu (55)
Pantelimonu de Sus (45), Mangalia (106)
Niculițel (113), Slava Rusă (63)
Garvăn (19), Oltina (41)
Hârșova (24)
Capidava (8)
Capidava (8)
Rapoltu Mare (53)
Coțatcu (16)
Jac (29)
Jurilovca (31)
Mangalia (104), Mangalia (106), Mangalia (107), Murani (111),
Seceani (128), Seceani (129)
Turda (74)
Pietrele (48)
Gherghița (22)
Bucșani (7)
Rapoltu Mare (53)
Murani (111)
Râșnov (56)
Câmpulung (9)
Jurilovca (31)
Ostrovu Mic (44),
Jac (29)
Capidava (8), Tărtăria (70)
Sarmizegetusa (58)
Crețuleasca (96)
Pietrele (48)
Râșnov (56)
Gheorghieni (20), Gheorghieni (21)
Crasna (94), Moigrad-Porolissum (110), Porț (122), Șimleu Silvaniei
(66), Șimleu Silvaniei (67), Uileacu Șimleului (139), Zalău (143)
Ardeu (4)
Ocna Sibiului (40)
Cheia (13), Crețuleasca (96)
Mironești (38),
Peștera (119)
Sălard (125)
București (88), București (89), Pantelimon (116)
Bordușani (6), Hârșova (24)
Capidava (8), Pantelimonu de Sus (45)
Pietrele (48)
Luncavița (33)
Grădiștea de Munte (23)
Ocna Sibiului (40)
Gheorghieni (20), Gheorghieni (21)
Isaccea (26)
Bordușani (6), Cheia (13), Crețuleasca (96), Hârșova (24), Luncavița
(33), Sultana (64), Vitănești (77)
Istria (28)
Slava Rusă (63)
Hârșova (24)
286

Tory Beth RADWICK
 Alexandru Mircea RAȚIU
 Simona REGEPI
 Agathe REINGRUBER
 Elena RENȚA
 Kenneth RITCHIE
 Flavius ROAITĂ
 Laure ROBISCHON
 Carmen ROGOBETE
 Cristian Constantin ROMAN

Marin ROTARU
 Alexander RUBEL
 Vlad RUMEGA
 Gabriel RUSTOIU
 Aurelian RUSU

Vera RUSU
 Viorica RUSU-BOLINDEȚ
 Matthew P. SCHAUER
 Paul SALOMEIA

Andra SAMSON
 Ciprian SANDU
 Victor SAVA
 Mihaela SAVU
 Cristian SĂLCUDEAN
 Mihaela SĂLĂȘAN
 Dorin SÂRBU
 Nils SCHÄKEL
 Konstantin SCHEELE
 Christoph SCHRÖDER
 Cristian SCHUSTER
 Florin SCURTU
 Radu SEBASTIAN
 Eric DE SENA
 Eduard Gheorghe SETNIC
 Mihaela SIMION
 Anișoara SION
 Valery SITLIVY
 Valeriu SÎRBU

Bethany J. SMITH
 Adi SOCACI
 Andrei SOFICARU
 Loredana SOLCANU
 Daniel SPÂNU
 Vicențiu SPERIATU
 Simina STANC
 Roxana Elena STĂNCESCU

Eduard STANCIU

Racoșu de Jos (51)
 București (87), Capidava (8), Crețuleasca (96)
 Jupa (30), Mehadia (36)
 Pietrele (48)
 Platonești (50)
 Pietrele (48)
 Crețuleasca (96)
 Racoșu de Jos (51)
 Jurilovca (31)
 Ardeu (4), Ohaba Ponor (115), Petreștii de Jos (46), Silvașu de Jos (62)
 Armășeni (83), Crețestii de Sus (95)
 Slava Rusă (63)
 Isailia (27)
 Tărtăria (70)
 Ciupereni (15), Miercurea Sibiului (37), Râșnov (56), Silvașu de Jos (62)
 Jurilovca (31), Niculițel (113), Slava Rusă (63)
 Alba Iulia (2), Istria (28)
 Racoșu de Jos (51)
 Armășeni (83), Crețestii de Sus (95), Dolhești (97), Răducăneni (123)
 Nufăru (39)
 București (90)
 Săvârșin (59), Șagu (133)
 Gheorghieni (20), Gheorghieni (21)
 Hunedoara Timișană (101), Tisa Nouă (137)
 Turda (74)
 Peștera (119)
 Pietrele (48)
 Pietrele (48)
 Pietrele (48)
 Mironești (38), Iepurești (102), Peștera (119), Radovanu (52)
 Adamclisi (1)
 Crețuleasca (96)
 Jac (29)
 Vorniceni (140)
 București (87)
 Capidava (8)
 Românești (124)
 Pietroasa Mică (49), Racoșu de Jos (51), Săvârșin (59), Telița (73), Târcov (71)
 Racoșu de Jos (51)
 Gheorghieni (20), Gheorghieni (21)
 Câmpina (91), Cheia (13), Slava Rusă (63)
 Isailia (27), Scânteia (60)
 Sighișoara (61), Pietrele (48)
 Capidava (8)
 Slava Rusă (63)
 Arad (80), Arad (81), Hunedoara Timișană (101), Seceani (127), Șagu (134), Tisa Nouă (137)
 Râșnov (56)
 287

Diana-Maria SZTANCS
Alexandra Theodora STĂNESCU
Aurel STĂNICĂ
Mihai STÎNGĂ
Gabriel STOIAN
Marius STREINU
Gabriela STROE
Veit STÜRMER
Cosmin SUCIU

Liliana SUCIU
Georgeta EL SUSI
Zsolt SZEKELY
Bartłomiej SZMONIEWSKI
Peter Levente SZŐCS
Diana Maria SZTANCS
Laura ȘENDREA
Nicolae ȘERBAN
Done ȘERBĂNESCU
Constantin ȘOVA
Dan ȘTEFAN
Cristian ȘTEFAN
Maria Magdalena ȘTEFAN (DUȚESCU)
Alis ȘTEFĂNESCU
Radu ȘTEFĂNESCU

Maria ȘTIRBU
Călin ȘUTEU
Cristina TALMAȚCHI
Gabriel TALMAȚCHI
Arpad TATAR
Levan TCHABASHVILI
Adrian-Felix TENCARIU
Eugen Silviu TEODOR
Ligia TEODOR
Raluca Maria TEODORESCU
Carol TERTECI
Luise THARAND
Călin TIMOC
Ștefan TIMOFTE
Sorin TINCUI
Meda TODERAȘ
Corina TOMA
Ion TORCICĂ
Florin George TOPOLEANU
Florin TRĂISTARU
David TRAUTMAN
Alina TRIF
George TROHANI
Tsenka TSONEVA
Julian TUCKER
Emanuel TUDOR

Șoimeni (68)
Istria (28)
Isaccea (26), Nufăru (39)
Cerneți (92), Drobeta-Turnu Severin (98), Gârla Mare (100)
Capidava (8)
Crețuleasca (96)
Crețuleasca (96)
Jac (29)
Limba (32), Miercurea Sibiului (37), Tărtăria (70), Petrești de Jos (46)
Grădiștea de Munte (23)
Ardud (82), Miercurea Sibiului (37), Pietroasa Mică (49)
Racoșu de Jos (51)
Cheia (13)
Ardud (82)
Istria (28)
Crețuleasca (96)
Mălăiești de Jos (34), Moara Vlăsiei (109)
Curățesti (17), Radovanu (52)
Cheia (13), Oltina (41)
Capidava (8), Cârlomanesti (10), Isaccea (26), Telița (73)
Peștera (119)
Capidava (8), Cârlomanesti (10), Isaccea (26), Telița (73)
Crețuleasca (96)
Ohaba Ponor (114), Ohaba Ponor (115), Peștera (118), Piatra Neamț (47), Racoșu de Jos (51), Șinca Nouă (135)
Ruginoasa (57)
Limba (32)
Hârșova (25), Oltina (41), Pantelimonu de Sus (45)
Adamclisi (1), Pantelimonu de Sus (45)
Seceani (128)
Pietrele (48)
Isailia (27)
Isaccea (26), Răcarii de Jos (54)
Scânteia (60)
Tărtăria (70), Silvașu de Jos (62)
Radovanu (52)
Pietrele (48)
Jupa (30)
Jurilovca (31)
Petrești de Jos (46), Ruginoasa (57), Silvașu de Jos (62)
București (89), Cioflinceni (93), Pietrele (48)
Sălărd (125)
Vițânești (77)
Isaccea (26), Jurilovca (31)
Jurilovca (31)
Racoșu de Jos (51)
Bucșani (7)
Târcov (71),
Pietrele (48)
Racoșu de Jos (51)
Peștera (118), Piatra Neamț (47)
288

Anamaria TUDORIE
 Alain TUFFREAU
 Oana TUTILĂ
 Ion TUȚULESCU
 Alexandra Clara ȚÂRLEA
 Ovidiu ȚENȚEA
 Stanislav ȚERNA
 Senica ȚURCANU
 Costin Daniel ȚUȚUIANU
 Malvinka URAK
 Claudia URDUZIA
 Petrică URECHE
 Laurențiu URSACHE
 Nicolae URSULESCU
 Adrian URSUȚIU

Lucian UȚĂ
 Tilmann VACHTA
 Dan Lucian VAIDA
 Rada VARGA
 Zsolt VASÁROS
 Gabriel VASILE
 Mihai VASILE
 Teodora VASILEVA
 Lóránt VASS
 Gavril Eugen VĂCUȚĂ
 Bogdan VENEDICT
 Mirela VERNESCU
 Andrej VESSELSKY
 Camelia-Mirela VINTILĂ
 Decebal VLEJA
 Andrei VLAD
 Valentina-Mihaela VOINEA
 Andreea VORNICU
 Diana Măriuca VORNICU
 Alexandru VULPE
 Chelsey YERGENS
 Pompilia ZAHARIA
 Dimitri ZHVANIA
 Soós ZOLTÁN
 Rob WANNER
 Olivier WELLER
 James M. WINDSOR
 Edwards WREN
 Jürgen WUNDERLICH

Miercurea Sibiului (37), Tărtăria (70)
 Ciuperceni (15)
 Ostrovu Mic (44), Sarmizegetusa (58)
 Radovanu (52)
 Babadag (5)
 Crețuleasca (96), Sarmizegetusa (58)
 Pietrele (48)
 Ruginoasa (57), Scânteia (60)
 Arad (80), Arad (81), Hunedoara Timișană (101), Tisa Nouă (137)
 Pietrele (48)
 Capidava (8), Sibiu (130), Sibiu (131)
 Sarmizegetusa (58)
 Armășeni (83), Crețestii de Sus (95)
 Isaiia (27)
 Arad (80), Arad (81), Hunedoara Timișană (101), Seceani (prevKM28), Șagu (134), Tisa Nouă (137)
 Piatra Neamț (121)
 Pietrele (48)
 Fântânele (18), Țigău (75)
 Alba Iulia (2), Sarmizegetusa (58)
 Jac (29)
 Nufăru (39), Crețuleasca (96)
 Nufăru (39), Peștera (119)
 Radovanu (52)
 Jac (29)
 Gârla Mare (100)
 Bucșani (7)
 Babadag (5), Râmnicelu (55)
 Românești (124)
 Cioflinceni (93)
 București (87), Crețuleasca (96)
 Târcov (71),
 Cheia (13)
 Isaiia (27)
 Iepurești (102), Isaiia (27)
 Pietrele (48)
 Racoșu de Jos (51)
 Vitănești (77)
 Pietrele (48)
 Târgu Mureș (72)
 Jac (29), Moigrad-Porolissum (110)
 Țolici (76)
 Racoșu de Jos (51)
 Racoșu de Jos (51)
 Pietrele (48)

LISTA ABREVIERILOR

Aarhus University	Aarhus University, Danemarca
ArheBioMedia	Asociația Arhebiomedia Constanța
ARCHEOTECH-Canada	ARCHEOTECH-Canada
BCU București	Biblioteca Centrală Universitară, București
CCB Iași	Centrul de Cercetări Biologice, Academia Română, Filiala Iași
cIMeC	Institutul de Memorie Culturală - CIMEC, București
CM Arad	Complexul Muzeal Arad
CMIA Bacău	Complexul Muzeal „Ion Antonescu” Bacău
CMJ Bistrița	Complexul Muzeal Județean Bistrița-Năsăud
CMJ Neamț	Complexul Muzeal Județean Neamț, Piatra-Neamț
CMNM Iași	Complexul Muzeal Național „Moldova”, Iași
CNMCD Târgoviște	Complexul Național Muzeal „Curtea Domnească”, Târgoviște
CTE Erfurt	Computertechnik Erfurt CTE e.K., Germania
DAI-Eurasien Abteilung, Berlin	Deutsches Archäologisches Institut, Eurasien Abteilung, Berlin
DAI-Naturwissenschaften, Berlin	Deutsches Archäologisches Institut, Naturwissenschaften, Berlin
DCPN Alba	Direcția Județeană pentru Cultură și Patrimoniu Național Alba
DCPN Hunedoara	Direcția Județeană pentru Cultură și Patrimoniu Național Hunedoara
DCPN Prahova	Direcția Județeană pentru Cultură și Patrimoniu Național Prahova
DCPN Mehedinți	Direcția Județeană pentru Cultură și Patrimoniu Național Mehedinți
FGGB	Facultatea de Geografie și Geologie București
FIB	Facultatea de Istorie București
GEI PROSECO	GEI PROSECO SRL, București
IA Iași	Institutul de Arheologie Iași
IAB	Institutul de Arheologie „Vasile Pârvan” București
IAFR București	Institutul de Antropologie „Fr. J. Rainer”, București
IAIA Cluj	Institutul de Arheologie și Istoria Artei Cluj
ICEM Tulcea	Institutul de Cercetări Eco-Muzeale, Tulcea
INP	Institutul Național al Patrimoniului
ISSEE București	Institutul de Studii Sud-Est Europene, București
M Bârlad	Muzeul Bârlad
M Brăila	Muzeul Brăilei
M Gheorghieni	Muzeul „Tarisznyás Márton”, Gheorghieni
M Huși	Muzeul Municipal Huși
MA Mangalia	Muzeul de Arheologie „Callatis”, Mangalia
Maison René Ginouvès, Nanterre Cedex	La Maison René Ginouvès d'Archéologie et d'Ethnologie, Nanterre Cedex, Paris
MB Suceava	Muzeul Bucovinei, Suceava
MC Franța	Ministerul Culturii și Comunicațiilor din Franța
MG Năsăud	Muzeul Grănicesc Năsăudean
MCC Hunedoara	Muzeul „Castelul Corvineștilor”, Hunedoara
MCDR Deva	Muzeul Civilizației Dacice și Romane, Deva

MCG Oltenița	Muzeul Civilizației Gumelnița, Oltenița
MCPN	Ministerul Culturii și Patrimoniului Național
MDJ Călărași	Muzeul Dunării de Jos, Călărași
MI Galați	Muzeul de Istorie Galați
MI Turda	Muzeul de Istorie Turda
MINAC	Muzeul de Istorie Națională și Arheologie Constanța
MJ Argeș	Muzeul Județean Argeș
MJ Botoșani	Muzeul Județean Botoșani
MJ Buzău	Muzeul Județean Buzău
MJ Gorj	Muzeul Județean Gorj
MJ Ialomița	Muzeul Județean Ialomița
MJ Mureș	Muzeul Județean Mureș
MJ Satu Mare	Muzeul Județean Satu Mare
MJ Vaslui	Muzeul Județean Vaslui
MJ Vâlcea	Muzeul Județean Vâlcea
MJI Brașov	Muzeul Județean de Istorie Brașov
MJIA Maramureș	Muzeul Județean de Istorie și Arheologie Maramureș
MJIA Prahova	Muzeul Județean de Istorie și Arheologie Prahova
MJIA Zalău	Muzeul Județean de Istorie și Arheologie Zalău
MJTA Giurgiu	Muzeul Județean de Istorie „Teohari Antonescu”, Giurgiu
MM Tecuci	Muzeul Mixt Tecuci
MMB	Muzeul Municipiului București
MN Brukenthal	Muzeul Național Brukenthal, Sibiu
MNIR	Muzeul Național de Istorie a României
MNIR-CNCP	Muzeul Național de Istorie a României – Centrul Național de Cercetări Pluridisciplinare
MNIT	Muzeul Național de Istorie a Transilvaniei, Cluj
MNUAI	Muzeul Național al Unirii, Alba Iulia
MRPF Drobeta-Turnu Severin	Muzeul Regiunii Porțile de Fier, Drobeta-Turnu Severin
MSC Miercurea Ciuc	Muzeul Secuiesc al Ciucului, Miercurea Ciuc
MTC Oradea	Muzeul „Țării Crișurilor”, Oradea
Muzeul BNR	Muzeul Băncii Naționale Române
RMGC	Roșia Montană Gold Corporation SA
SC Damasus SRL	SC Damasus SRL
SC Digital Domain SRL	SC Digital Domain SRL
TOPOI, Berlin	Topoi-Publication. Militärsiedlungen und Territorialherrschaft in der Antike, Berlin
UAIC Iași	Universitatea „Alexandru Ioan Cuza”, Iași
UAM Köln	Universitatea din Köln
UBB Cluj	Universitatea „Babeș-Bolyai”, Cluj-Napoca
UCE Budapesta	Central European University Budapesta
UCDC București	Universitatea Creștină „Dimitrie Cantemir”, București
UDJ Galați	Universitatea „Dunării de Jos”, Galați
UEM Reșița	Universitatea „Eftimie Murgu” din Reșița
UH Berlin	Humboldt-Universität Berlin
ULB Sibiu	Universitatea „Lucian Blaga”, Sibiu
UMR 5140 Lattes, Franța	Université Maison de la Recherche, 5140 Lattes, Franța
UMR 5602 Géographie de l'Environnement, Toulouse, Franța	Université Maison de la Recherche 5602 Géographie de l'Environnement, Toulouse, Franța
UMR 5608 TRACES-CRPPM, Franța	Université Maison de la Recherche 5608 TRACES- CRPPM, Bulletin de la Société Géologique de France, Franța

UMR 6565, CNRS, Besançon, Franța

Univ. Alba Iulia

Univ. București

Univ. Craiova

Univ. din Aachen

Univ. din Köln

Univ. din Nantes

Univ. din Sienna, Italia

Univ. Eötvös Lóránd Budapesta

Univ. Leicester – Anglia

Univ. Petroșani

Universitatea „La Sapienza” Roma

Université de Provence Aix Marseille I – CNRS MMSH-

Centre Camille Jullian

UO Constanța

UV Târgoviște

UV Timișoara

Université Maison de la Recherche 6565, Faculty of
Sciences, CNRS, **Besançon, Franța**

Universitatea „1 Decembrie 1918”, Alba Iulia

Universitatea din București

Universitatea din Craiova

Universitatea din Aachen

Universitatea din Köln

Universitatea din Nantes

Universitatea din Sienna, Italia

Universitatea Eötvös Lóránd Budapesta

Universitatea din Leicester-Anglia

Universitatea din **Petroșani**

Universitatea „La Sapienza” din Roma

Université de Provence Aix Marseille I – CNRS MMSH-

Centre Camille Jullian

Universitatea „Ovidius”, Constanța

Universitatea „Valahia”, Târgoviște

Universitatea de Vest, Timișoara

Addenda:**29. Jac, com. Creaca, jud. Sălaj [Porolissvm]****Punct: Pomet**

Cod sit: 140734.02

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 97/2010

Colectiv: Alexandru V. Matei – responsabil, Csok Zsolt (MJA Zaláu), Eric de Sena (John Cabot University Roma), Robert Wanner (University of Leicester), Coriolan H. Opreanu (IAIA Cluj), Nicolae Gudea (UBB, IAIA Cluj), István Bajusz, Vlad-Andrei Lăzărescu, Silvia Mustață, Szilámér-Péter Pánczél, Dávid Petruț, Lóránt Vass (UBB Cluj), Alpár Dobos (Univ. Eötvös Lóránd Budapesta), Ünige Bencze (UCE Budapesta); Gregor Döhner, Manuel Fiedler, Susanne Jahns, Veit Stürmer (UH Berlin); Thomas Fischer, Constanze Höpken (UAM Köln); Christoph Merzenich (CTE Erfurt); Zsolt Vasáros (UTSE Budapesta)¹

Orașul romanA. Forum

Suprafața cercetată: S22K = 6,50 x 5,00 m, S22L = 4,50 x 5,00 m, S22M = 4,50 x 5,00 m, S22N = 4,50 x 5,00 m, S23A = 5,50 x 3,00 m, S23B = 4,00 x 5,00 m, S23C = 4,00 x 5,50 m, S30 = 2,00 x 22,00 m, S31 = 4,5 x 7,00 m, S32 = 6,00 x 8,00 m.

În acest an, au fost trasate și săpate o secțiune (S30/2010) și nouă casete (22 L, 22K, 22M, 22N, 23A, 23B, 23C, 31, 32) rezultând o suprafață de 282 m². Activitatea s-a concentrat mai ales pe sectorul de V al *forum-ului* pentru a elucida întrebările ridicate de rezultatele campaniei 2009.

Fazele de construcție ale *forum-ului* s-au clarificat în acest an și se disting după cum urmează:

I. Faza castrului de lemn și pământ.

II. Prima fază de piatră a *forum-ului*. Zidărie din pietre de dimensiuni mijlocii, prinse cu mortar roz-gălbui, fățuite cu tencuială galbenă și albă. Faza acesta cuprinde porticul, curtea și clădirile anexe.

III. A doua fază de piatră a *forum-ului*. Zidărie din piatră de dimensiuni mijlocii, neregulate, prinse cu mortar galben, fățuite cu tencuială galbenă. Uneori, asistăm la implantarea cărămizilor, cu scopul de a regulariza asizele de piatră. Anumite clădiri au fost refolosite.

IV. Faza cea mai târzie a *forum-ului* de piatră prezintă ziduri construite cu pietre neregulate, prinse cu mortar alb, cărămizi și țigle refolosite. Mai mult, în anumite cazuri asistăm și la blocuri de gresie albă și galbenă sau fragmente de monumente. Această fază, refolosește planimetria din faza anterioară; probabil avem de-a face cu reparații majore și nu cu o nouă fază de construcție propriu-zisă.

Stratigrafia sesizată în interiorul clădirilor este foarte complexă, prezentând următoarele caracteristici: sub un strat gros de sol arat se observă un nivel consistent conținând mortar alb, omniprezent în *forum*, interpretat ca faza cea mai târzie de folosire. Sub aceasta este un strat nisipos roșcat-gălbui, rezultat al dărâmăturii masive, asociat cu nivelarea din faza a doua de piatră. Sub aceasta este un strat de sol compact maroniu-negricios, nivelând terenul pentru faza a doua de construcție. În

final, asistăm la nivelul legat de prima fază de piatră, care conține pietre, țigle, cărbune și mortar – uneori departajându-se în două niveluri, unul asociat cu nivelarea terenului, iar altul asociat cu perioada de construcție și locuire. Sterilul este reprezentat de argilă maronie compactă, în care se conturează urmele legate de castrul timpuriu.

Au fost trasate patru casete pentru a investiga colțul vestic al *forum-ului*, în continuarea casetelor C22A și C22J din campania anului 2009. S-au observat o serie de clădiri (posibile *tabernae*) al căror plan continuă și în aceste casete, dar care au fost investigate și prin 23A și 23B, în vecinătatea *porticus-ului*, pe latura de VNV a curții.

Caseta 22L are dimensiunea de 6,50 X 5,00 m. Ea dezvelește capătul absidei din faza III (zidărie lată de 0,70 m). Absida prezintă dovezi pentru folosire atât ca și bazin de apă cât și o locuință într-o fază mai târzie, afirmația fiind argumentată de prezența unor urme de stâlpi în podeaua de *cocciopesto*, respectiv o instalație de foc, amenajată direct pe elevația zidului dărâmat, din *tegulae* refolosite. Această suprafață de cercetare clarifică legătura absidei cu zidul perpendicular din faza a doua (0,75-0,80 m lățime), care a fost descoperită în caseta 22B/2009. În acest sector, zidul de închidere al absidei, cotește în unghi drept și se subțiază până la 0,70 m lățime. Zidul orientat NE-SV s-a prăbușit în momentul construcției absidei. De remarcat este faptul că s-a găsit podea de tip *cocciopesto* atât în interiorul absidei, cât și în exteriorul acesteia, în spațiul rectangular, la aceeași adâncime (-1,23 m). Mai mult de atât, o porțiune din latura de NV a zidului fazei a II-a a fost întreruptă și demolată până la nivelul podelei, formând astfel un prag podit cu țigle. Relația cronologică între construcția absidei și realizarea podelei amintite, rămâne deocamdată neelucidată. La NV de aceste clădiri, s-a conturat un dren, care înaintea în direcția N - V, paralel cu aceste clădiri. Drenul pare să fi asigurat scurgerea spre șanțul târziu, din ultima fază, găsit în campania anului 2009, în S21.

Caseta 22M are dimensiunea de 4,50 x 5 m și a fost trasată la NE de caseta 22L. Două faze de construcție s-au prezentat în acest sector, ambele fiind reprezentate de două nivele de mortar rozaliu. Faza mai timpurie constă în continuarea zidăriei din faza a II-a, orientată N - E și alte două ziduri perpendiculare, după cum urmează: primul orientat N - V, care intră în profilul de NV al suprafeței, respectiv al doilea, orientat S - E, ambele având o lățime de 0,75 m. Zidul din urmă are și o deschidere, prin care a trecut drenul amintit mai sus. Cea de-a doua fază de construcție este reprezentată de o absidă cu o zidărie lată de 0,75 m. Este clar însă faptul că această absidă este construită ulterior, deoarece capătul acesteia este adosat la zidul timpuriu, cu tencuială gălbuie. Nu au fost documentate semne care să denote folosirea acestei abside drept bazin de apă.

Caseta 22N are dimensiunea de 4,50 x 5,00 m și a fost trasată la NE de suprafața 22M. La fel ca și cea descrisă mai sus și această casetă a surprins două faze de construcție: este același zid din faza a II-a, care a fost observat în casetele 22L și 22M. Faza mai târzie a zidăriei constă în pietre de dimensiuni diferite, legate cu mortar gălbui (faza III). Zidul fazei anterioare (lat de 0,70 m) parcurge un traseu orientat SV - NE, cu o extindere perpendiculară orientată spre S - E. La o distanță de 2,30 m de zidul orientat S - V, se observă o întrerupere în elevație, probabil fiind vorba de un alt prag. Zidul celei de-a doua faze (lat de 0,70 m pe traseul orientat SV - NE și de 0,60 m lat pe traseul din direcția opusă) este plasat pe zidul din faza

anterioară, deasupra unui colț închis în unghi drept. Zidul orientat SV - NE este plasat pe o fundație aparținătoare primei faze de piatră, dar nu respectă orientarea acesteia. Zidul orientat SE - NV se află la o distanță de 0,80 m în direcția S - V de zidul care corespunde fundației din prima fază. Important de remarcat este faptul că pe nivelul superior (cel care corespunde cu ultimele faze de utilizare a *forum*-ului), în exteriorul clădirii delimitate de zidurile mai sus descrise, s-a găsit un cuptor amenajat din opt cărămizi de hipocaust plasate vertical, dând formă circulară amenajării.

Caseta 22K are dimensiunea de 4,50 x 5 m și a fost trasată la NE de caseta 22N. Asistăm la aceeași zidărie care este prezentă și în caseta 22N. Un colț de zidărie a celei de-a doua faze, care folosește mortar rozaliu, a fost suprapus de un alt zid, care, de data asta prezintă mortar alb-gălbui ca liant. La NV de acest zid, s-a conturat un nou canal de dren, realizat din țigle așezate vertical.

O serie de alte trei casete au fost trasate perpendicular pe orientarea casetelor din seria 22, pentru a urmări cu exactitate acea structură care a fost afirmată ca fiind zidul porticului, de pe latura de SV a curții:

Suprafața 23A are dimensiunea de 5,50 x 3 m și aici a fost descoperit un *praefurnium* aparținând clădirii săpate prin casetele 22A și B, în campania anului 2009. În ciuda faptului, că această structură ține de faza a II-a de construcție este nesigur în momentul de față, cărei subfaze îi aparține.

Suprafața 23B cu dimensiunea de 4,00 x 5,00 m a fost deschisă la SV de 23A, prezentând o stratigrafie complexă, respectiv două faze de construcție. S-a găsit un zid aparținând celei de-a doua faze (lată de 0,55-0,70 m), care prezintă un traseu paralel cu cel găsit în 23A (orientat SV - NE), la care a fost adosată o absidă cu structură lată de 0,65 m, descoperită și în alte campanii anterioare. Pe latura de SV a zidului, a fost adosat un ciot de zidărie, lung de nu mai mult de 1 m. Pe nivelul superior al zidărilor descrise mai sus, asistăm la un nivel masiv de dărâmtură, rezultat din ultima fază a *forum*-ului.

Suprafața 23C are dimensiunea de 4 x 5,50 m și a fost deschisă la SV de caseta 23B. Nu s-a găsit nici o structură de zidărie, situație ce denotă faptul că ne aflăm în sectorul curții, unde nu a pătruns zidul porticului, care își continuă traseul în direcția N - E. La adâncimea de -1,50 m, s-a conturat șanțul castrului din prima fază, icul căruia pătrunde la -3,07 m, având o deschidere de 1,80 m în partea superioară.

Alte trei suprafețe au fost deschise, cu scopul de a clarifica situații stratigrafice legate de activitățile de construcție a porticului.

S30, cu dimensiunea de 2 x 22 m, a fost deschisă la NE de 23B. Doar două structuri de zid au fost găsite în acest sector: continuarea absidei descoperite în caseta 23 B în dreptul m. 0-3, respectiv un zid lat de 0,60 m perpendicular pe direcția secțiunii, orientat NV - SE, cu traseu spre interiorul curții. Acest zid aparține fazelor III și IV, fiind realizat din pietre așezate neregulat, lipite cu mortar alb curat, respectiv cărămizi egalizatoare de asize.

S31, cu dimensiunea de 4,5 x 7 m a fost trasată la NE de caseta 30. Pe întreaga suprafață a casei s-a descoperit un sector întreg al zidului porticului, orientat SV - NE, la 3 m distanță de zidul interior al forului. Structura are o lățime de 0,60 m, pe care s-a găsit și o bază de coloană cioplită în gresie albă, cu talpă patulateră și 3 inele concentrice în retragere spre partea superioară. Din punct de vedere stratigrafic construcția zidului porticului se poate lega de faza III a zidului porticului,

când a fost adosat un alt zid, perpendicular pe acesta, cu un traseu spre interiorul curții, paralel cu zidul descris mai sus, din S30.

S32 are dimensiunea de 6 x 8 m a fost trasată la NV de S30. Caseta a avut rolul de a sistematiza extinderea suprafețelor de cercetare care se concentrează spre interiorul curții forului. La adâncimea la care s-a ajuns, a fost înregistrat același nivel masiv de dărâmtură care s-a văzut și în casetele 23B și C.

Materialul arheologic recoltat din acest sector constă mai ales în ceramică romană comună, *terra sigillata*, *terra nigra*, piese din os și corn. În ceea ce privește materialul arheologic special, putem aminti piese de bronz constând în aplici, un *stylus* de bronz, respectiv monede de bronz și argint emise de Antoninus Pius, Septimius Severus, Caracalla.

Zidul de incintă al orașului roman

Sectorul în discuție este situat pe latura de NNV a castrului mare. Măsurătorile geomagnetice efectuate în această zonă, respectiv în *praetentura* și colțul nord-vestic al castrului, au relevat un aliniament masiv, care urmărea traseul șanțului, respectiv latura exterioară a acestuia, fiind presupus a fi zidul de incintă al orașului. Presupunul ansamblu al zidului de incintă al orașului roman a fost cercetat/sondat prin următoarele suprafețe de cercetare: S1 = 14 x 1,5 m, S2 = 17 x 1,5 m, S3 = 10 x 1,5 m, S4 = 10 x 1,5 m, S5 = 11 x 1,5 m, S6 = 15 x 1,5 m, S7 = 6 x 1,5 m.

S1 a fost trasat la V de colțul sud-vestic al castrului mare și a vizat surprinderea evoluției, respectiv aliniamentul zidului de incintă al orașului roman. La adâncimea de -0,40 m a fost surprinsă a venă masivă de rocă, fațetată, cu o lățime de 2,1 m. Din punct de vedere stratigrafic s-a surprins clar faptul că această venă de rocă este acoperită de lutul roșiatic, care de altfel este și solul steril al zonei. În exteriorul așa-zisului zid de incintă, la -0,30 m, s-a conturat un cuptor cu planimetrie patulateră, construit din *tegulae* implantate în lutul maroniu-roșcat.

S2 a avut ca obiectiv sondarea traseului zidului, mai la N de secțiunea anterioară. Nu a fost surprinsă nici un fel de urmă de zidărie care să denote existența unei construcții legate de zidul de incintă. A fost surprins în schimb, un nivel cu foarte mult material ceramic și osteologic rulat, această zonă fiind exteriorul șanțului de apărare a castrului mare.

S3. În capătul de E a secțiunii a fost surprinsă o parte din șanțul de apărare (latura vestică) a castrului mare. Acesta a fost săpat în lutul roșiatic local, respectiv tăiată în roca locală sedimentară. Din umplutura șanțului a fost recoltată o cantitate impresionantă de material ceramic și osteologic.

S4. La N de S3, s-a dorit urmărirea traseului presupusei incinte. În centrul secțiunii (m. 2-8), la -0,60 m, s-a conturat șanțul de apărare al castrului mare. Cu o deschidere la gură de 4 m, adâncindu-se în forma literei "V" până la adâncimea de -1,90 – 2,20 m, șanțul a fost umplut treptat conform stratigrafiei complexe pe care o prezintă și a conținut o cantitate impresionantă de material ceramic, osteologic, respectiv material special, constând în statuete de lut, piese de bronz (monede, aplici, instrumente medicale, accesorii vestimentare).

S5. A fost trasat la o distanță de 23 m N de S4, pentru a urmări traseul urmei identificate de măsurătorile geomagnetice. Urma presupusului zid de incintă nu a fost surprins, dar în schimb au fost recoltate materiale ceramice și accesorii ceramice de construcție rulate.

S6. Paralel cu S5 a surprins o serie de complexe arheologice închise, probabil ateliere de produs ceramică. S-au conturat urmele a două cuptoare prăbușite și s-a recoltat o cantitate considerabilă de material arheologic.

S7. A fost trasat la 10 m S de S6 pentru a urmări continuitatea complexelor arheologice surprinse în S6, aceste urme fiind întrerupte de un element încă neidentificat în momentul de față. Stratigrafia simplă, care constă doar în nivelul vegetal și stratul gros de lut roșiatic argumentează afirmația de mai sus.

Castrul roman – Clădirea B6

Colectiv: Coriolan H. Opreanu – responsabil sector (IAIA Cluj-Napoca), Vlad-Andrei Lăzărescu (UBB Cluj-Napoca)

Suprafața cercetată: A1/2010 = 10 x 4 m, A2/2010 = 6 x 2 m.

Obiectivul vizat este reprezentat de clădirea B6 identificată de Nicolae Gudea în secțiunea magistrală S71/1983. Cu acea ocazie s-a constatat că această clădire a fost construită peste *via sagularis* și peste valul de pământ aparținând sistemului defensiv al castrului, drumul mai sus menționat fiind scos din uz cu această ocazie. Deși dimensiunile și forma acestei construcții nu au fost stabilite, pe planul fortificației publicat de N. Gudea în repetate rânduri (ultima oară în anul 2008), clădirea este reconstituită ipotetic sub forma unei construcții de mari dimensiuni (aprox. 50 x 10 m) asemănătoare din punct de vedere planimetric unei barăci. Singurul element clar rezultat din S71/1983 este lățimea complexului.

Principalele obiective ale cercetărilor noastre s-au axat pe determinarea funcționalității și a cronologiei structurilor arheologice amintite. În vederea verificării stratigrafiei generale din zonă, suprafața săpată a fost amplasată în imediata apropiere a vechii secțiuni S71/1983, unde traiectele zidurilor clădirii fuseseră marcate la suprafața solului de către autorul cercetărilor anterioare. În același timp, am încercat să identificăm latura scurtă a clădirii, situată în partea vestică, în apropiere de *via praetoria* și de *porta praetoria*.

Pe baza acordului de cooperare științifică încheiat în 2010 între Institutul de Arheologie și Istoria Artei al Academiei Române din Cluj-Napoca și Universitatea „Eötvös Loránd” din Budapesta, specialiștii maghiari au efectuat măsurători geofizice pe suprafața castrului cu scopul de a identifica prin metode non-distructive structurile clădirilor romane. Pentru o mai bună poziționare a suprafețelor investigate arheologic, precum și a structurilor constructive descoperite cu această ocazie s-a recurs la utilizarea unei stații totale tipul Leica TPS400.

Ca urmare a investigațiilor arheologice efectuate au fost identificate cinci (5) nivele de locuire, acestea fiind puse în evidență în special în profilul de V al suprafeței A1/2010. Primul nivel (*context 15*) constă într-un strat de lut și piatră sfărâmată de mici dimensiuni de culoare roșcată, având o grosime medie de 0,06-0,08 m. În timpul funcționării acestui prim nivel a fost construit zidul identificat în partea de S a suprafeței (*context 9*), construit din piatră de râu și piatră de granit nefasonată împreună cu fragmente mici de cărămidă în tehnica *opus incertum*. Mortarul utilizat ca liant în cazul acestui zid este de culoare gălbuie, grosimea zidului fiind de aproximativ 0,60 m. Adâncimea de identificare a zidului este de ▼489,68 m.

Nivelul al doilea (*context 14*) se prezenta în profil sub forma unui strat compact de pământ cu lentile gălbui și pigmenți de cărbune având grosimea medie de aproximativ 0,10 m.

Înspre N, din nivelul doi a fost săpat un șanț (*contextul 20*) cu adâncimea de aproximativ 1,45 m și cu o deschidere de cca. 3 m. Șanțul intersectează primul nivel de locuire și a rămas deschis o perioadă de timp destul de lungă, având în vedere depunerea din icul șanțului, groasă de cca. 0,60 m. Aceasta constă într-un pământ gras de culoare neagră-cenușie conținând fragmente ceramice și resturi osteologice animale, în schimb este de remarcat absența totală a pietrelor, cărămizilor și a pigmenților de mortar. Cândva spre finalul perioadei de funcționare a nivelului doi, șanțul a fost scos din uz fiind umplut în mod intenționat cu pietre de carieră de dimensiuni mari, mortar și țigle fragmentare (*context 19*), provenite evident dintr-o construcție ruinată. Acest tip de umplutură a fost, probabil, utilizat ca bază pentru zidul identificat în partea de N a suprafeței (*context 10*), imediat în spatele valului de pământ al castrului. Zidul a fost construit din pietre mari de carieră și pietre de râu având ca liant un mortar de culoare albă. Grosimea medie a zidului este de aproximativ 0,75 - 0,80 m, acesta fiind identificat la adâncimea de ▼489,73 m.

În vederea amenajării celui de-al treilea nivel de locuire, între cele două ziduri identificate (*context 9 și 10*) a fost așezată o suprafață de mortar (*context 13*) cu grosimi ce variază între 0,10 și 0,30 m având o suprafață nefinisată și neregulată în care au fost aruncate la întâmplare cărămizi de formă pătrată similare celor utilizate pe post de *pilae* de *hypocaustum*. Deasupra suprafeței de mortar, a fost surprinsă o depunere de pământ negru (*context 8*) cu grosimea cuprinsă între 0,06 și 0,18 m foarte bogată în material arheologic și resturi menajere care constituie stratul de utilizare al celui de-al treilea nivel de locuire. Către finalul nivelului trei, zidul reprezentat de *contextul 9* a fost scos din uz, o parte din el prăbușindu-se și acoperind *contextul 8* în jumătatea sudică, iar o altă parte fiind demantelată și acoperită în mod intenționat cu lut roșu.

În jumătatea nordică a suprafeței a fost observat un strat de nivelare (*context 6*) din pământ lutos de culoare brună, a cărui grosime ajunge până la 0,30 m. Deasupra acestei amenajări a fost identificată o platformă compactă de mortar, având o formă rectangulară (2,57 x 1,50 m) în plan și o grosime de aproximativ 0,10 m (*context 16*) corespunzătoare nivelului patru de locuire. În același timp zidul din partea nordică (*context 10*) pare să fi fost refăcut, noua sa elevație fiind mai îngustă cu cca. 0,10 m. Deasupra platformei există un strat (*context 3*) de pământ cenușiu-albicios având în compoziție numeroase oase de animale mari și fragmente ceramice.

Cel de-al cincilea nivel de locuire (*context 2*) este în realitate o depunere de pământ negru cu piatră și fragmente de cărămidă, gros de aproximativ 0,35-0,40 m, pe acest nivel, în jumătatea sudică a suprafeței fiind surprinsă dărâmătura post-romană provenind de la un zid neidentificat în săpătura de față, dar situat undeva înspre S, alcătuit din pietre mari de carieră, fragmente de țigle și cărămizi, precum și fragmente ceramice.

Ultima depunere constatată este reprezentată de humus-ul modern (*context 1*) care prezintă grosimi cuprinse între 0,20 și 0,50 m.

Ca urmare a metodelor prezentate mai sus s-au putut aduce corecții cu privire la amplasarea clădirii B6 pe planul general al castrului; aceasta se află în realitate pe aceeași linie cu latura din spate a bastioanelor porții.

În nici una dintre etapele de locuire stabilite nu a fost identificat vreun drum (*via sagularis*), în poziția presupusă pentru acesta fiind șanțul umplut cu dărâmătură.

În nivelele de locuire 1 și 2, spațiul dintre cele două ziduri cu siguranță nu a fost acoperit, o posibilă clădire putând fi presupusă doar pentru nivelul de locuire 3, realitate sugerată de existența podelei de mortar (*context* 13) și a stratului bogat în materiale arheologice (*context* 8) care se întind neîntrerupt de la un zid la altul. Nivelele de locuire 4 și 5 aparțin, foarte probabil, din nou unui spațiu deschis.

Nivelul de locuire 3 conținea numeroase piese de bronz aparținând echipamentului militar, vârfuri de suliță și de săgeți de fier, jetoane și ace de os, precum și numeroase fragmente ceramice și resturi osteologice animale. Dintre artefactele cu expresivitate cronologică, amintim o fibulă de bronz cu genunchi databilă în ultimele decenii ale sec. II și la începutul sec. III și un fragment de cupă *terra sigillata* lisă de tip Dragendorff 40, produsă probabil la Rheinzabern începând cu cea de-a doua jumătate a sec. al II-lea. Acest indiciu cronologic, alături de poziția stratigrafică a nivelului nu confirmă ipoteza conform căreia am avea de-a face cu o clădire romană târzie, ridicată abia spre mijlocul sec. al III-lea, ci de o construcție mai timpurie. Un fragment de țiglă ștampilată cu numele legiunii a VII-a *Gemina Felix* se alătură altora similare descoperite în secțiunea vecină, S71/1983. În aceste circumstanțe nu putem exclude ca la activitatea constructivă din această zonă să fi participat la un moment dat și vexilații ale acestei legiuni.

Un alt element cronologic este fibula de bronz cu corpul puternic profilat și piciorul trapezoidal databilă în epoca lui Traian și prima parte a domniei lui Hadrian descoperită în primul nivel de locuire (*context* 15).

Sector: Castrul roman – Clădirea C3

Colectiv: Nicolae Gudea, István Bajusz, Silvia Mustăță, Szilámér-Péter Pánczél, Dávid Petruț, Lóránt Vass, Alpár Dobos, Ünige Bencze, Gregor Döhner, Manuel Fiedler, Susanne Jahns, Veit Stürmer, Thomas Fischer, Constanze Höpken, Christoph Merzenich, Zsolt Vasáros

Săpăturile din vara anului 2010 întreprinse în cadrul proiectului Porolissum 2009-2011² s-au axat pe cercetarea clădirii C3 din castrul auxiliar de pe dealul Pomet. Clădirea situată în *latus sinistrum* în vecinătatea clădirii comandamentului a fost identificată în 1984 prin secțiunile S84 și S85. Încăperea subterană are ziduri construite în tehnica *opus incertum*. Pe baza vechilor cercetări s-a știut că lățimea externă a clădirii este de aprox. 7,5 m, cea internă de aprox. 5,5 m, iar lungimea trebuie să fie de min. 10 m (distanța dintre S84 și S85).

Proiectul și-a propus cercetarea clădirii pentru a clarifica funcționalitatea ei și maniera în care structura s-a integrat în ansamblul arhitectural al castrului. Cadrul financiar este asigurat de programul Socrates IP sub forma unui șantier școală interdisciplinar și internațional.

În vara anului 2008 și în primăvara anului 2009 s-au efectuat măsurători magnetometrice și de electrezistivitate a solului în colaborarea cu Institutul de Geofizică a Universității Eötvös Lóránd din Budapesta, iar pe baza măsurătorilor s-a putut aproxima și lungimea clădirii la 27-28 m.

Pentru a proteja structurile subterane, deasupra zonei care urma să fie cercetată în 2009, s-a construit o clădire provizorie de protecție de 12 x 20 m, fiind extinsă cu încă 12 x 15 m în 2010.

În 2009 s-au golit cele două secțiuni din 1984 (S84 și S85) pe o porțiune de 8 m (redenumite G1 și G2) pentru a

verifica stratigrafia și starea de conservare a structurilor. În ambele secțiuni s-a păstrat podeaua de cărămizi și o parte din stratul de *opus signinum* folosit la izolarea pereților, zidul exterior al clădirii, iar în G2, pe axa centrală, s-a constatat prezența unui bloc de gresie montată în podea (folosit eventual drept fundație a unui postament).

În 2009 s-au trasat patru casete (B2, C3, D2, E3) de 4 x 4 m pentru a cerceta interiorul clădirii. În toate casețele s-a putut identifica traseul zidului exterior, izolarea externă hidrofugă, iar după îndepărtarea diferitelor straturi de nivelare și umplutură, la adâncimi variind între 1,5-2 m, s-a ajuns la straturile de dărâmtură aparținând clădirii. Cercetările pe aceste suprafețe au continuat și în 2010, în caseta B2 atingându-se podeaua.

În 2010 s-au deschis patru casete noi de 4 x 4 m (C2, D3, H3, I2). În C2, D3 și H3 s-a ajuns la straturile de dărâmtură aparținând clădirii, iar în I2 s-a ajuns la podea. Atașat de zidul sudic al clădirii în SI2, pe partea exterioară a zidului, s-a identificat un contrafort construit în tehnica *opus incertum*, iar în partea interioară, la nivelul podelei, s-a descoperit un tub de ceramică folosit probabil la evacuarea apei.

Fragmentele de *opus signinum* și de tencuială, respectiv restul materialului special au fost conservate și restaurate de specialiștii și studenții de la secția de restaurare conservare a Colegiului Tehnic Erfurt. Materialul arheologic va intra în patrimoniul Muzeului Județean de Istorie și Artă Zalău.

Paralel cu săpăturile specialiștii și studenții de la secția de arhitectură a Universității Tehnice și de Studii Economice din Budapesta au documentat clădirile conservate din parcul arheologic de la *Porolissum* pentru a pregăti propuneri de reconstrucții 3D.

Specialiștii în geofizică de la Universitatea Eötvös Lóránd din Budapesta au efectuat măsurători geomagnetice în *praetentura* și *latus praetorii* din castrul de pe dealul Pomet.

Note:

1. La săpături au participat următorii studenți, masteranzi și doctoranzi: Henriette Engel, Robert Haas-Zens, Franziska Lehman, Daniel Mahlack, Martin Ronkowski, Sebastian Stiefel, Juan-Manuel Tablío-Hernandez, Dorothée Zombronner, Monique Wittig - Berlin; Katharina Büngel, Stefan Franzkowiak, Marie-Hélène Grunwald, Jan Müller, Kevin Otten - Köln; Friederike Junghans, Julia Ziemens - Erfurt; András Szabó, István-Geregő Farkas, Tímea Papp, Barbara Szölösi - Budapesta; Tamás-Károly Balog, Antal-Árpád Bakk, Anna Bajusz, Katinka Bajusz, Mátyás Bajusz, Britta Burkhardt, Ünige Bence, Dan Deac, Mihai Dunca, Andrea Elekes, Réka Éva, Ágota Ferencz-Mátéfi, Emese Hompoth, Daniel Horincar, Enikő Karácsonyi, Lóránd Konyelicska, Tímea-Dorottya Kiss, Ștefania Lalu, Angela Lumezeanu, Imre Matka, Mónika Nagy, Koppány-Bulcsú Ötvös, Anamaria-Izabella Pázsint, Kata Sidó, Csaba Szabó, Norbert Szeredai, Noémi Székely - Cluj-Napoca.

2. În proiect colaborează un consorțiu universitar format din Universitatea Babeș-Bolyai Cluj-Napoca, Universitatea Humboldt Berlin, Universitatea Albertus Magnus Köln, Universitatea Tehnică și de Studii Economice Budapesta și Colegiul Tehnic Erfurt, Institutul de Arheologie și Istoria Artei Cluj-Napoca și Muzeul Județean de Istorie și Artă Zalău.

Abstract

The archaeological excavations at *Porolissum* were performed on three main sectors: two of them in the Roman fort from the hill “Pomet” and another one in the Roman town. Inside the Roman fort, a combined German-Romanian team excavated a building (designated in the internal site code as Building C3) its function being still under discussion. Also a team from the “Eötvös Lóránt” University from Budapest performed a series of geophysical surveys on the territory of the Roman fort, namely in the *praetentura* and *latus praetorii*. The second sector situated inside the Roman fort focused upon another curious building (designated in the internal site code as Building B6) located near *porta praetoria*. The main objective of this excavation was to establish the function and chronology of the above mentioned building and also to determine it's the ground plan. In the same time, the third sector concentrated its attention upon the Roman town performing a series of excavations in the Roman *forum* and on the edges of the Roman town in order to establish whether the town was surrounded by a fortified wall or not.

MUZEUL
NAȚIONAL
BRUKENTHAL

www.eIMeC.ro

ISBN 978-973-7930-23-1